Daránnyi Sándor

Mirador

[Áramlástani gyakorlatok középhaladóknak]

Magánkiadás, Budapest 2020

DARÁNYI SÁNDOR

MIRADOR

Mit tegyen az a kisfiú, aki az ötvenes évek végén nevelőotthonba kerül, jó feje van, a szakközépiskolában ragadnak rá a nyelvek meg a rádiózási ismeretek, emellett ejtőernyőzni is tanul, keresi a bajt, s mikor behívják, a katonaságnál előbb határőr, majd deszantos lesz, hogy – folyton fölfelé bukva – végül Czinege elvtárs sofőrjeként végezze, ám túl éles esze miatt kiesik a pixisből? Hát az emigráció cselvetéseitől, illetve a világtörténelmi fordulattól a szocializmus jövőjét féltő elhárítás, mikor Móricz János, Magyarországról a háború után elszármazott felfedező vagy kalandor 1965-ben Ecuadorban bejelenti, hogy az Andok barlangrendszereiben egy ősrégi, ismeretlen, talán földönkívüli civilizáció nyomait találta meg, a nemzetközi sajtó pedig felkapja a hírt? Innét indul a szerző első, preposzt-modern kalandregénye, hogy hatvan esztendőn átívelve, már egy új korszakban vonja meg a szereplők életének mérlegét.

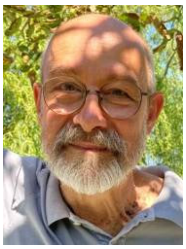

Darányi Sándor (1951-) volt mérnök, ásatási munkás, diplomata, kutató, könyvtári informatikus és egyetemi tanár.

Megjelent művei:

Maszk és más (1990, *esszék*)

Aszterión háza (2008, *versek*)

Könyörtelen utazó (2010, *versek*)

Narvál és Mákvirág / Végleg most (2012, *versek*)

Előkészületben:

A varázsszőnyeg utasai / Magellán (2021, *két kisregény*)

DARÁNYI SÁNDOR

MIRADOR

ÁRAMLÁSTANI GYAKORLATOK KÖZÉPHALADÓKNAK

Regény

Budapest, 2020

ISBN 978-615-00-9389-5

Magánkiadás
Budapest, 2020

A könyv a Creative Commons
Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább! 2.5 Magyarország Licenc
(http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/hu)
feltételei szerint szabadon másolható, idézhető, sokszorosítható.

1

– Milyen szép kopaszak a fák – szólt egy reggel Hibácska Erzsébet, miután letette üres kávéscsészéjét.

– Pont mint én – felelte búsan Dárday Gyula. – A különbség csak az, hogy én már ki sem zöldülök.

Mindez a tavaszi lomtalanítás hetében történt, mondhatni percre egy időben azzal, hogy külvárosi seregek lepték el az utcákat a budai úri negyedben, majd beköszöntött az apokalipszis. A kihajigált papírok, szétnyílt kartondobozok, gazdátlan fiókok, elnyűtt fotelek, divatjamúlt, noha még fakón is színes ruhadarabok, nylonzsákok, magnószalagok meg háztartási gépek roncsai fölött rongyos guberálók hada harcolt egymással, és őrizte féltékenyen a maga kiválogatott szemétdombját. Már napokkal korábban elfoglaltak minden parkolóhelyet a házak előtt, cirkáló őrszemet állítottak, míg a többi a kocsiban aludt, úgy várták a pillanatot, mikor a lakók leteszik a bejárat mellé unalmuk elárvult bűnjeleit. Hadiállapotot idéző módon főztek is maguknak a járdán, vagy ásott gödrökben a hegyoldalban; más megszállók az utcasarkon vagy a házszögletekben gugyorodtak le, hogy a dolgukat elvégezzék, a rendőrök pedig hiába vitatkoztak a hol sértett, hol olajos pillantású családfőkkel, azokban olthatatlanul ott égett a bizonyosság lángja, hogy holnap végre meglesz a kincs, amit régóta keresnek. Például rebesgették, hogy tavaly valaki a Szervita téren munka után, hazafelé menet egy valódi tölcséres gramofont talált, és azóta esténként családostul Edith Piaf örökbecsű dalaiban gyönyörködik. Mások szerint ugyanő legalább a lemezeket busás haszonnal adta el az Ecserin, de nem Piafot, hanem Callast. Az ilyen történetek felgyújtották az aranyásók képzeletét, ezért mire a zúzókocsik mindent összetörve eldübörögtek, hatalmas és változatos szeméttenger borította a járdákat az úttest nagyobbik felével együtt.

Mivel az avart évek óta nem takarította el senki, a kocsikerekek pedig apróra porították a sok gesztenye- meg akáclevelet, a törmelék eldugította a kanálisok vasrácsát, mire a könnyedén permetező esőben előbb tócsák, majd tengerek alakultak ki, amelyen mint kis papírhajók úszkáltak a múlt feleslegessé vált emlékei. Hibácska Erzsébetnek azonban eszébe jutott, süldőlány korában mennyire gyűlölte a zenét – apja gyűjteményéből operalemezeket emelt el és bocsátott szárnyukra a hegyoldalból, mert gyönyörködtette a felröppenő bakelit kecses íve, nem kevés fejtörést okozva a környékbeli telektulajdonosoknak, akik reggelente Saljapin-áriákat találtak a tyúkól mellett.

Ezen a héten is hírek kószáltak az éterben arról, hogy Kijevben kilövetik a kóbor kutyákat a májusi Eurovízió előtt, Törökország új kalifátust épít Dél-Ukrajnában, a német Luftwaffe síelni viszi az arab menekülteket, a világ milliomosai pedig, élükön Soros Györggyel, meleg politikusokat ültetnek pozíciókba Európában, akik arra kényszerítik a gyerekeket, hogy nemet váltsanak. Ennyi izgalom mellett jóformán elsikkadt, hogy a fővárosiak nem kértek a nagypolitika olimpiai álmaiból, a miniszterelnök pedig némi habozás után visszavonatta a már döntős pályázatot, mert nem akarta a választások előtt egy évvel megkockáztatni, hogy pártja veszítsen egy népszavazáson. Biztos ami biztos, utána azért rákente az ellenzékre a blamát, arra hivatkozva, hogy a nemzeti büszkeséget megalapozó egység gerince roppant meg, az utcán szavazatokat gyűjtő egyetemistákat pedig egy álom gyilkosainak nevezte. Ugyanennek a nemzeti egységnek a nevében kérdőívet küldtek ki Kun Bélának is a Szugló utcába, de nem vehette át, mert hetvenkilenc éve kivégezték Moszkvában. Panamáról panamára, a műsor ismerősen zajlott, akár a trópusokon vagy egy panoptikumban, ahol a viaszbábok állandóságot sugároznak, és folyton minden visszaköszön; hamarosan kiderült azonban, hogy a tervezett stadionláncot mindentől függetlenül meg fogják építeni, egyrészt mert sportjában él a nemzet, másrészt pedig mert a népakarat sem akaszthatta meg az

üzletmenetet, a többit pedig elintézte a televízió, feltéve, ha bárminemű tudósítás a képernyőn mutatott annyira jól, hogy a kedvéért a nézők a hirdetéseket is kibírják. Főként a gyógyszergyártók jeleskedtek, akik minden filmkockával azt sugallták: noha termékeikkel továbbra is halandó marad a szerencsés vásárló, mindazonáltal többet vehet belőlük, így aztán mindenki jól jár. Mindez elfért a dörgicsei csibeleves meg a remulád között, az áruházi polcokon csakúgy, mint a műsoridőben, s mindezek betetőzéseképpen a legkatolikusabb anyaszentegyház különös elismeréssel nyugtázhatta, hogy a pesti bazilika mostantól hírnévre ítéltetett, miután megjelent a fényképe a 2.8 zsírszázalékos Magyar Tej piros-fehér-zöldben pompázó kartondobozán.

A napi politika már régóta egy kabaré színvonalára züllött, de nem azért, mert a kormánypárt minden bokorban ellenséget fedezett fel, akikkel hősies csapataink folyton felvették a harcot, hanem mert ez a terelés ragyogóan működött. Az ellenzék meg a sajtó rohant minden elhajított rongydarab után, és foximód rázta, lelkesen ismételgetve, hogy a kormány mondjon le. Ezt ráadásul még komolyan is gondolták, azt sulykolva maguknak, hogy hatalomra kerülni és a mézesbödönbe ismét beleesni mindössze helyezkedés dolga: jókor kell jó helyen lenni, azzal kész. Ezt a tapasztalatot hosszú pályafutásuk során számos sikeresen túlélt választás igazolta, amely ugyanennyi elmaradt számonkérést takart. Ráadásul egy hét sem kellett hozzá, hogy az államminiszter belengesse: ha a fővárosnak nem kellett egy világrendezvényre ezermilliárd forint költségvetési forrás, akkor abból a vidék fejleszthető. Ezenközben már a kutyát se érdekelte, hogy a köztársasági elnök doktorit hamisított, de mire kiderült, elévült, ezért amnesztiában részesítette önmagát, amit a főügyésszel ellenjegyeztetett. És még kevesebbeket – erről ugyanis hírzárlat volt –, hogy valakinek a rokona rátalált arra az aranybányára, amelyet egész életében keresett: valahány útburkolatot, járdát vagy teret felbontottak, azt mind az ő érdekeltségei kövezhették le, a murva meg a bazalt pedig immár alkímia nélkül is transzmutált, mert beköszöntött a legeslegújabb kőkor. Az eldorádó visszatért.

– Én meg évek óta nem bírom kialudni magam – mondogatta a nyugtalankodóknak Dárday Gyula, aki úgy tudta, nincs sok ideje hátra, ezért igyekezett a maradékot emlékezetesen eltölteni, a keserűségét pedig hazulra tartogatta. Hasában felizzott a kanóc. Ugyanazt az égő kínt érezte, mint mikor a vesekő felsértette belülről, ámde most már szüntelenül, a megnyugvás percei nélkül.

Az egész négyévesen, Kisvelencén kezdődött, fogkrémevő korában, mikor már holtbiztosan tudta, hogy a narancsos Hófehérke jobb ízű, mint a mentazöld, hűs Dentofil. Ez volt az első felidézhető élménye, hogy az emeletes ágyakkal teli hálóteremben azt álmodja: végre előtte a vécécsésze, valahára szabad megkönnyebbülnie, ámde visszaélt az ártatlanságával és becsapta valaki, utána meg a vizelet marja a lábát, elázott a kis pizsamája, ott feküdt a saját lucskában, és akkor még hátra volt az óvónők mérge reggel, a megszégyenítésük, meg hogy a többiek aznapra kiközösítették, kivetette a falka, elkezdődött az a magány, amely majd évtizedeken keresztül nem tágított mellőle, egyetlen hűséges társává szegődött.

Mivel annak idején hajnalban pisilt be, jó ötven éven át gyakorolta, hogyan kell a csábításnak ellenállni, nehogy az élet megint közbeszóljon. Mostanára azonban meg elengedni nem bírta, mert ha a gondolatai a záróizma ellazításáról csak kissé odább kalandoztak, azonnal beütött a feltételes reflex, a fantázia bejelentkezett, semmiben nem különbözött a vágytól, tehát a sürgető kényszernek annál jobban ellen kellett szegülnie, minél jobban feszítette. A legegyszerűbb művelet, az, hogy a sima izmait szabadon eressze, ezzel az akarat kontrollja alá került, s ebben a csapdában a kínok kínját kellett kiállnia, csak mert nem tudta eldönteni, mikor van inkább ébren: akkor él-e, mikor képzeli, vagy mikor muszáj lenne felriadnia belőle. Ha kedve támadt volna nevetni rajta, még képtelenebb volt a helyzet, valahányszor a vécédeszkán összegörnyedve meghallotta, hogy odakint az előszobában valaki matatni kezd, megáll a tükör előtt, netalán kivesz egy kabátot a szekrényből, vagy odafeni a

bakancshoz a cipőkefét. Ösztöneiben megzavarodva ilyenkor összerándult, s még jobban görcsbe ugrott a hasa, nehogy egy vékonyka és bizonytalan sugár szánalmas csobogása árulja el üldözőinek, hova bújt. Mostanára akkor is szabadult volna a kényszertől, ha a veséje kortyokban kapta az irgalmat csupán, miközben a gyógyszerek impotenssé tették, az állandó huzavona meg türelmetlenné, hogy mikor osonhat ki megint. Azt azonban még nem mondta el Hibácska Erzsébetnek, hogy a héten befejezte az orvosi látogatásait egy időre, mert rákja éppenséggel nincsen. A megfelelő alkalomra várt.

Hallott egyszer valakiről, akinek két éven át egyfolytában csengett a füle, nem volt se éjjele, se nappala, mikor ne kínozta volna az átkozott kalapálás, traktorzúgás meg dobolás, végül kilátástalan kimerültségében megpakolta a hátizsákját degeszre kővel, azzal belesétált az első folyóba; a testét is csak azért találták meg, mert megírta előre, hol keressék. Számot vetve a ténnyel, hogy az idő múlik, a becsület meg fogy, se látta a módját, hogyan fordulhatna az állapota jobbra, mikor pihenhetne végre három óránál többet egyfolytában. Így azután pár hónapja titokban elzarándokolt legendásan rosszkedvű háziorvosukhoz, az elvégezte rajta a szükséges tapintásos vizsgálatot, majd közölte vele, hogy az égvilágon semmi baja nincs.

– Magával nem a prosztatája fog végezni, hanem a tudatlansága – hördült fel a doki, mikor Dárday Gyula előadta neki, miféle végzetet látott föltárulni maga előtt. – Képzeljen el egy paradicsomot meg egy szívószálat. A paradicsom a dűlmirigy, a szívószálat döfje át a közepén, az meg a húgyvezetéke. Megvan? Ha a mirigy megduzzad, a vezeték elszorul, ebben nincs semmi abnormális. A sebész kollegák majd kiveszik belőle a szűkítőt, maga meg éjfélkor ismét belehugyozhat a Dunába a Lánchíd közepéről. – Dárdayt lenyűgözte, hogy ez az ember a veséjébe lát, nem lehetnek titkai előtte. – Miért, honnan tudja, hogy már megtettem? – Magára van írva – felelte a másik kissé megenyhülve.

Ráadásul a sebészetből se lett semmi, mert előbb vért és vizeletet vettek tőle a belgyógyászaton, majd egy fiatal doktornő nagyobb adag majomtaknyot kent szét a hasán meg az ágyékán, ultrahanggal tájékozódott benne, mint egy denevér, és talált is összesen négy cisztát a veséjében, de semmi mást. Az urológia már ügyesebb volt: itt a főorvos, bizonyos Abdul Aziz Musztafa azt mondta, ez bizony prosztatagyulladás, amit gyógyszer el nem mulaszt, neki viszont van egy biztos módszere; majd kinyomta a túlduzzadt, izzó mirigyet, s ebben a pillanatban Dárday Gyulának rá kellett jönnie, hogy hiába pisilt eddig parazsat, mindez kismiska volt ahhoz képest, ami a vonásait pillanatnyilag eltorzította, akár egy gyurmafejet. – Húzza hátra a fitymáját, és nézze csak meg, itt csurog a genny – közölte szenvtelenül a főorvos. A továbbiakban megtudta tőle, hogy semmi alkohol vagy buborékos, se fűszer, szedje az antibiotikumot, és üljön minél kevesebbet. Ez utóbbit ez idő szerint lehetetlenség volt be nem tartania. Viszont hazaérve előkereste a sörnyitót, mivel úgy érezte, hogy a doktor az idegcsillapítóról megfeledkezett.

Mostanára jó ember lett belőle, bár nem meggyőződésből, hanem mert még ahhoz is gyönge volt, hogy rossz legyen. Kényelmesebbnek találta így. Betartotta ugyan a szabályokat, hogy moroghasson másokra, akik fütyültek a fensőbbség ilyen egyszerű trükkjeire, lustasága azonban nem ajándékozta meg a rég várt boldogsággal, mert szentéletű cseleit átitatta hol az ecet, hol meg az epe. Így történt, hogy az este hagymával és töpörtyűvel a kezében talált rá, sóágyon. – A rosseb – sóhajtotta békülékenyen, miután befejezte, és kis híján könnyek közt mosolygott Hibácska Erzsébetre. – Ez már hiányzott.

– Erre szomjan fogsz halni – mondta neki a felesége gyanútlanul, ám tárgyilagosan.

– Én ugyan nem – felelte Dárday Gyula, és az asztalon szerénykedő két üres sörösüvegre bökött a fejével. – Ha már szenvednem kell – tette hozzá végül lassan –, legalább okom legyen rá.

Hibácska Erzsébet hirtelen megszánta. Ennek az embernek ajándékozta a fiatalságát, aki előbb cserben hagyta, ráadásul az irodalommal, nem is a saját, hanem a mások képzeletével csalta meg, most pedig itt áll az öregség küszöbén, elhagyja a teste, egy darab

csupasz lélek az egész, meztelenségében túlérzékeny és sebezhető. Azt azonban csak Dárday tudta kettejük közül, hogy az örvény, melybe kerültek, sokkal mélyebb a kelleténél, és olyan dolgokat forgat, amiknek jobb lenne odalent maradniuk. Ez a legutóbbi kaland is csak egyetlen példa volt rá a sok közül, hogy a tapintat álcája mögött kettős életet él, sőt nagy gyakorlata van benne, meg hogy egy talán nem dicstelen, de elhallgatott történet, az indítékoké feszeng és keres rajtuk keresztül erőszakosan kiutat. Egy ideje ezért is kacérkodott a gondolattal, hogy megírja az emlékiratait, úgy, ahogy az események sohasem történtek meg, mert valamibe kapaszkodni muszáj.

A feleségének az egészből a szerelem hiányzott, a válasz arra, hogy ha lehetnének boldogok is, már régóta miért nem azok. Mikor egyetem után dolgozni kezdett, egy elkeseredett kolleganője egyszer odavágta neki, hogy ha boldogulni akar az életben, hétévente változtasson munkahelyet, változtasson férjet, azzal minden előzmény nélkül zsebkendőt ragadott, majd szemét törölgetve kiviharzott az irodából, amelyen négyen osztoztak. Ez a mondat most eszébe jutott, és egész hétvégén arra a percre várt, mikor végre elgondolkozhat a jelentésén, a pillanat azonban csak nem akart elérkezni, márpedig ez azzal fenyegetett, hogy az egészet úgy, ahogy van, elfelejti.

Annak idején azért szeretett bele Dárday Gyulába, mert az mindig jókedvű volt, és csupa ígéret. Tíz évvel meg egy ikerpárral később azonban ugyanezek a tulajdonságok már halálosan ingerelték; igaz, közben kiderült, hogy az ígéretek – természetükhöz híven – azok is maradtak. Milán még csak-csak, pont olyan volt, mint a többi korabeli fiú, különben meg mit várjon az ember egy háromévestől; Kinga viselkedése azonban felingerelte, mert fütyült a cipőkre, annál jobban érdekelték viszont a fegyverek, egyelőre még csak műanyagból. – Én nem értem, kire hasonlít ez a gyerek – tette néha szóvá céltalanul, ám panaszosan, ha már nem bírta tovább, és kibuggyant belőle a bosszúság. – Elölről az anyjára, hátulról meg az egész családra – felelte ilyenkor hasonlóan kelletlenül a férfi.

A szerelem elmúltával abban a kétes boldogságban lebegtek, amelyet oly könnyű összetéveszteni a boldogtalansággal. Zsizsi nem bírta, hogy a férje csoszog, de hiába könyörgött neki, nem volt képes rászoktatni, hogy emelje meg azt a kurva filcpapucsos lábát. Torkig volt azzal is, hogy lépten-nyomon építő kritika buggyan fel belőle, mint a buzgár, a villákat viszont nagyság szerint pakolja el a fiókba, közben pedig méltatlankodik, hogy mit nem lehet ezen megtanulni. A csalódás évtizede önsajnálattal hintette be, amely szüntelenül permetezett rá, mint valami végeérhetetlen, szürke eső. Dárdayt viszont megviselte a kései házasság meg a két kisgyerek – hatvanévesen a saját megváltozott szagától is undorodott, de még jobban a felesége reggeli rádiózásától, mert feldühítette a hírekből ömlő hazugság és mocsok, meg hogy az emberek pénzért még elhinni is hajlandók, amit a szájukba adnak vagy vesznek. Ráadásul a párhuzamos valóságok hol kinyíltak, hol becsukódtak körülötte, ő pedig mostanára ugyanúgy eltévedt a múltban, ahogy annak idején a jelenben.

Az események legapróbbika is egy mérhetetlenül nagy óceán cseppje volt, amelyben az összes többi folyton tükröződött, neki pedig számot kellett vetnie vele, hogy talán minden másképp alakul, ha harminckilenc évvel, négy hónappal és öt nappal azelőtt nem találkozik a Tabánban a tárogatós emberrel azon a késő őszi délutánon. De találkozott, és ha már így esett, megnézte magának alaposan. Vékonyka figura volt, hosszú fekete bőrkabátban, bőrkesztyűben, az inge is fekete, a napszemüvege is, és fújta keservesen a hangszerét, egy hosszú ébenfa csövet, hogy a szétlőtt királyi palota téglafalai csak úgy visszhangoztak bele. Dárday Gyula tizennyolc éves volt és tapasztalatlan, ezért úgy érezte, hogy ez csakis Bogár úr, az állami ítéletvégrehajtó lehet, tehát tisztes távolból követte, miközben a másik elzokogta minden szomorúságát az alkonyatnak a hol mélyen búgó, hol meg keservesen vonító csővel: van három gyönyörű lánya, akik azonban pártában hervadoznak, mert az udvarlók megszöknek mellőlük, mihelyt kiderül, mivel keresi a papa a család kenyerét. Így vette észre a kutyásokat, akik mit se fogtak fel a helyzet tragikumából, és így fogant meg benne az ötlet, hogy neki is

ilyen vidáman kéne sétálgatnia, miközben az ebek póráz nélkül hancúroznak, míg csak fel nem tűnik a rendőr, akkor viszont mind lábhoz parancsolva, marokra fogva várja, hogy a járőr tovatűnjön. Mindez nagyon romantikus volt. Azt azonban nem tudta, hogy nem fogják befogadni, és hogy pont ezért fog találkozni egy nap Taliga Katalinnal, akihez a gyökerek visszavezettek, akár akarta, akár nem.

Egyelőre azonban ez a sorsdöntő találkozás még éveket váratott magára, mert hazatérve piszkosfehér boríték fogadta a szobája ajtajába tűzve, benne a behívóval. Ez az ajtó az előszobából nyílt, s mert akkoriban egy Végh Vilmos nevű hentes lakott fölöttük a padláson, éjjelente ötpercenként döngött a födém a kolbásztöltő gép robajától, továbbá nagy zöld döglegyek jöttek le a lichthófon keresztül Szilvásiné konyhájába, akinél Dárday Gyula, hogy a társadalomba beszokjon, kihelyezett albérletben lakott. Ráadásul a hentes folyton harákolt, a kolbász viszont finom volt, és Véghné némi árengedménnyel árulta a házban, nehogy feljelentsék. Az elsőn egy dr. med. univ. Bottyán nevű orvos névtáblája állt kint az ajtón, akit ritkán lehetett látni és senkivel nem barátkozott, feljebb átellenben viszont Mikics úr, a szépfiú, valamint állítólagos fodrász lakott – ő folyton szürke pantallóban meg hozzáillő kék sportzakóban járt, hullámos haját kifésülte a homlokából, szája sarkában pedig mennyei mosoly játszott. Egy emelettel még feljebb Dománé, a presszóbeli pénztáros volt belé szerelmes, meg Kati, a lánya, aki pettyes szoknyát hordott, és gőzerővel igyekezett egy kirúzsozott olasz bambinára hasonlítani. Mellettük az öreg Szucsik a Győri úti mozdonyforgatóból – Dárday olykor megállt a hídon, hogy elnézze, milyen kecsesen keringőznek odalenn a négyhuszonnégyesek; lejjebb Szabó néni, egy özvegy mosónő a két életveszélyes pillantású süldőlányával, s végül lent a házmesterlakásban Szlatinovicsék: Pista bácsi, aki motyogni se tudott, és évtizedek alatt is csak annyi derült ki róla, hogy az első világháborúban a bosnyák ezredben harcolt, meg hogy szuronyon dobálták egymásnak hátra a vitéz magyar bakákat, aztán Mariska néni, a felesége, egy megfélemlített és örökké szutykos öreg gombóc, meg Marika, akit görögdinnyényi keblekkel, folyton szétnyíló fekete selyempongyolával, vérvörösre mázolt ajkakkal áldott meg a sors, és aki magyarnóta-énekesnőnek készült, ám nagyhangú szenesemberek leápolását is vállalta. Ez szénhordás közben történt, mialatt a necctrikós, félmeztelen izompacsirták egymásnak kiáltoztak, vagy hátukon a kosárral, homlokukat törölgetve a pincéhez fölvezető lépcsősort szidták, mint a záporeső, s amint az alkudozás következett, vagyis az a pillanat, mikor a teherautó platóján a mázsáló rájött, hogy isteni csoda folytán a nyakukon maradt három mázsa brikett, amit olcsón megszámítanának, Marika beintette a vezetőjüket a leghátsó pincébe, majd a földre terített kartonpapírokon lebonyolították az üzletet. A negyediken Sárffy bíró nyolc operát tudott fejből, sőt minden vasárnap tíz és tizenkettő között össze is foglalta a pianínóján őket, mint az óramű, mikor megcsördült odakint a csengő. Sárffyné, egy törékeny kis kanári mindörökre feketében, ajtót nyitott; Marika tornyosult föléje, félretolta, bement a szobába és azt mondta a nyugdíjas bírónak: – Na sameszkám, gyakoroljunk. – És mert a kottákat is magával hozta, erélye és dekoltázsa nem hagyott kétséget szándékai felől. Pályáján mindössze annyi kisiklás történt, mikor egy ízben hozzáment valami Patkány nevű csaposhoz, akitől nászajándékba egy szalmiákszagú kandúrt kapott, emiatt azonban úgy döntött, hogy muszáj lesz kiheréltetnie. Mikor az Állatorvosira bevitte, az adjunktus állítólag vigasztalni kezdte, hogy drága művésznő így, aranyos művésznő úgy, ne tessék sírni, nem fog fájni a cicuskának az egész, olyan mint egy bolhacsípés, mire Marika azt felelte, főorvos úr, én igazából azért sírok, mert a férjemet szerettem volna behozni, csak nem fért bele a kosárba.

A Dárdayt feszítő gyűlölet azonban egészen máskeletű volt, mint a Hibácska Erzsébeté. Gyakran álmodott az apjával, akit nem is ismert, olyankor pedig folyton ugyanazon a szűk csigalépcsőn kellett leereszkednie, hogy agyonlője, vagy tágas villák felső emeletéről lesétálnia, ahol titkosrendőrök várták, nyomjelző festék volt a kezén, hátha elárulja a társait, azt viszont nem tudták róla, hogy kettős ügynök, és a reszketés elfogta, valahányszor

kérdés vagy válasz hangzott el, mert minden pillanatban a lebukás réme fenyegette. Ha ilyenkor felriadt, forróság öntötte el az éjszakában, mintha egy fekete dobozban feküdne, amelyet kívülről melegítenek, s nem kellett sokat tanakodnia rajta, milyen lehet koporsóban heverni a krematóriumban.

Ezek az álmok rögtön azután jelentkeztek, hogy jutalmul a jó tanulmányi eredményeiért, tizennégy évesen a nevelőotthonból hetente egyszer kiengedték az MHSZ-be, hadd járjon rádiós szakkörre, ahol már csak idő kérdése volt Kanóckával megismerkednie. Ennek a vele egykorú, folyton mutáló fiúnak vékony szálú haja volt, úgy viselte, mint a Führer, rövidnadrágban járt, óvatosan szűrte a foga között a szót, ugyanakkor vele barátságosan bánt, és meghívta hozzájuk, mert volt egy terepasztala, amellyel utált egyedül játszani. Budán laktak a Márvány utcában, egy régi villa felső emeletén, s mikor Dárday Gyula először csengetett be hozzájuk, Kanócka nagyanyja, egy vén boszorka fogadta, majd rövid hezitálás után beeresztette abba az örökké kelkáposztaszagú birodalomba, ahol az unokája teljhatalmú örökösként éjjel-nappal unatkozott. Az apával, egy sápadt és jelentéktelen figurával egyetlenegyszer találkozott csupán, és csak annyit jegyzett meg róla, hogy Kanócka szerint a béemben dolgozott, azt azonban nem tudta, ez mit jelent; az anyával viszont sohasem, és a vasútmodellezés furcsaságain kívül különben is nyomasztotta a nagy és sötét hall, ahol a terepasztal állt, a hol fel-, hol meg eltűnő banya, továbbá az a nyilvánvaló gazdagság, amely ezeket az embereket szokatlan nyugalommal töltötte el.

Hamarosan megszokott vendég lett náluk iskola után, az öregasszony pedig kipipálta, hogy Ferikének van végre barátja, mindazonáltal a dolgok természete szerint a két fiú hamarosan beleunt a vonatozásba, és más foglalatosság után nézett. A szappandobozba épített világvevőn hamarosan túljutottak, s ekkor Kanócka elkottyantotta a nagy titkot, hogy rádióadót is tud barkácsolni; elő is hozta az elektroncsövekkel illedelmesen kistafírozott fémdobozt, amely fölött fagyos téli reggeleken jólesően átmelegedett az ember keze, majd bekapcsolta, és az ablakhoz szaladt.

– Mit csinálsz? – kérdezte tőle Dárday Gyula, aki az egészből nem értett egy kukkot sem.

– Várok – szipákolta sejtelmesen Kanócka, miközben az adó gépiesen ismételgetett egy ritmikus füttyökből és sípolásokból álló üzenetet.

– De mire?

– Gyere csak ide, meglátod! – Azzal maga mellé engedte Dárdayt, miközben árgus szemmel figyelte az utca végét. Odalent a kanyarban kisvártatva felbukkant egy szürke Nysa mikrobusz, lassan befordult a Kosciuszko Tádé utca felől, mire Kanócka az adóhoz ugrott, és egyetlen határozott mozdulattal lecsapta a táp kapcsolóbillentyűjét.

– Mi az? – faggatta Dárday Gyula, aki még mindig nem értett semmit.

– A mérőkocsi – felelte önmagával rendkívül elégedetten Kanócka. – Előbb bemérték a jelet, most meg elveszítették. Gyere el az ablakból, nehogy meglássanak! Megütheti őket a guta. Úgy játszom velük, mint macska az egérrel.

Voltak azonban egyéb szenvedélyei is, ami a korlátok áthágását illeti. Egy ízben feltette a kérdést, volna-e kedve Dárday Gyulának amatőr pornófilmben szerepelni, igaz, csak szupernyolcason, sőt voltaképp mindössze a profilját kellett volna kölcsönadnia, amit ő azután bemásolt volna a végtermékbe; és noha a kérdés költői maradt, Dárdaynak szöget ütött a fejébe a dolog. Mindenesetre haladéktalanul átjelentkezett az ejtőernyős szakosztályba, mert zsigereiben érezte, mennyivel egyértelműbb légkör vár ott rá. Ebben nem is csalódott – a sunnyogásnak arrafelé nem termett babér, azon azonban meglepődött, mikor élete első házibuliján, tizenhét évesen, egy nagyfröccs után ellenállhatatlan kényszer tört rá, hogy kivesse magát a harmadik emeleti erkélyről. Ha eddig tériszonya volt, ettől kezdve az ellenkezőjétől fogta el a szorongás, a technikumi szakérettségi felé araszolva pedig bármiféle mélység hívogatta, mintha egyetlen gyakorlótorony lett volna az élet. A ballagás napján hajnali négy-

kor még kiment a budaörsi reptérre, ahol az oktatók annyira vele éreztek, hogy nyolc óráig ugorhatott ötöt, majd az ügyeletes taxival hazavitte átöltözni, nehogy elkéssen a nagy napról.

A behívó szerint negyvennyolc órán belül, Katalin napján reggel fél hatkor a MOM-ban kellett jelentkeznie. Sejtette, hogy a híradósokhoz fog kerülni – miután végzett, a Krisztina Távbeszélő Üzemnél kapott állást mint kijáró alközpontos műszerész, de alig látott munkához, már a második hónapban vizitált náluk a BM-ből egy százados környezettanulmány címén, az összefüggés tehát mintegy adta magát. Dárday ezért egy kölcsönkért zöld katonaládával érkezett a helyszínre (leszerelés után majd ebből lett az első hangfala), a biztonság kedvéért frissen nyiratkozva. A neve kezdőbetűit viselő ládán előírás szerint vaspánt feszült lakattal lezárva, benne általános tisztálkodó készlet, úgymint borotva, fésű, fogkefe, fogkrém, fekete, fehér, zöld cérna és tű, valamint cipőpucoló kefe, cipőpaszta, rongy, körömvágó olló és zsebkés, amit idővel az öregek tanácsára kiegészített a csizmapucoláshoz nélkülözhetetlen „talpfény” nevezetű kegyszerrel; a kiképzés időszakában a saját szekrényt pótló láda aztán az ágya alá került, és három hónapon át kimeríthetetlen forrása lett a rend altiszti értelmezésének. A művelődési központban a szokásos bevonulási protokoll szerint ellenőrizték a létszámot, volt orvosi vizsgálat, súly, vérnyomás, tesztek, elbeszélgetés, kapott is egy nagy „A” betűt a neve mellé; tisztázták a sorozás és bevonulás között felmerült kizáró körülményeket, elbírálták az igazolásokat, majd kiszólítottak vagy harminc embert, akik haladéktalanul teherautóra szálltak, és vitték őket Adyligetre, a Határőrség Országos Parancsnokságára, de nélküle. Tehát nem maradt Pesten. Ezután felkászálódtak a Szép Ilonka remízből direkt nekik küldött villamosokra, majd lecsörömpöltek a Déli Pályaudvarra, ahol már várta őket a különvonat – nem éppen a kormány által használt Ezüst Nyíl, mert minden állomáson félreállították, hogy ne akadályozza a menetrend szerinti forgalmat, ám hajnalra azért így is megérkeztek Kőszegre, ahol havas eső esett, és a konyhások forró babgulyással várták az éhes kopaszokat. Itt tudta meg, hogy másnap mehet vissza Szombathelyre a Vörös Bika Szálló néven elhíresült laktanyába, mert a rádiósok kiképzésére ott fog sor kerülni.

Ezeket az éveket utólag belepte a csillámpor, mintha mindegy is lett volna, vajon a percek finom lótuszfonál-szövetére miféle ügyetlen kéz rajzol otrombaságokat. Az első három hónap mindenesetre kegyetlenül embert próbáló, nehéz időszak volt. Megtanulták viselni és rendben tartani az egyenruhát, a fegyvert, a hírtechnikai eszközöket, a fekhelyüket, a katonaládájukat, no meg persze a körletet. A kiképzőik mindent elkövettek, hogy az irányított szabadfoglalkozáson kívül egy percük se maradjon törni a fejüket, főleg azon nem, vajon mit keresnek a Magyar Néphadseregben. Így rögtön az első héten Dárdaynak rá kellett jönnie, hogy hiába csempészett be mindjárt két nyelvkönyvet is a laktanyába, kinyitni se volt ideje őket – a kényszerű sorakozóktól a reggeli tornáig, az alaki gyakorlatoktól az ételosztás előtti sorbanállásig rengeteg el nem mulasztható alkalom kínálkozott a tiszteseknek, hogy a rangsor fogalmát beléjük verjék, és éreztessék velük: ez idő szerint a béka feneténél mélyebben, a legalulnál is lejjebb vannak. A megalázás rítusaiból az is hamar kiviláglott, hogy ha az újoncok megtörésének címletei lennének, abban kártyáznának, folyton emelve a tétet, míg csak a kopasz be nem dobja a lapjait, és kényre-kedvre meg nem adja magát. Erre való volt a vaskályha kimosatása belülről, vagy a piszoár tisztogatása zsilettpengével időre.

Kiképzés alatt kizárólag a frissen bevonultak takarítottak. Neki egy alkalommal a századparancsnoki iroda jutott. Nagy műgonddal tette a dolgát, a századírnok, egy másodéves őrvezető pedig a parancsnok helyén ülve felrakta a lábát az asztalra, hogy ne legyen útban. Az újoncnak volt egy monogramos pecsétgyűrűje, az Ecserin vette, mert azt hitte, arany, és folyton azt viselte. A padlón görnyedt, amikor egyszer csak leszólt hozzá az írnok:

– Szép karika van az ujján.

– Tetszik? – kérdezte Dárday Gyula, aki azt hitte, hogy most beszélgetni fognak.

– Igen.

– Nekem is, azért hordom.

Erre leszakadt az ég. A laktanya földszintjén a főbejárat mögött volt egy szinte a teljes központi szárnyat átfogó belső tér. Ezt csak répaföldnek hívták, de hivatalosan belső alakuló tér volt a neve, mert ítéletidő esetén a laktanya teljes állománya kényelmesen elfért ott. Az őrvezető megvárta, míg befejezi az iroda takarítását, majd mikor Dárday engedélyt kért a távozásra, szólt neki, hogy kövesse. Megálltak a lépcsőfeljáró tetején, ahonnan be lehetett látni az egész termet, majd elhangzott az utasítás:

– No határőr, bukjon rá a fókára, osztán mossa föl a répaföldet, ha meg kész van, jelentse.

Parancs az parancs, így hát Dárday szó nélkül nekilátott, aztán jelentette a felettesének, hogy elkészült. Az már a centit vágta, vagyis kijött az irodáról, megnézte az eredményt, majd kioktatta, hogy csak szerinte végzett, mert nézze csak meg, azon a részen ott olyan száraz a padló, mintha hozzá se kezdett volna, úgyhogy fusson neki még egyszer. Az újoncnak szeme se rebbent. Pár hét alatt bőven tapasztalhatta, hogy ha ellentmond, csak ront a helyzetén, tehát másodszor is fölmosta a termet. A kis írnok erre változatlanul lesújtó véleményét azzal toldotta meg, hogy ne szórakozzon vele, és fölöslegesen ne hívja ki szemlézni, egységes képet szeretne látni. „Értettem” – felelte erre Dárday Gyula; félredobta a fókát, és elkezdte a vízhordást. Kilocsolt vagy húsz vödör vizet, úgy csillogott a répaföld, mint a tükör. Az őrvezető ekkor felfogta, hogy a licit itt véget ért, s noha egy enyhe rándulást föl lehetett fedezni az arcán, mikor lenézett a placcra, mindazonáltal állta a sarat rendesen és nem röhögte el magát, hanem közölte vele, hogy na látja, tud maga rendes munkát is végezni, ha akar, majd fergetegesen lehordta, amiért jócskán elmúlt takarodó már, hogy-hogy még mindig nincs az ágyában.

Szintén csakis ebben a keretben lehetett értelmezni a kövér Bandi főtörzs kedélyesnek szánt utasítását, hogy esőben-szélben vesszőseprűvel söpörjék össze a nedves aszfaltra letapadt akácleveleket kint az udvaron. Így adta értésükre, hogy a hazának szüksége van rájuk. Ezt leszámítva persze rendes fickó volt, sőt ha valaki vette a fáradtságot, hogy a képtelenebbnél képtelenebb hőstetteit végighallgassa, közben meg olyan pofát vágjon, mintha nemcsak elhinné, hanem csodálattal inná is minden szavát, akkor egyenesen kenyérre lehetett kenni. Mert a derék főtörzs bizony ágynak döntötte az összes valamirevaló magyar színésznőt, énekesnőt meg Honthy Hannát, a sikeres bokszolók mindegyikét kiütötte már vagy háromszor; kedvenc szavajárása volt a „Farkamra húzom, hogy megőrül”, meg az „Úgy mögbaszom, bekómál”. Egyetlen kopaszt hagyott békén, aki némi mentőzés meg pár évnyi félbehagyott orvosi után többnyire a segélyhelyen lógott, míg a többiek közt akadt cserépkályha- és kandallóépítő, pék, műbútorasztalos, erősáramú villanyszerelő meg hasonlók, sőt egy operaénekes is valamelyik kimondhatatlan nevű konzervatóriumból, akit ki szokott állítani az emeletre vezető lépcsőre, és onnan énekeltette.

Mikor először sorakoztatta fel őket, és a nagyfülű kis ember megállt velük szemben a zászlórúd tövében, majd sipítva ordibálni kezdett, a hátsó sorok valamelyikéből felböffent egy öblös hang, rá meg ugyanonnan a vérfagyasztó röhögés:

– Ki vagy te, szép királylány!

– A szolgálatvezető a század anyja, bazmög, érti, he? – visította a megbotránkozott főtörzs. Hogy a tekintélyén esett csorbát kiköszörülje, eskü előtt egy héttel berendelte a borbély haverját, az meg tíz forintért mindenkit nullásgéppel kopaszra nyírt, úgyhogy a századparancsnokuk majdnem szívbénulást kapott, mikor másnap meglátta a biliárdfejű alakulatát. Hogy Bandinak mit mondott, mit nem, az sosem derült ki, csak hogy ettől fogva még jobban utálta őket. Ezért akit a kocsmában elkapott, kizavarta az épület elé a sárba, majd kihozta a szolgálati szabályzatot, és azt mutogatva cirkuszolt velük: – A katona nem ihat, mert mindig képes köll legyen a haza védelmére. Érti? Bazmög! Elbaszta, nem megy haza! Bazmög! – Ezenközben ő maga persze be volt rúgva, mint a szamár. Hátratolt tányérsapkában, lila fejjel, a piros könyvet lobogtatva üvöltözött nekik fejhangon, Dárdayék pedig

minél könnyesebben röhögtek, annál jobban fenyegetőzött. Aztán egyszer csak megunta, legyintett, visszament az ivóba. Mint egy akvarellből, az egészből végtelen szomorúság áradt.

Lényegében bent lakott a segélyhelyen, ott aludt az irodájában minden éjjel, vagy ha rájött az álmosság, akkor nappal is. Egy alkalommal a doki épp békésen szunyókált a kis ügyeletesi szobácskájában, mikor valami rettentő üvöltésre riadt fel. A főtörzsre jöhetett rá a delírium, mert úgy ordított, hogy a prédáját cserkésző berber sakál a farkát behúzva rohant volna el a környékről is. Emez el nem tudta képzelni, mi történt, de úgy döntött, elég, ha ő hal meg, majd rettegve várta, következőnek mi fog történni. Jó egy perc múlva ki is vágódott az iroda ajtaja, majd felbődült a szózat:

– Mayer! Kurvák vére folyjon patakokban, hozzám!

A doki bement, de bár ne tette volna. Bandi ott állt az ágyán egy szál húgyfoltos klottgatyában, a feje vörös volt, mint a féklámpa, kezében egy nagy tubus Piros Arany, amiből a mutatóujjára nyomkodva festegetett a falra mindenféle krikszkrakszokat, majd ordítva közölte vele, hogy azonnal főzzön kávét, mert szolgálatban van, és az jár neki, na meg ő maga is inna. A félbehagyott orvos lefőzte a duplát, beszólt az irodára, hogy készen van, mire a főtörzs kitántorgott az asztalhoz, könnyáztatta arccal a nyakába borulva elmondta mindennek a legjobb katonájától kezdve az egyetlen emberig, akire ezen a világon számíthat, külön kihangsúlyozva párszor, hogy úgy szereti, mintha édes fia lenne és ő szoptatta volna. Ezt követően ráborult az asztalra, elaludt úgy negyedórára, felriadt, majd üveges szemmel, újabb negyedórán keresztül ismételgette, hogy „pántasovány, ártamba jártam”, amiről a körletben utóbb se tudta senki még elképzelni se, mit jelenthet, de nem is kellett, mert következőnek előbb feszt az ajtón dörömbölt, úgy csinálta a csikágót, végül hirtelen bement a szobájába és egy nagy szabóollóval jött elő, majd elkezdett fel-alá mászkálni a folyosón, mint a ketrecbe zárt dúvad, esküdözve égre-földre, hogy kiereszti a belét a büdös kurvájának, azután végez magával is. A doki már nyúlt volna a telefon után, hogy kihívja az ügyeletest vagy bárkit, csak fegyver legyen nála, mielőtt azonban kiderülhetett volna, Bandinak melyik nővel van baja, a derék ember hirtelen kedvesen elmosolyodott, arca kisimult, a szemei kitisztultak, ránézett, és megkérdezte: – Egek, nincs valami piád? Nagy fasz vagy te, ismerlek, tudom, mindig van dugeszban nálad. – Hát volt szerencséjére házi vegyes vagy fél liter, amit oda is adott neki; tíz percig sem tartott, gyorstalpalón lett totálkáros tőle, úgyhogy az éjszaka további része eseménytelenül telt, az öreg húzta a lóbőrt az irodájában, ahova Mayer honvéd visszavonszolta.

Három tulajdonsága miatt a felettesei minden hideglelésük ellenére nagy reményeket fűztek Dárday Gyulához. Az első az volt, hogy mint a madarak, holmi beépített iránytűvel tájékozódott, sötétben is csalhatatlanul. A második, a fotografikus emlékezete ezzel összefüggött: amit egyszer látott, a szeme lefényképezte, és részleteiben is nagy hűséggel idézte fel a nap bármelyik órájában, álmából fölverve is. Ez utóbbit a második évben őrmesterei meg a laktanyaparancsnok ellenőrizte mindaddig rendszeresen, míg csak meg nem bizonyosodtak róla, hogy személyében az ideális századírnokra bukkantak, akit ráadásul ünnepi beszédek fogalmazására is fel lehetett használni, bár ehhez előbb fel kellett akasztania magát. A harmadik jellegzetességének az bizonyult, hogy nem voltak idegei. Ezek az erények persze nem egyszerre derültek ki, hanem kalandok sorozatán keresztül derült fény rájuk, és gondos elemzők húzogatták a strigulákat a neve mellé, míg csak rá nem jöttek, micsoda kincset sodort elébük a véletlen.

Legközelebb a rajparancsnokával gyűlt meg a baja. Mivel az osztrák határon a tűzparancs egészen mást jelentett, mint átellenben Csapnál, a fegyverismeretet és -használatot úgy beléjük sulykolták, hogy negyven évvel később, álmából fölriasztva is tudta, miként kell csapott célgömbbel célozni. Az első éles lőgyakorlatra készülődve a maga módján mindenki izgatott volt, Póta őrvezető pedig az alkalmat kihasználva megállás nélkül bombázta őket elméleti kérdésekkel. Tette ezt még a lövészet előestéjén, takarodó után is, mikor már

mindenki feküdt az ágyán, és aludni próbált végre. A hálókörletük nagy, hármas osztatú szoba volt, középütt, a bejárattal szemben egy viszonylag tágas térségben négy ággyal a szakaszparancsnok meg a három rajparancsnok számára. Ezt a középső részt mindkét oldalról egy-egy parapet választotta el a két legénységi szárnytól, ahol a kopaszok emeletes ágyai zsúfolódtak.

Dárday Gyula felsőágyas volt, ráadásul pont rálátott a parapet túlfelén alatta hánykolódó rajparancsnokára. Kezdett elege lenni a vizsgáztatásból, álmos is volt, ezért úgy gondolta, véget vet dolognak, és halkan leszólt hozzá:

– Őrvezető elvtárs.

– Mi van? Mi a fenét akar!

– Szeretné, ha holnap mindenki kiválót lőne?

– Persze hogy szeretném.

– Akkor álljon ki dollingernek. – A dollinger az emberalakot formázó céltábla neve volt. Erre felrobbant a szoba, először a röhögéstől, utána meg a rajparancsnok üvöltésétől. Azon melegében elrendelt neki egy harckészültségi riadót, de miután Dárday Gyula szintidőn belül hibátlanul teljesítette, nem ismételtette meg vele, mert mint később kiderült, a szakaszparancsnok szóba hozta, hogy a lövészet előtt, pláne takarodó után ezt mégse kéne forszírozni. A tüske így mélyre szaladt, Póta nagyon megsértődött, s annak rendje és módja szerint bosszút forralt, hiába lőtt másnap kiválót a raj.

Tavaszra egészen megszokta az új helyzetét. Mivel otthon nem várta senki, egyszerűbb volt eltávozásra nem is ácsingóznia. Márciusban kisütött a Nap, egy hét alatt elolvadt a hó a Lővérekben is, megzöldült a feléledő fák kérge, sárgás borzongás futott szét a gallyakon. Áprilisban éjjel háromkor már daloltak a rigók, júniustól szeptemberig virított az erdőben a ciklámen. Be is járta a környéket keresztül-kasul, Nardától Hörmannforráson át Vaskeresztesig, mivel a Szombathelyi Kerületparancsnokság felügyelete alatt álló százharminc kilométeres határszakasz távközléstechnikai szempontból négy szektorra volt osztva. Neki volt szerencséje ennek a szakasznak minden egyes telephelyét, magasfigyelőjét, összes telefonos bejelentkezési pontját végigjárni az országos parancsnokság műhelykocsijával, mikor évente egyszer általános ellenőrző szemlét tartottak a kerületnél, s noha javítgatással nem foglalkoztak, előzetes felmérés szerint minden selejtezésre ítélt eszközt kicseréltek. Az idillt csak az zavarta meg, hogy mellékállásban a kerületparancsnokság egyik razziariadó-csoportjának is a rádiósa volt, de ezzel együtt lehetett élni. Viszonylag ritkán került rá a sor, és talán két vagy három alkalommal kellett futnia, ámbár akkor nagyon, ami a huszonkét kilós R108-as rádióval a hátán, géppisztollyal a kezében nem volt olyan egyszerű. Izgalmat az okozott, ha közölték, hogy az üldözendő határsértő szökött szovjet katona, és fegyver van nála. Ezeknek a srácoknak nem volt veszítenivalójuk – ha elkapták őket, márpedig Dárday idejében mind a hatot vagy hetet elfogták, azonnal vitték vissza a Szovjetunióba, és nagyjából tíz perc alatt hazaárulás vádjával halálra is ítélték őket.

Azon a második őszön azonban kis híján hadbíróság elé került szakmai kíváncsisága, a tökéletes eredményre való törekvés, meg a hírszázad presztízsének kergetése miatt. Az igen kiváló és még a régi iskolai rendszerben szocializálódott szaktanáraitól ezt tanulta, mégis a szőnyeg szélén végezte a híralosztály-főnök irodájában, a kiváltó ok pedig egy falra is szerelhető, kézi kapcsolású telefonközpont volt, mellyel műhelybéli főnöke, Kánya őrmester lepte meg széles mosoly kíséretében, mondván, ha ez a szakmája, most élvezkedhet kedvére.

A „kézi kapcsolású” nem azt jelentette, hogy a határőrségnél száz évvel el voltak maradva az atomkortól, hanem a már említett különleges készültségi forma, a razziariadó miatt volt rá szükség. Ezt akkor rendelték el, ha határsértés történt, vagy arra utaló jelet észlelt a járőr. Ebben az esetben szüntelen telefonkapcsolatot kellett fenntartani több elöljáró között: részt vett benne mind annak az őrsnek a parancsnoka vagy ügyeletes tisztje, ahol az eseményt észlelték, mind a szomszédos két őrsé, aztán a hírszázad meg a gépjárműszázad parancsnoka

vagy ügyeletes tisztje, a kerületparancsnokság ügyeletese és hadműveleti főnöke, az elhárítók ügyeletes tisztje, végül az eset súlyossága szerint egyre följebb, akár az országos parancsnokságig. Ezt a konferenciabeszélgetést az akkor forgalomban lévő gépkapcsolású alközpontokkal nem bírták megoldani, digitális telefonközpontok pedig még nem léteztek, vagyis a riadó hírtechnikai hátterét kizárólag kézzel lehetett biztosítani, ezért volt a határőrség minden egységénél ilyen szerkentyű.

Az unatkozó szakember veszélyesebb három, játék közben elcsendesült gyereknél. Az őrmester röviden közölte vele, hogy pucolja át ezt a vacakot, javítsa meg, vizsgálja le, tegye rendbe, majd elindult kifelé, de az ajtóból még visszaszólt: aztán csillogjon-villogjon ám, majd elment, mint kiderült, hosszabb időre – valamelyik őrsön akadt dolga. Dárday csak ült az asztalánál, egyre-másra villantak fel a gondolatok a fejében, mi mindent lehetne csinálni ezzel az öreg masinával, mígnem összeállt a kép és megszületett az elhatározás: generáljavítás kell ide! Miután ezt így eldöntötte, neki is állt, annak rendje és módja szerint szétszerelte a központot, de szó szerint, legapróbb darabjaira. Módszeresen kupacokba rakta a különféle szerelvényeket, kapcsolókulcsokat, jelfogókat, látjelzőket, lámpákat, lámpafoglalatokat, jackdugókat, zsinórokat, a csupasz acéllemezből készült szerelvénytartó sávokat, a számtárcsát meg a csengőt, a kiforrasztott kábelkorbácsot bedugta az asztal meg a fal közé, hogy ne legyen útban, mellette, az ablak alatt pedig ott tátongott a mindezektől megfosztott csupasz tölgyszekrény.

Délután két óra lehetett, mire idáig eljutott. Művében gyönyörködve, elégedetten dőlt hátra a székén, mikor nyílt az ajtó, Kánya őrmester visszaérkezett. Ahogy meglátta a zöld posztón szépen szétszortírozott alkatrészeket, megmerevedett, először elsápadt, utána elvörösödött, majd mikor levegőhöz jutott, csak ennyit volt képes kinyögni:

– Jesszusom, maga meg mit művelt?

Dárday elújságolta neki, hogy nekifogott a készülék felújításának. Az első sokk után az őrmester már meg bírt mozdulni, így kipattant az ajtón, és úgy vágta be, hogy aki volt odabent, épp csak le nem esett a székéről. Tíz perc sem telt el, megcsördült a telefon: jöjjön le a híralosztály főnökéhez, de tüstént! No, gondolta Dárday, ennek fele se tréfa, hanem azért tartsunk rendet. Előhalászta a sapkáját, mert egy határőr nem engedheti meg magának, hogy megfázzon, a parancsnoki épülethez pedig át kellett vágnia az udvaron. Átért, belépett az előszobába, ahol az írnok azzal fogadta, hogy aztán majd meséljél ám, mert nagyon idegesek odabent.

Bekopogott, behívták, lejelentkezett, s Varga őrnagy rögtön rákezdte:

– Az őrmester elvtárs jelentette, hogy maga szétszedte a Kőszegre fölszerelendő telefonközpontot.

– Igen.

– És miért? – kérdezte az őrnagy, továbbfűzve a szót.

Ekkor már elindult Dárday nyelve: úgy ítélte meg, hogy ez a központ vastagon megérett egy teljes felújításra. Ő fiatal kora ellenére már sok ilyet látott, ám ennyire elhanyagolt, lepusztult ócskasággal még a Magyar Posta Központi Javító Üzemének selejtraktárában sem találkozott. Különben is, őrmester elvtárs azt parancsolta, hogy csillogjon-villogjon, abban az állapotban meg még a port se lehetett volna letörölni róla. Mire az őrnagy azt felelte röviden: értem.

– Azt ugye tudja, hogy ennek a központnak négy nap múlva üzembiztosan működnie kell a Kiss Jánosban.

Dárday Gyulából már kijött minden, ami kikívánkozott, úgyhogy noha nem tudta, visszafogottan helyeselt. Az őrnagy ekkor felkelt az íróasztalától, odaállt eléje, és az aranykeretes szemüvegén át mélyen a szemébe nézve a következőket mondta:

– Akkor most jól figyeljen rám. Biztos lehet abban, hogy harmadikán hajnalra minden körülmények között működni fog a telefonközpont, vagy ez, vagy egy másik. Ha maga nem

készül el időre vele, vagyis ha a maga hibájából arra kényszerülök, hogy a kiképzés zavartalan biztosítására idehozassak Adyligetről egy másikat, akkor magát szabotázs vádjával hadbíróság elé állíttatom. Megértette?

Némileg megszeppenve, Dárday halkan azt válaszolta: – Értettem, őrnagy elvtárs.

– Akkor tegye a dolgát, távozhat.

Azt ugyan nem állíthatta volna, hogy ezek után felszabadult estéje vagy nyugodt éjszakája volt, de tény, hogy öt perc múlva újult erővel és teljesen lenyugodva fogott munkához. Pontosan tudta, milyen feladatok sora áll előtte, és a legapróbb részletekig átlátta az egészet. Mindenekelőtt kitört belőle az asztalos. Letakarította a tölgyfa szekrényt, fagittel kijavította a csorbulásokat, repedéseket. Alaposan lecsiszolta, portalanította, majd lelakkozta. Száradás után nagyon finoman ismét átcsiszolta, eltűntetve az ilyenkor előforduló kiszőrösödést a szála mentén, és még két réteg lakkot vitt fel rá. Nagyon meg volt elégedve a látvánnyal. Utána átminősítette magát karosszérialakatosnak, és nekiállt az acéllemez szerelvénysávokat rendbe tenni. Ezekről több helyütt lekopott a festék, rozsdásak voltak, sőt az egyik még be is volt horpadva, talán egy széket tett rá valaki rakodás közben. Satupadon gyönyörűen kiegyengette mindet, a maradék festéket benzinlámpával leégette, majd csiszolás, zsírtalanítás után a két réteg fekete nitrolakk csodát tett.

Következőnek jöttek a szerelvények. Talált közöttük szép számmal olyat is, ami egyáltalán nem működött. Nyilván az elromlott alkatrészeket az elődei egyszerűen hátrább sorolták, vagyis visszaéltek azzal a helyzettel, hogy a központ soha nem volt teljesen leterhelve. Nem működött a számtárcsa sem, úgy beragadt, meg se mozdult, de nem is érdekelt senkit, mert sose volt rá szükség: ezt a központot csak belső forgalomban használták, ha valakinek szüksége és joga volt városi számot hívni, akkor átszólt a Petőfibe, és az ottani kezelő elintézte. Így tehát rendbe tette a rugós érintkezőket is. A törött rugókat kicserélte, az érintkezők felületét megpucolta, a rugókat bejusztírozta, a hibás látjelzőket megjavította, az összes elektromechanikus szerkezetet újjávarázsolta, s végül kicserélte a kapcsolózsinórokat is. Rájuk fért. Fogadott volna rá, hogy ez a kaszni még a háború előtt készült; a foszladozó vasfonal-szigetelésű zsinórok jószerével még az eredetiek voltak.

Estére eljött az óra, mikor másodszor is vidáman hátradőlhetett a székén, szemlét tartva kedvenc kupacai fölött, de micsoda különbség! Az egykori szeméthalmok helyén tökéletesen felújított és hibátlanul működő alkatrészek sorakoztak, már csak össze kellett szerelnie az egészet. Másnap reggel neki is állt, illetve csak állt volna, akkor azonban néhány olyan perc következett, amelyeket utóbb élete legborzasztóbbjai között tartott számon. Már csavarhúzóval a kezében, hirtelen olyan sűrű köd borította el az agyát, mint a tejföl: elfelejtette, miként működik egy telefonközpont, azt meg pláne, hogyan kell összerakni, nem is beszélve az asztalán kazlakban álló számtalan dirib-darabról – fogalma se volt, mire valók és hol a helyük. Aztán elindult a rutin vele, noha nem a megoldás, egyelőre csupán a pótcselekvés felé. Csak egy kis ihletre volt szüksége, tehát rágyújtott. Akkor már dohányzott, igaz, afféle kocabagósként, naponta négy-öt szálat elfüstölve, viszont volt jó öngyújtója meg egy szép ezüst monogramos cigarettatárcája, szintén az Ecseriről. A rágyújtás mozdulatsora helyrebillentette a lelki egyensúlyát, s mire végigszívta a mezítlábas Symphoniát, már megint ura volt a helyzetnek. Még két napig tartott, mire az összes sáv, alkatrész, az utolsó forrasz is a helyére került, és valamennyi áramkört, elvárható és lehetséges kapcsolástechnikai összefüggést számtalanszor levizsgálva ki merte jelenteni, hogy ez a telefonközpont üzembe helyezhető. Ekkor letelefonált a híralosztályfőnök írnokának, hogy eszközöljön ki számára egy időpontot, majd a lényegre szorítkozva jelentette Varga őrnagynak, hogy a készülék felújítása befejeződött, bármikor telepíthető.

A főtiszt sem volt bőbeszédű kedvében, csak annyit mondott: remek, akkor mutassa meg. Miközben ballagtak a két épület között az udvaron, egyszer csak meglökte Dárday könyökét, és az aranykeretes szemüvege fölött ránézve halkan megkérdezte:

– Aztán mondja, csillog-villog?

A közlegény elnevette magát, de csak bólintott. A műhelyben teljes pánikot okozott a nagyfőnök váratlan megjelenése, Kánya őrmester azt se tudta, nagy igyekezetében melyik széket nyalja tisztára. Dárday bemutatott néhány próbakapcsolást, hogy az egyes áramkörök működését bizonyítsa; az őrnagy nem nyúlt semmihez, csak mutogatva kérdezett ezt-azt, utána azonban váratlanul közölte, hogy szeretne hazatelefonálni, de nem a műhely telefonkészülékéről, hanem erről a masináról. Vagyis pontosan tudta, hogy a doboznak nem működött a számtárcsája, és a maga ravasz, finom módján meg akart róla győződni, mire jutott ez az ifjú titán.

Dárday Gyula ekkor néhány méter vezeték meg egy szétszerelt konnektor közbeiktatásával ideiglenesen ráakasztotta a műhely mellékének a vonalát az alközpont fővonali áramkörére, így az őrnagy a központ kezelőkészletén át be tudott jelentkezni a laktanya központjába, kért egy városi vonalat, majd a koronatanúnak előléptetett számtárcsát a világ legtermészetesebb módján hatszor megpörgetve hazatelefonált. A szemle végén, túlzásokba azért nem esve, azt mondta, hogy akkor ez rendben van, majd elégedetten elvonult. A telefonközpont jóval a határidőn belül, ráadásul igen jó minőségben elkészült, Kánya őrmester fel sem fogta, hogy leégett, Dárday feje fölött szétoszlottak a viharfelhők, cserébe viszont attól kezdve masszívan rendszeres dohányos lett. A műhelyből azonban indoklás nélkül kitették, visszakerült a szakaszához, és a délután négykor befejeződő napi nyolc óra munka helyett kezdődött megint a szolgálat, mintha sose lett volna szabad.

Év végén csillagtúrát szerveztek nekik, amelyben tájékozódási, rádióforgalmazási meg állóképességüket próbára tevő feladatok elegyedtek. Decemberben egyik este tízkor békésen álomra szenderedtek, majd éjjel kettőkor riadóztatták a társaságot. Közölték velük, hogy a teljes ruházatot kapják magukra, de csak fegyvert vigyenek, a többit majd a gépkocsira szállás előtt, eligazításnál kapják meg. Kint az udvaron már dübörögtek a teherautók, ott tudták meg, hogy egy kiadós éjszakai séta vár rájuk; mielőtt felmásztak a Csepel platójára, a gyűrűiket le kellett adniuk, nehogy leugráskor leszakadjon valamelyikük ujja. Mindenki kapott egy kis adag hideg élelmiszerellátmányt, zseblámpát, rádióforgalmazási kódtáblát, nagyon precíz katonai térképet iránytűvel, meg bónuszként a hátára egy jókora rádiót. Teherautóra szálltak, kisvártatva csillagalakban szétszórták őket egyesével valahol Vas megyében, még csak sejtelmük sem lehetett róla, merrefelé, a feladatuk pedig egyszerű volt: iránytű és térkép segítségével, a forgalmazási szabályok betartásával meg kellett találniuk a csillag középpontjában rájuk váró parancsnoki kocsit. Mikor „ledobták” az embert, üzembe kellett helyeznie a vevőjét, majd várni az indító jelre. Aztán hajnali négy óra tájban eldördült a startpisztoly, és Dárday egy pillanat alatt szembesült a rideg valóval, hogy itt bizony nincs más, csak a csikorogva ropogó hó meg a nagy magyar éjszaka, ami a csillagos égbolt alatt istentelen hideg tud lenni.

A szerencse melléjük pártolt, mert aznap se szél, se hó, se köd nem keserítette az életüket. Kicsit megnyugtatta az is, hogy rádión jött az indítójel, ugyanis a Kulikov antennával ez nem lehetett nagyobb távolság tíz kilométernél, azt meg simán lenyomja. Hanem amikor négy óra gyaloglás után is még egyre csak rádióforgalom volt, a parancsnoki kocsi meg sehol, kezdett gyanús lenni a dolog. Mint a végén kiderült, megvezették őket: nem egy rádiós autó vett részt a gyakorlaton, hanem hat, amelyek egyre szűkülő körben húzták magukra a keresőket. Ők még jobban tudták, hogy a hatótávolságnak korlátai vannak, de mivel mindegyiküket bemérték, azt is észrevették, hogy Dárday jött rá elsőként a trükkre. Végül mindenki beletaposott az utászcsizmába vagy huszonöt kilométert, senki nem tévedt el, célba értek a kijelölt időn belül, tehát a gyakorlat elérte, amit akart, a nap hátralevő részében pedig szabadfoglalkozásuk volt, még azt is elnézték nekik, ha valaki végigdőlt az ágyán.

A baj csak az volt, hogy Póta őrvezetőt közben tizedessé léptették elő, fejébe szállt a mámor, s még mindig rajparancsnoki mivoltában, másrészt viszont aznapi szolgálatvezető-

ként komolyan azt hitte, Dárdayt azért küldte neki vissza az ég, hogy végre átpasszírozhassa a húsdarálón. Le nem szállt róla, mint a döglégy, folyton körülötte zümmögött, feladatokkal látta el, gondoskodott róla, hogy egy szabad perce ne legyen. Míg tehát a többiek békésen pihentek, neki őrparancsnokként őrséget kellett váltania, a tizedesnek a kantinból hol kávét, hol üdítőt hoznia, mint a keljfeljancsit, szaladgáltatták ide-oda, s az i-re a pontot az tette fel, mikor annyi fölösleges kör után Póta egyszer csak elébe penderült a folyosó sarkán, majd jó hangosan megkérdezte:

– Katona! Maga miért nem borotválkozott ma, basszameg?!

Dárday Gyulát hirtelen elfogta a bizonyosság, hogy mindez megtörtént már vele, ő pedig eltévedt az időben. Olyan hangulata támadt, mintha megint a répaföld szélén állna kezében a vödörrel, azt saccolva, vajon eléggé csillog-e a felmosóvíz a pepita kőlapokon. Ugyanakkor határozottan érezte azt is, hogy egy év sorkatonai szolgálat után ő ehhez már túl öreg, ennek a majomarcúnak meg legfeljebb az arany középutat tudná ajánlani, ezért levette a hátáról az automata módosított deszantfegyvert, csőre töltötte, majd udvariasan visszakérdezett:

– Van még valami óhaja, tizedes elvtárs?

Póta tizedesnek nem volt. A mosolya nem tűnt őszintének, noha legbelül ujjongott a lelke, hogy végre sikerült fogást találnia ezen a szarcsimbókon. Szedte is a lábát, ahogy bírta, rohant árulkodni a helyőrség parancsnokához, aki rövid tanakodás után a telefonért nyúlt, majd átszólt a híralosztály főnökének.

Váratlan átvezénylésére Dárday utólag se talált más magyarázatot, mint hogy az ejtőernyősök híján voltak valakinek, aki egyben rádiósnak is beválik, Varga őrnagy pedig úgy mentette meg a futkosótól, ahogy tudta. A huszonhét aktív hónapjából tizenkettő alig telt el, és állandó harckészültség ide, kötelező fegyverhasználat oda, az ember akkor se fog géppisztolyt a felettesére, ha éppen rossz napja van, se dobtárasat, se semmilyet; különben meg volt egy csoport, akiket már a laktanyába való megérkezéskor kiszúrt, rögtön az elején. Ezeket a fiúkat kész lista alapján az elhárítótisztek hívták félre a forgatagban, és beszélgettek el velük közvetlenül érkezés után, a dolog pedig nyilván nem maradt annyiban, noha a továbbiakra bizonyíték nem akadt, legfeljebb egy-egy túlságosan sima szavú, a csattanásokat kerülő figurán ragadt rajta a gyanú, hogy szebben dalol a csalogánynál. Alighanem ezek mentették meg, mert a laktanyaparancsnok az ő változatukra is kíváncsi volt, bár Dárday MHSZ-es múltja biztosan közrejátszott. Így zsinórban a második hadbíróságot is megúszta, éppen csak előéletére tekintettel elzavarták Szandaszőlősre a felderítőkhöz, hadd fájjon miatta a továbbiakban az ottaniak feje. A híre mindenesetre megelőzte.

Az ejtőernyősöknél aztán úgyszólván aranyélete lett. Felfelé bukni mindig érdekes, neki pedig bármennyire hiányoztak a hegyek, elhatározta, hogy ezentúl ezen a lapos vidéken fogja remekül érezni magát. Ebben segítette, hogy olykor hónapokig gyakorlatról gyakorlatra vonultak az ország legkülönbözőbb tájaira, nem ragadtak lenn az Alföldön. Az új helyen persze volt, aki kissé erősnek érezte, hogy Einstein a Zehnsteinnel kezdődő visszaszámlálás utolsó előtti lépése volna, ám lassanként leszoktak róla, hogy fogadjanak vele, mert ezekben a vitákban többnyire Dárday nyert, ha már egyszer az agya úgy félrehordott, mint a reszelt irányzékú gépkarabély, azaz pontosan máshova. Bizonyos körülmények között azonban erre volt szükség, és a deszantosok éppen ezekből a körülményekből éltek.

Kezdőkkel került egy szakaszba, miközben volt már vagy hetven ugrása, de nem bánta. A hajóhinta, a különböző magasságú emelvények, homokgödrök, a mechanikus centrifuga meg a torony a többi földi kínzóeszközzel együtt megint élmény volt, színtiszta szórakozás. Továbbá a hegyi kiképzést az alakulatnál igen komolyan vették, nekik meg nem volt különösebben ellenükre. Morogtak, persze hogy morogtak, de azért tisztességgel tették a dolgukat. A nap azzal kezdődött, hogy a hegyről lefutottak az első faluig meg vissza; ez kétszer három kilométer volt le meg föl, de nem ám csak úgy tessék-lássék, hanem ahogyan a

századosuk diktálta a tempót, példát mutatva. Mivel lehetett már harminc éves is, hozzájuk képest valóságos vénember, azt a szégyent nem hagyhatták, hogy amaz bírja, ők pedig nem, se hogy jobb legyen náluk. Reggeli után hegyi rohampálya következett, két órán át igen intenzíven, majd dülferezés, sziklamászás, aztán egy húsz kilométeres kis tájékozódási futás időre, teljes menetfelszereléssel árkon-bokron át, időnként vegyvédelmi beöltözéssel meg gázálarccal változatosabbá téve, majd a nap befejeztével megint két óra rohampálya, ha éppen más nem jutott a kiképzők eszébe. Az állóképességüknek ez tette ki az egyik felét; a másikat a kettes norma, a dupla adag ennivaló – ettől a sárga irigység fogta el az ugyanott gyakorlatozó lövészeket, mert a deszantosoknak járt a meleg étel mellé téliszalámi, gyulai kolbász, csokoládé, déligyümölcs, sőt naponta egy üveg sör is, ha éppen nem lőttek. S mivel Kamondi százados liberális alkat volt, még azt is megkérdezte az első igazi ugrásuk előtt, mikor felsorakoztatta őket az öreg AN-2-sel szemben, hogy ki nem vállalja a próbát? Aki meggondolta magát, kiléphetett a sorból; ők még aznap az első transzporttal elindultak a déli határszél legrosszabb hírű helyőrsége felé.

Ezeknek a kalandtúráknak persze megvolt a maguk varázsa. Egyszer Recskről kellett négy nap alatt visszagyalogolniuk Szolnokra. Az út egy szakaszon halastavak között vezetett, ezekből a nádasok miatt nem láttak semmit. Viszont borzasztó sok szúnyog fogadta őket. A zubbonyaikat csuklóig lehúzták, a gallért felhajtották és folyamatosan csapkodtak meg cigiztek. A tavakat elhagyva aztán éjjel ott gyalogoltak a nagy síkságon, bármerre néztek, sehol egy lámpa, egy ház kivilágított ablaka, semmi mesterséges fény. Mivel fák nem voltak a környéken, jó messzire el lehetett látni. Az égen nem úszkált fenn a Hold, ellenben csillagok sosem látott sokasága borult föléjük, s hozzá a Tejút hatalmas fehér öve. Addig a napig nem gondolták volna, hogy egymaga képes megvilágítani a tájat. Máskor éjszaka ugrottak a Balaton felett – két kilométer magasból a sötétben a tó alakját kirajzolták a parti lámpafüzérek, fejük felett a mélységesen sötétkék, szikrázó pontokkal teleszórt égbolt, a nagy vízfelület fekete bársonyként terült el alattuk, és rajta sok kicsi, a vízben visszatükröződő csillag, a vízen lévő hajók helyzetlámpái, a parti hullámverés fehér habja, az északi oldal komor sötétségű hegyoldalai. Dárday figyelmét teljesen elkerülte a helyzet melankóliája, csak az éjféli lebegés szépségében gyönyörködött, miközben a célt kereste. Mivel azonban elfelejtettek jelzőfényeket hozni magukkal, az ugrásparancsnok néhány mentőautót vezényelt ki a kiliti reptérre, azoknak a kerengő kék lámpája mutatta, hová kell érkezniük; megállapodás szerint a győztes elrúgta a lámpát, a többiek pedig egy láda sört fizettek neki, amit együtt ivott meg a szakasz.

Volt egy hadnagyuk is, aki a haját zselézte, és a folyton felmeredő frufruja miatt a Tintin nevet kapta a laktanyai keresztségben. A szakasz már nagyon unta az állandó alakiztatását, a nagy mellényét, a mindentudó okoskodását, ezért az öregebbek eldöntötték, hogy megszabadulnak tőle. Nyilván úgy kellett megbüntetniük, hogy a közöttük lévő rangkülönbség ne adhasson neki jogcímet a megtorlásra, s ehhez kapóra jött, hogy féltette az életét. Ellenben Kamondi, aki a szakkiképzést vezényelte és már vagy ezer ugrása volt, nagyon nem szerette az olyanokat, akik csak az előmenetelért meg a kettes normáért lebzseltek az emberei között. Most tehát megszabott feladatokat kellett elvégezniük; az egyik az volt, hogy a mélységi felderítő csoport stabilizátoros ugrást végrehajtva a kijelölt lehető legkisebb területen érjen földet, mert az ilyesminek az ellenség hátában nem lebecsülendő előnyei vannak. A parancsnak csak akkor lehetett jól eleget tenni, ha szorosan egymás után ugrottak, egyenlő ideig zuhantak, együtt nyitottak, majd igyekeztek a századostól kartávolságra földet érni.

– A szárnyat nézzék, ne a földet, különben itt töltjük a karácsonyt is! – kiabálta búcsúzóul az őrmester a gép szűk ajtajában. Mindenki bukósisakot viselt. Dárday, aki jobbnak látta inkább őt szemmel tartani, háttal kidőlt, és a következő pillanatban kint találta magát a

végtelen ég alatt, még szívbajt kapni se volt ideje; különben meg a szabadesés határozottan élvezetesebb volt a felettesei utasításainál, mert végre békén hagyták.

Mivel stabilizátorosat ugrottak, szükség volt automata nyitókészülékre. Tudták jól, Tintin elvtárs úgy fog zuhanni, hogy az előírt tíz másodperc helyett inkább a kilencedikben, mintsem a tizenegyedikben nyit majd, tehát megbeszélték előre, hogy mindenki megvárja, míg az automata bekapcsol; gyönyörűen egymás után, három másodperc alatt hagyták el a helikoptert, miközben lentről is meg fentről is csak azt nézték, mennyire van együtt a csapat, senkinek nem jutott eszébe, hogy mérje a zuhanási időt. Eltelt tíz másodperc, nyílt az első ernyő, a hadnagyé, a többiek meg mint a nyeletlen fejsze zuhantak tovább, aztán mire tizenötig számoltak volna odalent, egyszerre nyílt ki a másik hat is. Ráadásul a csapat igyekezett minél messzebb földet érni Tintintől, viszont egymáshoz olyan közel, hogy belegabalyodtak a leomló kupolákba; ezalatt amaz tőlük háromszáz méterre ácsorgott értetlenül. A feladatra elégtelent kaptak, de mivel hat ember nem hibázhat, a százados helyettük inkább a hadnaggyal üvöltözött, hiába tiltotta az ilyesmit alacsonyabb rangúak jelenlétében a szabályzat, és gondja volt rá, hogy fél év múlva el is tanácsolják az egységtől.

November végén jött el a kötelező repülőorvosi ellenőrzés ideje. Busszal átszállították őket a kecskeméti kórházba, hogy a gyengélkedőn éjszakázzanak négyágyas szobákban, mire a másnap esedékes vizsgálatok előtt besöröztek, majd reggel megszabadultak a belső Niagarától, noha emiatt a kezdőknek nem maradt tartalékuk a vizeletgyűjtő pohárba; velük az öregek nagylelkűen megosztották a magukét. Volt aztán fülvizsgálat – a hallása mindenkinek jó lett, mert segítettek a bajbajutottakon: aki süket volt, mint az ágyú, az ült a kalitkában, a technikus néni tekerte a potmétert, ők meg a háta mögül mutogatták, melyik fülére kell éppen hallania és meddig; nem segítettek viszont egy kifejezetten ellenszenves őrnagyon, aki emiatt meg is bukott. Utána jött a terheléses EKG szobabiciklivel, az egyensúly ellenőrzése forgószékben – szakorvos legyen a talpán, aki meg tudta mondani, a pörgetés után a másnaposságtól vagy a szédüléstől állt keresztbe a szemük –, meg a nagy kedvenc, a belgyógyászat. Itt egy középkorú férfi volt az orvos, ott ült az asztalánál, vele szemben egy nem igazán szép, de kedves és módfelett csinos fiatal nővérrel. A doki fel sem nézve a papírjaiból határozottan a nadrágja letolására utasította Dárdayt, aztán oda se nézve hozzátette:

– Azt is.

Ez a fehér alapon piros szivecskés alsónadrágjára vonatkozott. Dárday Gyula rémülten a nővérre pislantott, az pedig roppant diplomatikusan valami fontos adathalmazt kezdett elmélyülten tanulmányozni. A doki ekkor oldalt fordult, tenyerét határozott mozdulattal a combtövéhez szorította, majd kiadta a parancsot: köhögjön! Engedelmeskedett. Megint! Rendben, felöltözhet. A ruháival két másodperc alatt megvolt, közben pedig amaz fölállította a diagnózist: magának, barátom, van egy kis herevisszere. Dárday arcára kiült a döbbenet, mire a doki jegyzetelt és vidáman folytatta:

– De semmi gond, ez természetes. Nekem is van. Az lenne a furcsa, ha nem volna. Ja, és ez a T-alakú izé nem annyira egészséges viselet, én a helyében mást hordanék, mondjuk olyat, amiben lehet egy kicsit... harangozni. Hiszen érti.

A katona értette. A nővérke is pont ekkor nézett fel az irataiból, de úgy, hogy mindketten elpirultak, ezért mikor félóra múlva az elmeorvosi vizsgálaton két újabb fehérköpenyes hölgy egy háromszáz kérdéses teszt kitöltése közben arról faggatta, mi a beosztása, nekik már kimerülten csak annyit mondott, hogy mesterlövész. Nem totózik, mi a fenét akarnak tőle ennyi kérdéssel, most veheti őket egyesre, kettesre, ikszre... A hölgyek meg: igazán, tényleg? Olyan jól céloz? Hát hogyne, egy kilométerről kilövi a csecsemő szájából a cumisüveget.

Karácsonyi ajándékul abban az évben azt kapták, hogy fenn a Bükkben, valahol Egerbaktán meg Felsőtárkányon is túl meg kellett semmisíteniük egy Honest John típusú harcászati atomrakétát, lehetőleg indítóállványostul. A parancsnokuk azt adta velük útravalónak, hogy nem érdekli, miként csinálják, meszeljék sárgára az eget. Kitették őket az erdőbe,

kaptak a műveletre három teljes napot, így elsőként fedezéket kellett keresniük. Az úttól ötven méterre találtak egy alkalmas gödröt, a gyökerekkel szeldelt, köves, agyagos, átfagyott talajban gyalogsági ásóval valamennyire kimélyítették, majd ágakkal meg hóval vastagon befedték, míg csak összkomfortossá nem vált. Ezt a részét a feladatnak hamar kipipálták, hálózsákjuk azonban nem volt, továbbá a méteres havat törve, meg az élen egymást negyedóránként váltogatva egész nap hiába keresték a rakétaszállító autót, miközben csak csokoládét ettek meg citromot nyaltak hozzá, nehogy havat kelljen falniuk a szomjúság ellen. A bakancsuk meg a holmijuk szétázott, a gyapjúalsótól a hajózóruhán keresztül a terepszínű overálig.

Rögtönzött szálláshelyük álcázása aztán olyan jól sikerült, hogy még az a vaddisznó se vette észre, hova keveredett, amelyik hajnalban átcsörtetett a födémükön, az meg beszakadt a másfél mázsája alatt, és a nyakukba zuhant. A baj nem is az lett, hogy a halálra rémült állat csülke összezúzta Dárday bal vállát, meg hogy ezek után kezdhették a munkát mínusz tíz fokban elölről, hanem hogy három álló napig nem volt semmiféle rádióforgalmuk, és a célpontot is hiába keresték – mint utólag kiderült, azért, mert a kölcsönkért gumirakéta több helyütt kilyukadt, és a műszakiak nem találtak elegendő sallert, hogy befoltozzák. Ezzel telt el az első nap. A másodikon a rakétát szállítani hivatott teherautó, egy öreg Csepel adta meg magát, a harmadikon pedig egyszerűen nem bírt a hóval, percenként akadt el a torlaszokban; a rádió eközben azért hallgatott, mert a hegyek közt nem volt térerő, hiába próbálták őket értesíteni, hogy kitartás, holnapra minden rendben lesz. Így a taktikai atomtöltet elhárításából túlélőgyakorlat lett.

Mikor harmadnap a kiemelési pontra levánszorogtak, Tintin fogadta őket kezében pálinkás butykossal. Erre végképp rosszat sejtettek, és nem is csalódtak. Némi jópofizás után az a féreg beült a meleg vezetőfülkébe a sofőr mellé, hármójukat fölparancsolta a platóra, azt azonban balesetveszélyre hivatkozva megtiltotta, hogy a ponyvát felhúzzák, így egy óra múlva csonttá fagyott rajtuk az álcaruha meg az összes réteg, ami alatta volt. Dárday Gyula ekkor megállíttatta a teherautót, utolsó erejével csak azért is felvonta a ponyvát, s mivel diplomáciai érzéke a kőszegi incidens óta sokat fejlődött, a hadbírósággal fenyegetőző, pulykavörös Tintinnek csak annyit morgott, hogy majd odahaza pokrócozás közben legyen nagyfiú. A dolog szokás szerint a laktanyaparancsnok mint végső tekintély elé került, de mert a két másik felderítőnek addigra a tüdőgyulladástól már negyvenfokos láza volt, a koca okozta sérülés pedig szintén nem festett valami épületesen, Gyökér őrnagy, aki régi bútordarab volt egy új szenvedély bűvöletében, mindhármukat kórházba zavarta, épp csak Dárday kimenőjét vonta meg egy hónapra, mert azért az se lehet, hogy egy közlegénnyel szemben a hadnagynak is ne legyen némi igaza. Ha azonban azt hitte, hogy ezzel megbüntette, nagyobbat nem is tévedhetett volna, Dárday honvéd ugyanis fütyült az atyai szigorra, és ha csak tehette, egyáltalán ki se mozdult a laktanyából. Hasznosabban töltötte az idejét – jogosítványt ugyan soha nem szerzett, az ilyen hétvégeken viszont elég csibészséget tanult a sofőröktől, akiknek tetszett, hogy gyorsan tanul és a kezdők vakmerősége nagy adag szerencsével párosul benne, miközben finom érzékkel nem feszíti túl a két húr egyikét sem, ha már egyszer nem mindegy, hogy az embernek Gödön van szobra, vagy Szobon gödre.

Az elbliccelt eltávozásoknak azonban megvolt a maguk sajátosan egyszerű oka, korántsem azonos a tudásszomjjal. Miközben szakaszbeli társai már rég a gyakorlati foglalkozás lázában égtek, Dárday Gyula egyelőre leragadt a szerelem elméleténél. Végtére erősítőt se úgy épít az ember, hogy nekiesik a pákának meg a cinnek, mint a dúvad, hanem előbb van egy elképzelése az elvekről meg a kapcsolási sémáról. Holmi egyszerűsített elektromechanikából kiindulva annyit értett, hogy mind az áram, mind az érzelem láthatatlan, hegyeket képes megmozgatni, valamint sarkos természetű – ha nincs kivel, a párna csücskivel, mindazonáltal hasonló a hasonlót taszítja, az ellentétét meg vonzza eszetlenül. Nem azért csodálta a vágyat, mert keresletet és kínálatot teremt, hanem mert nélküle nem

volna mit mondania a másiknak. Ki kíváncsi az időjárásra, a nyilvánvalóra? Ha viszont férfi és nő egyazon szomj alakváltozatai, ami beszédre sarkallja őket, az erósz az igazi titok. Egymás közelségétől kisülnek az emberi kondenzátorok, villám csap a létbe vakító lobbanással, azután minden kezdődik elölről, és vele a feltöltődés új időszaka.

Koránál fogva sokkal kevesebbet tudhatott ugyanakkor arról a másik erőről, amellyel két szorongás vonzza vagy taszítja egymást, és amely talán a mágnesességnek felelhetett volna meg világképében; az állati delejről, mellyel egyik rettegés keresi a másikat, zsák a foltját, és nem lehet róla eldönteni még azt sem, vajon a magányhoz vagy a kíváncsisághoz van-e több köze. Vissza-visszatért az egyik fényképhez, ugyanis nagyon megtetszett neki, rajta egy húszévesforma bikinis barna lánnyal, a bőre mint az olaj, a haja fekete, s a mindenféle kívánatos domborulatait mintegy ellensúlyozta a kezében tartott géppisztoly, csípőjén a kecsesen kicsiny lőszertáska, vagy az izmos combjára pántolt rohamkés tokostul. Ha ez a tünemény akarva vonzó, akkor kíváncsi az ismeretlenre és kockáztat érte, ha viszont akaratlanul, akkor ő maga az. De mi van, ha pont a veszély szomjazik a veszélyre, nem önmagára, mégis a kezdetekbe, valami elemibe visszabonyolódva, folyton váratlanul?

A kérdés örökre eldöntetlen maradt volna, ha ki nem szivárog a híre, hogy tud angolul. A zászlóaljparancsnoknak azonban fülébe jutott ez a kis meglepetés, és úgy gondolta, megér egy kísérletet, ha fordítanivalót ad neki, a többi meg majd kiderül a vallatásnál. Volt ugyanis odahaza nyugati pornóújságokból egy nagyobb magángyűjteménye, ám a szövegre is kíváncsi lett volna. Másnap tehát hozott magával hazulról egy szép színes mintapéldányt, felhívatta az irodára Dárdayt, mindenki mást kizavart a helyiségből, majd így szólt hozzá:

– Na, közlegény, ha csakugyan érti, ezt fordítsa le itt ni!

Dárday Gyulának kigúvadt a szeme, a szíve meg hevesen kalapálni kezdett, mert a képen egy nagydarab nőszemély éppen a bájaiból tartott részletes bemutatót. Engedelmesen kisilabizálta a kép kísérőszövegét, majd kissé remegő hangon, hideglelősen bejelentette:

– »Ó bébi, eressz fel a mászókádra.«

– Nagyszerű – jegyezte meg a százados elismeréssel a hangjában. – Erről tartsa a száját! Most leléphet.

Dárday eltámolygott, s egész nap ezen a jeleneten törte a fejét, de tartotta magát az utasításhoz. Jól is tette, mert másnap megint hívatta a zászlóaljparancsnok, előbb hosszasan kibámult az ablakon, majd megkérdezte tőle:

– Maga honnan ismeri ezt a, khm, szaknyelvet?

– Százados elvtársnak jelentem, a körletben én vagyok az erotikus fordító és levélíró.

A parancsnoka először alaposan kifaggatta, miféle erkölcstelen dolgokat művel Dárday, mennyit keres egy cikken, meg hogy ezt hogy képzeli. Aztán felröhögött, pihenjt vezényelt, majd kivett a fiókjából egy kazalnyi pornólapot, amit az évek során a legénységtől kobozott el. Közölte, hogy ezekből egy csomó cikk magyar változatára lenne szüksége, meg tudná-e határidőre csinálni? Hozzátette, hogy pár nap múlva háromnapos ezredgyakorlat lesz, amire Dárdaynak nem kell kivonulnia. Visszamaradó állományként bent tartózkodik, megkapja az irodakulcsot, és mire vége a gyakorlatnak, a kijelölt írásokat lefordítja, de ez szigorúan titkos. Másnap reggel benne is volt a napiparancsban, hogy Dárday közlegény az ezredgyakorlat alatt leszakad a társaitól fontos idegen nyelvű hadászati szakcikkek sürgős fordítása miatt. A többiek csak ennyit tudtak meg, de persze piszok mázlistának tartották, hogy aki az imperialisták nyelvét beszéli, annak nem kell a sárban kúsznia.

Úgy is lett. Dárday szakasza reggelente kivonult gyakorlatozni, ő pedig a laktanyában kivonatolta a cikkeket, amelyek tartalmáról néma maradt, akár a sír. Álcázásul kivette a könyvtárból a nagy Országh László szótárat, nem mintha szüksége lett volna rá – reggeltől estig egysíkú párbeszédeket magyarított, illetve a keletkező feszültséget próbálta levezetni. A gyakorlat végén a zászlóaljparancsnok megtekintette a művet, és igencsak meg volt elégedve. – Magának irodalmi vénája van – állapította meg ábrándosan.

Bár tilos volt, néha mégis előfordult, hogy egy-egy katonát különféle munkákra ide-oda kirendeltek, még akár valamelyik fejes lakására is, költözködés vagy bármilyen egyéb ok miatt – ilyen volt például a tisztek gyerekeinek a korrepetálása. Pár hét múlva Dárday is parancsba kapta, hogy húzzon kimenőruhát, vegye magához a katonakönyvét, jelenjen meg a városka egy bizonyos címén ebben és ebben az időpontban. Nem tudta mire vélni a dolgot, azt hitte, valami postamunkát kapott már megint, a potya kimenőnek azonban megörült. Délután megérkezett a kijelölt címre, becsöngetett, de el is ámult menten, mert egy nagyon csinos leány nyitott neki ajtót meglehetősen lenge öltözetben. Beintette, Dárday belépett utána; az ajtó becsukódott mögöttük. Füstölők illatát érezte az előszobán túlról, meg illatos gyertyákét és olajokét. A lány rámosolygott, kigombolta a zubbonya felső két gombját, aztán pajkosan megkérdezte: – A százados úr küldött? – Futó csókot lehelt az ajkára, kézen fogta, majd így folytatta: – Hát akkor gyere be, az idő pénz!

Dárday köpni-nyelni nem tudott izgalmában, mikor megértette, hova keveredett és mi következik mindjárt. Zavarában dadogva az anyagiakat próbálta szóba hozni, az ismeretlen azonban megnyugtatta, hogy a százados úr azt már lerendezte. Kedves volt és tapintatos, menten észrevette, hogy zöldfülűvel van dolga, megnyugtatta, hogy a szíve mélyén titkon ő is ezt remélte, utána pedig a lakótelepi lakás lefüggönyözött hálójában a nagy családi ágyon irányítani kezdte, mikor mit csináljon, befürösztötte maszattal, megkeresztelte a tulajdon húsával, majd egyből boldoggá is avatta a frissen bemerítettet. A szerelmi lecke sajnos csak egy félórácskát tartott, komoly tusa helyett mindössze afféle bevezetésként a tavaszba, ám az átszellemült vidámság nem tűnt el Dárday képéről még a laktanyában sem, ahol szemet szúrt a többieknek, és irigykedő megjegyzésekre sarkallta őket:

– Ecsém, te biztos tosztál, hogy így megváltoztál.

Miután a szüzességét felsőbb utasításra elvesztette, Dárday Gyula végképp elpimaszodott. Mindenhez hozzányúlt, mindenbe beleszólt, akár muszáj volt, akár nem, egyszerűen nem bírt magával. A dolognak azonban volt egy hátulütője: így elfeledkezett az alapszabályról, hogy jó deszantos sosem ugrik egyedül – mindig vele van a félelem, mert az ördög nem alszik.

Eltelt egy újabb év, ősszel megjöttek az újoncok, ő pedig már tekintélyes öregnek számított. A kezdők továbbra is túlnyomó többségben voltak, ennek megfelelően szervezték az ugrásokat. A gyakorlott ejtőernyősöket igyekeztek egyenletes létszámban szétszórni az egyes felszállások legénysége között, hogy részben bátorítsák, részben megnyugtassák az újakat. Négyen-öten jutottak közülük minden körben a Li-2 fedélzetére, ahol egyszerre legalább húszan várták, hogy rájuk kerüljön a sor, beleértve az ugróállományú tiszteket és tiszthelyetteseket is.

A legénység számára a D-1 típusú, szovjet gyártmányú körkupolás ejtőernyő volt kötelező. Ez fapados szerkezet volt, helyből tizennyolc kiló, amihez jött még a hétkilós mentőernyő; a felülete nyolcvankét négyzetméter, réseletlenül, és gyakorlatilag szinte irányíthatatlanul. A szandaszőlősi reptéren fontos volt a jó ugrás, mert a kezdők könnyen köthettek ki a közeli Holt-Tiszában – a tapasztaltakat pont azért osztották be utoljára, hátha ők képesek elkerülni a lábmosást.

A gépet utolsókként elhagyóknak a Li-2-ből ugrani nem is volt olyan egyszerű. Az igen apró ajtó a törzs végén, az ezüstös fémszivar hátsó fertályát elzáró fal tőszomszédságában volt. Az átlagnál magasabb delikvensnek például az ugrás pillanatában collstok módjára össze kellett görnyednie, ha nem akarta magát összeverni. Valamint az újoncok első ugrásaikat bekötött rendszerrel hajtották végre. Ennek a lényege az volt, hogy az ernyőt nyitó kábelt egy karabiner-csattal beakasztották a gép mennyezetén végigfutó drótkötélbe, majd kiugrás után az ugró súlyánál fogva az kihúzta az ernyőt lezáró kúpokból a három nyitótüskét. A bekötő ezután a gép fedélzetén maradt.

A kiugrásokat egyetlen rárepülésből hajtották végre. Csakhogy a Li-2 elég gyors masina volt, ezért mire az összes ugró elhagyta, alaposan széthúzta a mezőnyt a legelső meg a legutolsó között. Dárday tehát a balesetét utólag két okra tudta visszavezetni: az egyik a gép kicsi ajtaja volt, a másik az ő túlzott igyekezete, nehogy a közel harminc kilós felszereléssel a hideg vízben kössön ki.

A bekötőkötelek gyorsan felgyűltek a gép ajtajában, és alaposan leszűkítették az egyébként sem tágas nyílást. Normális körülmények között a kábelnak a bal válla fölött kellett lennie, hogy kiugráskor ne keresztezze az ugrási irányt, és ne ugorhasson bele. Itt követte el a hibát. Miután a többiek rohamtempóban hagyták el a fedélzetet, az ajtót már vagy húsz bekötőkötél a felére szűkítette, sőt előtte is belógott egy útban lévő drót. Ezt lendületesen, maga előtt balra átnyúlva jobb kézzel villámgyorsan elhúzta, hogy ne legyen útban, azzal már szállt is. A félrehúzott kötél azonban a sajátja volt, így most ott kalimpált a végén. Teljes súlyával meg a rajta levő felszereléssel belezuhant, az a nyakára csavarodott, ő pedig úgy meglepődött, hogy első pillanatban azt sem tudta, fiú-e vagy lány. Azt viszont azonnal átlátta, hogy ha nem cselekszik, az élete is rámehet. Szerencsére a kötél ismerte a fizikát, ő meg igyekezett a drót útját megkönnyíteni azzal, hogy rásegít a súlyerőre, megpróbál lefordulni róla. Kettőt pördült maga körül, azzal már nyílott is ki az ernyője. Csakhogy mindez olyan gyorsan történt, hogy addigra már derékig benne volt az előtte ugró gömbölyű fehér kupolájában.

Nem elég, hogy az akasztás nyomán alig kapott levegőt, azt is felismerte, hogy ha így marad, mindketten itt halnak meg, mert ilyenkor az alsó kupola elszippantja a felette levő elől a levegőt, mire a felső összeomlik, ő teljesen belepottyan a másik ernyőjébe, azzal kész. Ezért sűrűn lélegzet után kapkodva azonnal megkezdte a dé egyessel elképzelhető egyetlen irányítási műveletet, az úgynevezett csúsztatást – függeszkedni kezdett a jobboldali hevederbe, ezzel eltorzítva a kupolája alakját, mire az elkezdett siklani a behúzott heveder irányába. A haladási sebesség ilyenkor néhányszor tíz centi másodpercenként, így legalább harminc-negyven másodpercig kellett a gurtnin csimpaszkodnia, mire többé-kevésbé biztonságos távolságba került az alsó ernyőtől. Végül sikerült a manőver, sőt a fürdést is megúszta, de mikor földet ért, érezte, hogy a nyakán valami csurog. Odanyúlt, erre vörös lett a keze. Az adrenalintól eddig nem vette észre, hogy vászonhuzat ide vagy oda, a becsomagolt drótkötél megnyúzta a nyakát. Tőle néhány méterre, közvetlenül a velük ugró zászlóaljparancsnok mellett ért földet, aki látva, milyen állapotban van, azonnal a szolnoki kórházba vitette, hiába tiltakozott erőtlenül. Az ügyeletes zászlóaljorvos gerincsérülésre tippelt, ezért mentővel a Központi Katonai Kórházba küldték. Ott tíz nap alatt kiderítették, hogy a gerince ép maradt, csupán a lehorzsolt bőréből patakzott a vér, vagyis továbbra is alkalmasnak nyilvánították, az alakulatánál azonban nem hittek a pesti orvosoknak, úgyhogy kivették az ugróállományból és – mivel szépírói teljesítménye eddigre bizonyos hírnevet szerzett neki – írnokká tették. Már csak fél éve volt hátra, a parancsnok nem kockáztatott, hanem mindenféle irodai munkára osztotta be, ami pótcselekvések valóságos rohamait váltotta ki belőle, hátha valamelyikben megtalálja a hiányzó izgalmat, miközben rémálmaiban továbbra is a dé egyessel birkózott, és mindegyre csuromvizesen riadt föl. Úgy tűnt, hogy a sors ellene fordult, itt egy szépreményű pályaív tört ketté méltatlanul hamar.

Néhány hét múlva azonban kora reggel egy nagy fekete Volga kanyarodott be a laktanyába, benne minisztériumi látogatóval, aki kiszállásra érkezett. Mikor Guriga Lajos alezredes délután a bejárás során az irodához ért, Dárday épp az étkezde Pacsirta rádióját javította, mely a déli harangszón kívül már semmi mást nem volt hajlandó közvetíteni. Meglehetősen feszült idegállapotban volt, mert hosszú ideje először kevesebb volt a pénze, mint a kimenője, ámbár utóbbival is szűken állt – ellentétben a szakfordítással, a kiemelt írnokoskodás határozottan nem fizetett.

A vendég távollátó volt, vagyis az asztal fölé hajolnia se kellett ahhoz, hogy a kibelezett rádió alaplapján egy pillantással felmérje az állapotokat. A forrasz erős szagától összerándult az orrcimpája, régi emlékeket ébresztett benne, árvízi ételosztáskor a nők szagát, akik pár szelettel több kenyérért sok mindenre hajlandóak voltak. Ekkor meggondolatlanul rámutatott a nyákra, és megkockáztatta azt, amit még neki se lett volna szabad:

– Az a relé ott rosszul áll.

– Két tével – dünnyögte bosszúsan Dárday Gyula, aki az utolsó lépésnél tartott, és fel se nézett a munkájából. Ezt a sértést egy ürgebőrbe varrt Rákosi összessel se lehetett volna jóvátenni, viszont az ellendrukkerek máskor is okvetetlenkedtek a háta mögött, hátha elrontja, ebben tehát nem volt semmi új.

– Mi! Tán nem? – hördült fel a vendég, akit váratlanul ért a visszautasítás.

– Szokott – felelte flegmán az írnok. A cin a helyére cseppent, dermedni kezdett, ezért végre letette a füstölgő pákát, vigyorogva felnézett, majd fölugrott a kemény irodaszékről és mereven tisztelgett, mihelyt meglátta az összevont szemöldökű kritikus vállapján a barna alapra varrott arany mezőben a két nagy ezüst csillagot. Ám nem rendült meg, mert a szakma az szakma, ő pedig nagyobb láda ócskavasat is helyrepofozott már; az ilyesminek a ranghoz semmi köze.

– Nem fog működni, nem nyitok vitát – ismételte a vendég ingerülten. – Amint bekapcsolja, leég.

Dárday ezen a ponton elveszítette a türelmét. Nem ég le, hogyisne! Hát vak ez az ember, vagy nem tudja összeadni az egy meg egyet? Nem azért rohad itt tizenkét hónapja, potyog bele a holtágba, próbál visszajutni ahhoz a lányhoz, hogy mindenféle jöttment beleugasson a dolgába. Öreg boncmester a hulla hasáról eszik, nem lehet őt csak úgy lekezelni.

– Közlegény! Vigyázz! Mit vicsorog maga nekem itt! – süvöltötte Gyökér őrnagy, aki észrevette, hogy a dolgok rossz irányba kezdenek tartani, de már elkésett vele.

– Ales eltárs, ha ez így van, én szopok magának az anyák szobra előtt – válaszolta a másodállású írnok lefegyverző mosollyal és végtelenül nyugodtan, mivel még mindig nem mérte fel, kivel felesel. A főkapcsolóhoz nyúlt, felpöckölte, mire a vén rádió hálásan zümmögni kezdett, felfénylettek az elektroncsövek, majd egy határozott női hang bejelentette: – Gönyűnél a Duna árad, máshol apad, hajóvonták találkozása tilos.

Felettesei előtt elsötétedett a világ, mert suttyóság és képességek ilyen arányú keverékével eddig még ők sem találkoztak. – Dárday honvéd, ne döbbentjen meg, az istenfáját! – üvöltötte a laktanyaparancsnok. – Lelépni! – Majd mikor a közlegény egy bokacsattintással, tisztelgést mímelve elköszönt, mentegetőzve így fordult a vendéghez:

– Ő a legjobb emberünk, alezredes elvtárs.

– Miért?

– Mindenben szerencsés. A pokolból is visszatér, csak a száját tanulná meg tartani végre.

Az alezredes azonban már döntött. Voltak vezérkari kapcsolatai, s úgy hallotta, hogy a miniszter éppen sofőrt keres. Ha ez a taknyos csakugyan az a szerencsemalac, akinek mondják, akkor Czinege elvtársnak jól fog jönni, ha pedig legenda az egész, azt kapja majd, amit megérdemel, neki pedig tiszta marad a keze. Még el se ment a fekete Volga, mikor a döntés híre már szétfutott a laktanyában. Még az altisztek is Dárdayt ünnepelték, aki megint megúszta, csak a parancsnok búslakodott, mert most kereshetett másik írnokot, aki majd Kodein-recepteket hamisít neki, szabadidejében ugyanis kezdő morfinista volt, és búcsúzóul annyit mondott neki:

– Maga ritka nagy pöcs, Dárday! Fogja a motyóját, huszonnégy órán belül jelentkezik a minisztériumban, aztán ha agyonlövik, magára vessen.

A közlegény eddig fel se fogta, hogy két álló éve nem járt Pesten, noha a zsoldjából közben fizette az albérletét Szilvásinénak, így volt hová hazatérnie. Továbbá Czinege elvtárs Mercedesszel hajtatott körbe, nem Volgával. Dárday Gyula gyakran hallotta a minisztert telefonálni a hátsó ülésről, legtöbbször hivatalos dolgokról, bár olykor magánügyekben is. A felesége is gyakran hívta K-vonalon. A sofőr ezekre a beszélgetésekre oda se figyelt, egyik fülén be, a másikon ki, ám egyik alkalommal akaratlanul is kikövetkeztette, hogy valaki protekciót kért, mert a főnöke felhőtlen derűvel a hangjában egyszer csak így szólt a fekete bakelitkagylóba:

– Salgó elvtárs, ne essen kétségbe, értem én magát! Maga náci ösztöndíjjal járt egyetemre, hát hogyne érdekelné a szovjet irodalom?

Ez a legjobbkor történt, az új sofőr ugyanis még nem ismerte Pestet, tehát mikor a Térképészeti Intézetben lett dolguk, valaki megsúgta neki, hogy a Körszállónak hajtson, ám azt is egy öregúrtól kellett megkérdeznie a Mártírok útján, merre van. Az öreg aztán kifizette: a Hitler térnél jobbra, utána föl egyenesen a Mussolini sugárúton... A miniszter szerencsére belefeledkezett az évődésbe más elvtársakkal, nem hallott a jótanácsból semmit, helyette viszont kisvártatva ezt a keresztkérdést tette fel az újoncnak:

– Gyuszifiú, maga hogyan értékelné fel a forintot?

– Fúrnék bele négy lukat és eladnám gombnak, miniszter elvtárs.

– Az anyjába fúrna maga négy lukat, Dárday – felelte a tábornok elégedetten. – Hát ha volna egy nagy ezüsttála, amit nem a Bizományiban akarna eladni, hova vinné?

– Bécsbe – felelte mély meggyőződéssel a sofőr. – Diplomáciai küldeményként egy kredenc is elfér ebben a csomagtartóban.

A miniszter erre már nem válaszolt, Dárday Gyula viszont úgy érezte, valósággal bizseregni kezd a tarkója Czinege elvtárs szúrós tekintetétől, ahogy a hátsó ülésről szemügyre vette, majd gondolataiba merült.

Mivel a légvédelem átszervezése ekkoriban még javában tartott, ha nem a mátyásföldi szovjet főparancsnokságon, a Déli Hadseregcsoportnál egyeztettek, akkor Pilisszentkeresztre, Etyekre jártak ki, rajtaütésszerű ellenőrzéseket tartottak hol az Urak asztala nevű tetőn, hol Zsámbékon, Szigethalmon, Kerepesen, Gyálon, Fóton, vagy éppen a tizenegyes rakétadandár érdi parancsnokságán, s még vagy tucatnyi támaszpontján a fővárost övező tűzgyűrűnek. A dandár deltaszárnyú, kétfokozatú Volhov és Nyeva típusú rakétákkal volt fölszerelve. Az első fokozat szilárd hajtóanyaggal működött négy-öt másodpercig, utána begyújtott a második, amely már oxidálószert és folyékony üzemanyagot elegyített; az előbbi salétromsav meg nitrogén-tetroxid keveréke volt némi ortofoszforsavval kevert hidrogénfluoridba mártva, s olyannyira mart, hogy az acélhordókat szétette, a folyékony összetevő pedig durva idegméreg, a bőrön keresztül felszívódva azonnal ölt, ezért csak különleges vegyvédelmi ruhában lehetett a rakétát feltölteni, együtt meg begyújtani se kellett a hajtóműben őket, csak megmutatni egymásnak, már attól felrobbantak. Gyakran látták a homokzsákok fedezékéből a két kanyargó füstkígyót, ahogy a töltetek a rádióvezérlést követve sebesen cikáztak a menekülő célpont után. Az oxidálóanyaggal meg mellesleg pillanatok alatt pengévé lehetett maratni egy kétforintost, ha úgy hozta a szükség.

A harcálláspontot vették körül a földsánccal védett indítóállványok, alaphelyzetben három, készültség idején hat ezüstszivarral; közöttük aszfaltozott út kanyargott a vontatónak, ami a csomagot hozta. A kör közepén egy betongyűrű fedezékében a tűzvezető lokátor állt; ez amerre fordult, vele néma összhangban arra fordultak a szivarok is. A körtől balra a lőszerraktár, jobbra a lakókörlet lapult, mellette a kazánház, benne azzal fűtötték, ami éppen volt, például leselejtezett irodabútorral. A földsánc alatt kettős bunker védte a teherautókat. A rakétáknak meg a két hajtóanyagtöltőnek külön épületek jutottak nem messze a víztározótól. A központi irányítással szemben, szintén takarásban bújt meg a távközlésért felelős cikloida, melynek vastornyán a mikrohullámú relé két hatalmas tányérantennája úgy állt el, mint a

lapátfül. Valamivel távolabb, a tűzvezetővel átellenben Ural alvázra telepített közel- és távolfelderítő rádiólokátorok T-alakú csápjai nyúltak ki messze a terepszínűre festett kocsiszekrények mindkét oldalára. A bejárat mellett volt egy kis épület a kapuügyeletnek, a kerítés mentén, a szakaszfedezékek tetején őrtornyok álltak, rajtuk túl nyomsáv, lent a faluban meg a laktanya, ahonnan naponta háromszor hozták fel az ételt a szolgálatban levőknek, már ha éppen nem volt nagy a hó. Ha nagy volt, mert a szél hárommétéres kupacot hordott össze a bejárat előtt, olyankor azt olvasztották fel lavórban, hogy legalább vizük legyen.

Egy januári délelőttön a pilisi Lom-hegyre hajtottak fel, és hogy nem teljesen váratlanul, az Dárdaynak kiderült menten, mihelyt látta, hogy valaki idejében lekotorta az útról a havat, a híg köd azonban megült mindenen. Átjutottak a kapuügyeleten, a harcállásponton a parancsnok, egy őrnagy üdvözölte a minisztert, azután mind bementek a fedezékbe, míg a sofőr a motort járatva tartotta melegen a nagy fekete autót a kerítés melletti parkolóban. Kisvártatva azonban pokoli hangzavar támadt, mert valahonnan Érd mellől, a központból riadót vezényeltek, és a hangszórón keresztül pontosan követni lehetett, mi folyik odabent. Megjöttek a mikrohullámú adón a célkoordináták, elhangzott a tűzkészültségi parancs, az is kihallatszott, hogy a Pestet körülvevő harcálláspontok nyugtázzák, egyik a másik után, ellenben az őrnagy nagyon nyugodtan így felelt a mikrofonba:

– Visszautasítom, vétel.

Erre óriási üvöltözés támadt a megafonban. Nyilván valami nagyfejű rendelte el a készültséget, és most olyan felháborodottan süvöltötte, hogy távközlés nélkül is egész jól lehetett volna hallani:

– Sétány, Sétány, mi a franc van? Vétel!

Az őrnagy, valamivel halkabban, de még határozottabban visszautasította a célt, majd mikor a parancs még egyszer elhangzott, harmadszor is megtagadta. Mindenkiben megállt az ütő, olyan döbbent csend támadt. A dolognak hadbíróság-szaga volt, hazaárulással felöntve. Elment az esze ennek az embernek?

Végtelennek tűnő pillanatokig teljes és elképedt hallgatás hallatszott csak a vonalból. Majd minden képzeletet felülmúló ordítással a vezénylő tábornok őrjöngeni kezdett a megafonba, mint aki eszét vesztette, és sorra becsmérelte a harcálláspontokat:

– Baaarmok, hülyék, idióták, hát nem láttok a szemetektől, hogy a cél kívül van a hatósugáron, a keservit? Kivéve Sétányt, ez igen, Sétány volt az egyetlen, aki észrevette, gratulálok Sétány! Csapda, az anyátok istenit! – Azzal lefújta a riadót. Mikor Czinege kilépett a harcálláspontról széles vigyorral az arcán, már azt is tudni lehetett, hogy nincsenek vélet-lenek, amit csak megerősített, hogy hazáig dudorászott egy csasztuskát az ötvenes évekből:

Jól megy a motorod, Józsi,
Frissen dolgozik a gép:
Sárgul a Kati és Rózsi,
Fürgén forog a kerék!

Mire a kórus rámennydörögte:

Kukoricát tördelnek a lányok...

Ekkorra a sofőr már rég otthon lakott, naponta járt be a miniszterért, és hétpecsétes titokként hallgatta a trafikálását az apparátussal. Komolyan kezdett Madaras Józsefre hasonlí-tani, csak nem volt olyan népszerű, noha az alkatuk is egyezett; őt azonban senki nem vette komolyan, mert hazudósnak tartották. Ez a nagyfejű, már huszonévesen kopaszodó kis ember igazából ezért volt folyton sebzett, és állított vadakat. Arra se lehetett mérget venni, hogy a hadügyminiszter gépkocsivezetője, ámbár mindentudó mosollyal ezt hajtogatta a fél Tabán-

nak, meg hogy a hivatali Mercedest cseréli le munka után az öreg zöld GAZ-ra. Került is másokat, meg tartozott is volna valahová, csakhogy a kutyáján, egy fényes szőrű fekete dán dog kölykön kívül nem volt senkije. Lolát a tenyerén hordozta, a dzsipjén is őt furikázta kirándulni a budai hegyekbe hétvégén, a kutyasétáltató diákokhoz viszont már öreg volt, ráadásul hencegett és felvágott, gúnyolódott rajtuk, nem volt társaság nekik.

Mindazonáltal amikor Taliga Katalin tizennyolc évesen először jelent meg a Tabánban a Vörös Bunker fölött, a késő délután is visszafojtotta a lélegzetét. Túl erős volt a vádlija, ajka fölött sötét árny jelölte a majdani bajuszkát, ám fekete szeme, lengő, rövid haja, barackszín orcája, királynői viselkedése rácáfolt mindarra, amit hitt magáról: hogy csúnya, de legalább elvei vannak. Térdig érő sárga zsákruhát viselt két nagy gombbal a vállpántján, miközben a boxerjét vaskézzel tartotta, és ha elengedte is, ostorként csattanó parancsszavának Berry habozás nélkül engedelmeskedett. Mindehhez úgy tartotta a fejét, mint a gém, számítva arra, hogy testét kiemelt fontosságú objektumként kelljen megvédenie holmi pillantásokkal hívogató túlerő ellen. Mivel a szúnyogok meg a növényvédőszerek még évtizedekre voltak attól, hogy kereszteződjenek, őt mégis szüntelen viszketés gyötörte, ezt leplezte a jó nevelés azzal, hogy óvatosan, megfontoltan lépdelt, mintha tojáson járt volna. Ráadásul a hőségben az izzadt markából elővett papírzsebkendővel a homlokát is törölgette – Dárday Gyula addig még igazit se sokat látott, a gyakorlótéren ugyanis akinek esze volt, az orrfúvás szovjet módszerét sajátította el: zsebrevágni nem kultúra, szépen kifújni és otthagyni az útfélen viszont nagyon is az.

A Vörös Bunker háborús épületrom volt a Spartacus teniszpályája mellett, majdnem szemben a Bethlen udvarral – az okosok szerint egy valahai szökőkút gépháza lehetett, a kidőlten is ezüstös levelű olajfák meg a beomlott domboldal azonban földalatti termeket, a Gellérthegy barlangjaiba, a vári kazamatákba vezető járatokat sejtetett. A hetvenes évekre eldózerolták a vári munkálatok részeként, egy földbe süllyesztett furcsa épületet emeltek a helyére, amiről úgy hírlett, hogy a Távfűtő Művek gépháza, épp csak soha embert nem lehetett látni se bemenni oda, se kijönni onnan, meg egy játszóteret a tetejére, amelyet a gyerekek kerültek el, a kutyasétáltatók azonban egyáltalán nem. Dárday ezen a napon is ötkor érkezett haza, levitte hát Lolát egy kicsit a domboldalba legelni, mert még élt benne a tárogatós ember emléke, és munka után megigézte a teljesen fölösleges Buzogány-torony látványa. Itt bukkant fel egyszer csak a lány, mert tacskós barátnőjét kereste a nagy bérházak egyikében, ám az nem volt otthon, hazamenni a Délin túlra viszont még nem volt kedve, és különben is, Berry azonnal játszani kezdett Lolával, a nagy mafla dog meg azzal a hatalmas fekete mancsával átölelte, úgy gurultak le a lejtőn, hogy aztán mind a kettő viháncolva pattanjon fel megint. Ahogy szokás, a gazdik megálltak egymás mellett, előbb hallótávolságban, utóbb pár lépést közeledve, s mindketten mosolyogva nézték a boldog állatokat.

Taliga Katalin már majdnem továbbindult, mikor orrcimpáját megütötte a szag, és valósággal összerándult tőle. A férfi gyakorlójának, terepszínű trikójának, vastag derékszíjának, surranójának a szaga ütötte mellbe, amiben nem volt semmi úri, semmi divatos, csak a kőkemény munka kipárolgása. Ez ismerős volt hazulról, másrészt pedig megtetszett neki, hogy valaki végre nem esik hasra előtte, hanem mindenre kiterjedő tárgyilagossággal, leplezetlen kíváncsisággal gusztálja, mintha felnőtt nő volna. Lévén annyira távoli jelenség, amennyire egy maszek bádogos pénze osztálytudatot és távolságtartást teremthetett ez idő tájt, a vele egyidős fiúk csak körbeugrálták és nyugtázták, hogy nem férkőzhetnek a közelébe, mert díva és istennő, aki ha olykor aláereszkedik is a felhők közül, visszatér közéjük a magasba. Sebzett büszkeségét tehát most felhorzsolta Dárday Gyula gúnyos magánya, aki neki is foghegyről, úgy válaszolgatott, ahogy a gimnazistáknak szokott. De azért már vagy félórája beszélgettek, mikor a lány a karórájára pillantott, és kifutott az arcából a vér.

– Berry! – kiáltotta. – Ide hozzám! Hú, a fene egye meg...

– Mi történt? – kérdezte döbbenten Dárday Gyula, aki nem erre számított. – Mi a baj?

– Elkéstem – felelte Taliga Katalin kedvetlenül, miközben megkötötte a lógó nyelvű, lihegő nagy boxert. – Már otthon kéne lennem. Hát, szia.

– Szia – ismételte Dárday gépiesen. – És messze laksz?

– Ja, a hegyen. Fél óra minimum. Gyere, Berry, köszönj el Lolától!

– Elvigyelek? Van kocsim.

Taliga Katalin összeharapta a száját, aztán egy hosszú percig nem válaszolt. Minden porcikája tiltakozott ellene, hogy szívességet fogadjon el valakitől, akit egy órája még nem is ismert. Másrészt viszont félt az apjától, mert tudta, hogy minél jobban elkésik, annál szigorúbb következményekre számíthat odahaza. Végtére ez az ember segíteni akar, és különben is vele van a kutya, készen arra, hogy egyetlen szavára átharapja bárki torkát; így a saját válaszán teljesen megdöbbenve megköszönte az ajánlatot, lerohantak az Attila útra, öt perc múlva a nyitott dzsipben ültek a két lobogó fülű ebbel, akiket nyakörvüknél fogva a lány tartott a hátsó ülésen, azután meg pillanatok alatt felértek a Ráth György utcába, ahol a fuvar egy sarokkal a lakcím előtt véget ért. Itt Taliga Katalin kiugrott a járdára, gyorsan elköszönt, majd önnön találékonyságán még mindig hüledezve egy pillantást se vetett hátra, hanem befordult a Székács utcába, Dárday pedig hazagurult, miközben arra gondolt, micsoda héja ez a lány, és solymász legyen a talpán, aki a kezére bírja szoktatni.

Két nap múlva azonban eszébe jutott, hogy Lolának hosszabb sétára volna szüksége, ezért hazatérve egy kicsit kimosakodott, majd elindult felderíteni a Székács utca környékét. Sem aznap, sem másnap nem járt sikerrel, harmadnap azonban, ahogy a kis utcában andalogtak, a szeme sarkából látta, hogy egy sárga bauxitbeton épület második emeleti ablakában meglebben a függöny. Lement a keresztutcáig, és várt. Nem is csalódott; kisvártatva Taliga Katalin lépett ki Berryvel a kertből, lefelé indult, oda, ahol a férfi várta, csak előbb befordult a sarkon, hogy véletlenül se lehessen látni őket fentről. Majd mikor Dárday odament hozzá, kertelés nélkül nekirontott:

– Megőrültél? Mit keresel itt? És ki engedte meg, hogy ide gyere?

– Látni akartalak – felelte Dárday Gyula jókedvűen. – Senki. Mért lenne szükségem engedélyre? Mitől vagy úgy begyulladva?

– Nem vagyok – felelte idegesen a lány. – Amúgy meg anyám, apám, a húgom. Meglátnak.

– Na és? Gyere, járjunk egyet. Nem vagy szomjas? Tudok itt fent egy kocsmát.

– Nem lehet, csak öt percre jöhettem le, megpisiltetni Berryt. Szia, Lola!

Lola a farkát csóválta, a fenekét feldugta, a két mellső lábával meg lelapult a járdára, mint aki játszani akar. Dárday nem válaszolt.

– Na jó – döntött Taliga Katalin gyorsan, nehogy ideje legyen megbánni. – Gyere ide a sarok fölé holnap hatra, egy órára le tudok jönni. Csak az utcánkban ne mutatkozz! – Azzal nevetve elment, épp csak a fejét csóválta egy kicsit.

Sokért nem adta volna, ha olvasni képes a gondolataiban, vajon a férfi mit tart róla, minek látja. Húsnak csupán? Titoknak? Vagy csak ő akarta fenntartani a titok látszatát, noha megőrjítette az a fűszeres kanszag, amelytől minden önbecsülése savóvá változott, míg csak osztani nem kezdte Dárday Gyula iróniáját, miközben kétségbeesetten harcolt is ellene? Mielőtt észrevette volna, már lépre is ment, a solymász pedig kinevette a kíváncsiságát. Mindenesetre a másnapi randevú jól sikerült, túlságosan is jól, felmentek a Kissvábhegy tetejére, az egy órácska hamar elrepült, hazaérve pedig Taliga Katalin előbb a kádba ereszkedett, majd kiugrott belőle és jéghideg zuhanyt vett, hogy szabaduljon az arcát elöntő vérhullámtól.

Apránként beköszöntött az aszály, és vele a szomjúság időszaka. Minden találkozással egyre jobban dörömbölt benne a sürgetés, hogy véget vessen a kétértelmű állapotnak. Egyszerre volt feszült és barátságtalan Dárdayval, ugyanakkor szó nélkül egyezett bele, hogy két nap múlva lássák egymást megint; a kényszerű várakozást is csak azért parancsolta rá, hogy büntesse magát, amiért az ellenkezőjét szerette volna. Gyanakvása akkor ért tetőfokára,

mikor a ruháján meg a bőrén is új szagokat kezdett felfedezni, hiába mosakodott, csutakolta magát gyökérkefével. Veszedelmesen szimatolta a levegőt, s a tavaszi estében valósággal megbolondította, mennyire nem ura a helyzetnek. Két hét múlva aztán nem volt mit tenni többé, megkérte a barátnőit, hogy falazzanak neki, még a mesét is egyeztették, ha valaki hazulról felhívná, azzal elment vacsorázni a katonával egy bögrecsárdába a város fölé. Maga sem tudta, miért azt a nyári ruhát vette föl, amiben Dárday Gyula először látta. Érzékeny orrcimpával vizsgálgatta a jövőt, az Estée Lauder azonban lebírta. Mikor kiléptek az estébe, a férfi furcsán pillantott rá, és elhúzta a száját.

– Mi ez az illat rajtad? – A kölnim. – Megbolondítasz vele. – Ekkor Taliga Katalin hirtelen elhatározta, hogy kiugrik ő is a semmibe, ezért rekedt hangon így felelt: – Hát bolondulj meg, rajta! – , mert fontos volt neki, hogy az ő parancsára történjék, aminek meg kellett történnie, Dárday Gyula pedig nem mondatta magának kétszer. – Nincs mitől félned – biztosította meglepetten, majd megcsókolta a nyakát, de úgy, hogy Taliga Katalin bosszúsan felhorkant. Félni, ő? Visszacsókolta a férfit teljes erejéből, a szájára tapadt, hogy befogja, mielőtt valami jóvátehetetlen ostobaságot találna mondani, megdöbbenve a másik borostáitól, a kín meg a gyönyör váratlan elegyétől. A továbbiakban előbb megrettent a fatörzs-karok szorításában, majd kétségbeesetten nyugtázta, hogy a váratlanul támadt hőségben olvadozni kezd, meghitt sarkvidéke a szeme láttára párállik el. Ez az ölelés egyenes volt és becsületes, amit kívánni lehetett anélkül, hogy értette volna, mi fogja el és mit kér cserébe. Ezerfelől szóltak a tücskök. Kézenfogva, szótlanul indultak lefelé, s mint egy tükrös, tárult ki nekik a mennybolt, mikor üres padot találtak a sötét hegyoldalban.

Innentől aztán nem volt megállás. Első szerelmi fészkük a GAZ volt, két kikötött kutyával, többnyire a János-hegy oldalában, ám az örökös bujkálás, hazudozás, a ketyegő óra meg a rangon aluli viszony eleve kizárta a boldogságot. Mikor egyszer Szilvásiné éppen takarítani ment, felszöktek Dárday albérletébe is, hogy végre ágyat lássanak, s Taliga Katalin utolsó erejével feküdjöt parancsolt Berrynek, ám miközben fuldokolva szaggatták egymásról a ruhát, a szeme futólag megakadt egy porcelán Lenin-fejen, melyből a tömegcikkgyártásban is jártas művész keze nyomán egyetlen magas homlok és messzenéző tekintet maradt, a lány retinájába pedig beleégett a képe. A könyvtámasznak használt szobrocska mintegy helytelenítve pillantott el fölöttük abba a jövőbe, mikor az eszme végleg győz a józan ész felett, neki pedig baljós érzése támadt, mert Vlagyimir Iljics teljességgel közömbösen fogadta szenvedélyüket, kizárólag az örökkévalóság érdekelte, a múló pillanat nem.

Önbecsülése halálos sebet kapott azzal, hogy Dárday Gyula szeretője lett. Ugyanakkor a húsában futótűz gyúlt, s bárhogy uralkodott a vonásain, ragyogott az arca, ellazultak a mozdulatai, a következő megfeszíttetésre várakozva egész lénye elernyedt, miközben másra sem tudott gondolni, mint arra, hogyan markolta meg a férfi, miként járta át a villám és perzselte hamuvá, valamint ha újból hozzá mer érni, miféle változatos módokon fogja megbüntetni ezért. Mert hogy találkozni fognak, azt a szomjúságtól fuldokolva biztosra vette; továbbá azt is, hogy Dárday Gyula gúnyos követelőzése századszorra is fellobbantja a vérét, arcába kergeti, az őrült bátorságtól pedig alighogy csillapodik a lázuk, újabb sötét megbánás és a hiábavalóság fekete köde ereszkedik rá, míg csak éjjel meg nem látogatja ismét a pokol.

Mivel érzékek és érzelmek bonyolult átszámítása meghaladta a képességeit, megvadult. Dühös volt a katonára, amiért megkívántatta magát vele, azután meg az egész világra, mert nem dönthette el szabadon, hogy most akkor szereti-e avagy sem. Majd felrobbant, olyan ingerült volt mindenkivel, semmiségeken összeharapta az ajkát, nehogy elfussa a könny a szemét, máskor meg csak megállt az ablaknál és bámult kifelé némán. A járása is megváltozott, valahogy tétovább, kevésbé kimért lett. Apja, Taliga Kálmán tehát összeadta a kettő meg kettőt, majd nyitva tartotta a szemét meg a fülét, ezzel is bizonyítva, hogy nem véletlenül lett úgy pártunk és kormányunk mérvadó köreinek, mint bujkáló ellenzékének kapcsolatokban

nem szűkölködő, kedvenc vízvezeték-szerelője. Hogy ezt csak maszekként érhette el, az magától értetődött.

Érettségi után Taliga Katalin végre belátta, hogy a testének hatalma van Dárday Gyula felett, ám csak azon az áron, ha annak is őfelette. Ez a felfedezés kiborította: büszkesége meg a vágya még mindig halálos birokra kelt, valahányszor az ejtőernyős markában elfogta a rettenetes izgalom, hogy küzdjön az önfeladás kényszere ellen. Ez olyan rulett volt, amelyen kölcsönösen nyerhettek volna, ám helyette mind a ketten veszítettek végül. Hogy időt nyerjenek, Dárday Gyula egyre közelebb merészkedett, s először kezdte fontolgatni a házasságot, mert bizseregni kezdett a hátgerince, valahányszor elgondolta, mit jelentene, ha ez a vadmacskával keresztezett édes és engedelmes csibehús várná odahaza esténként munka után. Többé nem a Tabánban, hanem hol a kertjükben, hol a házuk közelében egy üres telken randevúztak, ahol azonban egy este Berry üvegcserépbe lépett. Az otthon előadott farkasmese zavaros volt, a lány anyja vödröt és rongyot ragadott, hogy a lépcsőházat feltakarítsa, de ez nem oldotta meg se a kert, se az utca összképének problémáját, tehát kíváncsiságában letette, ami a kezében volt, és elindult a nyomon, amely az utcasarkon nem le a Déli felé, hanem föl az Almarétnek kanyarodott, majd árulkodóan a szomszédba vezetett. Mire kiderült, hogy ordas tört az akolba és a csengős bárányt a vér ízére tanítja, amit az ráadásul a legkevésbé sem bán, kitört a vészhelyzet.

Apja ezen az estén telefont ragadott, hogy megossza kételyeit a bátyjával, aki még ötvenhatban találta magát Svájcban. Osztottak-szoroztak, a testvérpárt azonban nem hatotta meg, hogy egy sofőrhöz adhatnák a birodalom örökösnőjét, ha mindjárt miniszterihez is, mert volt fogalmuk az államigazgatás szövevényes útvesztőjéről, melyben hamarabb tűnik el a tegnap még kiválasztott, mint páternoszterban a részeg hadseregtábornok. Noha a bennfentest sejttette, ezen az egyenlegen Dárday Gyula vadásztörténetei és Czinege elvtárs számos építkezésének szűkszavú leírása sem javított. Miután tehát bevallotta az igazat, és anyja vállán elsiratta élete első igaz szerelmét, a lány két nap múlva egy repülőgépen találta magát, amely Zürichbe tartott, hogy onnan soha többé ne térjen vissza. Évek múlva állítólag hozzáment egy valódi prágai bambinóhoz, erről azonban csak azok a legközelebbi barátnői tudtak volna többet mondani, akikkel ideig-óráig még tartotta a kapcsolatot, ők pedig hallgattak, az ejtőernyős hiába kereste őket a zaklatásig.

Amint kipaterolták Filzbachba, hogy Dárday hatalma alól egyszer s mindenkorra kikerüljön, egy kis hegyi faluba három óra járásra az első városkától, neki pedig se módja, se ideje nem maradt, hogy a szabadsággal felérő rabságért kurta és elhamarkodott köszönetet mondjon, legalább annyira örült kiszolgáltatottsága végének, amennyire gyászolta ugyanazt. Vége lett gyűlöletnek és odaadásnak, a megalázkodás rítusainak, annak is, hogy a férfi kisebbrendűségében féltékenyen manipulálja, mígnem már tényleg csak a szomszéd telekig vonultak vissza, hogy több idejük maradjon egymás és a hihetetlen feltérképezésére. Hegyláncok látványával kelt és feküdt hónapokig, egészségeseket aludt, végül pedig rájött, hogy minden vendégnek kétszer örül az ember: először mikor megjön, másodszor mikor távozik, még akkor is, ha száz elválást megér egy találkozás. Ezt a tanulságot azután élete más színterein ismételten felfedezte, s ha Dárday úgy gondolta, hogy sikerült legyőznie egy szűz vonakodását, ő viszont békével a szívében nyugtázhatta, hogy átsegítette a férfit kóros félénkségén. Persze mind a ketten tévedtek, mert a dolog messze nem maradt ennyiben; ez a rövid és végzetes románc a továbbiakban többféleképpen meghatározta Dárday Gyula pályafutását, bár nemsokára megkopott az emléke, hogyan vettek a tabáni bokrok árnyékában heves kóstolókat egymás gyönyöréből.

Így történt, hogy egyik éjjel az ejtőernyős olyan hangra ébredt, amelyet évek óta nem hallott: eső kopogott az ablakán. Ettől álmában elmosolyodott. Reggelre azonban Lola taknyos orral ébredt; megkapta a rettegett szopornyicát, felszökött a láza, majd két hét alatt elpusztult; Dárday fölöslegesen virrasztott mellette, mindhiába törölgette papírzsebkendővel a

szürkére száradt, hajdan fekete orrát, hogy ne nyalogathassa a szivárgó váladékot, ezzel pedig az önfertőző körfolyamatot megszakítsa. Ez a második csapás megfosztotta az őt tönkretevő múlt utolsó tanújától is; tengett-lengett lélektelenül, nem tért magához se az újabb kiközösítésből, se abból, hogy elveszítette az egyetlen lényt, aki feltétel nélkül szerette. Ebben a legyengült állapotában talált rá a katonai hírszerzés, amely nem nézhetett tétlenül egy egyensúlyavesztett, kallódó tehetséget. Annyi hiábavaló sikere után meglátták benne a csiszolatlan gyémántot, átkérték Czinegétől, aki szó nélkül lepasszolta, mert a Seuso-kincs elsinkófálása után már szabadult volna tőle; így katona is maradt meg nem is, noha se egyiknek, se másiknak nem látta semmi értelmét.

Teltek-múltak a hónapok. Dárday Gyula biztosra vette, hogy valami rágja belül, ettől aztán nem bírt otthon maradni, de azokra a helyekre se visszamenni, ahol valaha boldog volt. Rengeteget gyalogolt, Budáról ki Újpestre, vagy céltalanul felszállt villamosokra, amelyek ki a külvárosba, végtelen messzi végállomásokig vitték, ott körülnézett, egy arcot keresett, nem találta, mire visszaszállt megint, s az egész különös rítus kezdődött elölről, mert nem csitult tőle a nyugtalanság. Olykor megszállottnak hitte magát, akit egy névtelen miazma gyötör, arctalan, alaktalan massza, és vagy megkeresi, hogy a szemébe nézzen, vagy menekülhet előle élete végéig. Ez nem biztatta semmi jóval. Máskor azt remélte, hogy ha véletlenül eltalálja az értelmetlen, ám ismétlődő cselekedetek megfelelő sorrendjét, amilyen az önfenntartás lépéseiben naponta számtalan adódik, az közelebb viszi céljához, és magyarázatot ad önmagára. Ez viszont kísértetiesen hangzott, noha izgalmasabban is, ámbár szintén merő időpocsékolásnak bizonyult, legfeljebb a megfigyelőképessége élesedett általa. Ámde év végére annyi hiábavaló kísérletezés után mégiscsak elérkezett az a nap, mikor valamiféle választ kapott egy addig fel sem tett kérdésre, s ez végre felvillanyozta, mert azt ígérte, hogy még a végtelen bánatnak is vége szakadhat egyszer, ha a türelme kitart.

Aznap bent kószált a hajdani gettóban, becsavarogta előbb a nyolcadik, utána a hatodik kerületet is, már rosszul volt az éhségtől, hazamenni azonban mindaddig nem mert, míg biztosra nem vehette, hogy holtfáradtan, ruhástól fog elaludni a történelmi díványon. Ehhez képest este nyolcra járt, lucskos november volt, és olyan sötét, mint egy szenesvödörben. A Rumbach utcai romos zsinagóga környékén, a rosszul világított, macskaköves közökben egy lélek se mozdult, csak az ívlámpák hintáztak a szélben a golyónyomoktól pergő vakolatú, barnásszürke épületek közé kifeszített sodronyokon. Az egyetlen valamelyest hívogató életjel egy sarki klub ajtaja fölötti neonfelirat volt, vörös betűkkel hirdetve a tömegkultúra dicsőségét. A bejáratot bordó körfüggöny védte a kinti hidegtől, utána egy műköves, oszlopos, bagófüsttől bűzlő társalgó következett, de csak a pénztárban látott valakit éppen a pult mögé lehajolni, vagyis fizetés nélkül belógott. A jegyszedő meg a szünetig elment a büfébe, így a könnyen lengő barna csapóajtón is simán bejutott, mikor a kerek ablakon bepillantva látta, hogy odabent a színházteremben éppen előadás folyik. Bármi is lesz az, kipiheni magát.

De nem bármi volt, hanem egy amatőr társulat előadása, mint hamarosan kiderült. Dárday lerogyott a szélső székre az utolsó sorok egyikében. Úgy érezte, menten lekoppan a szeme a jó meleg sötétben, ám nyomban éledezni is kezdett, mert a színpadon merőben szokatlanul egy király tanakodott azon, mitévő legyen; szocialista realizmushoz szokott ínyét felsértette az új íz. Nem nagyon értette, miről szól a darab, csak hogy van benne egy bizonyos Segismundo, aki hol börtöntöltelék, hol felkent uralkodó, néha egy Rosaura, máskor egy Estrella nevű nő üldözi, s hogy általában senki se tudja, valóban ébren van-e, mikor cselekszik, vagy inkább alvajáró. Messze a legkülönösebb képzettársításnak a Moszkva hercegének szólított dalia tűnt, de nem volt könnyebb azt sem megértenie, meg merik-e tenni a szereplők, amit megtehetnek, vagy sem, és azért mernek-e, mert lehet, vagy azért, mert nem lehet? Egyáltalán, mi a merészség, sodródni és megmaradni, vagy ellenállni bármi áron? Ha az emberrel akármi történik, a sors akár lesújtja, akár felemeli, mégis képtelen eldönteni, mikor

játszik vele a fantáziája, akkor nagy a baj, mert nincsenek fogódzók. Ebben a székben ülve ha belecsíp a karjába, a fájdalom biztosan olyasmi, amit valódinak fog tartani – ámde a színpad, a verssorok, a játék? Azok is ugyanilyen valóságosak, vagy inkább másképpen, érthetetlen módon? Most akkor van a nincs, vagy nincs?

Dárday Gyula őszintén megdöbbent, mert huszonhat év alatt egyszer sem jutott eszébe megkérdeznie magától, vajon ő a képzelete-e vagy valami más, s most úgy érezte, se az igen, se a nem, egyik sem a megfelelő válasz. Kifelé sodródva meg is nézte az olcsó, vörös meg sárga festékkel nyomtatott plakáton, ki írta ezt a zűrzavaros katyvaszt, ráadásul rímekben, s hogy a darab címe *Az élet álom*, a szerzője pedig egy bizonyos Calderón. Ettől viszont végre rádöbbent, mi a démon neve: egyszerre szívfájdító lehetetlenségnek tűnt, hogy az ő élete is valakinek az álma legyen.

Amikor beiskolázták a hírszerzőkhöz, alaposan átvizsgálták a papírjait, de mindent rendben találtak. Kiderült, hogy zabigyereknek született, az anyja munkásnő volt, azért adta állami gondozásba, mert három műszakban dolgozott, és hogy az otthonban időnként még meglátogatta, később azonban, mikor a kisfiú már emlékezett volna rá, elmaradt. Kimentek Mariska nénihez, a házmesterhez is környezettanulmányra, ő meg annyira megijedt, hogy rá is azt mondta, rendes ember, holott ezt a jelzőt kizárólag azoknak tartogatta, akik a vasárnapi miséről hazatérve húsz fillért helyett egy forint liftpénzt nyomtak a markába, csak tartsa a száját. Azt viszont ő se tudta, hogy a fiúcska unalmában tanult meg olvasni még az óvodában, és az a bizonyos fotografikus emlékezete tehetett róla, hogy mire tizenhét évesen ejtőernyőzni jelentkezett az MHSZ-be, már tűrhetően értett angolul, spanyolul meg portugálul. Az angollal aztán a továbbiakban rövid ideig egy vagyont keresett, bár éppen különleges képességei miatt elkölteni a helyi kocsmákban sosem sikerült, amiről egyes-egyedül az örökös áthelyezések tehettek.

Dárday Gyula olvasata a fentiektől némileg különbözött. Nem tudta nem összefüggéseikben látni az eseményeket, ezért mikor az erre kijelölt ismerőse, Ladovics elvtárs meghívta a pártba, igyekezett kitérni, éspedig nem azért, mert a meghívás része volt egy közös ebéd is a mezőgazdasági könyvtár üzemi étkezdéjében, ahol a társadalmi kapcsolat dolgozott. Miután a kötelező udvariassági formulán túlestek, melynek során az ő tiszte az volt, hogy „Szervusz, üdvözöllek!” felkiáltással megszorítsa Ladovics elvtárs kezét, az pedig „Üdvözöllek, szervusz!” válasszal szívélyesen nyugtázza, hogy mindketten ismerik a dürgést, beálltak a sorba. A nap bonyodalmainak részeként azonban a sor csak lassan, beszélgetve haladt a levest osztó Skripeczné felé, Ladovics elvtárs pedig gyomorbajos, hórihorgas ember volt, mélyen károgó hanggal, amelyen átütött a sav meg az elégedetlenség. Így szóváltásba keveredett a pult túlfelén munkálkodó személyzettel, s miután Dárdayt az étteremnek nevezett benyílóban maga mellé ültette, még rosszkedvűen visszakrákogott a konyha felé, a lehetetlen állapotok feletti méltatlankodását egyetlen süvöltő panaszban összegezve:

– Mert itt még fogpiszkáló sincs az asztalon!

Az odavetett kesztyűre síri csend támadt. Pultra dobott merőkanál csörömpölése hallatszott, majd billegő léptekkel feltűnt a konyha felől Skripeczné, akinek fejkendője úgy volt megkötve, hogy homloka felett a két csücsök fordított úttörőnyakkendő módjára ágaskodott, perlonköpenye alatt pedig végképp csak a legszükségesebb alsóneműt viselte. Két ujja közt egy kis üveget billegetett, lekoppantotta eléjük az asztalra, aztán mélyen Ladovics elvtárs szemébe nézve csak annyit mondott:

– Na itt van, piszkáljon. – S távozóban megvetőleg még hozzátette a válla fölött: – Nincs is foga.

Ha azonban Dárday azt hitte, hogy ezt a jelenetet ezen a napon már nem múlhatja felül semmi, csalódnia kellett. Az ebéd végeztével ugyanis felmentek kávézni a harmadik emeleti titkárságra, ahol a lányok önköltségi áron mindenkinek főztek, aki csak feketét rendelt, ámbár leginkább mégis a főnök vendégeinek, ma azonban mind az ablakban lógtak: általános

izgalom uralkodott a gazdasági hírek referatúráján, mert Kádár János meghívására Brezsnyev elvtárs Magyarországra érkezett, a konvojnak pedig pont a könyvtár előtt kellett elhaladnia. Az adminisztrátornők alig engedtek át nekik két kiváló állóhelyet, odalent az Attila úton máris feltűnt a reptérről a Szabadság hegyre tartó menet.

Miközben Leonyid Iljics meg Kádár elvtárs egy nyitott Zil hátsó üléséről integetett az inkább szórványos, mint lelkes útszéli tömegnek, amely hurkapálcán papírzászlócskákat lengetett a tiszteletükre, Dárday Gyula agyán átsuhant, hogy ha most zacskós tejet dobna a nyitott kocsiba, egyszerre két főtitkár halna szörnyet az ijedtségtől; még a kalandos fordulatokban amúgy nem szűkölködő párttörténet sem hallott ilyesmiről. Így mialatt a májusi fasorban a felvezető motoros rendőrök után elhaladt alattuk a kocsisor, végleg megfogalmazódott benne a válasz: egy ilyen törékeny és sebezhető rendszerre nem érdemes feltennie a jövőjét. Ezért a beszélgetés végén a sablontól jobban szenvedve, mint hogy ellent kell mondania, kényszeredett mosollyal megismételte a fejét csóváló főosztályvezetőnek, hogy még nem érett a megtiszteltetésre, majd egyáltalán nem csodálkozott, mikor pár hét múlva a belengetett minisztériumi állás helyett éppenséggel az Egyenlítőre rendelték ki, noha csak az utolsó pillanatban mondták meg neki, miért éppen oda. A pokol tornácára Argentínán keresztül kellett belépnie, addig viszont a MAHART egyik tengerjáróján vezetett inkognitóban a tervek szerint eseménytelen út.

A felkészülés utolsó heteiben azért elgondolkozott, vajon jó hurokba dugta-e a nyakát, ha már az emberben kalandvágy is van, nemcsak osztályöntudat. Mielőtt terepre küldték, ízelítőnek abból, ami várt rá, két sajátos feladatot kellett megoldania. Az egyik a Történeti Múzeum restaurátorműhelyében cserépdarabok összefésülése volt, hogy képes-e összerakni belőlük ép edényt, a másik pedig egy leereszkedés a zempléni Meteor-barlangba. Az Agytröszt erre a kettőre bírta felkészíteni, jobb ötletük a küldetés jellegéről ugyanis nekik se volt. Most tehát a múlt mint hatalmas kirakós hevert előtte a terepasztalon, ő pedig minden erejével arra törekedett, hogy az illeszkedő darabokat megtalálja, a nyomokból a mintát megsejtse és megértse. Ez a törekvés semmiben nem különbözött attól a halálos rettegéstől, melyet akkor érzett, mikor egy nyári éjjelen úgy három óra felé a sötét erdő kis tisztásán, egy töbör alján és a hajnalszürke ég kopasz foltja alatt, fejjel lefelé bele kellett ereszkednie egy harminc centis lyukba, hogy aztán foggal-körömmel, minden porcikáját megfeszítve, kanyargós métereken keresztül egyre lejjebb küzdje magát, miközben hátra a kuszodában nem vezetett út, sejtelme sem volt, mindez meddig tart és hogyan fog véget érni, levegőt a mellére feszülő földabroncsban pedig nem kapott. Se megfulladnia, se fellélegeznie sokáig nem sikerült.

– A dolog már csak akkor lehetett volna rémesebb, ha mindezt tűsarkú cipőben kell végigcsinálnod – vélte Hibácska Erzsébet, mikor egyszer elmesélte neki ezt a kalandot, és mint rendesen, most is igaza volt. Akadt azonban egy mélyebb közös vonása is a két felkészítő gyakorlatnak, amely Dárday Gyulában csak olykor, akkor is csak félig-meddig tudatosult – hogy a történelemtől volt ugyanolyan klausztrofóbiája, mint abban a szörnyű, kanyargós csatornában, ahol mintha a tulajdon születését kellett volna percről percre visszacsinálnia, s úgy is menekült ki mindkettőből, mint akinek szemét vették. El kell ismerni, hogy az Agytröszt tervezésében volt figyelmesség, lélektan és logika. Mindazonáltal stílusosabb lett volna egy zsombolyba leugrania, ha már szempont volt, hogy semmiképp ne értsen ahhoz, amit csinálnia kell – abban a tizenkét órában, amit a föld gyomrában töltött, zuhatagokon ereszkedett le és kapaszkodott fel, gumicsizmájában megmelegedett a belefolyt patakvíz, kigyógyult a náthájából a barlang steril levegőjében, sőt egy alkalommal önként be is mászott az egyik mellékjáratba, amely zsákutcában végződött. A sziklaboltozat egyre lejjebb ereszkedett az agyagos pad fölött, ő meg becsúszott mélyen a hasadékba, míg a karbidlámpa sárga fényében a fölötte levő hegy kétszáz méteres mészkőrétege teljesen a mellére nem nehezült,

hogy a halálfélelmét egy kicsit kielemezze. Akkor találta úgy, hogy szép ez az ország, mint a hóhér rózsakertje.

Mielőtt hajóra szállt Galacban, hogy aztán hosszú esős évszakokig ne lássa többé senki, az ő ötlete volt, hogy a pangás előttük álló éveiben majd a spanyol slágerlistával pótolják a hatvanas évek olasz táncdalait. Ez az éca azután a híradós kollegákon keresztül eljutott a Rádióba, ahol pár ügyes szerkesztő gondoskodott róla, hogy vasárnap délelőttönként Julio Iglesias bársonyosan búgó baritonja kedveltesse meg a hallgatósággal a vértelen átmenet gondolatát. Öt év zenés agymosást letudva a rendszerváltás utáni új idők első miniszterelnöke már felelhette rezignáltan az elégedetleneknek, hogy tetszettek volna inkább forradalmat csinálni.

Mondhatnánk, hogy Quitóba negyvennyolc órás zötykölődés után diplomáciai poggyászként érkezett egy Aeroflot-járat fedélzetén azzal a feladattal, hogy építsen ki kapcsolatot a Fényes Ösvénnyel, amilyen gyakran csak lehet, jelentsen, közben pedig tartsa szemmel Lehrmannt és kísérje figyelemmel Móricz szándékait, s hogy a méretes csomagot a követségen a számadó nyitotta ki, akit valamiért Matyinak hívtak, ám a kevéssé vonzó állomáshelyre tekintettel másfélszeres szorzóval kapta a fizetését, cserébe a rejtjelezés feladatait is ellátva. – Bort iszik az útonálló, akár cigány, akár báró – üdvözölte Matyi a jövevényt kollegiálisan, majd a védett szobába kísérte, ahol már várt rá a katonai attasé, egy megviselt őrnagy. Tőle kapta meg a rövid, de velős eligazítást, amely azután éveken át kísértette rémálmaiban.

– Az a kategória nem létezik, amibe maga tartozik. Maga egyszerűen nincs, érti? Ha megfogják, letagadjuk azt is, hogy megszületett valaha. Szívódjon fel és tegye a dolgát. Füleljen, mint a csincsilla, mindenről jelentsen. A kapcsolata már várja. A papírjai is. Utasításokat ott kap. Sikereket, jó munkát! Leléphet.

Mondhatnánk, de nem lenne igaz. Ebben az időben ugyanis magyar nagykövetség nem volt Quitóban, csak konzulátus. A többi azonban lényegében így zajlott le, csak épp Buenos Airesben. Megtudta, hogy a jelentéseit majd madárnyelven, postára adott rendes levelekben kell elküldenie, hozzá pedig be kellett bifláznia három címet. Ez azonnal új lehetőségeket sejtetett. Kíváncsi lett volna, kívüle kik jelentenek még Móriczról, már csak azért is, hogy az ő szavahihetőségét ellenőrizzék; meg arra is, hányan besúgók az egyébként feddhetetlenül kommunistagyűlölő, ám olykor megélhetési gondokkal küszködő emigrációból, amely elvi alapon bármiféle kiegyezést elutasított, míg a saját szerepe megnyugtatóan nem rendeződik, és ígéretekkel mintha cukorspárgán, úgy lehetett rángatni őket. A Keleti pályaudvar melletti postabontó jóvoltából az Agytrösztnek például volt másolata arról a levélről is, amelyet Móricz hatvannyolc nyarán küldött Békéscsabára, hogy nézeteit összegezze, pedig akkor még el sem kezdődött érdemben a hacacáré.

Dárday Gyula óvatosan látott munkához. Az első évben csak elvegyült, figyelt, hallgatózott és élt, mint mindenki más. Szokta a ritka levegőt, amelytől hat hónapon át fájt a feje szüntelenül. Profilírozott, próbálta a főszereplők kilétét megállapítani, jellemvonásaikat megtippelni és leellenőrizni. Ez rengeteg munkával, könyvtárazással, sőt könyvtárközi kölcsönzéssel járt, mely utóbbi az indítékok tisztázása híján bizonyos megbecsülést és részrehajló kiszolgálást biztosított neki a nemzeti gyűjtemény hétvégi ügyeletesei között. Pár nap alatt a maga kárán kezdett rájönni: az ember küldetése mindössze annyi, hogy értelmet találjon a világban. Mindenki ezt kereste, ahova csak nézett, és nem csak a tevékeny, lézengő, dúskáló vagy sanyargó milliók, hanem az intézmények százezrei, a nemzetek százai is. Valamennyi fenn akart maradni, ám akinek sikerült, azonnal többre tört, nyomot is akart hagyni a mások életén. Ez volt az ő dolga is, amiért kiküldték.

Innen már viszonylag egyszerű volt levezetnie, miben állt az a páratlan, noha kísérleti konstrukció, amire az őrnagy utalt. Nevezetesen a központ úgy adta ki neki a feladatot, hogy közben el is kelljen tartania magát – ezt nyilván valamiféle rugalmas elszakadásnak szánták, amin azonban spórolni is lehet. Fedett hírszerzőként nem küldhetett haza számlákat, a misszió

viszont óriási költségekkel járt: ritka könyveket kellett beszerezni, elolvasni, utakat megszervezni – hamar rádöbbent tehát, hogy vagy kisvállalkozást szervez és üzletemberként flangál, bankszámlával, melyre olykor érkezhetnek külföldi utalások, vagy veheti a kalapját dolgavégezetlenül. Ez a kísértés gyakran elfogta, főleg eleinte, de ahogy a misszió mocsara egyre inkább lehúzta, felhagyott az erőlködéssel és megadta magát a sorsának. Onnan tudta, hogy a helyén van, hogy nem volt az egészből semerre sem kiút.

Hogy az Agytrösztben odahaza hányan és hogyan, kinek dolgoztak, azt csak sejteni lehetett, beleértve azt is, hogy az Állami Tervbizottság meg a Tervhivatal mindenképpen a pakli része kellett hogy legyen. Ez a titkos testület minden ortodoxiát sutba vágva hosszú távú tervezéssel foglalkozott, és nem volt sem az ötletekben, sem a módszerekben válogatós. Miután az elméleti részleg ezekben az években kielemezte a helyzetet, úgy találta, hogy a történelem valahol félúton helyezkedik el Hérakleitosz meg Jung között, de semmiképpen nem hegeli, nem lehet se mennyiségből minőségre, se a tézis-antitézis-szintézis szentháromságra redukálni, ellenben hasonlít arra, ahogy egy medence falai között áramlik oda-vissza a víz. A ki- és visszacsapó hullámfodrok játékában egyszerre volt igaz, hogy nincs más állandó eleme a rendszernek, csak a változás – ez volt a hérakleitoszi mozzanat –, illetve hogy a változás két véglet között egymással párhuzamosan és ellentétes irányban egyszerre megy végbe; ez pedig a jungi enantiodrómiának felelt meg. Ha ehhez még hozzátesszük, hogy a kultúrában nem két szélsőség, hanem végletpárok százai között, síkok sokaságából válogatva alternál a fejlődés, akkor domborodott ki a lényeg, hogy ami eddig tilos volt, maholnap kötelezővé válik, majd a gép zöttyen egyet, és negyedfordulattal kezdődik minden elölről. A mérnökök aztán egymás közt elintézték az egészet annyival, hogy a történelmi események ezek szerint egy – mellesleg ismeretlen – vektorértékű függvény pontjai, és ennyi, mehetünk ebédelni, mit adnak ma a menzán.

1972-ben azonban a bonni sajtófigyelő magyar vonatkozású hírt jelzett a Spiegelben, és ezzel olyan politikai ámokfutás vette kezdetét, amelyhez képest a mongolok titkos története egyszerűsége okán lett sikeres lányregény. Persze lehet azt tartani, hogy illetékes körök túlreagálták az egészet, hatvannyolc után pattanásig feszült idegekkel meg akartak felelni az emigráció újabb kihívásának, bármiben mesterkedjenek is azok ott túl a tengeren. Másrészt viszont a fordulat, hogy földönkívüli erők is ringbe szállhattak az ellenfél oldalán, kétségkívül váratlanul érte a vezetést, és nem feltétlenül a legokosabb megoldást sorolták előre, nevezetesen hogy várjanak egy kicsit, míg mindenki lenyugszik. A választás végül nem is azért esett Dárdayra, mert nem lépett be az MSZMP-be, hanem mert a deszantosok között messze ő volt a legjobb bölcsész, a történettudományok avatott művelői között viszont senki sem tudott nála többet a paplanernyőről.

Az Agytröszt ekkoriban egy olyan új típusú felderítővel kísérletezett, aki egyszerre volt mélységi és hosszú távú. A jövő mintázatait rakosgatták össze, lehetséges forgatókönyveket a politikai folyamatokból meg a múlt tűzfészkeiből, azután kiselejtezték, amit lehetett. A selejtezéshez kellettek részint a legfrissebb hírek, másrészt a legmélyebb meglátások, ami csemege az elemzőnek, feltéve hogy van nyersanyaga. Ehhez az ötlethez Dárday volt az eszményi kísérleti nyúl, mert nem voltak se előítéletei, se ismeretei, utóbbiak azonban pótolhatónak tűntek. Így megvitatták, majd bevették az egyik változatba, hogy a történelmet esetleg csak a marxizmus korlátozza az írásbeliségre, maga a folyamat azonban nemcsak hosszabb, hanem lehetnek búvópatakjai is. Ezt nem olyasmire értették, hogy a történelmet a győztesek írják, mert ez az ő szempontjukból csupán egy értelmezés volt a sok közül, s így merő okoskodás; se nem Móricz vakhitére, hogy az emberiség a kataklizmák korát a föld gyomrába húzódva vészelte volna át, tehát a vonatkozó tárgyi meg írásos emlékeket is odalent, a nemtudottban, a megnemismertben kell keresni. Helyette az a lehetőség került célkeresztbe, amiről Várkonyi Nándor vagy Rudolf Steiner írt, mellesleg mind a kettő tudománytalanul, mert a lábjegyzetekkel és forrásokkal a lehető legtakarékosabban bánva – hogy az

előtörténet, az írásban nem, csak a szóbeliség által dokumentált szakasz esetleg sokkal több mozgatót takar, mint amennyit az elmúlt tízezer év áttekintéséből, a régészet meg a különféle alkalmazott őstörténetek elemzéséből leszűrhettek. Minderre a modellezéshez volt szükség.

Mint ismeretes, Várkonyi azt tartotta, hogy az emberiség kollektív tudattalanában, a mesékben régmúlt események tükröződtek, a sárkányokban a dinoszauruszok, a vízözönben a Földbe becsapódó Őshold évszázadai vagy évezredei, a bibliai apokaliptika pedig a jövőbe tükrözött múlt, egy réges-rég megtörtént kataklizma kivetítése. Ez a nézet mindössze azt sugallta, hogy az ember története néhány százezer évvel hosszabb az elfogadottnál, feltéve hogy a tudati lenyomatot érvényesnek fogadjuk el, valami valóságos utóképének vagy utórengéseinek. Steiner viszont jóval messzebbre ment, és ami azt illeti, nemcsak Dárdaynak, hanem valamennyiüknek beletört a bicskája az antropozófiába, mert a jelképrendszere annyira összetett volt, hogy sohasem lehetett tudni, most vajon a valóságról, vagy annak már egy szimbolikus leírásáról beszél újabb rébuszokban; ám idevágott, hogy szerinte az ember a törzsfejlődés során nemcsak tudatot, hanem alakot is váltott – ebben Haeckel evolúció-elmélete köszönt vissza –, s az emberi mentalitás kezdeményei már hal-alakban, később pedig más alakokban is megjelentek, azaz történelmet írtak, akár elkallódott a dokumentációja, akár nem. Eszerint a nézet szerint tehát a különféle hominidákat megelőzték más morfológiák, a tudat fejlődése során testeket cserélt, ezért hisszük azt, hogy az ember története rövidebb a valódinál. Ilyen elemek kerültek a kitöltendő keretbe, s az új prototípus kipróbálásához már csak a megfelelő eseményre kellett várni. Ez következett be a Däniken-botránnyal, és így jutott Dárdaynak a feladat, hogy pár évvel a történtek után a morzsákat összeszedegesse. Bár mondhatnánk azt is, hogy szilánkjaiból kellett összeraknia egy mozaikot, pont úgy, ahogy a restaurátorműhelyben töredékeiből formáztak újra korsót, a hiányzó részeket gipsszel kipótolva, de nem akárhogyan, hanem a meglevő töredékek alakjából, görbületéből, mintázatából kikövetkeztetve. A cserepekből így lett újra edény, az edényekből meg történelem.

Bizarr vagy sem, a Däniken-ügy magyar vonatkozásai miatt vált sürgőssé, hogy valaki ellenőrizze a józan ész státuszát Ecuadorban. Persze ha már ott lófrál az illető, egy kalap alatt a gerillákról is gyűjthet majd híreket, főleg arról, hogyan pénzelik magukat a kábítószer-, fegyver- és műkereskedelemből, meg el is adhat nekik hazai rádiótechnikát, ha úgy hozza a sors. A tartótisztje tehát kifejtette a megfelelő feletteseknek: Dárday legyen tudományos hírszerző, a tenger fenekénél mélyebb mélységi felderítő. Igaz, nincs fokozata, még egyetemet se végzett, viszont van józan esze, hülyére olvasta magát, jól beszél spanyolul meg portugálul, és van túlélési gyakorlata, amire szüksége is lesz, vagyis a célnak pont megfelel. Ráadásul azt mondják, kimondott szerencsemalac, ami még jobb, mert egyáltalán nem tipikus – ha a szerelemben veszített, csak nyerhet a lóversenyen. Be kell telepíteni mint alvó ügynököt, aztán jelentsen feltűnés nélkül. Ahova megy, ott a biológia amúgy is szarik az oltáriszentségre; bármily elkeserítően hangozzék, nincs benne semmi emelkedett, mert csak kielégülni akar: jóllakni, aludni, élvezni, no meg utódot csinálni maga helyett, aki ugyanebben a csapdában vergődik majd, az élet java pedig utána a csapda fenntartásával telik el. Ugyan ezt már nem a tiszt tette hozzá, hanem Dárday, ő is csak magában és a rend kedvéért, mert a többiből logikusan következett.

Most aztán hasznára vált, hogy az otthoni kollegák egyike az utolsó hetekben megsajnálta, mert úgy találta, és nem is alaptalanul, hogy a kissé még mulya, csetlő-botló újonc életrevalóságból korrepetálásra szorul, ezért különórákat adott neki. Ahogy a tökéletes apácának már az anyja is apáca, az illetőnek az apja volt partizán, ami kellő alapozásnak bizonyult a partvonalon túli élethez. Dárday Gyula sohasem tudta meg a nevét – ezekben a körökben már nem volt szokás bemutatkozni –, mégis napok alatt kifigyelte, hogy mentora, érett ötvenes, mindig elsőként érkezik az étkezdébe, már tizenegy órakor, és aznapi sikerét mindenkivel meg is osztja, mint egy győzelmi jelentést. Senki nem mert kérdezni tőle semmit, mert olyan bonyolult tisztáznivalókat vetett fel a válasz előfeltétele gyanánt, amitől az egész

munkacsoport zavarba jött, ezen felül délután szívesen járt moziba, így mire a munkaidő befejeződött, már túlórázott is. Hogy szemléltesse, mire képes az ember, ha nagyra tör, egy ízben zivatar idején átsétált a Corvinba, vett egy esőköpenyt, majd – mivel addigra bőrig ázott – másnap visszavitte, beírt a panaszkönyvbe, hogy hibás az áru, és vissza is kapta a pénzét. De az igazi gyakorlati foglalkozás akkor következett, mikor egyszer délután fél ötkor kiszagolta, hogy aznap este hétkor, Ghana nemzeti ünnepén a nagykövetségükön fogadás lesz. Hóna alá csapta védencét, az azeri elvtársak segítségével meghívó nélkül bejutottak mind a ketten, majd előbb annyit ettek, mint az aratók, majd optimistára itták magukat csillárfénynél, végül pedig nekivágtak a pesti éjszakának, amely aznapra a Moulin Rouge-ban ért számukra ködös, mindazonáltal női csicsergéstől és forró sóhajoktól fülledt véget.

A munkaköri leírásának egy része rögtön az első évben semmissé lett, mikor Csernobil után pár nappal baráti tűz végzett a Mikroelektronikai Vállalat gyártósorával. Rossz nyelvek szerint ugyanis a szovjet elvtársaknak kezdett idegeire menni a magyar hablatyolás arról, hogy a kilencvenes évekre ezen a területen nagyhatalommá válhatunk, tehát a maguk makarenkói vénájú, egyszerű, ám annál hatásosabb módján figyelmeztettek a nem egyeztetett szerepkényszerek veszélyeire. Most már egyik pillanatról a másikra nem volt mit eladni azoknak a gerilláknak, akik versenyképes elektronikus vezérlésű légvédelmet kívántak beszerezni jutányos áron, vagyis küldetése külkereskedelmi jellegét ezek után nem kellett erőltetnie. Nem mintha bánkódott volna ezen a fordulaton, mert így minden idegszálával Móricz megértésére összpontosíthatott. Úgy gondolta ugyanis, hogy míg nem bír azonosulni vele, nem érti a mozgatóit, addig a következő lépését se bírja előre megsejteni.

Mikor megérkezett, Friedrich Lehrmann már jó negyedszázadot rávert, arra pedig semmi jel nem utalt, hogy túlél majd mindenkit, kilencven esztendősen még a nyitott Chevroletjében fog flangálni a quitói csúcsforgalomban, százkét éves korában pedig a vonatnak kell elütnie. Maga volt a megtestesült őserő, noha a szerencsével sem állt hadilábon. 1903-ban Aachenben született, a szülei egy törülközőboltba adták dolgozni, de 1937 májusában már a Bodegraven nevű holland tehergőzös fedélzetéről írt nekik, mivel jó egy évvel a kristályéjszaka előtt sikerült kimenekülnie az egérfogóból. Minden felszerelése egy írógép meg egy Henckels típusú bulldogfejű hajvágó olló volt a két szárán fémbütyökkel, igazi solingeni, ezeken kívül pedig egy kis vulkánfíber, amelyre ült, miközben a leveleit gépelte a hátrahagyottaknak. Szívét összeszorította a kétség, ha a rá váró ismeretlenre gondolt, meg hogy át fog-e terjedni az Újvilágra is az elkerülhetetlennek látszó háború, vagy sikerül valahol újrakezdenie.

A hajó öt és félezer tonnás kisebbfajta monstrum volt egy kéménnyel és két árbóccal, s mire Lehrmann a levelet három ujjal pötyögni kezdte, már jóval kevésbé mocskos annál, ahogyan kifutott, noha tisztának legvégül sem nevezhette volna senki. Ez persze nem volt érvényes az első osztály tágas és lakályos kabinjaira, a fedélközre viszont annál inkább, ahol egy kicsi étkező két oldalán négyszemélyes lyukak sorakoztak. Amúgy az itteniek az első osztály kivételével bárhol tartózkodhattak a hajón, az orrban éppúgy, mint a taton, csak éppen elöl feltornyozott Mannessmann-csöveket szállított a hajó, középütt meg Curacaóba teherárut, valamint két jókora tartályt, amelyek körül minden csúszott az olajtól. Első meglátása tehát az volt, hogy világos holmit húzni itt színtiszta őrültség, s arra az elhatározásra jutott, hogy keddenként, valahányszor ruhát cserél, mindig a soron következő legócskábbat fogja a kisbőröndből kihalászni. Az amszterdami szép napok után azonban rosszra fordult az idő, s ahogy a gőzös lassan távolodott a rakparttól, az integető hátramaradottak pedig egyre apróbb pálcikákká zsugorodtak, egyetlen kérdés kínozta mindannyiukat: mikor látják egymást újra? Ráadásul szörnyen unalmasan kezdődött a hajóút, még a parton a biciklisták is gyorsabban haladtak, mint ők szél ellen a hullámokon; Ijmuident négy és fél óra múlva érték el, az Atlanti-óceánt pedig csak napnyugta után, miközben goromba eső verte a fedélzetet meg a kajütök kerek ablakát, és barátságtalan, nyűgös hideg terpeszkedett mindenen. A tenger

azonban nem hánykolódott túlságosan, a kabintársaival pedig, három hasonlóan jó természetű fiatalemberrel, hamar szót értett; épp csak annyit jegyzett fel, mennyire szerencsés, a többi utas ugyanis kiállhatatlanul viselkedett. Mindössze egyetlen asszony nyerte meg a tetszését, aki a kisfiával az urához utazott Bogotába. Az első vacsora viszont ízlett mindenkinek: egyszerű volt, tápláló, és főként elegendő. Utána gyorsan lefeküdtek, a tenger pedig álomba ringatta őket.

Másnap, pünkösd reggelén, május tizenhatodikán Lehrmann arra ébredt, hogy az angol partoknál, Dover közelében járnak. Jobbról krétafehér sziklafalak tornyosultak föléjük, balról a messzeségben a francia oldal, Calais körvonalai derengtek át a párán. Borús idejük volt, legalább az eső azonban elállt. Egész nap követték a partvonalat, látnivaló azonban már nemigen akadt, mígnem délután ötkor Anglia, és vele Európa elmaradt a hátuk mögött, noha még a csatornában haladtak. A tenger itt tükörsima volt, a hajó alig himbálózott, ez pedig a legénységet elragadtatott jóslatokra késztette, mondván, pazar útjuk ígérkezik! Nem is tévedtek, mert a következő két hétben aki csak tehette, a nyugágyakban hevert, lebarnult, miközben nem látott mást maga körül, csak vizet és vizet. Lehrmann négylábú testőrsége, Connie és Schnutz, a két tacskó szintén megbékélt a helyzettel, ámbár egymás háta mögé bújtak ugatni, valahányszor egy csomagot cipelő matrózt megláttak.

Pünkösd után azonban beütöttek a tengeribetegség napjai. Alighogy kiértek az óceánra, a nagy hajótest jobbra-balra, hátra és előre hintázni kezdett, noha nem került viharba. A kabinban először egy Heinz nevű fiú járt úgy, mint a lagzis kutya, utána Lehrmann, aki szörnyen érezte magát, bár nem bírta volna részletezni, miért; annyit fogott fel, hogy tőle az egész teknő azon nyomban elsüllyedhetett volna, akkor se volt képes moccanni. A gyomrában mintha merőkanállal addig kavartak volna mindent, amit az utóbbi három napban evett, míg az egyben kikívánkozott, de a legszörnyűbb mégis az volt, hogy még akkor is okádnia kellett, mikor már rég nem volt mit. Két napig nyomták az ágyat, utána meg olyan bágyadtan keltek fel, mint két árvaszúnyog, és ez a lárvaállapot eltartott egészen az Azori-szigetekig. Addigra azonban a tenger égszínkékbe öltözött, itt is, ott is fehér taraj díszítette, a Nap pedig lebarnította őket, olyan melegen sütött, míg csak Lehrmann, aki eddig pokolba kívánta a hintapalintázást, váratlanul élvezni nem kezdte a kalandot, nyolcnapi rosszullétet legényesen maga mögött hagyva, miközben egyedül az öregeken nem fogott a hullámvasút. Azután kezdődött elölről a rókázhatnék, felváltva ugatták tovább a prérifarkasokat.

A szigeteket északról kerülték meg, pazar naplemente közepette. A víz mélykékre sötétült, felette izzó színekben forrt az ég, egyszerre pedig fölütötte a fejét előttük két földdarab, egy kisebb meg egy nagyobb, csakhogy a csúcsaik a felhőkbe nyúltak. A részleteket már nem lehetett kivenni, mindössze körvonalakat, azok azonban nem fekete, hanem a rózsa meg a szürke különféle, finomabbnál finomabb árnyalatait keretezték. Itt már érezhették azt is, hogy délre tartanak, fülledtebbek lettek a napok, megváltoztak a felhők, nekik pedig nem volt más dolguk, mint hogy élvezzék a temérdek szépséget és egyenek a hosszú koplalás után, amennyi beléjük fér. Mást nem is láttak, csak eget és az óceánt, melyeket a láthatár bizonytalanul igyekezett kettéválasztani, így azonban mintha nem is haladtak volna, hanem egyhelyben bukdácsoltak – megállt velük az idő. Helyette az éghajlat lassú változása figyelmeztetett rá, hogy mégiscsak tartják a sebességüket, s míg az Atlanti-óceán közepéig csupa émelygés volt a sorsuk, az Azori-szigetek után egyetlen éjszaka kisimult alattuk az egyre kékebb vízfelület. Csodálatosan meleg lett, bronzbarnára sültek a lustálkodás közepette, amelyet társasjátékkal tarkítottak, sőt Lehrmann naponta spanyolul is tanult, mert Curacaóig már nemigen lehetett másra számítani, csak erre a magafeledt vakációra, kivéve mikor felharsant a „Delfinek!” kiáltás, meg hogy Fritz jöjjön azonnal fényképezni. Ez is neki szólt, mert a fotográfia iránti szenvedélye napról napra nyilvánvalóbbá vált, de se a blendét, se a zársebességet sosem sikerült úgy beállítania, hogy az állatokat a levegőbe felugorva örökítse meg.

A harmadosztályon néhány kivétellel barátságos utasok verődtek össze, javarészt fiatalok, bár akadt közöttük egy hetvenéves aggastyán is. Továbbra is az ő kajütjükben uralkodott a legjobb hangulat, nem utolsósorban azért, mert sok időt töltöttek egy fiatal négerrel, aki egyik nap bőrápoló krémhez, bőrpuhító olajhoz meg parfümhöz való recepteket hozott nekik. Kiderült, hogy a férfi vegyész, és Chilében dolgozik; az ajándékának felbecsülhetetlen értéke volt számukra. Amúgy meg a jókedvükbe némi káröröm is vegyült: kezdetben az utasok szűken voltak, utána aki rosszul lett, ágyban maradt, míg a többi szanaszét hevert a fedélzeten, végül pedig mindenki ott terült el, ahol csak lehetett; ám mivel az első osztályú fedélzet vagy három méterrel feljebb húzódott az övéknél, sokkal jobban ki is lengett, így a tengeribetegek többnyire onnan kerültek ki.

A két tacskót viszont mindenki szerette, a körülményekhez képest aranyéletük volt, vagyis mostanára a korai elhízás jeleit mutatták. A fedélzetmester viselte gondjukat, egy viharvert külsejű, ám vajszívű óriás, aki mereven szembeszállt Lehrmann próbálkozásával, mikor az a szájszíjánál fogva akarta Schnutzot a lépcsőn fölvezetni.

– Azt nem lehet, mert fájna a kutyulinak – közölte ridegen, majd karjába vette a dakszlit, és felcipelte a fedélzetre, hogy egy kicsit levegőzzön a sok bukdácsolás után.

Lehrmann jókedvének a másik oka az volt, hogy csupa biztatást hallott a vele utazóktól. Sokan közülük már régóta Dél-Amerikában éltek, gyakran elegyedtek szóba vele, ilyenkor elkerülhetetlenül terítékre került, milyen tervei vannak a jövőre nézve, s hogy a kilátásai kitűnőek. Ezekről folytatásos útinaplójában rendre beszámolt a családjának, remélve, hogy amint kiköt, egy postahivatalt is talál végre. Chilei jótevője például mesélt egy barátjáról, aki pedikűr-szalont nyitott és remekül megy neki – ez a hír Lehrmannt is bizakodással töltötte el, küldött is rögtön annyi csókot haza a levelében, hogy jusson belőle bőven mindenkinek.

Miután átértek a szubtrópusi övezetbe, esténként kiélvezték a naplemente tobzódását színárnyalatokban. Az egyik berlini fiú felállította a hordozható zongoráját a tatfedélzeten, és a holdfényben romantikus dalokat játszott mind a személyzetnek, mind az első osztály utasainak. Az egészben volt valami giccsesen filmszerű, mintha aminek nem lett volna szabad megesnie, megtörténne mégis, ezzel hamissá téve a jelenetet. De aztán beértek abba a zónába, ahol a hideg tengeráramok találkoznak a melegekkel, és ettől olyan trópusi felhőszakadás zúdult a nyakukba, hogy vele a hánykolódás, azzal meg a tengeribetegség ismét visszatért. Heinz megint napokra kifeküdt, a két tacskónak viszont meg se kottyant a vihar, zavartalanul ettek tovább. Majd megint elnyugodott a tenger, delfinek helyett most repülőhalak jelentek meg és kezdték kísérni a hajót. Május végére járt; a gyakorlottabb utazók azt hajtogatták, mire a Karibi-tengert elérik, a halrajok már a hajótestet fogják súrolni felugrás közben.

A trópusi éjszakák nedves, fülledt holdsütése után hajnalonta négy órakor a tengerből felbukkanó Nap fénye mint egyetlen vértócsa ömlött végig a hajó meg a láthatár között. Mivel a látvány meghaladta a fogalmait, Lehrmann a korlátnak támaszkodva arra gondolt, micsoda képtelenség, hogy ez az izzó korong a szüleire meg a húgára immár négy vagy öt órája süt, a ragyogása mégis csak most ért ide. Meg hogy ez hozza neki hajnalonta az otthon üdvözletét, ahogy este meg az övét viszi magával vissza Aachenbe. A költői eszmefuttatásnak az vetett véget, hogy a fedélzeten felállították az úszómedencét, mire délelőtt ő is belecsobbant, csakhogy az itteni tengervíz sokkal sósabb volt bárminél, amit addig ismert, igazi langyos, undorító lötty, utána édesvízzel kellett a sót lemosnia, különben a pórusaikba ette magát, az ember meg ledörzsölte a bőrét is kínjában. Enyhébb fájdalmakkal járt, hogy hiába próbáltak fedélzeti ünnepséget rendezni, azt hol elmosta az eső, hol meg nő nem akadt hozzá elegendő, mert csak kevesen utaztak egyedül, azok pedig nem mertek ismerkedni. A trópusi télben valamivel kevésbé volt gyötrelmes a hőség, az ég gyakran volt felhős, a dunsztot vágni lehetett volna, viszont a fel-feltámadó szél mindannyiukat felfrissítette. Esténként a fedélzeten hevertek, történeteket meséltek egymásnak, valaki halkan játszott a szájharmonikáján, a

zizegő muzsikára a Göncölszekér immár teljesen tótágast állt, a Dél Keresztje pedig szikrázva feljött a szemhatár fölé. Más nem történt. A fenyegető holdfényben minden még szebbnek látszott, miközben elhagyták az első karibi szigetcsoportokat és nyugtalan vizekre értek – elkapta őket a Golf-áramlat, a hosszú hajótest hintázására azonban már oda se hederítettek.

Miközben a cápákat várták, végre megjelentek a nagy delfinek is, csapatostul, hogy ne lehessen összekeverni egyiket a másikkal. Az utasok kisereglettek a hajó orrába, ahol a hajótest fenekét meg az oldalfalakat összekötő hajlás szelte a vizet és riasztotta fel a repülőhalakat, azok meg felrebbenve igyekeztek vissza mihamarabb a biztonságba. Most végre részletesen megfigyelhették ezeket a különös, lilásbarna teremtményeket: akár a szitakötőnek, négy széttáruló uszonyuk volt, a farkukkal kormányozták magukat a levegőben, a hasuszonyuk pedig úgy működött, mint a vitorlások tőkesúlya. Ilyen megfigyelésekkel telt el az idő alkonyatig, hajnalra pedig befutottak Curacaóba.

Előtte való éjjel a hajót már felkészítették a kirakodásra. A párás, meleg levegőben izzottak a fényszórók, megvilágították a tengert is, a repülőhalak bolond táncba kezdtek, s valahányszor kiugrottak a vízből vagy visszapottyantak, szétpergő gyöngysor maradt a nyomukban. Hajnali fél ötkor aztán megjelent a fedélzeten ébredezők közt a révkalauz, nem sokkal később a félsötétből kibontakozott a sziget, noha a hegyek még alig látszottak, a tenger pedig olajfekete lett, rajta a távolban egyetlen fehéren izzó csíkkal, majd pillanatokon belül felbukkant és felmászott az égre a Nap, ami pedig eddig szürke volt és árnyék, varázsütésre megtelt élettel és színekkel. Mint bármikor, Lehrmannt most is elkápráztatta a trópusi reggel szépsége – vadul fényképezett, hogy a felvételekkel az otthoniaknak is megmutathassa, hova keveredett. Kikötés után négerek hada rohanta meg a gőzöst, egyszerre nyüzsögni kezdett minden, harsány hangokat és szagokat hozott a szél; a kabinajtókat itt az utasok már kulcsra zárták, mivel féltek a besurranó tolvajoktól – az a hír járta, hogy a feketék lopnak, mint a szarka. Spanyolul vagy hollandul tökéletesen el lehetett boldogulni velük, a helybeliek azonban a papiamento nevű nyelvjárásra esküdtek, melyhez a fentieken kívül némi portugált meg az őslakosok szókincsét is hozzácsapták, míg csak pont jó nem lett az eredmény. A dokkban két felségjelzés nélküli tengeralattjáró úszott el mellettük, közvetlen közelükben pedig ott tornyosult a világ legnagyobb olajfinomítója, nyolcszáz darab egyenként harminc méter átmérőjű ezüstös tartállyal a csőkígyók rengetegén innen és túl. Tankhajók raja vesztegelt mellettük, pumpálták beléjük a paraffint meg a benzint, amikor pedig Lehrmannék első kíváncsi útja a Shell birodalmába vezetett, ahol simán el lehetett tévedni az óriási ezüstdobok között, mihamar rendőrautó bukkant fel, bevitte őket az őrszobára, majd háromperces kihallgatás után vissza a Bodegravenra; nem az volt a baj, hogy németek voltak, hanem hogy errefelé gyakran történt robbanás, például az egyik kikötött gőzösnek egyszerűen hiányzott az eleje, úgy levitte a benzingőz. Viszont itt vehettek végre gyümölcsöt, hatalmas banánkoszorúkat fél guldenért, ananászt meg kókuszdiót, mégpedig egyenesen azokról a kis vitorlásokról, amelyek az árujukkal Venezuelából futottak be ide. S mindehhez az egész sziget elképesztően tiszta volt dacára annak, hogy öt hónapja nem esett az eső. Gyilkos napsütés perzselte a barnára égett földet reggeltől estig; aki csak tehette, szalmakalapban és napszemüvegben járt a pálmák meg a tűzpiros virágú mindenféle ismeretlen fák alatt, bár meg kellett hagyni, bent a városban a kertek csinosak voltak, csak a kibírhatatlan forróság ne lett volna. Százával rajzottak az ablaktalan taxik, csupa amerikai kocsi, az odahaza idegesen berregő BMW-khez képest némán siklottak, a járdákon pedig egymás hegyén-hátán hemzsegtek a szebbnél szebb négerek meg félvérek, szegények és gazdagok egyaránt. Lehrmannak be kellett ismernie, hogy a nők közülük a leggyönyörűbbek, utánuk pedig a fekete szemű kisgyerekek. Itt érezte először, milyen csodálatos dolog világot látni, elszakadni a talpalatnyi földtől, ahova született és ami mostanára irtózatosan távol lett, az újnak viszont nem akart vége szakadni. Fölöttük a kék égen úszkáló habos felhőkkel, háttérben a korallzátonyokon fehéren megtörő óceánnal csak akkor hagyta abba a gépelést, mikor a Nap már függőlegesen tűzött le a kabinra, kint a

parton az autók árnyéka nem volt szélesebb húsz centinél, csontsovány kutyák, macskák kóboroltak a tömegben, a láthatáron lehorgonyzott tankhajók vártak a sorukra meg a rév-kalauzra, a halbűzbe pedig bele lehetett bolondulni.

Két hét után különös érzés volt ismét szárazföldre lépni: hosszúnak is, rövidnek is tűnt az Atlanti-óceánon töltött idő. Három napig maradtak, hogy az árujukat ki- és berakodják. Ezeket a napokat a társaival arra használta ki, hogy kiránduljanak és izzadjanak, a kutyákat is beleértve. Majd egynapos látogatásra Aruba, egy szomszédos kis sziget következett, ahol a csővezeték elemei meg a két tartály a fedélzetről végre lekerült a Standard Oil még nagyobb finomítójának a rakpartjára; itt a Bodegravent annyira megrakták, hogy az előzetes tervekhez képest most már csak nyolc nap késéssel, június tizenegyedikére várták Guayaquilba. A sivár tájban csak kaktuszokat láttak – a tüskéjük szögesdrótnál erősebb volt és átszúrta a bőrcipőt –, meg hullámbádogból összetákolt disznóólakat, amelyekben azonban emberek éltek. Akkora volt a hőség, hogy a tengerben megmártózni se lehetett napnyugta előtt. Szemben velük egy méreten felüli bálnavadászhajó horgonyzott úszó gyárral a fedélzetén, amely a megszigonyozott zsákmányt rögtön fel is dolgozta, így olykor két-három évig nem kellett kikötnie.

Az mindenesetre hamarosan kiderült, hogy Curacaóból a légiposta drágább is, lassúbb is, mint a sima, noha senki nem értette, ez miként lehetséges. Viszont elterjedt, hogy a hajóról is lehet táviratot küldeni, sőt Lehrmann beszámolt az otthoniaknak az első quitói képeslapról, amelyet életében látott; mint megjegyezte, a hegyek fensége ötvöződött rajta a trópusok tisztaságával, ez a benyomása azonban egyetlen óriási havas vulkánnak volt köszönhető. A fedélzeten mostanára elpárolgott a jókedv, helyette türelmetlen kicsinyesség uralkodott, ahogy az elő szokott fordulni, valahányszor túl sok ember túl szűk helyen kénytelen összezsúfolódni hosszabban a kelleténél. A kapitány egyébként is barátságtalan alak volt, a harmadosztály utasainak egész úton annyit se mondott, hogy bikmakk, ellenben egyik nap úgy elkezdett velük ordítozni, ahogy a matrózaival sem mert; a fedélköz erre szabályosan kiröhögte. Pedig a matrózoknak is rossz soruk volt a parancsnok rosszindulata miatt, s csendes lázadozással tették a dolgukat a nyakig érő koszban, amit levegőtlenül szűk hálótermekben kellett kipihenniük. Lehrmann meg is jegyezte, hogy német hajón ez bezzeg sosem fordulhatott volna elő. Viszont itt érte a fordulat híre, hogy Németország beszüntette az útlevelek kiadását. Egyelőre nem hitte el, és az otthoniakat kérdezgette, mi igaz ebből a kacsából, valamint amiatt dohogott, hogy az ilyesmivel jobb vigyázni, nem kell az ördögöt a falra festeni.

Június hatodikán ismét kifutottak, az idő pedig egyformán tikkadt maradt, és a Tejút is olyan hatalmasan terpeszkedett el fölöttük, hogy Lehrmann először azt hitte, felhőt lát. A láthatáron, a szárazföld felől villámkoszorú fénylett, két másodpercenként csapott le a vakító lobbanás, a mennydörgés azonban nem hatolt el hozzájuk. Másnap megint vakmeleg, noha borús napjuk ígérkezett; a kutyák ernyedten lihegtek a fedélzeten, moccanni is alig volt erejük, különben azonban remek bőrben voltak. Úgy számolták, hogy másnap estére futnak be Colonba, ott töltik a hétvégét, utána hétfőn indulnak tovább, majd következik a Panama-csatorna, s végül úgy tizenkettedike körül érnek Guayaquilbe, két nap ide vagy oda. A késést az Európából átszállított, sokszáz tonnás olajtartályok okozták; most, hogy Arubában megszabadultak tőlük, a hajó is három-négy méterrel magasabban táncolt.

Colonba vasárnap este érkeztek meg kétnapi nyugodt hajókázás után a Karib-tengeren, s noha cápát még mindig nem láttak, sötétben megérkezni a lámpák gyöngysora között csodaszép volt. Alighogy a Bodegraven lehorgonyzott, Lehrmannék nekivágtak a hatalmas pálmasorok tövében húzódó rakpartnak, mutogatták egymásnak az odafönn megbúvó kókuszdiókat, elámultak a parkok ápolt gyepén, meg a sok nevenincs, vadidegen növényen. Azonnal rábukkantak a bevásárló utcára, a gazdagnál gazdagabb, Európával vetekedő szalonokra, ahol főleg selyemholmikat lehetett olcsón kapni, így azonnal vásárolt is magának egy dollárért egy fehér gallérszegélyű, gyönyörű fekete pizsamát a mellrészére rávarrt sárkánnyal. Hölgyeknek

a kimonó másfél dollárba került volna, ám hölgyek nem akadtak, csak parfüm minden mennyiségben, szintén bagóért, meg kétszáz méterrel odébb, a panamai Cristobal vigalmi negyedében szifiliszes kurvák engedményes áron, mindenféle színben, fazonban és méretben, de annyi, hogy a párizsi éjszakai élet fénye innen szerény pislákolásnak tűnt. Gumibottal a kezükben, óriási revolverekkel az oldalukon fiatal panamai meg amerikai rendőrök cirkáltak közöttük, állítólag azért, mert bűnözőket kerestek, de maguk is annak néztek ki a sok lármás, büdös, visszataszító, végeredményben azonban egyszerűen csak koldusszegény szerencsétlen között. A lokálokban éppen kezdődött a műsor; Lehrmannak semmi le nem ment a torkán, az estélyi ruhás, nagyvilági nőket bámulta, akik a lehető legízlésesebben vetkőztek jóformán anyaszült meztelenre, a rekkenő meleget megtestesítve. Másnap reggelre viszont az egészet elmosta egy nehéz, igazi trópusi felhőszakadás, a rakodást is félbe kellett szakítani miatta, vagyis hétfőn egész nap nem mehettek tovább, hanem továbbra is a dokkban vesztegeltek. A fiatalok elkóboroltak tehát megint, elmentek a négerek negyedébe, a hatalmas pálmák meg kenyérgyümölcsfák alá, ahol ha egy magot elejt az ember, még földet se ér, máris kihajt; megcsodálták az őserdő burjánzó zöld tengere fölé magasodó hegycsúcsokat, Lehrmann azonban hiába próbálta a gyerekeket orvul lefényképezni, mert valahonnan mindig odapenderült az anyjuk, hogy a varázslattól megóvja őket, és a fenekét mutogatta. Az egész csak arra volt jó, hogy a hajóra visszaérve el bírjanak aludni a napközben átforrósodott, levegőtlen kajütben.

Az út fénypontjára nyolcadikán került sor, mikor reggel hatkor, szikrázó napsütésben nekivágtak a Panama-csatornának. Olyan keskeny volt a bejárata, mintha csak egy őserdei folyócska torkollott volna a tengerbe, de már egy óra múlva melegük lett, mint odahaza nyáron délben; átkeltek az első három modern, hatalmas zsilipen, mintha csak hatalmas betonteknőbe kerültek volna – mindkét oldalon három-három villanymozdony vontatta őket előre, bezárult mögöttük az alsó támkapu, azután kinyílt a föléjük magasodó második, és a kizúduló víz sebesen emelte őket méterekkel magasabbra, majd a nyitott kapun át a hat fogaskerekű mozdony nagy szuszogással bevontatta őket a következő zsilipkamrába. Végül elhagyták a zsilipeket, és kezdetben az őserdő sűrűjében siklottak tovább – a hajótól mindkét oldalt legfeljebb hat méterre lehetett a csatorna széle, olykor kunyhók maradtak mellettük el, a lombkoronából meg az aljnövényzetből kiválóan hallatszott minden állat szöszmötölése, aggodalma, elégedett vagy elkeseredett kiáltozása. Így értek ki a Gatun-tóra, melynek ezernyi szigetén dzsungel pompázott, a távolban magas hegyekkel. Ezen egy órába került az átkelés; mocsár mocsár után maradt el mögöttük, az eget nehéz felhők borították, a fullasztó hőségben egy bóján pelikán pihent, megannyi kattogtatnivaló téma. Majd ahol a hegyeken a csatorna áttört, a tó ismét összeszűkült – itt már két hajó alig fért el egymás mellett, a part mellett sütkérező kajmánok feje látszott ki a barna vízből, és Lehrmannt alaposan megrázta, mikor az egyik szembejövő gőzöst Aachennak hívták, a szülővárosáról nevezték el. Az áttörés után újabb három zsilip eresztette le őket a Csendes-óceán szintjére, ahol sűrűn lakott szigetek és mesés panoráma várta őket, távolban a forróságtól felhőkbe burkolózó hegyláncnak most már a túlfelével. Mint irtózatosan felfegyverzett erődítményhez illik, percenként járőröztek felettük mindenféle alacsonyan repülő katonai gépek, a Csendes-óceán színe viszont nem tetszett neki: megállapította, hogy az Atlanti-óceán kékségéhez képest a víz itt északibb zöld. Délutánonként megint lehetett a tengerben fürdeni, és a delfinek is bemutathatták végre az ugrótudományukat, míg csak el nem jött az egyre magasabb égbolttal együtt egy újabb trópusi este, az ezüstös nyomdokvíz pedig úgy szikrázott mögöttük, mintha öklömnyi villanykörték szétterülő sora maradt volna el, holott csak a csillagtakaró tükröződött a nyomukban.

Ahogy a kolumbiai partok mentén délre tartottak, hogy kisvártatva keresztezzék az Egyenlítőt, a nyomott forróságban még mindig nem akadt más dolguk, csak a lustálkodás, a limonádézás, meg az álmodozás. Így érték el Buenaventurát, a partszakasz legnagyobb kikötőjét is egy hatalmas, áramlatokkal szeldelt torkolatban. A jobb parton az őserdő le a folyóig

ért, pálmatetős szalmaviskók százaival itt, a mocsarak közt terült el a festői, de miazmás szegénynegyed; ezzel szemközt vetettek horgonyt, mert az éjszakát még a folyón kellett tölteniük a sorukra várva, miközben egy erőtlen zivatar próbált enyhet szerezni a lihegőknek. Odasimult egy teherbárka is a Bodegraven oldalához, hogy a kiszállók poggyászát előrevigye. Másnap, június tizedékén Lehrmann szájharmonikaszóra ébredt: kiderült, hogy születésnapja van, sőt Heinz az otthoniak ajándékát is átadta neki, egy nyakkendőt meg egy pénztárcát, miután heteken keresztül a ládájában rejtegette őket.

Reggeli után bementek a városba. Itt először szembesültek a trópusok igazi arcával, a bűz, a szemét, a festői színzuhatag meg a szépség bódító keverékével. A banán, a kókuszmeg datolyapálmák egymással versengve törtek az ég felé, a dögmelegben virágzuhatag édes és nehéz illata szállt mindenfelől, meztelen apróságok futkostak a fák alatt, a szüleik viszont boldogan elbeszélgettek a jövevényekkel spanyolul. Amerre jártak, mindenfelé papagájok üldögéltek a balkonokon, az egyiken még egy kismajom is. Ha elfáradtak, felfrissültek egy csésze fekete mellett, s addig a cipőjüket is kitisztította pár fillérért valaki. Mivel innen vonattal indultak tovább, elkísértek a pályaudvarra egy hölgyet Bécsből a bájos kisfiával; a gyerek feltétlenül meg akarta látogatni Lehrmannt Quitóban. Anya és fia felszállt az expresszre, a fiatalemberek integetni kezdtek nekik, ámde kiderült, hogy a dolog nem olyan sürgős. Előbb egy rézharanggal pokoli ricsajt csapott a vasutas, jelezve az indulás pillanatát, majd a mozdony kontrázott neki hosszasan és harsányan, negyedóra múlva azonban még mindig bent állt a szerelvény, és csak lassan, vánszorogva indult el. Az utolsó kocsin fürtökben lógtak az ébenfekete kamaszok, és csak párszáz méter után ugráltak le a lépcsőkről meg az ütközőkről, ez azonban nem volt veszélyes, mert a vonat még mindig nem gurult gyorsabban egy futó embernél. Később viszont azt fedezték fel, hogy Buenaventurában akad egy svájci tisztaságú, gazdag szálloda is saját teniszpályával meg úszómedencével. Erről Lehrmannak eszébe jutott, hogy vegyen a húgának egy valódi nyersgumiból készült teniszlabdát, amit Ecuadorból akart hazaküldeni, végeredményben azonban már mind arra vártak, hogy másnap átessenek az egyenlítői keresztségen.

Lévén éppen tél, az időjárás itt hűvösebbre fordult, a meleg ruhának ismét becsülete lett. Délután négyre járt, mikor a hajó megállt, a fedélzetre pedig felhágott Neptun a kíséretével. A tenger istene név szerint szólított mindenkit, aki először járt erre; az illetőnek helyet kellett foglalnia egy gyümölcsös ládán, a képét bekenték szappanból, lisztből meg kakaóporból összekutyult habbal, majd megborotválták egy hatalmas fakarddal. A delikvens mögött ott várakozott a fedélzetmester, majd adott jelre nemcsak alaposan lezuhanyoztatta, hanem a slagot az inge alá is bedugta. A harmadik matróz az áldozat nadrágszárába vezetett két tűzifecskendőt nyitotta meg, némelyeknek – köztük Lehrmannak – azonban ennél is több jutott, mert a matrózok elkapták és az úszómedencébe vetették. Fürdőnadrág persze mindenkin volt az illendőségből fehér inggel viselt teniszshort alatt, aki viszont flanellba öltözött, maga bánta. Utána mindenki, még a kapitány is alaposan kapott a fecskendőből áldást, míg csak csuromvizesek nem lettek valamennyien, végezetül pedig tőle nyerték el a névre szóló, hivatalos keresztlevelüket.

Újabb nap telt el a tengeren. Négyheti vízi út után estére kellett volna Guayaquilba érkezniük, ám ehelyett horgonyt vetettek egy kimondhatatlan nevű falu mellett, hogy elefántcsontdiót rakodjanak. Az elefántcsontpálma gyümölcséből gombot lehet készíteni – kaptak is ajándékba egy zsákocskával, mikor kiderült, honnan jönnek és hová tartanak, mellé meg egy pakli ecuadori cigarettát. Itt, a rakodómunkások között találkoztak először új honfitársaikkal; Lehrmann megkönnyebbült, mikor látta, hogy a tempót ugyan nem viszik túlzásba, ellenben barátságos, sasorrú népség az indián, a légynek se árt, jókötésű fiaik vannak, a szemük hűségesen fekete, továbbá mind nagyon tiszták. Vagyis ez mint fenyegető probléma lekerült a napirendről, helyette egyre türelmetlenebbül várták a kikötői vámvizsgálatot meg a finánccokkal való találkozást. Erre végül június tizenkettedikén reggel került sor, mikor végre

megérkeztek úticéljukhoz, s a hajóra odalátszottak a hajladozó pálmacsokrokkal takarózó díszes épületek meg az utcákon fel-alá szaladgáló villamosok. Ha ehhez hozzáadták, hogy Guayaquil is egy folyó torkolatához épült, itt is dzsungel keretezte a festményszerű összképet, melyből ismét nem hiányozhattak a bennszülöttek szalmakunyhói, a robinzoni összhatás adott volt, és az se sokat rontott rajta, hogy a pálmák szegélyezte mezőkön ezenközben tehenek legelésztek. A papírjaik vizsgálatán pillanatok alatt túlestek, s onnantól Lehrmannak már csak arra volt gondja, hogy az útiládái rendben partot érjenek. A parton egy bizonyos Rosenthal úr és társa várta, akik idejében megkapták érkezésükről az értesítést, meghatóan örültek neki meg a két tacskónak, azt se tudták, hogyan segítsenek, mindenáron azonnal el akarták vinni Riobambáig kocsival, a dolog azonban gellert kapott, mert előbb az állatorvosi vizsgálatot kellett kivárni a karantén fenyegető árnyékában, a kijelölt rendőrőrs viszont éppen vasárnapot tartott. A nyüszítő ebeket vissza kellett vinniük a vámra másnapig, s amikor ezt is letudták, csak hétfőn, a Ritzben ünnepelték meg hétfogásos ebéddel az átkelést, ámbár zónaadagokból. Később Lehrmann megmutatta az étlapot egy ínyenc úrnak az útitársak közül, s tőle tudta meg, micsoda finomságokkal traktálták, egyelőre azonban szokatlan volt neki a trópusi koszt, mellesleg pedig sokkal jobban érdekelte a sucre árfolyama a birodalmi márkához képest.

Ez persze érthető volt, hisz az első két éjszakát szállodában töltötték, naponta huszonöt sucréba került egy kétágyas szoba, ezért patyolat rendet kapott, se csótányt, se poloskát, a falak fából készültek, a réseken átjárt a levegő, a zsalugáteres ablakból pedig hiányzott az üveg, helyette fém szúnyogháló tartotta távol a kinti vérszopókat. De ugyanilyen ízléses volt az utcavégi kávézó is, amelyről senki meg nem mondta volna, hogy nem Berlinben vagy Párizsban áll, s emiatt máris úgy érezte, hogy könnyű lesz gyökeret vernie itt, mert bár rengeteg szegénységet látott, ám művelt és előkelő családokat is szép számmal. Az estéket a tengerparti sétányon töltötte, a pálmák alatti virágágyakból áradó illatokat szimatolta, meg a nőket nézegette, akik hol valaki karján, hol kísérő nélkül sétálgattak: voltak közöttük szőkék, barnák, vörösek, feketék, a világ összes hajszíne. Még jobban tetszett neki a folyó mentén végighúzódó promenád – leginkább a Como-tó mellékére emlékeztette, leszámítva a vízre jóindulatú arckifejezéssel, nehezen letottyanó pelikánokat. Attól pedig már csak hüledezni tudott, hogy mikor vasárnap délután visszavitték a két tacskót a hajóra, hogy megetessék őket, a fináncok rájuk se hederítettek, kifelé menet azonban az egyik vámtiszt megkérdezte tőlük, ugyan ki adott engedélyt rá, hogy a fedélzetre tegyék a lábukat; Lehrmannt ekkor pánik fogta el, hogy még meg sem érkezett, máris kezdődik a baj a hatóságokkal, ám az igazat hallva, mármint hogy az égvilágon senki, a tiszt udvariasan bólintott, meghajolt, kezet adott nekik és jó estét kívánva elbúcsúzott. Egészen úgy festett a helyzet, mint egy tündérmesében.

Hétfőn aztán pattanásig feszülhettek az idegei. Az ügynökségen keresztül kivett órabérbe egy tolmácsot, hogy a hivatalos eljárás során mindenben segítsen neki, az viszont nem értett németül, ezért a vámhivatalban Lehrmann reggeltől késő estig spanyolul próbálkozott, és estére halálosan kifáradt. A kéziszerszámok behozatala a törvény szerint ingyenes volt ugyan, a fodrászoké viszont nem, mert azoknak nincs is. A tolmáccsal Ponciustól Pilátusig futkostak, győzködték az egész vámhivatalt, de még így is ráment az egész délután. Mire végeztek és mindenére rákerült a hivatalos pecsét, már csak vigyorogni bírt kínjában. Az utolsó hivatalnok sokáig szimatolta a dauervizet, alaposan szemügyre vette a sütővasat, majd jelentőségteljes pillantással közölte Lehrmannal, hogy azért engedélyezi az ingyenes behozatalukat, mert ezek nélkül a vállalkozása alapjaiban rendülne meg. A jövevény válaszképpen szintén összecsippentette a szemét, majd elpöfékeltek az alkura egy jó erős ecuadori cigarettát, miután nyilvánvalóvá vált, hogy a vámos gyakran jár Quitóban, és szándékában áll majd fölkeresni a boltját. A tükrére a rend kedvéért azért azt mondta, hogy új, Lehrmann pedig magyarázhatta el neki a hajón tanult legjobb spanyoljával, hogy csak a hátlapja van újonnan bevonva a trópusi pára ellen, maga a tükör öregebb a nagyanyjánál, mire végül csak megértették egymást, de annyira, hogy még a vámletétet is levonás nélkül visszakapta. Már

csak a két tacskó kiszabadítása volt hátra, amihez kellett az állatorvos, egy tökéletes és nagy tudású úr közreműködése, ezen azonban gyerekjáték volt túlesniük. Connie és Schnutz nagy sikert aratott, a Rosenthal házaspár pedig biztosra vehette, hogy ebtenyésztőként forgalmas napok elé néznek.

Mielőtt továbbindultak volna, kedden még egy kicsit körülnéztek a városban. A legérdekesebbnek a temetőt találták, amelyben a sírok a talajvíz miatt a felszín fölött, kőlábakon álltak, iszonyú zsúfoltságban egymás hegyén-hátán mindenféle eszement kripta, mauzóleum, kápolna, üvegfalú betonkoporsó, szép és ronda egyaránt. A temető közvetlen szomszédságában hihetetlen mocsok közepette bennszülöttek bambuszkunyhói sorakoztak, tetejükön fekete, kopasznyakú dögkeselyűkkel; ezek két méterre bevárták az embert, annyira nem féltek senkitől, mintha tudták volna, hogy szükség van rájuk.

Szerdán végre vonatra szálltak, hogy útjuk végállomására, Quitóba induljanak. Először komppal fölhajóztak ár ellen a pályaudvarig, majd a kiszállást követő óriási tülekedés befejeztével fölkapaszkodtak a vasúti kocsijukba. Itt Lehrmann szembesült vele, hogy hiába fizette ki a két hordárt a közvetítőnek, az zsebre rakta a pénzt, az embereinek egy vasat se adott; ezek helyette most nála próbálkoztak, de szintén hiába, mert fejlődő spanyol szókincsének zamatosabb rétegeit megforgatva tőle is csak egy elismervényt kaptak, hadd menjenek vele vissza alkudozni a főnökükhöz. A kutyák hátul, a poggyászvagonban utaztak – szerencsére megvolt még a ketrecük, különben várhattak volna rájuk Guayaquilban, és kimaradtak volna a kaleidoszkópból, ahogy az a szerelvény mellett villódzott, miközben gyorsan változott a táj. Előbb sűrű náddal benőtt mocsaras lapályon vágtak át, amelyet virágerdő tarkázott és káprázta tó madárvilágnak adott otthont, kormos nádirigóknak százával, de gólyaszerű nagy fehér szellemlények is járkáltak a vízben, keringtek a levegőben, fölöttük a magasban, vagy éppen egy kiszáradt faágon ülve pedig rétisasok szemlélődtek; ehhez képest az első állomás itt a mocsárban egy betonkocka volt, éjfekete konda röfögött-visított mellette, majd indiánok cölöpökön álló házai maradtak el, gyereksereg bámuló asszonyokkal, aztán máris az őserdő következett, jobbra is, balra is átláthatatlan, áthatolhatatlan bozót embermagas fűvel, és benne nyilván kígyók meg vadállatok. De kisvártatva megint ültetvények következtek, kakaófák meg tehenek európai kinézetű házakkal-emberekkel; kávécserjék hosszú sorai, virágzó banánfák és ezernyi pompázatos szín. Végül egyórányi út után a pálmák koronáján túl felbukkant a felhők közt a Kordillerák fehér gerince a reggeli fényben. A látvány szépsége Lehrmannt az Alpokra emlékeztette, a csúcsok azonban sokkal magasabbak voltak, a trópusi növényzet buja kerete pedig mindenre hasonlított, csak Bajorországra nem. A szerelvényt itt kettéválasztották, majd az ő kocsisorukat elkezdte a mozdony vonszolni fölfelé, órákon át, sokszáz méteres szakadékok peremén egyensúlyozva, miközben a táj egyre romantikusabbá és kopárabbá vált. Olyan falvak tűntek mellettük tova, amelyek az inkák óta mit sem változtak, festői, mocsokba fulladt települések fenn a homokos fennsíkon, ahol fenségesen messzire el lehetett látni, megélni viszont sehogy se sikerült: más munkájuk nem lévén, az indiánok az állomásokon élelmiszert árultak az utasoknak.

Riobambában, a jéggel borított Chimborazo havas tövében meg kellett aludniuk. Itt várt rájuk Schaper úr és Klein asszonyság, barátságos, segítségükre sietők emberek, akik azonnal játszani kezdtek a két tacskóval. Nemcsak szobát foglaltak nekik az állomás épületében, hanem Lehrmannék egész postáját is magukkal hozták. Ő három levelet meg egy képeslapot, Heinz mindkettőből egyet-egyet kapott. Az örömüktől eltekintve itt már el-elfogta őket a lámpaláz Quito közelségétől, amin nem változtatott a porosan füves táj kietlen fensége sem; csak gyönyörködni lehetett benne, minden másra alkalmatlan volt, mint egy jeges szépség, ormok tucatjaival körülvett kopár sztyeppe. Ám a háromezer méteres magasság meg az éjjel is pöfékelő mozdony dacára kitűnően aludtak, másnap hatkor pedig újból nekivágott a szerelvény, hogy innen végre lefelé kezdjen kanyarogni. Ahogy lejjebb értek, mintha minden fordulóban változott volna a díszlet. Elhaladtak a Cotopaxi alatt, amely még a Chimborazonál

is szebb volt; elhagyták Ambatót, a táj egyre termékenyebbre fordult, zöld mezők, eukaliptuszerdők siettek el mellettük, pálmaligetek keveredtek puhafával Európában ismeretlen módon, az éghajlat pedig éppen eszményinek ígérkezett, hűvös hegyi levegő sok párával. Délután négy órakor aztán megpillantották a fővárost, és Lehrmann el volt ragadtatva a környező hegykoszorú látványától, a keskeny utcáktól, amelyekbe minduntalan bekukkantottak a napfényben fürdő csúcsok, meg a szanatóriumi klímától, bár Rosenthalné megjelenésébe így is beleborzongott; mint megjegyezte, elszánt nőnek látszik, aki tudja, mit akar. A férje szintén felbukkant a szállodában, hogy köszöntse őket, s rögtön elmesélte, mennyire várják már a híreiket a helybeliek, a hölgyekről nem is beszélve, akik folyton az új fodrászaikat reklamálják rajta; az egyik addig nem is nyugodhatott, míg Lehrmannal meg nem ígértette, hogy másnap reggel első dolga lesz a haját becsavarni. Az estéket Rosenthalék villájában töltötték, a hegyek szavakat meghaladó panorámája tövében, mintha Észak-Olaszországban lettek volna – a házat egyszerűen, de ízlésesen rendezte be a pár, meg is vacsoráztatták őket, a vendégeknek pedig fennakadt a szemük, mikor meghallották, hogy alig egyévi vállalkozás után már új otthont építenek, nem is kívánkoznak el innen sehova. Connie és Schnutz mellett volt már egy fiatal farkaskutyájuk meg egy fekete kandúrjuk; a dakszliknak aranyéletük ígérkezett, noha a farkaskölyök azzal kezdte, hogy jól beleharapott Schnutz lábába, akinek a jajveszékelése a hegyekig elhallatszott, utána viszont kalapkúra gyanánt fölkergette a macskát egy fára addig is, míg új gazdái alaposan behintették a folyton vakarózó kis nősténynyt bolhaporral.

Másnap Lehrmann kipróbálhatta magát Rosenthalék szalonjában, és elámult rajta, micsoda elegáns dámák járkálnak Quito utcáin, térnek be szépítkezni, vagy szállnak ki az autóból, hogy menyasszonyi frizurát csináltassanak maguknak. Kezet is adtak neki, nagyon barátságosan bántak vele. Vendéglátójuk azután elmagyarázta, hogy ezek az emberek úgy érzik, bárki európai, aki veszi a fáradságot, hogy ide jöjjön, szívességet tesz nekik, tehát hálásak érte; erre maga is számtalan bizonyítékot gyűjthetett a nap folyamán. Heinz is benézett, azután egy bizonyos habfehérbe öltözött Gloria kisasszony érdeklődött a borbélyok után, mint kiderült, a napokban már harmadszor – ebből is másnap reggeli megrendelés lett a kisasszony otthonában, ahova azonnal két barátnőjét is meghívta; a jövő rózsásnak ígérkezett, Lehrman azonban annál jobban aggódott az otthonmaradottakért. Legjobban az döbbentette meg, hogy itt egyszerűen nem volt konkurencia, a hölgyek mint egy leányálomban, váltig azzal voltak elfoglalva, hogy minél szebben, csinosabban nézzenek ki, ruhákat válogassanak, előkelően fessenek, európainak tessenek, amiből egyenesen következett, hogy mihamarabb saját üzlethelyiséget kellett találniuk és berendezniük. Az asztalosmunka szerencsére a hírek szerint olcsó volt, és a szálloda is, ahol egyelőre laktak, miközben elkezdtek két kiadó szobát keresni, hogy önálló életet kezdhessenek. Rosenthalék szívességének csak nem akart vége szakadni, a vasárnapokat velük töltötték, hol kis kirándulásokra indultak, hol csak a nyugágyban heverészve élvezték a nyári vakációt. Lehrmann úgy gondolta, hogy megérkeztek az örök béke szigetére, bár a város szűk, szemetes utcái egyre kevésbé tetszettek neki; sok volt a mozi meg a zenés lokál, az indián is, de még több a fehér ember, a lányok és asszonyok pedig sötétedés után, férfi nélkül, egymaguk is teljes biztonságban mehettek bárhová. Felismerte, hogy kisvárosba vetette a szerencséje, ám a hangversenyek hiányáért egyelőre kárpótolta a hósipkás hegyláncok látványa. Gloria kisasszonyt egyre inkább a spanyol példamondatokkal felszerelt Heinz gondjaira bízta, ő maga pedig elkezdett a bankba meg a vasútra szaladgálni; miután aznap este új mozi nyílt, és az úri társaság kötelességének érezte, hogy a megnyitón teljes létszámban megjelenjen, valamint ruhatárát bemutassa, a *señorita* barátnőivel együtt a két fiatalember mestermunkáját viselte a fején, általános tetszést aratva. A klíma továbbra is hűvös maradt, a rovaroknak nem kedvezett – moszkitó itt nem élt meg, csupán egy apró, ám mindenféle betegséget terjesztő szúnyogféle; a poloska se, bolha viszont volt temérdek. Bolhásnak lenni úgyszólván jó modor kérdése volt, a villamoson bármikor

újakat lehetett beszerezni, Rosenthal asszony pedig őszinte csodálatukra egyetlen csapással ötöt ütött agyon. Ennyi újdonság elég is volt a legutolsó levelébe, amelyet ezúttal légipostával adott fel, hogy hamarabb hazaérjen.

Még mindig június vége volt, két évvel Lengyelország lerohanása előtt. Egyik vasárnap Lehrmann, Rosenthal meg pár fiatal férfi Guapolóba kirándult, egy kis ékszerdobozba ki a város környékére, ahol kétszáz méterrel alattuk egy indián falura láttak a pálmák lombjai közt, a távolban pedig a fehéren szikrázó Kordillerák négyezres vonulatára. Leereszkedtek a faluba is, hogy a festői és mocskos valósággal ismerkedjenek, de helyette egy gyönyörű kis barokk templomba keveredtek, benne csupa kézi faragású domborművel meg az Istenanya gyapjúba-selyembe bugyolált képével – egyszerre volt ősöreg, giccses és elragadó. Délután moziba mentek, Hollywood éppen elintézte a sevillai borbélyt, a Metropolitan szopránja hosszasan áriázott, volt tehát idejük belátni, hogy a zsöllyék kielégítően kényelmesek; az énekest a nézőtér felállva, teljes erejéből tapsolta meg, majd a csillárokat meggyújtották, a filmet visszatekerték, és közkívánatra kezdődött minden elölről. Megfelelő boltot találni viszont annál nehezebb volt, hisz a fekvése meghatározta a jövőjüket – az egyikért túl sokat kértek havonta, a másik nem lett volna a közönségük gusztusára. Augusztus elején azonban rájuk nevetett a szerencse: a belvárosban találtak egy pont jó lyukat egy még épülő, vadonatúj szálloda, továbbá üzlet- és pálmasorok tőszomszédságában; ugyan teljes belső tatarozásra szorult és a homlokzatát is a saját költségükön kellett kipofozni, helyi árakon azonban mindez nem volt megfizethetetlen, odabent pedig azon a huszonvalahány négyzetméteren azonnal öt székkel kezdhettek. Így a kétszázötven sucre bérleti díj már nem is hangzott olyan szörnyűnek. A szerződést Rosenthal segített megkötni nekik, mivel a tulajdonos, egy öreg dáma úgy ejtette a szavakat, mintha szőr nőtt volna a foga közt, hozzá meg hadart, akár a géppuska. Lehrmann talált egy német tulajdonú helyi bútorgyárat is, ahonnan megrendelte a teljes berendezést, azután megint a pályaudvarra rohant, mivel időközben megérkeztek az utazóládáik, s folyton azt ismételgette magának, hogy nem szép ez a hely, de épül, fejlődik, két év múlva nem lehet majd ráismerni, bár most még nyüzsög benne a sok nincstelen és büdös indián; a férfiak nem cipeltek sokat, a nők viszont málhásállat módjára hurcolták a terhet a hátukra csomózott kendőkben, gyakran szoptatva is, miközben a kicsik fejét tetvészték, az élősködőket pedig a fogukkal kettéroppantották. Mindezeket megírta a családjának szép részletesen, hadd legyenek lélekben vele mindaddig, míg olvassák, meg persze míg a leveleit fogalmazza; azt is, hogy a város északi részén szeretne majd lakni, meg hogy ha teheti, teniszezni jár, mert álláspontja szerint minden azon múlik, akar-e boldog lenni az ember. Rosenthaléknál már sorban álltak értük a vendégek, név szerint kérdeztek utánuk, bemutatkoztak nekik, ők pedig két hétre előre tízesével vették fel a megrendeléseket, úgy, hogy címre kellett kimenniük, ha már egyszer Gloria kisasszony olyan kiváló hírharangnak bizonyult.

Amiről nem írt nekik, hanem inkább megtartotta magának, az a guayaquili lepratelep volt, benne menthetetlen nyomorultak százaival, a szenny és paradicsomi állapotok egyvelege, a vonatút szörnyűségei az Andokon keresztül, meg hogy a bevándorlási tisztviselők nyomtatott köszöntővel fogadták őket a határon, és ez a sokkot hozta rá azok után, ahogyan Németország bánt velük; sem arról, hogy Quitóban már egész bajor kolóniát talált, bőrnadrágos, fehér inges, nyakkendős, táskaszíjas, pamacsbajszú szálláscsinálókat mindazoknak, akik a háború után kezdtek beáramlani, és hogy a marakodás az első perctől megfertőzte az idillt. Nácik és üldözöttek próbáltak ugyan úgy tenni, mintha megférnének idegenben, de Lehrmann, aki idővel kivásárolta a részét Heinztől, annyira elhidegültek egymástól, egyre gyakrabban kalandozott el a környéken. Egy ilyen útja alkalmával, az eukaliptuszok takarásából fedezte fel, hogy a bellavistai erdőben már gyakorlatozik a helyi SS, vagy amit a suhancok annak gondoltak, hisz hiába drukkolt a többség Hitlernek, arról sejtelmük sem volt, hogyan kell a dolgokat rendesen csinálni – egyszerűen csak hinni akartak, tehát egyenruha-

szerűséget varrattak maguknak az anyjukkal, botokkal masíroztak alakzatban, s mivel puskájuk nem volt, hangos bum-bum kiáltásokkal utánozták a fegyverdörgést, a vezetőjük pedig fehér lovon nyargalászott körülöttük; mindez egyszerre volt hátborzongatóan valódi és röhejes. A németajkú közösség teljesen kettészakadt birodalmiakra meg zsidókra, és ha kiment a temetőbe, a fejfákra írott nevekből pontosan meg tudta mondani, ki melyik oldalon állt, mígnem föléje került a *Ruhe sanft* felirat. És azt se mesélte el senkinek, hogyan tévedt bőrig ázva még ugyanaznap egy kis vidéki múzeumba, benne három szoba felismerhetetlenre kitömött állattal, amelyek közül csupán a lajhárt meg a vicuñát sikerült úgy-ahogy azonosítania; se hogy mikor az első öklömnyi bundás szendert felfedezte az ajtófélfán, kezdte csak megsejteni, mennyire máshová keveredett, mint ahova elindult. Alighogy letette a kofferjét, a német követségről máris meglátogatták és bevonták az útlevelét; ez, meg a negyvenöt után ide is sereglő, magukat áldozatnak tekintő, éhező, tetteikre mindhalálig büszke újak tehettek róla, hogy később a hatvanas évekig esze ágában se volt visszatérni a hazájába, majd egyszeri látogatás az emlékek földjén egy életre elegendőnek bizonyult.

Megértenivaló azonban maradt épp elég. Bő harminc évvel azután, hogy elhagyta Európát, ebből a távlatból már kezdtek bizonyos összefüggések kibontakozni a múltból. Ha például annak idején a Bodegraven azért nem állt meg az Azori-szigeteken, mert a németek ugyanúgy körüludvarolták Salazart, mint az amerikaiak, miközben egy támaszpont lebegett a szemük előtt, rejtek és menedék az U-Bootjaiknak a tengeralattjáró-vadászok elől az Atlanti-óceán közepén, az otthon melege, ahol tankolni meg szegecselni lehet, sebeket nyalogatni és édes bosszúterveket szövögetni, akkor került a következő darabka a helyére a kirakósban. Nem volt nehéz fölidéznie, hogy hajdani honfitársai a Kanári-szigetek egyikén, Fuerteventurán is kiépítettek valamit, alighanem az egérutak egyikének fogadóállomását, bármilyen keveset lehetett erről tudni a háború utáni iratokból. A kopár Jandia-félszigeten Cofete három házból álló úgynevezett faluja tőszomszédságában egy néptelen hegyoldalban megépült bunkerről vagy erődről, a Casa Winterről sokféle mendemonda keringett, viszont ezeknél sokkal érdekesebb volt maga Don Gustavo, a tulajdonosa, aki a 19. század végén Gustavként született a Fekete-erdő egyik zugában, azután a műegyetemet már Madridban végezte. Élete során volt vállalkozó a Kanári-szigeteken, ahol villamoserőművet és cementgyárat épített, bár az utóbbit nem fejezte be, majd egy holding ügyvezetőjeként 1937-ben megvásárolta az említett félszigetet Santa Coloma gróftól, Lanzarote márkijától. Ez a holdbéli táj kiesik mindennemű úthálózatból, csak a szelekhez van közel, egyetlen hajmeresztő földúton lehet elérni, s noha két évszázada még a sziget éléskamrájának tartották, a világháború idején már nagy ötletnek minősült, hogy az új tulajdonos a vidék felvirágoztatására mezőgazdaságot akart itt létrehozni. Helyette azonban halászfaluból kiépítette, úgymond talpra állította a Morro Jable-i kikötőt, majd összedobott egy kis repteret, s végül némi hátszéllel, a Franco-rezsim tefiai munkatáborából kikölcsönzött politikai foglyokkal megépíttette a Casa Wintert, ami mindennek kinézett, csak fiatal házasember családi tűzhelyének nem. Volt egy géppuska-fészekre meg világítótoronyra egyaránt emlékeztető sarokbástyája, ahonnan a beszerelt fényszóróval egész jól lehetett az óceán felé fényjeleket küldeni; öt darab kicsempézett szobája ugyanazon az emeleten, állítólag hogy a lehallgatás ellen szigeteljen; egy gyermektelen házaspárnak túlságosan is nagy konyhája, a hegyoldalba benyúló hatalmas pincéi, ablaktalan folyosói, egyszóval minden, ami egy számozatlan raboknak vagy inkognitójukat gondosan őrző vendégeknek szánt menedék tartozéka lehet. Az utókor talált aztán az épületben nagyteljesítményű akkumulátort, német feliratú bányacsillét, s több olyan apróságot, amiből ésszerűen adódott a következtetés, hogy a villa alatt valahol a mélyben egy lávabarlang húzódhat, amelyet a tengeralattjárók észrevétlenül megközelíthettek, ott utánpótlást vehettek fel, vagy fontos átutazókat tehettek partra útban Latin-Amerika felé. A szóbeszéd szerint egy plasztikai sebészeti műtő is tartozott a vérebekkel és fegyveres őrökkel védett, szögesdróttal körülvett nyaralóhoz, amely ráadásul rejtélyes okokból egy Fuerteventura-alakú

telken pont oda épült, ahol a valóságban a félszigeten a falu is állt, a nyugati part végtelen homokfövényei fölött, magános, égbeszökő szirtek oldalában.

De nem ez a sok furcsaság volt a mendemondák forrása, hanem a véletleneknek az a túlzás nélkül rendkívüli sorozata, ami a haláláig szófukar, csokornyakkendőt és fekete napszemüveget viselő, mindig elegáns Don Gustavo életét kísérte. Alighogy megvette a félszigetet, 1938 nyarán Berlinbe utazott pénzért, majd a „Richard Ohlrogge" fedélzetén szakemberek kis csapatával tért vissza, akik térképeztek és felméréseket végeztek. Emellett ugyanebben az évben Wilhelm Canarissal, az Abwehr parancsnokával is találkozott, majd írásban állapodtak meg arról, hogy Winter a német érdekeknek megfelelő tevékenységet fog folytatni. 1939 és 1944 között aztán a haditengerészet bordeaux-i üzemét vezette, miközben ugyanekkor zárták le drótkerítéssel Jandiát is az okvetetlenkedők elől. Eltekintve a német tartályhajók rendszeres látogatásaitól Las Palmasban, hogy utána megadott helyen feltölthessék üzemanyaggal a szanaszét portyázó tengeralattjáróikat, U-Bootok hat ízben is látogatást tettek a semleges Spanyolországhoz tartozó Kanári-szigeteken; ez ellen a helyi angol konzul kétségbeesetten, ám hatástalanul tiltakozott. Ráadásul a háború után a CIA elődszervezete benyújtott egy száznégy nevet tartalmazó listát Madridnak, a rajta szereplők kiadatását kérve Németországnak azon a címen, hogy nevezettek náci kémként ügyködtek, a kérést azonban a Franco-rezsim elutasította. A listán szerepelt Winter is, mint az Abwehr rezidens ügynöke, s mivel a katonai hírszerzést kegyvesztettségéig Canaris vezette, a kör itt bezárult, épp csak a bázis nem lett meg. Rebesgettek azonban valamit tizenkét tonna aranyról is arra az esetre, ha a part lejtése miatt nem fért volna el egy barlang a ház alatt.

A Bodegraven ezenközben tovább hordozta a múlt terheit, mígnem 1944 július elején, hajnali fél kettőkor utolérte végzete. Kíséret nélkül, Molenaar kapitány parancsnoksága alatt Beirából Durbanon át Freetownba tartott négyezerötszáz tonna általános rakománnyal meg két és félezer tonna rézzel a fedélzetén, mikor Monroviától mintegy kétszáz mérföldre délre az U-457 jelzésű tengeralattjáró megtorpedózta a holdsütésben. A torpedó a szél felőli oldalon érte a gépházat, mire a gőzös derékban felrobbant, megállt, és tizenkét perc alatt elsüllyedt. Akik éppen a vízvonal alatt tartózkodtak, kilencen azonnal odavesztek. Mivel a robbanásban az egyik mentőcsónak is rapityára ment, hatvanhárom matróz és negyvennyolc utas a maradék három csónakkal eltávolodott a roncstól; őket a németek elfogták, kihallgatták, de csak a kapitányt vetették fogságba, a többiek mehettek, amerre láttak. Az egyik jármű végül Grand Bassánál ért partot, a másik kettőt Freetownból kifutó hadihajók mentették ki, miközben a gőzös, immár absztrakt tárggyá átlényegülve, megkezdte léte utolsó százéves szakaszát, a lassú, ám feltartóztathatatlan rozsdásodást a tenger fenekén, a tiszti étkező asztalán pedig néhány kilincs, egy váza, meg egy gazdátlan szemüveg fagyott végérvényesen az időbe.

A háború végezetével mulasztásai elől Lehrmann Quitóban egy nagy kísértetházba menekült, ahol nappal a múlt árnyai, éjszaka a fényei bolyongtak. A környéket csalók lakták, akik mindaddig üzletembernek mondták magukat, míg csak le nem buktak, de az állam komolyan számított rájuk a privatizálásnál, mert elsődleges célja az volt, hogy a megadóztathatatlan dolgokat is megadóztathatóvá tegye. Ez persze a lakosság részleges cseréjével járt, a gazdagokat letelepedési kedvezmények várták, a szegényeken mindenki igyekezett túladni, miközben mindez hasonlított egy olyan rákos daganatra, amelynek egyre több vérre van szüksége a túléléshez, és ezt más szervektől veszi el. Mindenesetre helyi mércével jól becsapták, egy vagyont kértek a bazaltból készült, paticcsal borított és fehérre meszelt erődítményért, ő viszont nem kötötte az orrukra, hogy annak idején a banktól kapott annyit kölcsön, amennyivel az életét a nulláról újrakezdhette. Ebből lett a bolt is, méghozzá nem is rossz, forgalmas helyen, a belvárosban. A beköltözés örömére szerzett tehát valahonnan két csíkos lószőrmatracot, leterítette a földre, majd nyugtalan álomba zuhant, reggel pedig, amint

kilépett a kapun ennivalóért, az első szomszéd, akibe belebotlott, megkérdezte tőle, jól telt-e az éjszaka az új házban, és hogy aludt.

– Mint a róka.

– Mért, az hogy alszik?

– Lába közt a farka – vágta rá Lehrmann a kelleténél vidorabban a pillanat ihletére, meg a megkönnyebbüléstől, hogy az igazi kísértetek ezúttal békén hagyták, a helyieknek pedig máshol lehetett dolguk, mert egy se mutatkozott. A megjegyzés azután szájról szájra vándorolt, szétszaladt Quitóban, mint a futótűz, a hölgyek szemében rokonszenvesen érdekessé tette a jövevényt, valamint eszükbe juttatta, hogy a frizurájukkal kéne csináltatni valami divatosat. Bodoríttatták kis csavarókkal, mint a ceruza, olyan vékonyakkal, és mindig gumi rajtuk, majd Lehrmann bekente a fejüket dauervízzel, ami kilágyítás közben el is égethette volna a hajszálakat, ám ő idejében közbelépett és lemosta, végül jöhettek a nagy csavarók meg a búra, miközben a sütővasat gázlángon, a megfelelő hőfokon tartotta, a helyzetnek pedig mindvégig ura maradt. A kis fodrászszalon hamarosan megtelt, majd be kellett vezetni az előjegyzési naplót, ő pedig előbb egy, majd két segédet is felvett, hogy a munkát győzze, és senkit ne kelljen elküldenie. Teltek-múltak az évek, a híre egyre terjedt, míg csak egy napon el nem érkezett Dona Ernestina Toperczerhez, aki már régóta egy ilyen lovagról álmodott, csak mentené ki végre valaki a trópusi dögunalomból. A szülei azonban az első perctől fogva nem értettek vele egyet, ami végül öt évébe került.

– Horst vagy Klaus, egyre megy – mondták neki. – Csak Fritz ne legyen.

Mikor a hajó pusztulásáról szóló hírt a rádióból meghallotta, Lehrmann húzott a pincefolyosó falára még egy strigulát, mert megint lezárult egy fejezet. A korábbiak között már ott volt egy vonás minden családtagjáért, és nem az számított neki, hogy emlékezzen rá, melyik vakolatba karcolt vonal kit vagy mit jelent, hanem a látványuk a meszelt falon: a tartozásáé, amiért ő szerencsésebb lehetett. Ez az adósság a maga szótlan módján törlesztést kívánt, a férfi pedig megesküdött mindenre, ami szent, hogy ezt soha többé senki meg nem csinálja vele.

Dél-Amerika ekkoriban a nácivadászok meg a németek kedvenc bújócskázó helye volt. Ő viszont azért vezetett a vendégeiről kartotékot, jegyzett fel minden egyes elhangzott pletykát és fogadott fel magándetektívet, hogy később majd évtizedekig teljesen az árnyékban vadászhasson, a mindenféle titkosszolgálatok napsütésének fénykörén, de mindenesetre a hatósugarán kívül; mondhatni elveszítette a nemzetállamokba vetett bizalmát. Elhárítani akart, nem odacsapni, azt viszont száz százalékosan, ezért mindenekelőtt Bartókhoz nyúlt vissza, aki princetoni könyvtáros korában, száműzetése napjaiban feltalálta a sokváltozós osztályozást, hogy Milman Parry balkáni gyűjtését kereshetővé tegye. Mint ismeretes, Parry azért ment a Balkánra, hogy az utolsó rhapszodoszokat, Homérosz kései utódait munka közben megfigyelje; elsősorban az érdekelte, hogyan rögtönöztek kerek hőseposzokat egy hét alatt. A hegyi levegő erre nem tudományos magyarázat, az viszont kiderült, hogy a közösségi dalnokok a múlt versmérték- és rímkészletéből ugyanúgy kölcsönöztek, mint a hálás nagy témákból, melyekkel hat estén, egyenként négy órán keresztül a tűz mellett ébren tarthatták közönségük érdeklődését. A siker záloga az előregyártott elemekből való rögtönzés lett, amely egyszerre volt várható és váratlan, egy szuszra ki lehetett találni, sőt a dalnokok énekmondó versenyeken is összemérhették ügyességüket, míg a soron következő világháború ki nem radírozta az európai tudatból az ilyen fölösleges fényűzést. Az etnomuzikológia iránt egyre jobban érdeklődő Lehrmann mindenesetre azt mondta, ami jó a Princetonnak, jó lesz neki is, majd kitalálta a maga lyukkártyarendszerét, amellyel a befutó jelentéseket rendezte, és néhány kötőtű-böködéssel megrostálhatta a kérdéseit: ahol a tű átszaladt a kártyán, ott a vonatkozó tárgyszóra nézve igen volt a válasz. Pár szempont közös alkalmazásával ezrekről néhány tucatra szűkíthette le így a megfigyelések körét, majd az eredményen elmorfondírozott, hogy másnap is naprakész legyen. Mindehhez egyik lábáról a másikra hintázott

hajvágás közben, esténként pedig hegedült az üres háznak a maga meg a szomszédság gyönyörűségére, akik hamarosan annyira hozzászoktak az európai dallamok lassú ritmusából szétáradó szomorúsághoz, hogy már elaludni sem bírtak nélküle.

De ha láthatatlan szenvedélyévé a dokumentáció vált, ezt kiegészítette egy nagyon is látható: a másik a fényképezés lett az évek során. Az öntudatos pillantású Trude Fleischmann volt a példaképe, Katta Sterna portréi, a hús melegétől tobzódó hűvös távolságtartás, tárgy és ábrázolás egységének ellentmondása. Hogyan egy az ártatlan meg az érzéki? Mi az ugyanaz titka? Válaszért csak a természethez fordulhatott, ezért előbb utazni kezdett, majd maga is újra felvette az öreg Leicát, miközben egyre jobban belegabalyodott a fenti ellentmondásba. Minél jobban viszolygott a tolakodástól, a tartózkodása annál inkább megkönnyítette a dolgát, mert portréalanyai mihelyt megérezték benne a szemérmet, könnyedén feladták a magukét, és kitárulkoztak előtte, Lehrmann pedig, aki legalább annyira imádta, mint kerülte a nyilvánosságot, megint beigazolódva láthatta félelmeit.

Dona Ernestina Toperczer azonban más eset, jó házból való úrilány volt, ennek kevés előnyével és minden hátrányával. Később feledésbe merült okokból, apai nagyszülei valahonnan Prágán túlról küldték Amerikába szerencsét próbálni a legidősebb fiukat még az első világégés előtt, de biztosan nem azért, mert túl jól ment a soruk; az anyai nagyszülők viszont őshonos mantai földbirtokosként addig tartogatták az egyetlen lányukat, míg végül pont ebbe a jöttmentbe kellett beleszeretnie, amiért aztán mindhalálig megvetették a tengerentúli atyafiságot. De nem ez lett a vesztük, hanem hogy bizonyos években az időjárás miatt nem ment jól a pálmaolaj, ezért helyette inkább a quitói tőzsde sokkal kellemesebb légkörét élvezték. Ilyen év volt az 1929-es is, míg csak október huszonkilencedikén be nem következett a nagy krach valahol előbb New Yorkban, majd az utórengés hullámai pillanatok alatt, a sürgönyök sebességével érték el őket is, még épp idejében, hogy szemtanúi lehessenek birodalmuk pusztulásának. A nyomor évei azután megváltoztatták a családot – ahol addig gondtalanul szárnyalt a Monarchia szelleme, mert a lublini szemlélet meg az ecuadori tőke végeredményben kellemes hálótársaknak bizonyultak, mindennapos vendég lett a nélkülözés, a lecsúszottak keserű garasoskodása, az örökös veszekedések, végül pedig a szótlan apátiával alig leplezett gyűlölet. Ernestina alig múlt tíz éves, mikor apja könyökvédőt húzott, hogy élete hátralevő részére kegyelemkenyéren banktisztviselő legyen, de még két évtizednek kellett eltelnie rátarti nyomorban, mire a megváltás Lehrmann képében utolérte; igaz, nem egészen magától, amiről azonban egyedül a bátyjai tehettek, akik a közismert és köztiszteletben álló agglegény szépecskén gyarapodó vagyona láttán elveszítették az önuralmukat.

A dolognak természetesen voltak előzményei, nem utolsósorban az, hogy a húguk huszonötévesen már a párta felé kacsingatott, mikorra a családnak sikerült annyit összekuporgatnia, hogy Ernestina eljárogathasson a fodrászszalonba, és lehunyt szemmel élvezze, valahányszor Lehrmann remegő keze babrálni kezdi a fürtjeit, majd ujjaival mint valami televénybe, a háta közepéig érő éjfekete sörényébe túr, és a fejbőréhez ér. Immár az ötvenhez közelítve a férfi még mindig egyedül és csakis a munkájának élt, noha vadásztak rá elegen; csakhogy ő már rég lemondott róla, hogy megfejtse a csodálatos érthetetlent, a nők természetét, beérve azzal, hogy bennük, és nem a rigolyáikban gyönyörködött. A Dona Ernestináéhoz hasonló szépséggel és hajzuhataggal azonban még nem találkozott, ami először merőben szakmai szempontból vette le a lábáról, mire pedig észrevette, mikkel áltatja magát, már késő volt. Álmaiban egyre gyakrabban bukkant fel a lány arca, nem tudni, miféle édes íz kíséretében, s minél határozottabban érezte, hogy ennek a keserves állapotnak véget kell vetnie, annál kevésbé akaródzott szót fogadni a józan eszének, bár az váltig hajtogatta, mi vár a vén kecskére, aki még mindig megnyalná a sót.

Dona Ernestina nem tettette magát, nem is játszott vele, mikor ajkába harapva tűrte, hogy a férfi megérintse. Mintha villamos áram futott volna szét a tagjaiban, valahányszor Lehrmann gyöngéden letakarta a vállát egy habfehér, ropogósan tiszta kendővel, hogy aztán a

kettejük titkos nyelvén morzejeleket váltson vele a bőrén keresztül, melyekre ő arcának vonaglásával vagy szempillarebbenésekkel válaszolt. A harmadik alkalomtól már egész jól megértették egymást, viszont nem volt olyan nyelvjárása a földkerekségnek, amelyen a lány hajlandó lett volna beismerni, hogy megváltásért jár a szalonba, mikor fölteszi, hogy a messziről jött idegen meg fogja menteni a családjában örökletes béketűréstől – odahaza ahelyett, hogy a vérük hol megfagyott, hol meg felforrt volna, valamennyien a kilátástalan és végeérhetetlen közöny tengerén lebegtek. A kislány még tizenötödik születésnapja előtt idegösszeroppanást kapott attól, hogy semmivel nem bírja a szüleit felidegesíteni. Habzott a szája, rikácsolt, végül pedig elkezdett bepisilni, valahányszor elborította a tehetetlenség; idestova tíz esztendeje tartott már ez a kálvária – akár meg is ünnepelhették volna az évfordulót.

Ha azonban Lehrmannt gyötörte a kétely, vénember létére hogyan remélhetne érzelmeket egy ilyen virágszáltól, Dona Ernestinát még jobban kerülgette a csalódás, valahányszor hazatért, és egy újabb hónapot kellett várnia apja fizetésére, vele meg a következő belvárosi kirándulásra. Foggal-körömmel kapaszkodott az álomba, hogy kimenekülhet innen, egy nap véget érnek a filléres gondok, nem kell többé arra ébrednie éjjel, hogy a fivérei már megint gyanús fehér porokkal üzletelnek, mígnem izgalmában nem bírja tovább és elgyötört álma végén ismét becsapja a megkönnyebbülés. Azok viszont egyre világosabban látták, sőt meg is beszélték egymás közt, hogy a húguknak nem kedvez a piaci helyzet. Felnőtt létére még mindig pelenkázni kell. Mennyi az esélye, hogy elkel így, selejtesen is? Miután pedig egyetértettek abban, hogy a semminél is kevesebb, munkához láttak.

Nem kellett sokáig törni a fejüket, mert Lehrmann alkalmas, mi több, az egyedüli megfelelő partinak ígérkezett, hogy annyi kényszerű kisiklás és balszerencsés vargabetű után ismét megindulhassanak a társadalmi felemelkedés rögös útján. Ezért három nap múlva néhány szekrényszerű barátjuk kíséretében záróra után beállítottak a fodrászhoz, elcsodálkoztak rajta, milyen törékenyek lehetnek azok a szép nagy tükrök, amelyekben a vendégei gyönyörködnek a fizimiskájukban, majd hazavitték a saját autójukkal, rábeszélték, hogy vágja magát ünneplőbe, s egy órával később az egyik külvárosi templom oltárához kísérték, ahol a szégyentől hol pirosan, hol viaszfehéren már várt rá habos menyasszonyi tüllzuhatagban a szépséges Ernestina Toperczer, aki csak azért imádkozott, hogy elég szorosan össze bírja szorítani a térdét; neki délben a fiúk annyit mondtak, hogy kapja össze magát, mert estére férjhez megy, majd az esküvői szertartás után cuppanós csókokat nyomtak az újdonsült férj képére, valamint dupla adag pelenkát adtak az ifjú párral a nászútra.

A házasságuk azután messze jobban sikerült, mint ahogyan elkezdődött. Ernestina Toperczer komikus zseninek bizonyult. Akár a seregély, egyaránt tökéletesen utánozta az indiánok füttynyelvét, a sarki boltos kínai vonyítását, vagy a Monarchia tájszólásait, még a szeme is üvegesen csillogott a produkcióhoz, épp csak zöldpettyes fekete tollkabátot nem viselt. Ez utóbbi, a tájszólások bő tárházának ismerete hozományának az apai részét képezte, Lehrmann pedig boldogan ismerte fel felesége hangjában gyerekkori emlékeit mindenféle távoli rokonok látogatásairól. Mint kiderült, az asszony kizárólag a humorának köszönhette, hogy kibírta az idegösszeomlások másfél évtizedét, miközben azt meg egyedül a családtagjai tudták, miért kell a cselédnek a lepedőjét naponta kimosnia. Lehrmann bolondulásig belészeretett, a sógoraival viszont hűvösebb viszonyt ápolt; igaz, az első adandó alkalommal át is települtek az Államokba, ahol pályafutásuk már-már felívelt volna, ámde az egyiket Detroitban lőtték hátba bizonyos számviteli szabályok leegyszerűsítő kezelése, vagy inkább mellőzése miatt, a másikat meg egy a templom mennyezetéből lehullott betondarab ütötte agyon, mikor gyónni ment, pont mintha volna igazság a földön.

Felesége szüleinek Lehrman évjáradékot biztosított, nem mintha sok köszönet lett volna benne. Dona Luisa született Oviedo ugyanis ezt különösen nem bocsátotta meg neki, részint mert lánya választásában a sajátját látta megismétlődni, részint pedig mert bármiben sikerrel volt képes felfedezni a gúny és megalázás ismertetőjegyeit. Unokájuk azonban még

tizenkét évig nem született, noha Lehrmann naponta tért haza terebélyes virágcsokrokkal Dona Ernestinához, mert úgy tartotta, hogy a virágkehely a termő arca, a szirmok azonban a mélyben örvénylő vágyat tükrözik. Az asszony elnéző mosollyal szerette ezért, de már rég lemondott róla, hogy megfoganjon, s lélekben felkészült rá, hogy kettesben öregszenek meg, akár áldásnak, akár csapásnak fogják fel a helyzetet, a szívét pedig teljesen kitöltötte a hála, amiért kiszabadulhatott a gyermekkor poklából. Egy nap azonban be kellett látnia, hogy a lét ironikus, mert mégiscsak teherbe esett, nem akkor, mikor még lehetett volna és mindketten akarták, hanem már a változó kor pusztasága előtt várakozva, hadd reménykedjenek és rettegjenek újra, immár sokkal tapasztaltabban és nagyobb átéléssel, mint megkésett ifjúságuk során bármikor. Negyvenkét évesen, negyvennyolc órányi vajúdás után hozta világra a lányukat, akit még megnézhetett, ám egy műhiba folytán aznap éjfélre el is vérzett, arcán még mindig a sikeres összeesküvés földöntúli mosolyával, Lehrmann pedig újabb strigulát húzhatott a pincefalra, csak ezúttal már vöröset – addig verte üvöltve öklével a paticsot, míg a csontja a bazalttal össze nem ért.

Dona Ernestina anyának lehetett öreg, halottnak azonban fiatal maradt. A sírja mellett az apja nem is bírt beszélni, úgy rázta a vállát a zokogás: portól maszatos orcáján a könnyek csíkot húztak a délutáni hőségben, miközben átölelte és megcsókolta a vejét, azzal elvánszorgott. Anyósa azonban nem tagadta meg önmagát, s ugyanazzal a kiszikkadt gőggel vágta Lehrmann szemébe a temetés után, ami a balsors hosszú esztendein át tartást és erőt adott neki:

– Te ölted meg a nagy természeteddel, hát most lásd is a következményeket.

Quito Gedeon bácsija egész életében a felvonásvégre készült, és úgy keringett fel-alá az őt dobáló csapásokon, mint aki nem is holmi tupírcsoda megalkotásán, hanem egy hattyúdalon munkálkodik. Ez a végeérhetetlen búcsúzkodás mindenkinek az idegeire ment, mondván, csalánba nem üt a ménkű, ő azonban pontosan tudta, mire számíthat, mert Dolores még nem volt négy éves, mikor a szíve táján újra ugyanazt a jeges szorítást kezdte érezni, ráadásul egyre gyakrabban, mint mikor megtudta, hogy a szüleit meg a húgát 1943-ban még látták Dachauban élve. Kiderült, hogy kikezeletlen anginája van, műteni kell azonnal, mert a koszorúerek valamelyike bármelyik pillanatban elzáródhat, és vagy a kés, vagy a szemfedő; ez hatott, mert Ernestina halála óta a temetésektől olyan sokkot kapott, hogy azt már az élet szeretetével is össze lehetett téveszteni, s persze ott volt a kislány, akiért meg kellett próbálnia akkor is, ha mások az ő korában, hatvankét évesen már végrendelkeztek, ha volt eszük. Ráadásul a műtét előestéjén, immár a kórteremben azt álmodta, hogy toroklövést kapott, hangsugárként, szivárványos ívben szökik fel a vére, mint egy kútból, úgy porzik el a napsütésben. Akkor is Doloresre gondolt, mikor bejött hozzá bemutatkozni az altatóorvosa, majd betolták a műtőbe, meg hogy a tulajdon lányának a nagyapja lehetne, sőt bizonyos szempontból az is, egyszerűen mert a dolgok így alakultak.

Noha a doktorok utóbb erre a bravúrra voltak a legbüszkébbek, a műtét nem azért lett tökéletes, mert négyszer is sikerült újraéleszteniük, hanem mert az egyik köztes szakaszban olyan látomása támadt, amely utóbb megváltoztatta jó néhány ember életét; Lehrmann persze szokás szerint félreértette, mert esze ágában nem volt még meghalni, helyette inkább mindent megtett, hogy az se következzék be, aminek okvetlenül muszáj. Miközben nagyon távolról mintha hallotta volna, hogy sürgölődnek körülötte, egyszerre nagy fényesség vette körül, mint egy ívlámpákkal megvilágított peronon vagy színpadon, majd azt vette észre, hogy nincs egyedül. Alakok sorakoztak fel előtte, akikben kis idő múltán a családját ismerte fel. A sor bal szélén a nagyszülei álltak összekulcsolt kézzel, egyenes háttal, ünneplőben, komoly arccal, azután édesanyja, édesapja, a nagyobbik bátyja, és még néhányan, akiket nem ismert. Mint egy fogadóbizottság, úgy tömörültek ott, s ezt csak még jobban kihangsúlyozta, hogy középütt, a várakozók által közrefogva egy üres pad fehérlett. Ez úgy játszotta a főszerepet, mintha akár egy mindannyiuknál magasztosabb valakire várna, akár ő maga lenne a köszöntendő

vendég. Édesanyja rámosolygott, de Lehrmann csak akkor sírta el magát, mikor a húgát is megpillantotta, aki elegáns kosztümben, skótkockás szoknyában, varrásos selyemharisnyában és tűsarkú cipőben lépett be, bögyös-farosan, ahogy szokott, szőke haján kis kalappal, melyet hozzátűzött a koszorúba tekert hajfonatához. Mindenki tisztelettel tekintett rá, neki azonban csak egyetlen kérdés jutott eszébe.

– Hilde, te vagy itt a főrendező? – hebegte ámulattal.

– Én! – felelte büszkén amaz. Ebben a percben Lehrmann EKG-ja újra megindult, a jelenés pedig félbeszakadt, mikor azonban az altatóorvos utólag kifaggatta a két nap múlva már lábadozó beteget, megértően hümmögött, mert nem először hallott ilyesmiről.

Miután felnőtt, Dolores az apja boltjában az urak részlegén borotvált, illetve varázsolt sörényből rendelésre hajat, míg Lehrmann a hölgyfodrászat folyton új alkalmazottait tanította be és felügyelte. Dárday megérkezte után mi sem látszott kézenfekvőbbnek, mint beülnie egy nyiratkozásra, s így ismerkedni a várossal meg az emberekkel. Egy óra múlva nemcsak Birkenwasser hajszesszel bedörzsölve lépett ki az alkonyatba – a sárga folyadékot tartalmazó, piros kupakos üveg címkéjén fekete törpe csapolta épp a nyírfatörzset –, hanem azt is tudta, hova költözzön a kerületben, valamint merre keressen kiadó üzlethelyiséget másnap. A vendégek beszédesek voltak és barátságosak, az asszony pedig könnyű kezű és figyelmes, amellett meg nyilvánvaló, kinek a lánya, annyira hasonlított Lehrmannra, aki időnként bejött. Így egy boldog ügynök hagyta el a fodrászatot, aki egészen felfrissült a borotvahab hűsétől meg a nyakába terített fehér kendő illatától.

Mindenekelőtt fedőtevékenység után kellett néznie, ezért azzal kezdte, hogy átruccant Peruba egy kicsit körbeszimatolni, meg hogy a helyi viszonyokkal ismerkedjen. A papírjai rendben voltak, hogyne lettek volna. Elsősorban egy Pozuzo nevű helyre volt kíváncsi, Limától alig tizenöt óra buszjárásnyira, mert a tizenkilencedik század derekán, Vilmos császár meg a Monarchia idején itt kötött ki vagy kétszáz porosz meg osztrák bevándorló, akiket még báró Kuno Damian Freiherr Schutz von Holzhausen csábított át, hogy a partvidéki guanókitermeléshez szakképzett munkaerőt találjon. Ebből ugyan nem lett semmi, aminthogy az egymást váltogató kormányok ígéreteiből se, hiszen senki sem várta letelepedési segéllyel a jövevényeket, azok viszont úgyis a földért jöttek, meg hogy mindenféle birodalmi tilalmaknak fittyet hányva szabadon házasodhassanak, amit már a hajóúton el is kezdtek. Dárday tehát megérkezett a trópusi hegyek övezte faluba, ahol gyönyörű aszfaltozott főutcát, murvás mellékutakat, körömollóval nyírt gyepet meg rózsakerteket talált, a hely azonban túlságosan paradicsomi volt, főleg pedig túl kicsi. Nemigen bírta elképzelni, hogy bárki Oxapampán keresztül az isten háta mögé lefurikázzon ide, csak hogy Karintiába képzelje magát. Különben meg ahol mindössze ötezer ember él, ott a legyet is keresztnevén szólítják, mielőtt agyoncsapják.

Mindazonáltal ha már itt volt, megtekintette a szabadtéri színpadon dirndliben kendőt lobogtató lányokat, tiroli bőrnadrágban a térdüket csapkodó férfiakat, majd bement a kocsmába, és rendelt egy nagy korsó sört. Közben előadott a csaposnőnek egy rövid és érzelmes, ámde frappáns történetet az osnabrücki nénikéjéről. Szerepelt benne egy érdemdús kecske is, a család kedvence, mégis le kellett vágni, mert egyszerre mind a négy lábával ragadt bele a kátrányos hordóba ugrándozás közben, és hogy csak a combjaitól szabadítsák meg, az félmegoldásnak tetszett. Továbbá mesélt a földbirtokos őséről is, aki vagyona romjain kiérdemesült tigrist vett a Barnumtól, majd szabadon eresztette egy patakmederben. A parasztok erre följelentették, a bíró pedig kérdőre vonta. – Herr Piatnik, miért engedte el azt a fenevadat? – Hogy elszaporodjon – hangzott a kissé megrökönyödött válasz.

A vendéglősné harsányan kacagott. Mióta a férjét két éve, ádvent harmadik vasárnapján agyoncsapta a villám, nem érezte ilyen kristálytisztán, hogy újra él. Egy szót se hitt el a hablatyból, ellenben élvezte ezt a lobogó szerelmi tűzijátékot, vagy amit csakis akként értelmezhetett. Mivel Pozuzóban született, s nem is tette ki soha a lábát a faluból, életében

nem látott még ilyen csirkefogót, ezért a szeme most csillogni kezdett. – Micsoda táj, kész alpesi idill! Túl rendes emberek maguk nekem – sóhajtotta ajkán sörhabbal az idegen, helyeslés helyett talán cáfolatot várva. – És mi járatban van errefelé az úr? – Én, kérem, befektető vagyok, azt keresem, hová tegyem a pénzemet. – Majd ott folytatta, ahol abbahagyta: hosszú utat járt be, míg tehetős ember lett belőle, általánosban még kályhás akart lenni, az egyetlen szerencsefia, aki a szobában is homokozhat, továbbá disznózsírral kente fel a konyhájuk kőpadlóját, hogy az Oma korcsolyázhasson rajta, mert folyton arra panaszkodott, hogy már a telek sem a régiek. Végképp meggyőzetve, a vendéglősné erre mindössze annyit mondott, hogy ami a helyi turizmus fellendítését illeti, neki éppenséggel volna egy javaslata, és nem a papaya- vagy a mangófákra gondol.

– Maga nagyon rossz fiú – csippentette meg Dárday pofazacskóját kacér mosollyal, szemmagasságba tolva terebélyes dekoltázsát. – Hadd lám, ért-e még a huncutkodáshoz?

Három nap múlva az ejtőernyős már biztos volt benne, hogy a kapcsolatuk mindössze plátói, és az is marad. A vendéglősné ugyanis szívesen látta az ágyában, ezért nem számított föl semmit, ám az ételért meg a szobáért továbbra is fizetnie kellett, az Oktoberfest pedig még messze volt. Ekkor sebzetten felmordult:

– Van itt valami más is inni, nem csak örökké ez a sóskalé?

Az özvegy megsértődött, hogy a messze földön híres gyógyteáját így leszólták. Dárday hiába próbálta sonkalére változtatni az ítéletét, nem volt foganatja a sok kérlelésnek. Ekkor föladta, hisz már úgyis fájt a feje a Dona Gabriela Trull feketéjétől.

– Ez kafé brutál, nincs benne semmi szesz – magyarázta neki elégedetlenül. – Orvosaim szerint mindazon dolgok közül, amelyek az influenzán nem segítenek, messze a konyak a legjobb, szóval lesz szíves áttérni minimum a kafé normálra, de még inkább a kafé döluxra! – Normálon a konyakos eszpresszót értette, döluxon meg a konyakot kávé nélkül, ám Dona Gabriela végleg halálra bántódott, ő pedig fogta a kalapját és folytatta a keresést, hol létesíthetne másik hídfőállást; ez annál sürgősebb lett, mivel az ötpercente eleredő esőben az egyik gerendaházon magyar zászlót is fölfedezett.

Másodszorra Limáig le se buszozott, hanem a Huayhuash-hegységben kezdte, a perui Kordillerák hatezres csúcsai közt az Amazonas forrásánál, mert Dél-Amerikában ennél központibb fogalom nincsen. Ahol a nyári hegyoldalban öszvérek legelésznek, itt, csörgedező patakok közt, havasi rétek átkarolta gleccsertóból ered a Marañon, észak felé tart, azután engedelmesen követi, ahogy az Andok hatalmas karéjban északkeletnek fordul, majd egyesül az Ucayalival, és csak onnantól hívják új nevén, mivel annak idején Pizarro egyik kapitánya, a felderítésre kiküldött Francisco de Orellano jelentette, hogy az Atlanti-óceánt keresve lefelé hajóztukban a folyamnál is vadabb amazonok támadták meg őket. Kezdetben egyáltalán nem volt nehéz beállnia egy kőre a halkan futó vízben, és a hósapkás csúcsok látványában gyönyörködve onnan pecázgatni. Mivel fölöttük már nem nőtt semmi, a patak mentén a rét zöldjét sziklagörgetegek szegélyezték. Olykor egy ponchós pásztor bukkant fel birkanyáját legeltetve; az állatok gyapja beleolvadt a kősivatagba, a fejük meg eltűnt a sovány fűben. De mint kiderült, itt se lehetett semmit kezdeni, mert a felső szakasz gyakorlatilag kiesett, a Wasson-szurdokon csak 1978-ban sikerült az első kajak-expedíciónak keresztüljutnia, négynapi vergődéssel le a következő településig. Innen tehát visszatért Huarazba, onnan meg repülővel le Chagualba, miközben végre támadt egy ötlete.

Még Limában hallott egy vadvízi utazási irodáról. A mendemondák szerint amerikaiak alapították nem sokkal az érkezése előtt, és a turizmus jó álcának tetszett; nem kizárt, hogy ők is annak találták ki. Megpróbálta tehát alaposabban földeríteni, mire hivatkozhat majd a határon túlról, miközben esze ágában sem volt komolyan belevágni az üzletbe, legfeljebb fölbérelt közvetítők által. Megkereste a jenkiket, és egy hét sem telt bele, már látszott, hogy innen Chagualból kell lehajóznia Balsasig, ha kedve támad kísérteni az eget, nem lévén más módja a műfajjal való ismerkedésnek. Szerencséjére pár nap múlva az egyetlen bolt előtt

belebotlott három kormánytisztviselőbe, akik a folyómenti falvak lakosait oltották be veszettség ellen; hozzájuk csatlakozhatott, még örültek is a társaságának. Sok dolguk errefelé mindenesetre még nem akadt, mert a partokon alig lézengett valaki.

Chagual egyszerű bányatelepülés volt a hegyek közé beszuszakolt földutas magánrepülőtérrel, ahonnan a kifutóról meredek fordulóval egyenesen a folyó fölé kellett a gépeknek kikanyarodniuk. Rossz időben vagy túl sok üzemanyaggal a hely jóformán megközelíthetetlen volt – leszálláskor a pilótának szinte rá kellett tapadnia a sziklákra, majd élesen kihúzódnia jobbra, hogy ferdén rá bírjon fordulni a Marañonba szakadó leszállópályára. Akadt itt egy közúti híd is, betonpilléreken álló fatákolmány girbegurba csőkorláttal, alatta pedig a beszállási pontjuk a 207-es kilométerkőnél. A folyó mostanára túljutott a legvadabb felső szakaszán, beleértve a Wasson-hegyomlás magasra felszökő falú hosszú kanyonját, benne forgók és zúgók százaival. Chagualtól Balsasig viszont 157 kilométert kellett megtenniük irgalmatlanul kopasz ormok között, melyeken a kaktusz is csak kínjában nőtt fává. Hatalmas üres partok, árterek váltakoztak szűk szorosokkal, befolyásokkal, olykor cserepesre száradt iszaptengerrel, ami a hegyekből leömlő sár nyomán szikkadt ki; ha ezt elöntötte megint az ár, az iszap fellazult és foglyul ejtette a beletévedőt. Leírhatatlan bűz terjengett. Aztán nem sokkal később, Vijusnál drótkötélpálya vágott át a folyón, rajta fémketrec az átkeléshez, vagy inkább átszánkázáshoz a rohanó habok felett. Olykor a keskeny völgybenyílókban sós források, vízesések vártak rájuk délutáni letáborozáskor, máskor meg fürdésre alkalmas, ivóvíznek, főzni is kiváló édesvizű patakok. Majd a samosierrai négyes fokozatú nagy zúgó kezdődött meredeken, hogy fokozatosan enyhüljön pár kilométeren át, míg csak el nem érte a balsasi hidat, mely acélékként fúródott a szemközti szaggatott hegyfalba a barna folyó fölött. Ez a függőhíd már messziről úgy villogott, mint az olvadt fém.

Odáig azonban még el kellett jutniuk. Alattuk a víz sárosan rohant, megtorpant a sziklák előtt, fehéren feltornyosult, lezuhant, felcsapott és bőgött. Fortyogó üstök nyíltak meg előttük minduntalan, minden képzeletet meghaladó méretűek, mintha a pokol kapuja tátongana, forrongana alant. Újabb meg újabb szakadékok tárultak fel, feneketlen üregek, amelyek beszippantották az odasodródót; óriáshullámok csaptak fel hatalmasan, kétszer akkorák, mint a járművük, ellepték a gumitutaj elejét, végigsöpörtek a fedélzeten, majd hátramaradtak, hogy helyet adjanak a következőnek, miközben felhőkben szállt a felcsapó víz. Úgy dobálta a tajték őket, mint a gyufaskatulyát, ahogy nagyokat bukdácsoltak a fortyogó zúgókon. Az indiánok vadul hátrafelé eveztek, hogy a megperdülő tutajt egyensúlyban tartsák, de minden méter dobált, forgatott, pörgetett, fel-alá hajtotta a betolakodókat, s Dárday nem is emlékezett másra utóbb, csak hogy mindenki minden izmát megfeszítve kapaszkodott éjt nappallá téve egy héten keresztül, ájulatig, miközben repültek, száguldottak a megvadult áradattal a feltornyosuló hullámfalak alatt, között, fölött, mikor hogy, kész tengeribetegség volt az egész. Ha nagynéha csitult az iram, lepkék és partfutók bukkantak fel, olykor a zuhogó esőben tíz centis szöcskék mászkáltak a kezén; azután megint kezdődtek a sziklák közt betörő, fehéren tajtékzó vízesések. Ahol kiszálltak, az öblökben itt-ott már rájáktól is kellett tartani, a településeken pedig a kígyók miatt gumicsizmában, machetével jártak a helybeliek. Balsasban aztán elbúcsúzott a három kormánytisztviselőtől, mert elfogyott az oltóanyaguk, be kellett várniuk a következő szállítmányt, amelyet teherautón küldtek utánuk.

Itt a híd mellett kis vályogfalu húzódott a szélszaggatta, girbegurba bádogtetők alatt, benne rendőrőrssel, néhány autóval, romba dőlt házak meg színesre mázolt alacsony épületek pár utca köré szerveződve, a folyón túl a felszökő, kopár hegyek megint, a koszos országút mentén fogpiszkálószerűen meredező kócos pálmákkal, a falu határában pedig egyetlen vörös kuka műanyagból, annak se volt fedele. De minek is lett volna, mert a szemét meg halmokban hevert úton-útfélen, a patkányok legnagyobb örömére.

– Ja? Hát azt nem úgy kell – jelentette ki Dárday Gyula, mikor meghallotta, hogy Balsas lakói nem bírnak megszabadulni a mindent elpusztító rágcsálóktól, mert a falakba fúrt

járataik valószínűleg hosszabbak az egyenlítőnél. Csapdával fogott egy nagy szürke hímet, a farkánál fogva megmerítette egy marmonkanna benzinben, majd az egyik fal tövében öngyújtóval meggyújtotta. Az őrjöngő patkány végigszáguldott a falakon belül, míg csak szénné nem égett odabenn a lyukban, közben másokat is megperzselt, mire olyan tömegben kezdtek kifelé hömpölyögni a visítva menekülő férgek, hogy majd fellökték a hídon velük szembejövő délutáni buszt. Nagy sikoltozással elviharzottak a hegyek felé, hogy ebben a nemzedékben többé senki se lássa őket.

Balsasban egy másik csapathoz sikerült csatlakoznia. Tőlük azt is megtudta, hogy pár éve valaki vakon kajakozott le idáig, a víz hangjáról tudta, merre a legveszélyesebb, csak úgy röpítette a sodrás, de ez még a helybelieknek is sok volt. Körülöttük egyre szélesebbek lettek az árterek. A folyó itt már hét méter mélyen hömpölygött, a medre pedig évről évre változott, mert a sodra még a sziklákat is odább görgette. Olykor egy pálmaliget oázisa bukkant fel és rohant el mellettük a kősivatagban. A helybeliek hol barátságosabban viselkedtek, például a hidak környékén, hol viszont mindenkiben földmérőt szimatoltak, a gátépítők előőrseit, a házfalakon pedig már tiltakozó plakátok bukkantak fel az ide tervezett Chadin 2 völgyzáró ellen. Majd jöttek a Tupen Grande-i zúgók, a San Lucas kilométerén hatalmas hullámokkal és lyukakkal a mederben – ez maga volt a negyedfokú őrület, magas vízállásnál azonban elég jól kezelhető, ámbár tízévente egyszer azért egy-egy felfordult tutaj vagy gumicsónak kalandja fulladással végződött. A parton aranyásók, kidőlt, halott fák meg saguero-kaktuszok maradtak el a hullámverésben, fejjel lefelé tornászó vörös és kék papagájok seregei rebbentek fel. Lévén a Linlin az alsó szakaszon a legnehezebb zúgók egyike, előtte kiszálltak és szikláról sziklára ugrálva felderítették a terepet; rendszeresen kötélen kellett leereszteniük a málhával megrakott csónakokat, mert az egyre gyakoribb és hosszabb szorosokban, az égbe szökő függőleges sziklafalak tövében valósággal forrt körülöttük a víz, fehéren habzott a víz alatti zátonyoktól, forgóktól, bágerektől. Irtózatos örvények sorozata lesett rájuk, ugyanakkor itt is, ott is szivárvány ívelt a völgyek fölött. A Marañon sebesen kanyargott, haragosan vágott át a földcsuszamlásokkal és sziklaomlásokkal tarkított szurdokok végtelen során, mintha a Grand Canyon legmélyén sodorta volna őket a fékezhetetlen áradat. A hegyfalak árnyékában csak a víz fülsiketítő dübörgése harsogott. Quebrada Aguablanca limányai után viszont csúszdák sora és meleg medencék vártak rájuk, hatalmas fekete fellegek tornyosultak az ormok fölé, miközben egy sötétbarna vizű oldalág torkollott a hordaléktól szőke folyóba. Máskor kilométereken keresztül minden vöröslött a sártól. Esténként tábortüzet raktak, banánlevélen yucca, gyümölcsök, halhús volt vacsorára, másnap reggel pedig a vörhenyes homokkő szorításában ezernyi madárfaj édesbús dala csattogott, visszhangzott nekik, hogy a kelő napot köszöntse. Így tartottak Bagua felé, le egy lapos és metszően szeles völgyön keresztül, ahol már széles, sebes futású lett a Marañon. Délutánonként ár ellen erős viharok támadtak rájuk, Puerto Melletától Rentemáig gyorsan hömpölygött velük a sodor, mellettük időnként magas sziklatornyok maradtak el, majd következett az őserdei pongók szakasza, ahol a folyó ismét egy meredek kanyonba lépett be, s végül kiért a buja dzsungelbe, a felszálló köd meg a gyakori esők világába, ahol a párától alig lehetett látni a víztükör felett.

Hogy a nyomait végképp eltörölje, Bellavista után amerikaiakhoz csatlakozott, egy csavargó társasághoz, akik pénzért felvettek alkalmi utasokat is; az ötletet onnan szedte, hogy ezt az utat tíz évvel előtte már megtette kajakkal egy Berty László nevű disszidens, aki Chagualtól az őserdőig evezett egyedül egy ötszáz kilométeres szakaszon a nyári alacsony vízállás idején. Amerre ment, mindenütt elhintette a hírt, hogy a kormányt megvették a külföldi oligarchák és nagy gátak sorozatát készülnek építtetni ide, az Amazonas forrás-vidékére. Az emberek nem akarták a huszonkét gátat, sőt egyet sem, viszont a kormány álláspontja az volt, hogy ha a mocsarat lecsapolják, se kéri ki senki a békák véleményét. A hír hallatára tehát helyi milíciák szerveződtek, akik megverték a földmérőket, és egy-egy lövés is eldördült már. Itt, ahol az áradás addig el se múlt, míg a folyó meg nem kapta a szokásos

emberáldozatát – egyik nap például egy halász gabalyodott a hálójába és fulladt meg, mire másnap a vízszint apadni kezdett, sziklakerteknek becézett kőlabirintusokat leplezve le a forrongó felszín alatt –, az egyik faluban egy csinos fiatal özvegyet kínáltak neki, akinek a férje fél éve halt meg tüdővészben, ám Dárday, aki otthon volt a quitói bordélyok világában, ellenállt a kísértésnek, hogy elvegyüljön és megpihenjen. Helyette folytatta útját, és mindig akadt új hajó, amely a következő darabon elvigye, mígnem a Marañon északról nagy ívben keletre fordult, hogy megkezdje hétezer kilométeres útját az Atlanti-óceán felé. Errefelé az átkeléshez az awajún indiánok engedélyére volt szükség, akiket sem a kormány nem értett, sem ők a kormányt, de miután évszázadok munkájával túlélték a konkvisztádorokat, az erdőirtókat, a gumiültetvényeseket, kaucsukkereskedőket meg az olajfúrókat a bányatársaságokkal együtt, most meg jött a vízierőművekkel a fehérek legújabb hulláma, nagy volt a bizalmatlanság bárki gringó iránt. Dárday ezért két vezetőt fogadott: az egyiket Anfulogiónak, a másikat Gerardónak hívták, ismerősek voltak a partmenti falvakban, és segítettek a felségterületükön áthaladni. Mindenki gyanús volt, aki nem indián, és Anfulogio csónakjának kellett elöl haladnia, nehogy tévedésből függetlenségi nyilatkozat legyen mindannyiukból. A Marañon minduntalan hatalmas örvényeket vetett a háznyi kőtömbök mögött, ahol egy-egy bővizű patak vagy kisebb zuhatag mennydörgő robajjal, tajtékozva a sziklák közt betört, mintha hullámvasúttá változott volna a folyó hirtelen.

Útközben, hogy ne unatkozzanak, a kormányos mesékkel szórakoztatta őket. – Van lejjebb, az Ucayali-medencében egy szakasz, benn az őserdőben, egy Mayantuyacu nevű helyen. Már a spanyolok rábukkantak, mikor aranyat kerestek, csak hogy rettenetes történetekkel térjenek vissza onnan, amelyek éhséggel meg betegségekkel kezdődtek és emberevő óriáskígyókkal fejeződtek be. Ennek a folyónak vagy hat kilométer hosszan úgy fortyog a vize, hogy az ember égési sebeket kap, ha bele talál nyúlni, az apróbb állatok meg elevenen főnek meg benne, mikor beleesnek. Először a szemük keményedik meg, tejfehéren világít, végül kipukkan, miközben az ár sodorja le őket. Próbálnak kievickélni, de a húsuk megpuhul a csontjaikon, aztán ahogy elveszítik az erejüket, fuldokolni kezdenek, és belülről is porhanyósra főnek – fejezte be a történetét. Persze az anyósa azért megfürdött ott, tette hozzá. – És nem halt meg? – kérdezték kórusban a többiek. – Dehogy, eleven az, mint a lajhár – vont vállat a kormányos. – Megvárta az esős évszakot, mikor egy-egy nagyobb zápor után kihűl az a katlan annyira, hogy át lehessen úszni.

A terep továbbra is eszményinek tűnt a fellazításhoz. Bárhol kötöttek ki, a nagytőke mindenütt fütyült a helybeliek érdekeire, talált magának megvásárolható szószólókat, akik villanyt és városi kényelmet ígértek a kezdetleges életforma helyébe, azt azonban nem taglalták, megleli-e a boldogságát, aki a saját vályogkunyhójából valaki más bádogviskójába költözik, és az esős évszakban járda helyett úgy járkál a majd házak elé kiszórt pillepalackok tetején, mint az Üdvözítő a vízen. Ráadásul még fizethet is azért, ami addig ingyen volt, amihez előbb viszont munkát kell keresnie. Az önfenntartás helyébe lépő egyre bonyolultabb függési rendszereket el kellett magyaráznia az embereknek, ez pedig nem ment a helyi polgármester engedélye nélkül, bár errefelé sosem voltak szűkiben mindenféle aktivistáknak, a függetlenség évezredes hagyománya pedig ébren tartotta a hallgatóság érdeklődését, akik most értették csak meg, hogy őseik földjére megint szemet vetettek a jövevények, nemcsak a gringók, hanem most már a kínaiak is, ők pedig költözhetnek a vakvilágba, senki sem tudja hova, de senkit nem is érdekel. Ezek a törzsek már az inkák előtt kultúrákba szerveződtek, és ha európai szemmel nézve nem is éltek valami fényesen, szerencséjükre nem nézték magukat európai szemmel, hanem pont jónak találták az életüket úgy, ahogyan azt az előző nemzedéktől örökölték, a következőnek pedig továbbadták, és nem kértek a haladásból. Ellenben azt hitték, hogy a fehér ember maga az ördög, aki a zsírjukat meg a szerveiket akarja átültetésre, s ahogy megjelentek a hosszú, pálmalevéltetős motorcsónakok a kétoldalt felcsavart moszkitóhálóval, hogy átvágjanak Manseriche meg Sarameriza veszélyes vizein, megjelent velük a

bűn is, a rablótámadások meg a részegen elkövetett gyilkosságok. Itt már hatalmas hajók is járták a széles folyamot, rajtuk függőágyak százaival a bádogtető fedezékében, banánfürtök tonnáival a fedélzetükön, és oltás kellett a sárgaláz, a tífusz, a malária meg a fertőző májgyulladás ellen.

Teltek-múltak a hetek, a kanyargásnak pedig csak nem akart vége szakadni. A pongók, azaz kapuk szakasza Rentemánál kezdődött, és a folyó itt már akkorára nőtt, mint egy barnás-zöld szörnyeteg, amely hol lassan siklott a sokszáz méteres hordalékpadok között, hol megiramodott, ha összeszűkült a meder, míg csak napok múlva le nem ért az óceánig tartó, végtelen őserdő peremére. Még messze Iquitos előtt azonban Dárday elhatározta, hogy balra fordul, fel északnyugatnak, és a suárok földjén keresztül, átlósan fog visszajutni Ecuadorba, mert két hónap után elege lett a vadvízi életből. Az országúton felvették a teherautók, koronként pedig egy-egy kötélhíd vezetett a túloldalra, mindjárt mellette kápolnával, hogy az ember elmondhasson egy röpke fohászt, mielőtt nekivág az átkelésnek. A folyó mindenütt kiszámíthatatlanul tekergett, hirtelen fordulatokkal, mint egy rosszindulatú elbeszélő, s a baljós hangulatot csak olykor szakították meg ünneplőbe öltözött, abroncsszoknyás lányok, akik a hegyfalak közt rohanó víz harsogása mellett, hárfakíséretre ringatózva daloltak árvákról, habokba veszett szerelmekről és családapákról.

Gerillákkal egyébként hosszú vándorútja során mindössze egyszer találkozott, ezt azonban őszintén nem bánta. A dolog úgy történt, hogy valahol Bellavista fölött bután a kelepcéjükbe sétált. Már korán délelőtt megszomjazott ugyanis, kellemest a hasznossal alapon egy kicsit elbeszélgetett az indiánokkal a kocsma előtt, és vaknak kellett volna lennie, ha közben nem akad meg a szeme egy olyan szépségen, amilyet még életében nem látott: olajbarna volt a bőre, a húsa majd kicsattant, fekete haja pedig a derekáig ért. De nemcsak ő nem volt vak, hanem a lány sem, amint lustán keresztülvágott az udvaron, és hátrafele tartott egy vályogviskó felé, mert a hatással elégedetten rámosolygott, s közben a szemével intett, merre kövesse. Dárday még a maradék sörét is elfelejtette kihörpölni a dobozból, úgy elkapta a láz, hogy ne hagyja futni ezt a pompás teremtést, akiben első pillantásra felfedezett valami vadmacskaszerűt. A kunyhó deszkaajtaja félig nyitva volt, be se kellett löknie, odabent a félhomályban pedig a szalmazsákon ez a fekete orchidea feküdt meztelenül az ágyán, és olyan képet vágott, mint akinél ott az aduász. Mármost lehet, hogy a nő mindig illúziónak öltözik, bármit vesz fel, csak a meztelensége igaz; ez az igazság azonban Dárday Gyulát ebben a pillanatban hidegen hagyta, mert érezte, hogy pisztoly fémcsöve ér a tarkójához, majd egy rekedt hang a fülébe súgja:

– Gyere szépfiú, menjünk egyet sétálni.

Az álcaruhás fegyveresek ketten voltak, karon fogták, azzal kituszkolták a kunyhó ajtaján. A lány nevetett és barátságosan integetett utána, jelezve, hogy részéről nincs harag, az ejtőernyős pedig szintén visszavigyorgott rá, mert megint a magasabb lap vitt mindent. A két szakállas aztán nem sokat teketóriázott vele, a viskó mögött megmotozták, elvették a papírjait, majd egy hevenyészett táborba vezették, csak előbb jutazsákot húztak a fejére, hogy azért levegőt is kapjon. A vezetőjük nem volt már fiatal ember, vörös homlokkötőt viselt, és szerencsére hiányzott belőle a vérszomj. Ekkor Dárday Gyula ismét bebizonyította, hogy nincsenek idegei.

– Mondhatok valamit? – köszörülte meg a torkát.

– Bármit, fiacskám – biztosította jóságosan a parancsnok. – Már ha utolsónak még akarsz, csak mondjál akármit nyugodtan.

Dárday ekkor elmagyarázta, hogy kajakkal hajózható vadvizeket keres ebben az övezetben, mert a külföldieket, főleg amerikaiakat, a Grand Canyonra emlékezteti például a Marañon felső szakasza, és csinos summát fizetnének egy-egy expedícióért, főleg ha túl is élik. Ez a folyó mentén lakóknak biztosabb megélhetést adna, mint a nagy duzzasztóművek építkezései, ráadásul nem kéne elmenniük sem innen sehová. Az egész mögött nincs más

üzleti modell, csak a kis, de tisztességes haszon elve, amelyet aztán megosztana a helybeliekkel.

A parancsnok tamáskodva hallgatta. Egyrészt a fogoly papírjai rendben voltak, perui igazolványában az állt, hogy a neve Ignazio Santos, és Iquitosban született, ott, ahol az Eiffel-torony tervezőjének a vasháza is álldogál, illetve már csak az egyik fele, mert maga az épület hiába mutatott jól a tervezőasztalon, itt kiderült róla, hogy óriási, mire kettébontották, de a másik felét nem gondozta a gazdája rendesen, megette a híres amazóniai rozsda, és végül ócskavasnak kellett eladni. Másrészt volt a szavaiban igazság, mert a gerilláknak rengeteg szálon szövevényes kapcsolatrendszerük alakult ki a helyi lakossággal, a folyó mentén különösen, ahonnan az élelmet szerezték be, ha nem ment a vadászat. Végül pedig mi van, ha éppen az aranytojást tojó tyúkot vágja le?

Hitte is meg nem is a fogoly meséjét, ezért kicsit habozott, főbe lövesse-e, de éppen más dolguk is akadt, arra meg nem volt semmi szükség, hogy a katonaságot értesítse, merre tartózkodnak; igaz, a torkát is elvághatta volna, a kutya nem kereste volna ezt a pojácát, ha pedig mégis, sok szerencsét hozzá. Az viszont szöget ütött a fejébe, amit Dárday a turistákról mondott. Kábítószer-csempészetben Kolumbia messze előttük járt, az ő jövedelmeikkel nem versenyezhettek, a fegyverszállítmányokért pedig készpénzben kellett fizetni, hát muszáj volt mérlegelnie azt is, hogy egy-egy gazdagabb amerikait elrabolva váltságdíjat követeljenek. Ez a zöldfülű itt nem tudja, mit beszél, viszont amit mond, abban van logika, ha elvétve is; ha most kivégzik, még elijeszti a többit. Így végül mivel a zsákra nagyobb szükségük volt, ezúttal papírzacskót húzatott a fejére, és az emberei zegzugos ösvényeken vezették vagy két órán keresztül, majd magára hagyták. Dárday várt egy ideig, végül megunta, és leügyeskedte a fejéről a zacskót. Mikor látta, hogy egyedül van, órák munkájával letornászta a csuklóját összekötő zsineget is, aztán egyheti viszontagságos menetelés után visszaérkezett a suárok földjére, hogy másodszor is szerencsét próbáljon. Kiderült, hogy még a pénzét sem vették el, nemhogy a papírjait.

A nicaraguai szál azután mindent összezavart. Tupén Grandétól délre váratlan üzenetet kapott, hogy az összekötőjével a központi parkban találkozzon Bellavistában, a Marañon mellett, ahol hűsek a betonpadok és felfut egy rózsalugas a pergolára, hogy az arra járók az árnyékában meghúzódhassanak. Ennek azonban nem volt semmi értelme, mert Bellavista olyan pici hely, ahol ha egyszerre két idegen jelenik meg, összefut a település, amúgy meg csak egy park van, akár központi, akár nem, az meg üres, mert errefelé délidőben nem szokás köztéren leülni. Akkor már inkább Jaénban a szökőkút mellett, középütt, a kifordított bombatölcsérre emlékeztető székesegyház tőszomszédságában, a nagyáruházzal szemben javasolta a találkát, amelyet két héttel későbbre, délután négyre beszélték meg; a futár kicsit korábban érkezett, Dárday Gyula pontosan. Azonnal felismerte az emberét. – Uribe úr? – kérdezte tőle megegyezés szerint. – Öt percet késett – mordult rá amaz. – Pirosat kapott a teherautó – felelte Dárday flegmán, miközben visszagondolt az idevezető rettenetes földutakra meg a félbehagyott, romos házakra. Tulajdonképpen esélye sem volt, hogy mindketten ideérjenek, annak meg végképp nem, hogy ennyire időre, minek az ilyen pikírt megjegyzések? Ugyanakkor tudta, hogy a másiknak akkor is öt órát kellett autóznia, ha kényelemből a fővárostól a legközelebbi repülőtérig egy belföldi járaton a lábát lógatta csupán; Limából viszont tizennyolc óra busszal ez a kis kiruccanás, utána meg ugyanannyi vissza. Ha valaki másfél napig nyeli a port pusztán azért, hogy találkozzon vele, akkor az egész ügy vagy sima vaklárma, vagy kezdhet el kombinálni.

Az összekötő nem volt sokkal idősebb nála, de már zöldfülű sem, és kiérdemelte az öreg róka hírnevét, pedig csak ragaszkodott hozzá, hogy ha a valóság túlságosan hasonlít a kalandjaira, az a valóság baja. Szakterülete az alkalmi diverzió volt, ezért Peruban gerilla-mozgalmakat indított el a siker útján ügyesen elhelyezett kifizetésekkel, bár azok hamarosan letántorogtak róla. Járt Guatemalában azon a félszigeten, amely egy hegyfok mögött terült el

és csak egyetlen út vezetett oda, azt azonban sorompó és ellenőrzőpont állta el, hogy a titkos repülőteret meg a még titkosabb kiképzőtábort avatatlan szem ne pillanthassa meg, ámbár ebbe a műholdakat nem kellett beleérteni. Ebben a táborban a kontráktól a Fényes Ösvényig, a Tupac Amarutól az ETA-ig és az IRA-ig mindenki ott volt, aki számított, még a palesztinok meg a mexikói chiapas indiánok is, Carlos, a Sakál pedig innen utazott Budapestre, hogy esedékes apróbb bevásárlásait megejtse. Miután híradástechnikai előadását az egybegyűlteknek megtartotta, és újfent kiérdemelte a Professzor nevet, már meg se lepődött, mikor másfél hónapra rá, Antigua mellett kószáltában a szakadó karibi monszun elől bemenekült egy nádfedeles kocsmába, s ott gyertyafény mellett két libanoni épp összeesküdött, ám alighogy meglátták, egyből felismerték, és a nyakába borultak, mert azt hitték, csatlakozni jött a Palesztin Felszabadítási Fronthoz. Ám az is ő volt, aki a sandinisták meg a kontrák béketárgyalásait ha nem is páholyból, de a szomszéd barakkból figyelhette meg, mivel negyven kontra tisztet, a delegációt a terrorelhárítás símaszkos emberei megfosztották oldalfegyvereiktől, le kellett adniuk a nadrágszíjukat meg a cipőfűzőjüket is, nyilván nehogy kárt tegyenek magukban, és korántsem lehettek biztosak benne, hogy valamennyien élve hagyják el az egyezkedés színhelyét, amelyet egy neves jogász felügyelt. A vita kezdett elmérgesedni, mert a kontrák esküdtek rá, hogy afrikai csapatokkal is harcolniuk kellett, nem csak kubaiakkal, az Ortega-rezsim képviselői viszont ezt gúnyosan tagadták, és bizonyítékot követeltek. Ekkor történt, hogy az összekötő – aki nyolc évet lehúzott Angolában is államvédelmi színekben–, pártunk és kormányunk nagypolitikáját felülíró egyszemélyi döntést hozott, ámbár nem derült ki, felsőbb utasításra-e, és a kontra tisztek szemébe nevetett, mondván: hajlandó megesküdni rá, hogy angolai csapatok váltották fel a kubaiakat, ami részint megváltoztatta a béketárgyalások menetét, részint pedig ki kellett menekíteni őt, mielőtt a neve elhangzott a tárgyalóteremben, különben diplomáciai mentesség ide vagy oda, a símaszkosok gondoskodtak volna róla, hogy leforrasztott koporsóban se juthasson haza soha. Ez alkalommal úgy dugták el, hogy kicsit kihűljön a lába alatt a talaj – egy kihunyt vulkán peremén húzta meg magát, magasan a felhők meg a látótávolság fölött, egy fekete lávából rakott kunyhóféleségben, amelynek a teteje is koromfekete volt, aztán a tűzhányóra antennát telepített és bármilyen beszélgetésbe nemcsak belehallgatott, hanem rá is kapcsolódott, késleltette, közben pedig a világ bármelyik pontjával interurbán beszélt a félbeszakított költségére.

A mostani találkozót mindenesetre megkönnyítette, hogy Nicaraguának nem volt titkosszolgálati együttműködése se Peruval, se Ecuadorral, így biztonságban beszélhettek. Az ismerkedés azonban nem kezdődött túlságosan jól, mivel bementek ugyan a kocsmába, sőt egy hátsó asztalt is találtak, ahol senkinek nem tűnhetett fel, hogy nem spanyolul karattyolnak, viszont nem rendeltek semmit. Ez rossz jel volt.

– Szivart? – Nem, köszönöm. A dohányzás halálos. – Az élet halálos – vont vállat a másik. Leharapta és kiköpte a padlóra szivarvéget, rágyújtott, majd hatalmas füstfellegbe takarózott, melyből csak a parázs meg a Dárdayra szegezett szeme izzott elő. – Úgy – mondta. – Most pedig beszélgessünk.

– Na jó, ebből elég – felelte Dárday Gyula, és kitette maga elé az asztalra a két hatalmas mancsát. – Mondja meg, mi a fenét akar, de felejtse el, ha beszámolóra kíváncsi.

– Mit keres a területemen?

– Hm, érdekes kérdés. Kiparcellázta volna? Nem vettem észre.

– Ki küldte ide, és milyen feladattal?

– Nem tartozik magára, de felteszem, hogy köszönő viszonyban van a maga főnökével.

– Az én főnököm a nagykövet.

– Adja át üdvözletemet, bizonyára nagy úr a maga szemétdombján.

Amaz nem felelt, ellenben kiadósat pöfékelt, és a füstöt az ejtőernyős képébe fújta. Dárday Gyula egyszerre torkig lett a kihallgatással.

– Na idefigyeljen, jóember. Még egy ilyen, és úgy pofán vágom, hogy egész életében zakókat fog bélelni az alagsorban – mondta neki harciasan.

A másik erre őszintén megdöbbent, kiesett a szerepéből, és elröhögte magát.

– Mi? Milyen zakókat? Miféle alagsor?

– Nem tudom, ez jutott eszembe. Kockásat, ha akarja – felelte kissé bizonytalanul, noha még mindig felpaprikázva Dárday Gyula.

A másik erre legyintett, aztán csak annyit mondott:

– Nyugi, öcsi. Várj, hozok valamit. Nem vagy szomjas?

Az volt. Erre nekiláttak piranha-harapást, a népszerű amazóniai koktélt inni; ez rumból meg az Orinoco-paradicsom, egy csucsorféle levéből áll, és valósággal felrobban a benne lappangó citromszerű íztől, amely alattomosan eltakarja a cukornád keserédes párlatát. Később, poharazgatás közben jobban összemelegedtek, miközben – továbbra is madárnyelven – tisztázták a félreértést. A gerillák lejelentették valakinek, kit fogtak, s nyilván azért eresztették szabadon, mert egy szavát se hitték, ellenben azt remélték, hogy elvezeti őket a kapcsolataihoz. Az illető elpöttyentette a hírt egy bizonyos másvalakinek, az tovább, dolgoztak a súgók, csörögtek a telefonok, és mire lement a Nap, már a managuai követség is tudta, hogy egy ismeretlen belekaszálni készül a rétjükbe. Ez annál idegesítőbben hangzott, mert rémes évük volt az eladások terén, odahaza, mint rendesen, fejetlenség uralkodott, így más sem hiányzott nekik, mint egy újabb önjáró fegyverkereskedő, ki tudja melyik minisztérium megbízásából. Annyit sikerült megtudniuk hazulról, mi a felvett személyazonossága, a legutolsó feladata, az pedig Dárdaynak volt újdonság, hogy az útra kapott alkalmi kiléte nem eldobható, hanem többször használatos kódnév, a papírjai újabb szűrő, mely a megfelelő embernek – például a gerillaparancsnoknak – elárulja, hogy barát, nem pedig ellenség akadt horogra. Hogy hány embert hívhattak előtte Ignacio Santosnak Iquitosból és mi lett velük, ezek után rejtély maradt, Dárday azonban ráébredt, hogy szüntelenül célkeresztben van, s az ilyen takarékos megoldások még sokba kerülhetnek neki. Az erős rumtól viszont kijózanodott.

További két, groggá átalakított dupla után az a merész és határozott állapot vett rajtuk erőt, amelyben minden megeshet, ezért meg is esik, akár letagadja, akár egyszerűen csak egy szót sem hisz el belőle az ember. Pedig utólag mind a ketten megesküdtek volna, hogy ugyanazt látták, sőt hallották, ámbár már későre járt – az ivóban összeverekedett két ember, egy helybeli meg egy idegen, akire rá volt írva, hogy talán még Vera Cruznál is távolabbról hozta a szél, de legalábbis Kolumbiából, ahol szivárványszínben fürdik egy patak, hol sárga, hol kék, máskor zöld, piros vagy éppen fekete a vize aszerint, mennyi fényt kap egy bizonyos moszat a mederben. Egy harmadik leütötte a székkel a lámpát, mire az idegen varázsszavakat mormolt, amivel ellenfelét jaguárrá változtatta. A kocsma persze szétszaladt, a szerencsétlen pedig a legnagyobb zavarba jött, mert továbbra is emberként próbált viselkedni, például két lábon járt, tagoltan nyávogott, végül leült az asztalra, mert nem tudta, most mitévő legyen. Mire a legbátrabbak visszamerészkedtek kötelekkel meg hálóval, az idegen eltűnt, ők pedig foglyul ejtették a nemes állatot, továbbá a főtéren, a nevezetes szökőkút előtt egy vasketrecbe zárták, hogy majd másnap számolnak vele, reggelre azonban elmúlt a varázsige hatása, és a ketrecben megrökönyödésükre csak egy kijózanodott családapa szerénykedett.

– Na jó, söpörjünk – ásította erre a másik. Hatalmas szemfogán megcsillant az olajlámpa sárga fénye. – Te balra, én jobbra.

Azzal fejébe nyomta a kalapját, leszegte a fejét, majd kilépett az utcára, és csak azért is balra indult el, ha Dárday mégis csapdát talált volna állítani neki. Szerencsére az ejtőernyős is pont így gondolkodott, habozás nélkül jobb kéz felé vette az irányt, ezért a továbbiakban

elkerülték egymást, s csak a róluk szóló, szájról szájra terjedő kalandtörténetek útján üzenték meg kölcsönös nagyrabecsülésüket.

Chagual és Cumbaratza, Móricz hajdani főhadiszállása között légvonalban majdnem ezer kilométer a távolság; a vízi úttal ebből sikerült mintegy nyolcszázat lefaragnia, ha a Tayos-barlang felé akart átszökni a határon, bár a hírek szerint újabban katonai övezetté nyilvánították a Kondor-hegység Ecuador meg Peru által egyaránt magának követelt területét. Errefelé a zúgók környékén olykor már felbukkant a forgókból egy-egy rózsás delfin; erről az állatról azt tartották, hogy beszélni tud, és jaj annak, aki alkonyat meg hajnal között a vízpartra merészkedik, pláne beleereszkedik a vízbe, mert követni kezdi és szerelmet ígér neki. Ha a delfin csinos ifjúvá változik, elcicázik velük és teherbe ejti a lányokat, reggelre azonban visszatér a folyóba; ha azonban gazdag és jólöltözött asszonysággá, akkor házas férfiakra vadászik, elbűvöli, majd egy nádkunyhóba vezeti őket, a következő hét évben pedig mindig ugyanazon a napon fog visszatérni, amelyen az illetőt először elcsábította. Ha a hetedik esztendő letelik, az utolsó nászéjszakán magzattá változtatja a férfit, és visszacsempészi a felesége méhébe.

Egyszer – bár csak egyetlenegyszer – még így is majdnem pórul járt, mikor Tupén Grandéban nem volt posta, a polgármesternél mégis sürgöny várta, benne rejtjeles utasítással, hogy keresse Lehrmannt, aki megint nekivágott a vidéknek. Ez a kitérő azonban rettenetesnek bizonyult, és később gyakran kísértett lázálmaiban. Kezdetben az aljnövényzettel küszködve időnként még eszébe jutott valaki, aki eltűnt mellőle az évek sűrűjében, ám jobban félt a kígyóktól, hogysem a sorsán elvontan szánakozzon, továbbá minden lépésért meg kellett küzdenie a hegyoldalakról lepatakzó sárban.

Ötnapi kínlódás árán rájött, hogy lehetetlen avagy sem, az a bűzös *pica*, amelyben kikötött, rosszabb volt bárminél, amit errefelé egyáltalán útnak neveztek. Még csapásnak se lehetett nevezni, mindössze iszapfolyam volt, egyetlen előnnyel: ugyanarra tartott, amerre ő, azaz északnyugatnak. Aznap este névtelen településre ért, ahol a sötétben egy kis fatemplom nézett ki úgy, mint ahol megalhatna, csakhogy zárva találta. Alighogy bezörgetett az egyik ház kapuján, az egész falu azonnal talpon volt, a kapukulcs-felelős pedig ki is nyitotta neki a templom ajtaját, Dárday azonban kisvártatva kimenekült, a hajában valami visító iszonyattal; mikor a vezetővel együtt visszamerészkedett, bent az oltár fölötti Krisztus széttárt karján fürtökben lógtak a denevérek.

Másnap, újabb hétórás küzdelem után a sárlavinákkal, a szomszéd falu szalézi missziójában azt hallotta, hogy alig pár órányira oda, egy erdei irtásról repülővel szokták a húst szállítani Nambale közelébe. Hosszú ideje ez volt az első reményteli hír. Ha ugyanis át akart jutni a határon, két út kínálkozott, a törvényes meg a törvénytelen. Utóbbi mellett szólt, hogy gyorsabb, különösen ha talál egy gépet, amely hajlandó átevickélni vele a félreeső völgyek valamelyikében, ez a terv azonban hamar megbukott, mert a csempészjáratok nem vettek fel utast. A határátkelő tőszomszédságában leszállni viszont akkor is jó ötletnek tűnt, ha a folyton módosuló tervek szerint onnan megint gyalog kellett majd boldogulnia. Ám két nappal később, mikor az eldugott indián települést végül sikerült megtalálnia, olyan hányinger fogta el, hogy majdnem összeesett – a falu egyetlen bűzös mészárszék volt, itt vágták a környékből behozott állatokat, a talajt átitatta a vér, a szanaszét heverő tehénkoponyák szarva pedig úgy meredezett elő a földből, mint valami egzotikus növénytakaró. A férfiakat is tetőtől talpig vér borította, ahogy körbesétáltak és elvágták az állatok torkát, majd a még vergődő tetemről elkezdték lefejteni a bőrt. Mint keleti szőnyegek, marhabőrök tucatjai száradtak a napon, rajtuk fekete döglegyek miriádja. Az asszonyok kiabáltak és egymással verekedtek, hogy a levágott állat gyomrát kihasíthassák, mert akié lett ez a jog, az kaparinthatta meg a májat meg a belsőségeket. Sűrű, nehéz szag ülte meg a falut, megtapadt mindenen, aki pedig megmártózott benne, azt a rovarok felhőkben követték.

Mikor a gép, egy kisebbfajta Cessna megérkezett végül, két helybéli felcsapta az ajtaját, és a fényesen ragyogó, felnégyelt állatokat elkezdték behajigálni a padlóra, a legyek meg persze utánuk. Tíz perc alatt végeztek a rakodással. A pilóta szólt neki, hogy ugorjon be, így Dárday csakhamar szemtől szemben találta magát egy már nem élő utassal: a letaglózott ökör nagy, szomorú szemekkel bámult rá, mikor pedig a repülő felszállt és egy tiszteletkörrel megdőlt a kanyarban, gyengéden odacsúszott az ölébe. A szőke szempillájú, lógó nyelvű fejek közt botladozva aztán az ő feladata lett, hogy a légyfelhőt a kabátjával előre, a pilótafülke fele űzze. Amikor sikerült, és a műszerfal meg az üveg elsötétült, de úgy, hogy többé nem lehetett rajta kilátni, a pilóta egy határozott mozdulattal feltépte az ablakot, a huzat pedig kisöpörte a harsányan zúgó legyeket, amelyek mehettek vissza az erdei vágóhídra, hogy a következő járattal próbálkozzanak.

A változás ezen a klímán kimerül abban, hogy a végítélet fellegei szaladgálnak, cikáznak a villámok, majd a tízpercente esedékes nyári, meleg felhőszakadásokat júniusban felváltják a hideg téliek. Egy nappal karácsony előtt, ráadásul úgy, hogy a masina eleve hét órát késett, Dárday Gyulának nem lehettek illúziói, semmilyen értelemben nem volt a térképen többé. Ráadásul fogalmazni ugyanaz, mint unoka majdani esküvőjére terítőt horgolni: egyszerre konkrét és esetleges, teljesen a jövőnek szól, a jelen számára nincs mondanivalója, mert úgysem érti, aki látja, mi folyik itt. Nem a fürge ujjak, még kevésbé a fürge ész hurkai és vargabetűi számítanak, hanem a precíz munka, a csavarások meg a pálcikák, a szavak bordái meg közöttük a kés, míg többé nincs pengényi hely sem a szemlélőnek álcázott betolakodó számára. Ezen töprengett, hogy az időt múlassa, miközben odakint elsötétült az ég, mikor a napi öt zivatar egyikét beérték és elkezdtek átkelni rajta, a zuhogó eső pedig harsányan dobolt a gép fémfödelén. Ezzel együtt látni már alig lehetett.

Nem is lett volna semmi baj, ha félúton a pilóta rá nem jön, hogy ismer egy rövidebb utat is, mondhatni a kertek alatt. Elmagyarázta, hogy ha itt jobbra fordulnak és átlibbennek azon a szabdalt gerincen, a túloldalon párezer méterrel lejjebb a folyóvölgyben épp Cuenca felé tartanak a vizek, s amint mondta, habozás nélkül úgy is cselekedett. Dárday Gyula még soha nem érezte ennyire világosan, hogy bármelyik pillanatban véget érhet ez az istenverte utazás a hazatérés leghalványabb reménye nélkül, ámde elkésett a felismeréssel. Ahogy leértek és a fák fölé ereszkedve elkezdtek kanyarogni a smaragdzöld, nedvesen csillogó hegyfalak között, odafentről egyszerre vakító csík lobbant, beléjük vágott a mennykő, felgyújtotta a szárnyat, a kis sportgép még jobban dobálni kezdett, ő pedig először is gépiesen megjegyezte magának, hogy errefelé úgy látszik göröngyös a levegő, aztán észrevette, hogy a pilóta arca megdermed a rémülettől, miközben a földnek kanyarodnak; kapaszkodott a botkormányba, húzta volna fel a gép orrát, ám semmi biztató nem történt, helyette zuhanni kezdtek. Mikor már csak másodpercekre voltak tőle, hogy felrobbanjanak, Dárday feltépte az ajtót, és kivetette magát kétszáz méter magasból, a kabátját szétterítette, mint a repülőmókus vagy egy mutogatós bácsi, és abban bízott, hogy ha sikerül legalább egy kicsit vitorláznia, a koronaszint valamennyit felfog majd a becsapódás erejéből. Csend volt, csak a szél fütyült a fülébe meg az eső lassú suhogása. Ahogy közeledett a lombokhoz, utolsó erejével ösztönösen összegömbölyödött, mert nem akart hassal érkezni, majd előbb elájult, utána pedig ágyúgolyó módjára bevágódott a súlya alatt recsegve szétnyíló ágak közé.

Akár a következő tíz napban, akár tíz év múlva utólag is, visszatekintve sosem a rátörő halálfélelem, hanem a zuhanás tartalma volt a legérdekesebb. Odahaza úgy értesült, hogy a modern harcászat legfőbb tartaléka a megfelelő szemlélet, a sokoldalúság, valamint az előre menekülés, abban a néhány másodpercben azonban nem tudta, hogyan alkalmazza a tanultakat. Alatta a sárga Cessna roncsait máris elnyelte egy tűzgolyó meg a rengeteg, a saját történelme pedig bármennyire megfelelt a fenti kívánalmaknak, nyilvánvalóan a végét járta, mert a szabadesés pillanataiban beléje markolt valami, ami addig nem jutott eszébe.

Az okság mindezidáig olyasvalami volt számára, mint egy hátország a jövőben – ha évek múlva valamit végre megért, az a felismerés mindent áthat majd, amit csak mozgat, és az otthon melegével óvja a járulékos következményektől, ráadásul visszamenőleg, mert minél mélyebben sikerül hátrapillantania, annál magasabbra lát majd, mintha havas tűzhányó tárulkozna ki fölötte egy párás éjszakán. Bármit mondjanak a nagyokosok, az igazi vízválasztó Róma és Bizánc között húzódik, ott, ahol a szaros papírt az egyik lehúzza a vécén, a másik meg a trezorba rejti; ezt azonban csak az látja, aki képes az időben mint térben tájékozódni. Azt hinni tehát, amit nem lehet, ez minden életbölcselet alapjává lett Dárday Gyula számára, mert pontosan azt írta le, amit és ahogyan ő is következetesen tapasztalt – nemcsak a valószínűség teremt és rombol, hanem mellette ott építkezik a váratlan is, csak arra nem talált ki senki számításmódot még, a tudomány világképe ezért féloldalas. Az élet azonban más: ha kivétel nincs, szabály sincs, ezzel a széllel pedig bármelyik partra elér.

Hogy megint a kivétel érvényesült, nem a szabály, azt másnap délelőtt fogta fel, mikor egy nagy fa tövében tért magához, mely az általa letört ágak helyén már vörös gyantát izzadt. Először mozdulni sem mert, majd amikor rájött, hogy a gép lezuhant, ő viszont túlélte, elviselhetetlen rettegés tört rá, hogy most aztán könnyű zsákmánya lesz éjjeli, nappali vadaknak egyaránt, és mindezt elevenen kell végigcsinálnia, egy darabig legalábbis. Ezek után egyenként végigpróbálgatta a tagjait, és nem tudta, sírjon-e vagy nevessen, mert csak a kulcscsontja meg két bordája törött el, a lába szára hasadt fel hosszan, egyik térdszalagja elszakadt, a bal szeme bevérzett, de különben kutya baja volt, sőt meg is éhezett. A bakancsai is megvoltak, mind a kettő, az oldaltáskája azonban odaveszett, és a kabátját is megviselte a kaland, ronggyá szakadt. Mit volt mit tenni, valahogy feltápászkodott, keresni kezdte a roncsot, majd párszáz méterrel odább meg is találta abban az irányban, amelyet emlékezete bejelölt; a törzs kettétört, az egyik szárny megsemmisült, minden kiégett húszméteres körzetben, szenes csonkok borították a nedves talajt, fa, állati és emberi maradványok, melyekre már letottyantak az első keselyűk.

Bármennyire öklendezett, élelmet kellett keresnie, ám semmi másra nem bukkant, csak egy zacskó mentolos cukorkára. Így végül visszafelé kezdett sántikálni, míg csak délutánra egy kis patakot el nem ért, aminek a partvonalát követve a mederben gyalogolni kezdett lefelé, mindig lefelé, az ezerféle fa, lián, orchidea, bromélia, ismeretlen növények áthatolhatatlan sorfala közepette. Fentről mindegyre madárfüttyögés meg majomkiáltozás hallatszott, émelyítő vaníliaillat áradt, mindent betöltött a rovarok harsányan zúgó okvetetlenkedése. Innia volt mit, naponta azonban csak két szem cukrot engedélyezett magának, mert nem tudta, meddig kell a készletnek kitartania. Így pár nap múlva a párás forróság meg a szüntelen esők közepette már karikák táncoltak a szeme előtt az éhségtől, a sebei pedig elfertőződtek; minden lépés az utolsónak ígérkezett, éjszakánként meg átázva, a hidegtől elgémberedve egyre várta, hogy egyszer csak rátekeredjen és agyonszorítsa egy óriáskígyó csupaizom ölelése a parti homokpadon, ahol éppen lekucorodott. A kígyók azonban errefelé száraz levélnek álcázták magukat, és vagy nem látták őt, vagy egyszerűen nem vette őket észre, míg a patakkal északnak tartott.

A kilencedik napon, mikor úgy döntött, hogy most aztán végre meghal, a csermely egy nagyobb folyóba torkollott; ennek a partján egy gazdátlan csónakot talált, majd a keskeny ösvényt követve egy pálmakunyhót, egy segédmotort meg egy liter gázolajat. Ebből jókora adagot a szájába vett, majd a lábszárára köpve kimosta a sebét, harminc darab, egyenként egycentis nyüvet nyomva ki belőle. A fájdalomtól meg az undortól megint elájult, viszont mikor magához tért, valamivel jobban és sokkal büszkébbnek érezte magát. Úgy döntött, hogy a kunyhónál éjszakázik, és másnap csakugyan hangokat hallott: három indián favágó közeledett, akik láttára megdermedtek a rémülettől, mert azt hitték, hogy félig delfin, félig szőke asszony alakjában mutatkozó víziszellem bukkant fel előttük. Dárday pár spanyol szót makogva elmondta, mi történt, majd ismét elvesztette az eszméletét, ezúttal azonban már a

megkönnyebbüléstől. Míg nem volt magánál, a favágók fütyörészve elbeszélgettek az erdővel, amely hasonló módon, sziszegések, sípolások és mély torokhangok zsivajával felelt nekik, utána meg nekiláttak mindenféle teákat főzni, amivel megitatták a sebesültet, majd kapott egy keveset enni is. Ettől mély álomba zuhant.

Két nap múlva, mikor felébredt, buján zöld hegytetőn találta magát egy cölöpházban, magas csúcsok alatt. A cölöpház chontafa alapra ácsolt hosszúkás építmény volt magas pálmalevél tetővel; a bozót ki volt vágva úgy benne, mint körülötte. A belső teret két részre osztották a harcosoknak, illetve az asszonyoknak. A férfiak oldalán néhány állvány sorakozott a fal mellett, rajtuk fúvócsövek, kenőcsök, a vadászathoz használt nyílmérget rejtő nagy csészék. A fekvőhely szintén chontafából készült és fonott szőnyeg borította, hogy egyenletesebb legyen. A bejárattal szemben a kunyhó másik oldala nyitott teraszfélében folytatódott a gerendákra felkötözött függőágyak meg a szék helyett használt farönkök számára. Mivel a pallókat hézagosan rögzítették a padlóhoz meg a szarufákhoz, a szállást a rések közt átjárta a levegő.

Öt kunyhóból állt a falu, ahova felvitték, s talán harmincan lakhatták, jobbára nők meg gyerekek, bár volt közöttük néhány öregember is, férfi azonban csupán három azokon a favágókon kívül, akik idehozták, a többiek ugyanis vadászni indultak; hármójuk egyikénél, Juan Floresnál szállásolták el, aki egyben a főnök is volt, s aki mikor meglátta a sebeit, már a folyópartról a füvesemberért szalajtott. A *curandero*, egy Urido nevű öreg indián utánuk vagy fél nappal állított be; belenézett a beteg szájába, megvizsgálta aprólékosan, kurta parancsára vizet kezdtek forralni az asszonyok, majd a nyakában viselt szizálzacskóból előhalászott egy kőmozsarat, szétnyálazta a gyógynövényeket meg gyökereket, péppé törte őket, fölengedte, végül a forró, sötét katyvasszal bekente Dárday lábát, a kulcscsontját, sőt az oldalát sem felejtette ki. A pép mart, mint a sav, de a tüze átjárta minden porcikáját, s éjfélig megint úgy aludt tőle, mint akit fejbe vertek, mert a lüktetés végre enyhülni kezdett. Az öreg ott volt, kint gubbasztott az ajtó mellett a tornácon, s még háromszor megismételte a kezelést, mielőtt elment, mint aki jól végezte dolgát. És csakugyan, Dárday sípcsontja felett teljesen behegedt a hosszan felszakadt hús, csak egy nagy forradás látszott; a térdszalagja is kezdett rendbe jönni, a bordáitól már kapott levegőt, a kulcscsontja pedig alig sajgott, miközben a sebláza előbb leesett, majd teljesen elmúlt egy hét alatt.

A férfiak ezalatt hol órákra eltűntek, hol felbukkantak megint; minden nap ugyanaz, vagyis yukka, pálmakéreg meg páncélos hal volt ebédre-vacsorára, ám sok gyümölcsöt is kapott, hogy ismét megerősödjön. Az idő lassan telt, noha az ápolás jót tett neki, sőt az is megfordult a fejében, hogy még életében így meg nem érkezett sehova, amiért aztán továbbindulnia sem akarózott. Mivel felgyógyult, úgy érezte, valamit neki is illene tenni hálából azért, mert megmentették az életét, és törődtek vele, égből pottyant vadidegennel.

Dárday Gyula gondos és előrelátó volt, mint egy szülni induló nő, s már hetekkel korábban magához vette a kedvenc kiskanalát is minden eshetőségre készen, de mert valamelyik hajnali kávézáskor nem a helyére, a táskájába vissza, hanem a kabátzsebébe dugta, az nem veszett oda minden holmijával, hanem még mindig nála lapult. Hogy a gyerekeket elszórakoztassa, most a homlokához illesztette, az pedig megmaradt rajta, mintha odaragasztották volna. Valamivel később a mellére helyezett egy bozótvágó kést is, amely szintén nem esett le a kunyhó padlójára, ezzel általános izgalmat keltve. Ekkor megmutatta nekik, hogy nemcsak meghajlítja a tekintetével a kisvillát, hanem el is töri, máskor viszont merőkanalakat tapasztott magára mindenféle látható akasztó nélkül, csak hozzáérintve őket a halántékához meg a felsőtestéhez, míg csak úgy nem nézett ki, mint egy mindenféle szúró-szerszámokkal kidekorált sörtés armadilló. Viszont mindörökre megoldatlan rejtély maradt előtte, minek egy olyan háztartásban evőeszköz, ahol mindenki a kezével eszik? Ezen azonban nem töprenghetett sokat, mert a gyerekek meg az asszonyok felhőtlen örömét látva Juan Flores fölengedett, és megfontoltan közölte vele:

– Járt itt egyszer egy druszám, aki szintén magyarnak mondta magát. Őt is Juannak hívták.

Dárday csak ekkor értette meg, mekkora malaca van már megint: ott bukkant Móricz nyomára, ahol a legkevésbé várta. Pár nap múlva aztán, mikor már rendesen tudott mozogni megint, Juan Flores megígérte neki, hogy egy ebben az évszakban is járható magánösvényén kivezeti a hegyek fogságából. Barátságból kölcsönkapott tőle egy pár gumicsizmát, majd nekivágtak a meredek kaptatóknak és még meredekebb lejtőknek, ahol az országhatár fogalma semmit nem jelent.

Ahogy a mély kanyonok között kapaszkodtak fölfelé, szemük elé vízesésekkel szabdalt patakok tárultak, mögöttük a végtelen őserdő, ahol csak a fák ködtől nedves csúcsát meg a mindent beborító zöld leplet lehetett látni. A sűrű rengetegben azután olyan hatalmasra nőttek a fák, hogy elhomályosították a napfényt. A cserjék, folyondárok és páfrányok szövevénye meg a gyom úgy beborította az útjukat, hogy lépésenként machetével kellett megtisztítani, a meredek lejtők pedig mint a szappan, olyan csúszóssá váltak a hol csak szemerkélő, hol azonban zuhogó esőtől, melyet egyik percben mintha dézsából öntöttek volna, majd hirtelen abbamaradt, hogy az állandó félhomály ismét mesevilágot varázsoljon köréjük. Óriási hangyák légiói cipelték a lehullott leveleket egyik helyről a másikra végtelen menetoszlopokban, nedves és csúszós moha lepte be a fák törzsét, miközben a kiálló gyökerek mindegyre iszamos csapdákba csalták őket. Az állatvilág beleolvadt a növényzetbe, sosem lehetett tudni, vajon egy csúszómászó, egy skorpió, béka vagy fekete tarantula okoz-e váratlan meglepetést. Hajnalonta viszont a fény intarziája áthatolt a lombok szövevényén, a korai szellőtől mocorgó ágak közt beesett az első napsugár, ezüsttel világította meg az orchideákat meg a patakok vizét, az éjszakai csendet pedig hangzavar váltotta fel, melynek erőssége úgy növekedett, ahogy az árnyak tűntek tova. Az őserdő lakói köszöntötték a reggelt. Majmok sivalkodtak, papagájok rikoltoztak élvezettel, ismeretlen eredetű bőgések, ugatások, füttyögetések diszharmóniája olvadt a kelő Nap egyszólamú, előbb harsány, majd mormoló dicséretébe, miközben ragyogásával megtörve hatalmukat, az élő csillag visszavonulásra kényszerítette a láthatáron a felhőket, az égbolton pedig rózsás árnyalat futott szét, végül az újjászülető forróság nyomán meleg szél rázta meg a lombozatot. Az angyaltrombita hatalmas, narancspiros tölcsérei alatt poszméhnyi smaragdkolibrik cikáztak, a rákollóvirág cirmos lebenyeibe sarlócsőrű kolibrik bújtak. Újrakezdődött az élet diadalünnepe.

Esténként a tűz mellett vezetőjét hallgatva érdekes dolgok derültek ki a múltról, a kirakós újabb darabkái kerültek a helyükre. Ezek a darabkák ugyan csak részben rajzolták ki a várt vagy elvárt mintát, ám a szóbeliség természetét is figyelembe véve volt valami az egészben, ami az eddigi leghitelesebb tanúságnak tűnt. Az indián azt állította ugyanis, hogy huszonöt éves korában ő meg az unokatestvére vezette Móriczot a Fémkönyvtár nyomára, igaz, csak harmadszorra, mikor az már helikopterrel meg egy csomó rendőrrel jött vissza, hogy körbevegyék a területet. Első ízben a Coangos mellett, egy La Esperanza nevű helyen találkoztak. Két alkalommal a mérnök még beérte azzal, hogy csupán fényképezzen és jegyzeteljen. Utána aztán közölte velük, hogy noha fehér, ő nem gringó, hanem távoli vérrokonuk, és egy arany harangot keres, úgyhogy levitték abba a barlangba, amelybe kamaszkoruk óta jártak le fecskezsírért meg tojásért; ott fémkeresővel annak rendje és módja szerint meg is találta a harangot a guanó alatt, továbbá egy vadállat karmát, s végül három nagy fémlapot, rajtuk ismeretlen dombornyomású írással. Ezeket magával vitte. Negyedszerre már nem kalauzolták le, mert sok meszticcel tért vissza, akik Juan Flores szerint az arany hírére bukkantak fel, mind gyülevész, kártékony népség. A legérdekesebb azonban nem ez volt, hanem hogy Móricz már először sem egyedül jött: mindhárom alkalommal vele volt egy nő, akit barátjaként mutatott be, noha a nevét nem árulta el.

– És hogy nézett ki? Emlékszik még rá? – kérdezte óvatosan Dárday, aki magában lázasan számolni kezdett. Juan Flores negyvenöt éves lehetett, ami azt sejttette, hogy az új nyom 1965-be kanyarodik vissza.

– Rövid haja volt, jól ülte meg az öszvért. Férfikalapot viselt. A száját pirosra kente.

– Ő is lent járt a barlangban?

– Igen, negyediknek. Elsőnek én mentem le, utánam a druszám, aztán Peter, az unokaöcsém, végül Juan barátja. De a terembe, ahol a harangot találta, Peter nem jött velünk, mert leült pihenni.

Dárday Gyula egy műszer szenvtelenségével kezdte összegezni az új helyzetet. Egy: a hatvankilences expedíció csupa férfiből állt, egyetlen nő kivételével, aki a CETURIS vezérigazgatóját kísérte, ugyanakkor semmi más nem indokolta az ottlétét. A személyleírás pontosan illett rá. Kettő: az illető neve Lluvia Ibanez. Három: ezek után lehetséges, hogy nem igazgatói szeszély folytán került a csapatba, hanem Móricz beépített embereként, ha jóval korábban csakugyan járt vele a tetthelyen kettesben; ebben az esetben a szeretője lehetett. A dolog pedig úgy kezdődhetett, hogy a mérnök a szokásos hideg lelkesedésével felsorolta a tényeket, ahogyan ő látta őket, mire Lluvia Ibanez mélyen a szemébe nézett, majd azt felelte lassan és rekedten, hogy őt a tényeknél jobban semmi nem képes felizgatni a világon. Ez az előjáték egyben megoldotta azt a lélektani rejtélyt is, hogyan mert Móricz tizenkilencre lapot kérni, mikor anélkül követelte a megtalálónak kijáró jogokat a köztársasági elnöktől, hogy a lelet a kezében lett volna.

A valóság tulajdonképpen nem is járt messze ettől a változattól, éppen csak egy kicsit még cifrább volt. Lluvia Ibanez úrhölgy ugyanis a kaktuszok szerelmese volt, mert ez az eleven tűpárna tudvalevőleg a növényvilág madárpókja: mindent túlél, mindenkit legyőz. Az elnöki kiküldetésre is azért vállalkozott, hogy tiszteletdíjából majd néhány ritka új fajtát vásárolhasson egyre terebélyesebb sziklakertjébe, legalábbis mindenkinek ezt mondta. Mivel értett hozzá, hogyan ülje meg az öszvért, és járása sejtelmes ritmusán az se rontott, ha egész nap kellett gubbasztania a fanyeregben, kezdetben úgy tűnt, hogy könnyű dolga lesz. Sem ő, sem a többiek nem számoltak azonban Móricz terepismeretével, aki úttalan utakon, toronyiránt vezette őket az őserdőn keresztül, mégis rendre oda érkeztek, ahova kellett. Az úticél olykor hangzatos nevet viselt, mint az a bizonyos La Esperanza is, miközben estére az egész egy rozsdás bádogtetejű cserénynek bizonyult csupán, melynek padlóját a deszkák résein át már elfoglalta a gaz, oldala pedig sose volt; ámde ki törődött ezzel a holtfáradt utazók közül, ha egyszer födelet tudhattak a fejük felett éjszakára?

Alighogy a köztársasági elnök hivatalától megérkezett az expedíciót elrendelő leirat az Országos Idegenforgalmi Ügynökséghez, ketten azonnal tudomást szereztek a dologról. Az egyik az angol kapcsolat volt a követségen, aki rögvest lázas telefonálgatásba kezdett, a másik pedig Lehrmann, aki Lluvia Ibanez személyében, noha annak tudta nélkül, delegálta a saját megfigyelőjét, hadd legyen duplán beépítve, mivel pontosan tudta, mi fog történni. Mint rendesen, most is jól számított. Az történt ugyanis, hogy indulás előtt Móricz titoktartási nyilatkozatot íratott alá a résztvevőkkel, beleértve a chilei újságírót is, sőt őt különösen; ennek a megállapodásnak része volt, hogy kívüle senki más nem nyilatkozhat vagy publikálhat semmit a történendőkről. Lluvia Ibanez viszont azon a magánvéleményen volt, hogy szívügyek ide vagy oda, bármit is írt alá, abban az nem szerepelt, hogy nem pletykálhat egy kicsit, míg megcsináltatja a haját. A lapok az elnöknek írt levél hírével voltak tele hetek óta, az alkalmi dicsfény pedig az ő vonásainak is jól állt. Lehrmann tehát két hajcsavaró között húzott egy újabb strigulát: utánanézni, mi lehet e mögött a földönkívüli vagy atlantiszi biznisz mögött, mert szokása szerint rosszat sejtett – akié az emlékezet, azé a folytonosság, márpedig ő nem akarta, hogy ismét mások mondják meg neki, mire szabad emlékeznie és mire nem, mit tilos éreznie, mi ellen nem tiltakozhat cserében azért, hogy legalább az élete megmaradt, ha nem is amiatt, mert meghagyták, hanem sokkal inkább tévedésből; valamint minek köteles

örülni, miközben kussolva meghúzhatja magát. Ez egyszer már sokba került neki, tehát a veszély előérzetében nem voltak skrupulusai. S míg pompásan bedauerolta Lluvia Ibanez haját, majd beültette a hangosan zúgó búra alá, az asszonyok fennhangon tovább csereberélték a napi híreket. – Ágyba csalogató szeme van – állapították meg Móriczról, majd témát váltottak, és mintha Lehrmann ott se lett volna, következőnek a változó kor hőhullámai kerültek terítékre.

Egyheti vándorlás után Juan Flores elbúcsúzott és visszament; a gumicsizmát is magával vitte, Dárday pedig nem intézhette úgy, hogy még egyszer az életben viszontlássák egymást. Mivel Nambale meg a határállomás rég elmaradt mögöttük, úgy döntött, hogy teherautóstoppal fog kijutni a hegyek közül, mivel komolyan beköszöntött az esős évszak. Mint egy ázott rongycsomó, olyan lett a táj, ameddig a szem ellátott. Ha olykor megvonaglott a hegy, a süket is hallhatta a földmélyi járatokban lezuhanó sziklák nehéz döndülését, az Agytröszttől azonban semmilyen más utasítást nem kapott, csak egyre ugyanazt a figyelmeztetést, hogy Lehrmannt keresse, mert nála futnak össze a szálak. Ráadásul bármerre is járt, a híre mindenütt megelőzte. Ez az ember szemlátomást bekóborolta az Andok csúcsait éppúgy, mint az őserdők mélyét, a *puná*nak nevezett sziklafennsíkokat meg a zárványként a hegylánc vonulataiba ékelődött mély, hirtelen völgyeket, ahol mintha évmilliók óta állt volna az idő, és mindenütt fényképezett. Két másik magyar, Fejős Pál és Rózner Géza, meg persze Móricz mellett ő volt a legmegbízhatóbb támpontja arra nézve, hogy kell itt valaminek lennie, ha ennyien érdeklődnek utána.

Mikor fél év múlva visszatért Quitóba, elment megnyiratkozni is. A német szalonjában semmi nem változott, hacsak annyi nem, hogy Lehrmann helyett egy új alkalmazott fogadta; Dolores aznap másnak jutott. A tükörből, csak a szeme sarkából követte a mozgását, hogyan táncol, hajladozik fehér köpenyében a vendége körül, játszik a koponyáján pihekönnyű mozdulatokkal; az persze észrevette a kíváncsiságát, és egy mosollyal ajándékozta meg. Dárdayn átfutott a forróság, a maga számára is váratlanul visszamosolygott, de a tulajdon viselkedésétől zavarba jött. Ha nem akarta, hogy elsodorja az otthon vonzása, muszáj volt a távolságba kapaszkodnia, ezért elhatározta, hogy amint lehet, megint útra kel. Hajnalban azonban azt álmodta, hogy meztelenül kell sétálnia az emberek között, noha későre jár, az óra már éjfélhez közelít; egy kollégium kertjében állt, körülötte jöttek-mentek a diákok, ügyet sem vetettek rá, ő meg persze ki akart menekülni a világból. Utána fent járt Doloreséknél, ahol a férj mogorván tett-vett, egy szót sem szólt hozzá, ám egész lomha tüsténkedéséből áradt a gyanakvás, pedig Dárday eddigre már egy lepedőt kerített valahonnan, és úgy csavarta magára, akár egy tógát. Az asszony vele szemközt, feléje fordulva ült a padlón, a combja kissé kitárva, forrósága körülölelte őt, bár hozzá sem ért, s amikor Dárday mentegetőzni kezdett, amiért most már csakugyan indulnia kell, rápirított:– Maga nem rám haragszik, hanem saját magára! – A férfit átjárta a felismerés rémülete, mert az igazságában egy percre sem kételkedett: aki haragszik, az fél, őt pedig rettegéssel tölti el a rá váró időszak, amikor mindent a nulláról, elölről kell kezdenie, és még nem tudja, hogyan. Olyan volt, mint egy éjszakai ugrás holdfény, sőt ernyő nélkül.

Pedig nem ártott volna kicsivel többet szaglásznia, mert Dolores férje ekkor már nem élt. Első indulatukban, fiatalon házasodtak össze, Lehrmann nagy bánatára, majd nagy sebesen összeütöttek két gyereket, egy kisfiút meg egy kislányt, az elsőt még véletlenül, a másodikat azonban már közös akarattal, legalábbis Dolores sokáig ezt hitte; ám amikor Romualdo Escadáról kiderült, hogy depressziós, és nem is volt jobb ötlete az öngyógyításra, mint hogy költözzenek Los Angelesbe, ahol munkanélküliként valaha sokkal jobban érezte magát, elkezdett kételkedni benne, ahogy a józan eszében is, a férfi pedig egy nap fogta magát és elutazott Bañosba, felült a híres hintára, mely a világ végére röpítette, jól meghajtotta magát, kilengett a szakadék fölé, azután az ív legmagasabb, egyszersmind legtávolabbi pontján kiugrott belőle és alákalimpált az erdőbe, de olyan messzire esett a lenti fák közé,

hogy a sikolyát talán még most is visszhangozzák a hegyek, a testét azonban sohasem sikerült megtalálni.

Dolores ezek után súlyos kérdéseket tett fel magának, hová tette a szebbik eszét, mikor pont ebbe az emberbe kellett belehabarodnia, és hogy vajon mi következik ebből a jövőre nézve, már ha hinni lehet annak a felfogásnak, hogy bármiből tanulni lehet; ez a remény ugyanis statisztikai alapon működik, azaz sok próbálkozást kísér kevés siker, neki viszont két kicsi gyerekkel a köténye mellett nem volt több tévedni való ideje. A szeme párja most már úgy világított az összevont szemöldöke meg a hajába tűzött napszemüveg alatt, mint egy meghajszolt vadé, s ezt az apró gyöngyök a fülében csak még jobban kihangsúlyozták. Dárday viszont csak a végeredményt látta, és biztosra vette, hogy az nem neki szól.

Ecuadorban azonban rögtön négy barlangja is akadt az olajmadaraknak, ahogy a szuszók nevét a gyakorlatlanok lefordították; mindnek ugyanaz az elnevezése, de csak kettő volt közülük a suárok földjén, a harmadik Quitótól nem messze, egy negyedik pedig a Pastaza folyó mellett, északabbra az első kettőnél, ám keletebbre a harmadiknál. Ráadásul az első kettő háborús övezetben helyezkedett el, a suárok meg utálták a kincsvadászokat; egyikük Móricz cumbaratzai bányájához közel nyílt, viszont mindenki a másikra tippelt, mert 1969-ben oda, a Coangos-folyó mellé vezetett expedíciót, amelyet később az 1976-os nemzetközi vállalkozás követett, mégpedig az, amely ugyanott már nem talált semmit. Márpedig ha Móricz a felderítés évében levélben kért biztosítékot a köztársasági elnöktől arra, amit talált, akkor valaminek hatvankilenc meg hetvenhat között kellett történnie, amitől megmásította a döntését és félrevezette a Hall-féle csapatot.

Dárday úgy okoskodott, hogy az ember nem szokott olyasmire tulajdoni garanciát kérni, ami nincs a zsebében; blöffnek ez túl arcátlan volna. Vagyis az elnök halogatására, majd attól, hogy végül soha nem válaszolt a megkeresésre, Móricz úgy dönthetett, hogy mégsem adja ki a titkát. Ebben az elhatározásában megerősíthette a vezérkar képviselőivel lezajlott sikertelen találkozó is. Így történt, hogy a nemzetköziek találtak régi cserepeket, még holmi neolit sírt is odalenn, de be kellett érniük vele, hogy hiába vonultattak fel száz embert, mindössze kedvükre térképezhettek egyet, utólag meg ki lettek fizetve azzal, hogy az indiánok rossz barlangot mutattak nekik. Ekkor esett úgy, hogy Hall kinyomozta Móricz informátorának a nevét és tizenhét év késedelemmel találkoztak végre; ebből született azután a negyedik helyszín tippje, miközben az utókor hihetetlenül összezavarta a szélességi meg hosszúsági fokokat, már ami egyáltalán napvilágra került, és onnantól egyik helyet a másikkal simán összekeverték. Móricz 1991-ben Guayaquilban váratlanul meghalt – egy szállodaszobában történt, az ajtaja belülről volt bezárva, s ez meg a szívroham diagnózisa elég volt a törvényszéki orvosnak hozzá, hogy ne gyanakodjon gyilkosságra, noha Dárdaynak megvolt erről a különvéleménye –, majd 1995-ben kirobbant végre a háború, kilencvennyolcban pedig a háza előtt leszúrták az informátort, egy bizonyos Ascanio Aramillót is, mondhatni mindennapos félreértésből, a barlangnak pedig nyoma veszett. Hallomásból ismervén a szakma bizonyos fogásait, Dárday egyáltalán nem csodálkozott azon, hogy a zár belülről volt kulcsra fordítva, vagy hogy Móriczot boncolás nélkül temették el, miután a szívroham a halál valószínűbb okának tetszett, mint egy kusza indítékú gyilkosság.

És csakugyan történt is. Az egyik Däniken látogatása volt a barlangban, akár megtörtént, akár nem – ezt a svájci állította, Móricz viszont utólag tagadta –, meg a rákövetkező hetvenmilliós könyvsiker, a másik a Der Spiegel ezután készített cikke a mérnökkel 1973-ban. Se Móricz alkatával, se az üggyel nem fért össze ekkora rivaldafény, pláne hogy mindenki azonnal a pontos koordinátákat követelte rajta, lényegében úgy állítva csapdát neki, hogy ha nem ad ki ellenőrizhető tényeket, akkor hazudik. Ez nagy csalódás lehetett neki. Nyilvánvaló volt, hogy a tudományra való temérdek hivatkozásból csak újabb fosztogatás meg romok születnének. Dárday Gyula ezen a ponton úgy érezte, hogy tett egy lépést előre, ezért most

már két másik mozzanat kezdte érdekelni, nevezetesen hogy volt-e kapcsolat Crespi atya meg Móricz között, illetve mi lehetett az egészben Lehrmann szerepe.

A szaléziek 1923-ban azért jöttek Ecuadorba, hogy a váratlanul megszaporodott Mária-jelenésekről gyűjtsenek adatokat. Carlos Crespi, aki Milánó környékén született, ezt követően hatvan évet töltött Amazóniában meg a környékén, közben pedig mindennel foglalkozott, ami egy olasznak egyáltalán eszébe juthat. Zenész volt és tanító, filmezett, mezőgazdasági, valamint ipari szakiskolákat szervezett a fiataloknak, ahol nyomdászatot, szabás-varrást, vízvezeték-szerelést, géptant lehetett tanulni; aztán művészeti kollégiumot, színházat, mozit a gyerekeknek, emellett azonban társadalomtudós, antropológus és botanikus is volt, akiről a Crespianoza nevű zuzmócsaládot elnevezték. Azt tartották róla, hogy a tehetségét egyedül a jó természete múlta felül. Fűrészmalmokat építtetett, villanyt vezetett be oda, ahol addig nem is ismerték, asztalosokat, suszterokat nevelt, miközben megszervezte az ingyenes népoktatást, és egy háromemeletes iskola igazgatója is volt reggel hattól este tízig. A suárokkal 1925 körül találkozott, addigra azonban annyira beleszeretett a helybe, hogy egy utolsó torinói kiállítás után, ahová a kedves indiánjairól készített filmjét vitte el bemutatni, végleg Cuencában maradt. A filmen málhával megrakott öszvérek ereszkedtek alá meredek lépcsősorokon, asszonyok énekeltek a vörös szirtimadárról, férjecskéjüknek nevezték és játékosan ingerkedtek vele, s a kunyhók mögött valahol a háttérben ott lapult a megdönthetetlen bizonyosság is, hogy az egyszeri ifjú, aki evett az anakonda húsából, átváltozott belé.

A szaléziek jó érzékkel választottak. Köztudott volt, hogy a Szűz kitünteti Ecuadort és gyakran jelenik meg az ittenieknek, vagy azért, mert a lakosság túlnyomó részének sikerült megmaradnia a koldusszegénység ártatlan állapotában, vagy mert a logikát különösen nélkülöző pálfordulásokat kedveli. Csak a múltkor is, egy tizenhatéves szépség bement Quito belvárosába, hogy a ruhatárát a legdrágább kirakatokból egy kicsit felfrissítse, mire mi történt? Jelenést látott, kifordult a sarkából az élete, s noha fotómodellként addig ígéretes pálya állt előtte, helyette éjjel-nappal imádkozni kezdett a világért és benne az elesettekért, még a legjobb barátnője is csatlakozott hozzá. Ahogy kettesben sorra látogatták a jelentősebb templomokat, úgy szaporodtak a jelenések, majd Jézus is csatlakozott Szent Anyjához, intések és buzdítások hangzottak el, valamint a közelgő világvégére is rámutatott az égi szeretet.

Dárdaynak csak a magdalai Mária jelent meg, igaz, ő egy év alatt mindjárt három különböző alakban. Az alkalmi kupleráj a hullámbádogból összetákolt bodega hátsó szobájában volt, szabalpálmák, két mangó meg egy ananászfa árnyékában, a tulajdonosnő ugyanis ugyanolyan természetesnek vette, hogy a vendégei másra is megszomjaznak az agávépálinka mellett, mint bármi egyebet, amit a piacon vehet az ember, ezért egy taxióra állt a bejáratnál a következő felirat alatt: „A szerelem ingyen van, az idő azonban pénz”, egy másikra pedig ez volt felfestve kacskaringósan színes ákombákomokkal: „A klausztrofóbia a zárt helyektől való félelem. Nyugi, nyitva vagyunk!” Végül is az egyik zöldséget keres a levesbe, a másik húst, a harmadik biciklibelsőt, mert defektet kapott, a negyedik pár percnyi feledést, és a feledtetés művészete is olyasmi, amit jól meg kell tanulni, ha meg akar élni belőle valaki, nem igaz? A férfiak viszont nem így gondolták, és nevettek az asztal körül. Az élet egyszerű, épp ez benne a csodálatos. Utcalánynak lenni a legősibb mesterség, gyilkolni viszont nem az. Kétféle igazság van, egy a gyengének, egy az erősnek. Akinél a fegyver van, az mondja meg, mi a becsület. Ha a kurvák vonulnak fel, okos ember csóválja a farkát, ha katonák parádéznak, akkor meg behúzza. Mi következik ebből? Hogy egy díszszemle komoly dolog, pénzért kefélni viszont alantas. Hát nem frappáns?

Dárdayt mindhárom Mária fontos dolgokra tanította: hogy a szerelem függési rendszer, melynek kialakulása a biztonság ábrándját teszi kézzelfoghatóvá addig-ameddig, vagy hogy ezek a nők az ő kedvéért játszottak el mindent, az epekedő csitritől a telhetetlen matrónáig, mert nekik is biztonságra volt szükségük, s ehhez előbb ki kellett ismerniük a

gyenge pontjait, máskülönben azonban kinevették magukat is, őt is, és úgy bántak a testükkel, mint egy elkényeztetett kedvenccel, egy mindennél értékesebb, mert előnyökre beváltható, mindazonáltal a végtelenségig megszokott tárggyal, mely éppen elcsépeltségében olyan mellbevágóan ismerős. Ez a felismerés – hogy ami neki vonzó és idegen, a másiknak magától értetődő, de egyikük sem tudja, honnan permetez rá a varázs, amelytől cukorrá válnak és elolvadnak a csontjai – meredekebb volt a Kordillerák nyáron is hólepte gerincénél, semmit se lehetett kezdeni vele, ahogy a hegyekkel sem, csak egyszerűen volt, nála hatalmasabban, amiért aztán se elfogadni nem lehetett, se tovább menni tőle. A testté vált délibáb nevetheti így ki, mi történt vele. Arra is rájött, hogy ez a néha egyoldalú, máskor kölcsönös függési rendszer létrejöhet akár villámcsapásra, akár oly sokára, ahogy hóvirág bújik ki a jégtakaró alól, de mindig ott van benne a felismerés titokzatos mozzanata, mikor az ember rájön, hogy az előtte álló arc tökéletesen átfed a belső képpel, a szálkereszt nem rezzen, ő pedig rátalált a régóta keresettre.

Vénségére Crespi atya úgy nézett ki, mint Tolsztoj öregkorában: nagy répaorr, loboncos haj, réveteg tekintet, amelyet a túlvilági jelenések végtelen sorára szegezett, míg azok lassan vonultak a tekintete előtt, s figyelméből csupán egy megbocsátó, odakövült mosolyra futotta mindenki más számára. Földig érő fekete csuhát viselt apró gombok sorával, mint az ortodox szerzetesek. Ezen az estén Dárday Gyula is épp rá gondolt, miközben egy kazettát forgatott a kezében, amely névtelen levélben érkezett előző nap. Be se dobták hozzá, mivel postaládája nem volt, hanem betűzték a redőnye alá – csak az vehette észre, aki a rolót felhúzza, és nem is volt rajta, csak egy beszélgetéstöredék, amely azonban sejtelmeket támasztott benne, egyrészt mert könnyen el lehetett képzelni, hogy Móriczra vonatkozik, különben minek küldték volna pont neki, másrészt meg mert nagyon úgy festett, hogy valaki ismeri a titkát és játszik vele. A szalag rövid és gyűrött volt, ő pedig már negyedszer hallgatta meg az üres bolt lehúzott vasredőnye mögött, lámpafényben, mely azonban csak a rendetlenséget világította meg, minden mást homályban hagyott. Két kásás hang beszélgetett a hangszórón keresztül, ám mindössze egyetlen részlet volt érthető, s az is úgy hangzott, mint a duruzsolás.

– Milyen ember? – érdeklődött az egyik hang, egy méltóságteljes basszbariton.

– Kínlódó, rideg, merev. Hiányzik belőle minden játékosság, viszont sosem olcsó – felelte a másik. Öregesen köhécselt hozzá.

– Vagyis?

– Kivételesen naiv, egyszersmind azonban vívódó alkat, valószínűleg híján annak, amit általában kritikai érzékeknek szokás nevezni. Gyanakvó a végtelenségig másokra is, magára is, de épp ezért az átlagnál jobban hinni akar. Eminenciádnak nem lesz nehéz dolga vele.

Az egésznek semmi értelme, gondolta fásultan Dárday. Mit üzennek neki, de főleg kicsoda? Ki szórakozik vele? Halálosan kimerültnek érezte magát, mint aki végtelen útvesztőben bolyong, minden fordulónál eltéved, kinevetik a visszhangok, közben meg lápra vezeti a lidércfény. Illetve egyetlen esetben volna, helyesbítette magát: ha ezt Crespi mondaná a püspökének, mert ő tudvalevőleg nem kedveli Móriczot, seftelőnek tartja. Ettől valamelyest megélénkült, majd a záróra dacára főzött magának még egy feketét és újult erővel agyalni kezdett.

Miért gyűjt egy vénember fémlemezeket furcsa, olvashatatlan jelekkel egy olyan törzstől, amely nem ismeri az írást? Ha nem tőlük kapta, kitől szerezte ezeket negyven éven keresztül? Csupa egyszerű kérdés. Cuenca nem esik messzire Cumbaratzától, tehát semmi esélye, hogy Móricz meg az öreg ne ismerték volna egymást. Lehetséges, hogy találkoztak, mégse beszéltek soha a szerzetes gyűjteményéről? Ehhez a feltevéshez élénkebb fantáziára volna szükség, mint ha ki akarná találni, miről váltottak szót, gondolta Dárday Gyula. A következőképpen okoskodott: az emberek nem hazudnak, csak ha muszáj, mert igazat

mondani egyszerűbb, mint nem. Ez az olvadó hó elve is, ahogy megindul a hegyoldalon, és ezer kilométerrel odébb folyam lesz belőle. De ugyanez a logikája minden pálfordulásnak is. Mi késztet rá valakit, hogy az addigi életmódjával szakítson? Senki nem változik meg örömében, és bármi drámai mögött ott lapul a trauma, akár bevallja az illető, akár nem. Jónak lenni nem könnyű, az ilyesmit senki se választja önként. Ha Crespinek takargatnivalója lett volna, nem teszi közszemlére a fémlemezeit, mint egy MÉH-telepen, nem mutogatja szíves-örömest boldog-boldogtalannak, és nem harsogja egy Teréz anya makacs kedélyességével, hogy a látogató kezébe adott szobor asszír szárnyas oroszlánt ábrázol, akár arany, akár nem, ez pedig itt Ur meg Babilon formakincse, vagy ha mégse, magyarázná meg valaki végre a mellbevágó hasonlóság eredetét. Másrészt igaz, hogy ha nem örült volna annak, amit kap, az indiánok se hordanak neki annyi tücsköt-bogarat, bár a boldoggá avatási eljárásban a hivatalos álláspont szerint jószívűségből vett meg bármit, hogy a szegényeken segítsen, ezért is tartották a helybeliek szentnek. Végül pedig tény az is, hogy igazat mindenki másokról szeret mondani, nem saját magáról.

Leszámítva azt a sajnálatos esetet, mikor az öregúr múzeumára valakik hatvankettőben a belső udvarra nyíló ablakon keresztül gyújtóbombát dobtak, nem is egyet, a háromemeletes épület pedig mint a zsír, égni kezdett a magnéziummal elegy lőgyapottól, viszont a tűzoltók öt percen belül kiértek, csak vizük nem volt a tömlőbe a második emelettől fölfelé, az atya raktárainak maradék tartalma azután évtizedekre eltűnt a nyilvánosság elől a legvadabb magyarázatokat ihletve, melyek közül az, hogy a zsidók meg a mormonok összejátszottak a spanyolokkal, csak hogy az igazságot meghamisítsák, még az enyhébbek közé tartozott. Mások azt állították, hogy az atya halála után közvetlenül német tisztek bukkantak fel, és ládaszámra tűntették el Hitler magángyűjteményét, ismét mások szerint viszont a Vatikáni Könyvtár nyelt el mindent szokása szerint. Az viszont dokumentált tény, hogy amikor 2015-ben a kollekciót három amerikai kutatónak megmutatták az Ecuadori Nemzeti Bank trezorjában, az már csak antropológiai leletek dús tárházának bizonyult, a titokzatos fémkönyvtár nem szerepelt benne. Bár később ugyanők találtak vésett fémlemezeket az egyik melléképület padlóján, ezek azonban nem egyeztek a fényképeken látható réz- vagy aranylapokkal, ábráik kezdetlegesebbnek, már-már gyerekesnek tűntek, az anyaguk pedig valami puha feketés fém volt; így viszont éppen a lényeg nem derült ki ezúttal sem, mármint hogy akkor az igazán értékesnek tűnő rész hova vándorolt.

Dárday Gyula ezen már meg se lepődött. Fénykorából emlékezett rá, hogy az amerikaiak keze igen messzire elér, s mi sem egyszerűbb számukra, mint egy hírportál tényfeltáró újságíróinak álcázva magukat szimatolniuk egy kicsit akörül, ami érdekli őket. Ám azt is tudta, hogy sem a szaléziek rektorát, sem a Nemzeti Bank elnökét nem ejtették a fejére, s az egész lehetett ugyanúgy gondosan megrendezett színjáték, mint egy bűnbánó Magdolna önkéntes és teljes vallomása a mások érdekeinek vésztörvényszéke előtt, épp csak ez az utóbbi lehetőség kevésbé volt valószínű. Már eleget látott ahhoz, hogy a vegyítetlen, tiszta igazságban akkor se higgyen, ha az megjelenik neki, és hát az arany... Ha az is meglett volna, az csakugyan felér egy jelenéssel, csodák azonban nincsenek.

A múzeumot egyébként állítólag a Vatikán megbízásából nyitotta az atya, sőt 1960-ig ez volt a legnagyobb Ecuadorban, ám a mezopotámiai összehasonlítgatások után két évvel, mit nem ad az ég, leégett. Mindössze két bádogviskónyi tárgy menekült meg, azokat pedig – ismét a szóbeszéd szerint – eltüntette Róma, mert ez még mindig könnyebb volt, mint magyarázatot keresni, vagy egyszerűen csak nyilvánosan szembenézni a lelet elég sok fejvakarásra okot adó természetével. A szentté avatási bizottság titkára szerint azonban vagy ötezer tárgyat a Banknak adtak el, hogy nemzeti tulajdonban maradjon, épp csak senki se tudja, hová lett mostanára az óriás koronája vagy a kétméteres, jelekkel teli bronzgitár. Mint annyi mindenre, erre se volt egyenes válasz.

Dárday, akiben egy könyvtáros veszett el, nem mehetett el egy ilyen lehetőség mellett szótlanul. Ha Alexandria nem égett volna le többször is, egy másfajta ókor teljesebb tudásával bizonyára egészen más korok következtek volna a világtörténelem olvasóján. Tegyük fel, hogy Móricz és Crespi fémkönyvtára csakugyan létezik, és a suárok őrzik az épületét, belépőjegyet pedig csak kettejüknek adtak, vagy – Ascanio Aramillóval együtt – eddig három látogatónak. Mi következne ebből? Az igazi múlt feltárását olyan stratégiai műveletnek tartotta, amely háborúk természetrajzát alapozza meg, és a konfliktuskezelés előfeltétele. Ezért tágabban értelmezte küldetését, mint a megbízói, sőt őszintén szólva nem is érdekelte, mit várnak tőle, mert a jeltelen túlélés feladata minden idegszálát pattanásig feszítette. Kiküldetése fő feladatának már rég nem azt tekintette, hogy az ecuadoriak megalázott nemzeti büszkeségét a maga csöndes módszereivel birizgálva az amerikaiaknak fejfájást okozzon, a peruiakat pedig a kormány meg a gerillák között megosztva utóbbiakat újabb szovjet fegyverek vásárlására ösztönözze, még ha ezt el is felejtette a feletteseinek elmagyarázni. Sokkal fontosabb volt számára, hogy utánajárjon annak az őstörténeti szálnak, amely szemlátomást sokakat izgatott, mert a kincsvadászat örvén a múlt gyökeres átértelmezését ígérte, s ehhez képest eltörpült, hogy argentin vagy cseh fegyverekkel üzérkedve dönthetők-e meg rendszerek, és változtathatók meg hatalmi viszonyok. Más kérdés, hogy az indiánoknak elegük volt a fehér ember kapzsiságából, és eszük ágában se volt senkit beengedni a területükre, pláne segíteni abban, hogy őseik hagyatékától végre megszabadítsa őket valaki. Ha az ember végigvette az elmúlt ötven év kalandorainak történeteit, meg hogy valamennyien üres kézzel tértek vissza, ha egyáltalán, akkor gondolkodóba kellett esnie. Hogyan lehet az, ami nincs? És hogyan tűnhet el, ami van? Mivel jómaga is kerülte a nyilvánosságot, Dárdayt nem hatották meg a hetilapok szenzációhajhász beszámolói, mert áradt belőlük a célzatos félrevezetés.

Crespi 1982-ben hunyt el, a holmiját pedig szétkapkodták. Ez fontosnak tűnt, mert ahol nincs érték, ott nincsen lopás sem. Így hát megint nem maradt más hátra, mint a pletykaelemzés módszere, a személyekhez fűződő szóbeszéd szétcincálása féligazságok után kutatva, hátha valamelyiket hitelesíti a nyilvánvaló indíték. Végül akármilyen abszurdnak tetszett, még mindig a legésszerűbb azt volt feltételeznie, hogy Crespi ügynök volt, mint jómaga, aki évtizedek csendes munkálkodásával begyűjtött kincset és szemetet, páratlan ritkaság és ócskaság egyaránt a polcaira került, majd onnan a lényeg ismeretlen helyre apránként továbbvándorolt, és csak az a kacat maradt, aminek alapján kontárnak, szelíd és jóságos futóbolondnak bélyegezhették a megkérdezett múzeumi kurátorok. Egy biztos, valaki nevethetett a markába, az öreg pedig még halálában is furfangosan mosolygott volna, ha meghallja, miket beszélnek róla. Idővel elterjedt az a mendemonda is, hogy az atya remetekülseje mögött éppenséggel Adolf Hitler rejtőzködött: tessék megnézni a petyhüdt szemhéját, láthatja ország-világ! A Führer mint emberbarát, ez az ötlet aztán annyira eredetinek bizonyult, hogy még Borges egyik novellájába is bekerült.

Hogy akkor most kié a barlang, a szerzői jogi vita ugyan holtpontra jutott, két év munkájával azonban Dárday Gyula úgy érezhette, hogy talán sikerült végre helyesen kiegészítenie a mozaik egy darabját. Egyrészt ott volt a szobrocska, amelyet von Däniken a föld mélyéről származóként harangozott be, Móricz és az ügyvédje szerint azonban nem a barlangrendszerből származott. Azt persze egyikük se vitatta, hogy a fénykép készültekor a szobor előttük állt, azaz jelen volt, tehát valahonnan odakerült. Másrészt adott volt a tény, hogy Móricz soha többé nem látogatta meg vezetőjét és druszáját, Juan Florest, noha a suárokhoz fűződő örök és megbonthatatlan barátság ugyanolyan elvi alapja volt az elbeszélésének, mint a szovjet-magyar megfelelője odahaza. Ebből arra következtetett, hogy a vezető mondott igazat, és Móricz tényleg elhozott három tárgyat a felfedezés színhelyéről, feltehetőleg a Bélák engedélyével, akik azonban erről elfelejtették a suárokat is tájékoztatni, ezek tehát joggal orroltak meg a mérnökre, mégpedig olyannyira, hogy a környékre se tehette

be többet a lábát, miután a turpisság kiderült. És itt volt az a furcsaság is, hogy Neil Armstrong, az űrhajós első útja a Holdról ide vezessen... Az elveszett könyvtáros szorgalmasan cédulázott, szemezgette a különös véletleneket, a nem kevésbé pályát tévesztett restaurátor pedig ide-oda rakosgatta, egyre csak keresgélte az egymáshoz illő darabokat, pont úgy, ahogy fazekat rak össze darabkáiból az ember. Persze nem is más a megismerés, mint egy hatalmas, mindent átfogó rekonstrukcióelmélet, mely maga is szakterületek cserepeire mállott szét, mikor a tudomány megjelenésével rapityára tört, de hát valamit valamiért. Összeállítgatni pedig volt mit, még akkor is, ha az összeesküvés-elméleteket félretette, miközben a feltételezés, hogy a hetvenhatos expedíciót szabadkőműves mormonok pénzelték, majd eltakarították a nyomokat, kapóra jött elkeseredett óráiban.

Egyáltalán nem hangzott hihetetlennek, hogy Móricz kijelentéseire világszerte felüssék a fejüket Brigham Young utódai is, akik száz év után még mindig Moroni angyal aranytábláit keresték, vagy bármit, ami ellentmondhatna nekik. Vagy, ha Armstrong csakugyan szabadkőműves volt, mint egyesek híresztelték, és az angolok tényleg elvittek négy lezárt ládát a táborból, miközben a dulakodás már-már fegyveres összecsapássá fajult az ecuadori különleges erők csalódott katonái meg a tengerészgyalogosok között, a becsapott suárok nyilván tudták, mire mondta az űrhajós, hogy a barlangban töltött három nap és két éjszaka nagyobb élmény volt számára, mint a Holdat megjárni. Az a négy láda mostanára bizonyára vagy egy magángyűjteményben végezte, vagy a brit kormány pénzén egy titkos laboratóriumban, a bennfenteseken kívül mindenki más számára elérhetetlenül. Mindez semmivel nem hangzott valószínűtlenebbül, mint hogy ötszáz kilométeres körzetben a Vatikán ügynökei léptek közbe, és tűntették el a terhelő bizonyítékokat. Ami azonban nem fért Dárday fejébe, az Móricz azon állítása volt, hogy magyarul tudott beszélni a suárokkal, s pont így és ezzel nyerte el a bizalmukat, mintegy kiválasztottságát bizonyítva.

De ismét: miért állna szóba egy fejvadász törzs egy fehér mérnökkel, és főleg hogyan? Milyen nyelven? Megy, mendegél az ember az őserdőben, találkozik egy suárral, az meg azt mondja neki: »Mi járatban, hórihorgas idegen?« Mi zajlott köztük három évig, mígnem összebarátkoztak? Elég nyilvánvaló, hogy Móricz nem írhatott a köztársasági elnöknek anélkül, hogy valamit tényleg ne talált volna, se nem találhatott rá erre a valamire az indiánok háta mögött, akikkel viszont nehezen melegedhetett volna össze, ha puszta mutogatásra szorítkoznak. A bizalomhoz ez kevés, különben már rég az első misszionárius nyakába borulhattak volna, ahelyett hogy a fejét levágják, kicsontozzák, növényi levekbe mártsák és forró homokkal meg kavicsokkal töltsék meg, míg csak öklömnyire nem zsugorodik, végül szépen összevarrják a száját meg a szemhéját, a fülét viszont ne bántsák, mintha hallania szabad lenne továbbra is. Dárdayt tehát az gyötörte, hogy egyfelől nem kételkedhetett a józan ész erejében, ezek a kérdések pedig mindent kibírtak, a rájuk adott válaszokkal egy bivalyt meg lehetett volna kötözni, s mindez Móriczot igazolta; ámde azt a Móriczot, aki másfelől olyan interjúkat adott, mint a guayaquili El Universonak 1976 derekán, és amely körülbelül így hangzott:

– Úgy gondolja, hogy vannak odalenn emberek?
– Nevezzen őrültnek, de emberfeletti lények élnek a föld alatt a halhatatlan istenükkel.
– Milyen a fizikumuk?
– Hús és vér, a genetikájuk azonban fejlettebb a mienknél.
– Ön találkozott velük?
– Ezért tudok válaszolni a kérdéseire.
– És mit csinálnak abban a földalatti világban?
– Fejlett technológiájú műhelyeik vannak.
– Csészealjakat reptetnek a Föld közepéből?
– Ki tudja...
– A suárok látták ezeket a lényeket?

– Lehetséges, mert az isteneik.

– Ha elfogadnák a feltételeit, elvezetne másokat is arra a helyre?

– Előbb ki kellene választanom, ki jöhet oda.

– És ez elég?

– Nem, azt is ellenőriznem kellene, hogy hajlandók-e fogadni őket.

– Sokaknak ez hihetetlenül fog hangozni.

– Pontosan. Nemrégiben agyalágyultnak neveztek. Még a barlangok létezésében sem hittek. Most azt mondják, nagyszerű vagyok. Persze sejtem, hogy bolondnak fog hinni azután, amit elmeséltem önnek. Mindenesetre a földalatti világ létezik, és vele együtt az említett lények. Mi nem látjuk őket, ők azonban látnak minket.

Ám alighogy számbavette ezt az ellenérvet, ismét enni kezdte a kétség. Ki az, aki önként csinál magából bolondot, és miért tenné, ha nem muszáj? Minél beljebb rágta magát ebbe a szövevénybe, annál kevésbé értette az egészet. A mozgatók szintjén hitelesnek bizonyult minden, az indítékok is rendben voltak, ha viszont a leletek fényképeit egybevetette a tényként tálalt féligazságokkal, az életkedve is elmúlt, akkora zűrzavarba torkollt a felderítés. S mire ideért, ruhástól el is aludt a rozoga pamlagon, hiába böködte a rozsdás rugóknál is jobban a hajnal, világította meg a szállongó porszemeket a redőny lyukain betűző napsugár.

Teltek-múltak a hetek, a hónapok. Mint utólag kiderült, a Moszad ekkor már mással volt elfoglalva, és csak szabadidejében, társadalmi munkában kereste Mengelét. Kezdett eltünedezni a süllyesztőben egy újabb esztendő, mikor nem tudott magával mit kezdeni – az emberek közé kimenni nem mert, nehogy meglássák rajta, mennyire nevetségesen magányos, misére meg nem járt, se nappalira, se éjfélire, mivel hamisnak érezte, hogy bármiféle közösséghez tartozzon; maradt tehát az, hogy vagy magában igyon akár odahaza, akár a boltban, vagy alkalmi ismerősökkel valamelyik bárban.

Karácsony közeledtével kimosni kimosott ugyan ő is, mint mindenki, ki is takarított a padláslyukban, amelyet bérelt, de csak egy kicsit, ahol a papok táncolnak, mert vendéget nem várt sem most, sem soha. Ha visszagondolt rá, tavaly ilyenkor miként vergődött a határátkelő felé és kötött ki a lezuhant repülő lázálmai után Juan Floresék hegytetején, elfacsarodott a szíve, mert most már tudta, mi a boldogság, csakhogy későn. A pálmák alatt mindenfelé betlehemet építettek a kertekben, megjelentek a színes fehérneműk is az utcai standokon, a boltok ponyvája alatt férfiak és nők turkáltak az alsónadrágok, bugyik meg a fürtökben, méret szerint felaggatott melltartók között, mert aki szilveszter éjjelén sárgát viselt, arról úgy tartották, hogy a következő évben gazdag lesz, aki pirosat, megleli a szerelmet, akin pedig zöld virít, azt szerencse éri; nem csoda hát, ha sokan mind a hármat felhúzták. Felbukkantak az alkalmi maszkárusok is, akik a járda szélére terítették le kínálatukat, és tömegével kínálták a papírmasé fejeket az év végi kisze-készítéshez, az amerikai elnök vigyorától korrupt helyi politikusok arcmásaiig. Aztán a nyári hőség forrpontján bekövetkezett a trópusi születés csodája, ünneplő családok vonultak egyik háztól a másikig, még több rizs és sütemény került az asztalra, hozzá pulyka, csirke meg saláták, de főleg rizs kukoricával, rizs sajttal, édes rizs, csípős rizs, valamint édes és csípős rizs. Az utcákon a járókelők karácsonyi dalokat dúdoltak, az emeletekről itt is, ott is énekszó harsant; egyszerre érthetővé vált, miért ilyenkor nem bírnak ellenállni többé a sürgetésnek az öngyilkosok.

Pár nap múlva aztán enyhült valamelyest a helyzet, s mintha hosszú merülés után bukott volna fuldokolva fel levegőért, a dolgok elkezdtek ismét jobban hasonlítani önmagukra, de még messze nem volt vége. Most minden család elkezdte összerakni a maga óévet jelképező bábuját, feltúrták a fiókokat ócska harisnyákért, zoknikért, kitömték a hurkát fűrészporral, végül ráaggatták a legrondább maszkot, amiben csak egyet tudtak érteni, hadd testesítsen meg minden rosszat, gyűlöleteset és utálatosat, sőt a partvidéken óriásokat gyártottak a madárijesztőkből, nem azért, mert az élet arrafelé még nehezebb volt, hanem hogy a szomszédságok ebben is versenyezzenek egymással. Szilveszter reggelére az utcákon már láda-

halmokban állt a pilzeni, bakokra állított asztalokon szőlőárusok halmozták föl opálosan sárga meg vörös portékájukat, s mire megjelentek az Özvegyek, kezdődhetett a muri.

A kiszék leendő özvegyei nőnek öltözött fiatal férfiak voltak, akik ellepték a forgalmas utakat: ki lila csigafürtös parókát viselt csíkos trikóval, ki fehér karneváli álarcot, léggömbökkel meg párnákkal tömték ki a mellüket meg a feneküket, és addig hergelték a sofőröket azzal, hogy nem mozdultak az útjukból, míg meg nem kapták az esti sörrevalót. Ebben a mulatságban az egész város részt vett kivétel nélkül, még a gyerekek is, akik beérték cukorkával apró helyett, viszont nem lehetett eljutni sehonnan sehova. Az Avenida Amazonas környékén már hatalmas bábok ácsorogtak vagy támaszkodtak a klasszicista bérpaloták homlokzatának – ez volt a vállalatok ajándéka, szabadtéri kiállítás az elmúlt év politikai botrányaiból, hozzá sátoros népkonyhákkal, kocsmákkal és zenekarokkal. Erre a napra minden bolt lehúzta a redőnyt, ellenben rengetegen rejtettek a bal cipőtalpukba egydollárost, hogy szerencsét hozzon; sokan már délelőtt álarcban táncoltak, minden utcában más muzsika szólt, de mindben utcabált rendeztek, és Dárday tudta, hogy temérdek lesz a tűzijáték meg másnapra a kezét-lábát vesztett sebesült. Estefelé aztán itt is, amott is elkezdtek felbukkanni kisbőrönddel a kezükben azok, akik jövőre sokat akartak utazni, hogy körbefussák a háztömböt, miközben pergett a zsebükből a lencse; előkerültek a színes bugyik és alsók, majd éjfélig még csak-csak, míg odahaza voltak a családdal, az óra végső ütése előtt gyorsan bekapták az obligát tizenkét szem szőlőt, utána azonban elszabadult a vidám pokol. Az utcák megteltek családokkal, mindenki meggyújtotta a maga bábuját, de úgy, hogy a város utcái lángban álltak a fölragyogó láthatárig, miközben röppentyűk inaltak százával fölfelé, azután átugrották a kiszét tizenkétszer, egyet minden hónapért, hogy az újesztendő jobb legyen a réginél. A zene már harsogott innen is, onnan is, tartott a hangzavar reggel négyig, végül kis időre elcsöndesedett, csak hogy hatkor kezdődjön elölről. Addigra a macskaköves utcákat méterenként hamucsomók tarkították.

Januárban kínjában ismét fölkerekedett, hátha vidéken hall valamit, ami előrébb segíti, de hiába, pedig ezúttal az inkák országútja mentén haladt, előbb Ingapircából délkeletnek, Cuzco felé, utóbb céltalanul vissza északnyugatnak, mint aki otthon felejtett valamit, épp csak nem jut eszébe, micsodát. Az újabb kalandtúra két szakasza azonban merőben ellentétes jellegű volt. Ingapircáig busszal lejuthatott elvben nyolc, ám végeredményben sem több, mint tizenkét óra alatt, a jegy ára pedig óránként egy dollár szokott lenni még a nagy útjavítások előtt, de mivel minden a sofőr temperamentumán múlott, teljességgel kiszámíthatatlan volt, vajon egy órával előbb vagy később érnek oda a menetrendben szereplő időpontnál, amely a közlekedési szabályokhoz hasonlóan csupán ajánlásszámba ment.

Az utat néha földútnak is csak nagy jóindulattal lehetett volna nevezni, sár és pocsolyák sorakoztak szembejövő, a szakadék szélén centiző autókkal meg buszokkal, fölöttük meredek szirtek, alattuk meg a nagy semmi, ha az ablakon kinézett. Azt már megszokta, hogy kecskék, malacok és tyúkok is legyenek az útitársak között, ezúttal azonban két láma is velük tartott szenvtelen fensőbbséggel ringatózva a széksorok között. Ez a busz is tele volt ragasztva a vezető körül szentképekkel, matricákkal, aranymondásokkal, kicsi és nagy ikonokkal, sőt karnyújtásnyira a kormánytól rugós talpon ott rezgett egy apró villanykörtékkel felövezett gipsz Szűzanya is, aki körül a színes lámpafüzér minden fékezéskor felvillant, hogy a végzetre emlékeztessen, amelyben valamennyien mély vallásossággal hittek; a villanások azt jelezték, hogy még mindig nem ütött a végső percük, vagy éppen kurta imaként röppentek a magasba, ahol újra meg újra kedvező fogadtatásban részesültek. A baj csak az volt, hogy ez felbátorította a sofőrt, s ettől istenkísértő modorban kanyargott az utakon, hiszen végtére is nem az számított, milyen technikával vezet, hanem hogy lelkileg készen áll-e színről színre találkozni Teremtőjével, amit viszont egyfolytában bizonyítani igyekezett. Hozzá valahányszor elhaladtak egy-egy szent útszéli szobra mellett, a kalauzzal együtt hányta a keresztet és rövid fohászokat mormolt, csatlakozva az utasok többségéhez, akiket mostanára kivert a

halálveríték annak ellenére, hogy a recsegő rádióból egyfolytában bömbölt a latin zene. Egy alkalmi árus is felkapaszkodott velük a fedélzetre, fel-alá tolakodott középütt, vizet, hamburgert, pattogatott kukoricát meg vaníliafagylaltot árulva, noha utóbbit csak az igazán vakmerők kóstolták meg. De a legdurvább a szag volt, a zsúfolásig teletömött buszon utazó parasztok, csavargók, városiak és világjárók ezerféle kipárolgása, amelybe kevés illat, ám annál több bűz vegyült. Noha törvény tiltotta, hogy a busz álló utasokat szállítson, jogászféle nem szállt fel ide, így Dárday Gyula vállán ezúttal egy kétéves-forma kislány üldögélt, mint kiderült, pelenka nélkül. Mivel azonban vécé nem volt a buszon, olykor megálltak, hogy akinek sürgős, könnyíthessen magán, ezt viszont egy gyerektől nem lehet elvárni, és nem is várta el senki, mint arra a maga kárán kellett rájönnie.

Amint háta mögött tudta a civilizációt, az összkép megváltozott. Ezen a vidéken nem volt szükség művészetre, se újságokra, politikára, hogy a dolgok látszódjanak, mert a természet megoldotta mindezt saját maga. Nem volt tülekedés, mindössze a határtalan ég meg a hegyek, nem kellett kiválni, jobbnak lenni másoknál, csak hogy észrevegyék, vagy rosszabbnak, ami ugyanaz, mert a kiválóságról gondoskodtak az évmilliók. Semmi nem takarta el a másikat a perspektíva törvényeit meghaladó módon, tehát nem kellett harcolni se ellene, így keletkezés és pusztulás egyaránt békésen zajlott, ellentmondás nélkül. A küzdelem az élettel járt, amelyet mint metaforát vetítettek ki az élettelen anyagra mindazok a nyugtalanok, akik féltek ettől a csendtől, a se nem élő, se nem halott fenségtől, mert annyival nagyobb volt mindennél, ami lüktetett. Itt végre kipihenhette, amire máskülönben vágyott, mert az tönkretette: nem volt se társadalom, se forgatag, se kapcsolatok, se magány, csak olykor egy kondor röpte az égen, ahogy egyre feljebb keringett zsákmányát keresve, ez azonban árulkodott róla, hogy az élők világához tartozik, egy másfajta, kevésbé üdítő lét kezdete.

Mindehhez szürke csúcsok tucatjai meredeztek körülötte, csupa viharoktól bordázott sziklameredély, ráncos öreg arcokhoz hasonlóak, a távolban pedig egy pillanatra sem tűntek el a jeges hegygerincek fehér fűrészfogai a háromszázhatvan fokos körpanorámából; az erózió-marta magasokból helyenként pusztító áradások hömpölyögtek alá és mosták el az évszázados országút hosszú szakaszait, amely az ép részeken tizennyolc méterre is kiszélesedett; máskor lépcsők ezrein vezetett hágókra föl, annak idején évente megújított, kilencven tonnát is kibíró kötélhidakon át vad szurdokok fölött, vagy mélyföldekre le, távolian kéklő, hívogató medencékbe. A hajmeresztő szintkülönbségek kétségbe ejtették a leggyakorlottabb vándort is, bár el kellett ismerni, hogy a magasból könnyebben észre lehetett venni bármi veszélyt; mégis nehéz volt elképzelnie, hogy itt hajdan kereskedők vonultak végig, áruktól roskadozó karavánok, futárok továbbították az üzeneteket Argentínától Kolumbiáig mindössze hét nap alatt, vagy hogy ez a birodalmi védvonal hozzá hasonló katonák terveiben fontos szerepet játszott. Koronként romok mellett vezetett a nyomvonal – a hatalmas zöld mezőkben alaprajzok nyíltak, tufából rakott barnásfekete falak, örvények bejárata. De az inkák bukásához is ez az út, ez a briliáns csapda vezetett, mert a spanyoloknak megkönnyítette a behatolást a birodalom szívébe, Atahualpa kivégzése után pedig évszázadokra feledésbe merült, mivel nem volt rá szükség többé.

A valahai Qhapaq Ñan hálózata harmincezer kilométeren és hat országon keresztül kötötte össze az Andokot Amazóniával, s még most is rakott kőfalak között kanyargott, melyhez kötve időnként mélán várakozó öszvérekre bukkant; máskor lámanyájak legeltek a fátlan, dús fűvel borított, smaragdzöld hegyoldalakban, gömbölyű, elkoptathatatlan köveken tapodott, időnként palatetős kőkunyhók maradtak mellette el, csak a nyugtalanságát nem bírta elűzni. A hóhatár felett már egy-egy csapat kecses vicuña is feltűnt; ezek az állatok a köves meredélyeken egyetlen foltra jártak ürítkezni, remek háziállat vált volna belőlük. Olykor találkozott egy-egy vándorló falusival vagy alkalmi turistával is, a barlang azonban eltűnt, nem hallott róla senki, csak egy hasonlóan kósza német, akivel egyszer egy kopár hegytetőn

akadt össze. Az illető Andreasként mutatkozott be, és aznap este mint egy mesét, úgy mondta el neki, hogyan lehet odajutni, mert felismerni vélte benne a hallgatás titkos társaságának egyik tagját. Kiderült, hol vétette el Hall expedíciója meg a többiek, akik előtte vagy utána a Tayos-barlangban jártak. A bejárati kürtőtől a Guayasi Miasszonyunk Dómja nevű terem csakugyan mintegy háromszáz méterre fekszik, és persze tényleg ez a zsírfecskék költőhelye, ezrével villog a piros szemük a zseblámpa fényében. Innen azonban még két hosszú szakaszon kell átkelni, mígnem a járat derékszögben elkanyarodik és visszafelé kezd haladni. Akkor jut az ember a körkörös terembe.

– Ebben a teremben van először is egy kerek kőasztal, körülötte hét trónussal, és mindegyik mögött egy-egy négyszögletes nyílás. Ha a dél felé nyílón keresztül vágunk neki az útnak, egy keskeny és rövid folyosóba jutunk, amely kissé emelkedik. Ezen egy óra hosszat kapaszkodva az alagút délkeletnek fordul és sokkal meredekebben tart fölfelé, majd annyira összeszűkül, hogy csak kúszva lehet átjutni rajta – magyarázta Andreas a szélzúgás közepette. – Kisvártatva fény látszik a kaptató végén. Az alagút szájadéka teljesen rejtve marad a külvilág elől, mert egy hatalmas vízesés mögé nyílik. Aki ezen átkel, hegytetőre jut ki a szűz őserdő kellős közepén, majd egy hatalmas másik barlangra talál. Emellett meredek sziklafal tornyosul a dzsungel fölé, lentről a völgyből is jól látható, s ennek a falában kanyarog az a keskeny, síkos ösvény, amely egy másik, sokkal kisebb, mindössze három méter mély bejárathoz vezet. Ennek az alján található két, egyenként fél méter széles kőlap: ha ezeket elmozdítjuk, alattuk keskeny lépcső vezet le a saras barlangfenékre, de vigyázat, mert a legvégén van egy rendkívül veszélyes lejtő, annak az alján pedig egy talán negyven méter széles tó. Ha aztán innen folytatod az utadat egy vízszintes galérián keresztül, az pár kilométer után nyugatnak fordul, enyhén lejteni kezd, majd jó órányi járásra egy másik, az előbbinél sokkal kisebb terembe torkollik, a fenekén annak is tavacskával.

Ha a tóból a víz eltűnik – ez időnként megesik –, a kiszáradt mederben, vagy tíz méter mélyen, van mellette egy szoba. Ebből pár méter után újabb hosszú lépcső kapaszkodik fölfelé, elér abba a másik vízszintes, rendkívül keskeny és alacsony átjáróba, amiben nem lehet fölegyenesedni sem, ez pedig csigavonalban halad. Még egy, szintén meredek lépcsősor következik, ezúttal lefelé, majd egy nagyobb üreg, a közepén oltárfélével, s végül a hatalmas, oszlopsoros galéria, amely mindaddig tart, míg csak le nem ereszkedik a nagyterembe.

– Ebben a nagyteremben valamiféle örökké forgó lámpa fénye arannyal borított emberi csontvázakra esik, mellettük halmokban hevernek a kincsek. Középütt kőasztal áll, rajta hatalmas könyvek arany lapokkal, a lapokon hieroglifákkal, az összes földi civilizáció történetét tartalmazó feljegyzésekkel – fejezte be alkalmi útitársa, azzal beletúrt fekete szakállába. – A barlang lakói ezen a szinten élnek– tette hozzá, miután Dárday nem válaszolt. – Nálunk alacsonyabbak, és árnyként surrannak a homályban. Idegen ne érintsen meg ott semmit, vagy sosem talál ki többet.

Olyan képletesen magyarázta el mindezt a kis tábortűz mellett, hogy másnap reggel, mikor elbúcsúztak, és Andreas elindult ellenkező irányba, majd kisvártatva elnyelte a távol, hogy csak egy óra múlva bukkanjon fel apró pontként a szemközti hágón, Dárday úgy érezte, minden világos, most már tényleg csak a lejáratot kell megtalálnia. Ezek szerint vannak, akiknek a Bélák léte valóság, noha nem feltétlenül így nevezik őket, a megoldás pedig a Gualaquiza-Yaupi-Morona Santiago háromszögben lapul, valahol a Coangos rohanó vize mentén; ebben mindenki egyetért. Az igaz, hogy a zóna hemzseg az ellenséges törzsektől, jobbára járhatatlan, és csak bejutni lehet, kijutni belőle nem, mint jó pulikutya mellett a házba, de ezzel semmi baj. Ahol a szükség, ott a segítség.

No igen, a természetben a numinózus vonzása győzi le a tömegét. Az otthon viszont ott van, ahol az embert szeretik. Csak erre ne vágyna! Aki ezt a kísértést legyőzi, szabad marad. Mikor rájött, hogy most kelepcébe került, visszafordult, mert nem volt hova mennie többé, két dolgot azonban megtanult. Az egyik az volt, hogy a számla a halálnál is biztosabb:

nem törvényszerű, hogy holnap felbukjunk, akár a gyöngytyúk, az viszont igen, hogy a postás újabb fizetési felszólítással állítson be. A másik, hogy a cérnaszál, amelyen az események függenek, vékonyabb az üzemi kosztnál. Mással ugyanis nem tudta magyarázni se azt az öregasszonyt, aki az egyik faluban a disznajával lakott, azt tartotta a gyerekének, cicomázta, csókolta és dicsekedett vele; se azt a másikat, aki világéletében imádta a macskákat, de meghalt, nyugodjék, s amikor a rokonság kivitte a sírjához a cirmost, megmozdultak a rögök, láthatta akárki.

A harmadik év őszén aztán forró nyomra bukkant. A quitói Katolikus Egyetem könyvtárában a Harper & Row-tól egy nem sokkal érkezése előtt kiadott becses áttekintésre talált, már ami a közelmúltban történteket illette. Ráadásul a szerző, egy rangja iránt közömbös olasz gróf Isztrián született, majd az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása után az olasz hadsereg deszantosaként harcolt a második világháborúban, a németek ellen is, akik majdnem kivégezték, majd a negyvenes évek végén Kanadába vándorolt ki, eredetileg azonban régészetet és antropológiát tanult, mert Dél-Amerika őstörténete izgatta. A problémája egyszerű volt: ha egyetlen magaskultúra sem alakulhat ki előzmények nélkül, hol vannak és meddig nyúlnak vissza azok a prekolumbián alapok, amelyre például az inkák birodalma épült? Legalább két munkahipotézissel dolgozott; az egyik szerint a legutolsó kis jégkorszak úgy tizenötezer éve érhetett véget, és a felmelegedés az egyenlítő mentén kezdődött, vagyis a kulturális szétsugárzás kezdeteit abban a zónában kell keresni. Ennek a képletnek persze se Mezopotámia, se Kína, se Egyiptom nem felelt meg mint végeredmény, azt pedig szintén nem lehetett állítani, hogy az amerikai népvándorlások hajdani középpontja Ecuadorban lett volna, noha a hipotézis ezt sugallta; ám még így sem lehetett megtagadni az elismerést egy olyan ötlettől, mely az éghajlatváltozás függvényévé tette a történelmet. A másik megfigyelése az volt, hogy az inkákat megelőző kultúrák fazekassága két közös jegyet mutat: részint mind az Andok lejtőin fejlődtek ki, ahol agyag egyáltalán található, illetve rendre felbukkannak bennük amazóniai motívumok is, mint például a papagáj, a jaguár, a majmok vagy a kajmán – mindez azt sejttette, hogy névtelen Amazonas-menti őskultúrák kényszerültek följebb húzódni az esőerdőkből a hegyekbe, onnan vitték magukkal a hagyományaikat, amelyek aztán az új közeg adta lehetőségekkel élve a kőfaragás helyett az agyagművességben bontakoztak ki. De mi lehetett ez a kényszer? Kideríthetetlen rejtély maradt, ám az amazóniai indiánok hitvilágában is jelen volt a vízözön emléke, amelyből egy szent óriáskígyó vezette ki a rá emlékező törzseket, tehát az őskori katasztrófaelméletek révén valami köze máris volt Dárday nyomozásához. A nyomok természete azonban az, hogy hamar kihűlnek, tehát sürgősen tennie kellett valamit.

A könyv a gróf több évtizedes munkáját, számos expedícióját foglalta össze a terepmunka során rögtönzött feljegyzései alapján, mivel pedig Ecuadorban is éveket töltött, percre kortársa volt Móricznak, sőt ugyanarra a vadra vadásztak is, épp csak ő tudományos, Móricz meg áltudományos indíttatásból, ami azonban az indiánokat végképp nem érdekelte. Nekik az életmódváltás kényszere fájt, az, hogy a fehér ember a betegségeit elviszi magával mindenhová, a misszionáriusok azonban csak szép szavakat hoztak magukkal, gyógyszert nem. Így érthetővé vált, miért tűrték a nem spanyol gringókat jobban, mint a spanyolokat.

Szokás szerint a XVI. században kezdődött az egész. Kolumbusz felfedezése után száz évvel a kor tudósait már alaposan megizzasztotta, hogy az új földrészen tapasztaltakat a Biblia szerint magyarázzák, azaz hogy eldönthessék, még mindig az Ó-, vagy inkább már egy Újvilággal van-e dolguk. Ez a habozás mindenekelőtt a bennszülöttekre vonatkozott, pontosabban arra a talányra, vajon Indiába érkezett-e a Santa Maria csakugyan? Gregorio Garcia atya 1606-ban Madridban megjelent beszámolója az újvilági indiók eredetéről ennek iskolapéldája volt. Az 1726-os második kiadás egy példányára jó kétszáz évvel később Móricz bukkant egy Buenos Aires-i antikváriumban, még azelőtt, hogy Ecuadorba érkezett ajánlólevelekkel megrakodva, és mintha villámcsapás érte volna. Ezt a könyvet úgymond

elhallgatta az inkvizíció, amely éppen Giordano Bruno megégetésével meg a harmincéves háborúval volt elfoglalva, az egyik levelében írtak szerint Móricz viszont ki akarta adatni, illetve olyan tényeket szándékozott nyilvánosságra hozni, amelyek igazolják annak tudományos tartalmát.

A dilemma a következő volt. Noha Európa a tatárjárásig nem is hallott róluk, a mongolok mint Noé fia Hám távoli atyafisága még belefértek a görög-római hagyomány meg a Biblia egyeztetésével megalapozott reneszánsz világképbe, Amerika azonban már nem. Eddig a pontig a néprajzi érvelést az határozta meg, hogy a Bibliától minden különbség véletlen, minden hasonlóság vele viszont lényeges. A nagy felfedezés ennek a békés közmegegyezésnek vetett véget, mert Amerika annyira más volt, hogy egy második Noé bárkája feltevése nélkül nem lehetett megmagyarázni, honnan származik a töméntelen új állat- és növényfaj, no meg az ottani emberek. A felülvizsgálat ezt az ötletet aztán annak rendje és módja szerint föl is vetette a vízözön kétféle változatára építve, amint az a Genezis 7:7-9 és 7:13-15 verseiben található, mégpedig úgy, hogy az első bárka rakománya Afrikát, Európát és Ázsiát keltette volna új életre, a másodiké pedig a maradékot; ám arra senkinek nem volt magyarázata, Noé és családja hogyan hajózhatott egyszerre két bárkán ellenkező irányba az egekig csapó hullámokon.

Garciát az Újvilág benépesítése is érdekelte. Befolyásos művében a zsidók, karthágóiak, görögök, rómaiak, föníciaiak, egyiptomiak, afrikaiak, etiópok, franciák, kambriaiak, finnek és frízek mint lehetséges bevándorlók mellett a szkítákat, illetve a hunokat is számításba vette; utóbbiakat a magyarokkal azonosítani Móricznak már gyerekjáték volt. Mikor 1964-ben megkérdezték a történészek, minek jött Ecuadorba, ezt a kínos választ adta:

– Felfedezni azt a több ezer kilométeres földalatti világot, amely Venezuelától Chilén át Argentínáig nyúlik.

Garcia választása Noé három fia közül végül Jáfetra esett, hogy Sém és Hám távollétében az Újvilág ősatyja legyen, illetve a transzatlanti kapcsolat helyett – némi rátartással – a szintén általa felvetett mongolok jöttek be végül, ami a mormonokig elható javaslatnak bizonyult. A kor tudósai az ilyen döntéseket nyelvészkedéssel vélték megalapozhatni, s ezzel elkezdődött a délibábos hangtani egybevetések hosszú sora, melyek ugyanannyi különböző őstörténethez vezettek aszerint, ki milyen rokonság mellett tette le a voksát. Az őstörténet viszont már rangsorképző hivatkozási alap lett, amelyből a történelmi igazság fogalmát próbálták levezetni, ha már az isteni igazság oly sajnálatosan nem volt hajlandó megnyilvánulni; mégpedig úgy, hogy lettek győztesek meg vesztesek, ám míg előbbiek szerint ezzel tétetett igazság, utóbbiak szerint éppen ellenkezőleg. Az értelmezési zűrzavar azután kiváló termőtalaja lett a hatalmi harcoknak, s ezek pártosságtól vagy ügytől függetlenül egyetlen célt tűztek ki: hogy magukkal jót téve tegyenek úgy, mintha másokat szabadítottak volna fel, ezáltal állítva helyre a dolgok igaz rendjét. Mindezeket Dárday a nemzeti könyvtár olvasótermében bogarászta ki hétvégeken, hogy a látogatásai ne keltsenek feltűnést.

Móricz, aki eddigre kultikus figurává nőtte ki magát, egy álomvilágban járt-kelt, miközben a valódival hadakozott, de éppen a háborúhoz meggyőződésre volt szüksége, hogy az igazáért kiálljon, gondolta Dárday kedvetlenül, mert mindez elemibe illően volt egyszerre kezdetleges és magától értetődő. De miből táplálkozott ez a meggyőződés? Egy gyűjteményből, amely szőrén-szálán eltűnt, noha ő még láthatta? Crespi füleséből, amivel a suárokhoz küldte? Vagy abból a másikból, amit elmondása szerint egyedül ő ismerhetett meg, hogy prófétájává szegülve híveket szerezzen neki ezernyi megaláztatás közepette? Legkevésbé a Pál apostolokkal lehet bármit is kezdeni, mert csak ők tudják, mit láttak, de mindent felforgatnak azért, hogy mások is elhiggyék nekik.

Mikor kiderült, hogy szerinte még a Galapágos-szigetekről is lávacső-alagutak vezetnek Dél-Amerikába, Dárday Gyula végérvényesen felismerte benne a fanatikust. A

küldetéstudat erejének mindegy, mikor és hol diadalmaskodik az eszme a józan ész felett, és innen már tényleg csak egy lépésre volt az az ötlet, hogy a föld kérgét alagúthálózat lyuggassa át, titkos civilizációkat kötve össze Szibéria jege alatt a Tűzfölddel. Tehát meg kellett keresnie, miből táplálkozott Móricz elhivatottsága, amely mindkét világrendszerre egyformán veszedelmes volt, mert a történelem végét hirdette, ezúttal a magyarok felsőbbrendűségébe csomagolva.

Mindenekelőtt azt kellett volna tisztáznia, vajon az önjelölt megszállottak egyike-e, vagy csupán egy kalandor a sok közül, akinek szerencséje lett, esetleg azt is csak híreszteli. Másodszor, feltéve hogy ebből a hóbortból valami igaznak bizonyul, mi következik belőle akár kül-, akár belpolitikai szempontból? Valamint harmadszor: kinek áll érdekében pont itt és pont mostanában ezt a történetet fölmelegíteni? Nyilván a keresők azon válfajához tartozott, akinek a tények legfeljebb ideig-óráig állhatnak ellen, mert hisz az igazában. A tudomány nevében őt ért támadásokat a karvalytőke rablótámadási kísérleteinek fogta fel, és állította be. Mivel a leletére vadászók miatt nem árulhatott el többet, egyszersmind amit talált, bármi lett légyen is az, a józan észt meghaladta, ezért épp a bizonyíthatóság, a tudomány előfeltétele nem vonatkozott rá: csiki-csukiba került. Mikor ezt megértette, sértődötten elhallgatott. Bizonyíték lelőhely nélkül, ez lett volna a következő lépés, amihez meg kellett szegnie az addig vaskövetkezetességgel állított szabályt, hogy nem hoz el semmit a barlangból; mikor idáig ért, elragadta a halál, akár mert félteértett egy imperatívuszt, akár mert kezdett túlságosan kényelmetlen lenni valakinek, vagy egészen szimplán csak a szíve vitte el. Ebből a választékból mindenki azt halászhatta elő, ami a természetének legjobban megfelelt, a rajongó az emberfeletti titkot, a lázadó az ellene összeesküvő elnyomó hatalmakat, az orvos meg a pap pedig a múlandóságot. Ezek közül azonban egyetlen szempont sem zárta ki a másik kettőt, és ez okozta a parázs vitákat. A módszeres gondolkodás uralma itt, a senki földjén véget ért.

Ez az embertípus a többiekre merőlegesen okoskodik, ezért érvelése lehet bármilyen következetes vagy ésszerű, a többség számára mégis nehezen követhető, mert a kiindulását nem értik, az origót, ahonnan nekivág a világnak. Ugyanakkor ő is csak egyfajta rózsaszín álomban téveszthette össze a tulajdon véleményét a tényekkel, közelebbről bárminemű bizonyítékkal. Például az első hivatalos bejelentéstől kezdve egyre határozottabban és árnyaltabban állította, hogy Dél-Amerika alatt egy több ezer kilométeres, emberkéz alkotta járatrendszer húzódik, mások pedig felkapták és gondolkodás nélkül ismételgették a szavait. Ám mint kiderült, legfőbb érve erre az volt, hogy a lappantyúfélék rendjébe tartozó szuszók – egy ultrahanggal tájékozódó, gyümölcsökön élő éjjeli madárfaj – milliószámra fordul elő a barlangok mélyén Venezuelától le Bolíviáig. Ez alagutak nélkül is lehetséges, hisz a barlanglakó denevérek előfordulásából se következtethet senki arra, hogy két távoli pont között holmi földmélyi összeköttetés tehet a dologról. Eltekintve tehát attól a lehetőségtől, hogy a Tayos-barlang folyosóit lappantyúemberek építették más földalatti üregeknek a lépcsőházak egyikéül, Dárday nem látta okát, miért ne higgyen inkább a geológiának.

Egészen hasonló volt a helyzet a kozmikus színjáték leírásával. Móricz a hatvankilences expedíció során elmagyarázta társainak, hogyan fog be bolygónk időről időre más holdat magának, s hogy a jelenlegi immár a negyedik, mert a Föld nehézkedése rendre fölülkerekedik a körülötte keringő égitest ellenállásán, előbb légkörébe vonzza, aztán a súrlódástól amaz előbb felizzik, majd szétmorzsolódva becsapódik. Mivel a szűkülő körpálya időszaka akár évezredekig is eltarthat, az izzó kődarab farkába harapó tűzkígyót rajzol az égre, illetve magasra korbácsolja a dagályt, hogy az majd az Andok csúcsaira kagylókat és tengeri üledéket teríthessen. A geológia persze az ilyesmit is elintézte lemeztektonikával, ami hajdanvolt óceánok fenekét gyűrte fel a Kordillerák magasába évmilliók közönyével. A megfoghatatlan sokkal inkább az volt, hogy akkor vajon a mostani Hold is egyre közelebb kering a Földhöz? Erre szégyenszemre nem tudott felelni, ám ettől a tétel nem lett hihetőbb. S

kiderült, hogy a mérnök a befogás és felmorzsolás folyamatában se nem állandó, se nem növekvő, hanem éppen hogy csökkenő gravitációval számolt, amely mindenféle megalomorfizmusokhoz vezetett, emberi meg állati óriásokhoz; ezek így magasabbra nőttek minden korábbi fajnál, és végül a népmesék óriásaiba tűntek át. Egy másik értelmezés viszont ezeket az óriásokat a közeledő hold vonzásának tulajdonította. Az ilyesfajta ábrándozás arra utalt, hogy a tényekkel való bíbelődést lenéző alkattal van dolga, aki sziklaszilárdan meg van győződve igazáról, s ebből a meggyőződésből az égvilágon semmi nem zökkentheti ki, legkevésbé a logika.

De mik a tények? Mostantól minden e körül a kérdés körül keringett. A megalitikus összeesküvés hívei szerint még ha az épített struktúrák kora bele is illeszkedik az emberi faj általunk ismert és elfogadott kronológiájába – noha az, hogy mi épített, mi pedig nem, esetről esetre lehet vita tárgya –, a fejlődés mai dogmája szerint a kezdetlegestől a fejlett felé tart a világ, ez viszont nem fér össze azzal a ténnyel, hogy az építők technológiájára mindmáig nincs épeszű magyarázat. Senki nem tudja, mi volt a módja a súlyos kőtömbök hajszálpontos illesztésének, ráadásul olyan irdatlan távolságra egymástól, mint Egyiptomban vagy az Andokban, primitívnek azonban nem lehet tartani azt a civilizációt, amely ilyen művekre képes, vagyis a dogma tarthatatlan. Tetézte ezt a gyanút a vízözön rejtélye, melyről világszerte megemlékezett a szájhagyomány, később az írás is, sőt Leonard Woolley a nyomait is megtalálta egy két és fél méter vastag agyagréteg formájában, amely négyszázszor száz mérföldes területet borított, egyebek közt Ur városát is betakarva. Kézenfekvő volt tehát a feltevés, hogy holmi egyetemes kataklizma törölhette el nyomtalanul azokat a kultúrákat, amelyek ilyesmire képesek voltak, s ebben a munkahipotézisben – mert soha nem igazolta senki; igaz, cáfolni se tudta – a nyomtalanság volt az az elem, amely a marxi történelemfelfogással kapcsolódott, nevezetesen hogy a történelem a dokumentációval kezdődik. Nemcsak az van, amit naplóznak, naplózás nélkül azonban nincsen időrend, időrend nélkül pedig történelem. S akkor még nem is vettük komolyan a szájhagyomány kitartását, pedig Ausztráliában ötvenezer év tanulságait közvetítette írás nélkül, de olyan megbízhatóan, hogy például egy a mondákban említett félszigetet a geológusok megtaláltak, noha időközben elnyelte a tenger. Ám az is biztos, hogy mindennek így együtt nem volt nagyobb tudományos hitele, mint Sir John Herschel felfedezésének 1835-ben, aki a Jóreménység fokáról távcsővel végtelen óceánokat, egyszarvúak és más bölényszerű állatok csordáit, harmincméteres ametiszt-sziklákat, törpe zebrákat és integető denevérembereket pillantott meg a Holdon, legalábbis a New York-i *The Sun* tudósítója szerint.

Móricz indulatos ember volt, most azonban megértette, hogy túllőtt a célon, csapdába lavírozta magát. Felébresztette a kisemmizésére szövetkező erőket, előlük azonban csak a nyilvánossághoz menekülhetett, a szenzációéhséget viszont nem volt hajlandó kiszolgálni. Másrészt egyetlen közönség se szereti, ha arcába vágják, hogy méltatlan arra a cirkuszra, amelyre meghívták. Ráadásul ebben az országban mindenkit az izgatott először, ki nyert, s hogy kinek volt igaza, az csak később, ha egyáltalán.

Így érkezett el a negyedik év, Móricz meséje pedig egyre kerekedett. Ebben nem volt semmi meglepő, legfeljebb az a pályamódosítás, ahogy megjelentek a történetben a természetfeletti elemek is, a Baálok és a Bélák, Moroni angyal rokonsága meg a földönkívüliek. Például egy ízben elvitte az ügyvédjét vidékre gigászt nézni, miután bizalmasan elárulta neki, hogy a titkos barlang labirintusában ezeréves óriások is nyugszanak kristálykoporsókban. Mindez már azután történt, hogy tárgyalt a mormonokkal Salt Lake Cityben, és olyasmit mondott Kimball nagyapostolnak, hogy ő bizony átment az aranyhídon, azaz beavatott, így egyike a földkerekség azon kevés boldog emberének, akiknek az a sorsuk, hogy mindegyre előre tartsanak. Miután tehát az ügyvéd kezdetben tamáskodott, másnap beugrottak a Toyotába és Lojába hajtottak, Carlos Vaca Alvarado, a helyi kórház káplánjának a házába, aki rendszeresen kiállította a helyi vásár közönsége számára egy óriásnő összedrótozott csontjait.

Hogy a csontváz csakis egy csinos nőé lehetett, azt a kórház három kíváncsi orvosa mondta ki, miután megállapították róla, hogy széles volt a csípeje.

Az atya szívesen fogadta őket. Kis köpcös ember volt, elkoszlott reverendáját beszennyezte Loja városának tiszteletreméltó pora, miután arrafelé se útburkolat, se utcaseprés még nem létezett. Elmondta, hogy soha hasonló fosszíliát nem látott, és a mestergerendára akasztva szokta összeállítani ünnep- meg vasárnapokra, de a munka lassan halad, az eredmény pedig senkit nem érdekel. Az emberek csak megbámulják és továbbmennek, pedig ő még belépti díjat se kér érte, azok viszont az alamizsnáról is megfeledkeznek.

Ezen a ponton Móricz felállt és megölelte, miközben észrevétlenül egy bankót dugott a csuhája zsebébe.

– És hogyan bukkant rá? – érdeklődött az ügyvéd.

– Én szabadítottam ki egy árokból – hangzott a felelet. – Valószínűleg árvíz mosta ki egy részét, nem tudom. Ott hevert elhagyatva a lucsokban, én pedig kihúztam. Otthon megtisztítottam, és hónapokba került, mire összeraktam, de nem tudom egészben tárolni, olyan hatalmas, ezért kénytelen vagyok folyton szétszerelni, hogy elcsomagolhassam.

Az ágyához botorkált, előráncigált alóla egy lelakatolt, hosszú faládát, kinyitotta a kulcsával, mire előbukkantak az állítólagos szépasszony csontjai. Az ügyvéd engedélyt kért, majd bizonytalanul kinyújtotta a kezét, és kiemelte a legkisebb darabkát, amit csak kiválaszthatott, ám amely így is kilógott a tenyeréből. – Ez egy csuklócsont – böffentette az atya. – Mikor lesz a következő vásár? – Nem hiszem, hogy kiállítom az idén – válaszolta Vaca Alvarado kedvetlenül, mivel már nagyon unta az állandó bütykölést. – Jöjjön bátran, amikor csak akar, szívesen látom, de ne könyörögjön, hogy rakjam össze ezt az izét, mert nagyon elfáradok a végére.

A másiknak erre eszébe jutott valami. – Megnézhetném a koponyáját is? – Persze – felelte az atya –, de csak a fele van meg, a felső része állkapcástul eltűnt. – Majd elővette az ágy alól egy akkora fej alsó felét, mint egy mosdótál. Ép korában ráillett volna Crespi gyűjteményének akármelyik kerékabroncs méretű fémkoronája.

– Menjünk, barátom, ne tartsuk fel az atyát – mondta végül Móricz, azzal el is köszöntek. – Mire gondol, Don Rafael? – kérdezte az ügyvédet az utcán. Az egy kézmozdulattal jelezte, hogy egyelőre jobb, ha összeszedi magát, ezért visszaültek a kocsiba, és cirkálni kezdtek a Yacumbi meg Limon Indanza közötti útvonalon. Végül emez föltette az egyedüli logikus kérdést: hogyan tud hallgatni Móricz erről a fantasztikus leletről, amelyet így nem ismerhet meg a világ, és nem több cirkuszi mutatványnál? Hát nem lenne mindez forradalmian új és érdekes a tudomány számára?

– Nem – felelte kurtán a mérnök. – Nem érdemes még említeni sem. – De miért? – Nézze, egyszerűen azért, mert ez az egész nem hivatalos. Nem ismert a váz lelőhelye, nincsenek se tanúk, se fotók a megtalálásáról. Nincs rá bizonyíték. Inkább összezavarná, mintsem megvilágosítaná a dolgokat. Vitákat váltana ki, megkérdőjeleződne a hitelessége. Megcáfolnák és megbélyegeznék az atyát, mert ez az ország nem akar haladni. Amíg közjegyző nem igazolja, mit talál az ember, addig itt semmi nem létezik, utána viszont többé nem azé, aki megtalálta, hanem elveszi tőle az erősebb.

Május elsején Dárday elhatározta, hogy jobb híján levonatozik Guayaquilba terepszemlére, ahelyett hogy továbbra is sárga galápagosi darázslikőrt szopogatna, és a Tele-amazonia csatornáján szappanoperákat nézne a kocsmában, ami mellesleg sokkal értelmesebb időtöltésnek bizonyult, hiszen kit ne bilincselne le, hogy Isaura élete pokollá változik, midőn hazaérkezik a gonosz Almeida gróf fia, s miközben szerelmével üldözi, minden alkalmat megragad, hogy megalázza, sőt éreztesse vele, kinek a rabszolgája? Vannak fontos dolgok az életben, és bármelyik söröző közönsége segített neki elválasztani a tiszta búzát az ocsútól; mivel azonban hazulról egyre több morgolódó üzenetet kapott, amelyben konkrétumokat sürgettek, megértette, hogy kezd kifutni az időből. Hát mindenképpen muszáj valami

tintanyalónak beletenyerelnie ebbe a delikát szövevénybe, amelyet már majdnem fölfejtett? Ép ésszel persze tudta, mennyire nem igaz ebből egy szó sem, és sejthette azt is, hogy valakinek majd csak szemet szúr a rengeteg igazolatlan hiányzása, akár önköltségen lóg, akár nem, tehát sokadszor is nekirugaszkodott, hogy a csomót kettévágja, de megint csak a bicskája tört bele.

Miután Ecuadorban is a tizenkilencedik század harmincas éveiben jött el a reformkor, az 1845-ös polgárháború után elcsitultak a kedélyek, a hatvanas évekre pedig bekövetkezett a modernizálás ideje. Így Eloy Alfaro államelnök 1895-ben, az ezeréves Magyarországgal mondhatni percre egy időben nagyszabású látomást látott, melyben a fővárost Guayaquillal vasút kötötte össze, ide-oda furikázva a civilizáció áldásait. Ezek után először a földmérők szálltak harcba az Andokkal meg a rengeteggel, Puerto Ricóból és Jamaicából munkásokat hozattak, majd megkezdődött az igazi, tizenhárom évig tartó hadjárat. Ennek során kétezernyolcszáz méter szintkülönbséget kellett leküzdeni a két város között, olykor azonban három és félezer méter fölé kényszerülve, sőt az Ördögormány nevű meredek hegyoldalnál a vágány három kilométeren kapaszkodott föl kétszáz métert, ami a világ egyik legnehezebb mutatványának bizonyult, eltekintve attól, hogy már amúgy is vad hegyi folyókon, mély szurdokokon keresztül, magas csúcsok tövében, sűrű esőerdőkön át, sziklafalak mentén kanyarogva vezetett a nyomvonal. Mikor 1908-ra sokezer munkás verítéke és százak vére által elkészült a monumentális mű, nemcsak tizenkét órára csökkent a menetidő, hanem végre megindulhatott a teherfuvarozás is, a vasút pedig elkezdett terjeszkedni Cuenca meg Otavalo felé, egyre jobban behálózva az országot. A fénykor a húszas évekre esett, mikor vastag fehér pamacsokat fuldokló gőzmozdonyok, majd később Dieselek szuszogtak fölfelé az emelkedőkön, hogy a tengeri hal frissen érjen a quitói piacra; állomások épültek, ahol az utasok ehettek-ihattak, fellendítve a helyi kiskereskedelmet, ám ez az aranyélet menten megkopott, amint az országúthálózat is fejlődni kezdett, a tehergépkocsik pedig legyőzték a sínautókat. Mire Dárday felszállt a kupéjába, hogy azután nagy ívben kikanyarodjanak a Chimbacalle pályaudvarról, a múltnak ez az erőfeszítése is végérvényesen pusztulásnak indult. A hóhatár felett didergősre fordult az idő; délelőtt átvágtak a felföldön, elhagyták a jégbányászok övezetét, akik még mindig a régi módon, csákánnyal faragták kockára, tekerték szalmába és szállították öszvérháton a szombati vásárra a Chimborazo kisborjait, majd estefelé leértek megint a meleg, termékeny parti síkságra, s itt végre mangó-, ananász-, banánligetek, cukornád-ültetvények, rizsföldek és kakaócserjék fogadták őket. Végül befutottak Duránban az Eloy Alfaro állomásra, ahonnan komppal ment tovább a kikötőbe. Közben megint elkezdhette Móriczon törni a fejét.

Ez az ember maga volt a megtestesült keresztrejtvény. Egyesek szerint bányamérnökként végzett, majd felfedező lett, mások a konkvisztádorok jogutódjának, azaz tudományos kutatónak tartották, amihez kétségkívül hozzájárult Móricz részrehajló olvasottsága, valamint az a nyilvánvaló hajlama, hogy amit igaznak tartott, azt fennhangon hirdesse, akármekkora szamárság legyen is. Megint mások, immáron a kutatóból kiindulva, egyetemi embernek hitték, valamelyik argentin szociológiai tanszék tanárának, noha azok voltak többségben, akik viszont nyelvésznek, történésznek, geológusnak, sőt mindezeknek együtt gondolták. A túlburjánzott latin udvariasság, a spanyol etikett egyenes leszármazottja eszményi közeg volt számára, részint mert veleszületett érzéke sosem hagyta cserben, ha a nómenklatúra embereit megfelelően kellett megcímezni, megszólítani vagy rendre utasítani, részint pedig azért, mert a mindent megölő korrupció légkörében bármilyen kudarcot a pénzéhségre meg az urambátyám rendszer összeesküvéseire lehetett fogni. Társult pedig mindehhez a bizonytalan születés, a tisztázatlan rokonság kérdése, beleértve azt a párizsi keresztapát, aki sebtében letudott disszidálását követően felkarolta, talán iskoláztatta is, meg egy elhagyott feleség a kislányukkal, akiről végképp nem lehetett tudni semmit azon kívül, hogy létezik, bár ebben a bizonytalan bizonyosságában éppenséggel osztozott Móricz öccsével vagy bátyjával is, aki

vele együtt tűnt el Körmendről, sőt állítólag Dél-Amerikába is együtt érkeztek, ha az olykor borítékokon felbukkanó, elmosódott levélcímeknek hinni lehetett. A halotti bizonyítványában mindenesetre az állt, hogy elvált. S az sem volt vitás, hogy tehetsége, fellépése, vezetői ösztöne vetekedett a helyzetfelismerésével, tájékozódási képességével, valamint azzal a ritka biztonsággal, amellyel kevesek bizalmát megnyerte, és megtartotta őket elkötelezett, hűséges barátainak egy életen át, megveretve azzal az angyali vagy ördögi képességgel, hogy hallgatósága képzeletét megragadja, ezzel pedig a hívőket elválassza a hinni képtelenektől. Ráadásul mindez így együttesen sem cáfolta Dárday megfigyelését, melyre munkamódszerét építette, nevezetesen hogy másról mindenki igazat mond, mindössze magáról hazudik úgy, mint a vízfolyás.

Erről aztán eszébe jutott, hogy Móricz talán nem is azért nem megy vissza a kincshez, mert mostanára minden lépését árgus szemek figyelik ugrásra készen, hanem mert magától vagy nem talál már oda, vagy nem léphet be arra a területre többet. Az első eshetőségnek ellentmondott, hogy a hatvankilences expedíción úgy ment az orra után árkon-bokron, a járhatatlan őserdőn keresztül, mintha zsinóron húzták volna, ugyanakkor a növényzet összképe gyorsan változik, a kézenfekvő jelek elkorhadnak, elmállanak az évtizedek állkapcsa között, végül már csak a hegyek alakja hasonlít a régire, meg a névtelen folyók egy-egy kanyarulata. A második eshetőségre viszont ráillett Ascanio Aramillo baljós története, akiből az indiánok csináltak előbb császárt, utána viszont haleledelt. Erre a gondolatra megéhezett, megállt tehát a kikötőben, és kiválasztott egyet a nyárson forgó ropogós tengerimalacok közül, hogy egy pohár sör mellett tovább járassa az agyát.

A parti sétányon, a szétterülő holdfényben még nyüzsgött a tömeg. A világítótorony körül is sokan álltak, sőt fent az erkélyről is kihajolt egy csoport, mintha a hátuk mögött kigyulladó fénytől akartak volna eltávolodni. A telihold felkapaszkodott Guayaquil fölé, megcsillant a hegyoldalban sorakozó színes házak piros, kék, sárga, zöld meg rózsaszín falán, a mázolt kapukon és a macskaköves sikátorokban, majd leszánkázott a lépcsősorokon az öböl felé, ahol a tenger szélén már felsorakoztak az első toronyházak. Tudta, hogy jó eséllyel Móricz is itt sétafikál valahol a városban, koppanó léptekkel egyedül járja az éjszakai utcákat, valamelyik vendégével éppen pózol a Felszabadítók emlékműve előtt, asztaltársaságban a barátaival adomázik, vagy az irodájában a könyvtárát böngészi, esetleg már visszavonult a Hotel Riccibe, ahol meg szokott szállni. A zsákmány közelsége felvillanyozta, egyszersmind el is ringatta, mint aki mostanára egyetlen mozdulattal elérheti célját, s végre megengedheti magának, hogy egy kicsit lazítson.

Ascanio Aramillo esete iskolapéldája volt annak, hogyan nem szabad a suárokkal bánni, és miként jár az, aki okosabbnak képzeli magát náluk, holott csak cikk-cakkban menekül ész nélkül, mint a nyúl. Ez az ember leszerelt őrnagyként mutatkozott be az olasz grófnak, és azt állította, hogy a kincses barlang igazi felfedezője nem Móricz, hanem ő maga. Megnevezett két jivaro főnököt, akik a rejtekhelyre magukkal vitték, később pedig aranytárgyakat adtak neki, hogy a fiaikat a fehérek életére megtanítsa, de annyit, amiből utazni is tudott. Idővel azonban kiderült, hogy nem hajlandó a titkos színhelyre odavezetni az olaszt, sőt a suárok földjére se kívánja betenni többé a lábát, ami elbizonytalanította a kíváncsiskodót. Addig nyomozott, míg megtalálta a két főnök egyikét, és megtudta tőle, hogy Aramillo közönséges sikkasztó: sosem járt a barlangban, ellenben a kapott aranyat elverte, a fiúkat pedig cselédként dolgoztatta a házában, az utcára se eresztette ki őket. Mashutaka főnök ezért megígérte neki, hogy alkalomadtán megöli, majd visszatért velük az erdőbe, Aramillót pedig nem sokkal ezután késsel a mellében találták egy ködös hajnalon a háza kapujában; a tettes csak azért maradt ismeretlen, mert ha a főnök tette volna, az őrnagy feje nem lett volna még a koporsóban is a nyakán, hanem szép kékre füstölve egy kunyhó oszlopán végezte volna emléktárgy gyanánt.

Ez a vérfagyasztó történet az ügyvéd változata volt, aki Móricz halála után is gondozta az ügyeit, és tizenöt évvel később a Legfelsőbb Bíróságon megnyerte számára azt a pert, amire annak harminc évvel korábban lett volna szüksége, hogy a beruházóktól függetlenedni tudjon. A másikat Stuart Hall terjesztette, egy skót geológus, a hetvenhatos angol-ecuadori expedíció főszervezője, egyike azoknak, akiknek a keze alatt Móricz nem volt hajlandó dolgozni, noha rendszeres kapcsolatban álltak, sőt a tárgyalásokat se hagyták abba soha. A skót idővel azt állította, hogy a mérnök rossz barlangbejáratot mutatott nekik, azért nem találtak odalent se fémkönyvtárat, se semmilyen régészeti leletet – Móricz persze a rá jellemző óvatossággal valószínűleg már a hatvankilences vállalkozást sem a legfontosabb bejárathoz vezette, így az útjukat rekonstruáló Hallék eleve árnyékra vetődtek, hiába támogatták a brit birodalom meg a kis egyenlítői ország tudósait mindjárt két hadsereg elit egységei is.

A szélben valahol egy zászló drótja kelepelt a fémrúdnak ritmikusan nekiverődve. A tengeren mindig történik valami, és ez alól az öböl se volt kivétel – hol egy vitorlás vonult végig a sziklák mögött, épp csak az árbóca meg a vitorla zsebkendőnyi csúcsa látszott ki, hol egy sirály húzott el Dárday feje fölött, máskor távolodó motorcsónak berregett; az egyik nagyokat is ugrott a fehér tajtékon, mint a kacsakő. A tenger bőrén a hajók nyírta sebhelyek minduntalan begyógyultak a feljövő Hold fényében, s ettől idilli béke terült szét mindenen, ahogy az ezernyi munkadal harsogása előbb zsongássá vegyült, majd hajnalra hatalmas csenddé terebélyesedett a hegyoldal felett.

Ő azonban álmatlanul hánykolódott egész éjszaka. A kis szállodaszoba olyan meleg volt, mintha dunsztosüvegben kötött volna ki, ha viszont kinyitotta az ablakot, a szúnyogok jöttek be, a vérszagra keservesen muzsikálva. Félálomról félálomra kimerítő őszinteségi rohamok gyötörték, mert a fakó ragyogásban nem lehetett többé szőnyeg alá söpörni a nyilvánvalót, hogy januárban az inkák országútján valami megroppant benne. Be kellett ismernie, hogy mindössze a félmunkát sikerült négyzetre emelnie – eddig csak a farkasvakság zónájában, fény és árnyék közt mímelte a pótcselekvést, mostantól azonban ugyanezt tetézte a civilizáció meg a természet közti őrlődés. Ha valakinek a kiléte titkos is, nyilvános is, ráadásul kiderül róla, mennyire irtózik mindkettőtől, pusztán mert egyik is, másik is az emberek közé húzza, csakis ott érvényes, miközben ő viszont megkönnyebbülni szeretne végre, félretolni az álarcokat és kisétálni oda, ahol senki nem kérdez többé semmit, akkor ott valami más dolgozik. Elege van, de miért? Mert nem az eddig föltett kérdések fontosak, hanem egyedül az, miként nézzen a halála szemébe, aki hiába keresi az értelmet. Ráadásul noha bűzlött az egész az időzavartól, éppen az időhöz volt vajmi kevés köze, ha számba vette, mennyire nem az hozza el a megoldást, ámbár Európa a középkor hajnala óta küszködött a kimondásával, hogy hanem akkor micsoda. Jöttek-mentek irányzatok és stílusok, mozgalmak meg forradalmak, valamennyi az addigi rendetlenséget kívánta megszüntetni a maga egyértelműen felsőbbrendű belátása által, ám küldetéstudat ide vagy oda, ezzel csak még nagyobb rendetlenséget okozott. A dolgok lassabban haladtak az időnél, ha egyáltalán. Közben Humboldt föltalálta a természetet, továbbá a franciák elkezdték, az amerikaiak meg befejezték a Panama-csatornát, melynek zsiliprendszere Miraflores felől nagyléptékű, szakasztott mása volt a lockportinak az Erie- meg az Ontario-tó között, bár majd száz évvel később épült; ám a pontokat nem lehetett összekötni, mert már az sem volt egyértelmű, mi tűrné el az összehasonlítást, és milyen alapon. Vonalak nélkül viszont az ábra nem bírt kibontakozni, elsatírozott maszat maradt.

Van egy gépszerű törvény, amely úgy működteti a történelmet, mint magma a geológiát, de képtelenek vagyunk megérteni akár az összetevőit, akár a hatásmechanizmusát. Newton nélkül például nem létezne a nehézkedés, utána viszont lett az a föltételezés, hogy a Föld alakja akkor ne gömb, hanem ellipszoid legyen, mert a forgás nyomán az egyenlítő mentén a tömeg kitüremkedik. Tömegvonzás? Perdület? Ezen a franciák annyira kiakadtak, hogy két expedíciót is kiküldtek háromszögelni, egyet Lappföldre, egyet meg a majdani

Ecuadorba, ami akkor még javában Peru volt, s mint ilyen, a spanyol birodalom része, a Habsburgok háztájija. Mindkét társaság mért, az eredményekből pedig kiderült, hogy Newtonnak volt igaza, nem azoknak, akik szerint a Föld inkább tojás alakú; az viszont Humboldt nélkül nem került volna terítékre, hogy így a Chimborazo csúcsa esik legtávolabb a bolygó középpontjától, ámbár tengerszint feletti magasság tekintetében lemarad a dobogóról. És hogy miért fontos ez? Mert ha a tengerszint feletti magasság az etalon, akkor a magma szerepe kimarad az összképből, a hegyek nem egy belső dinamika függvényei, hanem esetleges ottlevők, és vele a magassági övezetek, az éghajlat, a növény- és állatfajok eloszlása, az egész biológia; akkor az egész mögül hiányzik a rendszer mint összefoglaló magyarázat. Az első esetben más rajzolatot ad ki, ha összekötjük a pontokat, mint a másodikban. S hogy mi ebből a tanulság? Keresni kell a még átfogóbb fogalmakat, érvényesebb minták reményében. Semmi nem végleges. A gondolkodás rendszere lezáratlanul nyitott.

Ám mindebben maradt egy szarvashiba, egy termetes baki, mint azt annak rendje és módja szerint másnap reggel ő maga is észrevette, mihelyt kiült a szálloda előtt az utcára és elkortyolta az első méregerős aznapi duplát. Mert egyrészt ismételheti önmagát a történelem úgy, mint egy átszakadt bakelitlemez, amiből tényleg nem lehet másra következtetni, mint hogy holmi mechanizmus van a dologban. Másrészt igaz az is, hogy ez a valami ha törvény, akkor nem természeti, mert másként működik, amennyiben megjósolhatatlan, mit okoz következőnek. Ha viszont mindkét állítás igaz, akkor a helyzet paradox, ezt azonban eddig nem vette figyelembe az egyenletrendezés során. Mi következik ebből? Az események sorozata kétségkívül abszurd: ez a műfaja, hozzá tartozik, mint magyar nótához a cigányzene – ekkor azonban éppen az abszurdhoz vezető kulcsmozzanatokat nem lehet kitagadni, figyelmen kívül hagyni, mert minél jobban szeretné természettudományos tisztaságúvá hígítani ezt a zavaros löttyöt, a téves módszertannal annál inkább meghamisítja a végeredményt. Ez pedig megnyitja az utat a társadalom természetfeletti magyarázata előtt, hisz irracionális viselkedést csak hasonló ok okozhat, vagyis Móricznak még akár igaza is lehet.

Ez azonban már túl sok volt Dárday Gyula meggyötört lelkének ezen az üde őszi reggelen, mikor a májusi fényekben játszó utcát még nem gyűrte maga alá sem a hangzavar, sem a forgatag. Helyette elballagott a Seminario parkba, ahol a bronzlovas Simon Bolivar mellett vagy kétszáz leguán is szobrozott; ezek csak akkor éledtek meg, ha valaki uzsonnát vett elő. Akkor odasereglettek köréje, fél méterre tőle megálltak, és kifejezéstelen tekintettel addig bámulták az illetőt, míg csak kenyérdarabokkal meg gyümölccsel el nem kezdte etetni őket. Mivel elég volt fejbecsapni, amelyiket el akarta ejteni az ember, maguktól már rég kihaltak volna, ám óriási szerencséjükre az egyház valamiért halnak minősítette őket a középkorban, így csak böjtkor forogtak életveszélyben.

A parkban azonban Fortuna megint rámosolygott. Meglátta két paddal odább Móricz egyik barátját üldögélni, egy szórakozott vékony kis embert, akit egyszer követett már hazáig. Két dolgot tudott róla biztosan: hogy a Las Peñas negyedbeli Numa Pompilio Llona utcában lakik, illetve hogy az illető véletlenül sem ismerheti fel, lévén ahhoz túl álmodozó. Mivel a mérnök mint az óramű, este hatkor szokott érkezni az irodájába – hogy napközben merre lófrált, azt nem sikerült kiderítenie –, utána meg a baráti körével egy kis étterem teraszán vacsorázott, váratlanul támadt egy ötlete. Mi lenne, ha barkácsolna egy poloskát, rácuppantaná valamelyik asztalra vagy székre alulról, majd fölvenné magnóra a beszélgetésüket? Zárás után a vendéglősök a teraszon a bútorokat csak kissé összébb tologatják, hogy reggel a szemetesek is elférjenek, ezzel tehát nem lesz nehéz dolga.

Némi kikötői kérdezősködés meg kisebb bevásárlás után a gondolatot tett követte. Bár két napig izzadt vele, miközben a szállodaszobából ki sem tette a lábát, Dárdaynak még azt is sikerült megbuherálnia, hogy a magnó egyetlen ujjmozdulatára vevőként működjön a zsebében. A felvétel minőségében nem bízott, a mikrofon hatósugara se volt tökéletes, de szegény ember vízzel főz. Hajnalban két mozdulattal felerősítette a parányi készüléket az

egyik asztallap fonákjára, majd mint aki jól végezte dolgát, estig szabadságot vett ki. Csak arra kellett vigyáznia, hogy már a kerthelyiségben, a tengerimalacánál üljön, lehetőleg nekik háttal, mire ezek megérkeznek.

Úgy is lett, ahogy kitervelte, sőt, a dolog zavarbaejtően szimplán, már-már aggasztóan simán zajlott le. Móriczék megjöttek, ügyet sem vetettek a sarokban iszogató jelentéktelen alakra, aki addigra leküzdötte a nyársonsült maradékát, majd békésen pilzenizni kezdett, és oda se figyelt a hol halkabban beszélgető, hol hangosan hahotázó társaságra. Nyolcan voltak, köztük egy nő, ám Dárday csak a kis cingárt meg Móricz ügyvédjét, Don Rafael Moreirát ismerte fel fényképről, a többieket nem látta még. Körülbelül két óra hosszat maradtak, kilenc után elszéledt az egész csapat, ő pedig kezdhetett imádkozni, hogy a felvétel használható legyen, ha már mindössze egyszer kellett kazettát cserélnie. Mikor pedig a szállodaszobában elindította a szalagot és meggyőződött róla, hogy a felvétel tisztán érthető, nem a szakmai sikernek örült, hanem leesett az álla.

– Ötven széf, azt mondja, Don Rafael? Ötven országban?

– Nem én mondom. Kérdezd meg Juant.

– Mondja, Juan, tényleg ötven széfben tartja a titkait? Hogy-hogy nem felejti el, mit hova tett?

Móricz csendes dörmögése felelt az évődésre. – Ha mindent egy helyen tartanék, könnyű dolguk lenne a tolvajoknak.

– És az is igaz, hogy pisztolyt tart a párnája alatt, úgy alszik?

– Persze – avatkozott közbe az ügyvéd. – A múltkori merényletkísérlet óta.

– Micsoda?

– Lluvia, idébb pöckölnéd a sót? Köszönöm. Á, szóra sem érdemes.

– De igen, mesélje csak el, Don Juan! – erősködött az ügyvéd. – Hadd hallják végre magától, mennyire nem mulatságos az egész! A fél világ a nyomában van. Mint hatvan-kilencben a lázadáskor.

– De hát mi történt, az istenért?

– Semmi – felelte Móricz nyugodtan. – Elvágták a kocsimon a fékbowdent.

– Kicsoda?

– Nem hagyott névjegyet az illető.

– És? Mi történt? Meséljen már, ne kelljen minden szót harapófogóval kihúzni magából!

– Mondom hogy semmi. Mentem egész nap, nem vettem észre, csak estére, akkor meg már nem volt érdekes. Járulékos kockázat.

– De hát merre járt?

Móricz erre nem felelt. Nyilván összenézett a nővel, mert kisvártatva az szólalt meg helyette: – Ingapircában.

– A romvárosban?

– Hát, oda mentem, de nem ez volt benne a pláne.

– Hanem?

– Előző éjjel indultam. A szerpentinen aztán egyszer csak a fejem fölül nagyon erős fény áradt rám.

– Micsoda? Milyen fény?

– Azt én is szeretném tudni. Elvesztettem az eszméletem.

– Honnan tudja?

– Onnan, hogy másfél órával később Ingapircában találtam magam a kocsival, csak azt nem tudom, hogy kerültem oda.

– Mégis, ha nem volt magánál, hogyan vezetett, ha szabad kérdenem?

– Nem én vezettem.

– Hanem? Nem egyedül volt?

– A fény.

És így tovább. A mérnök teljesen nyilvánvalóan hitt a telepátiában, valamint hogy a Bélák ezen a módon olvastatták el vele az ősi szövegeket, sőt a termet is így mutatták meg neki. Ezért nem lehetett vele vitatkozni.

Hát ezen végre volt mit emészteni. Szóval ez a nő Lluvia Ibanez! Quitóig ötvenszer is meghallgatta a kazettát a vonaton. Mindenekelőtt végre le lehetett zárni a stréber keserveit: ha a történelem csakugyan az élet tanítómestere, egy csapnivaló tanárjelölt bukott diákjai vagyunk mindannyian. Pont a lényeget nem tudjuk kezelni, azt a kilencvenöt százalékot, ami a felszín alól hat. Akkor egész társadalmakat kéne analízisbe küldeni és gyógyszerezni, hogy a kényszerképzeteik enyhüljenek. Másrészt maga az erkölcs irracionális, márpedig sorsfordító vagy sem, minden racionálisnak tetsző döntés mögött ott lapulnak a megérzések, fennköltvagy aljas indítékok, hogy a vágyakat és félelmeket ésszerű jelmezbe öltöztessék, azok meg majd elvégezzék a piszkos munkát helyettünk. És ahogy a milliárd emberi vektor mind a számára kedvezőbb irányba kíván elmozdulni, mezővé válnak, amelynek mozgása minden pillanatban összeadódik, a végeredmény pedig elkeserítően ismerős – az Agytröszt mérnökei több mint jó kaptafát találtak a valóságra.

De mi a helyzet akkor a szocializmussal meg a kapitalizmussal? Melyik masztodon van halálra ítélve? Hamarosan kiderült számára, hogy ebben a játszmában már rég nem a rendszer fenntartása, hanem az ép ész forgott kockán, és hogy amit odahaza hittek, ehhez képest abszolút másodlagos. Nevezetesen a politikai rágalmak meg a mendemondák két külön műfaj, az egyik tanulságait nem lehet a másikra átvinni – míg előbbiben a másikról mindenki igazat mond, utóbbiban gyakran már a kérdés is hamisan van feltéve. Másodiknak ott volt a vakhit, ami Saulust Paulussá tette, mert bármit látott is, a továbbiakban élete árán is ragaszkodott az igazához. „Miben különbözik ettől Móricz meggyőződése?” – töprengett Dárday. „Semmiben, legfeljebb a hatásában; tegyük hozzá, szerencsére.” Mert ki is ez az ember? A szóbeszéd szerint arisztokrata és őslénykutató – ám az előbbinek nincs nyoma, utóbbihoz meg végzettség kéne. Ugyanez a helyzet a bányamérnökséggel is, melyről szintén nincsenek papírjai, csak sikerei. Autodidakta, mégis ennyire szerencsés? Még a végén kiderül, hogy tényleg kiválasztott, pláne ha magyarázatra továbbra is szükség volna, a tudományos megközelítés viszont kifogyott az ötletekből.

Marad tehát a felfedező, és vele Pál megtérése, gondolta Dárday; az egyént meghaladó tapasztalat megrendülése, amelyet nem lehetett kizárni, annál kevésbé, mert miután a barlangbejárat is elveszett, a vélemények tobzódása vette át a szerényen csörgedező tények helyét. A tudati apokalipszis veszélye egyelőre elhárult, a kétpólusú világrend szilárdan állt a lábán, azon pedig már csak spekulálni lehetett, kinek az érdeke volt, hogy minden maradjon a régiben, mire előkerültek a tarsolyból az összeesküvés-elméletek. Ekkor elkeseredésében elhatározta, hogy megteszi azt, amit végképp tilos, azaz elbeszélget a célszeméllyel; ezt az ötletét aztán a vonatkozó tankönyvek kövér betűvel szedve ismertették, mint annak iskolapéldáját, amit soha, sehol, senkinek, semmilyen körülmények között nem szabad meglépnie, ha kerülni akarja a feltűnést.

Guayaquil után tehát újrakezdte a cserkészést, kifigyelte, kivel és hol találkozik Quitóban Lluvia Ibanez. Könnyű volt ezer közül is felismernie az utcán a szép tartásáról. Rájött, hogy sokat jár egy műkereskedőhöz, amiben volt valami perverz módon érdekes. Lehetséges, hogy Móricz nem tud ezekről a látogatásokról? Vagy esetleg mégis piacra készül dobni valamit, ehhez pedig a nő az összekötője? Talán már ki is menekítették a fémkönyveket! Viszont a műkereskedőhöz nem férkőzhetett közelebb, mert gyorsan kiderült, hogy Klein Rózsának hívják, a férje valaha cementgyári üzletkötő volt a Dunántúlon, a háború előtt vándoroltak ki, és a hölgy pesti létére egy másodperc alatt kitalálta volna, miben sántikál Dárday. Így be kellett érnie azzal, hogy a népművészeti bolttal szemközti ivóban meregesse

naphosszat a szemét és játssza a bátortalan szerelmest, aki nem bírja rászánni magát a döntő mondatra. Meg is szánták az ivócimborái, mert néhány pohár rum után azt tanácsolták neki:

– Öcsi, ha tényleg olyan nagy szám az a nő odaát, meg kell szólítani, nincs mese. Lehet, hogy észre sem vett, vagy túl jónak talál magához képest, ugye, fiúk? És persze az is lehet, hogy vár valakire... Ha nem kérdezed meg, soha nem lesz a tiéd, ha viszont összekapod magad, máris ötven százalék az esélye, hogy nem mond nemet. Hát nem pompás?

Csupán azt nem árulta el neki senki, hogy a műkereskedő meg Lehrmann puszipajtások, egyszerre érkeztek a tengerentúlról, közösek voltak a gyökereik, egyaránt lelkesültek a népművészetért, csak az egyik zenét, a másik meg tárgyakat gyűjteni járt az indiánok közé, amit aztán eladott a New York-i múzeumoknak. Józsemű embernek az ilyesmi nem esetleges. Az se volt titok a bennfentesek előtt, hogy Klein Rózsa megosztja a boltjába betérőktől hallott összes pletykát a fodrásszal, akinek a kartotékrendszerére ha nem is vett volna mérget, azért sejtett valamit. Túlzás nélkül állíthatjuk tehát, hogy ha az ejtőernyős tudta volna, amit nem tudott, nem lép rá erre a banánhéjra, és az események is másként alakultak volna. Így viszont szorultságában tényleg nem maradt más hátra, mint hogy kikérdezze Móriczot onnan kezdve, hogy az 1982 októberében táviratozott Hallnak Londonba. A sürgönyben értesítette a skótot, hogy szenzációs aranyleletre bukkant, 364 gramm per tonna értékben; ez a normál kitermelhetőség tízszeresére rúgott, és mintát is mellékelt hozzá gyorspostával, mely abból a kőzáporból származott, amivel műkedvelő bányászok a geológusait megdobálták. Ezt Pest is fejből tudta már, ahogy azt is, hogy a koncesszió becsült értéke úgy tízmilliárd dollár lehetett. Végül meg is alakult a konzorcium a kanadai Placer Mining Company, az amerikai San Francisco Mining Corporation, valamint a brit Burnett & Hallamshire részvételével, hogy a Morona Santiago-megyei Cumbaratza közelében, a Yacumbi folyó melletti Nambija nevű területen hatvanezer hektáron aranyat aknázzon ki mind az anyakőzetből, mind a folyó hordalékából, ami amolyan ingatlanfejlesztésnek minősült.

A mérnök további koncessziók ügyében is tárgyalt, még jobb lelőhelyekről, vagyis az üzlet kezdett nekilódulni. Közben azonban az újságok is szimatot fogtak, megírták a tárgyalások tényét, mire az illegális aranyásók száma napok alatt százakról ezrekre szökött fel Nambijában. S hogy vajon ki adta a fülest a lapoknak? A térségben több katonai meg gazdasági attasé is folyamatosan tájékozódott a fejleményekről, a különféle titkosszolgálatokról nem beszélve, hisz ennyi talált pénz bármi másra is elkölthető, nemcsak holdkóros expedíciókra – például fegyverekre. Gyakorlatlansága meg az aranyláz keveréke halálos koktélnak bizonyult, így a heuréka pillanatában Móricz egész terve már füstbe is ment, hogy a Fémkönyvtár vállalkozását szilárd lábakra állítva függetlenítse magát a támogatók akaratától, a csapásból pedig soha nem épült fel.

Ebben az időszakban Ecuadorban még alig védte törvény a külföldi beruházásokat, amint az aranybányászatnak se voltak számottevő hagyományai. A kibontakozó jogi csatában Móriczék konzorciuma veszített egy másik vegyesvállalattal szemben, melyet gyakorlatilag a hadsereg kereskedelmi részlege irányított, s nekik a nemzeti jelszavak a nemzetközi finánctőke ellen pont kapóra jöttek. Úriember lévén Móricz nem számolt vele, hogy minden jog az érdekvédelem eszköze, az igazsággal a kapcsolata azonban legföljebb alkalmi és esetleges; akié a jogalkotás, annak az érdekeltségei érvényesülnek, ha pedig senkinek a tyúkszemére nem lép, Justitia még akár győzhet is, mondhatni két legyet ütve egy csapásra, de ez akkor se úgy működik, mint az egyet fizet, kettőt kap. A bírósági háború évtizedekig tartott, amin egyedül azok a kezdetleges felszerelésű és bizonytalan hátterű aranyásók kerestek, akikre éhező család várt otthon, és ásóval meg kalapáccsal, nem érvekkel fogtak a jövesztésnek, továbbá az ördöggel is hajlandók voltak összefogni, beleértve a katonaságot, a kormányt meg a bűnszövetkezeteket, hogy a lépéselőnyüket megvédjék. Az engedélyezés kérdését megkerülve több száz tonna huszonkét karátos aranyat vittek magukkal; cserébe nagyvonalúan, úgyszintén tonnaszám juttatták a higanyt az Amazonas vízgyűjtőjébe.

Dárday kényszerszülte tervét azonban az első perctől nem kísérte áldás. Így nem csoda, ha alig érkezett Nambijába, máris bajba került. A bányatelep hihetetlen nyomorát látva ugyanis teljes tanácstalanság fogta el. Hol keresse az emberét, az ókorian kusza település szívében, vagy a dombos peremvidék valamelyik magaslatán? Ha egyenesen a fából épült kocsmába vagy a vegyesboltba megy, már fel is hívta magára a figyelmet. Körben hétnapi járóföldre a rengeteg, benne pedig ez a település mint egy tátongó, nyílt fekély: egy kilis, amely kopasz foltot mart az őserdőbe – meddőhányó meddőhányó hátán, oldalazva támaszkodtak a kopasz hegyoldalnak, melyen mindenféle meggondolást mellőzve kanyarogtak fel a sárban a betonlapokból összetákolt lépcsők putritól putriig, köztük feketén tátongó aknákkal és szűk lejáratokkal. A százával egymás fölé emelkedő, tyúkólra hasonlító, gyakran cölöpökre felpolcolt palaszürke deszkakunyhók bejáratát rongyokból összetákolt függöny, a tetejüket rozsdás vaslemezek meg hullámbádog takarta; az emeleteseken erkélyféle is akadt, mindenütt nedves göncökkel a szárítókötéleken. A csenevész banánfák meg az elvadult aljnövényzet csak tessék-lássék tartotta meg a meredek hegyfalakról lemosódó vörös agyagot. Átellenben hatalmas kürtő nyílt a hegybe, barlangszerű szájadékkal, a temető; teljes összevisszaságban kábelek íveltek épülettől épületig, víztartálynak használt olajoshordók mögött apró villanymotorok berregtek a nyitott fészerekben, belőlük csövek kusza rendszere ágazott el, az átmenet nélkül bezuhanó völgykatlan mélyén pedig megvadult patak vágtatott sziklás medrében, fölötte karvastagságú faágakból összetákolt hitvány bürüvel, amely két áradás közt a hidat pótolta.

Már messziről látszott a fák közül felszálló füstön, hogy itt éjjel-nappal tényleg tízezer ember dolgozik mindössze egy négyzetkilométeren, gyakran éjszaka, fáklyafénynél is. Ahogy belépett a földi pokolba, az úton egy kislány jött vele szembe a hátán zsákkal, benne nyakig bebugyolált macskával, amely kétségbeesetten nyávogva tekingetett szerteszét, és igyekezett kimászni. Párafoszlányokból zsebkendők lebegtek a környező hegyeket benövő szegénytelep felett; a meredek ösvények mentén vízmosásokat vájt a lehömpölygő trópusi eső meg a szennyvíz. Minden család bányatulajdonos volt. A házaik közvetlenül a vágat fölött álltak. A nedves levegőt megülte a kemencék vastag füstje, a kézzel kevert amalgámból felszabaduló mérges higanygőz meg az olcsó szesz bűze – pillanatnyilag ez volt a földkerekség legrosszabb hírű települése, és méltán. A gondolomformán kivájt tárnák egymást keresztezték, ahogy a mélyben mindenki a saját telérjét követte, bárhova kanyarodjon is; a viták minduntalan elfajultak, a durva erőszak mindennapos volt, a bűn pedig megszokott. A föld méhében omladék indult meg a talpuk alatt, míg kalapáccsal meg vésővel a kezükben, a hőségben fejlámpával és sisakban, vagy sisak nélkül, épp csak gyertyafénynél kopácsolva az eret keresték, kézzel söpörték a törmeléket a zsákba, majd meggörnyedve egyensúlyoztak ki vele a talajvíz tócsáin át, hogy a saját meddőhányójukra kiborítsák. Akinek pénze volt, furatokat készített, gyutacsot tömött bele és dinamittal robbantott, ezért állandó volt a dörgés meg a hegy rázkódása. Nem lehetett védekezni a rendszeres földcsuszamlások ellen; ha az omlás megindult, aki a mélyben rekedt, azt betemette, a kunyhókat meg elsodorta – senki se tudta, hányan, tucatnyian vagy százak vesztek oda, mert itt sohasem volt névsorolvasás. A katasztrófa az élet része lett, a halál mindennapos vendég; másutt, az épen maradt hegyoldalakban a munka lázasan folyt tovább, hátha a következő perc az utolsó. Mindenütt gyerekek is dolgoztak a hányókon, szaladgáltak ide-oda, a négyévesek már segítettek. Csillét keveset lehetett látni, fegyverest annál többet, akik vagy felhagyott rombányákra vigyáztak, vagy bizonyos területeket zártak le a hozzá hasonló csatangolók elől.

És ebből lett a baj. Mert tény, hogy reggel a telep szélén két kamaszt felbérelt fillérekért, ugyan vezetnék körbe a bányavidéken, mintha ezt vagy amazt a fejtést akarná megtalálni az aknák közt. Az is tény volt, hogy nem mondta meg nekik: valójában Móricz irodáját keresi a laboratóriummal. Ha megmondta volna, életben maradnak. Ezek az inas, piszkosbarna, fekete loboncú fiúk kétfelől kísérték, mint az árnyék, a tárnák rengetegében

szorosan melléje tapadva, amin először csodálkozott, majd szerfölött zavarta, de mivel nem volt a zsebében semmi, úgy gondolta, tolvajok ellen nem kell védekeznie. Végigcsavarogták a napot anélkül, hogy bárki ügyet vetett volna rájuk.

Már késő délutánra járt, mire Dárdaynak eszébe jutott, hogy ideje lenne éjjeli szállást keresnie. Éppen felfelé kaptattak egy szűk, majd kiöblösödő ösvényen, mikor éles kiáltás harsant a magasból. Megtorpantak és felnéztek mind a hárman; még jókor vették észre, hogy a domboldalban, vagy tíz méterrel fölöttük egy maszatos képű, tízéves-forma fiúcska kiabál rájuk egyszál elkoszlott fehér trikóban, kezében apró pisztollyal. Hadonászott is, hogy ne közelítsenek, de a két kamasz nem vette komolyan. Visszakiabáltak neki utat követelve, és Dárdayra mutogattak, mintha néma lenne, bár ez aligha pótolta a bemutatást, mint hamarosan kiderült.

Mikor a játékpisztolynak kinéző valamit megpillantotta a kisfiú markában, az ejtőernyős gondolkozás nélkül feje fölé emelte a kezét; igaz, ideje sem maradt másra. A következő pillanatban a revolver lángot köpve hátrarúgott, két gyors lövés csattant, a visszhang jól-rosszul megismételte, mit hallott, ő pedig hirtelen egyedül maradt az út közepén – jobb- és balfelől mindkét kísérője eldőlt, mint egy darab fa. Az egyik, a lakli a tüdejébe kapta a golyót, és most élénkpiros, habos vért köpött; a másik, a pufibb a gyomrába, amitől sikoltozni, meg a gyorsan terjedő fekete tócsában görcsösen rángatózni kezdett. A gyerkőc ügyet sem vetett rájuk, mintha ott se lettek volna, csak rosszindulatúan végigmérte a fegyvertelen Dárdayt, majd kivárta, míg feltartott kézzel, tornacipőjével a saras ösvényt tapogatva hátrálni kezd.

– Mit keres itt egy gringó? – szólt utána ekkor ezüstösen csengő hangon. Mintha angyalok muzsikáltak volna.

– Egy másik gringót – felelte Dárday, aki a történtek hatására eldöntötte, hogy az igazat, és csakis az igazat fogja vallani. Akármi is volt a vérontás tétje, hiába nem volt köze hozzá, közvetve mégis miatta történt; a játszma eldurvult.

– Én tudom, hol lakik. Odavezessem, *señor*?

– Mennyi lesz?

– Tíz dollár.

– Csak öt van nálam.

– Akkor megmutatom innen. – Elkapta az odavetett érmét, fölintett kétszáz méterrel följebb a magasba, ahol az országút kitüremkedésén túl egy fehér kőkockákból rakott masszívabb épület látszott. – Az fenn az ott. Erre átmehet – tette hozzá, majd félreállt, hogy Dárday elférjen mellette, ő pedig udvariasan megköszönte és megint kaptatni kezdett, miközben azon törte a fejét, vajon van-e céltábla a hátára festve. Kicsit sajnálta, hogy nem merte megsimogatni a gyerek kerek buksiját. Az előzékeny gyilkos még jódarabig nem vette le róla a szemét, a két kamasz pedig folytatta korai és elviselhetetlenül elhúzódó haláltusáját, ami egyébként nem érdekelte a kutyát sem. Az emberek föl se néztek, hordták tovább a zsákokat, terítették, sarkukban az őserdővel kaparták a meddőt – pár éhes szájjal kevesebb, így végződik ez a nap is. Nem könnyű árvának lenni, a többi meg a madarak dolga.

Mikor felért a peremre, Dárday először is kifújta magát. Hátranézett; alatta terült el az egész völgykatlan a maga nyomasztó rendetlenségében, de a kisfiút meg a két holttestet már nem látta. Gyorsan öklendezni kezdett, epe ízével a szájában megvárta, míg elmúlik az émelygése, majd minden erejét összeszedve az előtte álló feladatra összpontosított. Mi következik most? Két és félezer méter magasan, a Cumbaratzába visszavezető földúton állt; tőle jobbra, a kanyaron túl épült Móricz telephelye, valóságos palota a lentiekhez képest. És mi van, ha nem találja itthon? Akkor vár. Még Guayaquilben kapta a hírt, hogy mostanában itt kell lennie, legfeljebb elment a dolgára valahova. Végül is még csak alkonyodik. Várni fog, akár az örökkévalóságig, mert nem azért jött ide, hogy meghátráljon annyi év után.

Móricz azonban a teraszon volt, már messziről látta. Lehetett vagy százkilencven centi magas, ültében is óriásnak látszott. Dárday ismerte fényképről a hetykén közönyös pillantását,

de az újságokban látott rossz nyomatokhoz képest így szemtől szemben mégis más volt, igazi apafigura. A félsötétben egy már meggyújtott viharlámpa fölfelé vetülő, gyenge fényénél vastag könyvet olvasott szemüveg nélkül, mellette meg egy másik volt felütve az ölében, talán szótár. Az asztalon egy nagy forgópisztoly hevert. Ettől a botcsinálta ügynök egyszeriben elfelejtette, hogy szaktekintéllyel áll szemben, akinek a kegyeiért nagykövetek és államelnökök álltak sorba, telve hiú reményekkel, meg a többi maszat. Tovább bonyolította a helyzetet, hogy még mindig nem legyőzni, hanem megérteni akarta ezt az embert. Azt pedig első pillantásra megállapította, hogy a ház ablakai ugyanúgy elpiszkolódtak, mint mostanára a használaton kívüli, pusztulásnak indult laboré. Ez a hely se látott vidámságot mostanában.

Kerítés szerencsére nem volt, ahogy a telepen se sehol. Ez megkönnyítette a dolgát, de azért torkában dobogott a szíve, ahogy pár nesztelen lépéssel fenn termett az egyszerű, fából készült dobogón. A mérnök annyira a könyvébe feledkezett, hogy csak akkor kapta fel a fejét, mikor az ejtőernyős diszkréten ráköszönt:

– Jó estét kívánok, Móricz úr.

Amaz meglepetésében akkorát ugrott, hogy a széke nagy csattanással feldőlt.

– Ki maga? – riadt Dárdayra elkerekedett szemmel, bár nem rémülten, inkább elhűlve.

– Nem fontos. Hagyjuk.

– Azért jött, hogy megöljön?

– Szeretné? Akkor igaza lenne, ugye?

Móricz elhátrált az asztaltól, kis híján lebucskázott hanyatt a lépcsőn, de megkapaszkodott a korlátban. Közben eltávolodott a revolverétől. Ettől még jobban elfogta a pulykaméreg: arca kipirosodott, akár a cseresznyepaprika, hullámos ezüst haja csapzottan hullott a homlokába. A nyári hűvösben sárga alapon barna kockás flanellinget viselt kopott farmerral, vastag bőrövvel, hozzá bakancsot. „Akármilyen magas, kissé nőies alkatú, a csípeje szélesebb a vállánál” – állapította meg magában az ügynök. „Nem erős, inkább inas, és szívós, mint a szíj; cserzett és napbarnított arcú.”

– Na várjon csak, majd mindjárt adja maga alább is. Ali! Ali! – Az erélyes parancsszóra egy nagy fekete-sárga dobermann bukkant fel a ház mögül szöges nyakörvben. Pattanásig feszült izmokkal, morogva állt meg a gazdája mellett, a szeme azonban szikrát szórt, és úgy mutogatta a fogait, mintha mosolyogna. Akár a felhúzott rugó, csak jelre várt. – Fogd meg, rajta, adjál neki!

Dárdaynak eszébe jutottak a csibészelések a Tabán oldalában, s mikor a dobermann vicsorgó pofával, vérvörös ínnyel ráugrott, a nyakánál fogva felkapta az asztalon álló sörösüveget, majd egyszerűen a torkába nyomta. Pont illett bele.

Az állat összeesett, a földön fetrengett és fulladozott. Lábával kaparta a deszkát, levegő után kapkodott. Ahogy a fejével jobbra-balra csapkodott, a palack nyaka eltört, a hasa azonban nem.

Dárday gyorsasága láttán Móricz annyira megdöbbent, hogy még a pisztolyáról is megfeledkezett. – Azonnal vegye ki a torkából azt az üveget! – ripakodott rá. – Még mit nem – hangzott a flegma válasz. – Megölhetném a kutyáját, de nem teszem. Vegye ki maga! – Leharapja a kezemet! – Hát, ha ragaszkodik hozzá, én nem bánom, mindenesetre szétfeszíthetem a száját. Nos? – Majd mikor Móricz összeszedte magát, és kirántotta a dobermann torkából az üvegcserepet, az pedig krákogva, lélegzethez jutva feltápászkodott, Dárday kis ember létére akkorát rúgott belé, hogy a véreb vonyítva kotródott vissza a ház mögé.

– Ezzel megvolnánk, nem igaz? – mondta, miközben nadrágjába törölte a nyálas kezét. „Ki kell használnom az előnyömet, hogy fél” – tette hozzá magában. „Ki tudja, meddig tart az egész, jó lesz sietni”. – Most pedig, ha nincs ellenére, talán beszélgessünk.

– Takarodjon a házamból!

– Természetesen. Előbb azonban feltennék egy-két kérdést.

– Mit akar?

– Megérteni magát. Az indítékait. Miért csinálja ezt?

– Mit?

– Tudja jól. Állít valamit, szenzációt emleget, azután visszatáncol, mikor ráharapnak. Mindezt évtizedeken át. Mire jó ez?

– Mit ért maga ebből? Vannak feltételeim.

– Aki koldul, annak nincsenek feltételei.

– Kikérem magamnak! Én nem koldulok.

– Rendben van, próbálkozik mással is, de nem megy. Például most befuccsoltak a bányával kapcsolatos tervei. Marad az álomvilág?

– Nem álomvilág.

– Magának talán nem, de másoknak igen, akik nem bizonyosodhatnak meg róla, ellenben hinniük kéne benne. Miért tennék?

Az öregember nem válaszolt. Beharapta a száját, izzó szemmel bámult a betolakodóra. Egyáltalán nem ágyba hívogató szeme volt, inkább kék és hideg, mint a gúnárnak.

– Pontosan tudja, hogy a kapzsiság mire képes. Félti tőle a kincsét?

– Maga nem féltené?

– Mégis ugyanahhoz a kapzsisághoz fordul segítségért. Logikus ez?

– A lelet megóvásához pénz kell.

– Vagy hallgatás. Lehet róla nem beszélni is.

– Lehet. Akkor azt is tudja, hogy most ez van.

– Erre már késő. Látja, még én is idetaláltam, megtaláltam a világ végén, pedig nem azért jöttem, hogy kiszedjem magából a titkát.

– Hanem akkor mi a fenét akar? Hogy jön hozzá, hogy betörjön a házamba?

– Felhívta magára a figyelmet, sajnálom. A dolgoknak következményeik vannak, ez meglepi? Magát, aki az emberi természetet olyan jól ismeri, hogy védekezik a magára szabadított kíváncsiak ellen?

– Ez nem tartozik magára. Ez nagyobb horderejű, mint amit valaha is felérhet.

– Legyen igaza. De szögezzük le: maga véget akar vetni az ismert világtörténetnek, ehhez pedig azokat az erőket hívja segítségül, amelyek egyedül ebben nem érdekeltek. Miért tennék? Miért segítenének? Pontosan tudja, hogy vagy a pénzért, vagy azért, hogy eltüntessék a maga állítólagos bizonyítékait. Nincs harmadik út, hiába szeretné.

– Nem tehetik meg. Nem tudják, hol van.

– Patt. Csiki-csuki. Így se maga nem jut előbbre, se ők.

– Ha ez az ára, hogy megakadályozzam őket, akkor vállalom. Nem kapják meg, amit akarnak.

– Maga az első idealista üzletember, akit a piac a hátán hord.

– Lehet. Ehhez semmi közöm. És most megkérem, távozzon. Hagyjon békén. Eleget hallott. Hagyjon magamra. – Ezt oly fáradtan, mégis olyan méltósággal mondta, hogy Dárday megsajnálta. A csapdába esett vad szorongása áradt ebből az emberből, mint aki már tudja, hogy se kiút, se remény, csak még feladni nem bírja.

Egy percig nem válaszolt. Azon tűnődött, ki nem mond itt igazat? Juan Flores, a szemtanú szerint Móricz talált és elhozott egy aranyüstöt, három írásos fémlemezt meg egy dinoszaurusz-karmot a barlangból, a leírás szerint egy zsarnokgyíkét. Az ügyvéd ezt kategorikusan cáfolta, viszont nem volt jelen akkor, amikor ezek ketten fémkeresővel bemerészkedtek a guanóval borított nagyterembe Lluvia Ibanez kíséretében. Tehát amit tud, a mérnöktől tudja, akinek nyilván jó oka van rá, miért ezt a változatot terjessze. Csakhogy mi lehet az?

A felfedező magát hatástalanította a feltételeivel: míg a világ világ, nem lesz senki, aki megkockáztatná, hogy a hatalmat kiengedje a kezéből egy olyan igazság kedvéért, melyet lakmuszpapírja, a természettudomány nem hitelesített előbb, se nem lehet kiadni a nyilvánosságnak propagandacélokra, majd pedig ellopni, hogy a tulajdonost a tulajdon puszta

ténye igazolja mindenki más előtt. Ez holmi lovagkori erkölcs keveréke volt a tények tüskebozótján átkígyózó álmodozással, megspékelve egy magános utazó türelmetlenségével, aki inkább kibír minden veszélyt és megpróbáltatást, csak ne kelljen a többiekre várni. Továbbá megfigyelte azt is, hogy az évek növekvő terhe alatt Móricz a „mindenáron" végletéből elmozdult a „nem mindenáron" ellenkező állapota felé, amennyiben többé nem ragaszkodott hozzá, hogy felfedezését mindenki megismerje, legalábbis nem azon az áron, hogy szétprédálják és meghamisítsák a régi rend védelmében. Ezt viszont újabb felfedezésekkel ellensúlyozta, már ha az ötlet meg a felfedezés valakinek a szótárában ugyanazt jelenti, s az egyre tovább kerekedő álomvilágban ugyanolyan szükségszerűen illeszkedtek egymásba a kirakós darabkái, ahogy a rajta kívüli, csonka tényvilágban viszont továbbra is hiányoztak az erre valló bizonyítékok. Egyszersmind azonban ez az elhallgatás a bosszúja is volt mind másokon, mind önmagán, amiért nem merészkedett a ringbe, hanem beérte azzal, hogy a nézőtérről bundát kiáltson; egy kudarcot vallott zsarnokölő keserű siráma.

– Köszönöm a beszélgetést, Móricz úr – szólalt meg végül Dárday szárazon. – Elfogadom az indítékait, noha nem értem őket, de ezt talán nem is várta tőlem. Volna szíves eltenni a pisztolyát? Ha érvnek szánta, mint látja, nem volt rá szükség.

– A magafajtával soha nem lehet tudni – vágott vissza mérgesen a bányatulajdonos. – Maguk a ceruzámmal is képesek lennének leszúrni.

– Mégis, ha elfogad egy tanácsot, én a maga helyében kevesebbet ugrálnék.

Dárday vállat vont, feltette a kalapját, megbillentette, azzal kilépett a szürkületbe. Egy percre erőt vett rajta a kísértés, hogy a karimájával gégén vágja az izgága öregurat, de nem akart gyerekesnek látszani, noha biztosra vette, hogy gyorsabb lenne nála, ha mégis megemeli a fegyverét. Érezte, hogy a másik tart tőle, ámde nem jött rá, miért. Hiába szegte meg az utolsó alapszabályt is, a mozgatók tekintetében tapodtat se jutott előre.

Háta mögött hagyta a falut, elindult visszafelé a korai holdfényben már halványan derengő, néptelen úton. Valahogy megkönnyebbült, hogy a dolgok végre rendeződni kezdtek, így vagy úgy. Ráadásul szerencséje volt, mert alig egy óra múlva jött egy dzsip, felvette, s mivel ezúttal nem volt se földcsuszamlás, se kidőlt fák az úton, éjfél után vissza is értek Cuencába, ahol mind az ötvenkét templomot a helyén találták. Útközben annyi érdekes történt, hogy mikor már elbóbiskolt volna, egyszer csak a sofőr felkiáltott:

– Odanézzen, a hétszentségit!

A fényszórók kereszttüzében a földúton hatalmas zöld anakonda tekergőzött rézsút az erdő áthatolhatatlan fala felé; menekültében kihányta, amivel degeszre zabálta magát, egy kisebb anakondát, nyilván a hímet. Áthajthattak volna rajta, hogy eltörjék a gerincét, de inkább békén hagyták. A magasból hangrobbanás hallatszott, két távolodó vadászgép halkuló mennydörgése morajlott, majd az is elült. Megint teljessé vált a várakozás pisszenéstelen csendje – küszöbön állt az újabb háború Peruval.

Küszöbön állt, de még nem volt időszerű. Különben is, mindebből Quitóba visszatérve nem látszott semmi sem – a leghalványabb jel se utalt arra, hogy a dolgok jobbra vagy rosszabbra is fordulhatnának, amit pedig ugyanakkor borítékolni lehetett. Ezen a vidéken ugyanúgy nem fogott a huszadik század, ahogy előtte a másik tizenkilenc sem. És amikor Guayaquilt megtámadták az éhes pelikánok, mert valakik igen nagy hajókkal túlhalászták a partmenti vizeket, a madaraknak pedig nem maradt más, mint hogy a halpiacot rohamozzák meg, csakhogy belegabalyodtak a trolivezetékbe, piszkos tollak, ürülék és kificamodott tetemek borították a macskaköveket, akkor az utcára vonuló éhesek jóhiszemű része úgy gondolta, hogy a leghitelesebb intézkedéssel is végeznek a politikai kártevők, kirágják a közepét azzal, hogy késve hajtják végre, már persze ha egyáltalán; a többi azonban vagy csalódott volt és reménytelen, vagy csak egyszerűen vért akart, azokét, akikről úgy vélte, hogy az útjában állnak. Az öt éve leköszönt „nemzeti és forradalmi" katonai junta emléke még túl friss volt ahhoz, hogy lövetni kelljen, csakúgy, mint a quitói egyetem ostromának

lidércnyomásáé másfél évtizeddel korábban; ám az ország politikai zűrzavarának hű tükre volt a fegyveres erők megosztottsága, amely kizárta a haladó katonai kormányzást, s helyette elvetélt gazdaságpolitikába meg ivászatokkal tarkított, folyton félresikló reformokba torkollott. Más szóval a dolgok a megszokott mederben zajlottak.

Dárday Gyula azonban törpe létére olyan erőkre vágyakozott, melyeket nem bírt kordában tartani, és ennek előbb-utóbb vissza kellett ütnie. Hét évvel a többiek előtt, a jövőben élt, ám ezt senki nem hitte el neki, mivel nem tudott aranyat csinálni, nem tőzsdézett, nem mondta meg előre, mi fog történni úgyis, az meg végképp nem izgatta, neki lesz-e igaza, mert úgy gondolta, abból valamennyi mindenkinek jut, a kérdés tehát eleve közömbös. Akár új kalaptrükköket tanult, akár vállalkozást kezdett, az idegen nyelvű papírmunka maga volt a falanszter. Azt tehát, hogy korát megelőzte, a magány és a szorongás kiapadhatatlan forrásaként élte meg, miközben egyszerűen nem volt más választása. És ha a főtitkári ZIL annak idején megúszta a zacskós tejet, ez nem a magafeledt hősiesség hiányára utalt, hanem arra a mély belátásra, hogy ezeknek annyi, kár a benzinért. Két dolog azonban egyre jobban fárasztotta: folyton ár ellen úszni, illetve hogy ne legyen más választása.

Miután Móricz kiábrándult magányát megtekintve azt is láthatta, mennyit ér a harag hatalom nélkül, tulajdonképpen már nem maradt érdemi lépésekre lehetősége. Ugyanúgy sarokba sakkozta magát, mint ellenfele. Annyit mindenesetre felfogott, hogy az események kétértelműek; az ugyan, hogy nincs kiút, mit sem változott, az értelmezése azonban pont az ellenkezőjébe csapott át. Mert ha három éve a kilátástalanságról hihette még, hogy akkor van a helyén, ha nem tehet egyebet, csak amit tennie adatott, mostanára ugyanaz a tehetetlenség mást jelentett: adja fel, hisz csupán az idejét vesztegeti.

Ezekben a hetekben ismét rátört a csüggedés, jobban, mint előtte bármikor, ám a legrosszabb az egészben nem az volt, hogy megismétlődött élete már jól ismert mélypontjainak egyike, hanem hogy igazat kellett adnia a sorsnak. Noha nem ő választotta a feladatát, túlvállalta magát; halálosan belefáradt az állandó totózásba, a pókháló szövögetésébe, amely soha nem fog úgyse semmit, a mániákus reménykedésbe, hogy holnap, de legkésőbb holnapután minden jobbra fordul. Hirtelen irtózni kezdett attól, hogy egyáltalán hinni mert. Miért? Miben? Ha meg nem is tört, a sikerbe vetett eddigi bizalma megroppant; vele veszett az ártatlansága is. Ahogy a túlerőltetett rugó pattan el és roncsol, úgy csapott végig rajta is a közöny, védekezésből szörnyű sebet ejtve rajta, mikor megértette végre, mennyire nevetséges, hogy pont erre a munkára szegődött el. Valóban, ha ölnie kellett volna, ez lett volna a megfelelő pillanat.

Megint rájött a csavaroghatnék. Immár a ritka levegő se tarthatta vissza, mint első évben, mikor a szörnyű migréntől napokig csak vonaglani bírt a priccsén, és hiába kérdezték, nem tudott értelmesen válaszolni a fájdalomtól. Bejárta a várost Turubambától Jipijapáig, Carceléntől Solandáig arra várva, hogy majd csak halálra fárad, de csupán a cipője lyukadt ki, ráadásul vehetett újat, mert közeledett az esős évszak. Nem ment semmi, nem volt kedve semmihez, sőt eszébe sem jutott semmi két ilyen csapás ellen.

Egyszer még így is majdnem fülön csípte a sorsát intéző invariánst, bár pontosan azzal szalasztotta el, hogy felismerni vélte. Ugyanis egy este fáradtan, lomposan és magával mit kezdeni végképp nem tudván, kínjában beállított a Sucre színházba, oda, ahol azelőtt a régi vágóhíd állt, míg csak a tizenkilencedik században le nem bontották, hogy ezt a kolonnádos hófehér csodát építsék a helyére, mert a városnak erre volt szüksége, nem még több rostélyosra. Az alacsony házakkal beépített Guayaquil útról fordult be a Plaza del Teatro felé, fölsétált a José Joaquín Olmedo utca vaserkélyei alatt, majd egyszerre ott állt a timpanon előtt, amely kitakarta a Pichincha kráterét, noha régi acélmetszeteken a vágóhíd felett az még tisztán látszott a magasban. A hegyek havas orma megkoronázta a terecskét, s ha lépcső lett volna előtte, az épület egészen úgy festett volna, mint odahaza a Nemzeti Múzeum, csak kicsiben. A bejáratot fehér ponyva óvta a tűző napsütéstől, s mivel még nem vonták be

délutánról, az most egy kedélyes zöldvendéglőre hasonlított. Odabent kellemesen hűvös volt, a színpad felett a köztársaság arany címere pedig az isteni kegyelem sugaraiban sütkérező kondorral sosem fáradt el jelképezni a nemzeti egységet.

Persze előadás közben érkezett, mondhatni szokása szerint, ahogy a könyveket is mindig a közepüknél kezdte, majd hol vissza-, hol előrelapozva göngyölítette fel a történetet, mert rosszul bírta az izgalmakat. Kutyafuttában látta a bejáratnál, hogy Euripidészt játszanak, valami Hippolütoszt, erről azonban nem tudott semmit, tehát fel se tűnt neki, hogy Phaidra rég felakasztotta magát, az előzmények pedig még kevésbé voltak érdekesek, amennyiben a szereplők önmarcangoló haragjából lehetetlen volt akár a múltat, akár a jövőt kikövetkeztetni. Viszont egyértelműen megragadta a figyelmét a kar, melyet a modern felfogás jegyében egy pirospozsgás, ötéves fiúcska, meg a hároméves húga játszott. A két szőke gyerek csodálatra méltó biztonsággal mozgott a színpad terében, nem zavarta őket a rivalda, korukat meghaladó komolysággal gombolyítva a bonyolult szöveget. Éppen ott tartottak, mikor Thészeusz már megátkozta fiát, majd a következő hangzott fel:

Gondolatim ha az isteneken jártatva tűnődöm,
Oszlik a gondom;
Ámde ha bízom a gondviselésben,
Látva halandók élte sorát, cserben hagy a hit.
Minden örök csere, változás;
Emberek élete, telve zavarral,
Egyre cseréli alakját.

Dárday hegyezni kezdte a fülét, a gyerekek pedig folytatták:

Az isteneknek hajthatatlan eszét,
Meg az emberekét, Küprisz, levered!
Segít szárnyas fiad is, sebesen
Csapongva körűlted.
Repül ő országokon és a tenger
Zúgó hullámain át,
S kinek szivét érinti aranyragyogású
Szövétnekével,
Az lángba borúl.
Leigázza a hegy vadait,
Mind azt, mit a víz táplál, mit a föld,
Mind azt, mit a napsugár melegít,
S a férfiakat. Mert mind ezeken te uralgasz
Egyedül hatalommal, ó Küprisz![1]

Ez a küprisz teljesen úgy hangzott, mint a hübrisz, egy másik émelyítő szó. Erről eszébe jutott valami. Azt nem tagadhatta, hogy mostanára egész életét meghatározta a fantom kideríthetetlen kiléte, megtermékenyítette és megmérgezte ugyanazzal a mozdulattal. Elűzött idealista Móricz, akit senki nem kért rá, mégis megkísérelte átírni a történelemkönyveket? Vagy cinikus kalandor, a kapzsiság áldozata? Lehrmann talán tudja rá a választ, hát miért nem kérdi meg? Amikor első elbizakodottsága elmúlt, kissé körülményesen feltámadt a köteles-

[1] Csengeri János fordítása.

ségtudata, igaz, utoljára. Lehet, hogy erőszakos az ötlete, de ez is egyenletrendezés: ki kell szórni a fölösleges ismeretleneket.

Véget ért a darab, Hippolütosz vérében fetrengett, Thészeusz mindent megértett és megbánt, mintha egyik a másik nélkül nem is lenne lehetséges, a nézőtér pedig felállva füttyögött meg tapsolt a sötétben, annyira eredetinek találták a rendezést, s mert titkon mindenki aggódott, hogy a kórus bakizni talál. Dárday kisurrant a bordó széksorok között, majd az erkély alatt visszajutott az üres előcsarnokba, ahol egyszerre Dolorest pillantotta meg. Az asszony üdén és kipihenten feléje tartott; virágos kartonruhát viselt gyöngy fülbevalóval, az ajkát kirúzsozta. Gyönyörűség volt ránézni is.

– Csukja be a száját, vagy kihűl a szíve – köszöntötte vidáman. – Hát maga mit keres itt?

– Betévedtem – felelte őszintén Dárday Gyula, akit letaglózott a váratlan viszontlátás. – Jártam egyet, aztán gondoltam, megnézem végre belülről is ezt a viskót. És maga?

– A gyerekekért jöttem. Vége már az előadásnak?

– Persze. Matinéra jöttek?

– Nem, csak szerepeltek. Ők a kórus, nem tudta?

Dárdaynak leesett az álla. Még pár szót beszélgettek, azután zavartan elköszöntek egymástól, mert a nézőtérről tódulni kezdett kifelé a közönség. Mindenki a kisfiúról meg a kislányról áradozott, mennyire tehetségesek, természetesek, se lámpaláz, se tériszony, s nem kellett fejszámolóművésznek lennie, hogy rájöjjön, micsoda siker kellős közepébe csöppent. Hazafelé mindenesetre folyton elkalandoztak a gondolatai, miközben végre volt mire fognia nyugtalanságát az esőszagú éjszakában.

Mikor másnap rájött, hogy a régmúltban már átélt egy hasonló estét, csak akkor a Metró klubban, váratlanul eszesnek képzelte magát, olyasvalakinek, aki olvas a jelekből és megérzi, ha fordul a szél, front közeleg; ebben aztán igaza is lett, csak nem úgy. Mindenesetre e túl derűlátó fellobbanás kellős közepén döntötte el, hogy meglépi a második tilos lépést is: ír Lehrmannak, és találkát kér tőle. A fodrász viszont természetesen megjegyezte, hogy Dárday időről időre feltűnt a szalonjában, mert számon tartotta a vendégeit, most mégis meglepődött, mikor a lánya beszámolt a színházi találkozásról, ugyanis nem nagyon hitt a véletlenekben, és ami azt illeti, nem is alaptalanul. Ez a vélekedése aztán azon nyomban meggyőződéssé vált, mihelyt elolvasta a feladó nevét a harmadnap hozzájuk bedobott hosszú borítékon. Don Ignazio Santos? Nem sok ez egy kicsit az egybeesésekből? Dolorest azonban elfelejtette megkérdezni ugyanerről, az asszony pedig azt sem tudta, melyik lábára álljon izgalmában, hogyan bírja ki Dárday vizitjéig azt a kínkeserves egy hetet, mert úgy érezte, a látogatás neki szól, és első kötetlen beszélgetésük egyenes folytatása lesz. Így a leghelyesebbnek látta, ha közömbösen vállat von, miután apja furcsálló arckifejezéssel felolvasta neki a levelet, majd azt felelte, az ember sosem tudja, szerencsét vagy bajt hoz-e a holnap. Ebben aztán annyira egyetértettek, hogy Lehrman másnap egysoros választ küldött a megadott címre, amelyben beleegyezett a találkozásba.

Ezt a hetet Dárday Gyula is nehezen töltötte el. Először is, végre erőt kellett vennie magán és átnyálaznia a könyvelését, mert gyorsan fogyott a pénze. Hazulról jó régen utaltak neki, vagy az is lehet, hogy a közvetítőnél akadt el a fizetése, mert ha az elment vakációzni, egy hónapig szünetelt minden ügymenet. Vagy ott volt a bérelt üzlethelyiség dolga, melynek kopott vasredőnye hetekig lehúzva várta, hogy vidéki kalandozásairól hazatérjen – nyilván hihetőbb lenne a foglalkozása, ha legalább időnként akadna egy-egy turista, aki az ő ügynökségénél veri el a dollárjait, meg persze az sem ártana, ha nem magának kellene faxokat küldözgetnie, hogy forgalmat mímeljen. Az amazóniai kajaktúráknak azonban még mindig nem érkezett el az ideje. „Akinek nincs ott keresnivalója, ne menjen oda” – hangzott el a bárokban két sör után a jóindulatú figyelmeztetés, majd történetek következtek meztelen

asszonyokkal tőrbe csalt utazókról, akik kékre füstölt fej alakjában végezték. S végül ott volt egy frissen szerzett adat is Móriczról, nem mintha az összképen bármit változtatott volna.

– Értse meg – fakadt ki egy nap a hetvenhatos angol expedíció skót vezetőjének az elbeszélő szerint, mikor korgó gyomorral állítólag épp nem tudta, mit hoz a holnap. – Én nem találtam semmit, amiért engem illetne a dicsőség, de nem hibázhatok, nem adom fel, nem hagyom sürgetni magam! Ecuador volt hozzám a legellenségesebb az összes dél-amerikai ország közül, én viszont harminc év kutatásai után megtaláltam, amit kerestem, és nem tágítok innen, míg be nem végeztem a dolgom, bármi fenyegessen is. Mivel nem a magam hasznát keresem, etikátlan lenne jutalmat várnom, vagy bátorítanom a szenzációhajhászokat. – S még azt is hozzátette, hogy tulajdonképpen sajnálja Dänikent, amiért agyonvágta minden idők legnagyobb sztoriját, mert ilyesmit csak depresszióból tesz az ember. Egyszer majd építtet neki egy kunyhót az Andokban, ahol vénségére nyugodtan elmélkedhet a bűnein.

Az ilyen történetektől az ügynök persze a falnak tudott volna menni, mert a legendaképződés eredményét visszahallania semmivel se esett jobban, mint utazási irodának álcázni egy szerény, ám virágzó pénzmosodát. A szíve csak akkor nehezült el, ha a selyem égre nézett, amely mostanában óriási szürkéskék tál fenekére hasonlított, rajta az ismeretlen vonzásától fölfelé hajló tintafoltok tépett rendszerével. Olyan volt az egész, mint egy álmában álmodott álom: egyre folytatódott befelé, mindegyikben lekéste a vonatát, és hiába kereste a felébredést.

Azon a szerdán, amelyre a meghívás szólt, már délelőtt beült egy másik borbélyhoz, megnyiratkozott, sőt a mogorva kisöreg meg is borotválta, csak úgy sercegett a kék borosta a penge alatt. Utána otthon beletottyant egy kád forró vízbe, és két órán át töprengett, mi következik most, de semmi nem jutott eszébe, csak a vize hűlt ki. Késő délután, mikor már majdnem belepusztult a várakozásba, fehér öltönyt húzott nyakkendővel, felvette az ünneplő cipőjét is, kinyalta magát a bemutatkozásra, ahogy illik, miközben végig úgy érezte, mindennek semmi értelme, végül pedig taxit fogott, mert ilyen csinosan végképp nevetséges lett volna bármilyen más megoldáshoz folyamodnia.

Be kellett vallania magának, hogy szívesen megismerkedett volna közelebbről is Dolloresszel, akinek talányos-sebzett mosolya olykor Taliga Katalin kaján tüzére emlékeztette, ám a fiatalasszony egy friss özvegységgel meg két kisgyerekkel a háta mögött akkor se lett volna kockáztató kedvében, ha történetesen nem az apja házában lakik. Dárday tehát egy eleve halálra ítélt románc kész terveivel a zsebében állított be Lehrmannékhoz, az meg a kovácsoltvas kapunál fogadta hegedűvel a kezében. A vonósszerenádok hangszere azonban ezen az estén nem szólalt meg, nem hangzott fel rajta se a „Herkulesfürdői emlék”, se a „Coppélia”, „Az Alpoktól délre” nyitányáról nem is beszélve, ami a szomszédságot zavarba hozta, mély gyanakvással és sajgó előérzettel töltötte el.

Az ügynök nem szerette a politikát. Kerékkötőnek tartotta, olyan kényszerzubbonynak, melyet az emberek rossz természete erőltet a társadalomra, ez azonban nem jelentette azt, hogy ne is számolt volna vele. Most tehát az olyan alkalmi útitársak kíváncsiságával vizsgálgatták egymást, akiknek a másikkal nincs semmi bajuk, sőt talán még az ellenségeik is közösek, de az óvatosság sohasem árt.

– Kérem, fáradjon be. Arcról természetesen már ismerjük egymást – udvariaskodott Lehrmann, miközben ujjai közt azt a levélkét forgatta, amelyben Dárday illedelmesen engedélyét kérte, hogy nyolc nap múlva, vacsoraidő után meglátogathassa. Mutatta az utat előre, majd a teraszra vezette, ahol hellyel kínálta a nádfotelek egyikében. Alattuk terült el a város, és nyughatatlan szépsége mint kötésen a vér ütött át a házak koraestbe fúló körvonalain. Miután a házigazda hagyta, hogy vendége pár percig gyönyörködjön a mesés kilátásban, kérdőn pillantott rá. Ebben a pillantásban benne volt az is, hogy tud róla, miként futottak össze a lányával, meg hogy ha a részletekre kíváncsi, elég lenne őt megkérdeznie, ennek

azonban nincs itt az ideje. Mindezt azzal a keresetlen eleganciával adta elő, amely miatt az emberek a Papi nevet ragasztották rá.

– Kedves uram, meglepett a kérése, hogy szeretné megőrizni az inkognitóját, mindazonáltal úgy gondolom, alapos oka lehet rá, ezzel kapcsolatban tehát nincsen semmi olyasmi, amiről tudnom kellene. Viszont megtisztelne, ha elárulná, mi a célja a látogatásának. Miben állhatok rendelkezésére?

Dárday megköszörülte a torkát, összekulcsolta a két kezét, kicsit előredőlt, majd mindenekelőtt köszönetet mondott azért a szívességért, hogy Lehrmann úr hajlandó volt őt, egy vadidegent, otthonában fogadni, ráadásul anélkül, hogy bemutatták volna őket egymásnak, bizalmas természetű ügyről lévén azonban szó, reméli, hogy nem kell sokáig feltartania. Könnyedén és szépen beszélt spanyolul, átéléssel, mintha egy barokk szerepet mondott volna fel, ezért meglepődött, mikor Lehrmann arca felragyogott a csodálkozástól.

– Ó, bocsásson meg, hogy félbeszakítom, de valahonnan ismerem a kiejtését. Várjon... Nem kérdezem, kicsoda, cserébe azonban kérem, tiszteljen meg azzal, hogy viszonzásul ön se kérdez olyat, amire vagy nem tudom a választ, vagy nem felelhetek. Limonádét?

– Köszönöm, kérek – felelte Dárday, akit lesújtott, hogy négy év után még mindig hallani az akcentusát. Megvárta, míg Lehrmann tölt, de nem nyúlt a pohár után. Az elértette, és először ő ivott.

– Gyönyörű színe van – bókolt a vendég, s a poharat a holdfénybe emelte.

– Valóban, magam szedtem a citromot hátul a kertben. Nos, miről is volna szó?

– Megbízómat egy bizonyos személy vállalkozásai érdeklik. Tudna adatokkal segíteni?

– Az attól függ. Természetesen én se hallok mindenről.

– Hálánk jeléül egy bizonyos összeget, valamint teljes diszkréciót ajánlhatok fel.

– A diszkréciót magam is nagyra tartom – felelte Lehrmann, aki nem szeretett volna átvágott torokkal ébredni a kedvenc teraszán. Kifújta a szivarja füstjét és elgyönyörködött benne, ahogy az kis felhőt von a kékezüst Hold elé. – Kiről lenne szó?

– A neve Juan Moricz. Cumbaratzában bányája van.

Lehrmann halkan füttyentett meglepetésében. – Hát ez érdekes. A barátnője egy időben hozzám járt a haját berakatni. Bár ezt nyilván tudja, különben nem engem tüntet ki a látogatásával, nem igaz?

Dárday biccentett, nem mintha Lehrmann eltalálta volna, hanem mert erre az eshetőségre eddig nem gondolt. Hagyta, hadd fecsegjen az öreg.

– És mit tudnak önök Móricz úrról? Nem akarnám közhelyekkel traktálni.

– Keveset, azt is az ő elmondásából meg a szóbeszédből. Harcolt a világháborúban, utána politikai nézetei miatt halálra ítélték, a siralomházból kiszabadult nagy szerencsével, majd ezt-azt magához véve átlépte az osztrák határt, és Franciaországban kötött ki. Ott előbb megházasodott, később elvált, átment Argentínába, s a megbízóm számára innentől vált érdekessé. Elég sajátos nézeteket vall ugyanis, hajlamos újságokkal meg könyvkiadókkal szerzői jogi vitákba bonyolódni, miközben azt terjeszti, hogy van egy jelentős felfedezése, amelyet azonban nem oszthat meg senkivel, pontosabban csak azokkal, akik teljesítik a feltételeit, ez a kettő azonban végül is egyre megy.

– Hát igen, magához vett ezt-azt – felelte Lehrmann elgondolkozva, és csücsörített közben. – Azt is tudja, hogy micsodát?

– Nem én.

– Aranyat, ékszereket, ékköveket, néhány könnyebb műkincset. Amit a házuk padlásán jobb időkre félretett, ámde sokkal hamarabb szüksége lett rájuk, mint gondolta volna.

– Hm. A családja módos volt?

– Nem mondhatnám – hangzott a válasz. – Tudtommal Körmend mellől származtak, az anyja valahonnan a Balkánról. Volt egy öccse is, tudja? Együtt szöktek ki és jöttek át Argentínába, azóta azonban nyoma veszett, senki se tudja, mi lett vele.

– Hát akkor?

– No jó, elárulom magának. Móricz úr a 44-es körmendi deportálásokban segédkezett, erről adataink vannak. Nyilván onnan volt a vagyona is, ha tudni akarja. Legalábbis kezdetben.

Dárdaynak szabályosan leesett az álla. Ha ez a fordulat igaz, sok mindent megmagyaráz, ami eddig teljesen érthetetlen volt – igaz, a mérnök más, mostanáig kivehető vonásait viszont összekuszálja, értelmezhetetlenné teszi. Kinek higgyen?

– Mindnyájan nyersanyag vagyunk egy következő regényhez, nem gondolja? – felelte kitérően, hogy megtörje a csendet, mert a hír megrendítette. Nyilas! Ez a megfejtés annyira kézenfekvő volt, hogy eszébe se jutott, noha végig itt terpeszkedett az orra előtt.

– Nem erről van szó. Hát nem érti? – ingatta a fejét Lehrmann nagyon szomorúan, mert nyolcvannégy évesen végtelenül kimerültnek érezte magát. – Nem az a kérdés, elkapják-e vagy sem, vagy hogy mi lesz a sorsa. Hanem ha úgy van, ahogy ez az ember állítja, és egy volt keretlegénynek jutott az emberiség legnagyobb felfedezése, ami valaha is megadatott, akkor nincs igazság a földön.

Jó darabig hallgattak, szótlanul szemlélték az ezüstben ragyogó várost, amely felkanyarodott a Pichincha keleti lejtőjére a kettős kráter alá, mintegy felkínálva magát a következő hamuesőnek. Mint egy ártatlan kisded, Quito békésen szendergett a tűzhányó fenyegető árnyékában. Távolabb motorbicikli bődült fel, közeledett, majd elkanyarodott balra; amerre haladt, kutyaugatás kísérte. Lehrmann hallgatagon verte le a szivarja hamuját kétszer vagy háromszor, vagyis talán tíz perc telhetett így el mukkanás nélkül. Végül Dárday rájött, hogy ennél többet nem kaphat mára, ellenben máris tovább időzött az illendő negyedóránál. Belső zsebébe nyúlt, majd elővette a borítékot, amelyben minden megtakarított pénze, ötszáz dollár lapult.

– Ó, kérem, kérem, ne sértsen meg. – A Papi finom, de határozott kézmozdulatot tett. – Nem fogadhatom el. Tekintse parányi gesztusnak, amely nem vár viszonzást. Hoppá, megvan! És üdvözlöm Magyarországot – tette hozzá széles mosollyal, mint aki végre rájött a megfejtésre.

Dárday Gyula ekkor értette meg, hogy a játszma véget ért, és a legsürgősebben el kell tűnnie, mielőtt Lehrmann valaki másnak is tenni kényszerül egy jelentéktelen szívességet. Mostantól csak akkor tudnának többen róla, ha apróhirdetésben adná fel magát az El Universóban: az itteni munkának lőttek, annyi, vége. Egy pillanatra átsuhant rajta, hogy búcsúzóul kibérelhetné az alkirályi lakosztályt, és meghívhatná a hétvégére Dolorest, legyen az infánsnője, aztán észrevette, hogy a cinizmusa egyszerű keserűséget takar. Irigyli Lehrmannt, amiért családja van, van kihez beszélnie, ha sületlenségeket is, az asszony meg őrlődik a gyerekei meg az apja közt, szóval túl tisztességes, egyszerűen nem a magafajtának való; nincs mit keresnie itt. Megköszönte a szíveslátást, felállt és elbúcsúzott. Lehrmann csak a tornáclépcsőig kísérte. Majd az öreg hívására Dolores is felbukkant a nappali ajtajában, ahol eddig nyilván hallgatózott, sőt kiment vele a kapuig, és ezúttal kezet is adott, ő pedig nem árulta el neki, hogy többé nem látják egymást. Be kellett látnia, hogy susztermattot kapott.

Négy év telt el szabadon kóborolva, és amikor ugyanolyan titokban kellett elhagynia a terepet, ahogyan érkezett – a körülmények nem változtak, a módszerek időközben igen –, egyszerűen belebetegedett, noha nem mutatta. Hiába tudta, honnan jött, a konspiráció ideje alatt a maga ura volt, és az alkalmi jelentéseken túl nem kellett senkihez alkalmazkodnia; elég volt, ha életben maradt, a vadonban töltött évek azonban hozzáidomították a tájhoz, míg maga is elvadult, megtanult erdei módra élni, és ezt az érzést semmihez nem lehetett hasonlítani. A lebukással énje elevenebbik része pusztult el egy pillanat alatt, akár a villámsújtotta fa. A

maradék megpróbált ugyan újra kihajtani, de nem tehetett úgy, mintha az elszenesedett törzs addig csak sallangnak lett volna jó, elbontható dúc a lombkoronának, nem több kalapdísznél. Ugyanakkor a csapást sem beszélhette meg senkivel – szótlansági fogadalma, vagy inkább a titoktartási nyilatkozat, amelyet aláírattak vele, kötötte a végletekig. Mikor a repülőgép felszállt Quito fölé, ő pedig távolodni kezdett a mostanára egyedül értelmesnek megismert világtól, hogy egy rég elfelejtett másikba visszatérjen, és onnantól majd megint azt kelljen sajátjának vallania, volt ideje végiggondolni, miképpen aránylik mindez a tudathasadáshoz vagy egy hosszú álomhoz, csak azt nem bírta eldönteni, melyik Dárday Gyula álmodja a másikat. Mire Pestre ért 1988 tavaszán, megértette, hogy visszatalált Calderónhoz, nagyjából azokban a percekben, amikor Hibácska Erzsébet megszületett.

2

Minden jóban az a rossz, és minden rosszban az a jó, hogy elmúlik. Idővel Dárday is rájött, hogy az életnek sokkal több köze van a hihetetlenhez, mint a hihetőhöz, hazatérve tehát kezdetben partra vetett halként fuldoklott. Az igazi illegalitás még csak most kezdődött, immár ismét a fedő alatt, és vele a valódi bujkálás, az álcázás évei. Nem sikerült eldöntenie azt sem, segített-e vagy rontott a helyzetén, mikor az Agytröszt állományából rövid úton elbocsátották. Másodszor mondták neki szinte szóról szóra ugyanazt, amit annak idején a laktanyaparancsnoka:

– Nagy balfasz maga, Dárday! Amatőr. Ki van rúgva, nem tudta? Isten bocsássa meg, de egy szavát se hittük, ámbár el kell ismerni, érdekeseket írt. Mi egy fényképezőgépet küldtünk ki, maga meg állást foglalt, ahelyett hogy odafigyelt volna, elkezdett okoskodni. Nem a dolgát végezte, szóval magának annyi. Mellesleg meg engedély nélkül hagyta el az őrhelyét, mégis mit képzelt?

Itthon nem volt semmi váratlan vagy megjósolhatatlan, pukkadozással teli abszurd még kevésbé, vagy csak nem volt szeme hozzá. Még Pesten is minden eseménytelennek és kiszámíthatónak tűnt, pedig az ország már javában erjedt, nyújtózkodott, a rendszer korhadozó eresztékei pedig meglazultak. Kádár annak idején a konszolidáció kezdetét Márk evangéliumával hirdette meg, mondván, aki nincs ellenünk, velünk van, csak hogy űberelje Rákosit, aki viszont pont fordítva gondolta. Ez korábban elment fordulatnak, mostanára azonban elveszítette minden egyértelműségét. A nemzeti kerekasztal már feltünedezett a láthatáron, vele együtt a hatalomtechnikusok forgatókönyv-tervezetei, a privatizáció meg valósággal a levegőben lógott, mint valami alacsonyan ringó, csábító gyümölcs. Például évekre rá összefutott az egyik volt elvtárssal a Kossuth téren; tudta róla, hogy az illető sokáig a Központi Bizottság irodalmi osztályát vezette, mégis meglepődött, mikor amaz köntörfalazás nélkül elmesélte neki, hogy noha kipenderítették, rövid úton egy kanadai építővállalat igazgatótanácsában kötött ki, s hogy az élet mindazon feladványai közül, amelyek megoldásához nem ért, eddig ez fizet legjobban. Dárday Gyulának csak ekkor tűnt fel, hogy banánköztársaságból banánköztársaságba érkezett.

A történelem azonban maga is őszi rózsakert, elvirágzott pagony, ahol a csipkebokrok pompája nem képes leplezni többé a tüske-rengeteget. Négy esztendeje nem járt idehaza, nem kerülgette a nyáron megolvadó aszfaltot, amelybe itt is, ott is beleragadt egy-egy letört tűsarok, az összkép tehát most megdöbbentette. Újfent kiderült, hogy egyenlő joga annak van, akinek a gazdasági meg a katonai ereje is megvan hozzá, hogy érvényesítse, a többi pedig aránypárral kiszámítható. Különféle érdekcsoportok éppen helytartókat kerestek, akikkel majd területszerző zsoldosháborúkat lehet vívni. Volt, aki azt mondta, ő orosz multinak szeretne dolgozni, mások a németeknek vagy az amerikaiaknak tettek hűbéri esküt, míg az egésznek kezdett végre tényleg reneszánsz íze lenni, csak a művészetek felvirágzása hiányzott belőle, az viszont végletesen. Itt persze megint ugyanoda ért vissza az események forgataga, ahonnan elindult, s lehetett rágódni eleget, vajon igaza volt-e a harmadik köztársaság első miniszterelnökének, mikor a vérét még ontani se képes népet szapulta az elmaradt fordulatért. Csakhogy ugyanakkor elég volt egyetlen pillantást vetni akár a francia forradalom, akár a szovjet vagy a magyar tanácsköztársaság történetére, hogy a félreérthetetlen tanulság az ember arcába nevessen: a visszarendeződés a győzelem után azonmód elkezdődik, mert a történelmi tér mindenekfelett a hatalom hiányától szenved, ezért egyik válfaját a lehető leghamarabb a másikkal pótolja, s a haladás mibenléte az egyre kifinomultabb és áttételesebb elnyomások sorozatában ölt testet, hogy változzon is minden, meg ne is változzon semmi. Ehhez képest a rádióban vasárnap délelőttönként még mindig Julio Iglesias burukkolt.

A másik váratlan nehézséget a színek hiánya okozta. Itt nem volt semmi harsány, még leginkább holmi fád derengést eresztett át magán a nagyvárosi járművek füstje, s tiszta levegőhöz meg a párában megéledő felületekhez szokott szemét valósággal sokkolta a tömeges szürkeség. Bár igaz, ez már nem az a monoton válfaja volt, amit hajdanában, egy másik életben hagyott maga mögött, hanem sokkal élénkebb és változatosabb, készen arra, hogy kevert árnyalatokat, azokból meg alapszíneket virágozhasson végre. Így aztán továbbra sem találta a helyét, de legalább nem is kételkedett benne többé, hogy az van valahol, csak oda kell találnia. Ez azonban többé nem volt egyszerű – négy év alatt Pesten minden idegen lett, a régi boltok eltűntek, újak költöztek a helyükbe, majd még újabbak, nem lehetett követni a változások ütemét, mintha egy szédült karnagy sürgette volna a tempót. A villamosok meg a buszok más útvonalon jártak, bérlet kellett rájuk, és minden azt ígérte, hogy vér fog folyni, akkora kalandtúra lett magyarnak lenni, ámbár továbbra is a lényeg egzotikuma nélkül. A nagyvállalatokat magánosították annyiért-amennyiért, ezzel párhuzamosan volt vezérigazgatók kaptak az Adrián yachtokat és villákat, épp csak összefüggés nem volt a kettő között, úgy elgereblyézték a nyomokat. Immár nem zománcos fazékban, fedő alatt, hanem kuktában főtt az istenadta nép, ez volt az egyetlen különbség.

Első dolga mindenesetre az volt, hogy megírja a címét Doloresnek, aki pár hétre rá válaszolt is, előbb kurta, majd egyre hosszabb levelekben. A második meg az, hogy mikor egy este erőt vett rajta a nyugtalanság, átgyalogolt a Dunán megnézni végre a Vörös Bunker hűlt helyét, csak hogy szembesüljön egy kísértettel, minden kínja okával. A sarlósfecskék vijjogva cikáztak a Tabán fölött, ám ahol gyerekkorában a gépház romjai vetkőztek ki a domboldalból, a helyén még mindig ugyanaz a fura kőépítmény állt a tetején a néptelen játszótérrel, és a kutyások is fent ácsorogtak a domboldalban, mintha nem telt volna közben el egy élet. Nem is bírta Taliga Katalin emlékét sokáig, helyette felment a vári ásatásra, hátha talál ott valakit, akivel koccintani lehet.

A Sándor-palota még messze járt attól, hogy majdan pezsgővel a kezükben köztársasági elnökök és vendégeik élvezzék teraszáról a páratlan dunai körképet; törött téglafalain vak ablaknyílások sora sötétlett, olyikon keresztül látni lehetett a tetőt ért találat hatalmas lyukait, meg a ceruzaként eltört szelemeneket. Annak idején itt, ezen a téren fejezték le Hunyadi Lászlót, most azonban csak gödrök végtelen sora szegélyezte a Munkásmozgalmi Múzeum hátsó homlokzatát. Aljukon feketén csillogott a délutáni zápor maradéka, a válaszfalakon meg sárga kőtörőfű apró virágai ingadoztak a koraesti szélben.

– Milyen jól lehetne innen a Fehér Házat lőni aknavetővel – tűnődött félhangosan Dárday Gyula. Körülötte a feldúlt mező alkonyi pírban tündökölt, s fejük felett a szótlan turul úgy tekintett körül a romhalmazzá vált tájon, mint aki a felvetésre nem vár igazából választ. – Tudnám is kezelni – biccentett csákányára támaszkodva az egyik öreg bányász. De erre már nem került sor, mert pár hét múlva a gyarmati személy ütötte el, mikor csaprészegen a sínek közt tántorgott hazafelé.

Nem mindenki hitte el azonban, hogy mindegy, mi jön, legfeljebb másképp lesz jó. Az ellenzéki kerekasztal hallatára volt főnöke magánemberként nagyot fújt elégedetlenségében, és idegesen gyűrögetni kezdte a bal fülcimpáját, amelybe konspirációs okokból fülbevalót készült belövetni. – Mi a fene lesz most már? Könnyebb a döglött szamárból egy fingot kipasszírozni, mint ezekből döntést. Mi a francot csináljunk, várjunk, vagy vágjunk bele?

– Mi lenne – békítette egy sör mellett Dárday Gyula. – Ami eddig tilos volt, holnaptól kötelező lesz, ennyi az egész. Emlékszel még a Vörös Csepel végére? „Kenyeret, munkát!” Hát most majd munka helyett cirkuszt követelnek, de ez se tart örökké.

A született ejtőernyősök hátszele ezúttal sem hagyta cserben. Elég volt néhány telefon, valakinek máris eszébe jutott, hogy a spanyol tanszéken talán használni lehetne a tudását, bármit tudjon is. Szó szót, szívességi hívás szívességi hívást követett, majd minisztériumi ajánlással rövid úton az egyetemre került; diplomát a cimborái kerítettek neki. Akik tudták a

személyzetin, honnan jött, nem kérdezősködtek, a kíváncsiak viszont nem értették, mit kérdezzenek, és ez jól is volt így, gondolta Dárday Gyula. Nekik azt mondta, régebben Málaga környékén dolgozott egy bútorgyárban, később azonban mindent feladott a költészetért meg a csavargásért, Spanyolországba pedig egy lány után szökött ki; ez az indok mindig sikert aratott, mert a hallgatósága hinni akart benne.

A továbbiakban nem kereste senki, és ő sem keresett senkit. Azt akarta, hogy békén hagyják, hogy csak az irodalomtörténetnek élhessen, megérthesse végre Calderónt, az egészben mégis volt valami furcsa lebegés, ami a terepmunkára emlékeztette. Olykor a délutáni forróságban mintha a levelek se rezzentek volna, megállt az idő, minden lehetségesnek látszott, mert változás nélkül semmi nem menekülhetett el a változás elől, de nem jött rejtjeles üzenet, megfeledkeztek róla is, vagy csak váratták, hogy megbizonyosodjanak róla, eldöntse valaki végre, vajon megtartják-e vagy ejtik. Mivel bármikor bármelyik eshetőség bekövetkezhetett, nem ülhetett le anélkül egy vidéki bodega asztalához, hogy ne várjon az asztal alól egy gyomorlövést hangtompítóval, bár egy szakmabeli alighanem odakint intézte volna el. Főleg később, tanszéki értekezleteken szonetteket farigcsált a maga szórakozására, mert érdekelte, vajon lehet-e a nyugati pénzadományok körül dúló marakodásból tanulságot levonni, az eredményt azonban nem mutatta meg senkinek. Csak remélhette, hogy az anyaga valamelyik teherautón zötykölődik a zúzómalom felé ahelyett, hogy egy elemző vagy egy történész asztalán várjon a sorára.

Doloresszel még évekig leveleztek, mintha a távolság teremtette volna meg közöttük azt a bizalmat, melyre a túlzott közelség nem volt képes. Az asszony beszámolt Lehrmann különféle kalandjairól, a quitói pletykákról, apró-cseprő gondokról és örömökről, csak arról nem, hogy az angol konzul kezdett udvarolni neki, és hogy vagy elvágyik a félbemaradt családi élet beporosodott színfalai közül ki a világba, vagy talán magát a darabot szeretné leporolni végre, maga sem tudja még; a levelekkel azonban jöttek az újságok, és bennük a hírek is, nehogy Dárday egy pillanatra is elmenekülhessen az emlékek elől. Később az El Pais meg az El Telegrafo teljes számai, sőt évfolyamai helyett már csak kivágott cikkek érkeztek, azok azonban mindig olyan érdekességekről adtak hírt, amelyek neki is fontosak voltak, ebből pedig megértette, hogy kitárgyalták a háta mögött, apa és lánya között töretlen a bizalom, s a hölgyfodrász szívességet tett neki, mikor négyszemközt leleplezte.

Ezeket a fejleményeket már mintegy a partvonalról élte át: Móricz halálát – a ravatal mellett virrasztók közt az elmosódott fekete-fehér fényképeken felfedezte Lluvia Ibanezt –, az Ascanio Aramillo szívébe döfött gyöngyház nyelű kést, vagy a Peru és Ecuador között ismét kirobbant háborút, amely történetesen épp a Tayos-barlang térségét érintette, noha mindössze egy régi területi vita kiújulása miatt kezdődött elölről. Ugyanis van a két ország határán egy zsebkendőnyi kitüremkedés, melynek hovatartozása kétszáz éve történelmi vita tárgya, és eddig négy vagy öt háborúhoz vezetett közöttük, aszerint, hogy egy tengeri blokádot Guayaquil ellen, meg a rákövetkező polgárháborút is beszámítjuk-e; kizárólag emiatt a sorozat miatt tűnhetett véletlennek, hogy a földöntúliak barlangját is itt, ebben a háromszögben kereste mindenki. Az 1995-ös utolsó felvonás tizennégy évnyi szünetre következett úgy, hogy legutóbb, 1942-ben Perué volt a győzelem az örökrangadón, amit akkor az úgynevezett Riói Protokoll rögzített, majd Ecuador fölrúgta az egészet, mint szamár a sámlit. A félreértés-sorozathoz persze hozzájárult, hogy vagy nyolcvan kilométeren a határ sem volt kijelölve, lévén a Kondor-hegység meredek völgyekkel szabdalt, sáromlásos őserdei terepe eleve járhatatlan; ez azonban nem akadályozta Ecuadort abban, hogy három őrállomást létesítsen, viszont rossznéven vette, mikor Peru szintén létrehozott egyet, majd ez is, az is újabbakat, miközben mindketten azt állították, hogy az ellenfél merészkedett az ő térfelükre. Az ecuadori álláspont ezenközben az volt, hogy mivel a Marañon az Amazonasba torkollik, a Cenepa viszont a Marañonba, valamint Ecuadornak istenadta joga, hogy kijárata legyen a világ legnagyobb folyamára, a Cenepa vízgyűjtője csakis az övék lehet. Ezt az érvet Peru

megvető kacajjal seperte le az asztalról. Egy villámgyors decemberi találkozó után, amelyen a kölcsönös csapatösszevonásokat levezénylő parancsnokok egy Base Sur nevű táborban találkoztak, de még abban se tudtak megegyezni, ezúttal ki adott ultimátumot kinek, a rendszeres határsértések időszaka után a fegyvereké lett a szó. Az 1981-es fájdalmas leckéből tanulva Ecuador időközben megpakolta a Kondor-hegység csúcsait szovjet meg brit légelhárító rakétákkal, amire Peru gyatra állapotban levő helikopterflottája nem volt felkészülve, különben is volt elég problémája a viharos esőzéssel meg a lehetetlen látási viszonyokkal. Emellett az ecuadoriak egy suárokból toborzott, dzsungelharcra kiképezett különítményt is bevetettek: ezek voltak az Iwiák, az őserdő rossz szellemei. Így vagy úgy, január végére a két félnek sikerült körülbelül ötezer katonát a senkiföldjére telepítenie, és kezdődhetett a haddelhadd. Most tehát a járőrök szokásos, a Protokoll évfordulójához kötött ünnepi lövöldözése után kora januárban az ecuadoriak két ízben is perui felderítőket találtak ott, ahol szerintük nem kellett volna. Ezeket a helyi illemszabályok szerint élelmiszercsomaggal ellátva visszaküldték, miután az udvariasságból váltott golyóktól senki nem sérült meg. Miközben a felek előbb diplomáciai úton egyeztették messzemenő készségüket a békés megegyezésre, Peru nekilátott helikopter kikötőt létesíteni egy stratégiai fontosságú zugban, mit sem tudván arról, hogy 1981 ezúttal nem fog megismétlődni. Mivel nem lehetett tudni, hogy mindez vajon a Fujimori-kormány egyetértésével vagy beleegyezése nélkül történik-e, egy ecuadori különítmény meglepte valamelyik előretolt perui helyőrséget, akik halottaikat hátrahagyva szétszóródni kényszerültek az őserdőben, s ezzel hivatalosan is kitört a Cenepa-háború. Mindkét oldal általános mozgósítást rendelt el, száznegyvenezer embert sorakoztatva fel a partmenti síkságon arra az esetre, ha eldurvulna a vita.

Néhány lelőtt helikopterrel, vadászgéppel, visszautasított tűzszüneti felhívással és mintegy ötszáz halottal később, mikorra mind a két fél kipróbálta a legújabban vásárolt játékszereit, valamint legalább egy bombázó azért zuhant le, mert éjszaka hegynek ütközött, egy hónap múlva magától kihunyt a tűzfészek, és vele a nyugati félteke legrégebben tartó háborúja, nem utolsósorban a továbbra is gyalázatos időjárás miatt. A békeszerződést 1998-ban arra az ötletre építették, hogy legyen a vitatott terület Perué, ám egy négyzetkilométere kerüljön szuverén ecuadori magántulajdonba, amelyen a zászlaját is felvonhatja. De a kijárat az Amazonasra ugyanúgy lekerült a napirendről, mint Szuvorov álma, hogy a cári Oroszországnak Afganisztánon keresztül korridorja legyen az Indiai-óceánra; mint ismeretes, ez két évszázaddal később még a Szovjetuniónak se sikerült. Mivel pedig mindez gyakorlatilag egybeesett a Jugoszlávia felbomlásához vezető balkáni háborúval, Milosevics bukásával meg az orosz befolyás gyöngülésével, senki nem firtatta, milyen kártérítésben egyezett ki Kína az Egyesült Államokkal a belgrádi nagykövetségüket ért – állítólag téves – bombatámadás után, melyben négy diplomatájuk meghalt. Az újabb Tayos-konfliktus hírértéke ilyen körülmények között legfeljebb annyi volt, mint teniszklubban a szifiliszé, melyet tudvalevőleg úriember nem megkap, hanem kiújul neki.

Nem maradt más Dárday markában, csak törmelék. Az Arvisurák titkos közlendői tartalmazták az Opos szóalakot – ezt az ősi tudást és vele a beavatást négy manysi ejtőernyős élete kockáztatásával, a Vörös Hadsereg magánkülönítményeként hozta el Ózdra egy Paál László nevezetű kohásznak 1945-ben; a dákoromán vagy az illír-albán leszármazást még csak párhuzamba lehetett állítani a hun-magyar vagy avar-magyar rokonsággal, ám az ismeretlen szerző ennél alaposabb munkát végzett, mikor a magyarokat egyszerűen megtette az emberiség őseinek, amihez egy Ataisz nevű, elsüllyedésre ítélt kontinenst is mellékelt a Csendes-óceánban. Móricz szintén használta magára ezt az utónevet az anyai Oposicsot lerövidítve, ebből azonban nem következett semmi. Ezek mellé még Bobula Idánál is szerepelt egy Arpad nevű szíriai város hős fejedelme, Opos, aki karóbahúzás ide vagy oda, nem adta meg magát az asszíroknak. Hiába forgatta azonban jobbról-balról, utólag sem találta azt a mozzanatot, amelyet elnézett, s ezáltal nem lelte a történtek értelmét – egyszerűen túl sok hiányzott a

kirakósból. Se a vádnak, se a védelemnek nem voltak bizonyítékai, csak bőszen hajtogatták a magukét, az ő kezéből azonban kisiklott az aranyhal.

Természetesen nyitva tartotta a fülét, így végignézte azt a tévéfilmet is 1993-ban, amelyből megértette végre a saját történelmi szerepét, nevezetesen az ezüsttál eladására vonatkozó tanácsa következményeit. Volt ebben a történetben a világ legnagyobb ókori ezüstlelete, négy nappal a leszerelése előtt a borospincében felakasztott kiskatona, Fény utcai lakásában múzeumi kincsek garmadát hét lakat és biztonsági zár alatt őrző, mindent azonnal elintézni képes polgári alkalmazott a HM-ből, de százhúsz millió dollárt lenyúlni búcsúzóul egy olyan Gerő elvtársnak, aki az Interag vezérigazgatójaként még azt hirdette, hogy a vállalat bejárata fölött láthatatlan betűkkel ez áll: „Lopunk, csalunk, hazudunk, hogy becsülettel szolgáljuk hazánkat”? Dárday ekkor fogta csak fel, micsoda nyomorult kispályás. A legérdekesebb annak idején már Peruban is az a felvetés volt, hogy csak a kecsuákat hagyták ott az utókornak, de hova lettek az inkák? Tudomásul kellett vennie, hogy nagypályások azok, akik nagyban játszanak, tétre, nem a hozzá hasonló idealisták, ő pedig csakugyan balek, akinek sokkal több köze van Calderónhoz, mint szeretné, ez azonban nem fogja megmenteni, ha egyszer kiderül a múltja, mert mindig a magafajta veszt rajta. Ettől függetlenül nem érezte magát kártevőnek. Változtak a szempontok, ő meg a korpa közé került.

Ezek miatt ha lehet, még provinciálisabbnak tűnt számára a tanszéken a hatalmi harc, amely már-már belháborús állapotokat teremtett. A mostani történetesen azon robbant ki, hogy nyugdíjazták a régi titkárnőt, az utolsót, aki még megszokásból dolgozott, az utód személye pedig azért lett kulcskérdés, mert a tanszékvezető azt akarta, hogy elsősorban ő parancsolhasson majd neki, a többiek meg pont az ellenkezőjét, elvi szeletet követelve maguknak a tortából. A ki diktál kinek kérdése így meg is maradt egy homokozó szintjén, meg túl is nőtt rajta, a ricsaj egész a dékáni hivatalig, sőt a minisztériumig elhallatszott, pláne mikor kiderült, hogy egy nemzetközi projektben utazni meg napidíjat kapni is lehet, mármint annak, aki a tanszékvezető kezéből enni hajlandó.

Hogy ezt bevésse, az minden tervezett személyi változásról rendszeresen beszámolt a munkatársainak - arról is, hogy mi várható, milyen pénzből. Semmi jó nem várható, ez volt a lényeg. Valamint hogy az újrabútorozás és a jelenleg is rémes viszonyok a kari tanácsban együtt kerültek szóba. És innen jöttek a tiszteletre méltó belekérdezések meg a feketeleves. Elhangzott, hogy az intézet egyharmad része, köztük a könyvtárosok, nem kaptak béremelést tizenöt éve, hogy nem mennek az átsorolások, vagy hogy két-három évnél tovább senkinek nincs állása, miközben az MTA elnöke és az akadémiai osztályok, valamint a Bölcsészettudományi Kar nyílt leveleitől roskadozik az Internet, amire a tanszékvezető azt felelte, hogy amit lehetett, megtettek, de a pártpolitikai aktualitások nem az egyetemre valók. Szép, türelmes, diplomatikus válasz volt. Utána hírneves irodalomtörténész kollegájuk dúltan elmennydörögte, hogy az ELTE rektora egy hülye, és a felújításra nem fog sor kerülni, valamint azok is hülyék, akik a folyosón évtizedek óta terjengő szarszaggal foglalkoznak, a tanszékvezető pedig keressen ügyvédet, azzal védje meg az érdekeiket. Sok-sok bölcs hozzászólás hangzott el még. Dárday rémesen kifáradt. El is határozta, hogy vásárol magának egy Gant márkájú aranyos-rózsaszínű tornacipőt a Salamander boltban, és abban fog feszíteni.

Előző pénteken a dékán körlevelet küldött szét, benne a munkavégzés hivatalos időtartamával. Hétvégén nem, hétköznap este nyolcig lehetett a intézetben tartózkodni, igaz, reggel hattól, mert a filosz – úgymond – hajnali fajta. Ennek az előzménye az volt, hogy legutóbbi konferenciájuk után a hírneves irodalomtörténész vezetésével bent maradtak a középkor összes hívei, és a sárga földig leitták magukat. Távozáskor beriasztották az épületet, de a kulcsot belülről bent felejtették a zárban, majd mikor rájöttek, visszaléptek érte, mire a sziréna megszólalt, a környék felébredt, a titkárságvezetőt éjjel felhívták telefonon, az ő kódjával kiriasztottak, és a portás, mind közül a legnormálisabb, bezárt helyettük. Végül a társaság pocsolyarészegen elbaktatott, köztük jó néhány fiatal. Erre született a dékáni utasítás,

hogy aki megszegi, fegyelmit kaphasson; nem mintha a már nyugdíjas tudóssal bármit képesek lettek volna csinálni, hanem hogy minden aktív dolgozóval, aki vele iszik, le lehessen számolni. Ezt már az illetők is tudták, mert rémesen letörve jöttek-mentek az intézet folyosóin, a bűnbánat számos jelét mutatva.

Így Dárdaynak két válságértekezlet közt nem maradt más szórakozása, mint hogy ő is beszámoljon Doloresnek a hétköznapokról, noha homályosan érezte: minden leírt oldal ürügye csupán egy idejétmúlt kapcsolatnak, mert mindkettejüket untatja, hogy még mindig nem a lényegről beszél. „Nincs más célom, mint hogy maga előtt ne szégyelljem magam" – írta neki végül, ezzel azonban elvetette a sulykot.

Dolores összezavarodott. A kilátás, hogy esetleg választania kelljen, teljesen kihozta a sodrából, tehát legszívesebben azt válaszolta volna, hogy nem léphetnek ugyanabba a kutyaszarba kétszer. Egyik hétfőre virradóra azonban, két héttel pünkösd előtt azt álmodta, hogy valaki holdfénynél távolodik tőle az éjszakai országúton, egy kámzsás nőalak, akinek nem látta az arcát, és mikor megkérdezte tőle, hova tart, az illető azt felelte: „Vissza Chamonix-ba." Évek múlva, már Bob Harring oldalán derült csak ki, hogy a férfi tényleg Chamonix-ban született a háború után, a szülei bentlakásos iskolába küldték, apját alig ismerte, az anyja pedig úgy uralkodott rajta, mint úrinő a megbízhatatlan férficseléden, zajosan és nyakig zavaros intrikákban. Épp a negyvenéves korára immár véglegesített kisfiú-szerep elől menekült, mikor belebotlott Quito még mindig legkívánatosabb özvegyébe, az pedig lassacskán elhitte neki, hogy együtt újrakezdhetik a mutatványt, miközben minden porcikájában érezte, mennyire más a test ínségéből fellobbanó szerelem meg a hálából fakadó, amiért valaki lehajolt hozzá meg a két gyerekéhez. Ezúttal jól döntött: a közelit és biztonságosabbat választotta, nem azt, aki távolságból volt, és fájt érte a szíve.

Dárdayt a kudarc megviselte; hogy elutasították, afölött nehezen tért napirendre, ez azonban csak a megpróbáltatások kezdete volt. Hogy egy egész ország csattog a váltókon valamiféle új korszak felé, ez akkor vált nyilvánvalóvá számára, mikor egyszer a város széléről jött valahonnan épp visszafelé, és a Blahánál pont vele szemben leült a metró ülésére egy szedett-vedett öregember az egyszerre dohány- meg izzadságszagú fajtából. Azonnal el is húzódott mellőle mindenki, egyedül maradt a hosszú műbőr padon – ütött-kopott kisbőröndjét a lábához tette, rajta világutazóra való három- meg négyszögletű szállodamatricák, kék pálmák sorakoztak piros napkorongokkal kénsárga ég előtt, megszórva hangzatos városnevekkel. Az öreg kiszúrta magának, parázsló szemmel, ellenségesen méregette, Dárday pedig úgy érezte, ő sem térhet ki, nem tekintgethet máshova, hisz az nyílt megfutamodás lenne, meghátrálás bármiféle mérlegre tétel elől; így aztán le sem vette a szemét a kusza szürkeszakállas, stüszikalapos nyárimikulásról, aki spárgával derékban elkötött zöld lódenkabátjában úgy ült ott, mint egy apró szafaládé vagy egy szabálytalan végítélet. Elhagyták az Astoriát, a szerelvény hangos csattogással lassítani kezdett, befutott a Deák térre, kinyíltak a tolóajtók, emberek léptek rajtuk ki és be; ekkor a kisöreg megunta a farkasszemezést és felcihelődött. – Maga mért nem ment papnak! – förmedt Dárdayra, azzal fogta a tarkacímkés kézikofferjét, kicsoszogott a metrókocsiból, majd eltűnt a peron forgatagában. A jelenet olyan szirupos volt, hogy megrémült tőle, meg persze az utasok előtt is szégyellte magát. Sokkal rosszabb volt azonban, hogy a jelenés valami fontosra tapintott rá: arra, hogy mi elől menekül. Hát nem látott a saját szemével eleget? Mi kellene ahhoz, hogy végre hinni tudjon?

Egyik munkatársnője fizetetlen szabadságot vett ki, hogy a nagyobbik lánya szülésénél Limónban segítsen, ha már szegénynek pont Közép-Amerikában kellett nagyanyává tennie őt, ám ennek idestova három hete volt már, és a naponta érkező hírek hajmeresztő bonyodalmak véget nem érő sorozatáról számoltak be. A kismama előbb a gyereket majdnem elvesztette, majd túlhordta; a magzatvíz bezavarosodott, erre az orvosok lóhalálában megcsászározták, a sebe viszont szinte már a műtőben begyulladt, így az inkubátorba helyezett kicsihez egy lelket sem eresztettek be, az anya meg olyan fáradt volt, hogy a szoptatást is átaludta, hiába hozták

ki neki a babát. Naponta többször mindenki ide-oda autózott, mert a kórház hatvan kilométerre volt attól a helytől, ahol az új apának nem volt munkája, s noha a kolleganő meg a fővárosba, San Joséba évtizedekkel korábban férjhez ment nővére kibékültek egy szövevényes örökösödési ügy lezárásaképp, pont mikor végre kezdtek volna rendbe jönni a dolgok, beütött egy 6.9-es erejű földrengés; bár a környéken csak három ember halt meg, mégis negyvenöt másodpercig tartott, a szupermarketben a polcok tartalma méter magasan mind a földre borult, ő meg szédelgett és kóválygott az erős lökések közepette a mennyezeti nagy tölgygerendák alatt, miközben a nővére meditációban csillapította Földanyát. Míg másutt történnek a dolgok, gondolta Dárday sóváran, nekik itt csak a reménytelenség maradt, amely elől még menekülni is csak befelé lehet. Körülöttük tombolt a gazdasági fellendülés, a tejesdobozokon elveszett kisgyerekek képei sorakoztak, óriási sárga platánlevelek borították a fekete járdát, ázottan reszketve attól, mi vár rájuk, és a jugoszláv háború alatt Pesttől nyugatra, a budai hegyek felett tarka volt az ég a kondenzcsíkoktól, ahogy a NATO-gépek Pápa felé igyekeztek az alkonyatban.

Így vagy úgy, sürgősen lakást kellett kerítenie. Míg lement a térképről, a fizetését bankszámlára utalták, kezdőtőkéje tehát éppenséggel volt. A szerencse továbbra sem hagyta cserben – az évtizedek óta nem tatarozott IKV-bérlakásokat az állam éppen kezdte eladogatni a lakóknak, hogy a szerveződő társasházakra majd rálőcsölhesse a kötelező felújítást, bankkölcsönöstül. Dárday kapott egy fülest, hogy az első kerületben, nem messze a Moszkva tértől, a Mátrai utca tőszomszédságában van egy üres mosókonyha, amit a padlás felé bővíteni lehetne, ha megvenné az egészet; mivel víz, villany meg csatorna eleve volt benne, épp csak a gázt kellett majd bevezetni, az ötlet tehát nem hangzott rosszul. Kiment a helyszínre, és meglepetésére nem egyszerűen egy tűrhető méretű mosókonyhát talált mögötte majd száz négyzetméter beépítetlen padlástérrel, hanem egy reménytelen lakóközösséget is, akiknek egyáltalán nem volt ellenükre, hogy a felújítási alapba a vételárat a tulajdonosi hozzájárulásért cserébe befizesse; az meg már csak a hab volt a tortán, hogy a helyiséghez ráadásul egy a budai hegyekre néző, használaton kívüli terasz is tartozott – mindössze parabolaantennák sorakoztak odakint, ezeknek azonban idővel sokkal jobb helyet talált a tetőn, egyúttal a tévécsatornák beállítását is úgy elvégezve, hogy a tulajdonosoknak egy fillérjükbe sem került. A mosókonyha betonpadlója sokat nem ígért, és igazság szerint az első télen majd megfagyott a lószőrmatracon, mert ágya nem volt még. A fedélközi körülményekhez tartozott, hogy mosakodni csak a csapnál lehetett, csakis jéghideg vízzel; fűteni egy hordozható villanyradiátorral próbált, amit adandó alkalommal lecserélt egy hőtárolós kályhára, nem sok sikerrel, ámbár a rezsót elbírta a biztosíték, vagyis teát meg levest főzni tudott, a villanyszámlát azonban sziszegve fizette ki. Ám a tervezés időszaka után apránként belevágott az építkezésbe is, mindig annyit hozzátoldva a meglevőhöz, amennyire éppen tellett, és ahogy múltak az évek, úgy vált egyre lakályosabbá az örökpanorámás hodály, bár maga is meglepődött, mikor rájött, hogy nosztalgiából a Quitóban bérelt padlásteret próbálja megidézni, ami a legjobb napjaiban sem volt túlcicomázva. Ha elfogyott a pénze, esténként a Zugligetbe járt krampácsolni a Szép Ilonka kocsiszín munkásaival, ha pedig belázasodott, szardíniát evett kétszersülttel és ásványvizet ivott rá, mint a régi szép időkben, mikor a fertőző májgyulladással harcolt idegenben.

A kudarccal is felérő sikerek, vagyis a boldogtalanság szakasza után most elérkezett a sikert érő kudarcok, a boldogság kora. Az ilyesmit azonban nem szokás észrevenni, és Dárday sem fogta fel, mekkorát fordult vele a folyó, csupán élete végén, mikor már minden mindegy volt. Egyelőre annyit vett észre, hogy a világ két pontján is sikerült hazátlanná válnia, horgonytalanul lebeg, s noha egy percig sem szűnt meg magyarnak lenni, míg kitette a lábát az országból, az kiszaladt alóla, mint a szőnyeg, mire pedig visszaért, már bottal üthette a nyomát, soha nem is érte utol. És ha az ember az otthonát veszíti el, hely, idő és kultúra egészét, amelyben felnőtt, nem lehet csak vállat vonnia, hogy majd másutt folytatja; bizonyos dolgokat nem lehet abbahagyni, mert elszakadnak. Ha külföldre ment a kalandozás traumáját

egy kicsit kipihenni, mire hazajött, még gyalázatosabb lett a szakadás. Ráadásul csak most tudta meg, s ami még rosszabb volt, véletlenül, hogy Quitóba érkezése előtt a szomszédos Kolumbiában, 1985 november 13.-án Armero városát elsöpörte egy vulkánkitörés. Az egész országot a televízióhoz szögezte a mentők kétségbeesett küzdelme, hogy egy bátor lelket megmentsenek – a tizenhárom esztendős Omayra Sánchez Garzónt falhoz szorította a sárlavina, nem bírt kiszabadulni, s azt a három napot, míg a halál eljött érte, dalolva várta ki; végül ezer madárrá változott, ugyanaz az ország pedig sírt és gyászolta hitetlenül. Amikor a hírt elolvasta, Dárdayra lecsapott a múlt, tehetetlenül megrohanta az érzés, hogy tudtán kívül cserben hagyta az övéit, újabb csepp csöppent a jóvátehetetlen dolgok poharába.

Úri házba költözött, bár a lakói nemigen tudtak róla. Alatta Gyuricza néni lakott, egy nyugdíjas takarítónő, akinek a nagyobbik fia kőműveskedett vidéken, a kisebbik meg elitta az eszét, és végül magára nyitotta a gázcsapot, noha előtte még szólt pár szót finnül egy távozó családhoz a kapualjban. Dárday éppen hazagyalogolt az egyetemről, mikor a mentők a letakart holttestet elszállították, az pedig úgy hevert a hordágyon, mint egy kiürült báb. A sokktól összeszorította a fogát és belevágott abba a betonhéjba, ami a padlás egyébként jóformán járhatatlan fafödémjét volt hivatott a terheléstől megóvni, nem utolsósorban azért, hogy ne vele csináltassák meg, ha odalent a stukatúrnád megadja magát, leomlik a vakolat, kihasasodik és beszakad a rogyadozó, táskás mennyezet, s ekkor megismerkedett a szintén alatta lakó Szalkainéval, aki ragaszkodott hozzá, hogy a fenti betonozás előtt nála minden falat műanyaglepedővel takarjon be, nehogy a kincsei leázzanak. Mit volt mit tenni, belement, a következő három napot a falakon meg a mennyezeten töltve, mint a pók, mert az öregasszony semmiféle észérvre nem hallgatott, csakis az volt jó neki, amit kitalált magának. Számtalanszor elismételte közben, hogy a töméntelen műtárgyat, szebbnél szebb festményt a Filmgyárnak szokta bérbe adni, mert a nyugdíjából nem élne meg, ám később azt is elejtette, hogy azért kevés a nyugdíja, mert leszázalékolták elmebajjal; erre azonban rácáfolt a csókaszeme, mellyel figyelmesen méregette a nejlonnal kínlódó Dárdayt, úgy dolgoztatta rogyásig, miközben egyik pillanatban dicsekedett, a másikban sajnáltatta magát.

Hogy az időt múlassák, Szalkainé érzelmes történetekkel szórakoztatta a férfit; megigazította a legolcsóbb feketekeretes szemüvegét, összébb húzta magán az elkoszlott pongyoláját, majd elmesélte, hogyan volt a háború előtt a férjének vasboltja, míg csak el nem vitték munkaszolgálatosnak, és micsoda pazar vasárnapok voltak azok kettesben, mikor az uracskája kidöntött eléje a pultra egy befőttesüvegre való srófot meg anyát, hadd válogassa őket szét nagyság szerint. A létra tetejéről közben be lehetett látni a konyhába, ahol a mosogatóban méteres halomban állt a mosatlan, a tetején egy kékzománcos lábassal, melyre rétegekben égett rá az odakozmált tej. Itt egy vázát kellett levenni a szekrény tetejéről nagyon óvatosan, amott egy szobrot máshova rakni, egyszer meg egy faliórát akasztott le a helyéről Dárday, majd lefektette a padlóra, mire az kétségbeesetten kongatni kezdett, de úgy, hogy Szalkainé valósággal feljajdult a kéjtől.

– Te drága, aranyos, te! Megszólaltál Évikének?

A legjobban mégis az tetszett neki, mikor Évike elmesélte, hogyan ment el egy maszek fogorvoshoz a fogait megcsináltatni. Eddigre nyilvánvaló volt, hogy pénzt csak kapni szeret, kiadni nem, s persze előbb-utóbb hozzá is be fog csöngetni, hátha holmi régi beázásokat a biztosítása terhére megcsináltathat, különben még az ajtót is rávágja. Cselesen megérdeklődte tőle tehát, mennyit kért a protézisért az orvos. Az öregasszony erre nem felelt.

– Most akkor adott vagy nem adott neki, kezicsókolom?

– A végén adtam neki egy borítékot, de az volt benne, hogy nem nyert.

Ezeket a történeteket az egyetemen el lehetett mesélni, és a hallgatósága aranyárban vette őket. Máskülönben azonban pletyka szempontjából az új munkahely maga volt a viperafészek. István bácsi, a bölcsészkari liftes például hegymenet vagy lejtmenet, kék munkásköpenyében készséggel mondott rosszat bárkiről bárkinek, ámbár a fejesekkel beszélgetett legszí-

vesebben, akik tudták, hogy minden szavuk a mások fülében végzi, és előszeretettel üzengettek egymásnak ezen a módon. Imádta az órájukra rohanó tanárokat provokálni két emelet között az őszintén szemükbe mondott véleményével, hogy begyűjtse a reakcióikat és lejelenthesse homályos kilétű megbízóinak, bár nem lehetett kizárni azt sem, hogy magánszorgalomból spicliskedik.

Aki védtelen, azt elevenen tépik szét, ha tehát Dárday azt akarta, hogy ne jöjjenek hozzá túl közel, erősnek és tartózkodónak kellett mutatkoznia. Ezt egyszerűen érte el. István bácsinak mindössze annyit mondott viccelődve, hogy el szokta vágni a torkát annak, aki túl sokat beszél. Mutatta is, hogyan: a tenyere élét végighúzta keresztben a gégéje előtt, miközben ábrándosan a szemébe nézett. Ez hatott – az öreg elérthetett valamit, mert ettől fogva úgy gyűlölte, hogy a nevét sem volt hajlandó kiejteni.

Következőnek azt verte a fejükbe, hogy volt gyerekszobája, nem is akármilyen. Ehhez most már ő használta a szóbeszédet, abból kiindulva, mennyivel jobb, ha saját maga dönti el, mit sutyorognak róla a háta mögött. Kapóra jött az átültetése Ulrich tanár úrhoz meg a tanszéki könyvtároshoz, amire rögtön az első héten sor került, egészen pontosan azután, hogy körülnézett a szobájában, és konstatálta, hogy az ablaka ugyan a Belvárosi templom beépítetlen padlására néz, viszont a sors szeszélye ezúttal egy vénkisasszonnyal hozta össze. Ez önmagában még nem lett volna végzetes, hiszen Berg Krisztina keveset tartózkodott bent napközben, jobban szeretett délután bejárni, hogy a neki irodalmazó diákokat elszámoltassa – ehhez csakugyan nem volt szükség szemtanúra, vagyis akár meg is osztozhattak volna az ósdi vitrinekkel telezsúfolt, könyvszagú helyiségen. A kisasszony elszámoltatás közben hideglelősen nevetgélt, gonoszkodó megjegyzéseket tett, megállás nélkül zoknikat horgolt csecsemőknek, sőt ezt a foglalatosságot vendégségben sem hagyta abba, hadd lássa mindenki, milyen nehéz az egyetemi docens élete. Mikor tehát Dárday ült az asztalánál egymagában vagy fél napot, mégse történt semmi, mindennel számot vetett. Másnap reggel behozott egy vödröt, mosószert töltött a hideg vízbe, majd egy ronggyal lemosta az ajtót, amellyel a háború óta nem esett meg ilyen csúfság. Mikor Berg Krisztina délután négykor besántikált, balszerencséjére neki is elújságolta, mit művelt, mert azt hitte, most már ketten fognak örülni neki, hogy egy lépéssel közelebb kerültek egy lakályos irodához, bár a beázások nyomán továbbra is pergett a falról a felpöndörödött olajfesték. A kisasszony ellenben némi elismerő heherészés után úgy érezte, hogy újdonsült szobatársa máris túlságosan megmelegedett, ezért néhány, szirupos mosollyal elejtett megjegyzés kíséretében villámgyorsan tájékozódott a gazdasági hivatalban, majd továbbadta a zsákmányt a két szobával odébb tanyázó Böde kollegának, aki tanársegéd létére elég tapasztalatlan volt hozzá, hogy készpénznek vegye a tanárnő értesüléseit. Az igyekezetével nem volt semmi baj: a szakdolgozatát egyszerűen kimásolta a témavezetője egyik cikkéből, majd mikor a csalás kiderült, a tanszékvezető az igazi szerzőt pirongatta meg, mondván, hogy lehet ilyen szűkkeblű, miért okozna botrányt és akarna kiszúrni egy kezdővel? Mindketten szombathelyiek lévén, homályba vesző eredetű véd- és dacszövetség kötötte őket össze, a tanszékvezető Lojzikámnak, sőt időnként Lujzának szólította ifjú bizalmasát, az pedig egyre magabiztosabban tört új csúcsok felé. Berg Krisztina tehát két nap múlva rövid látogatást tett a főnöki irodában, s mivel Tihanyi Gézával félszavakból is kiválóan értették egymást, Dárday hamarosan megtudta, hogy pár ajtóval odább kell költöznie. Sejtette, hogy beletenyerelt valamibe, noha egyelőre nem látta át, kinek és hogyan ártott vele.

A folyosó utolsó szobájában Ulrich tanár úr nemkülönben kitűnő étvágynak örvendett. Szeretett utazni, a napidíjat sem vetette meg, ezért Goya boszorkányainak szerteágazó rokonsága nyomában becsavarogta a világot, mindenütt előadásokat tartott arról, hogyan vezetett a spanyol örökösödési háború a fekete festményekhez, közben pedig szorgosan csettegett az ollója, mert legjobban a szerkesztéshez értett. A fáma szerint az érett asszonyokat sem vetette meg, legalábbis ha az ember hitt a dajkamesékben. Mindenesetre megörült a

betoppanó új szobatársnak, aki még nem ismerte a történeteit, s csakhamar kedvenc témájánál, a művészetek fensőbbrendűségénél kötött ki, ahol kedvére tündökölhetett.

– Én a Szépművészetibe szoktam járni – hazudta Dárday Gyula szemrebbenés nélkül. – Szeretem Grecót meg Velázquezt, mondhatni a kedvenceim.

Így esett, hogy a nagy egyetértés közepette otthagyták az egyetemet, hátha megeszik a kutyák, míg odavannak. Átsétáltak a Lánchídon, fölmentek a Várba, és épp a Galériában kóricáltak, mikor odalépett hozzájuk egy igen csinos fiatal nő.

– Elnézést, nem tudják, merre találom a Vaszaryakat?

Dárdaynak szeme se rebbent. – Kérdezze meg a teremőrt – felelte olyan ridegen, hogy a nő elvörösödött, szó nélkül odébbállt, mint akit leforráztak. Ulrich kollega levegőért kapkodva izgatottan kiáltott föl:

– Megbolondultál, Gyuszikám? Nem láttad, micsoda bombázó volt?

– Ugyan – felelte undorodva az újsütetű adjunktus. – Mégis mit képzelt? Ebédidőben? Bejelentés nélkül?

Ennek aztán híre ment. Mint a futótűz terjedt el, hogy a jövevény nagy nőfaló lehet, mert roppant kegyetlen velük, ámbár az is megeshet, hogy egyszerűen csak homokos. Szigorú elvek szerint él, nem tesz engedményt a szépségnek, kellőképpen titokzatos, még István bácsi se tud róla semmit.

Hátra volt még, hogy kíváncsiskodók eszébe vésse, milyen hálátlan feladat szaglászni utána vagy kikezdeni vele. Ezt a harmadik feladatot némi rögtönzéssel a következőképpen oldotta meg. A bölcsészkarnak a Piarista közt magán mintegy áteresztő, ódon épületéből kilépve az egyetemi étkezde bejárata a híd felől nyílt. Egyik nap Dárday egy hölggyel ebédelt itt az ókorosoktól, akivel kölcsönösen rokonszenveztek attól a perctől fogva, hogy bemutatták őket egymásnak. Az illető szívesen öltözött egyszerűen, férfikalapot hordott, sőt volt odahaza egy pszichiáter férje meg egy fekete macskája is. Nemrég tért vissza Jeruzsálemből, ott egy német kolostorban lakott, apokaliptikát kutatott, valamint nagy élvezettel figyelte a szép lábú atyákat teniszezés közben, s most épp a kalandjait ecsetelte, majd váratlan fordulattal arról kezdett panaszkodni, hogy a kari vezetés kapacitálja: fogadja el a felkínált posztot, neki ellenben nincs sok kedve hozzá, mert gyerekkorában nem kergette anyukája az asztal körül, ha nem akart külügyi dékánhelyettes lenni.

A rangrejtett felderítő mindezt fél füllel hallgatta, mivel előző este lement a Déli pályaudvar melletti bisztróba, hogy egy fröccs mellett a világ aznapi állapotairól eszmét cseréljen. Végtére nem muszáj mindent elhinni vagy önigazolásra felhasználni, de ennyi belátáshoz józanon nem jut az ember. – Ész és lelkiismeret – felelte most ködösen.

– Pontosabban? – érdeklődött a hölgy olyan hangon, ami már felért a tegezéssel.

– Volt az Illésnek annak idején ez a száma. Azt hiszem, annak a refrénje hangzott úgy, hogy a hatalom szeretete nem a szeretet hatalma.

A hölgy ezt nagyon slágfertignek találta, viszont továbbra sem értette az összefüggést.

– Hát mint az okos, becsületes, kommunista, biztos ismeri. Ugye ész, lelkiismeret, szeretet is együtt kéne járjon, de a három közül folyton csak kettőnek sikerül... Bocsánat, egy pillanat.

Felkelt az asztaltól, mert úgy érezte, itt az ideje, hogy lerendezzen valamit. A pályaudvar környékén ugyanis vidáman zajlott az élet: volt játékterem flippergépekkel meg meleg szendviccsel, Vasedény-bolt sok látnivalóval, virágbolt, édességbolt, a sarkon órás, lent, a fekete üvegcsarnok alatti kerengőben Vasarely lila, kék meg fehér térplasztikája békésen megfért a Budai Önkéntes Ezred emléktáblájával, amelyről lefelejtették, hogy akinek nem sikerült a szovjet hősök oldalán idejében elesnie, azt a sóskúti gyűjtőtáborból, a nagy magtár mellett bekerített focipálya érintésével vitték egyenesen Kijevbe; a marhavagonok erre is remekül beváltak. Az eszmék azonban bonyolult létezők, a kigubancolásuk nagy műgondot, rengeteg türelmet, még több fröccsöt kíván, a felvizezett kövidinka pedig alattomos jószág.

Este kilenc felé a bisztróban összeverődött alkalmi konzílium fel is adta a beteg vizsgálatát, s helyette úgy döntött, hogy inkább megünneplik a Leilákat. Leila-nap után azonban többnyire Advil következett a naptárban, s Dárday emiatt most úgy érezte, hogy nemcsak három feje van, mint a mesebeli sárkánynak, hanem pont a legbelső fáj.

Böde kollegának viszont napok óta nem tetszett valami az új munkatárson. Míg amaz kiment az olvasóteremből cigarettázni, többször kileste, miket hozat ki, és mivel többnyire Spanyolországgal kapcsolatos ismeretterjesztő művek hevertek felütve az asztalán, úgy gondolta, megtalálta a választ. Először csak két szobatársának mesélte el, miféle szemetet sodorhatott közéjük a rendszerváltás, majd kiterjesztették a beszélgető kört egy akadémiai kutatóra is, aki a tanszéki alvégen, öt szobára tőlük lakott, csak az óráit megtartani járt be, utána már rohant is haza, mert úgy tartotta, hogy az egyetemi állás kiváltsága nem a fizetés, azt megkeresi a férje, hanem a szabadidő, amiből viszont bármi pluszmunka, úgymint tantárgyi adminisztráció vagy tartalomfejlesztés csak lecsippentene. Szexlapokat is tartott odahaza a családi ágy mellett, mert ennyi egy férfinak kijár. Így aztán alig hozták ki nekik a vadas marhát makarónival, öt percre rá ezek négyen szintén megjelentek az étkezdében, Dárdayéktól nem messze ültek le a sarokban, előbb pusmogni, majd viháncolni kezdtek, s mivel gyakran, egyre leplezetlenebbül pillogtak át hozzájuk, a botcsinálta tanerő kezdte kényelmetlenül érezni magát. Egy szempillantás alatt fölmérte, hogy Böde osztja a lapot, a másik három meg a közönség hozzá, de hamarosan az lesz a többi asztal is. Ekkor kért egy perc türelmet a hölgytől.

Ha elkapta a migrén, Dárday Gyula csendesen acsargó dúvaddá változott. Ilyenkor nem volt tanácsos ellenkezni vele, mert elkínzott állapotában, a javulás reménye nélkül kizárólag a rövidített ügyintézést viselte el. Böde ezt nem tudta róla, ezért teljesen váratlanul érte, mikor a célozgatásai nyomán felharsanó nevetésre egyszer csak odacammogott hozzájuk ez a kis ember, két öklével szélesen az asztallapra támaszkodott, mint egy gorilla, majd nagyon morcosan, ám annál hangosabban megkérdezte tőle:

– Valami gond van, öcsi?

Az étkezőben egyszerre síri csend támadt, csak a letámasztott kések-villák csörömpölése hallatszott. Mindenkit érdekelni kezdett, mi következik most. Böde kollegának a falat rántott hússal együtt akadt torkán a szellemesség, noha a társai arcára dermedt vigyor még jelezte, miről folyt a szó. Makogott valamit, mire az ejtőernyős rövidre zárta az ismerkedést:

– Na jó, beszéljünk a kurvákról, hogy van anyád. Akarsz vagy nem akarsz egy rohadt nagy pofont?

Ezt megint olyan hangsúllyal mondta, hogy Böde már látta magát a földön a felborult székek között, miközben odakint surrogott az Erzsébet-hídra felhajtó buszok meg teherautók kereke. Nem szólt semmit se ő, se a többiek. Dárday végigmérte őket, megvetően elhúzta száját, majd hátat fordított és visszaballagott a helyére, de a beszélgetés végérvényesen félbeszakadt. Amazok gyorsan felálltak és kimenekültek, a leendő dékánhelyettes zavartan búcsúzott, majd a vécében megigazította a rúzsát, azzal már viharzott is át a Szerb utcába, hogy mindenkinek elújságolja, mi történt.

– Micsoda rémes alak! – háborodott fel a titkárságvezető, akinek először számolt be a bölcsészkari szappanopera legújabb epizódjáról. – Honnan kerülnek elő az ilyenek?

– Semmi baja, csak férfi – vont vállat erre a hírhozó.

– Ezt meg hogy érted?

– Mi a fenét csináljon, ha egyszer annak született? Fát nem vághat, már nincs kályha, hát verekszik. Miért, jobb, ha focit néz a tévében, sört iszik, hozzá meg nagyokat böfög közben?

Fél óra múlva az egyetem összes női dolgozója hallotta a hírt, ki-ki vérmérséklete szerint fogadta, mindazonáltal hálásan is azért, hogy végre történt valami, amin megbotránkozhat, valamint a véleményükért titkon megvetheti a többieket. Másnapra pedig a férfiak is

felfogták, hogy Dárday vadember, akivel óvatosan kell bánni, mint a hímes tojással, pláne nem érdemes ujjat húzni vele, mert nincs érzéke a finom iróniához. S noha Böde Alajos nem dicsekedett vele, a jelenet tüzetes leírása így is elért a tanszékvezetőhöz, aki a terjengő híresztelések nyomán lovagias ügyet gyanított a háttérben, ezért nem avatkozott közbe, de mert azt hitte, ettől nagyon atyai a viselkedése, mindössze annyit jegyzett meg négyszemközt Dárdaynak:

– Mi itt kollegiálisabb hangot szoktunk megütni egymással.

– Ahonnan én jövök, ott nem a hangot szokták megütni, hanem aki rosszul használja – hangzott a büszke válasz, melynek a megfelelő csatornákon persze ismét híre futott. Visszajutott Böde kollegához is, aki jól megjegyezte magának, hogy senki nem védte meg, az pedig egyszer s mindenkorra lekerült a napirendről, honnan hozta a forgószél ezt a garabonciást.

Abban az évben későn tavaszodott, most azonban végre aranyeső borította a Vérmezőt. A pitypanggal egyszerre, vadul virágzott a büdös spirea, a világítóaknán keresztül pedig nappal is behallatszott a csalogányok üdvözült csattogása. A város délben szórt fény árjában fürdött, a folyam úgy villódzott a szélben, akár a bádog. Előbb foltokban, majd a maradék bokros részeken is zöldülni kezdett a Gellérthegy. Az Erzsébet-híd mellett egyre többen ültek ki a parti lépcsőkre, hogy mire a strandszezon beüt, aranybarnára süttessék magukat a nappal.

A nyugtalanság azonban olyan szörnyeteg, amelyet nehéz láncra verni, ha egyszer elszabadult, a szenvedély pedig mindennek alkalmas, csak póráznak nem. Próbálkozott mindenfélével, de hiába – a hétvégi krampácsolásokból pénz lett, a lakásából lassacskán otthon, főleg könyvek, az erőnlétből ugyanezen a módon egyre hosszabb utak, mégse találta, amit keresett. Az élete üres maradt, mert egyik pillanatról a másikra elillant a feladata, és ezt nem pótolhatta semmi. Tájfutás vagy leugrálás gumikötéllel a bokáján mindenféle völgyhidakról, bármibe kapott, minden pótcselekvésnek bizonyult; csak azt tudta, hogy keres, arra azonban nem sikerült rájönnie, micsodát.

A harmadik ikszen már jóval túl, Dárday Gyulának a vérében volt, hogy mindennek nekimenjen, ami egy fejjel magasabb nála. Nem szívesen tekingetett hátra, a régóta tartó rossz passzt azonban nehezebben viselte, mint hitte volna, és most méltó ellenfelet keresett. A nyilvánosság kiesett – bármit akarjon is az ember, ha előtte nagydobra veri, azzal garantáltan kiheréli. Ugyanezért a csapatmunkában sem bízott többé, az egyeztetéssel járó megalkuvásoknak pedig már a gondolatára is mintha a fogát húzták volna. Továbbá mérget vett volna rá, hogy egymás megértéséhez semmi szükség politikusokra, erre a túlburjánzott disznóparéjra. A tudomány nem képes a teljeset leírni, amint egyetlen vallás sem zárhatja ki, hogy egy kísérletező kedvű Teremtő inspirálta, aki folyton tanulni kénytelen az emberi fafejűségből. Egyikük sem mindenható, bárhogy igyekezzenek az ellenkezőjét elhitetni, ellenben egymásra vannak utalva, vagyis a versengésük eleve nonszensz. Ha nem a pöcsméregetéssel volnának elfoglalva, erre már rég rá kellett volna jönniük – a teljes az átfedésben van, halmazösszeg, semmi több.

Itt volt például mindjárt a csillagászat, a nagy, végtelenbe meredő távcsövek esete. Ülnek fönn a hegytetőn, mindenféle sugárzást kihasználva fényképeznek, az egyik a vörösön innen, a másik az ibolyán túl, a harmadik röntgensugarakkal pásztáz és készít felvételeket egy közös koordinátarendszer alapján, utána pedig egymásra vetítik az eredményt, hogy kiderítsék a helyhez, térhez, időhöz és oksághoz kötött anyag tulajdonságait. Ugyan miért ne lehetne ugyanígy felfogni, ugyanerre használni a vallásokat? Geometriának ott az emberi tapasztalat, a fogalmi térszerkezete, a múlás élménye, épp csak a foghatót kell benne kicserélni foghatatlannal, a párhuzam azonban magáért beszél. Az egyik észleletét nem cáfolja a másiké, mert ki-ki a maga elvén kattintgat, a gammasugárzás által láttatott érvényének semmi köze a látható fénnyel rögzítettek igazához. A spektrum közepén pedig kell lennie egy rá merőleges

másik színképnek, aminek a sávjaira ha ráhangol az állomáskeresővel, rábukkanhat a különböző műszerek által észlelt nemlétezőre, a megahertz-skála szerint nem lehetséges tapasztalatára. Ez javaslatnak ugyan hallatlan, viszont éppenséggel nem tudománytalan. Hol építheti meg? Egyedül a fejében, mert bárhol másutt feltűnne – ő lesz az ember, aki nincs.

És igaza is lett, csak megint nem úgy. Miután elterjedt róla, hogy párbajhős, nőfaló és nőgyűlölő, vagyis a feltűnéssel sikeresen végzett, most az eltűnés időszaka következett. Elemezni mindig is tudott, szél ellenében kiszúrta a lényeget, bár kisebb hibákat persze ő is vétett; Maria keresztneve miatt például sokáig azt hitte, hogy Rilke Rodin titkárnője volt Párizsban. Ám ennél fontosabb lett, mibe botlott bele – egy Maurice Barrés nevezetű művészettörténész ugyanis még a századfordulón El Grecoról esszézgetvén, elpöttyentette Ábraham Ibn Ezra nevét, valamint hogy az illető szerint az ész az angyal Isten és ember között. Ez nagyon megtetszett Dárdaynak, aki a szentenciát telitalálatként könyvelte el, mert egyre csökönyösebben hitte, hogy akivel találkozott azon a kopasz hegytetőn egy réges-régi délutánon, az Andreas nevezetű titokzatos idegen leírása a barlangról valamiképpen rá vonatkozott, az ő útját magyarázta el a láthatatlanba annak minden kiszögellésével, veszélyes kaptatójával és halálos fordulójával, míg csak el nem éri az örökké égő lámpa termét, meg nem pillantja a kincset, s el nem dönti, ki akar-e jutni a napfényre még egyszer valaha is.

A bökkenő azonban más volt. Vajon mit érthetett Ibn Ezra angyali észen? Kínálkozott a ráció, ámde a számítás rémtetteivel teli van a sublót, miközben ellenfele, az érzelem, hígítatlanul fabatkával sem ér többet: mind a kettő halálos, ezeket tehát dobta. Talán tudományt? A tudomány egyfajta szavahihetőségi módszertan, amennyiben igyekszik az illúziót a ténytől elválasztani, két megkötéssel. Az egyik, hogy nem mindenre alkalmas, túlzásba víve ugyanolyan vágyálmokhoz vezet, mint amilyeneket kipécézett magának, így önnön mindenhatósága vélelméhez. A második a becsület. Ha becsületes, magára is alkalmazza saját lényegét, igyekszik belátni korlátait; ebben az értelemben küzdelem a hitért, az ellenfél igazáért is, mivel ez is olyan határkijelölési vita, amilyen végett Fawcett ezredest a Royal Society kiküldte Bolívia és Peru határára, hogy ugyan keresné meg a Verde forrását. Fawcett azután ott ragadt Amazóniában, pontosabban lelkileg soha többé nem tért vissza Angliába, ámbár a teste még vagy nyolcszor megtette az óvilágból az őserdőbe vezető utat, mert elveszett városokat keresett, El Dorado meséjének az alapját, és persze kora tudománya fantasztának bélyegezte, álmodozónak, aki csak az eladott újságok példányszámát képes felhajtani; az ő szempontjukból hívő volt, nem tudós, mert még mindig ott tartottak, vajon elfér-e hetvenezer angyal egy gombostű hegyén, miközben a hit sosem volt egyéb, mint a meg nem számolható dolgok megismerésének módszertana. Hetven évvel később ellenben már világosan látszott, hogy Amazóniában nem volt mindig dzsungel, négyszáz esztendeje ott még út- meg csatornahálózat kötött össze sok-sok mezőgazdasági települést, mögöttük egy ismeretlen civilizáció körvonalaival. A mélyben ott bugyogott az összes kénköves tó, aminek már külföldről vagy a bűzét érezte, vagy csak a hírét hallotta a bennük rotyogó tisztázatlanságokkal, s most el kellett döntenie, melyikben kíván megmártózni. Amelyikbe belecsobban, az bekapja, elnyeli. Ehhez kellett a józan ész angyala: hogy átsegítse az ingoványon.

Dárday számára országa szellemi állapotát – amelyet tanár létére nem határozhatott meg másképp, csak a dolgok forrásával való esetleges találkozásra való felkészültség fokaként – továbbra is az olyan mozzanatok döntötték el, vajon tényleg minden városi meg falusi templom oltára alatt két szent ereklyéi lapulnak-e, akik közül az egyik vértanú volt; vagy hogy milyen érveléssel tarthatja bárki Longinusénak azt a lándzsát, amelyet egy frank megfelelőjéből alakítottak ki úgy, hogy a pengéjébe hosszanti nyílást vágtak, majd beleerősítették ezüst dróttal a kereszt egyik szögét. Ámbár ha Aetius csakugyan e lándzsa csodatevő erejével győzte le Attilát, Theodosius a gótokat, sőt Martell Károly és Nagy Károly is az ellenségeiket, akkor az ilyesmi nyilván merő kukacoskodás, Ademarus Cabannensis francia krónikaíró szerint pedig III. Ottó német-római császár helyesen tette, mikor a

varázshatalmú fegyvert Szent István királyunknak adta nászajándékba. Amennyiben tehát elfogadjuk, hogy a nyugati kereszténységben a Lándzsa háborúk kimenetelét eldöntő ereklyének számított, valamint felidézzük, hogy az SS okkult temploma, a wewelsburgi kastély is lándzsahegy alakú volt, egyben azonban leszögezzük, hogy nem lehetett Jézus oldalát átdöfni egy olyan szerszámmal, melyet hatszáz évvel a megfeszítése után kovácsoltak, akkor megállapíthatjuk, hogy Himmlernek nem volt erőssége a kritikus gondolkozás. Errefelé tehát nem volt mit keresnie.

Ezekben az években utólag az volt a különös, hogy mintha eltávolodott volna az életétől, amely így a magasból epizódok laza füzérévé változott; egyszerre tartózkodott a percben, a talaj szintjén, ugyanakkor meg egy kilátó magasában, ahonnan jól be lehetett mérni a tájat, s míg a közelkép sokkal több részletet foglalt ugyanabba a keretbe, innen ötször annyit látott ezzel a kigumizott optikával, noha csak nagy vonalakban. Saját magától lebegett el hőléggömb módjára hangtalanul, csupán olyankor felhördülő sóhajjal, mikor a láng felcsap a ballon alatt, és messze hangzó mordulással szakítja ketté a mindent megülő csendet. A másik furcsaság az volt, hogy míg az események odalent a felszínen még teljesen véletlenül következtek egymásra, feljebbről, az epizódok szintjéről már minden egészen nyilvánvalóan tartott valahova, ahogy patak kanyarulatait alakítja egy kő vagy keményebb talajréteg, miközben nincs más választása, a lejtővel kell tartania. Véletlen és szükségszerűség egy percre sem zárta ki egymást, ami rengeteg fejtörést okozott neki. Mintha hirtelen hályog esett volna le a szeméről, nem egyszerűen többet, hanem párhuzamosan, kétféleképpen kezdett látni – két nézőpontból látta mind az életet, mind benne a maga szerepét, sorsát és kalandjait, és ez pont annyira volt kiábrándító, mint üdítő. S persze lényegében rájött, hogy nincs rá szüksége senkinek, a fizetéséért azt gondol, amit akar.

Így tehát inkább szükségszerűen, mint véletlenül következett az eddigiekből, hogy unalmában a spanyol költészet gyökerei kezdték érdekelni, ahonnan Todros Abulafia versére bukkanva többé nem volt megállás: muszáj volt visszakanyarodnia a mór hódoltság irodalmához, majd az iszlám újplatonikus öntőformájának tanulmányozásán keresztül a revelációig, amely kemény volt, akár a datolyamag. Abulafia ugyanis már 1280-ban, Toledóban lebeszélt róla mindenkit, hogy keresztény lányokkal szeretkezzen, nemcsak mert piszkosak, hanem mert lusták a bujaság művészetében; ellenben az arab szüzek eltökélten és odaadással fajtalankodnak, nem fél szívvel űzik, hanem komolyan veszik a paráználkodást. Ez egy trubadúrtól annyira posztmodernül hangzott, hogy nem lehetett kihagyni; le kellett nyomoznia, mi folyik itt, amivel máris horogra akadt.

Azon az őszön döntött úgy, hogy az élet olyan komédia, aminek csak a vége keserves, addig azonban nincs ideje szomorkodni, annyi mindent kéne kipróbálnia, rendbe tennie és elfelejtenie még. Lehetett adrenalinfüggő, mindazonáltal bocsánatosan vérszemet kapott a kezdeti lapítás után: erőt vett rajta a vadászszenvedély, a problémamegoldás kényszere, s mert az Agytrösztnél beszerzett, ámbár diplomával el sosem ismert alapok épület után kiáltottak, most belevetette magát a tanulásba. A kötekedés legalkalmasabb színtere a tudomány, épp csak vigyáznia kellett rá, nehogy igaza legyen és előléptessék, mert akkor kiderülhetett volna a turpisság. Meg akart maradni adjunktusnak az aljnövényzet takarásában. A fontoskodókat továbbra sem állhatta, részint mert a tudatlanságukra vágtak fel, részint mert náluk többet látott, így viszont nem bírt magával és belekotyogott mindenbe, bár ez kétértelmű helyzetekbe sodorta. Hiába kínálgatták bármivel, se a címek nem érdekelték, se rangos publikációkra nem hajtott, ezért azt hitték róla, hogy az elvek embere, hol mulyának, hol veszedelmesnek tartották érte, és különböző klikkek igyekeztek a sérelmeiknek megnyerni, vagy legalább járulékos kár gyanánt becsalni az ütközők közé.

Szabadnak lenni azonban csak valaminek az ellenében lehet – mivel a szabadság valamitől ment állapotot jelent, ezért az ellenállástól nem választható el. S ha emberek millióinak az életét határozhatja meg, hogy a szerelembe szerelmesek, lehetséges az is, hogy a

szabadságba legyen szerelmes az ember, az ellenállással ne bírjon betelni. Az ilyen alkat otthona az ellenzék, okkal vagy ok nélkül semmi se jó neki, a hatalomból kimarad, hogy be ne piszkolja a kezét, amitől ugyan csak a többiekhez képest lesz tiszta, de vakok közt félszemű a király.

Dárday Gyula ekkor jó szokásához híven bevette magát az Egyetemi Könyvtárba, ahol a cédulakatalógusban több kalandtúrára elegendő izgalmat talált, csak sajnos mindet múlt időben. Hol volt már a hőskor, mikor a főigazgató egyben a könyvtárosképzés legnagyobb ellensége is lehetett, mondván, ha könyvtártudomány létezik, ruhatártudománynak is lennie kell, különben megeszi a kalapját! Az adatfeldolgozás sokáig tartott, mert rengeteg estéje elment az értesülések rendszerezésére. Todros Abulafia éleslátása ezen a mérlegen változtatott, s nem másért, hanem őmiatta kezdtek váratlanul halványulni a régi összefüggések.

Kilencvenhat márciusában aztán a Kígyó utcában összefutott a Professzorral, akivel Jaén óta nem látták egymást, és ezzel ismét fordult a kocka. Az Erzsébet-híd tövében, a Dunaparton harsogott a tavasz, némán lopakodott a folyam; még mindig fiatalok napoztak a lépcsőkön, mintha nem teltek volna közben évtizedek el. Amaz megint megjárta Angolát, csak most már egy magáncégen keresztül, mert a terepismerete továbbra is nélkülözhetetlennek bizonyult, és mert csak a tulajdonosok változtak, a célok nem. A feleségével meg az egyéves kislányukkal ment ki Luandába, de majdnem ott is maradt, mivel vírusos agyhártyagyulladást kapott, a követség pedig úgy hagyta faképnél, ahogy a priccsén hevert, mondván, a vakcina nekik is kell, ő meg nincs állományban. A portugálok mentették meg – valamelyik ottani diplomata meghallotta, hogyan járt, az hozott neki oltóanyagot. Mikor meg karácsony előtt éheztek és nem volt mit adniuk a gyereknek, a TAP egyik kapitánya cipelt nekik egy zsák krumplit Lisszabonból, a két reptér közt majd hatezer kilométeren keresztül térdén egyensúlyozva a batyut a pilótafülkében; rejtély, miért emberséges egy külföldi azzal a vadidegennel, akit a saját honfitársai sorsára hagytak.

A dolgok újrarendeződése ide vagy oda, Dárday továbbra is azon a véleményen volt, hogy inkább legyen az orra borvirágos, mint a foga vízköves, a találkozás örömére tehát beültek az Apostolokba, kivételesen nem törődve azzal, hogy a belvárosban a turisták elkapatták a pincéreket, miközben felhajtották az árakat. A hajdani ellenfél mostanára régi ismerőssé szelídült, s arra panaszkodott, hogy nemrégiben váratlanul behívták a tartalékosokkal két hétre, az egésznek azonban az égvilágon semmi értelme nem volt, sohasem lévén tartalékos. Ő erre találomra elmesélte neki a csillagtúrát, hogyan kergették a köröző rádióskocsikat földtörténeti korokkal korábban a Vas megyei éjszakában.

– Az nekem is jobban tetszett volna, mint ez a pöcshúzogatás – mordult fel elégedetlenül a jövevény. – Csornapusztán rendeztek nekünk valami éjszakai harcászatot vagy mi a rossebet. Egész nap szakadt az eső, éjfélkor meg kitereltek minket mint a barmokat a bajuszig érő susnyásba, mondván hogy „Na akkor emberek, maguk a kékek, amazok meg a pirosak” – megjegyzem, a kezünket se láttuk, olyan sötét volt, nemhogy kéket vagy pirosat –, aztán az egyik banda erre, a másik amarra. Jó tíz perc múlva mindkét csapatnak hátra arc, meg „Kerítsék be és semmisítsék meg egymást”. Ezen már akkor jót röhögtem, mert mi értelme van egymást megsemmisíteni? Nekem logikus volt, hogy akkor megdöglene mindenki mindkét oldalon, de egy tizedes akkorát rúgott a bokámba, hogy majdnem becsináltam. Úgyhogy elindultunk egymás bekerítésére és megsemmisítésére öt darab vaklőszerrel fejenként. Laposkúszás, szökellés meg minden figura, ha a málhazsákunk ott lett volna, esküszöm, még zsákbanfutást is vezényelnek. Annyi esze azért volt valamelyik atamánnak, hogy néha feleresztett egy-egy világítórakétát, vagy mi a bánat az a papírhenger, ki lehet lőni belőle azt a trutymót, ami felszáll és világít, szóval annyit azért láttunk, hogy az óljavesztett disznó tisztább nálunk.

– Szóval megyünk, mit megyünk! Nyomulunk előre, keríteni meg semmisíteni, miközben nemhogy azt nem tudjuk, a másik csapat hol van, de még azt sem, hogy mi hol

vagyunk – folytatta a mesélő. – Ekkor valami észlény főtörzs, igazi alkesz állat, benyögi, hogy „Na akkó emberek, mostan álcázzuk magunkat füsttel”. Csak néztem, mondom mi az isten? A tökömig nem látok el így se, a másik oldal biztos ugyanígy van, ugyan mi a bozsoki szűzmáriát akar ez még jobban álcázni? Meg ha lövöldözik fel ötpercenként azokat a lófaszokat, akkor ha eddig nem is láttak minket, csak észrevesznek egy nagy füstöt, és talán azért van annyi eszük, hogy az úgy magától nem képződik hirtelen a Guglinsekeresd-mező közepén.

– Úgyhogy a marhája előrecsörtetett mint a vadkan jó kétszáz métert, anyázva meg istenfaszázva, mert pofára esett vagy hússzor – baromi jó, gondoltam, most már hallani is lehet minket, ha eddig nem lehetett –, és nekiállt füstölni. Ködgyertya. Pompás. Csak az a latabár nem sima ködgyertyát használt, hanem az ingerlőt – be volt baszva mint az ökör, gondolom fel se tűnt neki –, úgyhogy amikor bemásztunk a kulimászba, mindenki szart, köhögött, taknya-nyála egybefolyt. Szerintem még Kecskeméten is hallották azt a harákolást.

– Nem emlékszem már, hogy a másik oldalon ki volt a Standartenführer, de nem volt az se valami észlény, mert úgy elmentek mellettünk – vagy mi őmellettük -, mint a huzat. Ott poroszkáltunk mint a takonyban fürdő vaklovak vagy két órát, de ellenséget csak úgy leltünk, hogy a vezírek felhívták egymást mobilon, mondván, hogy „Te Feri, merre a faszomba vagytok?” Addigra ugyanis az összes kibaszott rakétát ellőtték, mi meg csak meresztettük a szemünket, mint a hugyozó disznó, de semmit se láttunk.

– A vége az lett, hogy akinél volt cigi, annak rá kellett gyújtania, öngyújtót csattogtatni és kiabálni, hogy a parázs, a láng meg a hang alapján a két félzászlóalj megtalálja egymást. Majd mikor ez megtörtént, akkor leültünk valami domboldalban, örömünkben ellőttük az összes vaklőszert, aztán visszaballagtunk a kis körleteinkbe és reggelig vakartuk a szart a gyakorlónkról meg tisztítottuk az AMD-ket. Egy csoda volt az a kiképzés, én mondom... Gyere, átviszlek a szomszédba – mondta végül minden átmenet nélkül, mint akinek váratlanul eszébe jutott valami. – Jártál már a portugáloknál? – Dárday ekkor értette meg, hogy nem véletlenül futottak egymásba, az eddigi csak a felvezetés volt, és minden idegszála megfeszült.

A kar dunai frontján, a kőpadlós folyosóról azután beléptek egy teljesen jellegtelen szobába, és vezetője bemutatta az ott üldögélő fiatalembernek. Dárday Gyula egyetlen pillantással felmérte, kivel van dolga. Amaz kedélyes „Áldás-békesség!” felkiáltással rázott kezet vele, s ebben benne volt egy kezdő villámgyors rutinja, zsenge még, de már útban afelé, hogy halálos legyen; nyilván megszagolta benne a lehetséges áldozatot. A Professzor viszont patikamérleg nélkül tudta, mennyit ér Dárday szakértelme, meg hogy az elveket túl is kell élni, az pedig terepen bonyolultabb, mint az országgyűlésben vagy a választókerületben. A nemzetbiztonsági kockázat fogalma sem változott, épp csak összefogottabbá vált a merítés módszertana, a hálóban immár nemcsak a jogászoknak meg a közgazdászoknak, hanem a bölcsészeknek is jutott hely, hisz végtére a kultúrtörténeti háttér szavatolta a célszemélyek irracionalitását, döntéseik szilárd alapját; ha úgy tetszik, az érdekek azonosításának módja lett másképpen szűklátókörű. Most tehát kifejtette nekik, hogy innentől Dárday meg a spanyolosok is részesülhetnek a koncból azáltal, ha társszerzőként szerepel a neve bizonyos tanulmányokon meg pályázatokon, mivel helyismerete és rálátása mostanára pont azoknak hiányzott, akik néhány éve boldogan szabadultak meg tőle. A megbízások KK-munka formájában fognak érkezni, a két csapat összedolgozik szerződés szerint, ha pedig szőr kerül a levesbe, neki szólnak.

Dárday Gyula kétségtelenül megviselte kortársait. Karcos volt a modora, szükségtelenül csattant, noha a kívülállók aligha vették észre, mennyire óvatosan, mintha az egész csupán arra lett volna jó, hogy ki ne jöjjön a gyakorlatból; senki nem kockáztatta meg, hogy barátkozzon vele, ami megfelelt a céljainak. Igyekezett nem lelépni róla, végigegyensúlyozni azon a keskeny ösvényen, ahol már félnek tőle, de még nem gyűlölik. A változás nem is

abban állt, hogy eddig ő vadászott másokra, most meg az ő bőrére ment ki a játék, hanem akárha az eddig ismert lét fordult ki volna önmagából – amit eddig kergetnie kellett, az most maga jött elébe, tálcán hozta a kihívást, hogy vajon duplázza-e a tétet? Ennek az egésznek csak akkor volt értelme, ha a valósághoz semmi köze, ha sikerül tőle elrugaszkodnia – mint később Tomás Ruiz Fagundez meg Abajnes is egyetértett benne, Jézusnak csakis mint embernek volt követhető tanítása, ott, ahol a vértanúk önfeláldozása találkozott a láthatatlan viszontszerelmével. Ez volt a keskeny út, a veszedelmes ösvény. Most tehát muszáj volt arra gondolnia, hogy egyedül a hozott pénznek köszönheti, ha ezentúl ismét érinthetetlenné válik. Ha viszont véletlenek nincsenek, azt egyelőre nagyon nem értette, miért érdekli hirtelen valamelyik háttérintézményt pont az ő megbízása. Az ilyesmi nem természetes.

– Mi az a KK-munka? – kérdezte ekkor ártatlan arccal.

– Viccelsz? Külső keret vagy ilyesmi. Ezzel kereshetsz a fizetésed mellé. Érdekel?

– Nem igazán, már mással foglalkozom.

Ebbe a szalmaszálba kapaszkodva sikerült biztonságba helyezni az új vállalkozását. Ez semmiben nem különbözött a régitől, továbbra is fedőtevékenység volt a javából – a betéti társasága kulturális tanácsadással foglalkozott –, viszont ezúttal nagyobb önállóságot biztosított neki; cserébe a vad bárhol lehetett, a hajszának nem volt határideje, és immár nemcsak titokban, hanem teljesen egyedül kellett vele megbirkóznia. S bár hozzáértése és tájékozottsága egyesekben idővel súlyos kételyeket ébresztett Málaga környékének növény- és állatvilágával kapcsolatban, állandó társszerzőjét, a tanszékvezetőt ez immár végérvényesen hidegen hagyta. Annak nem örült, hogy a kölcsönös ellenszenvet félretéve össze kellett fogniuk, mert úgy gondolta, hogy az ambíciótlan Dárday csak tetteti magát, valójában a helyére tör. Miért nem hajtja magát, ha még több bevételt is hozhatna? A kapcsolatai megvannak. Mért nem akarja felsrófolni a tanulmányai árát, pedig megtehetné? Mert annyi erőfeszítésébe se kerülne, mint kitekerni egy csirke nyakát, azért. Ezzel üzen neki, hogy a napjai meg vannak számlálva, ő azonban átlát a szitán.

– Gyuszikám, tegyél rá nyugodtan – duruzsolta neki. – Az valósul meg, amire jut, mindig a gazdagabb akarata. Ilyen egyszerű az élet.

A külügyet viszont nem érdekelte az ár. Azt felelték:

– Csinálják, ahogy akarják, csak legyen végre kész! Mennyivel több úgy? Egymillióval? Na jó, nappal az is pénz.

Ebben a teljesen megjósolható, dögunalmas rendben ötvenedik születésnapjára Dárday Gyula megroppant. Úgy érezte, mindent látott már, semmi újat nem hozhat a víz, vagyis a sorsát formáló erők sajátos logikája szerint megérett rá, hogy az élet értelmét keresse. Elég idős lett, hogy többé ne üljön fel a látszatnak, a csomagolás rétegei alá lásson, miközben persze voltak, akik pont ezt találták benne lúdbőrösen izgatónak: a hozzáférhetetlen agglegény időről időre megülte egy újabb kékharisnya fantáziáját, aki alig várta, hogy bearanyozhassa az életét, magános éjeinek holdsütése, vagy legalább olvasólámpája lehessen. Az ilyeneknek nem lehetett megmagyarázni, hogy nincs szüksége társra, kincs nélkül gazdagabb, a tranzakción pedig csak rajtaveszítene; az udvarias szökési kísérletekből még aránylag úgy jött ki legjobban, ha hagyta a vadember vázára rákövesedni a modortalanság rétegeit, bár elég hamar leszálltak róla, mihelyt kiderült, hogy nem hajlandó a meghódításukért kijáró jutalomnak tekinteni őket. Továbbá nem volt többé koldusszegény sem, mint húsz éve, mikor hazatért a világ végéről – igaz, nem vetette föl a pénz, de úgy gondolta, élete derekán járhat, ez az alkalom pedig megérdemli, hogy egy kicsit megünnepelje. Ekkor határozta el, hogy a nyarat úton fogja tölteni, hátha a csend megsúg neki valamit.

El kellett fogadnia, hogy többé sosem lesz olyan egyszerű az élete, mint mikor Móricz viselt dolgain kellett törnie a fejét, és ez is vereség, tehát ideje összegezni, mit ért el. Azt most már meggyőződéssel tudta, hogy időnként elszabadul a bestialitás, megosztottságukban az emberek vadállatokká válnak, vagyis a gépezet rossz; racionalitás meg irracionalitás együtt

hajtja, mint az elektromágnesesség, és sokáig azt hitte, közelebb jut a kevésbé ismert természetűhöz Ibn Ezra magyarázatával. Ámde kiderült, hogy az ész nem az volt, aminek látszott: se ráció, se nem értelem vagy lelkiismeretes jócselekedet, mert ezek rendre kudarcot vallanak, a szörnyű viszont ott marad kiirthatatlanul, amiért szintén felelős valaki, ámbár már a probléma felvetése is felemás. Ez az örvény egyre lejjebb húzta, egyáltalán nem akarta kiköpni, mindazonáltal miközben fulladozott, is csak azt érezte, hogy nem tud jobbat kezdeni az életével, arra meg már késő, hogy kiszálljon. Ebben nem volt semmi hősies, csak gyöngeség, megszállottság, ahogy agár nem képes nyugton tűrni az előtte vonszolt, nyúl alakú rongyot; szürreális közegben az ember nem vághat vissza másként – a lehetőség eddig terjed, lassabban fénynél, hangnál, lélegzetnél, pillantásnál. Kezdett kifutni az időből, és két hónap alatt két évet öregedett, ha arra gondolt, amit majd Tomás Ruiz Fagundez mondott neki búcsúzóul: hogy az emberek meghalnak, de a sebeik nem gyógyulnak be soha.

Azon a tavaszon repülővel elugrott Murciába, hogy ismerkedjen a tereppel kissé. Késő májusra járt, a bodobácsok lelkesen szaladgáltak a járda betonjába mélyedt, meleg lábnyomokban. Bódítóan illatozott a narancsvirág. Az elsötétülő ég előtt selyemfény villant a pálmák borzas levélcsomóin, ligetszépe, hibiszkusz, leander meg zsakaranda dőlt meg a vihar előszelében, az elefántember azonban nem mozdult a Plaza Circularból nyíló platánsoros utca sarkán levő bisztró mellől. Piros doboz kólával a kezében ült ott fatörzsnyi combbal, befáslizott lábikrája olyan vastag volt, mint egy húszéves szűz dereka, barnára cserzette a bőrét a napfény, a zivatar se fogott rajta, télire pedig egyszerűbb volt betolni egy kapualjba és betakarni, mint felvinni az emeletre. S miközben az ördög a templomban ült és hamburgert evett, kint a világban új erők mozgolódtak: Rihanna pápa, Chanel bíboros meg egy szentnek öltözött végzet asszonya közeledett antennaként is használható glóriával; mögöttük a divatipar a versenyképesség javulását ígérte mindazoknak, akik hittek az ilyen ígéretekben, és volt pénzük is hozzá. A maradék nem számított, mégse kérte rajtuk számon senki, hogy nem váltják meg a világot.

Nem sokat törte rajta a fejét, mi eszi, csak azt tudta, hogy elemészti a türelmetlenség. Akár bevallotta, akár nem, teljes csőd uralkodott mindenén. A régi receptekről nem bírt leszokni, ugyanakkor halálosan unta őket, éppen mert működtek. Bármikor elég volt adnia a bambát, a hűséges kiskutya-szemű elesettet, előbb-utóbb mindig felbukkant egy nő, aki ráharapott a csalira, megkérdezte, mitől olyan bánatos, mire neki azt kellett felelnie: azért, mert őt nem szereti senki, s máris jött a dehogynem. Metronóm billen így egyik végletből a másikba, az egész annyira kiszámíthatóan zajlott, és körülbelül ugyanannyira izgalmasan is. Vagyis mikor Almudena Torres átlátott rajta végre, legalább nem kellett többé szégyellnie magát, amiért nem bírja abbahagyni az ostobáskodást, a másikat pedig sajnálja, ám le is nézi, csak mert ilyen ócska trükköt bevesz.

Délután négy órára, szieszta vége felé járt az idő, mikorra megéheznek az emberek, és a többség végre ebédhez ül. A látványpékségből kinézve Almudena Torres ekkor pillantott meg valakit, akit még életében nem látott. Az illető kockás nadrágban, elnyűtt túracipőben, zsákkal a vállán közeledett a főutca vége felől, cserzett homlokát belepte a por, fekete kefefrizuráját úgyszintén; felnézett a boltjuk táblájára, látta, hogy a tulajdonos egy bizonyos Leocadia Corbalán, mire fogta magát és besétált, hogy gyógyírt találjon az élet szenvedéseire. Úgy nézett ki, mint egy kopaszodó indián. Odament a pulthoz és megszólította az első szoknyás személyt a túloldalán. Ez a valaki történetesen Almudena volt.

– Szépséges Leocadia – közölte Dárday Gyula, aki alig látott a fáradtságtól, és elnyomott közben egy hatalmas ásítást. – Azért jöttem, hogy hajótörést szenvedjek a szívén.

Se úrnő, se semmi? A fiatalasszony nagyot sóhajtott. Azt ugyan nem árulta el az idegennek, hogy ő nem a tulaj, csak a három eladó egyike, viszont úgy gondolta, eléggé ismeri a férfiakat; ez itt biztos nem ér annyit, hogy selyembugyit húzzon a kedvéért, ellenben a Cserbenhagyott Jézus Alapítványhoz minden további nélkül átküldheti – Jesús Abandonado

majd segít rajta is, ha már úgy hangzik a neve, mint egy brazil operaénekesnek. Karon fogta, kiment vele a bolt elé, hogy megmutassa neki, merre hordja el magát, de tüstént, egy kalap alatt pedig elszívott egy vékony szivart, miközben mogorván bámult a csavargóra a szemüvegén keresztül. Két nagy karikát viselt a fülében, a tekintete villogott, a fogszabályozója pedig rendíthetetlen erélyt sugallt, úgy hallgatta az unalomig ismert panaszt. Aha, szóval senki?

Elnevette magát. Ha nem lennének olyanok, amilyenek, nem kéne minket megvédeniük maguktól, gondolta gyakorlatiasan. Hangosan azonban mást tanácsolt a nála kétszer idősebb Dárday Gyulának:

– Jaj, fiacskám, hát persze hogy nem! Nézzen végig magán, hogy fest? – biztatta anyásan. – Magára ráfér a csapvíz. Látja ott azt a nagy sárga házat az utca végén? Ballagjon szépen át oda, ott majd szeretni fogják.

Almudena Torres ugyan aznap reggel is fölpolcolta a mellét, hadd lássa, akinek szeme van hozzá, sőt telitalpú nyári szandált is húzott, hogy kiemelje a lábikráját, mert mit lehessen tudni, Dárday azonban elhatározta, hogy amint lehet, új életet kezd, s dudorokra érzékeny alkat lévén kerülni akarta a veszélyt, ami avval jár, ha nőhöz talál nyúlni az ember, hisz ezzel az erővel a frigyládát is tapogathatná. Hogyisne, még agyonvágja a feszültség! Különben ismerte ezt a típust: szívós, mint a nadrágszíj, egyedül a hatalomtól indul be, a társadalmi helyzet izgatja fel; mindaz, ami hasznos lehet neki, az eszköz, a beszélő szerszám. Ehhez viszont ő már lusta volt.

Az alapítványnál töltött éjszaka után másnap reggel Dárday Gyula megszökött. Még mindig azon törte a fejét, miféle csuda folytán mondott csődöt a bohóckodása, de nem volt ellenére a lecke. Sarlósfecskék vijjogása közepette, a hajnali hidegben végigóvakodott egy Szent Teréz irgalmába ajánlott hosszú utcán, nyugtázta, hogy Rubén Darío mostanság éppen gördeszkákat javít, az útvesztő végén némi zegzug közbeiktatásával a buszpályaudvar fele fordult, ott jegyet vásárolt, majd visszagurult Cartagenába, ahol újra Zeppelint láttak az öböl felett. A tartomány belsejében tűzött a nap, a partvidéken azonban borús maradt az idő; a szántóföldi fóliák úgy csillámlottak a távolban, mint a sziksó vagy egy kiszáradt tenger. Üvegházakban hízott az eper. Az út mellett itt is, ott is összedűlt vályogházakat pillantott meg, hajdani csőszkunyhókat a szántón, olykor egész majorságok omladoztak a virágzó leandersövények mögött, meg szélmalmok tetőtlen, málladozó barna hengerei. Távvezetékek, hidak és benzinkutak sorakoztak az autópálya mentén, aztán a távolsági busz átvágott a nyomortelepen, ők pedig a romok és világítótornyok közt begördültek a kör alakú végállomásra.

Cartagenában nem először járt. Megbabonázta a város a maga hét vagy nyolc erődjével, hogy minden környező hegycsúcsra jutott belőlük, olyikra kettő is; olyan volt az egész, mint a Földközi-tengerre nyíló, pálmákkal meg ágyúsorral keretezett tágas ablak, azon keresztül pedig egy álmos, múltba vesző, mindenen áthatoló pillantás. A kikötő túlfelén, a hegysor előtti kopasz domb tetején legalább százméteres téglakémény pipált éppen ködöt. A tövében régen állítólag ammóniagyár volt, sőt talán azért építették az üzemet a hegy gyomrába, mert robbanástól tartottak, valójában azonban senki nem tudta, mi van odabent a sziklák mögött, se hogy mikor, hogyan került oda. A kéménytől balra a hegyoldal lecsúszott pikkelyei villództak a napsütésben, mintha kiütött volna a köveken a só. A szélben csattogott az árbócokat csapkodó sok drótkötél, akár egy hazatérő nyáj kolompszava. A várfalakon túl egy pálmafa lyukas törzsét valaki befoltozta betonnal, még köveket is tett bele, a szűk utcák pedig úgy vigyáztak az árnyékra, mint a természeti kincsre.

Visszajárt ide évente többször is, rangrejtve, mintha a haditengerészeti támaszpont körül szimatolna, ha valaki felfigyelt volna rá, miközben persze más izgatta, mert volt itt olajfinomító, tengeralattjáró-bázis, hajógyár, Afrikába *halal* vágásra szállító élőállat-kikötő, sőt találtak egy komplett római színházat is az egyik negyed alatt, miután a fölötte levő

templomot szétbombázta a Luftwaffe, ha már úgy esett, hogy Cartagena tartott ki legtovább a köztársaságiak oldalán. Ezt a negyedet az ötvenes években Hollywood Beirutnak használta több filmjében is, mert pont olyan lepukkant volt, mint a Közel-Kelet. Mikor azonban a színházat megtalálták, beindult a gépezet: le kellett bontani a város közepén éktelenkedő ipartelepet, kitelepíteni a konténerkikötőt, hogy helyette sétahajóké és utasaiké lehessen a rakpart. Hirtelen szükség lett műegyetemre is, amit az építészek úgy oldottak meg, hogy egy néptelen börtönt fejeltek meg üveggel és acéllal, amitől az egész egyből jobban nézett ki. Beindulhatott a turistaipar, előtte azonban még pénzt kellett szerezni az Uniótól a város átalakítására, s ennek csupán egy része volt, hogy a bizánci meg tizenkilencedik századi rétegeket lehámozták a színházról, azután nekiláttak rendbe tenni a félkör alakú völgyet. Felhúzták a színpadot, pár oszlopot kiegészítettek, evvel is jelezve, hogy nem az újjáépítés a cél, hanem hogy a látogatók fantáziája meglóduljon; megmutatták a házak alapzatába beépített oszloptöredékeket, korinthoszi oszlopfőket és kváderköveket, jelezték a hegyoldalban körbefutó széksorokat, csak arra nem volt felelet, minek kellett egy olyan közönségnek színház, amely a drámát nem ismerte, legfeljebb a komédiát, mi szükség lehetett az isteni Augustus ajándékára? De ez már úgyszólván kései fejlemény, miután ez a város volt a karthágóiak bázisa Róma megtámadásához is az Alpokon keresztül, Hannibál elefántjai innen indultak el, utána meg a mórok hídfőállása lett a félsziget meghódításához, és itt találta fel Isaac Peral az első villamos tengeralattjárót, mindössze pénze nem maradt rá, hogy piacra is dobja, ezért a karcsú ezüstszivar sokáig a parti sétányon állt közszemlére kitéve, csak később dugták üveg mögé. S persze a zárt haditengerészeti üzemcsarnok mögött, a Karácsony-erőd közelében ott terpeszkedett két hatalmas alagút bejárata is egy újabb hegy méhébe, fölötte akkora betonsebhellyel a sziklában, hogy a város minden pontjáról szabad szemmel lehetett látni, műholdról meg különösen. Ezekről az alagutakról sem tudott senki semmit, csak hogy állítólag befejezetlenek, azt pedig végképp nem, ki és miért építtette őket oda, noha kézenfekvő volt a feltételezés, hogy összeköttetésben lehetnek más tengeralattjáró-rejtekhelyekkel, mégpedig abban az irányban, amerre a támaszponton túl egy drámaian feltornyosuló, már-már trópusi hegyorom körül örökösen gyülekeztek a felhők.

Ha felmászott a citadellába és körülnézett, alatta a hegyoldalban selyemfenyők apró tobozai barnállottak, lejjebb meg szürkészöld eukaliptuszlomb közén vörös üledékes kőzet látszott. A távolban a pálmasoron innen hófehéren villant a hajdani yacht klub gyarmati stílusban fogant épülete; földszintjén a régi fényképek tanúsága szerint öltönyös urak állták el az első emeletre vezető lépcsőt, ahonnan viszont dámakalapos hölgyek hajoltak ki. Később azonban a kis palota megüresedett, majd egy éjjel hogy, hogy nem, kigyulladt; biztosítási csalást emlegettek, míg a tűzoltóhajó fújta rá a vizet, mint a bálna, a tető meg lángolt, másnap reggel azonban így is szenes gerendák fogadták a napkeltét. Mentés közben csak egy ember égett meg, egy kikötői munkás egyetlen fia; az apja azonban annyira félt, hogy elfelejti az arcvonásait, hogy lefényképeztette a halottas ágyán és szétküldte a képét a szélrózsa minden irányába, hadd ütközzön mindenütt belé a legváratlanabb helyeken és időpontokban, ha a lelkifurdalás marcangolása alábbhagyna.

De nem ez volt az igazi oka annak, hogy ha csak tehette, visszatért, míg csak egyes helyeken már törzsvevőnek nem számított, mint például az Arzenállal szemben abban a kínai vegyesboltban, melynek gazdája a telefonba kiabálva nevelte a nagyobbik fiát, míg a kisebbik a fagyasztó tetején játszott kirakóst. Ez az ok pedig az volt, hogy tudtán kívül valami zavaros ügybe keveredett, vagy legalábbis nem képzelhette másként, az egésznek pedig, mint nyomnak a tetteshez, valahogyan ehhez a helyhez volt köze.

A dolog ugyanis úgy állt, hogy nemcsak Dárday Gyula kereste hiába a szerelmet, hanem az is mindhiába tette tűvé érte a világot, nem találta sehol. Az örökös futkosásban sosem ott bukkant fel, ahol lennie kellett volna: csalhatatlan érzékkel rendre sikerült eltűnnie a boldogság elől, mintha csupán alkalmi és követhetetlen kombinációk dolga lenne, kinek

mikor, hová kell lépnie, nehogy a szerencse rámosolyogjon. Ehhez többféle tehetségre is szüksége volt, úgymint a képességre, hogy a sorsot zeneként élje meg, egyszersmind süket legyen a dallamára, csak az ütemét bírja követni; azután az önsajnálat takaréklángon forraló hevére, mely nem hagyta békén, egy percre sem engedte nyugodni, annyira azonban sohasem lett rajta úrrá, hogy minden másról megfeledkezzen, valamiféle egyensúlyi állapotban hagyva késztetés és körülmények között. A legfontosabb mégis az volt, hogy az önértékelése ennélfogva teljes tévedésnek bizonyult, mert nem felesleges volt, hanem türelmetlen. Minden más ebből következett, ám elsősorban az, hogy a távolban kereste, amit a közelben kellett volna.

A rejtélyes értelmű események újabb sorozata ezúttal azzal kezdődött, hogy még december elején, fél évvel korábban lement a Fehérvári úti csarnokba, hátha ott kap tisztességes szálas káposztát a darált hús mellé, miután a Széna téren az APEH megbüntette Arankát: két hétre bezáratta a boltját, csak mert nem adott az ellenőrnek számlát, ejnye-bejnye. Ha tudta volna, hogy ellenőr, persze hogy adott volna, de hát ecetes paprikát kért az istenadta... Mivel Dárdaynak töltött káposztára támadt gusztusa, az ügyet nem lehetett annyiban hagyni. Várta tehát a hatvanegyest a Moszkva téri megállóban, jött is minden, csak az nem, vagyis a lehető legszokványosabban alakult a szombat délelőtt, ám ekkor lepillantott a bal keze fejére, mert tisztán érezte, hogy valaki megérintette.

Nem látott senkit, mindössze a bizsergés bolyongott a bőrén továbbra is. Kicsit hangyás érzés, olyan volt, mintha csak az imént vágott volna át a lapályon egy kecskenyáj – már nem látszottak, de a kolompjuk hallatszott még halkulóban. A jelenlét barátságos melege pont így távolodott tőle. A meglepetéstől elakadt még a gondolata is, nemhogy a szava; minden erejével összpontosított rá, nehogy elveszítse a furcsán kellemes érzületet, miközben lázasan járt az agya, hogy ez meg mi a fene lehet, kisvártatva azonban jött a villamos, tömve volt, furakodnia kellett, ő meg elfeledkezett az egészről. Hanem a dolog aztán máskor is megismétlődött, mintha amaz nem feledkezett volna meg róla, ráadásul mindig váratlanul, másoknak észrevétlenül, ám rendszeresen. Próbálta a hidegre fogni a tüneményt, mert egyetlen használható megfigyelése az volt, hogy kesztyűt ilyenkor sosem viselt, ellenben a kezében táskát vagy bevásárlószatyrot cipelt, ennél tovább azonban nem jutott. Így idővel belenyugodott és csendesen élvezni kezdte, valahányszor megérezte a simítást. Akárha gyerekujj ébresztgette volna, olyan ártatlan volt ez a titkos öröm.

Mármost köztudott, hogy az álmok keresik egymást, és ha két ember egyszerre álmodik ugyanarról, az a találkozás teljesen valóságos, épp csak bizonyíthatatlan. A kérdés inkább az, vajon mind a ketten akarták-e azt a pillanatot, vagy csak egyikük? Ez viszont a véletlen definíciója. Dárday Gyulában azonban föl se merült, hogy vannak egyéb eshetőségek is, míg az előtt a bizonyos születésnap előtt, egy teljesen és elkeserítően jellegtelen februári éjjelen abban a helyzetben nem találta magát, ahonnan nem akart elmenekülni többé, a dolog mégis véget ért, ezzel nemcsak szomjúságra ítélve őt a továbbiakban, hanem mindennél pontosabban ki is fejezve, hol jár és merre tart.

Azon az éjszakán egyszer csak arra ébredt, hogy roppant világosság veszi körül – minden körvonal kristálytiszta volt, hangsúlyos, határozott, semmi elmosódott nem zavarta a látványt. Délutánra járt: a lemenő nap vöröse még ott játszott a vályogtéglákból rakott hatalmas falakon, amelyek négyembernyire magasodtak föléjük, az alkonypír pedig élénken megfestette egy hatalmas bástya kiszögellését, ahogy tövében a folyócska kanyarodott egyet a várárokkal. A víz nagyon tisztának tűnt, tükrén már a közeledő est árnyaival, melyeket a hűvösödő levegő terített rá jótékonyan. Mérőszalag nélkül is tudta, hogy az árkon túl a fal nem lehet távolabb húsz méternél, amiből a folyó szélte jó ha öt métert tehet ki.

Parányi félszigeten állt, melyet a víz hasított ki a tájból a fal felé fordultában. A földnyelvet körben füzes borította a part felé, ők pedig a lelógó lombú fákon innen álltak, egy zöld mezőcske kellős közepén. Pontosabban ő állt, hangját és kérdéseit vesztve, a másik azonban táncolt.

Ez a másik egy lány volt, anyaszült meztelen, fekete hajú, barna bőrű, sudár. Mintha észre se vette volna, hogy nincs egyedül, ügyet sem vetett Dárdayra, s lehetett úgy is érteni a pillanatot, hogy azért fel sem merül közöttük a szemérem kérdése, mert valamelyikük nem valóságos, ő azonban már akkor sem így érezte. Tudta, hogy a másik látja, neki ruhátlan, ez a megmutatkozás lényege szerint feltárulkozás, bizalom, fontos és pontos közlés, az üzenete pedig az, hogy testvérek. A tánca nem volt sem eksztatikus, sem balettszerű, inkább örömteli mozdulatok rögtönzött sora, zene pedig nem hallatszott egyáltalán. Arról viszont sejtelme sem volt, honnan tudja ezt az egészet. Ekkor a lány mámorosan felkiáltott:

– Szefirának hívnak, Deák Magda Szefirának!

Dárday hátán végigfutott a hideg. Nem lehetett kétséges, mit hallott, de nem értette, a kiáltás ereje ellenben átjárta. A lány pedig egyre kétségbeesettebben ugrált össze-vissza a mezőn, s a hangja már jajongott, mielőtt egy szempillantás alatt eltűnt:

– Szefira a nevem, Deák Magda Szefira!

Utána még sokáig ott álldogált az üres földnyelven, hátha visszatér a jelenés. Később felébredt, körülnézett a szobájában, látta, hogy a ferde tetőablakon megfolyik a lucskos havas eső, mire visszakívánkozott az iménti Babilonba, ezért becsukta a szemét, és még kétszer megpróbálta újraálmodni az egész csodát, ez azonban egyre kevésbé sikerült. Napok, hetek múltak el, vizsgálta az indítékait, a napi eseményeket, miben gyökerezhetett ez a furcsa élmény; végül be kellett érnie annyival, hogy nem ő kényszerítette ki, amihez mellesleg hatalma sem lett volna, de nem akadtak vonatkozó vágyai sem – az egésznek nem volt semmiféle szexuális töltése, éppen ellenkezőleg. Mellesleg nemcsak az idegenből, hanem az emlékéből is olyan normatív erő áradt, amiről Freudnak fogalma sem lehetett.

Meglepetésére a látogató csökönyösnek bizonyult. Váratlan találkozásukat újabbak követték, Dárday Gyula pedig fokozatosan lecsupaszodott. Ez volt a visszhangok kezdete, amelyek végül kitöltötték életét; ezért és nem másért akarta a nyarat mindenkitől távol tölteni, hadd törhesse a fejét zavartalanul, mindössze abban reménykedve alázatosan, hogy az ismeretlen nem fogja átvonszolni az egész kultúrtörténeten. Igaz persze az is, hogy minél jobban igyekezett a környezetébe beleolvadni, a próbálkozásai annál nevetségesebbé tették, amint arra Almudena esete rávilágított. És ötvenéves fejjel azt is tudhatta volna már, hogy nem az ember talál a szóra, hanem az őrá. Mindenesetre a vizsgák végeztével Málagába utazott, hogy a dolgok annyi év után elölről kezdődhessenek.

A málagai alsó vár neve Alcazaba volt, a felsőé Gibralfaro. Odafönt a bástyákról nemcsak elképesztő kilátás nyílt a tengerre, hátul meg a kopasz hegyek felé, hanem kis kőcsatornákban víz is áramlott a kert egyik végéből a másikba, hogy a hajladozó rózsáknak legyen miben megnézniük magukat. Ahogy körbejárta a fellegvárat, egy pillanatra hihetőnek tűnt az objektív korrelátum elmélete: mint egy verset, ezt itt mind mintha az ő érzései teremtették volna, a tapintható valóságot csupa olyan szavakba is alig foglalható bonyodalom, amit addig hesseget az ember, míg csak építészetként, lugas és táj összhangjaként nem látja viszont. A dolgok ugyanis akkor kerülnek a helyükre, ha kétfelől tartanak egyfelé, ő pedig régóta úgy találta, hogy az iszlámot nem lehet megérteni három tényező együttes vizsgálata nélkül – ezek a szóbeliség ereje, a kinyilatkoztatás drámája, valamint az újplatonikus világszemlélet lépcsőzetes szerkezete. Szóbeliség nélkül nem alakulhatott volna ki a hatodik századra az a fajta tömény költészet, melynek klasszikusait, szám szerint hetet, a Kába szentélyében lógatták fel, mert örökkévalónak ítélték őket; ezek voltak az Akasztott Versek. Nélkülük viszont nem lett volna edénye a szúráknak, melyeket Mohamed az ihlet parancsára egy életen át közvetített az ajkát lesőknek, azok pedig fejből megjegyezték, majd halála után kétszáz évvel írásba is foglalták valamennyit – ebből állt össze a Korán. S végül, az újplatonikusok nélkül nem kapták volna készen azt a formát, melybe a misztikum meg az anyag közé szorult világ beleáradt: hogy az Egyből sok keletkezik az alászállás során, a szubtilis fokozatosan átlényegül foghatóvá, de önnön durvaságától szenved, ezért a megismerés és

tanulás lépcsőfokain felkapaszkodva visszavágyik kezdetéhez. Ha ehhez Dárday hozzáadta, hogy a hit talán a helyes látás mersze, nem érezte magát többé idegenben. Ez belső ártér volt kidőlt fákkal, járhatatlan tüskebozóttal, szúnyogok milliárdjaival, mégis, valahol a távolban egy folyam ígéretével.

A következő öt hétben azonban semmi nem sikerült, se ahogy eltervezte, se sehogy. A júniusi indulás eleve rossz ötletnek bizonyult – Andalúziában ilyenkor már kibírhatatlan a hőség, napról napra melegebb lett a Sierra Nevada köves fennsíkjain, neki pedig be kellett látnia, hogy többé nem a régi, kijött a szenvedés gyakorlatából. Kalandból akadt ugyan elég, találkozásból is egy-kettő, ám a dolgok forgatagából egészen más kezdett kibontakozni, nem amit várt, se a megnyugvás, se a megértés. Mintha a sors elunta volna, mennyit bénázik, és a kedvéért átszakította a nappal meg az éjszaka közötti különbséget, ő pedig átsétált rajta és eltévedt, de olyannyira, hogy többé nem tudhatta bizonyosan, merre van éppen.

Mivel Málagából Leónba akart eljutni, először Córdobának vette az útját. Hamar kiderült azonban, hogy ezeken a hegyeken gyalog átkelni merő időpocsékolás, annyira kopárak, ösvény meg éppenséggel nem vezetett keresztül rajtuk, pontosabban egy nem, száz ellenben igen, ilyenkor pedig már az iránytű sem segít, mert vizet az sem talál. A vadkempingezésnek tehát lőttek, a felfelé kaptató országút mentén bandukolni az őrjítő hőségben pedig kimerítette a dupla költség, fele mulatság fogalmát. Ráadásul folyton motorosok húztak el mellette, akik hol öklüket rázták a váratlan akadály láttán, hol integettek, hogy mi lelte, tartson velük; végül megállt neki egy teherautó, feldobhatta rá a cókmókját, és kitartása illúziójának búcsút intve kinyújtóztathatta elgémberedett lábát. Fel is vitték Cáceresig, amely balra maradt el tőlük; a Salamanca felé vezető mozarab zarándokút itt indult egy magányos, fává nőtt szobafikusz tövéből, alatta az avar évek alatt felhalmozódott vastag rétegével – az ágai kuszák voltak, a fényes, olajzöld, középütt egyetlen vastag érrel elválasztott, ovális levelek közt itt is, ott is akárha karcsú vörös szivarok lettek volna, bújtak meg a még összepöndörödött új hajtások. Összevissza, gazos táj volt ez, benne furcsa sziklás dombokkal, mintha talajmaró ette volna meg a felüket, akár egy megkínzott, romos kálváriának: kövek álltak ki belőle mindenütt, a föld csontjai.

Újra gyalogolni kezdett, és több ízben próbált letérni az útról, hogy egyedül maradhasson, ámde rá kellett jönnie, hogy csakis a sárga kagylós útjelzésben bízhat, akkor is, ha ára van. A vadon burjánzó füge még nem érett, holott számított rá, hogy egy darabig majd ezen élhet. Helyette az ólmosan gyöngyházszínű éggel feleselt, hátha a gennyes seb mélyén rátalál egy kipiszkálható szálkára, miközben lassan maradtak el mögötte a kilométerek.

– Az igazi probléma kettős. Elhazudott értelmezések tehetnek mérgező féligazságokról, a halandóságot megelőzi az igazságtalanság uralma, ugye tudod? Továbbá a misztikum a szerelmi dadogás nyelvtani kalodába kényszerített műfaja, a legnagyobb erőfeszítéssel lépre csalt én sóvárgó szomja; mint a kontinentális talapzat, ott lapul minden vallásod alatt, összeköti őket, a meghatározás alól azonban kibújik, kikényszeríteni sem hagyja magát. És lehet, hogy a Próféta kétszáz év múlva csakugyan kiköpött volna, ha Bagdadba ér, mondván: ő nem ezt tanította, mégis a kalifák kora lett híres, az Ezeregyéjszaka világa, Harún al-Rasid meg Naszreddin Hodzsa.

A táj apránként megváltozott. Egyre gyakrabban látott gólyákat – mindenüvé odafészkeltek, a kiszáradt, halott fákra négyen-öten is, templom kupolájának hajlatába, bárhova. Két pár is felrebbent sziszegő füttyére, az ábrázatuk azonban ugyanolyan kifejezéstelen maradt, mint annak előtte. Az emlősök legalább vicsorogni tudnak, ami minden mosoly előfeltétele, a madaraknak azonban ha belepusztulnak sincs mimikájuk. Megint másutt fecskék hosszú sora ült a dróton, alattuk a sárgára égett mezőben pipacstenger, az otthon kísértete.

– Nem tetszik a rendszer? Semmi baj, meg fogsz halni, ahogy a szüleid meg a gyerekeid is, mindenki, akit valaha szerettél, ki előtted, ki utánad, azok is, akiket gyűlöltél, akiktől féltél vagy szenvedtél. Mi a probléma? Ezt az egyenlőséget próbálja utánozni a

demokrácia meg a törvény, inkább kevesebb, mint több sikerrel; ez az egyetlen elv, amelyet a társadalomszervezés az erő önkényével meg a hatalom arroganciájával szembe képes szegezni: hogy a zsarnokok, diktátorok, despoták, a lakájaik meg a pribékjeik is halandók. A többit ránk bízza, pont az alkalmatlanokra és fertőzöttekre, hogy csak gyógyítgassuk magunkat, mellesleg érdemtelenül, mert aki igazságtalanságot csak egy másik árán képes orvosolni, közönséges kókler. Megint, mi nem ismerős? A vágy titokzatos tárgya is megszűnik az lenni, mihelyt bonctani részletességgel süvölti követeléseit a négy égtáj felé, hiába van igaza, joga hozzá, saját akarata, döntése, érdeke, mert ez mind nem számít, smafu. Ha egyenjogú, egyen jogot. És akkor megkérdi az ember, hogy hát akkor tessék mondani, miért érdemes élni? És kiderül, hogy másodpercekért, a boldogság rövid felvillanásaiért, amiből rögtön következik, hogy mivel ez az élmény a való világ természetével olyannyira ellentétes, csakis áttűnésekről lehet szó. A függöny mögött, a fátyolon túl muszáj léteznie egy jobb világnak, ahonnan a boldogság szikrái átlátszanak ide, hát elindul megkeresni.

– Az embernek nagyon nehéz megmagyarázni, mi az a szép meg jó az életben, amiért élni, az egészet pedig továbbadni érdemes – folytatta tompán Dárday. Az agya lüktetett. – Ezt is nyilván tudod. A gyerek sokkal inkább a megoldhatatlanra mutat rá: legénység kell a szivattyúk mellé, ha mi kidőlünk, és akkorra is, mikor majd már ők se bírják tovább, miközben a hajó közönyös derűvel, egyenletesen süllyed, merül az egész kócerájjal a tenger legmélységesebb fenekére, ahova egyébként való; ebben azonban nincs semmi emelkedett, ez totális kibabrálás velük, hisz azt adjuk nekik tovább, amit mi sem bírtunk megoldani, rájuk sózzuk, azt a mócsingot toljuk át a tányérjukra, ami nem ment le a mi torkunkon sem, hát hol van ebben a gondoskodás? Erre tanítsam? Hisz hazudok neki, ha azt állítom, hogy ezért érdemes tanulnia! Mit adjak a kezébe, ami nem hazugság? És akkor végre rájössz, micsoda pazarlás elszórni a világ pénzét, többet, mint ahány csillag van az égen, és miért? Hatalomért! Ahelyett, hogy a belvilág földerítésére költeném. Mert arról nem tudunk semmit. A lélektan valóban nem tudomány, nem természettudományos, mert nincsen benne semmi megjósolható; de attól még két világ határán egyensúlyozunk, a bent meg a kint közé szorulva, mint egy félig áteresztő hártyán, ahol az idő egyetlen irányba sodor. És ha felelősen élnénk, abban az irányban kellene lennie a megoldásnak, de nincs, mert nem felelősen élünk.

– Kinek kell a hatalom? Annak, aki fél. Fél a haláltól, mindent maga alá kapar, mert hátha tényleg egyszer él, és mi lesz, ha nem habzsolhat annyit, amennyibe a disznó is beledöglene. De a disznónak van tartása, méltósága, a biológia rákényszeríti, hogy legyen, nem hághatja át az élettan szabályait, nem hajlítgathatja kénye-kedve szerint, mert ő nem szabad. Mi ellenben igen. Be vagyunk fogva halál meg szabadság közé a satupofába, és nem tudjuk, melyiktől féljünk igazán, melyik a félelmesebb. Merjem lenézni az életet, semmibe venni a halált? Rendben, de akkor mi marad? Vagy a szabadságot inkább? Azzal jobban járok? Vagy esetleg próbáljam kiirtani vagy kialudni magamból ezt a Jóljárt Jánost, aki mindenen és mindenáron keresni akar? Annyi neve meg arca van a lehetetlennek, hát melyik az igazi ellenség, melyik szívja el az erőm, tesz már életemben tetszhalottá? Vagy így teszem fel a kérdést, vagy eleve vesztettem, mert akkor el kell fogadnom, hogy erre a mérhetetlen igazságtalanságra, hogy éppen az ártatlanok nyakába, és pont nekem kelljen kötnöm a követ, erre a feladatra nincs megoldás. A Laricsev tele volt rohadtnál rohadtabb szöveges példákkal, hogyan kell egy tábla bádogból a legkevesebb veszteséggel a legtöbb ereszt kivágni, de az mind kismiska volt, eltörpült emellett.

Nagyot fújt. Cél és értelem nyilván ugyanaz. Akinek van az egyik, van a másik is. Ha nincs, egyik sincs. Jó vicc! Ez egy.

– Meg kell tanulni teremteni, mert változtatni csak úgy lehet, azt mondod? Vagy fordítva? Mindegy. Megtanulni játszani, mert egyedül a játék teremt és változtat. És erre való a teremtő nevetés, az öröm, a boldogság, vagy a nevető teremtés, ami ugyanaz, csak más. Egyik sem öncél. Ez a feladat, így együtt. Már persze ha komolyan kérdezed, mire születtél, s

ebből következőleg miért érdemes élni. Miért születnek gyermekek, jön a világra bárki is, holott nem-születhetne, nem-jöhetne is, ha csakugyan mindent áthat a szabadság, a szabad akarat? Mert akkor nem a vágy teremt egyedül, hanem a beleegyezés is. Vágy nélkül meghalnak a dolgok; beleegyezés nélkül történnek ugyan, de erőszak által, aminek az eredményét azután ki kell javítani, fölépíteni, újrateremteni. Nincs mese, nincs megállás, csak ez a forrongó változás, amelyet mások okoztak, és amelybe bele kell avatkoznunk vágy és beleegyezés harmóniáját létrehozva a keletkezésben. Ami így születik, nevet. Aki így szül, az is. És fordítva: a játékban, a nevetésben ott van mind a kívánság, mind a hajlandóság. A nevető ember megnyílik, mint az érett gyümölcs. A síró megroppan, akár a száraz mag. Azért jöttünk, hogy az egyensúlyt megtaláljuk kő és hullám közt, mert az egyensúly: szélcsend a szárnyverésben. Ez kettő.

Medellin és Mérida között az utolsó szakaszt busszal tette meg, mert a gyalogút szinte végig az autópálya mentén haladt. Máskülönben azonban nagyon lassan teltek a napok, zsigereiben a járás egyhangú ütemével, csontjai helyén a fehéren izzó, lüktető fájdalommal, mely mintha behatárolta volna, mi jut el az agyáig. A mezők meg a kaszálók Mérida után borostyánsárgára váltak, ahogy a kiégett fű szőkén megadta magát a selyemkék ég perzselő hevének. Többé nem érezte az eszeveszett hőséget sem. Voltak órák, mikor azt remélte, magánál van még, noha napszakok teltek el egyetlen zakatoló gondolat őrjítő monotóniájában; máskor azt hitte, már nem is él, csak a testet öltött üresség vándorol zsákkal a hátán, félig önkívületben, valahonnan az ő képét magára öltve.

– Talán tényleg tulajdonoddá tettél, azért nem hall senki. Se tücsök, se madár nem erőlködik így, hogy hallatsszon, azért önfeledt. Mint egy megállíthatatlan hasmenés, ömlenek a sorok, sehonnan sehová, egyformán, mint a tenger, könyörtelenül; és már rég belehaltam volna, ha az infúzió csöve nem köt a láthatatlan vasállvány oszlopához, rajta zacskó leng, körte a szélben. Ha eljön az órája, ezt fogom magamra rántani éjjel a szomjúságtól felriadva, a kórtermi mosdó fele imbolyogva, hadd zúzzon össze – közölte az éggel Dárday Gyula. – Szeretni jöttünk ide, csodálkozni, meg hogy tovább éljünk másokban, erre mi vár? Ez nem tisztességes!

Így huzakodott a kibicelő végzettel, bár elég sajátosan, amennyiben a másik közben hallgatott, de történésekkel válaszolt, amelyek mind rímeltek a panaszaira, a felháborodására, mindarra, amit nem értett, viszont úgy tűnt, muszáj megértenie, csak a léptéket kellett helyesen beállítania. S ahogy figyelte ezt a lassan csörgedező folyamatot, feltűnt neki, hogy a véletlenből ugyan hiányzik a szabályszerűség, ellenben mégis van valamiféle ritmusa, mert a dolgok oda-vissza csapongnak, akár egy jó beszélgetésben. Mikor erre rádöbbent, tetszett vagy sem, kiindulásként el kellett fogadnia, hogy valaki hallgatja és tanítja, noha osztályterme a lehető legszokatlanabb, neki pedig addig kell bifláznia, míg csak át nem megy a vizsgán, még ha az örökkévalóságig fog tartani is, mert ez a valami ugyanúgy nem enged, mint szikla a radírguminak.

Mire Salamancába ért, teljesen kimerült, de nem az úttól, hanem a kilátástalan vitától. Olyan volt az egész, mint egy rossz házasság, egy novellapár egymásban elrejtett megoldókulcsainak esete, amelyek tanulsága vagy indoka úgy van elrendezve, hogy egyszerre mindkét történet értelmes legyen, külön viszont egyik sem. Ilyenkor az ember szereti azt hinni, hogy elért valamit. Ez a valami azt súgta neki is, hogy a szépség meg a hiábavalóság összetartozik, sőt utóbbi nem egyszerűen következménye, hanem egyenesen előfeltétele az esztétikának, ebben az irtózatos csalánrengetegben azonban nem lehet égési sérülések nélkül előbbre jutni.

Salamancában azután rögtön két meglepetés is várta. Útközben mindenféle népséggel találkozott, magyarral azonban eddig szerencséjére nem. Itt azonnal belefutott egy nőbe, aki nem vesztegette az időt, már az első pohár után terítette a lapjait – közölte vele, hogy meg tudná kedvelni, ám komoly kapcsolatra vágyik, amihez havi kétezerre lenne szüksége, természetesen euróban. Csinos volt és intelligens, mégis azt a választ kellett kapnia, hogy a

rajongás nem kölcsönös, és akkor se lenne az, ha ő fizetne neki havonta ugyanennyit, mert a férfit megrázta, hogy ezek szerint ennyire megöregedett.

A második találkozás, ha lehet, még váratlanabb volt. Perceval Musgrave-be egy bárban botlott bele, ahová a tisztelendő atya hitbéli sebeit nyalogatni vonult vissza egy recens szentföldi kiruccanás után. Ugyanis Názáretből kirándulván Afulából akart följutni a Tábor hegyére, de a busz, amelyen egymaga utazott, letette a hegy lábánál; a meredek oldalban tölgyek, szentjánoskenyérfák és terebintusok nőttek, mászhatta meg a hőségben a fehér poros, kanyargós kaptatót, s odafönn szembesülnie kellett vele, hogy a dolgoknak már a puhasága sem a régi – ahol annak idején mennyei szózat gyönyörködött a szerelmetes Fiúban, most egy jellegtelen kisebbfajta bazilika állt, ámbár hozzáértők szerint az ötödik századi szír előképére azért eléggé hasonlított. Az atya igazság szerint jobbat várt, és Josephus Flavius ide vagy oda, csalódottan jött le a hegyről.

Musgrave-et eléggé megviselte, hogy Angliában a katolicizmus a népesség három százalékával a második legjelentősebb vallásnak számított, már ha eltekintett a muzulmánok nyolc százalékától, valamint attól, hogy az anglikán lehet államvallás, a templomok viszont üresek. Illetve saját bőrén tapasztalta, mit jelent a hely szentsége, mert a Jozafát völgyében, ahonnan a temetőből az utolsó ítéletkor a halottak majd feltámadnak, lent a Gihon forrásánál arab suhancok megrángatták a szakállát, csak mert nem akart tőlük valódi római pénzérmeket vásárolni. Persze az egészről ő tehetett, minek ment egyedül oda?

– A zsidók meg a mohamedánok soha nem fognak békét kötni, mert ugyanahhoz a helyhez ragaszkodnak. A kereszténység viszont azért terjedt el az egész világon, mert a szentsége nem helyhez kötött – sóhajtotta kimerülten az első rund után. Így festett a dolgok derűsebbik olvasata.

Egyesek szerint kizárólag a kánonon belül van élet, sőt az ad értelmet neki. Tartozni kell valahova, ez a szükség mindent felülír. Van aztán az ellenpélda, ami egy valamit igyekszik bizonyítani: hogy a másik téved, az élet pedig ott kezdődik, ahol a korláton túli. Ilyenek a meg nem értett költők, a korukat megelőző tudósok, vagy a minden normát felrúgó vegyes házasságok. Dárday Gyula is addig cselezett, míg egyszerre három világvallásban is megégethetőnek számított volna. Ebben pedig továbbra is a kirakós elvébe kapaszkodott – ami egybeillik, egybeáll, a többit ellenben ki kell dobni, mert csak zavarja az összképet. Ezt az elvet még műszerész korából hozta magával, és nem azért, hogy megspóroljon bizonyos – önmagukban is eladható – alkatrészeket, hanem mert a lerobbant készülék hibakeresést követel, a hiba pedig az egymásnak ellentmondó darabok egységbe erőltetéséből származik.

Például nem lehet összeilleszteni rosszat a jóval, szeget az alumíniummal, tüzet a Technokollal. Ha viszont valami nem működik, akkor egyesek már megint megpróbálták megforrasztani a bakelitet. Akármerre nézett, a világ tele volt logikátlan ötletekkel, amiket a hatalom erőltetett a vállukat vonogató tényekre. Most tehát úgy gondolta, hogy a pap eszmefuttatásában is vannak kioperálható tévedések, ezért segítségre szorul. Azt viszont nem tudta magáról, mennyire dől belőle a vád meg a panasz.

– Mi a véleménye, a katolikus egyház jól követi Krisztus tanítását? – tette fel neki a beugratós kérdést.

– Hogyne. Erre garancia Őszentsége a pápa hitbéli csalhatatlansága – felelte a másik gyanútlanul.

– A dogma nem arra való, hogy az egyént a vélemény felelősségétől megóvja?

– A véleményre ott a lelkiismeret, a szabad akarat iránytűje.

– És ezt mint angol mondja.

– Mint angol katolikus. – Musgrave a szemöldökét is megemelte hozzá, miközben beletúrt rövid szakállába.

– Rendben. Akkor mi a véleménye arról, hogy Őszentsége hetven évvel a történtek után még mindig csak a köztársaságiak által megölt katolikus papokat avatta boldoggá, a francóisták által kivégzetteket nem? Mi lehet ennek az oka?

– Ne haragudjon, nem ismerem ilyen részletekbe menően a spanyol történelmet.

– Most már ismeri. A katolikus egyháznak nemcsak a vörösök, hanem a fehérek is segítettek a vértanúgyártásban, de nem tiltakozott, sőt máig asszisztál egy letűnt rendszernek a bűnei eltussolásában. Szóval mi lehet ennek az oka?

– Nem tudom. Fontos ez?

– Nagyon is. Már persze ha a szabad akarat, a választás jellemzi az Egyházat is, nemcsak az egyént. Meg ha a szabad akaratnak köze van a Krisztus-követéshez. Mert hogy állítólag ő is szabad akaratából ment a keresztre.

– Nem értem, hova igyekszik ezzel kilyukadni.

– Oké, felteszem másként a kérdést. Az Egyház kiért megy a keresztre? És ha nem teszi, hogyan követi az alapítóját?

– A vértanúi által, nem?

– Jó válasz, bár megkerüli a lényeget, az intézmény felelősségét. De egyetértünk, csak akkor van értelme a kereszténységnek, ha akár a vörösök, akár a fehérek kezétől haltak meg azok a papok és apácák, mindnek az emberségbe vetett hite miatt kellett meghalnia. Vonja le persze azokat, akik a templomtoronyból lövöldöztek. Akkor viszont a második csoportnak is kijár a boldoggá avatás.

– Igen, ez logikus. Nem ismerem a Vatikán álláspontját, de ha ez a helyzet, volna mit tisztázni.

– Enyhén szólva. De nekem mással van bajom, azért firtatom, hogy végül is kinek az egyháza a diadalmas Egyház?

– Mire gondol?

– Hogy elég rosszul járunk, ha csak Isten halott, az ördög azonban él és virul.

– Nietzsche? Kérem, kultúremberek vagyunk, ez erős.

– Lehet, de mi másra jutunk, valahányszor Krisztus nevében maguk megáldják a fegyvereket? Tudja, mit követnek el azok a fegyverek?

– Nem rosszabbat, mint a vörösökéi.

– Dehogynem. Ugyanis azokat nem áldotta meg senki, nem használta Jézus nevét ecsetnek a gaztettek átfestéséhez erénnyé.

– Ön egyoldalúan látja a történelmet. A katolicizmus veszélyben volt, védelmezői sajnos nem válogathattak az eszközökben, de ezért nem az Egyházat terheli a felelősség.

– Hát ki mást? Tényleg nem érti, hogy az áldással előzetes felhatalmazást adtak a bosszúra meg a gyűlöletre? Ez volt Jézus tanítása?

– Nem ez volt, de kétezer év nagy idő. Valahányszor a hit veszélybe kerül, áldozatokra van szükség.

– Az önfeláldozással semmi bajom, másokat feláldozni a saját érdekeimért viszont nem tűnik evangéliumi gondolatnak. Tudja, mi történt Alicantéban a polgárháború végén?

– Maga rémesen erőszakos. Nem beszélhetnénk másról?

– Ne sértődjön meg, csak segíteni akarok.

– A maga történelmét hormonok írják.

– Tudja mit, ér az is annyit, mint a predestináció, ráadásul konkrétabb. Szóval lent délen ért véget a spanyol polgárháború, körülbelül ötszázezer menekült rekedt a valenciai közösség területén. Közülük tizenötezren az alicantei rakparton zsúfolódtak össze, annyian, hogy nem bírtak mozdulni egymástól, leülni sem volt hely. A várost már körülzárták az olasz csapatok, a kikötő bejáratáig nyomultak előre, ám egyelőre vártak, ahogy a tömeg is várt a francia meg angol hajóhadra, hátha csoda történik, megmentik őket. De nem történt csoda, mert a blokád alá vett kikötőből a kereskedelmi flotta ha akart volna, se mert kitörni két

tehergőzös, a *Stanbrook* meg a *Maritime* kivételével; ezek még kisurrantak, elvittek talán négyezer embert, a többi a dokkban rekedt. Ezek már tudták, mi vár rájuk, és mihelyt az utolsó esély szertefoszlott, kitört a pánik. Pisztolyok, kések, borotvák, ami a kezükbe került, elkezdték lemészárolni magukat: családapák vágták el a gyerekeik torkát, segítettek idegeneknek, végeztek magukkal és asszonyaikkal, lőtték át egymást, csúsztak le hörögve a kövekre, de ami a megtorlást illeti, nos, abban nem tévedtek. Mert mikor végül beúszott egy csatahajó az öbölbe, az nem francia, hanem olasz volt: hangosbeszélőn odaszólt nekik, hogy adják meg magukat, akinél fegyvert találnak, azonnal kivégzik. Fél óráig senki nem mozdult, akkor a hajó géppuskasorozatot adott le, egyelőre még a fejük fölé, mire többen a tengerbe vetették a puskájukat meg a holmijaikat. Az öngyilkosságok közben tovább folytatódtak. Nem mondtam? Ezért nevezik Alicantét az Öngyilkosok Kikötőjének. Azután a fasiszták három csoportra, férfiakra, nőkre, gyerekekre osztották a foglyokat; a férfiak közül azonnal agyonlőttek kétszázat, a többit az albatereai koncentrációs táborba szállították kínvallatásra, ahonnan tízen jutottak ki élve. A nőket megerőszakolták, a város vezetőit kollaboránsok segítségével felkutatták, és a tengerparti sétányon a várfalnál szintén kivégezték. Ilyen akkurátusan kezdődött a tisztogatás, és vele a máig kiásatlan tömegsírok kora, mert ugye mondanom se kell, hogy az Egyház támogatta a bosszúállást, gyilkosságok és rémtettek százezreihez adva a nevét. Nem szerettem volna Jézus helyében lenni akkoriban.

Kis ideig hallgattak. Az ivó benépesült, ahogy este tizenegy után a helybeliek végeztek a vacsorával, ám még betértek egy kis búfelejtésre. A két csapos meg sem állt, egyik vendégtől a másikig penderült. Azután Musgrave biccentett és megkérdezte:

– Még egyet? Nehéz dolgok ezek.

– Nem bánom, de ez akkor az én köröm.

– Köszönöm. Ön intelligens ember, de mint mondtam, engem a múltnál jobban izgat a jelen meg a jövő. Késő arról agyalni, mi lesz, ha így mennek tovább a dolgok, mert már itt vannak. Az iszlám sokkal messzebb jutott Európában munkavállalási engedéllyel meg családegyesítéssel, mint fegyverekkel valaha, és innen nézve, ha csak az eredmény számít, a számarányuk már ma is döbbenetes, ez pedig hosszú távon megjósolhatatlan következményekhez vezet.

Dárday megcsóválta a fejét.

– Bizonyos dolgokat soha nem fogok megérteni – sóhajtotta. – Az egyik, hogy a vallásalapítók különbözhettek, az istenük azonban ugyanaz maradt. Ha viszont úgyis egy az Isten, miért bántja magukat, hogy ki milyen hit szerint imádja?

– Viccel?

– Nem én, csak arra gondolok, hogy neki biztos mindegy.

– Ja? Bocsánat, akkor nem kellett volna egyszerre három társaságnak is azt mondania, hogy ők a kiválasztottak.

– Istennek ön se mondhatja meg, mit tehet, atyám, és a pápája sem. És ha az istene úgy döntött, hogy még egy követet küld, mert Jézusra nem hallgattak, vagy nem elegen, az bizony szíve joga, hisz azért mindenható, nem? Aztán nem kellene erőltetni ezt a megtestesülést sem szívességi alapon, mert sportszerűtlen amellett, hogy igyekszik mindenki mást lenyomni – ha istenként embernek születek, nyilván nem öntudatlanul, hanem határozott céllal teszem. Ez benne van a pakliban. De akkor benne van az is, hogy bármit vállalok magáért, nekem könnyebb végigcsinálnom, mert tudom, hogy magánál több vagyok. Fura ötlet viszont azt kérnem öntől, hogy utánozzon, repüljön velem szárnyak nélkül, az üdvözülését pedig attól tennem függővé, hogy meri-e, sikerül-e. Nincs igazam?

– Nem ugyanarról beszélünk, az ég szerelmére! Néz maga tévét? Látja benne, hogyan űzik el a kereszténye ket Irakból, Szíriából, Törökországból? Nekem a plébániámra kell gondolnom, miközben a szomszéd terjeszkedik, mecsetet épít a kertem aljába.

– Ezt látjuk, mert ezt mutatják nekünk – vont vállat Dárday. – Kinek az érdeke? Tőlünk függ, mire emlékezünk, és nekem hiányzik ebből az önrész. Én időnként Bajazid szultánra is szeretnék emlékezni, bármilyen megfontolásból engedte be Szalonikibe a spanyol zsidókat, meg az akszumi keresztény királyságra, mert szívesen fogadták Mohamedet és híveit, akiket a próféta egy időre igyekezett kimenekíteni a baj útjából.

– Kicsoda maga, a sátán? – horkant föl Musgrave ingerülten. – Folyton kiforgatja a szavaimat!

– Téved. Az érvem nem a tartalomra, hanem a minősítésére vonatkozik. Mindenki higgyen, amit akar, de ne legyen mindegy, hogyan viselkedik a többiekkel. Ne tehessen úgy a másikkal, ahogy úri jókedve tartja, mert az ilyen megkönnyebbülés félelemből fakad. Mit is mond Jézus a tanítványoknak? »Ne féljetek!« Meg kéne próbálni végre.

– Vigyázzon, az eszmék forgószele veszedelmes! Ha kijut a nyugalmi zónából, felkaphatja magát is!

– Az igazság nem a pecséttől függ – ismételte csökönyösen Dárday. – A vallás minőségbiztosítás, de milyen áron? A technológiája régi, az elve nem érthető, különben is titkos, a terméket használni viszont kötelező, vagy a kételkedni merészelő megnézheti magát. Máglyára is csak irgalomból küldik, hogy a halhatatlan lelkét megmentsék a pokol örök tüzétől.

– Ezt meg hogy érti? – Musgrave lekoppintotta a pultra a korsót. Kezdett elege lenni.

– A dogma beavatkozás az értelem munkájába. Az intézmény fogja a stemplit, felosztja vele a világot nyertesekre, vesztesekre, miránk meg őrájuk, miközben mindenki gyanús. Így csak az viselkedik, aki fél az igazságtól, azért erőlteti a saját változatát.

– Én katolikus vagyok, a dogma révén engem maga a Szentatya véd testével a tévedéstől, érti? Ha így gondolja, azt ajánlom, olvasson inkább egyházon kívüli keresztényeket!

– Azok kik?

– Az eretnekek. András evangéliuma.

Dárday sörtől kitisztult agya váratlanul úgy érezte, végre rátalált a megfejtésre. Az ész nem ráció, még csak nem is a képzelet szárnyán zuhanó következtetés, hanem a helyes tett! Jót, jól, jókor; bármi egyéb útjában van a számvetésnek. Ugyanakkor azt is megértette, hogy a falnak beszél. Halvány rokonszenvet érzett a pap iránt, akinek váratlanul meg kellett volna haladnia a nézeteit, csak mert szembesült a lehetőséggel, hogy noha engedelmes ártatlannak hitte magát, valójában végig engedetlen bűnös volt. Búcsúzóul kezet nyújtott Musgrave-nek:

– Mondja meg a Szentatyának, hogy se hamis isten, se hamis vallás nem létezett soha, hacsak a gyermeket nem tekinti hamis felnőttnek valaki.

Mint aki magában tett kárt, másnap röstelkedve ébredt. Mennyire visszataszítóan érvelt az este! Ez is olyasmi, amire csak mentség van, magyarázat nem lesz soha. De mert krakélerkedésből megint jelesre vizsgázott, a továbbiakban ha csak tehette, elkerülte a városokat, hogy az egészet valahogy elfelejtse. A táj is megváltozott körülötte, hűvösebbé vált, hajnalonta ködössé, előbb dombok, azután megint hegyek következtek, egyre terebélyesebb erdők és egyre több gyalogos. Mintha a kétszázezer, évente Szent Jakab nyomába szegődő zarándok most mind ide sereglett volna, hogy őt idegesítse. Nem magyarázhatta el egyenként nekik, hogy a saját szemükben is kereshetnék végre a szálkát, vagy az iszlám lehetett kritika is a kortársak mulasztásaira, eltekintve attól, hogy élesztő volt a budiba; meg hogy szemlélet kellene végre, elvtársak, megfelelő szemlélet! Anélkül el vagyunk vágva a tömegektől. De ezt már csak megszokásból tette hozzá.

Pedig jobban tette volna, ha nem siet annyira, mert Tomás Ruiz Fagundez mondani akart neki valamit. Mikor először pillantották meg egy fa alól, Abajnes alaposan megnézte magának az akkor még fürge léptű vándort, de szokása szerint nem szólt egy szót sem, a férje ellenben barátságos ember lévén, odabólintott az idegennek. Az út mellett pihentek a fűben: a kortalan férfiú a könyökére támaszkodva hevert, a nő mellette pedig ölbe tett kézzel ült, mint

egy bazaltszobor, melyet tündökletesen sötét bőrrel, loboncosan szétálló hajjal, kérdő tekintettel áldott meg az afrikai tavasz; ráadásul nem európai módra volt csinos, rendezett vonásokkal, tökéletes külsővel és összpontosított tűzerővel, hanem mellékesen, akár a forrás, egy hosszában áttekinthető párás völgy, vagy egy mosolyba torkolló, önkéntelen mozdulat. Tomás Ruiz Fagundez bőre ellenben a fahéj meg a tejeskávé meghatározatlan árnyalatára hasonlított, melyet évszázadok kavartak ki ilyenre összevissza házasságok során, rengeteg vándorlásról és heves érzelmekről mesélve. Mivel jó ideje azt kutatta, hogyan lesz a csillagokba röppenő tervből műremek, majd az elközelgő megoldás bűvöletében peripatetikusan föl-alá kezdett járkálni Spanyolországban, keresve az emberét, most, hogy Dárday Gyula rájuk köszönt az olajfák alatt, úgy érezte, ütött az órája. Dárday viszont iparkodott, mert estére Salamancába akart érni, tehát nem állt meg egy kis locsifecsire, nehogy lekésse az elkerülhetetlent.

Rég sejtette, hogy az ajándékok nem akkor érkeznek, mikor az embernek a legnagyobb szüksége lenne rájuk, hanem pont fordítva, de ettől még örülni kell nekik, mint egy szép és felesleges csecsebecsének, amire semmi szükség, csak gyönyörködtet a céltalanságával; meg hogy szeretni bárkit lehet, de valakit muszáj, különben az ember védtelen marad. Mindez olyan érzés volt, mintha lefürösztötték volna, vagy esni kezdett volna valahára. Továbbra is a rapityára tört összképpel vergődött, próbálta megérteni, minek a darabkái és mi a mondandójuk, de legfeljebb a törésfelület látszott, hogy tehát majd Tomás Ruiz Fagundez nagyanyjáról kiderüljön, Tangerban azért beszélt tizenötödik századbeli spanyolt még 1920-ban is, mert akkor űzték ki az őseit az Ibériai-félszigetről, s ez illeszkedjen ahhoz a másik két töredékhez, hogy a kiűzetés Cartagenán keresztül történt, illetve az elkergetett zsidóság Szalonikiba keveredett szórványa pont ugyanígy járt, ahogy arra az újságjaik tanúskodtak még a huszadik század elején is. A tények úgy álltak össze mintázattá, akár a kígyó pikkelyei.

Azt már Josephus megírta, hogy Nagy Sándor Indiába menet hódolt a főpap előtt Jeruzsálemben, és említette is neki: képzeletben rég találkoztak, noha ő akkoriban pont Makedóniában szövögette kalandos terveit. Még nem hívták Kétszarvúnak, de már legendák övezték, hogyan tett fel tíz kérdést a bölcsek bölcseinek, járta be a sötétség birodalmát, párnacsatázott az amazonokkal, evett az aranykenyérből, kopogtatott a Paradicsom kapuján, emelkedett a levegőbe, és merült alá a tenger fenekére. És mikor a zsidók hajói feltűntek a láthatáron, nővére, az akkor már sellő Thesszaloniké kiúszott eléjük, majd feltette a perdöntő kérdést: »Él-e Sándor király?« Ők pedig nyilván tudták a helyes választ, mert erre azt kellett hogy feleljék: »Él és uralkodik a világhódító«, különben dühöngő gorgóvá változott volna, aztán a tenger fenekére küldi őket matrózostul-exóduszostul; hogy nem kerültek oda, az maga a közvetett bizonyíték.

Mármost egy tudós szerzetes szerint a kisázsiai népek másképp ismerik a makedón Nagy Sándort, mint a háborút és dicsőséget kétes párba állító Nyugat. A mi szemünkben becsvágyó hadvezér volt, mohó és merész; hadi sikereiből ítélve bizonyára kiváló taktikus, kalandozásait tekintve pedig kíváncsi, mint minden görög. De az arabok jól tudják, hogy puszta taktikával képtelenség a fél világot meghódítani; ahhoz megszállottság kell, ami nem egyéb, mint az istenekkel vagy a szellemekkel kötött szövetség, és ilyen szempontból a keleti népek regéi az európai történelemkönyveknél hívebben tükrözik azt, ahogyan Sándor gondolkodhatott önmagáról. Abban a pillanatban, mikor Babilonban istenkirállyá koronáztatta magát, kilépett a földi történetek köréből, át az Iszkander-regék világába, amelyekben az élet vizét kutatja, dzsinnekkel cimborál és mágikus praktikákkal bírja le ellenfeleit; úgy tartják, még az égben is járt, angyali szekéren. Az egyik legenda pedig megemlékezik egy csodálatos tükörről, melynek birtokában képes volt a szemhatár mögé látni, a messzi távolból kifigyelni az ellenség mozgását, vagy kifürkészni az előtte fekvő, és minden bizonnyal csak reá váró földek csodáit, mert Alexandrosz csakugyan uralma alá hajtotta a fél világot: nemcsak a

láthatót, hanem annak fonákját, azt a másik, láthatatlan felét is, amit az emberek képzeletnek neveznek.

Mindezeket Tomás Ruiz Fagundez mesélte el Dárday Gyulának azon a gyermekkori hosszúságú délutánon, amelyet később együtt töltöttek, mivel mind a ketten a szabad ég alatt érezték magukat a legjobban; alighogy közös témára bukkantak, muszáj volt azonnal játszaniuk is vele, kimeríteniük, noha halványan sejtették, hogy a nagy viháncolásra jön majd a nagy csömör, a kiürülés bánata. De minél jobban tartottak tőle, annál sürgősebb volt kipróbálniuk a kincseiket, ha már egyszer nem tudták, mennyi idejük adatott, majd a cserebere közepette megfeledkeztek a nőről, aki csak ült ott közöttük és hallgatott. Világra jövetelekor a kohen megmondta, hogy harmincévesen fog meghalni, addigra kilobban, elfogy, mint a két végéről égetett gyertya; anyja ekkor mégsem a Csekolecs, „Sietős" nevet adta neki, mert első gyerek létére gyorsan és könnyen született, hanem az Abajnest, hogy életet adhasson a számára kiszabott időben, akár a Nílus termékenyíti meg, amihez hozzáér, továbbá hogy bőkezű legyen a rászorulókkal.

Családja az ókor óta őrizte Iszkander tükrét, azért láttak mindent előre a jövőből; rájuk még azzal a feltétellel bízta a király, ha nem tesznek ellene semmit, bármit lássanak benne föltárulni, hanem hagyják a dolgokat menni a maguk útján. Jöttek-mentek a nemzedékek, s ebből a szerződésből olyan asszonyok sora született, akik összebarátkoztak a sorssal, mint egy tigrissel, nem féltek tőle, sőt segítettek kibontakoznia. A tükör női ágon öröklődött, férfi nem láthatta, sőt azt sem tudta, hogy néz ki, akkor sem, ha a kezében tartotta; csak annak mutatkozott meg a benne feltáruló látomások útján, akinek a gazdája akarta. Hogy legyen kire hagyni, mikor a megbízásuk lejár, az örökösöknek ezért muszáj volt leányt szülniük, saját jól felfogott érdekükben viszont ha eszük volt, elkerülték, hogy a tulajdon jövőjükbe pillantsanak. Mivel pedig a zsidók babiloni fogsága – a legkésőbbi időpont, mikorra a frigyládának nyoma veszett – jó háromszáz évvel megelőzte Iszkander keleti hódításait, a varázstükörrel két mágikus tárgy került Etiópiába, nem egy, azzal a lényeges különbséggel, hogy az egyikről tudott a hagyomány, a másikról még az sem; az első ugyanis a középkor óta a Sioni Miasszonyunk Mária templomában rejtőzködött Akszumban, ámbár senki nem tudja, hogyan került a zsidóktól a keresztényekhez, a másodikról viszont azért nem lehetett tudni semmit, mert az őrzőknek eszük ágában sem volt, hogy magánügyből közügyet gyártsanak, ami pedig a piacgazdaság előfeltétele. Mindazonáltal ha igaz, hogy bármi lombozat csakis a gyökérzet felől érthető meg, az időbeli kontextusába pedig minden pillanatban az okság is belejátszik, azaz kétféle hatás alakít minden értelmezhetőt, akkor Abajnesben ez a két, másféle tudás egyesült és vált képességgé.

Miközben a derg uralma alatt a helyi marxista pártok Leninre hivatkozva egymást mészárolták a vörösterror buzgalmában, ő élet és halál nagy mozaikjának egy másik darabkájaként, abban az évben jött világra, mikor annyi kisebb éhínség után az emberek végre azt hitték, ennél már nem lehet rosszabb, ám mint rendesen, most is tévedtek. Az ínség ezúttal két esztendeig tartott, a jó hegyi levegő tápértékén kívül mást alig hagyva a harcoktól megtizedelt lakosságnak; az erdőket meg a teaültetvényeket elvitte a pergőtűz meg a csapatmozdulatok, a termőföldet az erózió, föld nélkül pedig állandó vendéggé vált az éhkopp. Mikor tehát az apja, Wolde hírét vette, hogy ismeretlenek jelentek meg közöttük és azt rebesgették: aki vállalkozik a sötétség leple alatt észak felé vezető veszedelmes útra a hadiövezeten meg a szudáni határon keresztül egészen a gudareffi menekülttáborig, azt onnan légihíddal átviszik Izraelbe, épp csak addig célszerű eltitkolnia minden teremtett lény előtt, hogy zsidó, ő is felcsapott hontalannak, mert nem volt más választásuk; ha menedékjogot kap, előbb-utóbb majd csak sikerül egyesíteni a családot. Azon az estén látták utoljára; ugyanis valamelyik helyi lap kiszagolta, hogy a légihíd Nimeiri szudáni elnök hallgatólagos engedélyével látott munkához, az arab világ haragjától tartva ő viszont azonnal megtagadta a beleegyezését, mire a művelet félbeszakadt, ezreket hagyva sorsukra a táborban, útközben, vagy még Etiópiában. A menekülők

azután szörnyű veszteségeket szenvedtek a szomjúságtól, a banditák, a hadviselő felek meg a mindenféle gerillák keze által, a „szudáni út” kifejezés pedig utalás lett az önfeláldozó hűségre, épp csak ez már senkin nem segített.

Wolde eltűnte után Abajnes tizennégy évet nyomott le Addisz-Abebában, végig utcagyerekként, hol fiú-, hol lányruhában. Amint fölcseperedett, kötéltáncos- meg bűvészmutatványokkal kereste meg a kenyerüket, ha már a szülőfalujában nem maradhattak, mivel elterjedt, hogy apja hiénává változott és a sírokat fosztogatja. Az utcaseprés meg a kéregetés, a nyomor évei az éhezéshez képest végre felemelkedésnek számítottak, egészen addig a reggelig, mikor anyját halálra gázolta egy teherautó; Abajnes ekkor megértette, hogy Birhane megszeghette a legfontosabb szabályt, mert a végzetes nap előtti héten rábízta a tükröt, bevezetve őt a titokba. Az adeniek temetőjében, szefárdok között helyezték örök nyugalomra, mert a vének szemet hunytak fölötte, hogy feresz mura, azaz olyan hitehagyott volt, aki maga ugyan színzsidóhoz ment, ősei viszont a tizenkilencedik század végén fölvették a kereszténységet, márpedig az ilyet a föld se fogadja be. Ez aztán a követségieknek nem tetszett, akik suttyomban betonlapot helyeztek az Abajnes által szerényen földíszített sírra, így gondoskodva az elhunyt névtelenségéről. Ezenkívül nem volt hétnapos elvonulás a gyász kifejezésére, sem folyóvíz a közelben, hogy a halott érintésétől megtisztuljanak; az ilyen jöttmentek sorsában semmi nem szabályos.

A feresz murát Izraelben sokan árulóknak tekintették, akik annak idején a könnyebb utat választották, most meg visszacsinálnák azzal, hogy háború ide vagy oda, kivándorolnának a biztonságba meg a jólétbe. Abajnest viszont fárasztotta, hogy kinek zsidó volt, kinek keresztény, miközben ő maga fikarcnyit sem változott, ezért esze ágában se volt könyörögni a követségieknek, hogy a következő transzportba bejusson. Úgy gondolta, hogy elsősorban az összes ősének tartozik elszámolással, nem mindenféle egymással is vitázó távoli rabbinak, akik mintegy az ég meg őközéje kívántak furakodni a követelményeikkel bizonyos jótetemények fejében, már ha belement volna az árukapcsolásba. Ezt visszautasítania a maga szemszögéből kifejezetten erkölcsös volt.

Mikor Birhane halála után Addisz-Abebából fél év alatt visszakutyagolt a falujukba, át a Kék Nílus szurdokán, fel északnyugatra, Tigré tartományba, az elrejtett templomok hegyei közé, a kevéske földjüket már elszántották a szomszédok, egyedül semmire se ment volna ellenük; örülhetett, hogy a sárkunyhójuk megvolt még, az bezzeg nem kellett senkinek. Egyesek ravasznak, sőt fenyegetőnek találták, amint az alkonyatban a paticsfalak körül bóklász, mintha egy rókaistenség nemzette volna, mások mindössze különösnek vélték, hogy egyszál maga él, művelgeti a csicseriborsóját, és a varjak ellen minden eltűnt rokonáról madárijesztőt készít, azokkal beszélget éjszakánként. Sokkal nyugtalanabbak lettek volna persze, ha tudják, hogy a bábok felelnek is neki; Abajnes azonban gyakran látta anyja arcát kirajzolódni a fák törzsén vagy a porban, így pontosan tudta, hogy továbbra sincs egyedül. Erre annál nagyobb szüksége volt, mivel nem mindenki örült a hazatértének – egyszer izgatott férfiak csoportja támadta meg, mert híre ment: képes szemmel verni, de beérték annyival, hogy a homlokára keresztet tetováltak. Tizenhetedik születésnapjára kora délután azonban légicsata bontakozott ki a völgyük felett, és egy eltévedt levegő-föld rakéta telibe találta a kunyhót, amely így madárijesztőstül, borsóföldestül múlt időbe került, csak egy kráter füstölgött a helyén. Míg a bombatölcsért bámulta, nem azon járt az agya, hogy lenn a hegyeken túli síkságon pont így nedvedznek ként a tűzhányók kelései, hanem hogy a maradék tizenhárom esztendejében, egy árva picula nélkül most miként fog férjet találni és fiat szülni neki, leányt pedig magának, ha már egyszer ezt parancsolta a tükör, amely egyébként egyedül azért maradt ép, mert jó ideje a melle között viselte egy kócmadzagon. Fogta magát, és négy nap múlva már Eritreában volt: csatlakozott egy csoporthoz, amely napközben elrejtőzött a sivatagban, megpróbált aludni, napszálltától hajnalig pedig menetelt a hiénák kacagó kórusa közepette.

A legutolsó háború ebben a körzetben a yirgai háromszögben, a badmei határátkelő miatt tört ki, úticéljuk, a tsoronai menekülttábor pedig a határhoz közel, egy újabb hegy tövében terült el, romba dőlt házak tőszomszédságában – akadt közöttük szétlőtt szálloda is, a falán még felfutó szőlővel, előtte az ép tartókban pirosan meg lilán hintázó virágokkal. A tábor körül alkalmi aknamező húzódott. Az egyetlen hadra fogható doktor egy kóbor francia volt, határtalanul kíváncsi, mély vonzalommal a gyerekgyógyászathoz, továbbá Amiens-ben két évet lehúzott a plasztikai sebészeten is. Azért kötött ki itt, mert elégedetlen volt az olyan orvosképzéssel, amely ideális körülmények között vizsgálhatja ki és gyógyíthatja a rászorulókat, miközben az élet minden, csak nem eszményi; így hétről hétre naponta hosszasan autózott a szálláshelyétől a táborig meg vissza, hozta az adományként kapott pelenkát meg gyógyszereket, tízórás rendeléseket tartott egy árnyas fa alatt a nyári hőségben, holmi nagy sátorban meg a téli zivatarok idején. Reggeltől estig átlagban harminc betegre keríthetett sort, akik már éjféltől sorban álltak a hevenyészett klinika előtt, noha a sürgős esetek elsőbbséget élveztek, a táborban viszont több mint háromezren gyűltek össze, egy részük lyukas ponyvák alatt, a többi anélkül. Élelmet és ivóvizet kaptak ugyan, de a sátorponyvában tárolt esővíz volt az egyedüli mosási vagy tisztálkodási lehetőségük; latrinák nélkül, nulla közegészségügy mellett mindennapos volt közöttük a vérhas, a nap tüzétől az égési sérülések, a rüh, a vírusos fertőzések, állandó szükség volt nemi felvilágosításra, a zsúfoltság miatt az idegbaj verekedésekben és erőszakban tört ki, mindennapos volt a gyermekmunka, a rákkeltő anyagok meg a rovarirtó szerek okozta mérgezések, no meg a harcok okozta stressz. Mivel mása nem volt, Bernard doktor mindenkinek vérnyomást meg vércukor-szintet mért, injekcióban osztotta az adrenalint, ha pedig műtenie kellett, megpróbálta biztosítani a sterilitás alapfeltételeit, miközben egyszemélyes kórháza antibiotikumokkal soha nem állt jól.

A rendelés végén Abajnes megkereste az orvost, és napi egyszeri étkezésért felcsernek ajánlkozott a tolmácson keresztül, de nem kellett, mert amaz nem tudta, képes volna-e betartani az ígéretét. Ekkor az utolsó aznapi páciense, egy elgyötört apa lépett előre, aki kézikofferben a fiát cipelte; a zipzár résében félrebillent a gyerek nyaka, mint egy eszméletlen kismadáré. Csak úgy rázta a láz.

– Ne adjon neki semmit, holnapra meghal – vetette oda Abajnes a megrökönyödött orvosnak, az meg nem tudta mire vélni, miként lehet egy fiatal teremtés ennyire szívtelen, ha mindjárt a pokol fenekén élnek is valamennyien.

– A fenébe is, hogy mondhat ilyet! – fortyant fel.

– Nem tudja megmenteni – felelte Abajnes, akinek ekkoriban még nem nyíltak örvények a szeme helyén.

– Ugyan miért nem?

– Mert reggelre meghal, mondom. Kár a gyógyszerért.

Mikor másnap kiderült, hogy igazat beszélt, a doktornak szöget ütött a fejébe a dolog. Próbára tette a lányt, egy hét múlva pedig felfogadta, ámbár felcserként kezdetben nem sok hasznát látta, mert semmihez nem értett; ellenben gyorsan tanult, szemrebbenés nélkül követte az utasításokat, valamint továbbra is pontosan megmondta, kire nem érdemes az orvosságot pazarolni. Hogy honnan tudja, az istenért? Sehonnan, csak próbálja ki a moszjő. Így aztán rémes híre támadt, viszont legalább nem erőszakolták meg, mert mindenki rettegett tőle, hogy átkot mond a tettesre. A környező tányéraknák következtében megtanult amputálni, sőt egy kicsit franciául is.

A továbbiak előzményeként itt meg kell említenünk, hogy az *aljamiadó*t Andalúziában találták fel mint közvetítő írásmódot, félúton a hétköznapi spanyol meg a magasabb tudományok számára fenntartott arab között, de később, az inkvizíció idején jól jött a kikeresztelkedett móroknak is, míg csak a tizenhetedik században végleg ki nem űzték őket a szülőföldjükről, amely 1492-ben, Granada elfoglalásával úgyis a mások hazája lett. Gyönyörű kacskaringókkal meg közbevetett, tűhegynyi pöttyökkel, a kalligráfia minden szépségével

megvert délibáb volt ez a rejtjel, és arra lehetett használni, hogy szerelmes leveleket meg jogi értekezéseket, végeredményben szamizdatot gyártson vele az ember. Mint párszáz évvel később egy kasztíliai ház bontásánál a fal mögé rejtett kéziratokból kiderült, nyomokban fennmaradt ugyan az óhazában is, sőt még a Balkánra, Boszniába is eljutott, természetes közege azonban a mai Algéria, Marokkó és Tunézia lett, egy darabig legalábbis. Így történt, hogy Tomás Ruiz Fagundez nagyanyja még négyszáz évvel később is tudta, hogyan kell tollal románcokat rajzolni, a titkát pedig megosztotta az unokájával, akihez persze nem vezetett királyi út, mivel a nagymama Tangerben még állampolgársággal sem rendelkezett, ezért mikor 1920-ban a fejébe vette, hogy nem tart a család többségével Franciaországba, hanem Madrid érintésével visszatér az ükei meg a szépei földjére, mindenekelőtt másodszor is katolizálnia kellett; ezzel egy olyan fátumnak engedelmeskedett, amely a történelmet nyelv gyanánt használja, ugyanazokat a kezdetleges üzeneteket ismételgetve az események sorozataiban.

Az ilyen tanulságokat viszont már Martin nagyapa fordította le a kamaszodó Tomásnak jó ötven évvel később. Miután futólag megpillantotta Teresa Gutierrezt a vasárnapi misén, elámult bőre aranybarna színén és eldöntötte, hogy ő az igazi vagy senki sem, nem sokkal rá, hogy megkérte a kezét, Teresa pedig igent mondott neki, besorozták és két év alapkiképzést kapott, majd baráti köre unszolására, egy vetélkedő tétjeként a polgárháború elején a köztársasági hadseregbe állt be. Ott lehúzott újabb három évet; Teruelnél elkapták, de – nagyvonalúan vagy félreértésből – nem végezték ki, amire következett két esztendő emlékezetfrissítő kényszermunka, meg ráadásnak még két újabb év Franco hadseregében, hogy tudja a helyét. Mikor huszonkilenc évesen hazatért a falujukba és viszontlátta a szerelmét, akivel egy évtizede nem tudtak egymásról, de még mindig várt rá, azonmód összeházasodtak, mert egyikük sem vehette biztosra többé, hogy nem történik valami váratlan velük, az élet azonban innentől megfeledkezett róluk, és másutt tombolta ki magát. Egy évre rá, a világháború végét is ünnepelve fiuk született, a hatvanas évek derekán pedig unokájuk, az utolsó pillanatban. Ami pedig az üzenetet illeti, annak a lényege roppant egyszerű volt: Spanyolország története tele van dicsőséggel, irigységgel meg gaztettekkel, miközben se a hősök nem fehérek, se a szörnyetegek nem feketék, hanem a szürke árnyalataiban pompázik minden. A pacifizmus meg a viszonylagos nyugalom időszakai zsongítónak jók csupán, mert mint a nyomtató ló, a história körben halad.

Tomás Ruiz Fagundez a nagyanyjától tanult titkosírás betűívei szerint kezdett előbb kaptafákat készíteni, majd a hegedű hangolófejének csigájához hasonlító markolatokat faragott hozzájuk; ez lett a névjegye. Azután tovább tanult, és a világ legszebb cipőit tervezte, szabta ki, varrta meg kézzel, olyikra kétszáz munkaórát is rááldozva. Legjobb időszakában még az egzotikus Keletről is rendeltek tőle, mert a budapesti Luxus áruház felvásárolta mindenét, csodás darabokat, melyeket elkapkodtak az emberek, csak hogy egy hét múlva kétségbeesetten rohanjanak vissza reklamálni a papírtalpak miatt; mint kiderült, a szállítmányt eredetileg egy temetkezési vállalkozó kötötte le, mondván, ha halott is az ember, azért legyen rendesen felöltözve, viszont minek a bőrtalp oda, ami így is, úgy is a föld alatt végzi? Arra senki nem számított, hogy a divatdarabokat egy felhőszakadás után a tócsák intézzék majd el. A hamar öregedni kezdő férfi tehát tovább gyártotta a sámfákat, szakadt róla a víz, mint vésője nyomán a forgács, közben pedig az élet nagy kérdésein töprengett.

A családja hiába keresztelkedett ki kétszer is az évszázadok során, semmi jele nem volt, hogy ez különösképpen boldogította volna őket, szerencsét pedig végképp nem hozott; hogy ellensúlyt csempésszen az erőszakba, és valaki a mozarab ősöknek is igazságot szolgáltasson valahára, szerzett egy imaszőnyeget, naponta ötször leborult rá, ám nem avatkozott a mások dolgába. Továbbá úgy látta, hogy népe sokat felejtett, ellenben semmit nem tanult, ezért az ország szétesőben van, Baszkföld, Katalónia meg a Baleári-szigetek mind le fognak szakadni róla, mert semmi nem biztosíték rá, hogy egy középkori álom túlélje a korát; ugyanakkor borzadva ismerte fel, hogy minél tovább nézi, annál kevésbé érti, már csak

szétszedni bírja a valóságot, összerakni nem. Ekkor eszébe jutott a vérbíró, aki annak idején megkegyelmezett a nagyapjának, és hogy most azért rágódhat mindenféle haszontalanságokon, mert a cellájából egyedül az öreget nem lőtték agyon a terueli csata után a városfalnál hajnalban; közben minden jótét lélek odahaza rettegett, és ordibáló falangisták grasszáltak szuronyukra tűzött bugyikkal fel-alá, azt firkálva a házfalakra: „Hiába reméltek, fasisztát fogtok szülni!" Az is eszébe jutott, hogy a létével adósa annak az embernek, és ezt az adósságot egyedül azzal róhatja le, ha maga is megment egy életet; ekkor fogta a cókmókját és elutazott Aszmarába, hogy a legújabb eritreai háborúban kicsit körülnézzen.

Ha léteznek legendásan rossz ötletek, ennek feltétlenül közöttük lett volna a helye, mindazonáltal nem ügyetlenül állt a feladat megszervezésének. Hogy negyven év után Etiópia és Eritrea még mindig, vagy inkább már megint háborúban állt egymással, s ennek következtében újabb tízezrek pusztultak el vagy kellett elmenekülniük, mindezt az újságcikkekből meg az esti tévéhíradóból régóta tudta már, ám a Ceuta körzetében tevékenykedő embercsempészekből a maga óvatos módján mást is kiszedett. Tekintve mind a szudáni, mind a másik két rezsim legendás nemzetbiztonsági megrögzöttségeit, csak rövid időre utazhatott be bármelyik országba, turistairodák felügyelete alatt, azok pedig nem a menekülttáborokba vitték bámészkodni; hivatalos út ilyesmire nem létezett. Hogy egy egyelőre még nem is ismert személyt abból a gyehennából kihozzon, csakis vesztegetés meg kapcsolatok árán látszott lehetségesnek, ami pár hét alatt mindenképpen bajos – hogyan találja meg, kit kell lefizetnie? Megbízható-e az illető, odaér-e az átutalás egyáltalán, és megint, kiről is lenne szó?

Kétféle hálózatból szerezte az értesüléseit, ami felért egy szabadegyetemmel: a Határtalan Orvosoktól, akik régóta a régióban küszködtek, meg emberkereskedőktől, akik értették az üzletmenetet, így hamar eldöntötte, hogy ha áldás van a munkáján, fölösleges aggódnia. Ez a döntés azonban nem oldott meg helyette semmit. Az már látszott, hogy ha be is jut valamelyik országba, a kijutás attól még nem lesz könnyebb – például hiába építettek az olaszok annak idején vasutat a fővárostól le a Vörös-tengerig, a pályát mostanára nem gondozta senki, szén se került a mozdonyokba, s végül, Masszavából úgyis csak muszlimok vehettek hajójegyet Dzsiddába, ezt azonban nem merte megkockáztatni; vagyis Szaúd-Arábia felé nem vezetett egérút. Különben sem értette, hogy ha Eritreát az afrikai földrész Észak-Koreájának is nevezik, hogyan fér ez össze a turisták viszonylagos mozgásszabadságával, hogy esténként vezető nélkül kóricálhatnak a fővárosban, meg hogy állítólag a lakosság huszonöt százaléka hol elindult Európa felé, hol meg illegálisan vissza is tértek, mert meggondolták magukat. Szudánt viszont azért ejtette rögtön, mert a szovjet berendezkedés mellé még a sáriát, az iszlám törvénykezést is bevezették – sántaság mellé ez a púp már neki is sok lett volna. Se a spanyol állampolgárság, se az euró nem mindenható.

Ebben a várakozásában nem is nagyon csalódott, bár az utazási iroda jó szállodát biztosított nekik, és a vidéki körút is érdekelte volna, ha bámészkodni jön ide. Helyette megkereste a ceutaiak által megjelölt kapcsolatot, az továbbadta valaki másnak, két hét múlva pedig már a belügyminisztériumban fogadta egy jóindulatúnak tűnő tisztviselő, aki megértően bólogatva hallgatta végig a farkasmeséjét, sőt a névjegyét is odaajándékozta; mivel vízumot egy hónapra kapott, az idő pedig vészesen rohant, nem nagyon válogathatott a lehetőségekben. S mivel az illető maga is igazhitű volt, Tomás Ruiz Fagundez végre rájött, hogy az *insallah* ugyanazt jelenti, mint a *mañana*, csak a dolog nem olyan sürgős. Ekkor elővette az erszényét, mire egy riadóautó jóvoltából másfél órán belül a tsoronai táborban találta magát.

Fél füllel hallott róla ő is, hogy az övéiket már a hetvenes évek vége óta menekítik ki a háborús övezetből az izraeliek, de nem mindenkit sikerült: sokakat elraboltak, mások belehaltak a nélkülözésekbe, az út viszontagságaiba vagy a Knesszet osztályozásába, hogy akkor ki a hithű, ki meg a megélhetési. Mikor tehát Abajnes Telagut megpillantotta, nem cikázott át rajta a villám, hanem végtelen bizonyosság töltötte el a szívét, odament hozzá, és így szólította meg:

– Megvagy! Téged kerestelek.

Mire az föl se nézett, hanem elharapta a cérnát, amivel éppen sebet varrt, és ezt felelte:

Selyem az asszony: csak kereskedők
tudják, mihez is kezdjenek velünk.

Rövid úton tisztázták, hogy nem muszlim, ellenben az övéi nem törődtek vele, hanem elmentek világgá nélküle, a Korán azonban nem tiltja, hogy mohamedán férfi keresztény vagy zsidó menyasszonyt válasszon, pláne irgalmasságból vagy alamizsna gyanánt, ő pedig mindkettő és egyik sem. Tomás Ruiz Fagundez terve pofonegyszerű volt, amint azt el is magyarázta menten. Megvesztegeti az emberét, hogy útlevelet szerezzen a lánynak, ha már egyszer megesküdtek, mondhatni a formaságok mellőzésével. Természetesen névházasságra gondol. Mindezt szemrebbenés nélkül, határozottan adta elő.

Abajnes fülelni kezdett. Elértette a vágyát, de nem volt abban a helyzetben, hogy válogasson. Mindig is úgy gondolta, hogy a szépsége haszontalan, ha nem lehet odaadni valakinek, vagy becserélni valamire, ráadásul Tomás Ruiz Fagundez nem is volt visszataszító, az ördögtől való pedig végképp nem, hanem egészen mutatós férfi: még csak kicsikét pocakos, tiszta szemű és mosolygós, ámbár az útközben látottak hatására mély árkok maradtak az arcán; mindazonáltal rosszabbul is járhatott volna. Tehát megfogta a férfi kezét, a melléhez húzta, majd újabb versikével válaszolt:

Narancs vagyok, te kertemnek ura.
Pálma: leszaggattad gyümölcsömet.
Gazella, én – elvágtad torkomat.
Vagyok – Becsületedre! – Szürke mén,
nézz hátra! Mostantól barátok is.

– Ha úgy akarja, a császárnéja leszek – tette hozzá méltósággal, a szemébe nézve, mert a korkülönbség miatt nem tartotta volna helyénvalónak a tegezést.

A férfi erre a mozdulatra úgy tett, mint akinek mindez természetes, a valóság azonban pont az ellenkezője volt. Nem szólt egy mukkot sem, hanem térült-fordult, mint aki elhatározott valamit. Az afrikai országok korrupciója intő példa; Eritreában hagyhatott hátra az olasz megszállás pompás építészetet, mégsem lehet a múltból megélni, ha az art deco is mindjárt. Még aznap éjjel, lent a szálloda bárjában megismerkedett egy tábornokkal, akit felvillanyozott, hogy egy pár, méretre készült új gálacipőért mindössze holmi nyomorultat kéne futni hagynia. Pár nap alatt összeszedetett neki az embereivel egy komplett műhelyt, majd megeskette Tomás Ruiz Fagundezt, hogy nem politikai menekültről van szó, ezenközben pedig volt annyira úriember, hogy nem fogatta le, míg egy helyett mégis inkább tizenkét pár lábbelit nem kap az alku tárgyáért cserébe. Abajnest se szó, se beszéd elhurcolták a rémült orvos mellől egy védett házba, mert igazolványkép kellett róla az útlevélhez; előtte ki kellett mosdatni, felöltöztetni, hisz városban már régen járt, Aszmarában meg soha; repülőn se ült, a fürdő pedig végképp teljes lázálom volt számára, nevezetesen hogy a falból víz folyik. Három napig minden porcikáját átjárta a halálos rettegés, addigra azonban Tomás Ruiz Fagundez elkészült egy gyönyörű klasszikus római ködvágóval, amitől a tábornok valósággal elalélt; meg is mondta neki kerek-perec, hogy nem azért ereszti el, mintha ne kívánna ilyet a lábára soha többé, hanem hogy másoknak ne csinálhasson hasonlót se rendelésre, se fenyegetésre, azzal fölpakolta őket az éjszakai kairói járatra, hadd menjenek isten hírével mint férj és feleség.

Mihelyt Madridba értek, a szökevények bezárkóztak egy szállodai szobába, hogy a találkozásukat megünnepeljék. Ott előbb három álló napig csatároztak egymással az összes szerelmi fortélyt bevetve, majd Abajnes csapzottan elnevette magát. – Az imái, uram – mondta kajánul, és csak úgy ragyogott a szeme.

– Mi van velük? – kérdezett vissza Tomás Ruiz Fagundez kimerülten és értetlenül.

– Hetvenkét órája nem imádkozott.

Ha a Korán nagyvonalú volt is, Abajnes szempontjából ez a kapcsolat sokkal bonyolultabb kérdéseket vetett fel. Az abesszin Izrael Házának lányai közül csak a rabszolgák ivadékai mentek fehér emberhez, mert eleve nem találtak volna magukhoz illő férjet, legfeljebb más rabszolgát; erre emlékeztetni bárkit amúgy halálos sértésnek számított. Ugyanakkor oka volt annak, hogy nem volt hajlandó Palesztinába menekülni – szülőföldjét és archaikusabb vallását elhagyva többet veszített volna akármilyen új életnél, amely így nem is érdekelte, a rabbinikus szabályok pedig nem vonatkoztak rá, mert a forrásukhoz közelebb tudta magát bármiféle modern értelmezésnél. Különben is ragaszkodott hozzá, hogy anyja mellett nyughasson majd egy napon: minden szenvedést vállalt volna ezért, mert nemzedékek áldozata fűzte az ókorhoz, és ezt nem törölhette semmi el. Küldetése azonban rákényszerítette, hogy a táborból eljöjjön, noha mindent meghazudtolt, illetve kockára tett, mikor épp egy mohamedánhoz ment hozzá, ha mindjárt zöldfülűhöz is, akár kényszerből, akár szerelemből, mert ezzel vétett a rituális tisztaság ellen, mégpedig gyakran, lelkesen, sőt szenvedélyesen; egy már csecsemőkorában körülmetélt huszonegy éves bakfistól ennél több nem telt. Egyedül abban reménykedhetett, hogy Ábrahám ősatya nagylelkűen megbocsátja az újításait.

Hogy a menekülttáborból kiszabadult, először egy évig szakadatlanul evett. Sikerült elkerülnie, hogy a spagettibe azonnal belehaljon, de meghízott, akkora lett, mint egy sütőtök, és Tomás Ruiz Fagundez sajnálta érte, ám beletörődött, hogy ennek nyilván így kell lennie; egy reggel azonban, mikor bevitte neki a hajnali duplát, amivel a napot kezdték, leült az ágyuk szélére, és így szólt hozzá: – Tessék egy mammutkávé. – Ám Abajnes nem mozdult, hanem lehunyta a szemét, orcáján hatalmas könnycseppek gördültek alá, mire a férfi ijedten megkérdezte, mi a baj, mi történt? Kiderült, hogy amaz úgy értette: „Tessék, ez mammutkáé”, amiről pedig szó se volt. A félreértést tisztázták, a lányt azonban annyira megrázta a félrehallás, hogy fél év alatt visszafogyott, ismét karcsú lett, sötét nádszál, csak a narancsbőr hegei tarkázták a hasát meg a combját, akár egy fekete tigrisét. Erre viszont Tomás Ruiz Fagundez nem felelhetett neki mást, mint hogy sanyarú a lét. És miközben úricipő-versenyekre jártak, ahol Abajnes néma fensőbbséggel figyelhette meg, miként idétlenkednek körülötte, kakaskodnak neki a színes és gyönyörű olaszok, közvetlenek az ízléstelenségig az amerikaiak, jóhiszeműen hogyan jönnek zavarba a közelétől a svédek, mert mind azt hiszi, hogy a hűsége kikezdhető, ez mind csak játék volt, álca, fedezék az elől, ami mozgatta, űzte, mint az éhezés félelme vagy az ágyúdörgés.

Második találkozásuk előtt tehát Dárday Gyula Leónnak vette az útját azzal a homályos elképzeléssel, hogy valahol majd el fog kanyarodni balra, azután a többi vándor nyomában egyszer csak Santiagóba ér. Ment-mendegélt, és még mindig semmi nem utalt arra, hogy a benne fortyogó felfordulás hamarosan kifut. Másnap azonban szerda volt, még mindig csak a hét közepe, és mintha irtózatos zivatar készülődne, éppen forró ólomból volt a levegő, a késő délutáni nap könyörtelenül tűzött le a síkságra. Zsebkendőnyi felhő sem látszott, ami a tikkasztó várakozás végét ígérte volna. A felbokrosodott egérárpa szőkén dőlt meg az aszályban – árnyék csak a kiszáradófélben tengődő gyümölcsfák alatt mutatkozott, egy öntudatos kecskenyáj megelégedésére; a hőségben ezek az állatok is lemásztak az ágakról és a meleg porban kérődztek. Álluk alatt a kettős csengettyű szelíden lengett, miközben kifejezéstelenül sárga szemmel, téglalap alakú fekete pupillával méregették a betoppanót, aki azonban nem közéjük telepedett le, hanem a szomszédos facsoportot választotta, mert az ott megpillantott

pár ismerősnek tetszett. Ezek ketten az út szélén üldögéltek egy eléggé romos házacska tövében, barátságosan pattogó tűz mellett, melynek illatos füstje úgy kanyarodott föl a magasba, akár az ígéret, és a nő épp egy angyal szárnyát fésülgette, csinosan eligazgatva a rakoncátlankodó pihéket. A jövevény láttára a szárnyas fölrebbent, egy fekete réztolla azonban ott maradt a kunyhó előtt a porban. – Jé! – szólalt meg ekkor az asszony csodálkozva. – Neki is megmutatkozott!

Tisztelettel néztek Dárday Gyulára, aki egy kukkot sem értett az egészből. Az angyal közben leírt egy kört a közeli fa fölött, majd leült a legszárazabbik ágára, ám nem tűnt el. Ami azt illeti, nem volt nagy, inkább tömzsi, akkorka, mint egy páncélszekrény. – Ne nézz így rám! – kérlelte Dárdayt idegesen. – Én csak egy bukott angyal vagyok, nem tehetek semmiről. – Nyilvánvaló szégyenéből kitűnt, hogy Ibn Ezra helyzetelemzése félresikeredett, reményei hiábavalóak voltak, túlzó várakozásai alól hiányzott az alap, a projektje pedig úgy általában a végéhez közeledik.

– Na jó, legyen. Mi folyik itt? – tette fel vendéglátóinak Dárday Gyula az egyetlen helyénvaló kérdést. Mindössze annyit fogott fel, hogy a mellettük időnként elhúzó zarándokok nem feltétlenül észlelik ugyanazt, amit ők hárman, mert csak odabiccentettek, azzal meneteltek tovább.

– Azt hittük, csak mi látjuk – tette hozzá magyarázatképpen Tomás Ruiz Fagundez. – Azért vándorlunk, hogy összegyűjtsük, ami szétesett. Ábrahám két fia nyakába vette a világot, és ebből rengeteg baj származott, mert a szépunokák szépunokái már elfelejtették, hogy tulajdonképpen még mindig unokatestvérek. Mind a maguk módján imádták vagy nem imádták a Teremtőt, és megölték, aki nem fogadott nekik szót. Mi úgy döntöttünk, hogy van ennél fontosabb is. Te keresztény vagy?

– Most épp nem sok kedvem lenne hozzá – felelte Dárday Musgrave tisztelendő tőrbecsalásának emlékébe beleborzongva. – Nem tudom, mit jelent kereszténynek lenni, tehát se nem állíthatom, se nem tagadhatom, hogy az volnék.

– Ez egyszerű. A keresztények Jézus-követők, Jézus viszont az Atyát követte. Kinek a példája áll előtted?

– De nem megmondta-e a János 3:16: „Mert úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy valaki hiszen ő benne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen”?

– Igen, pontosan így mondta. Csakhogy mit gondolsz, kire vonatkozik az „őbenne”? A te döntésed, mégis ezen múlik minden. Jézus nem hihetett saját magában, ez kései ötvözete volna korábbi tanúságoknak. Ha viszont az „őbenne” számára az Atyát jelentette, és a keresztény őt követi, akkor éppen az Atyában kell hinnie, nem pedig a Fiúban. Pontosabban az Atyát keresi, de nem az istenfiú, hanem az emberfia Jézus által, aki ebben adott példát a jövőnek.

A tűz pattogott, a vacsora főtt. Dárday hallgatott.

– Ha belegondolsz, sokkal nagyobb munka az Emberfiát utánozni, mint az Istennel azonosat – avatkozott közbe Abajnes, míg megkavarta a lecsószerűséget a kis bográcsban, nehogy odakapjon. – Az egyik lényegében a maga ura, mindent elhatározott előre, nincsen benne kétely, vajon sikerülni fog-e, mert tudja, hogy lesz ereje végigcsinálni, végtére nem halandó. A másik pont ellenkezőleg: először bíznia kell a magán kívüliben, teljes önfeladással ráhagyatkoznia, mintha vízre lépne, már előtte tudva, hogy ha tökéletesen mer, az meg fogja bírni. A hit nem meggyőződés, hanem bizalom. Ezért tartja a Korán Jézust a Próféta elődjének, ami a legnagyobb tisztesség, nekem elhiheted. Nem kevesebb nála, csupán a Mindenható akaratából korábban kellett eljönnie és példát adnia. Lehetnétek büszkék is az elsőbbségére, ahelyett, hogy istenítenétek. Ha hallgattatok volna rá, az iszlámra nem is lett volna szükség.

– Mi a mindent meghamisító félreértés a három között? Isten nem mondta Mohamednek, hogy Ő a zsidók meg a keresztények istene is? Mind a három mint sajátjára hivatkozik

rá, kvázi a másik kettő balek, hitetlen, tehát megsemmisíthető vagy egyenesen megsemmisítendő. De ha az egyistenhit komoly, és Ábrahám óta nem történt olyan kinyilatkoztatás, amely egy helyett két rivális istent tételezett volna, akkor gebasz van.

– Jó, mi? Akkor is elveszíted, ha a tiéd lesz, nemcsak akkor, ha nem. Mellesleg a hét kanonikus és harminc-negyven lehetséges Korán-olvasat problémája a vokalizáció és diakritikus jegyek nélküli *scriptio defectiva* következtében az *ihtiyār*, a „szabadon választott" értelmezés korszakára jellemző, de ma is kísért. Legalább a kanonizált csoport sokváltozós statisztikai vizsgálata nélkül aligha lehetne megállapítani, vajon minden értelmezés ugyanazt az üzenetet tartalmazza-e, vagy vannak közöttük típusok.

– Engem azért megdöbbent, hogy a Korán értelmezése mindmáig befejezetlen, lezáratlan. Titeket nem? Mi ezek után a – mellesleg ugyebár kötelező – hit veleje? Ráhagyatkozás, szófogadás, vagy a kétely teljes mellőzése bármely valóságos vagy elbeszélő fordulat hallatára? Ennek további tisztogatása úgyszólván régészeti, művészettörténeti feladat. Ekkor is hátra van azonban egy még nehezebb rejtvény: mi történelem és kinyilatkoztatás viszonya, ha az egyre tisztuló értelmezések által is mindig csak egy kor lenyomatával a felszínén kapjuk a hit imperatívuszát? A parancs nyilván kortól független, azért örökérvényű, vagyis nem a lenyomat érvényes benne, hanem az időtlen; nem a gyermeki engedelmesség, hanem a felelős szófogadás, ugyanis csak utóbbi vezet tudatos etikára. Hogy a Korán viszont csoda, és mint ilyen, nemcsak lefordíthatatlan, hanem tilos is lefordítani, abból csak 1932-ben tettek elvi engedményt a kairói ulemák.

– De hát a többről nem lehet másként beszélni, csakis a kevesebb által – vonogatta a vállát Abajnes. – Akinek sikerül, annak a művét nevezzük ihletettnek. Az ilyen műben mindig van valami kinyilatkoztatás-szerű, ami értelmezésre és kiegészítésre sarkall, továbbmondásra szorul és kényszerít, valami normatív. A kinyilatkoztatás azonban már eleve értelmezés: fogyaszthatóvá, emészthetővé szelídíti a töményet azzal, hogy emberivel szennyezi. A kulcsmozzanat a kiegészítés. Milyen több következik abból a kevesebből, amely csak az imént lett a miénk a nemtudás egy korábbi állapotának meghaladása folytán? A Korán 96. szúrája például, Mohamed elhívatása, ahogyan feleségének és nagybátyjának elmeséli közvetlenül meglátogatottsága után, így értendő eredettörténet – olyan kevés, amelyben benne foglaltatik a sokkal több, magyarázatot követel és folytatást, költőinek pedig azért tartjuk, mert az inspirációja nem látomás, hanem belső hallomás, készen kapott mondatok, a lélek képernyőjén egyik pillanatról a másikra olvashatóan feltűnt, végleges szöveg. Ezt az élményt minden valamirevaló költő ismeri. Az iszlám kezdete tehát egy olyan pillanat, amikor még nem is ez a neve, hanem csak elragadtatás, meghívás, visszautasíthatatlan ajánlat, a meghívó pedig nem mutatkozik be, és sokáig az ar-Rahman nevet is viseli, mielőtt eldől, hogy Allahnak kell majd szólítani. A szúrák sorozatában egyesítő törekvés, a kinyilatkoztatott vallások és forrásaik javított arab kiadásának vágya találkozik azzal a sóvárgással, hogy a pogány arab törzsek szegényeinek és nincsteleneinek is legyen saját prófétájuk, azaz szóljon hozzájuk is közvetlenül, saját nyelvükön a parancs; minden más későbbi, történelmi rárakódás csupán erre az ősmagra, első és eredendő élményre, tehát a hit- és jogtudósok továbbragozó munkássága éppúgy, mint a hatalom kisajátító törekvései; ebben a bűnben az iszlám mellesleg az államvallássá lett, intézményesült kereszténységgel ugyanúgy osztozik, mint a babiloni fogság után a papság által kisajátított zsidó vallással.

– Ugyanakkor Mohamed tolmácsolásában Allah egy gumiisten, aki a közvetítés során vagy rendszeresen helyesbíti saját kinyilatkoztatásait, vagy tűri, hogy a szolgája tegye meg ezt velük, ami felveti a kérdést, kitől is származnak, mennyire autentikusak az ilyen elrendelések? A te normatívod ugyanis egyszeri és nem változik. Ami a helyzethez szabható, az a megalkuvás; megalkuvó Istenről eddig nem hallott senki, emberről viszont nagyon is, és itt az egész vészesen kezd hasonlítani egy a tömegigényhez idomított istenképre, vagy a különböző kormányzatok törvénykezési folyamatára. Ma nekem, holnap neked.

– Igen, Tomás, mintha Mózes az aranyborjú-incidens után másféle tízparancsolatot hozott volna le a hegyről, mint előtte, de sajnos a helyzet még ennél is rosszabb. Mert ha az elhívatások számában az ember nem korlátozhatja Urát, arra sem kényszerítheti, hogy következetesen viselkedjék – csakhogy ezzel pont az a különbség tűnik el közülük, ami eddig az egyiket jellemezte és a másik példaképévé avatta. Ha Isten kezd túlságosan emberi lenni, már csak azért lehet imádni, mert a hatalma nagyobb, ami egyenlő az erőszaknak való behódolással, és siralmasan sugallja úgy általában az istenek emberi eredetét. Az se jó ajánlólevél, ha az Úr lenyeli, mit mond a nevében a szolgája, vagy oda se hederít. De a legrosszabb, hogy zsidók, keresztények és mohamedánok közös egyistenhite ezzel képtelenséggé válik, mert ugyanaz az Isten nem lehet egyszerre következetes és következetlen, vagyis vagy kettőnek kell lennie, vagy ha mégis egy, a Koránban az eltörletlen „sátáni versek” száma sokkal nagyobb, mint az igazát vallók szeretnék, nem gondolod?

– Viszont a Prófétát védi, hogy számára az egész jobban hasonlíthatott egy hullámzó rádióadás üzenetének kisilabizálásához. S persze megint csak egy az Isten meg a hallgatósága közé beiktatott költő él vele, hogy a szövegén folyton javítson, ami viszont sokkal jobban kiemeli a Korán alkotás-jellegét, hogy szuverén, egyszemélyi mű, mint az Ó- vagy az Újszövetség esetében; különösen az utóbbi tanúvallomások átfedései által hitelesíti az üzenetét, nem a személyes elmondás, a megálmodás révén, s épp az átfedésekben megmutatkozó normatívum ad további, a Koránból hiányzó súlyt a közlése hitelességéhez.

– Na jó, tudtommal sosem merült fel, hogy az Ó- és Újszövetség Istene ne lenne egy és ugyanaz, vagyis hogy a Krisztusként megtestesült Atya ne lenne azonos az Ábrahámot megszólítóval. Ez az Úr statikusan tárgyal a népével: amit egyszer kimond, azon nem változtat, ámbár Jézus tanításai felfoghatók szerkesztői önkorrekciónak is, és akkor a határvonal zsidó meg keresztény között ott húzódik, ahol az egyik elfogadja a javított kiadást, a másik viszont ragaszkodik az eredetihez. Allah viszont vagy más típusú, vagy a kommunikációja más: sokkal dinamikusabb, kevésbé önismétlő; nem lény, hanem leendő, és az iszlám rugalmas idomulása a korokhoz ennek a más típusú kinyilatkoztatásnak az egyenes következménye, összehasonlítva a másik kettő mereven önmegtartó természetével. Nincs válasz arra, miért beszélne egyik közösségével így, a másikkal máshogy ugyanaz az Úr, ámbár a fentiek értelmében ez megtiltani sem lehet neki. Aztán hogy Ábrahámhoz mint *ḥanīf* hoz, se nem zsidó, se nem keresztény monoteistához vissza lehet-e kanyarodni egy posztulált ősi egység nevében – ami beismerné, hogy mind az egyik, mind a másik elfajzott az eredeti szövetség tartalmához képest, ellenben egy ilyen beismerés a közös egyistenhit és vele a világbéke alapja lehetne –, az a fentiek fényében kétséges, mindazonáltal továbbra is az egyedüli lehetséges megoldás. Viszont az is lehet, hogy holmi felsőbbrendű akarat egyszerre különféle emberiségekkel kísérletezik, összeereszti, versenyezteti őket, az egész mégis tragikus lenne ránk nézve, mert ahol szabály nincs, ott már kivétel, és vele együtt remény sincs.

– Akkor én sem tudom, mi vagy. Talán samáriai, azokat utálták a júdeaiak.

– Szamaritánusok már nincsenek, kihaltak.

– Egy tucatnyi talán még van belőlük. Legalábbis pár éve ez volt a helyzet.

– Szóval akkor ti vagytok Ábrahám gyermekei?

– Az összes, sajnos. Nagyon úgy tűnik.

Az mostanára kiderült, hogy Tomás Ruiz Fagundez rajongó volt, a gyökereit keresni jött ki a pusztába. Míg ültek és meséltek egymásnak, akár egy varázsszőnyegen, lassan ellebegett mellettük a táj, elmaradtak az olajfaligetek, száraz mezők, távvezetékek és cementportól fehér mészkőbányák. Szóba került, hogy Iszkander nevelője Arisztotelész volt, aki mindenkinél jobban látta annak a veszélyeit, ha a valóságot a jelenre, valamint a megszámolhatóra korlátozzuk, azért is vette be mellé a nem-jelenvalót meg a számon túlit, és nevezte el őket aktusnak meg potenciának, eredetileg azonban dünamisznak illetve energeiá-

nak. Ha valaki veszi a fáradságot, egész sokat megérthet ebből, például hogy a lehető is tartalmaz munkát, ezért képes hatni, változtatni a képzelet; meg hogy a világkép múltra, jövőre, holtakra meg álmokra vonatkozó része hogyan függ össze az egyes-egyedül megfigyelhető van állapotával. El is magyarázta Dárdaynak, hogy mindez a szavak erejéből és rokonságából származó delej, egészen hasonlatos ahhoz, ahogyan a fizikában mezőt gerjeszt a tömeg vagy a töltés. Ha valaki eléggé otthon van a nyelvben hozzá, hogy a szavakat jelentésük típusai és árnyalatai szerint csoportosítva a teljes szótárat egybelássa, mint egy térbeli hálót, szögpontjaiban a szavak fontosságával, mellyel használatuk során újdonságértékük, végső soron a divat ruházza fel őket, ráadásul arra is képes, hogy a háló fejlődését figyelemmel kísérje, az rá fog jönni: ez még mindig Newton. Ha a hasonlóságot távolság, a fontosságot tömeg fejezi ki, hiába változnak akár másodpercenként, csúszkálhatnak a háló szögpontjai, ahova akarnak, az egész mégis úgy viselkedik, mintha ez a kettő nehézkedési erő módjára alakítaná az eredményt – a gravitáció általános törvénye szerint kiszámítható a mező alakja, sőt a hozzá tartozó potenciálfelület is. Aki pedig rájön, hogyan társítson érzelmi végleteket a hasonlósághoz meg a fontossághoz, a nehézkedés helyett elektromossággal is elképzelheti ugyanezt.

– De hogyan? – kérdezte Dárday Gyula elképedve.

– Fejben – felelte Tomás Ruiz Fagundez szerényen. – Ha valami érvényes, először fejben az. A szavakkal munkát lehet végezni, punktum. Ráadásul ezt mindenki tudja, csak nem hiszi el.

– Akkor ez azt jelenti, hogy van egy második kémia meg fizika bennünk, aminek semmi köze az eredetihez, csak az elvei ugyanazok?

– Trükkös, mi? Az egész színtiszta varázs – nevetett Tomás Ruiz Fagundez. – Megteremted a külső valóság képét odabent a lelkedben, majd visszavetíted az eredetire, a benned tárolt munkájával változtatva meg azt. Ezt hívják úgy, hogy vágy. Hát nem ügyes?

– Várj. Ácsi – mondta neki Dárday Gyula, mert már előre nem hitt a fülének, olyasmit készült kimondani. – Ha van ez a második fizika vagy mi, akkor létezik egy másik valóság is? A képzelet meg a múlt rétegei?

– Meg a jövőé – helyeselt Tomás Ruiz Fagundez. – Ezek ikrek, osztoznak benne, hogy egyik sem a jelen, de attól még a természetük azonos. A nem-tapasztalati forradalma innen erjed. Az van, amit elképzelek. Csak hát innentől a felelősség is a képzelőé, sajnos.

– Vagy azoké, akik elrontják a játékot. De mit csinálsz, ha milliók akarnak egyszerre változtatni, mind képzeletből, és a vágyaik ellentétesek?

– Semmit. A fejemet fogom – ismerte el a mór. – Attól még a kísérleti metafizika modellje helyes.

A két könyörtelen utazó között ily módon nagy volt az egyetértés. Abajnes ezt mulatságosnak találta, neki azonban mások voltak a szempontjai. A férfiak folyton spekulálnak: mint birkák a vágóhídra, sétálnak be az útvesztőbe, hogy aztán darabokban bukkanjanak fel a végén, már raklapra szerelve. Az ő szeme viszont sohasem hazudott, mert a szívével látott olyan tisztán, mint a frissen mosott batisztzsebkendő; a szemöldökét tehát hegyesen felhúzta, közöttük örökösen ott mélyedt egy töprengő kis ránc, mintha mérgében csodálkozott volna, amit udvariasan leplezett, ám a foga nem villant elő a keskenyre összezárt ajka alól, s ettől két, szögletesen megtörő mélyedés keretezte a mosolyát.

Szeme sarkából apró szarkalábak futottak szét – kedvesnek kedves volt, barátságos azonban éppenséggel nem. De megesett a szíve Dárday Gyulán, ahogy annak idején Tomás Ruiz Fagundez szánta meg és hajolt le érte; most tehát elérkezett az órája, hogy ő segítsen egy idegenen, ezért nem habozott.

Mivel már mindent hallott a gyönyörű elálló két fülével, és szavakkal semmi újat nem lehetett mondani neki, kis hazugságokkal igazat pedig végképp nem, azért becsülte Tomás Ruiz Fagundezt, amit amaz nem mondott, nem csinált, a kihagyott játszmáiért, a mosolyáért, amelytől boldogságában lenyelt minden gorombaságot. Minél közelebb kerültek egymáshoz,

annál kevésbé kellett megjátszaniuk magukat, mégis, mintha egymást nézték volna mozivásznon, az egész olyan távoli maradt. Akárha fekete fényből lett volna a teste, fel-alá járkált az éjszakában, mint egy sürgős postai szállítmány, de hiába növesztett rinocéroszbőrt húszesztendős korára, az mostanára úgy elvékonyodott, hogy a férje a szívverését is láthatta belül. Nem bírt elrejteni előle semmit, át lehetett látni rajta, mint egy papírhártyán.

– Jó, akkor mondd el az egészet, de semmit ne hagyj ki – vágott Dárday szavába, az pedig elértette, mert világéletében ettől a perctől félt a legjobban, mikor a mellébeszélésnek vége. Röviden összefoglalta nekik, mi szél hozta ide.

– És azt mondta, Szefirának hívják?

– Deák Magda Szefirának, igen.

– A másik két szó nem tudom, mit jelent.

– Deák a családnév, Magda a keresztnév. Női.

– Tehát nő volt.

– Mondtam már, hogy igen. Hiszen láttam meztelenül.

– Akkor csak a kettő egyike marad. Hát ez rendkívüli.

– Nem éreztem mást, csak hogy nem vagyok méltó.

– Persze. Senki sem az. Éretlen a hatalomra, aki kap rajta.

– Milyen hatalomra?

– Majd rájössz. Én nem tudhatom.

– De miért kapnék hatalmat? Úgyis csak visszaélnék vele, elrontanám. Megmondtam neki is, hogy nem én vagyok az, nem engem keres.

– Tanultál te kabbalát, mondd csak?

– Soha. Azt se tudom, mi az.

– Akkor ennek így semmi értelme – Abajnes türelmetlenül tárta szét a karját, hogy mutassa, mennyire nincs. – Látod azt, akiért mások az életüket adnák. Ő mutatkozik be, mintha kellenél neki, ugyanakkor kukkot sem értesz az egészből, mert se a neve, se a személye semmit nem mond neked. De akkor miért pont téged választott? Mit akarhatott tőled, ha nem is kerested?

– Várj – szólt közbe lassan Tomás Ruiz Fagundez. – Nem lehet ez a megfejtés? Hogy csak az önzetlennek mutatkozik meg?

– De ő nem önzetlen, hanem tudatlan és érdektelen! – csattant fel Abajnes. – Mihaszna, nézz rá! Készületlenül, bután viselkedett!

– Mégis. Lehet együgyű, közben meg ártalmatlan is. Ártatlan.

– Várjatok – vetette közbe Dárday is. – Nem igaz, hogy nem kerestem évtizedekig, különben nem ismerhettem volna fel. Márpedig tudnom kellett, kim nekem, hisz utána nagyon fájt felébrednem. Lehet, hogy a nevével a titkot akarta elmagyarázni, de végig a lénye volt az üzenet, a név meg jel csupán?

– Jó, akkor kérdezek mást – vágott közbe türelmetlenül Abajnes. – Láttad még ezután?

– Sokszor. Rendszertelenül tűnt fel, soha nem abban a környezetben, a nevét sem mondta többé.

– Akkor honnan tudod, hogy ő volt az?

– Ugyanaz a szorongó boldogság fogott el minden alkalommal. A viszontlátás öröme, a kényszerű elválás bizonyossága. És mindig mással élt, én csak a szemtanúja lehettem. Meg kellett tanulnom elfogadni, hogy nem enyém.

– Ezt meg hogy érted?

– Ahogy mondom. Már első alkalommal sem azért mutatkozott ruhátlanul, mert engem akart. Az ilyesmit megérzi az ember.

– Hanem?

– Megbízott bennem. Meg akarta tanítani, hogy ő választ, de mindenét felteszi rá, hogy megértem és elfogadom. Utólag arra gondoltam, valamiért ez fontos volt neki. És hogy pokolian nehéz, mégis megtiszteltetés fontosnak lenni. Feladat.

– Látod? – morogta Tomás Ruiz Fagundez. Abajnes nem felelt. Azután hangosan tanakodni kezdett: – Akkor ez csak Biná vagy Malkhút lehetett. Ez a két női erő.

– Sohasem öregszik – tette hozzá a tanár, akit megviselt az emlékezés. – Telnek az évek, ő meg ugyanolyan.

Abajnes most már tudta, mi a baja Dárday Gyulának. Ez az ember gyógyíthatatlan idealista, akinek minden erejét fölemésztette az elfogadhatatlanhoz való folytonos alkalmazkodás. Az ilyen szerelmet nem kúrálja semmi, ezen a lángon nem fog se kés, se test, mert elszakadásból van a kanóca, az olaja pedig elvágyódás oda, ahol nem kéne léteznie.

– Nagyon egyedül voltam akkoriban – folytatta Dárday. Nem nézett rájuk, annyira szégyenletes volt másnak bevallani, amit magának se szokott. – Folyton egy kérdés gyötört. Mit akar tőlem? Nem voltam, se nem vagyok jó. Miért tart ki mellettem?

– Mert jó *leszel*. Ugye ezt felelte? – kérdezte lágyan Abajnes.

Dárday hallgatott, de a csendje többet mondott minden beismerésnél.

– Mindig ezt csinálja. Tönkreteszi az embert a bizalmával.

Hosszú csend támadt, csak a tücskök nem untak bele a cirpelésbe. Közben a kis bográcsban megfőtt a vacsora.

– Gyertek enni, de előbb mossatok odabent kezet. És hozzatok ki tányért meg kanalat – szólt rájuk Abajnes. Dárday eddig nem is vette észre, milyen tágas a kis kunyhó belülről, még vízvezeték is van benne. Szót fogadott, ám hiába engedte őt is a csaphoz, kínálta neki a szappant, a mór csak nevetett.

– Nem lehet, kapitány, lejön a festék.

Mivel a könyvtáruk két kötetből állt, egy megviselt Ószövetségből geez nyelven, meg a Koránból, vacsora után Tomás Ruiz Fagundez megkérte a feleségét, hogy mosolyogjon neki, mert a fogsora úgy világított, mint a fénycső, éjfélkor is olvasni lehetett mellette. Abajnes arcát vérhullám öntötte el, ám nem tiltakozott, a férje pedig felütötte és némán böngészni kezdte a szúrákat, miközben az ajka hangtalanul mozgott. Dárday nem mert az asszonyra nézni, nehogy elárulja magát. „Nyilván megpróbálja élvezni az életből, amit lehet, nem bánkódni semmin, ami az értelemnek túl keserű, akár a manzanilla gyümölcse, a leve pedig éget és megfojt, hiába néz ki egyszerű zöld almának; még a fakéreg érintése is halálos, hányást, hasmenést, kiszáradást egyszerre okoz, amúgy meg felperzseli a bőrt, miközben felduzzasztja és kipukkasztja a nyirokcsomókat. Nehéz magyarázatot találni rá, miért van a világon egyáltalán, ámbár a leguánok szeretik...” Ebbe a hasonlatba bele lehetett feledkezni, sőt kapaszkodni is.

– Mit művelsz ilyen későn, drága barátom? Rontod a szemed? – kérdezte Tomás Ruiz Fagundezt, hogy megtörje a csendet.

– A Koránt olvasgatom, testvér. Annyi szépség van benne, elcsöndesít. Allah három tökéletes teremtménye a frank ész, a kínai kéz, meg az arab nyelv. – Ám kisvártatva felállt a tűz mellől, nyugtalanul megropogtatta a csontjait. – Hát, nekem mennem kell. Holnap hosszú út áll előttünk, korán kelünk.

– Mi mikor látjuk egymást újra, testvérem?

– Mához három évre délután, Conakryban, a nagymecset mögött.

– Tényleg ott leszel? – kérdezte Dárday bizonytalanul, mert a találka nagyon távolinak tűnt.

– Mérget vehetsz rá – felelte kifejezéstelen arccal Abajnes.

– És mit fogsz ott csinálni?

– Ott várok rád – felelte Tomás Ruiz Fagundez, majd belépett a házikóba és nem mutatkozott többet. Végre kettesben maradtak.

– Na jó, gyere – förmedt rá ekkor Abajnes Dárday Gyulára. – Megmutatom neked, miféle tűzzel játszol.

Az erősebb lét felszínére vetíteni is lehetett. Erre Dárday akkor jött rá, mikor Abajnes félrehúzta, és míg Tomás Ruiz Fagundez odabent az esti leborulásait gyakorolta, először is megmutatta neki amannak a marokkói rabbi dédapját; mind a ketten látták, hogyan kalauzolja 1860 körül Mordecháj Serour a karavánokat Timbuktuba, egyiket a másik után, miként alkudozik az emírrel, tisztelt és nagyrabecsült vendéglátójával, ugyan eresztené be a hitetleneket is az elzárt városba, mivel az adószedés hosszú távon jövedelmezőbb a monopóliumnál, s hogyan megy tönkre egy évtizeddel később, miután a kormányzó mindenét elkobozta. Látta azt is, hogy boldog Charles de Foucauld, a Jézus Kistestvérei szerzetesrend ihletője miket írt róla a leveleiben hálátlanul, mert teljesen belefáradt, hogy Serour végtelen utakra hurcolta napidíjas alapon, aztán Foucauld vályogkunyhóját egy kopár hegytetőn valahol az Ahaggar-hegységben, aminthogy a remete halálának is tanúja lehetett: két arab suhanc pénzt akart tőle, csakhogy az egyik pánikba esett és átlőtte a fejét, Serourból viszont vénségére alkimista lett, aki teljes nyomorban halt meg Algírban. És látta Názáretben egy másik angyali üdvözlet templomát is, nem a bazilikát, melynek középpontjában egy apró sziklabarlang maradt mindössze Mária és József szálláshelyéből, hanem azét a másikét, amelyik a kútnál esett meg, az pedig most a kék csempével kirakott altemplomban csobogott, a hangja betöltötte a főhajó csendjét, csak egy gyászba öltözött nő zokogása kelt versenyre vele, miközben a papok lassú éneke elnyomott minden más neszt; majd magát pillantotta meg a jeruzsálemi Sziklamecsetben, ahogy leereszkedik a barlangba, az őrök éppen kipenderítenek valakit, aki tilos módra próbált imádkozni odalent, ő pedig egyedül marad az üvegfal előtt, és nem, nem, nem bír ellenállni a kísértésnek többé, lesz, ami lesz, mindent feltesz egy lapra – letérdepel a fallal szemben, nem bánja, ha figyelik a kamerák, jöhetnek érte is bármelyik pillanatban, hanem behunyja a szemét, fölfelé fordítja a tenyerét, úgy mutatja, mennyire semmije nincs, könyörögni próbál, keresi a szavakat, amelyek régóta próbálnak feltörni belőle, alámosták mindenét, ő pedig már másra sem vágyik, csak összeomlani végre, megadni magát az egyenlőtlen küzdelemben, mindegy, mi lesz; és mint kötésen a vér, üt át, forrong és csillapul benne egyszerre mindaz, amit ki kellene mondania, hogy békét találjon végre, mégse bír mást hajtogatni, csak hogy »Te vagy, te vagy«, de nem is baj, mert ebben minden benne van; telnek-múlnak a percek, nem jön érte senki, még mindig egyedül van, feláll a térdeplésből, lassan megindul fölfelé a kanyarodó sziklalépcsőn, a mecsetből is bántatlanul léphet ki, csak odakint pofozzák meg az idegenvezetők, mert nem akar baksist adni nekik. Végül ismét magát veszi észre, már a repülőtéren, ahol a vámos, egy fiatal katonalány az acélpult túlfelén arról faggatja, miért ment el a Yad Vashembe; két gyermeke van, feleli tehetetlenül, mintha még mindig a tükörvilágban bolyongana, amaz pedig nem válaszol, abbahagyja a táskája motozását, majd egyetlen biccentéssel elbúcsúzik tőle.

Következőnek másfele indultak; éneklő szelek és zokogó szörnyek között törtettek előre a váratlanul rájuk ereszkedett, vaníliaszagú éjszakában. Sziklás, ezüstzöld cserjéssel benőtt meredek hegyoldalt pillantott meg, lent a völgy mélyén szántókkal, balra teraszos műveléssel; a teraszok terméskő fala kétségkívül indián munka volt. A hegyoldal lekopaszodott mészkőcsavarulatai agybarázdákra hasonlítottak, az alacsony fák felsarjadó gondolatokra, középütt a balra tartó meredek hátság mészköve meg egy ősállat gerincére; a gerinc farokcsigolyái egy kis öbölbe nyúltak, kétoldalt apró házaktól körülvéve, melyek közt lépcsősor futott le a tengerre, oda, ahol sziklák fodrozták a mélyülő kékségű vizet.

Lábujjával a teraszokat érintve, az öböl felett egy encián mintákkal feje búbjától a sarkáig teletetovált tűzvörös alak dőlt előre, fékezve lendületét, mint akit combja között a hosszú konga dobbal éppen besodort a huzat. Vékony nyakú, simára borotvált koponyájú nő volt kicsattanó mellekkel, egyik szárnya világoskék, mint a bárányfelhőkkel tarkázott ég, közepén a hályogos nappal, a másik narancs. A lesütött tekintetű hírnök jobb kezével a

mennybolton lebegő alephre mutatott, bal keze ujjai áldást osztva viszont úgy meredtek föl, mint valami hihetetlenül kecses tartású zongoratanárnőnek, mielőtt a billentyűkre lecsap. Ezek az ujjak a fekete bazaltkövekből rakott boltívig értek, melyre egy alatta kettérepedt strucctojásból liliomok futottak föl, mirtuszok meg akantusz, magyal, flamingóvirág, páfrányok, napraforgó és búzavirág; mögöttük megbújt egy elefánt hatalmas feje, homlokán aranyos pajzzsal, melyet planéták díszítettek, le a végső bojtig, s lejjebb nyúlt a két agyaránál, egészen az ormánya közepéig, mely viszont széltölcsérre emlékeztető módon kanyarodott a trónus felé.

A trónus előtt pipereasztalkán illatszeres tégelyek meg körömlakkos üvegek sorakoztak, továbbá ugyanennek az angyalnak a képe profilból, bekeretezve, ezúttal kék fejjel, afféle *déja vu* gyanánt. Mindent színes brokátok borítottak, gyűrt rózsaszín ezüstszürkével, sárga-, zöld-, vörös- meg kékstráfos nyugágyvászon, szivárványos függöny, a trónus támláján fáraók fejékének való fekete-aranycsíkos selyem, elkeveredve egy vég királykék, ezüstmintás santunggal. Ezen a trónuson ült az üdvözlet címzettje, egy tagbaszakadt, arányos, csokoládébarna nő álmodóan lehunyt szemekkel, szintén tetőtől talpig meztelen; fehér homlokkötője mögül a szénfekete haja le a földig omlott, egyik kézfeje eltakarta a jobb mellét, a bal viszont fenségesen és hívogatóan rengett, mint egy kicsattanó szőlőszem. Jobb lábát kinyújtotta, a balt feltette a trónusra, öle sötét bozótja előtt pedig a rózsásszürke leplen fehér galamb pihent. A nő kulcscsontját, melle árkát és combja hajlatát az álom fénye vonta be.

Ehhez képest az állókép másik felén, a hírhozó dobja mögött, de már a teraszok fölött viszont az élet gazdagsága bukkant föl, csupa termés – hatalmas káposztafej, hagymák és zsenge héjú újkrumpli, felhasadt gránátalmát feszítettek szét vérvörös magvai, azután volt ott felvágott sárgadinnye, zöldcirmos nagy görögdinnye a belőle kimetszett feketepöttyös, édes cikkellyel, bíbor paprikák, két égő gyertya, egy élére állított tányér rajta tizenkét sugarasan kiterített sült szardíniával, üveg méz, valamint egy antilop feje aszalt szilva meg sárgabarack közt, padlizsánokkal körítve; végül akadt ott egy szandálos, levágott lábfej is, amelyről nem lehetett tudni, hogyan került ide, mert a termékenységhez nem volt köze. Az egészet megkoronázta három sivalkodó néger táncos, akik fejéket és finom kelméket viseltek, s képesek voltak az egyik szemüket mereven tartani, a másikat meg forgatni, mert az ilyesmi tetszik az asszonyoknak; ők lehettek a háromkirályok ebben a színorgiától harsogó csendben.

– Miért mutatod nekem mindezt? – kérdezte Dárday Gyula Abajnes szemébe nézve, mikor a látomás eltűnt.

– Hogy olyankor is láss minket, mikor nem tudunk róla – rázta meg a haját amaz. Virágok potyogtak belőle, hosszú szálú mézfű meg levendula, aminek az illata elkeveredett izzadsága könnyű szagával; végeredményben azonban a dolog úgy fest, tűnődött Dárday, hogy ha bármit láthat, akkor bármiről hiheti is, hogy valóságos, miközben esetleg csak az illúzió celluloidjára rögzített filmet néz, noha az ellenkezőjében reménykedik.

– De mi volt ez, és mit jelentett?

– Mit lehet ezen nem érteni? Egyedül az Úron múlik, ki lehet Mária – felelte Abajnes egyszerűen. S hogy Dárday arcára kiült az elképedés, felnevetett. – Nem hiszed? Várj, elmesélek egy történetet Sába királynőjéről, nagyon tanulságos. Sötét volt a bőre, mint nekem, földig érő zöld ruhát viselt, uszályosat, a nyakában gyémántok, a fején diadém. Makedának vagy Belkisznek hívták, és egy dúsgazdag ország felett uralkodott. Ugyanakkor élt Salamon király is, aki értett az állatok nyelvén, ezért tudásának híre messze földre eljutott. Neki egy búbosbanka árulta el, hogy a királynő birodalma az egyetlen, ahol nem ő az úr, és hogy ott a napot imádják.

És Abajnes táncra perdült a tábortűz mellett, árnyéka fölvetült a holdra, elragadóan kecses volt, mint a szerelmes hiéna; megmutatta neki, hogyan keringőzött az oroszlán, polkázott a szamár és rumbázott a víziló, csak a szeme maradt szomorú, mert az volt a sorsa, hogy minden történet végét előre lássa. Egyedül a búbosbanka táncát nem ismételte el, az ugyanis

távol maradt a királyi udvartól, nem engedelmeskedett a parancsnak, amivel a királyt éktelen haragra gerjesztette. Aztán a maga mulatságára, mozdulatról mozdulatra visszafelé is eljárta az egészet.

– A király szívében hatalomvágy ébredt, a legendásan okos királynő viszont a zsidók és keresztények szerint bölcsességre vágyott, ámbár a rabbinikus változat meg a Korán azt is elmesélte, hogyan fenyegette meg Salamon, ha nem jön el hozzá önként, szóval az összkép vegyes. Azt viszont rögtön az elején el kell mondanom, hogy nem volt szőrös a lába, mint a szamárnak, olyannyira, hogy az uralkodó először – hétszáz feleség ide, háromszáz ágyas oda – megundorodott tőle, majd egy saját maga föltalálta fürdőhabbal epilálta biztonság esetére; a jelenet, mikor a királynő felkapja a szoknyáját az üveglapra lépve, mert azt hiszi, mindjárt csuromvizes lesz az alatta rengő tengertől, s közben kivillantja a göndör bokáját, mindössze arra céloz, hogy férfiszerepet vállalt, mikor trónra lépett.

Belkisz tehát bölcsességért érkezett Jeruzsálembe, karaván dús ajándékokkal megrakodva, és Salamon hasonló pompával fogadta: ország-világ elámult bőkezű vendégszeretetén. A látogatás fél évig tartott, minden nap elmésebbnél elmésebb találós kérdésekkel tették próbára egymást, vacsora vacsorát követett, Sába királynője pedig lassanként átlátta Salamon államgépezetét: hogyan lesz a vallás a jog alapja, a jog a kereskedelemé, az pedig a birodalomé, ezért beleegyezett, hogy népével együtt fölvegye a zsidók hitét, s a modern államigazgatás révén növelje országa gazdagságát. Hanem amint közelgett elutazása napja, a királyon erőt vett a sebzett büszkeség, hogy nem kell ennek a szép és független nőnek, mire cselt eszelt ki, hogy legyőzze és magáévá tegye, mégpedig a következő módon. Az utolsó estén minden addiginál fantasztikusabb lakomát szolgáltatott fel a kerti pavilonban, ahol Belkisz a kíséretével lakott, ám a fogásokat cudarul megfűszereztette, a vacsora végeztével pedig közölte, hogy ezt az éjszakát ő is a pavilonban fogja tölteni. Ekkor a királynő így szólt hozzá: „Esküdj meg, hogy nem teszel erővel a magadévá!" Salamon pedig így felelt: „Megesküszöm, ha te is esküvel fogadod, hogy semmit el nem viszel innen az engedélyem nélkül." Mire a Dél Királynője gúnyosan fölkacagott: „Azt hiszed talán, hogy a kincseidért jöttem? Nekem is van annyi, amennyi neked, nem kell semmid, csak a bölcsességed." Így aztán mind a ketten hitet tettek arra, amit a másik kívánt.

Éjszaka azonban a királynőt a fűszeres vacsorától szörnyű szomjúság fogta el. Mivel közel s távol egyetlen kehely víz látszott csupán a pavilonban, az is a Salamon ágya melletti asztalkán, lábujjhegyen odalopózott, hogy igyon belőle. Felemelte az aranyedényt, csakhogy a király meg az ő csuklóját ragadta meg, mivel nem aludt, tettette csupán. „Megszegnéd esküdet, úrnőm, elvennél valamit engedélyem nélkül a birodalmamból?" „De hát szomjas vagyok, uram! Olyan nagy dolog ez?" „Ihatsz, amennyit akarsz, ha feloldasz a szavam alól." „Feloldozlak, csak hagyj innom" – felelte a királynő, mert megértette, hogy máskülönben szomjan kell halnia. Amaz pedig megvárta, míg kiüríti a kelyhet, majd megerőszakolta, s utána a szolgálóját is. Ezek után pedig éjjel álmot látott, melyben Izrael dicsősége, a Nap elvándorolt országa fölül, majd Etiópiába menekült.

A királynő hazaútja ugyanúgy hosszú hónapokba telt, mint Jeruzsálembe utaznia, s mikor eljött az órája, útközben szülte meg a fiát, ám húsz évig nem árulta el neki, kicsoda az apja. Egy napon azonban nem titkolhatta előle tovább, mire az ifjú illő kísérettel útnak eredt, hogy felkeresse Salamon királyt. Az szerfölött megörült neki, nemcsak azért, mert Menelik valóságos hasonmása lett mostanára, ráadásul uralkodásra termett kész férfi akkor, amikor a kijelölt trónörökös, Rehoboám még csak ötesztendős lehetett, hanem azért is, mert ezek szerint sikerült a terve, egy helyett immár két Izráel létezik, s Menelikre mint jogos örökösére bízhatja mind a kettőt; amaz viszont hallani sem akart róla, hazakívánkozott, s végül Salamon nem tudott kitalálni mást, mint hogy legalább főembereinek elsőszülötteit adja vele udvartartásul. Ezek a fiatal nemesek viszont nem voltak elragadtatva attól, hogy innentől élhetnek vidéken, száműzetésben, így a főpap fiának vezetésével ellopták a templomból a

frigyládát, s a szentek szentjében csak egy hitvány másolatot hagytak, majd a búcsúceremónia után a küldöttség fölkerekedett. Meneliknek is csak három nap múlva mondták el a társai, mit cselekedtek, akkor meg már mit volt mit tenni, tanácsosabbnak látta ő is, ha minél gyorsabban haladnak. Salamonnak ugyanekkor jutott eszébe a húsz évvel azelőtti álma, elmesélte Zadoknak, a főpapnak, az pedig azonnal megértette a jelentőségét – rohant a templomba, kereste a frigyládát, hanem annak már bottal üthették a nyomát. s hiába vezette maga a király az üldözőket, beteljesült a jóslat. Menelik hazaérkezett Etiópiába, melyről anyja lemondott a javára, s az ország a negyedik a századig, az első térítők megérkeztéig Mózes törvényeinek egy nagyon régi változatát követte; a ládát aztán a keresztények valamikor a középkorban elrabolták tőlük és Akszumba került, ahol a mai napig őrzik. Izrael Háza pedig kitaszított lett, falasa.

– Szerinted van ebben tanulság?

– Nem tudom – ismerte be Abajnes. – Tanulságot csak a múltból lehet levonni, ahova én nemigen látok. Ha a frigyláda eltűnt, márpedig a babiloni fogság után többé nem esik róla szó, akkor nehéz ennek a jelentését megfejteni. Ha viszont nem tűnt el, hanem már előtte a zsidóság egy másik, archaikusabb ágához került Salamon bűne miatt, akkor vele a választott nép címe is át kellett hogy szálljon Etiópiára, épp csak a nyomát nem lehet fölfedezni a történelmünkben.

Van Aszmarában egy termékeny csík, ami az olaszok által épített egyetemnél kezdődik. Ez a sáv időtlen idők óta egy folyómedret kísér, melynek neve Mai Bela. Itt még a huszadik század végén is erdők húzódtak, nedvességben gazdag, termékeny volt a talaj, csak aztán 1980-ban jött az etióp hadsereg, és kivágta a fákat főzéshez tűzifának. Ennélfogva ami folyó volt itt hajdanában, ma legfeljebb csörgedező erecske, az év javarészében vizesgödrök és medencék füzére, melyek csak akkor tűnnek el a száguldó sár alatt, ha felhőszakadás van. A meder északkeletnek kanyarog, el a fővárostól, átvág egy szeles és tágas lapályon, majd tizenkét kilométerre Aszmarától és kettővel egy nagyon régi település alatt, melynek neve amúgy fehér kereszténytyet jelent tigrinya nyelven, elér egy olyan részt, ahol feltorlódik és megmélyül a víz; a most ide-oda kanyargó ér alakjából látni lehet, hogy egy széles medence lehetett itt valaha. A túlparti sűrű nádasban szövőpintyek százai sürögnek. Az innenső, falu felőli oldalon van egy kitüremkedő szikla, azon pedig egy meggyalázott emlékmű. Az ősi akszumi stílusban emelt obeliszk hat méter magas lehet, egy kis félkör alakú fal közepéből szökik fel; a talapzatán régebben volt egy fémtábla is, ezt azonban leszaggatták róla, a kőoszlopra pedig, jó méternyire a hegyétől, ráhúztak egy biciklikereket, nehogy valaki félreértse a helyzetet. Mivel alig jár erre egy árva lélek, az ember meg sem kérdezheti, kinek az emlékét őrzi ez a part... A hagyomány szerint a tanulmányútról, udvariassági látogatásból vagy behódolásból visszatérő Sába királynője itt szülte meg Izráel és Júda uralkodója fiát. Mivel pedig Hailé Szelasszié, az utolsó négus 1962-ben Meneliktől való származására hivatkozva annektálta Eritreát és taszította a két országot évtizedes polgárháborúba, az etióp megszállás idején az eritreaiak rendszeresen ezen az obeliszken töltötték ki a haragjukat. A folyó meg a nevét onnan kapta, hogy a királynő a szülés után így szólt kíséretéhez: ‘*mai bel*’ – ami annyit tett: ‘adjatok vizet’, vagy ‘adjatok egy borotvát’, mivel maga akarta elvágni a köldökzsinórt. Minderről egy könyv is szól, amit Szaúd-Arábiában betiltottak.

– És hol lehet beszerezni? – érdeklődött Dárday Gyula.

– Miért, talán elolvasnád?

– Hát persze.

– Akkor is, ha a határon elkapnának vele, megtalálnák a csomagodban, és egy hétre sittre vágnának érte?

– Nyilván – felelte Dárday Gyula, aki mit sem tudott a sivatag felszíne alá épített forró szaúdi börtönökről. – Egy hét nem nagy ügy.

– No és ha tudnád, hogy a magadfajta kíváncsiskodók miatt a rezsim idegességében eldózeroltatná a soha meg nem ásott lelőhelyeket? Ez nem csak a vahabiták specialitása. Jelzem a törökök ugyanezt csinálták a szíriai kolostorokkal, az izraeliek meg... Hagyjuk. Nagy a tét, mindenki feszült egy kicsit. Nem elég, hogy a cionisták eltévesztették az Ígéret Földjét, hozzá még Mekka mellé kéne áttelepülniük, ha komolyan szívükre vennék a dolgot.

Dárday most már egy szót sem értett. Az éppen csak pislákoló tűz mellett ülő alak ekkor lassan felállt, vagy inkább fölmagasodott, egyik pillanatban elkezdett feltűnni alakján a hosszú zöld ruha, a másikban mintha semmi se lett volna rajta, és minden áttűnéssel egyre ismerősebbé vált, noha közben másodpercek teltek csak el. Közben egy pillanatra le nem vette róla a tekintetét.

– Megállj! – dadogta döbbenten Dárday Gyula. – De hisz ez te vagy, te vagy az!

Az egész táj, a ház, a jelenet, Tomás Ruiz Fagundez és Abajnes ekkor eltűnt, mint a szappanbuborék, ő pedig ott találta magát a száraz fűben egy olajfa alatt, Tábara és Mombuey közt félúton az éjszakában; fölötte fenyegetően szikrázott a Tejút, a hosszú nászi fátyol és halotti lepel. Felkapta a zsákját, azonmód megindult, mint akinek szemét vették, erőltetett menetben trappolt reggelig, majd rohant estig, míg csak ki nem szaladta magából az első hideglelős felismerést. Többé nem érdekelte, vajon a napszúrásba halt-e majdnem bele, vagy egyszerűen csak érzéke van hozzá, hogy olyan ügyekbe keveredjen, amelyekhez nem bír felnőni, kikerülni őket mégis árulással érne fel; nem az volt a kérdés, vajon a gyökértelenséget is el lehet-e veszíteni, hanem hogy miként kapaszkodjon valamibe az alóla kisikló lejtőn, erre azonban hátralevő éveiben már nem találta meg a választ. Ebben a pillanatban kezdett el hasonlítani Ulrich kollegára, a lecsúszottság már csak étvágyának élő bajnokára.

Cebreiro közelében, háromheti szüntelen vándorlás után a maga csöndes, sötét és jeltelen módján végül mégiscsak megvilágosodott. Valamire rájött. Az egész nem volt bonyolultabb, mint a tájék, ahol – ezúttal a szabad ég alatt – éjszakára ledőlt. Egy vaslábakon álló hatalmas öntözőtartály alá terítette le a derékalját, mert ha az ódon szerkezet éjjel felborul és agyonnyomja, akkor nemhiába jött ide, ha pedig reggel ismét felébred, abból tudni fogja, hogy tovább kell keresnie a halálát, míg csak össze nem futnak valahol. A sötét éj fölé azonban megint csillagokkal gazdagon kihímzett takaró borult, keresztben a Tejút hosszú, ködös fátylával, amely ezúttal úgy vágott át a mennybolton, akár egy távoli, elhúzódó körmenet. Dárday soha nem érezte, amit majd a lánya harminc esztendő múlva, hogy az űr iszonyúan üres és félelmetes, tele nehézkedéssel meg mindenféle láthatatlan kacattal, azok pedig semmibe veszik, mert a legkisebb közülük is mérhetetlenül hatalmasabb nála; helyette váratlanul két egyszerű tény jutott eszébe, mind a kettő kellően végleges és megnyugtató, vagyis célhoz ért.

Az első az volt, hogy az idő ábrázolásához nem elég a vonal, mert ha fogalmát a változásból vezetjük le, a teljes lényeget a puszta időrend nem képes megjeleníteni. Ez elég vadnak tetszett ahhoz, hogy egy darabig elcsuklózzon vele, miközben örvendező csodálkozás töltötte el, mert a fogás, amit ezen a sikamlósan elvont lényegen talált, szilárdnak bizonyult, nem engedett, s mindössze annyit mondott ki, hogy ha a jelenségeknek a manifesztációk hosszú egymásutánjában vannak azonos alakváltozatai, akkor ezt a másfajta rendet is ábrázolni kell a fenomenológiának.

Mostanára agyonpihentetett elméje csakhamar újabb megoldással rukkolt elő. A csillagmiriád örökkévalóságát fektéből nézegetve, az éji neszekre hallgatózva ugyanis mindenféle csinnadratta nélkül is igaznak tűnt, hogy ha nincs rend negentrópia nélkül, továbbá a mindenség képletei nem változnak, és kibontakozása csupán magukban örök szabályok sorrendje, semmi egyéb, akkor egy ilyen örökkévaló, eleve kész, mert változni nem kényszerülő szabályrendszer a legtöményebb negentrópia megtestesítője maga is. Forrás nélkül nincs patak, ennek az alfától az ómegáig mindent magában foglaló képletnek pedig már az ősrobbanás előtt léteznie kellett, mert lehet a mindenség képes a változásra, bomolhat le teljes

rendezetlenséggé valahol a legeslegtávolabbi, már nem is kozmikus jövőben, ennyi tökély azonban csak a legkristályosabb rendből jöhetett létre, és ebben volt valami gyógyítóan teljes meg vigasztaló. S mivel a tücsökzenére elaludt észrevétlen, éjfél után pedig továbbra sem érzett mást, csak felelőtlen boldogságot, sőt pirkadatkor azt is nyugtázhatta, hogy a tartály fölötte még mindig a helyén áll, a korai napsütésben jókedvűen megmászta az utolsó hegygerincet, két nap múlva pedig becsoszogott Santiago de Compostelába. Itt azonban hamar elege lett a zarándokok nyughatatlan áradatából, ezért úgy döntött, hogy tovább bandukol Európa peremére; mikor aztán három nap múlva odaért, csak ült Finisterre-ben a végtelen víz szeles partján, körülötte a napsütésben kecskék legelésztek a füves sziklákon; keresett egy néptelen helyet, hadd csurogjanak le a könnyek az arcán, mert ott volt vele szemben az Atlanti-óceán, a túlfelén már Argentína, de a múltba nem vezetett vissza út. Itt minden egy hátráló árnyról szólt, érte és miatta, és hiába látták Hitler szellemét most már egy buenos aires-i villában kísérteni, a méreg hatástalanította magát: ez volt a búcsú pillanata.

3

Miután azzal a mondattal a szívében tért vissza a nyugati tenger mellől, hogy bízzatok, mert Isten lehetséges, Dárday Gyula életében minden megváltozott. Ez az egyetlen csendes kijelentés felforgatott mindent, fejéről talpára állítva a mindenséget. Igaz, egyetemi adjunktusnak semmi köze a valósághoz, megvan neki a sajátja; téveszmékben fürészteni az ártatlanokat különben is bocsánatos szórakozás, egyrészt mert az ilyesmit a hivatalos változatnál valamennyi résztvevő jobban élvezi, másrészt mert a diploma úgyis mindent hitelesít, odakint a nagybetűs életben pedig pont ugyanezért vécépapírnak se jó. Mindamellett az egyetemi élet nem nélkülözte azt a változatosságot, ami a hozzá hasonló félvilági alakokat ideig-óráig leköti.

Egy pletykaszinten ismert történelemmel a hátuk mögött Dárday Gyulát sem bántották a diákjai, mert anélkül volt közvetlen velük, hogy leereszkedővé vált volna, a bratyizás csábításának viszont sohasem engedett: mindig maradt benne valami távoli, ami megfogta a lányok képzeletét, a fiúkat pedig vetélkedésre sarkallta. Már az első órán megmondta a csoportjainak, hogy nyelvet legjobban az ágyban lehet tanulni, az ágyáig azonban csak Hibácska Erzsébet jutott el, ő is csak nagysokára, nem utolsósorban azért, mert bakfiskora óta tudott spanyolul, tekintve hogy a kispesti két tannyelvű gimnáziumban végzett.

A dolgok elébe vágva, Hibácska József ugyan világéletében tagadta, hogy egy kutyáról nevezte volna el a lányát, ám ahogy az lenni szokott, senki nem hitt neki. A dolog úgy esett, hogy egy darabig volt egy Rohrspatz nevű pulija, mert egyszer félrehallotta, hogy valaki piros passzt mond lent a téren, ahol sakkozni kellett volna az öregeknek és snúrozni a fiataloknak, helyette viszont mindenki ultizott, ennek azonban mindaddig nem volt jelentősége, míg rá nem kapott a kártyára maga is, előbb csendes, majd kétségbeesetten sziszegő megfigyelőből szenvedélyes játékossá lépve elő. Aznap is, mikor a felesége szülni vonult be az Üllői úti klinikára, rablóultit játszottak előbb gyufában, majd nagyban, tízforintos alapon, és csak úgy röpködtek a renonszok, kontrák meg rekontrák. A zenekedvelő Hibácska József szemöldökét emelgetve éppen elkártyázta a felesége panofix bundáját, mikor esti harangszóra megszületett a lánya, de mikor a jó hírt szerencsekívánataival együtt telefonon tudtára adta az ápolónő, aki még a tippet is a gyermekágyas anyától kapta, vajon merre találhatja a boldog apát, éppen rossz volt a lapjárás. Ezért mikor hárman is megkérdezték tőle egymás szavába vágva, fia vagy lánya született, majdnem sírva azt felelte: – Erzsébetli.

Aminthogy nem volt igaz az sem, hogy nemcsak a felesége bundáját, hanem magát az asszonyt is egy pakli rossz lapon veszítette volna el. Garamvölgyi Lilinek ugyanis elege lett az örökös operaáriákból, lévén az az álláspontja, hogy a dalszínház két műfajból is a legrosszabbat egyesíti, és egyszerűen megunta az ura hóbortjait, melyek főleg akkor törtek ki rajta, ha nyerésben volt – egy ízben még egy versenyzongorával is hazaállított, Lilike azonban másnap reggel Bösendorferestül kivágta elkeseredésében, mert végképp betelt a pohár. Hibácska Erzsébet csak arra a varázslatos éjszakára emlékezett az egészből, mikor lefekvés után az ágyából kilesve megpillantotta az ormótlan gyöngyfekete hangszert a nappaliban, egész éjjel dorombolni tudott volna a boldogságtól, mit vett neki az apja, másnapra azonban mind az ajándék, mind az ajándékozó egyszer s mindenkorra eltűnt az életéből, hogy utóbbi helyét idővel Kapsolon Péter vegye át. A Saljapin-lemezek sorsa ezzel megpecsételődött.

Igazából sosem értette meg, Hibácska József hogyan mondhatott le róla, miért választotta helyette, a lánya helyett a kóklerek életét, ettől fogva azonban úgy mindenkinek mutatkozott be, mint aki árva. Garamvölgyi Lili erre nem szólt egy szót sem, a szülői értekezletekre is mindig maga járt, noha az osztály rendberakásához felajánlani nem tudott semmit; ez Katinka néni, az osztályfőnök, meg az apukák műfaja volt, akik kifestették a termet

egyetlen mosolyáért, vagy legalábbis a gyerekük kedvéért úgy tettek, mintha belemennének a játékba. Zsizsi tehát korán rájött, hogy belőle soha nem lesz a tanító néni kedvence, ha legalább a padok vázát le nem mázolja a nevében valaki. Hiába voltak kitűnő jegyei, a rivaldafény mindig másnak jutott, mígnem egy nap megunta, hátratette a kezét, és többet nem jelentkezett. Ekkor végre felfigyeltek rá is, Katinka néni pedig az iskolapszichológushoz küldte, mivel motiválatlan gyerekanyaggal nem kívánt foglalkozni. A pszichológusnő a vizsgálat után behívta a gyerekanyag szüleit, három perc alatt kiderült, mi a probléma, de segíteni természetesen nem tudott. Ezért még vagy negyedóráig beszélgettek, részben már az iskola előtt, ugyanis letelt a munkaidő és mennie kellett volna, Garamvölgyi Lilinek azonban még kérdései voltak, s tanácstalanságában a fogát csikorgatta, hogyan segítsen a lányán anélkül, hogy az osztályfőnököt bemártaná. Végül elbúcsúztak, majd Kapsolon Tünde átsétált a túlsó járdára, ahol az öccse már várta zsebre dugott kézzel.

– Ez ki volt? – kérdezte kíváncsian.

– Egy betegem.

– Nem ő, a másik.

– Ja? Az anyja.

– És mikor jön legközelebb?

Mire a nővére ránézett, majd megjegyezte:

– Te nem vagy normális.

Kapsolon Péter azonban már döntött, sőt halálosan komolyan gondolta, hogy ezzel a nővel meg kell ismerkednie, mert még sosem volt kész pusztán attól, hogy valaki így menjen végig az utcán. Addig szekálta a testvérét, addig udvarolt neki, míg az el nem árulta, hogy hívták a kislányt, és mi a lakcíme; mindez ott volt a jegyzőkönyvben, nem kellett messzire mennie érte. Ezenközben továbbra is kitartott amellett, hogy ép ésszel nem szabad ilyen darázsfészekbe nyúlni, az öccse végzett társadalomkutató, ennyit már tudhatna az emberekről. Alig jött ki az egyetemről, előtte az élet, kézről kézre adják, mindene a szórakozás, mi ütött hirtelen belé?

Harmadnap Kapsolon Péter nagyot fújt, felöltötte a legszebb sötétkék öltönyét, hozzá ropogós fehér inget húzott elegáns nyakkendővel a kék egy leheletnyivel estibb árnyalatában, meg fényesre suvickolt fekete cipőt. Váll-lapot nem viselt, ámde ennyi is elég volt hozzá, hogy mikor becsöngetett a Nyúl utcába, Garamvölgyi Lili végigmérje a makulátlan tengerésztiszti egyenruhájában, majd így összegezze első benyomását:

– Maga jött a biztosítótól? Beáztam, de ennyire azért nem.

A családi legenda úgy folytatódott, hogy mikor Kapsolon Péter megpillantotta a gyönyörű gyermeket hálóingben rumlizni a háttérben, azonnal beköltözött, hiába volt három évvel fiatalabb az asszonynál. Ezt a változatot Hibácska Erzsébet terjesztette jóval azután is, hogy a hálóingről átváltott pizsamára, majd végül az összes kinyúlt pamuttrikójára, amit csak orvul ki akart dobni az anyja. Létezett azután egy olyan változat is, hogy miután évekig élte az aranyifjak napsütéses életét, Kapsolon egy sport BMW-n érkezett a sorsdöntő találkozásra, míg azonban bevallotta odabent, hogy nem a biztosítótól küldték, a kocsit odakint fényes nappal ellopták. Ez lehetett volna akár igaz is, attól az apróságtól eltekintve, hogy szociológusoknak már akkor se tellett sportkocsira. Továbbá apai ágon egyesek fittyet hánytak a ténynek, hogy ez után a döntése után soha nem nézett hátra, mert szerintük megvolt az a tükörszerű képessége, hogy azt mutassa a nőknek, amit látni akartak benne; ennek viszont ellentmondott, hogy a lakás romokban hevert, Garamvölgyi Lili pedig egy hétesztendős kislány kedvéért olyan egyszál maga küszködött a végzetével, mint az ujjam, partinak tehát legjobb indulattal sem volt nevezhető. S végül tény volt az is, hogy az egyenruha láttán akkora pánik rohanta meg, amekkora süldőlány kora óta egyszer sem. Egy szempillantás alatt úgy érezte, elveszett, menten megnyílik alatta a föld, a parketta azonban nem tette meg neki ezt a szívességet. A nemleges válasz még jobban zavarba hozta, mire mintha láng öntötte

volna el az arcát, fülig vörösödött, ami nagyon jól állt neki. Abban azonban mind a három változat egyetértett, hogy mikor magához tért, talányosan megemelte a szemöldökét, elnevette magát, majd egyszerűen annyit mondott:

– Hát, ha már itt van, kerüljön beljebb.

Azt azonban az együttélésük sem változtathatta meg, hogy Kapsolon Péternek mindenről meglegyen a saját véleménye, mert nem hagyta nyugton a vére. A szociológia tudvalevőleg alkalmazott pszichológia, bár ha pszichológus lett volna, annak se lett volna több becsülete, lévén a lélektan lényegét tekintve biológia, a biológia elszabadult kémia, emez a fizika lebutított változata, a fizika pedig mindössze a matematika triviális, elvont gondolkodásra alkalmatlanoknak kitalált válfaja; ő különben is egy másfajta, nem természettudományos józan észben hitt. Lapozgatta a folyóiratokat, és arra gondolt: talán nem is lehet másként változtatni, csak képzeletben? Talán az egyedüli, amit a művészet adhat, egy másfajta, teljesebb világkép, mely éppoly szigorú logikára épül, mint a kísérletezők jóval szűkebb mindensége? És mindenkinek jogában áll arról vélekedni, amiről csak akar, hisz nincsenek tabuk - irodalom és globalizáció éppoly szabadon választható témák, mint irodalom és ökológia, mert mindhez megkülönböztetés nélkül jár támogatás a kulturális költségvetésből. Vagy legalábbis kellene járjon, ha már az adófizetők a lelkiismereti szabadság jogát a mi új kultúránkban egyedül a piacon keresztül gyakorolhatják.

A vita akkoriban éppen arról folyt, lehet-e hasznos a bölcsészet a tudományban? Az irodalom szerint igen, az ökológia szerint nem. Először is tisztázásra szorult, miféle ökológiára gondol az egyik, milyen haszonra a másik. Kiderült, hogy az irodalom a lelkiismeret szerepét játszaná a legszívesebben, máshoz ugyanis nem ért. Ez úgy hangzott, mintha órabérbe akart volna fájni, ami több szempontból is visszatetsző volt: akinek van lelkiismerete, nem kér a pótlékból, akinek meg nincs, nem tudja, mit veszít vele, különben sem hiszi, hogy elkelne neki. Másrészt viszont hasznos az lett volna a társadalomnak, ha az irodalom a képzelete, nem az erkölcsi fölénye jogán avatkozott volna a vitába, vagy azzal is. Erről viszont szó sem lehetett. Így maradt az a helyzet, hogy a toll dönt, majd viseli döntése következményeit. A felettes én szerepe nem hálás, de aki ezt választotta, miért csodálkozik? Mert lássuk be, szokta volt fejtegetni vacsora után, ez a helyzet. Míg környezeti válság nem létezett, az irodalmat a természet érdekelte, az ökológia nem. A viselkedéstan ma sem érdekli, sőt a lélektan se nagyon. Ír róluk, él az eszközeikkel, de nem tart igényt rá, hogy szakkérdésekben a véleményét kikérjék, egyenrangúként bánjanak vele, nélküle döntést ne hozzanak. A szélmalomharcok természetével ez nem fér össze, viszont állítólag nem is azért vívják őket.

– A kulturális termékek közül egyesek a felettes én, mások az ösztön-én megtestesülései a társadalom kivetített tudatában. A jövőképek műfaja például a szorongás, a múlt vizsgálata anamnézis a szó eredeti, platóni értelmében, lévén minden ismeret visszaemlékezés: kísérlet rá, hogy felidézzen valamit, aminél nem volt jelen. Bizonyos műtárgyak a fétis, mások a fixáció szerepét játsszák. Így teljesen jogos, ha a közmegállapodás szokásrendje szerint egy embercsoport kiválaszt az etikai szabálykészletből egy rá jellemző kazalnyit, majd a továbbiakban csakis ezek szerint játszik, mert a döntésük minősíti őket. Ám amikor ugyanez az embercsoport, választása színvonalának örvén, magának követeli a jogot, hogy olyan kérdésekbe is beleszóljon, melyeknek az életvitel helyességén kívül egyéb, például műszaki tartalmuk is van, akkor ellenállásra kell számítania. Ahogy a mérnök nem szól bele a maga ismereteivel, milyen elvek szerint alakuljon egy regényhős jelleme, ugyanúgy joggal várhatja el, hogy a költő se ártsa magát a tűzoltásba.

– Petőfi, aki megpróbálta, propagandafigura volt, szánalmas alak; ma leginkább haditudósítóként jellemezhetnénk, akinek se a piski, se a segesvári csata kimeneteléhez nem volt köze. A dolga nem is ez volt, hanem hogy a hátország figyelmét lekösse, elkötelezettségét ébren tartsa. Tudósítóként, lelkesítőként remekelt, bevonult a világirodalomba. Emberként helytállt, miközben életét áldozta azért a nevetséges, ám elkerülhetetlen tévedésért, hogy neki

katonának - is? - kellett lennie. Ösztöne oda parancsolta, ahol leghevesebben forrt a szabadság ügye, ám nem azért, mintha második hivatása lett volna, hogy forradalmár legyen, hanem mert a témát nem bírta kihagyni. Ez világosan kiderül, ha összevetjük a költő és hadvezér Zrínyivel. Micsoda árulkodó jelző az egyik, nem kevésbé árulkodó hiánya a másik neve előtt!

Végül aztán volt egy lánglelkű meglátása, amivel lerángatta a földre a fennkölt okfejtéseket. Azt mondta, a szenny mindaddig nem változik, míg be nem csönget a gázleolvasó után az egyik díjbeszedő az amazóniai adóért, a másik az ózonlyuk-adóért, a harmadik a jégsapka-adóért, míg a háztartásban nem lesz konyhapénz kérdése, magánügy a környezetvédelem. Egyedül a fiskális szemlélet drága minden hivatalnak, szól a szívéhez a bérből és fizetésből élőnek, a nagyvállalatoknak meg másféle visszacsatolás, mint amihez szoktak, mert a kereslet soha nem tanította meg őket félni. – Nekem mindegy, mitől fél, de szűköljön – tette hozzá a paprikás krumpli után újabb cigarettára gyújtva. – Különben addig garázdálkodik, míg nem ismer urat maga fölött. És ha az úr a vásárlói népharag, a dolog annál pikánsabb.

Hibácska Erzsébet ilyesfajta eszmefuttatások közepette serdült fel egy olyan otthonban, melynek melegével utólag sem ért fel soha semmi, noha az első perctől tisztában volt vele, hogy ez nem tarthat örökké, sőt jobb, ha önszántából távozik innen, mikor eljön az ideje, mint ha maradni próbál. A Nyúl utcában nem volt még egy olyan elvarázsolt lakás, mint az övék, mert a cinkéktől hangos kert felől is be lehetett járni a nagyszobába, s ha a konyhájuk kongott az ürességtől meg a hidegtől, akkor is volt egy belső lépcsőházuk gyönyörű régi, lapos lépcsőfokokkal, felkanyarodott az első emeletre, ott volt az ő szobája, vagyis inkább a könyvtárszoba, ahova tizenévesként felköltözhetett, olvashatott éjjel-nappal, nem zavarta a kedvteléseiben senki. Mivel az egész földszinten nem lakott kívülük egy lélek sem, a titkos kertet csakis ők használták, másnak kijárata se volt rá, a birodalmukat szegélyező téglafal pedig a Térképészeti Intézet hátsó szárnyának támaszkodott, ahonnan a műszaki rajzoló kopaszok tavasszal átfüttyögtek neki, valahányszor bikiniben kiült az ablakba napozni.

Anyja viszont a Képzőművészeti Főiskola könyvtárából hordta haza a híreket. Volt ott minden, amit könyvtárosok nemzedékei hordtak össze vagy herdáltak el, utóbbiaknak például a hűlt helye. Így a plakátgyűjteményt a nyolcvanas évek végén, a rendszerváltás fölfordulásában az akkori vezető tette ki a folyosóra, mondván, vigye, akinek kell, ők nem illetékesek rá, hogy tartogassák, különben is kevés a polcfolyóméter; így csak az a tizennyolc darab szecessziós nyomat maradt meg, ami véletlenül egy szekrény mögé hullott be, s utóbb ezeket adták kölcsön ország-világnak, mint kincses ritkaságot. Vagy az ugyanakkor elsinkófált óntálak, az anatómia tanszék kifőzött csontkollekciója, koponyák a fejlövés különböző változataival, egy komplett állatorvosi ló, valamint a Semmelweis bonctermével folytatott gyümölcsöző együttműködés földi maradványai. Vagy a Lyka-könyvgyűjtemény, amely csak véletlenül került az egyetem birtokába, ugyanis míg X meg Y azon vitatkoztak, kié legyen, megjelent a nevető harmadik, akinek a továbbiakban aztán a legnagyobb gondot az jelentette, hogy a magyar festészet doyenjének a könyvei javát éppenséggel nem a művészet, hanem a botanika tette ki. Vagy az az egyetemi csoporttárs, aki menedzseri szemléleténél fogva volt már a nemzeti könyvtár vezetője is, noha a fáma szerint a legtöbbet mégiscsak abból profitált, hogy a Sándor-palotából a kormányzói szárnyba fúrt alagúton át éjjelente fogadta a köztársasági elnök kiruccanásait. Vagy az államigazgatásból átemelt jogászok szabályozási rohamai által móresre tanított szenátus, miután le kellett nyelniük, hogy választás esetén két azonos számú szavazatot kapott jelölt közül az kerüljön az egyetem vezetésébe, akinek a neve előbb van a névsorban. Mindez jól beleillett abba a koncepcióba, hogy a leendő rajztanárok többé ne hallgassanak művészettörténetet, mivel az csak a Magyar Királyi Országos Mintarajztanoda és Rajztanárképezde elsőseinek volt való, valamint mert a közismereti tárgyak miatt már különben se volna fért bele a minisztériummal kutyafuttában láttamoztatott tantervbe, vagy hogy a Benczúr-teremben évtizedek óta beázott Lotz Károly freskója, de ez éppúgy nem számított hírnek, mint az Iparművészeti Múzeum hiányzó toronysisakja, amelyet szintén

szétrohasztott az ónos eső. Ha úgy tetszik, az égvilágon minden egyenesen következett Stróbl Alajos oroszlánnak öltöztetett kutyájából, mellyel annak idején az Epreskert melletti utcákban sikerrel hozta a frászt a környékbeliekre.

Ha azonban Dárday Gyula az összefüggések embere volt, Hibácska Erzsébet semmiben sem maradt el mögötte. Kekulé után szabadon, kémiatanári sürgetésre már a gimnázium harmadik osztályában képes volt a táblára felírni a paradicsom szerkezeti képletét – egy benzolgyűrű para-típusú, átellenes kötéssel, rajta két csommal –, tehát a közállapotok hallatára nem hátrált meg, hanem fölvette a kesztyűt. Mióta eszét tudta, Leibniz spanyol fogadtatástörténetét készült kutatni, nem azért, mert a kurblis számológép összeadóhengerét a neves fizikus tökéletesítette, hanem mert szülei sorsán keresztül a magáét meg a leendő unokáiét faggatta, és amit talált, az eredmény nem biztatta semmi jóval. Mivel nem hihette, hogy Isten csak az emberiség egy részét teremtette, a többi viszont valaki másnak a gyermeke, akit lehet nem szeretni is, elvetette a részrehajló teremtő alternatíváját: nonszensz, hogy kizárólag az üdvözülhessen, aki a megfelelő hiedelmi rendszer szerint él etikus életet. Ha viszont valaki erkölcsösen él, ám mégis pórul jár, akkor homokszem csúszott a fogaskerekek közé, és a tökéletes művet pillanatnyilag semmi nem különbözteti meg egy halom ócskavastól. Erre a képtelen állapotra találta ki hőse 1710-ben a teodicea fogalmát, mert tisztességes ember volt, aki azelőtt próbálta menteni a tettest, mielőtt még a szóbeszéd bizonyítatlanul rásütné a vádat. Ennek semmi köze nem volt a matematikusi csócsáláshoz, noha Euler addigra már előállt a königsbergi híd problémájával, nevezetesen hogy Isten nem teremthette az embereket pont ugyanilyennek úgy, hogy közben egyetlen sétával mind a hét hídon keresztezhessék a Pregel folyót, más szóval a teremtés lehetőségek és korlátok kiegyensúlyozott rendszere. Ez azonban sántított, mert logikára, mi több, emberi logikára kötelezte a világteremtőt, korlátozta, ami még nagyobb lehetetlen, mint amivel a dilemma szembesítette Eulert. Kezdett kirajzolódni, hogy a matematikusok azért elégedettek, mert eleve eldöntötték, ki a hunyó, éspedig pontosan abban a pillanatban, mikor a Teremtőnek sem adtak nagyobb szabadságot, mint a teremtményeinek; ez azonban csak egy lehetőség a sok közül, s az egyetlen igazság eszményével nem fér össze, akár a gráfelméletbe torkollik, akár nem. Aminthogy az olyan érvelés se jó semmire, amely elfogultságainktól függően vezet erre vagy amarra a következtetésre, gondolta Hibácska Erzsébet támadáshoz és védekezéshez egyaránt kedvetlenül. Pontosan így jutunk oda, hogy mi a különbség az optimista meg a pesszimista között? Semmi: mind a kettő azt hiszi, hogy itt és most a legjobb. És akkor még föl se tettük, hogy számtalan világ léte esetén ezeknek különbözniük kell egymástól, színképet alkotnak, egyesekben pedig a jó és a rossz aránya erősen különbözhet a miénktől. Azokban is ugyanezt hiszik?

Értelmiséginek lenni kínos ügy, mert az embert folyton állásfoglalásra kényszeríti holmi értékek nevében, amelyek vagy magántermészetűek és ezért összehasonlíthatatlanok, vagy a közösség kisajátítja egy részüket, és a tisztázatlanságok miatt kezelhetetlenné válnak. Hibácska Erzsébet, aki a rendszerváltás előtt öt perccel született és már a szép új világban nőtt fel, rémülten jött rá, hogy ez alól az ő nemzedéke sem kivétel, önszerveződés nélkül bedarálják őket is, akár a szüleiket, közös célokat keresve viszont csak az idejüket pocsékolják, mindenki annyira mást akar. A kezdeti diákmozgalmak megmutatták, merre vezet a kárhozat útja: ami egy baráti kör kritikájaként indul, egyre több pártfogót és befolyásolót nyer, majd tömegmozgalom, azaz szavazóbázis lesz belőle, amelyet kár lenne nemesebb célra föl nem használni, vagyis a párttá alakulás éppoly ésszerű, mint kényszerű lépés. Hogy azután a hétköznapi gyakorlatiasság mit művel egyes képviselők tartásával vagy egy hatalomra jutott társaság normáival, hogyan lehet átkelni ezen az ingoványon, amelynek nem is biztos, hogy a túlfelén még mindig ott az ígéret földje, ennek ügyében lázas kísérletezés folyt világszerte, noha az eredmények nem voltak biztatóak, és az egész gépezetet csak a még rosszabbtól való félelem működtette. Tehát tetszik vagy sem, ennek a bizonyos értelmiséginek nincs más választása, mint hogy tisztességes maradjon, ne feküdjön le se csábításnak, se erőszaknak,

hanem keresse azt a másik szép új világot, aminek a vágyából emez lett. Nincs megállás – ahogy a leninizmus elvetélt kísérlete nem volt a végállomás, a szociáldemokrata kapitalizmus, ez a kétfejű borjú sem lehet az. Már Hamvas megmondta, hogy akinek egy helyett két betegsége van, attól még nem lesz egészségesebb. És ezen az se változtat, ha például Latin-Amerika még annyira se lábalt ki a történelmi kereszténységből, mint Európa, mert a választék számukra is ennyi, ugyanakkor éppen a vagy-vagy, az eszi, nem eszi, nem kap mást kényszerzubbonya a bűnös. Mindenféle izmus gyermekbetegség, jó lenne minél hamarabb túljutni rajtuk; valamint nincs más igaz hit, mint a lelkiismeret, és Leibniz az ő prófétája. S ha bárki megpróbálta számon kérni rajta a nézeteit vagy jobb belátásra bírni, csak vállat vont és így felelt:

– De hát mit tegyek, ha egyszer ezt gondolom?

Radikalizálódását a szélsőségek jellemezték: valahogy folyton sikerült kilógnia a sorból. Mikor a biológiatanáruk – persze nő – beszélgető kört alapított, hogy felvilágosítsa a lányokat, tizenhat évesen még egyedüli volt közöttük, aki ha megerőszakolják, elvétette volna a gyermekét; három évvel később viszont megint ugyanez volt a helyzet, csak most már egyedül ő tartotta volna meg. Ezzel párhuzamosan ugyanis egy másik, sokkal jelentősebb pálfordulást is végrehajtott azzal, hogy előbb a lelkiismeretet szigorúan magánügynek minősítette, utóbb viszont bejelentette a csoportjának, hogy a transzcendencia az egyetlen közügy. Nem is aratott vele sikert, a dolog olyannyira egészségtelenül hangzott. Talán egyházat akar alapítani? Korai lenne, ámbár jól lehet keresni vele, azt mondják.

Ez a felismerés aztán nem is hagyta nyugodni, mert aggasztó nyomokra bukkant a kultúrtörténetben, mondhatni egy árnyékban maradt koncepciós per szellemi maradványaiba botlott minduntalan. Az értelem álma számára azzal kezdődött, hogy tizennyolc évesen cserediákként kikerült Hannoverbe, a kockára nyírt hársfák városába, ahol a herrenhauseni kastélypark távolában örökké ott bujkál a tavasz. Egy alkalommal elcipelték őket a városi könyvtár restaurátorműhelyébe is, majd titokzatos kádakban úszó kéziratok között barangoltak a délutáni félsötétben, hengerek és prések szorításában száradó fóliánsok néma csendjét hallgatták, miközben jól látta az ablakon át, hogy odalenn az udvar gyepén kövér nyulak legelésznek. Hogy felszítsa lankadó érdeklődésüket, vezetőjük érdekes műveket tett eléjük az asztalra, amivel a csoport kilenctizedét nem sikerült meghatnia, ő azonban a kiterített kézirat fölé hajolt, majd egyszer s mindenkorra rabul ejtette a kis hableány tizennyolcadik századi története, sőt még a kézzel festett miniatúrát is megnézhette bizonyítékul, noha előbb kesztyűt kellett húznia; ugyanis Jost Vandermeer kapitány 1756-ban Batáviából Goába áthajózva számolt be arról, hogy a szomszédos szigetek egyikének fövenyén kora hajnalban, nyilván egy áttántorgott éjszaka után, a kelő nap sugarainál erre a sellőre bukkant, akit a festmény azért ábrázolt rikító színekkel, hogy a máskülönben rendkívül szavahihető kapitány első megrökönyödését híven visszaadja.

A hableány négy hüvelyk magas lehetett és keservesen sírt, ezért Jost Vandermeer, hogy gondját viselje, egy pezsgőspoharat töltött meg tengervízzel, majd abba tette bele, mert magával akarta vinni Európába, hogy a világot megmutassa neki; ám a szomorú kis lény háromnapi siránkozás után meghalt, épp csak a története maradt fenn, mivel kereszteletlen lelkének nem járt se egyházi temetés, se sírjel. Hibácska Erzsébet beleborzongott a kísértésbe, hogy a néderlandisztikát is útba ejtve életét a rejtély kiderítésének szentelje, ám ekkor a levéltáros egy még érdekesebb darabot vett elő, a pillanat pedig elillant. Ez a darab volt az aranylevél, melyről látogatása idején a kutatók még azt hitték, hogy egy indiai maharadzsa küldte Anglia uralkodójának, mert megnemtámadási és kölcsönös segítségnyújtási szerződést akart kötni vele, húsz évre rá azonban kiderült, hogy a levelet Burmában adta föl I. Alaungphaya király, majd az két esztendeig kallódott a Kelet-Indiai Társaság postájában. Ezen a ponton kezdett a végzős diáknak fölsejleni, hogy ez a három történet, a sellőé, a

királyé, meg a Hannover-házzal hagyományosan jó kapcsolatokat ápoló Leibnizé valamiképpen összetartozhat, a dolgok miként je pedig az ő saját külön csontja lesz.

Ugyanabban az évben, 1756-ban Burma első ízben állt hozzá közel, hogy több királyságból egyetlen ország legyen. Góvinda szerzetes, a királyi asztrológus tehát felhagyott vele, hogy hableány alakú csillagképeket nézegessen, s hogy hasznossá tegye magát, tanácsára írt Alaungphaya a hannoveri házból származó II. Györgynek, aki ekkor az angol trónon ült. A leendő országegyesítő hitt az asztrológiában, de nem hitt az asztrológusoknak, ezért ágyúkat akart venni sok lőporral, ami virágzó kereskedelmet ígért az angolokkal, tekintetbe véve azt a sajnálatos tényt is, hogy a franciák már ellenfelének adtak el huszonhat löveget és még több lőport. A leszámoláshoz minden készen állt. Mire pedig véget ért az 1852-53-as második burmai háború, és az angolok végre nekiláthattak a birodalom újabb egyesítésének immár a saját szájízük szerint, itthon Európában már készülődött a wagneri forradalom, amiből azután a pszichoanalízis meg a mozi lett.

Az Agytröszt javarészt feledésbe merült munkássága nyomán, kétszáz évvel később derült ki, hogy nemcsak bármi megtörténhet, hanem minden meg is történik, noha a bekövetkezetteknek csak egy része tudatosul; ezt a részt hívjuk eseményeknek. Amiről csak egyetlen ember tud, az nem esemény, legfeljebb neki, mert elmondhatatlan, ám ugyanezért ellenőrizhetetlen is: hiányzik róla a közösség pecsétje. Ugyanakkor egy belövést, egy betegséget, egy a bordák közé hatoló kést mindig megelőz a tudatosulás mozzanata, egyszersmind szétválasztva a megfigyeltet a meg nem figyelttől, vagyis inkább az egyéni tudat zárványaitól. A történelem jellegzetesen ilyen végtermék – pókháló, melynek mintázatát az eseményekben találkozó szálak sorozata alkotja, de hozzá tartozik a közüket kitöltő hézagok intarziája is, s mindkettő egyetlen mozdulattal szétszaggatható, noha mindig lesznek új pókok, hogy a mintát hozott anyagból újraszőjék. Hibácska Erzsébetet mostanára az kezdte aggasztani, hogy mindez egy kijavítatlan logikai hiba műve, mert ha Burma történetéről valaki azt meri állítani, hogy a legjobban alakult, akkor eleve nem lehetett rá más megoldás, ha ellenben lehetett volna rá más megoldás, akkor nem a legjobb, ergo Isten kontár. Amiből viszont már le lehet vezetni, hogy ha nincs ruha a császáron, fel kell kötni az összes szabót.

A sarki közértben már megértőbbek voltak vele, mikor beugrott rágógumiért. – Erzsike, hallom, holnap érettségizik, mikor megy férjhez? – kérdezte tőle a boltosnő, miközben mérlegre dobta az előző vásárló párizsiját, hadd adódjon némi lendület is a dekákhoz. – Majd ha teherbe esek – zárta rövidre rosszkedvűen az el sem kezdett beszélgetést a lány. Záróvizsga ide vagy oda, előző nap istenien jót napozott a kertben, de elaludt a pokrócon, aminek következtében oly szörnyen leégett, hogy a fejbőre is hámlani kezdett. Meg is állapította a tükörben, hogy úgy fest, mint egy ködfoltos párduc, s hogy biztos ezért nem kell senkinek, pedig az érettségi szünet kezdetén, két héttel ezelőtt még szilárdan meg volt róla győződve, hogy azért nem fog tudni a matematikára odafigyelni, mert a májusi orgonaillat elvezeti hozzá is a királyfit, akire régóta vár. A Városmajor hatalmas fasorai halványzöldben pompáztak, akinek csöppnyi esze volt, élni akart, nyújtózni a fényben, a mellét kidomborítani és látszani. Helyette fogta a vasalót, nagy dérrel-dúrral kivasalta a matrózblúzát meg a kék aljat, amelyet másnap fekete körömcipővel viselnie kellett, nem is azért, mert nem engedte volna át ezt a bizalmi feladatot senki másnak, hanem hogy a tételsor émelyítő látványától végre szabaduljon, míg végül délutánra feladta az ellenállást. Erőt vett rajta a fékezhetetlen jókedv, kitört belőle az a ragályos nevetés, melyről híres volt a családban, mert minden táncra akart perdülni tőle, megőrjítette a férfiakat vele, a nőket pedig arra emlékeztette, hogy ők az urak a háznál.

Abban az évben a diákok magyar írásbelinek az Anyegint kapták. Ezzel nem is lett volna semmi baj, mert odahaza Garamvölgyi Lili becsületesen felkészítette a lányát, elmondott neki Puskin koráról mindent, elmagyarázta a felesleges ember alkatát és szerepét, a jellemeket és kölcsönhatásaikat, a lázadó sorsát, jutalmát és büntetését. Nem akart általa

megdicsőülni, legfeljebb azért imádkozott éjjel-nappal, hogy ki ne törjön rajta az apja vére, továbbá tudta, hogy Zsizsi utál írni, amit pedig a papírra odavág, az színtiszta macskakaparás, tehát részéről bármiféle végkifejlet eleve rendben volt. De Hibácska Erzsébet valamit mégsem tudott eléggé, mert csak négyest kapott az írásbelijére, a szóbeli után tehát odament az osztályfőnökéhez, és szóvá tette a dolgot. – Tanár úr, ez miért nem lett ötös? – Mert nem írtad le a tartalmát – felelte amaz. – Ja? – nyugtázta megvetően a vesztes, fordultában alkalmi copfjával majdnem kiverve a fiatal és még tapasztalatlan tanerő szemét. – Azt hittem, a tanár úr olvasta... – Azzal sarkon fordult és kisétált a gimnáziumból, hogy be se tegye a lábát oda többé.

Mindennek Dárday is tanúja volt, mivel a minisztérium kinevezte vizsgabiztosnak, egyben a bizottság elnökének. Nem szólt közbe, de megjegyezte magának a jelenetet, mert mulattatta a csitri szögletes igazságérzete. Hibácska Erzsébet ellenben nem jegyezte meg Dárday Gyulát, aki egy nyakkendő volt csupán az aznapi sok közül, sőt az öttagú bizottságból is mindössze az ellenség egyike. Így elkerekedett a szeme, mikor a felvételijén ismét összefutottak, a férfi pedig azt kérte tőle, hogy meséljen az Anyeginről, ezúttal azonban spanyolul. Azt hitte, rosszul hall, ám amaz vállat vont, megismételte a feladatot. – A múltkor ez a téma már ment magának – bátorította látszólag közömbösen, mert abban reménykedett, hogy az egymással trécselő felvételiztetők nem értik meg, a lány viszont igen. A rögtönzött csel bevált, nem is nagyon kellett támogatni a jelentkezését a késő délutáni összesítésnél, annyira jó lett az összpontszáma, bár Dárday nem értette, este miért jutott eszébe, hogy Lehrmannal tizennyolc évvel ezelőtt ezen a napon beszélt először és utoljára, s hogy aligha él már az öregúr. Egy teljes életet meg a fonákját kitöltő keresés foszlott köddé máris, mert az érettségin sem az jutott erről a bestiáról eszébe, hogy még egy gyönyörű csaló, aki egyedül azt nem képes adni, amit ígér, hanem konkrétan semmi.

Az embernek nem az a feladata, hogy jeleket hagyjon, hanem hogy közöttük eligazodjon. – Ha Szabó Lőrincet olvasnak, soha rá nem jönnek, mit kérdez Calderón; ha Borgest, akkor igen – szokta kezdeni Dárday a kedvenc szemináriumát a második évfolyamon. A *Dzsuang Szi álmá*ra gondolt természetesen, utána azonban a *Körkörös romok*ra, mert hogy Calderónt az ennedik kitevőre emelve mindenkit álmodik valaki, ez megint Borges műve volt, aki szeretett mindenből labirintust hajtogatni, megoldása viszont neki se akadt a saját túlbonyolított problémáira. Dárday Gyula tehát az elérhetetlen tökély meg a nem létező halhatatlanság sóvárgó vágyától gyötörve felásta a múltat, és úgy találta, hogy semmi nem azonos a róla kialakított képpel: az emberi szenvedés némaságra ítéltetett, az emberi viszonyok elmúlásra, mindössze az emlékük maradhat fenn, ám azt is meghamisítja valamiféle elképzelés, amely mást lát, mint ami van. Lorca cigányrománcai Nagy László keze alatt például Arany balladáira kezdenek hasonlítani.

– Jó reggelt, tanár úr! – nyögtek fel a diákjai, akik már tudták, mi következik. – Tragikus a lét – bólintott a megviselt férfi szórakozottan, mert a gondolatai rég másutt jártak. Kipillantott az ablakon, de nem azt látta, amit nézett, hanem egy több ezer méteres, hósipkás hegygerinc látványa tárult a szeme elé, elhatározta tehát, hogy követi a megérzéseit, bárhová vezessék. – Vegyük például az írás tapasztalatát. Mintha a hóhatáron túl történne valami az ember élményeiben, mindabban, ami addig egymásra rakódott, nem moccant, holt teherként nyomasztotta az átélőt. Most először kis megfolyásokban, azután egyre nagyobb patakokban elkezd csörgedezni a cselekmény, a vízerek egyesülnek egymással, ámde mi történik? Nem csuroghatnak arra, amerre akarnak, csakis lefelé, a legkisebb ellenállás irányába. Útjukat állják a sziklák, megannyi nehézség, kikerülhetetlen akadály, amit csak körbefolyni lehet, letudni, legyőzni nem. Ilyen akadály a jellem. Beleütköznek, nem lehet kitérni. Mi valamennyien egyszerre vagyunk zárak és egymás záraihoz kulcsok, csak azt nem tudjuk, melyik helyzet nyitját kinél kell keresni. Ezzel a keresgéléssel telik el az élet, és ennek a története az ezerarcú cselekmény, melynek egy-egy arculatát maguk is megírhatják egyszer. – És így

tovább. Egyesek unták ezeket az eszmefuttatásokat, mások azonban kínjukban imádták, mivel fogadásokat lehetett kötni rá, eljut-e a Calderónhoz az órán, s ha igen, milyen kiszámíthatatlan vargabetűkkel. Az senkinek nem jutott eszébe, hogy azért rögtönöz, mert készületlen, ennek azonban szintén megvolt az oka.

Dárday Gyula hiába tudta, hogy a siker semmit sem igazol, tudomásul kellett vennie: másoktól nem az különbözteti meg, amit vagy ahogyan csinál, hanem hogy eddig mindent megúszott. Ez a hosszú sikersorozat ért véget aznap, mikor lassan ható méregként szétáradt benne Hibácska Erzsébet látványa, hogy felforgasson és megváltoztasson mindent. Noha ezt eddig nem fogta fel, a múlt sikerei annyi boldogtalansággal jártak, hogy egyáltalán nem volt ellenére az új módi, a szerencsétlenkedésből felserkedő boldogság. Kezdettől fogva csodálta azt a magabiztosságot, amivel a lány magától értetődőnek vette, hogy a világ egy darabját neki kell majd újrateremnie, ő pedig hinni akart benne, mint egy örvényben, amely nem azért húzza magába, hogy megölje, hanem hogy életre keltse. Mindamellett mint a férfiaknak annyiszor, neki is volt egy küldetése meg egy célja, a kettő azonban csak olykor esett egybe – egy nyilvános meg egy titkos énje, a csillogó bonviván meg a csavargó dúvad, amely rejtekutakon tör előre, és nem törődik a következményekkel.

Az biztos, hogy eleinte Hibácska Erzsébet sem volt tisztában vele, hová tartanak, sőt tartanak-e valahova egyáltalán. Közönyét az évek során felváltotta ugyan némi érdeklődés, ám nehezére esett volna megfogalmaznia, mit lát ebben az alacsony, nagyfejű alakban, aki apja lehetett volna, ha nem lett volna hol elviselhetetlenül mamlasz, hol meg ugyanolyan jóságos a közelétől. Ezért lenézte, ugyanakkor apránként csodálni is kezdte a sokat látott, még többet szenvedett férfiút, és bár kezdetben maga előtt is titkolta, meg akart felelni neki, hogy a figyelmét megragadja és megtartsa. Ez a játszadozás eltartott egy darabig, mivel amaz félénk lett, tele számára új gátlásokkal: mintegy éppen újrakezdte az életet, egy második macskalét küszöbén. A mutatvány lassan ment, még abban sem lehetett biztos, hogy ők ketten egymással játszanak; a lány tehát haragudott rá és ridegségével büntette, valahányszor elvesztette a fejét, ám igazából abból jött rá, hogy a másik valamit érezhet iránta, mert az sohasem lázongott emiatt, nem is vágott vissza, noha nem látszott közönyösnek sem, épp csak nem lehetett a sodrából kihozni.

Így kerülgették egymást három hosszú éven át, amitől Zsizsi irgalmatlanul bosszús lett, türelmetlen, hogy nem bírja a másikat színvallásra kényszeríteni, és mert provokálva érezte magát. Egy időre ellene is fordult a szórakozottsága miatt, mert ösztönösen érezte, mennyi elvágyódást takar az ilyesmi. Dárday erre visszavonult, a lány pedig kiábrándultan legyintett – egy mozdulattal leírta, miközben keserűen ismerte fel, hogy az egyetlen érdekes ember az életében, épp mert magáról sohasem mesélt. Éles szemét ez nem kerülte el, sebzett kíváncsisága pedig már jóformán testi tünetekkel gyötörte. Dárday Gyula azzal ragadta meg a képzeletét, hogy magányos volt és tartózkodó, nem nyomult, mint a fiatalok, ettől pedig nemcsak vonzónak, hanem megbízhatónak is tetszett. Megállapodott embernek látszott, aki nem fordul meg minden szoknya után.

Negyedévben aztán a hallgatók már maguk kezdeményeztek. Elhatározták, hogy Tolcsva fölött, a Bodrog közelében kibérelnek egy nagy faházat három napra áprilisban, mikor a folyón nincs többé jég, és a füzesek zöld berzenkedéssel hirdetik a tavaszt. Dárday hátsó szándék nélkül segített nekik, amiben tudott, s kissé meglepődött, mikor megkérdezték, volna-e kedve velük tartani, de igent mondott. Vonattal zötykölődtek fel Sárospatakig, onnan meg kisbusszal ki a házhoz, ahol a fiúk meg a lányok kaptak külön hálót, neki meg egy kis szoba jutott olyan kőkemény derékaljjal, hogy diót lehetett volna törni rajta. Majd a társaság elment bort venni a környékbeli gazdáktól az esti tábortűzhöz, Hibácska Erzsébet azonban nem tartott velük, hanem ott maradt vele. El is indultak sétálni, le a folyópartra a fák közé; beszélgetés közben Dárday Gyula egyszer a lányhoz fordult, az is feléje fordította a tekintetét, és a férfi majdnem az ajkára tapadt a füzes árnyékában, ám visszahőkölt a tilostól. Mint

kiderült, Zsizsi is észrevette, mert jóval később fölemlegette ezt az estét. – Miért nem csókoltál meg? – ismételte egyre sírósabban, követelőzve, mint akik elmulasztottak valamit, és most már bottal üthetik a nyomát.

Az első nap ahogyan jött, el is múlt. Mind a ketten gondosan ügyeltek arra, hogy sokat, ám véletlenül se csak egymással nevetgéljenek, s mert tucatnyian jöttek a csapattal, ebben nem volt semmi feltűnő. Mire a marmonkanna kiürült, a társaság kissé elázott, úgyhogy már tízkor a vetett ágyat keresték, fogadkozva, hogy másnap megmásszák az első szembejövő hegyet. Hibácska Erzsébet teljesen természetesnek találta, hogy az ő érdekei mindenki másénál előbbrevalók legyenek, ezért mikor éjfélkor felébredt és úgy döntött, hogy ki kell mennie a mosdóba, nyomban szemet szúrt neki, hogy Dárday Gyulánál még ég a villany, tehát megállt a küszöbén, és eléggé barátságtalanul beszólt neki a nyitott ajtón: – Ezt el kéne oltania végre, tanár úr. – Amiben ott csengett a vád, hogy azért ébredt fel, mert hálótermük sötétjébe tűrhetetlenül beszüremlett a két lyukkal odább található tanári kuckó ragyogása.

Dárday meglepetésében eltátotta a száját, aztán meggondolta magát: szót fogadott, nem válaszolt az álmos gyereknek, az pedig köszönés nélkül eltűnt. Ez már az új nemzedék hangja volt, ártatlanság meg törtetés egymástól megkülönböztethetetlenül mutált benne, és nem számított többé, hogy a szülők azért lettek olyanok, amilyenek, mert két rendszer is a kapcájának használta őket.

A másnapi kirándulás nem sikerült valami jól. Ugyan hoztak magukkal ennivalót, de kiderült, hogy ebédre főzni kéne valamit, ha nem akarnak éhen maradni, ezért feltúrták a konyhát, és találtak is néhány lábost, így Dárday vállalta, hogy csinál nekik paprikás krumplit, majd felsorolta a hozzávalókat, azzal elküldött öt önkéntest a boltba. Venyigét keresett, begyújtott az öreg sparheltba, mire felcsapott a mennyezetig a füst, mert zavarában a sütőbe rakott tüzet. Hibácska Erzsébet kajánul figyelte, ám nem segített, csak mikor a fiúk meghozták a krumplit, a lányok pedig elkezdték hámozni, akkor villogott fürgén a kezében a bicska. Csípős kolbásszal meg friss kenyérrel a végeredmény egész ehetőre sikeredett, noha Dárday túl sok vizet tett alá; mindenesetre megkönnyebbült, mikor a megpróbáltatása véget ért, és nem kellett többet szerepelnie. Utána viszont már az esti máglyához gyűjtöttek uszadékfát meg kalandoztak újra el borért, s mire minden együtt volt, bealkonyodott. A vékony holdsarló meg az esthajnalcsillag ezüstje felért a mennyboltra, elkezdődött a szalonnasütés, borozás meg a politizálás. Ez utóbbinak a férfi egyáltalán nem örült, mert a vita hamarosan okoskodássá fajult azon, vajon a nagymamák pártja a fiataloké is-e, meg hogy az unokák legyőzik-e végre az öregeket ennyi szakadatlan és megállíthatatlan megújulás közepette.

Dárday vállat vont, a diákoknak pedig azt ajánlotta, lefekvés előtt olvassanak Arisztotelészt, mert nem a valóság ellentétes az álmokkal – az álmok meg a fogható a történéseknek mindössze két válfaja, de csak a kettő együtt a realitás maga. Az is köztudott, hogy az élet másolja a képzeletet, nem fordítva, mert csupán a fantázia alkalmas rá, hogy a dolgokat vissza is csinálja; az élet ilyesmire nem képes, tehát alacsonyabb rendű az irodalomnál. Ezzel aztán végleg kiverte a biztosítékot Hibácska Erzsébetnél, akit megzavart a saját gondolatmenetében ennyi képtelenség.

– Azt akarja mondani a tanár úr, hogy...

– Nem – szakította félbe Dárday Gyula. – Csak azt, hogy ne higgyenek senkinek, aki bármilyen ürüggyel el akarja maguktól csalni az álmaikat. Most minden arról szól: írd alá, hogy ez a világ, s benne a demokrácia a lehetséges világok legjobbika, és ha megteszed, nem bánod meg, mert kevésbé rosszul jársz, mint ha nem. Ez már csak egy lépés a zsarolástól.

– De hát ebben a rendszerben nem kell börtönbe mennie senkinek a véleményéért, nem?

– Mondjuk az a véleményétől is függ, de azért a dolog ennél bonyolultabb. Szólásszabadság ott van, ahol a rendszer elég erős ahhoz, hogy a megdöntése kockázata nélkül bevezesse. Ha nem lehet belőle forradalom, miért ne mondhatna mindenki azt, amit

akar? A Kádár-rendszer kabarékon át engedte ki a gőzt, ez itt most az újságokban meg a tévében. Mi a különbség? Más a technológia, a lényeg azonban ugyanaz.

– Szóval a tanár úr nem hisz a demokráciában?

– Nem én. Miért hinnék?

– Hát mert vele jobb, mint nélküle, nem?

– Nézze, elbeszélünk egymás mellett. Nekem definíció kell, ami a közmegállapodás alapja lehet, hogy aztán ez ne érthessen rajta ezt, az meg amazt holmi süketek párbeszédében, miközben egy csomó nevető harmadik vagyonokat keres a vitájukon. Mi a fene az a demokrácia? Többpártrendszer? Parlament? Szólásszabadság? Ezek együtt? Hol a közmegegyezés arról, mit jelentenek a kulcsfogalmaink? Én az emberben hiszek, nem rendszerekben, akárhonnan importálják is őket, és az emberi megosztottságot tekintve ez az ország siralmasabb állapotban van, mint bármikor. Miért? Mert tehetne, de nem tesz. És miért nem tesz? Mert elhiszi, hogy úgyse sikerül. És miért hiszi el? Mert maszlagon tartják, anyatej helyett tápszeren, még vitázni se tud normálisan. Hogy lehet ott beszélgetni, ahol az alma az egyiknek körtét, a másiknak békaugrást jelent?

– Népuralom? A nép hatalma?

– Ez nem Görögország, kisasszony, jó reggelt kívánok. Eltelt kétezer év. Maga úgy látja, hogy itt a nép az úr? A népének egyetlen választása van: lutrival eldöntheti négyévente, kiknek az uralmát kívánja maga felett.

– Jó, akkor a tanár úrnak mit jelent a demokrácia?

– Egy olyan rendet, ahol a többség védelmezi a kisebbség jogait, például. Nem a haszonszerzés új kereteit, hanem az emberi védelmét az emberi fenyegetése ellen. Gazdagok és szegények közmegegyezését arról, hogyan ne tegye mindkettőt tönkre a kapzsiság. Ez fontosabb volna a hatalomgyakorlás formáinál. Lát bármi ilyesmit? Mert én nem, tehát nekem itt nincs semmiféle demokrácia.

– De hát ez nevetséges! – robbant ki Hibácska Erzsébet, miután észrevette, mennyire untatja a többieket ez a szőrszálhasogatás, viszont felháborította a lehetőség, hogy a kannás bor miatt ne juthassanak egyről kettőre egy végre fontos ügyben. – Bevezet egy új értelmezést, utána meg számon kéri, amiért a többség nem azt követi?

– Bocsánat, én csak a szólás jogával élek, érvelek a nézeteim mellett. Akinek nem tetszik, nem fogadja el őket, viszont értsünk abban egyet, hogy nem a tetszés dönt az érvek igazáról. Ez egy. Kettő: azt állítom, hogy egymás tisztítótüze vagyunk, a salaktalanítás lángjaiban égünk. De maguk sem olyan tehetetlenek, mint hiszik. A másik kondérja alatt mindenki lecsavarhatja a gázt. Na, jó éjt.

Otthagyta őket, klaffogva elindult az éjszakában a házak felé, Hibácska Erzsébet azonban utána eredt.

– Hogy értette a tanár úr, amit mondott? – firtatta félig enyhültebb hangon, félig ellenségesen, amikor kettesben maradtak.

– Nézze, a mások ítéletét mindenki harmadolhatja, egyedül a sajátját nem – ismételte Dárday tehetetlenül. Megállt, széttárta a kezét, hátha úgy érthetőbb. – Ezt régebben szolidaritásnak nevezték. Kövezzenek meg érte, akkor se tagadom le: saját magát pusztítja el az a társadalom, amely az egy mindenkiért, mindenki egyért elvét képtelen a gyakorlatba átültetni. Ha nem hiszi, nézzen körül.

Mintha összebeszéltek volna, hogy ennek a végszónak egyszer el kell hangoznia valahol, valamikor, Hibácska Erzsébet hirtelen úgy érezte, mély álomból riad fel. A hullámverés hipnotikus évei után, melyek serdülőkora óta kínozták, váratlanul elsimult a tenger, ő pedig meglepetés nélkül döbbent rá, hogy bárhová is került, hazaérkezett. Az, hogy Dárday egy muskátlirózsaszín gumipapucsban áll előtte, ő pedig pont egy fejjel magasabb nála, semmit sem vont le a megfejtés izgalmából.

– Nekem abban kell hinnem, amiben nem hiszek. Ez a feladatom – vallotta be a férfi szorongva, mert úgy szégyellte ezt a zagyvaságot, mint hajdan a bepisilést. Ő pedig ebben a pillanatban értette meg, hogy ezt az embert kereste a sokaságban; ez sodorta őket egymás mellé, ez a közös bennük, és nem egyéb, csakis ez tehet róla, hogy itt vannak. Minden más eltörpült emellett a felismerés mellett.

Egyedül a valóság nem hasonlít az álmokra, ám épp ettől igaz. Ezen az estén pedig Dárday Gyulának is be kellett látnia végre, hogy régimódi érzések ide vagy oda, inkább vállalja a kosár kockázatát, mintsem ez a lassú haldoklás egyetlen nappal is tovább tartson.

– Én négy éve szeretem magát – mondta Hibácska Erzsébetnek akadozva, megrendülten. – De nem akartam elkapkodni, nehogy túl hamar vége legyen.

Éjjel hideg szél fújt a folyóról, mind a ketten vacogtak, összebújtak a faházban a tanári szoba priccsén. A lány olyan mozdulatlanul feküdt mellette a sárga pulóverében, mosollyal a szemében, hogy Dárday a mellére tette a tenyerét. Egyikük sem mozdult, áradt belőlük a boldogság meg a béke. Végül Hibácska Erzsébet szelíden eltolta az ejtőernyős kezét.

Másnap a korai verőfényben hangosan nevettek a mályvák, a fenyves vörös kérgén túl kéken lengett az ég, míg előtte sötéten kapálózott a tűlevelek feketészöldje. Zsizsi megvizsgálta a lelkiismeretét, de tisztának találta. Tetszett neki a férfi bumfordisága, az egyszerű áhítat, amellyel kívánta őt, és amelyet szívesen viszonzott. Nem érezte úgy, hogy elcsavarta volna a fejét. A nőnek földiből égivé kell válnia, hogy megszerezhesse a párját, égiből viszont vissza földivé, hogy megtarthassa, ez azonban nem jelenti, hogy azonosul is a szerepével – a dolgoknak vagy szaguk van, vagy helyük, nincs harmadik út. Másfelől lehet, hogy ez az idegen a fájdalmat keresi, és akkor kicsoda ő, hogy megtagadja tőle? Miután visszaértek Pestre, egyre több időt töltöttek kettesben, s mikor Dárday egy nap megkérte a kezét, egyszerűen és határozottan mondott igent neki, már csak azért is, hogy rácáfoljon az anyjára, aki egész életében azt hajtogatta: ha valakinek annyi doboza van, mint a lányának, soha nem megy férjhez.

Ezt a döntését később sem bánta meg, noha a kép idővel árnyaltabbá vált, és feltűntek benne olyan vonások is, amelyek kezdetben még nem voltak kivehetők, például hogy a férje öt év házasság után egy hajszálat is észrevesz majd a mintás kőpadlón, s valahányszor felemel egy pormacskát a földről, az őrületbe kergeti vele. Ennek azonban megvolt a maga egyszerű oka. Ötvenöt esztendős korára a férfi húsz éve megállapodott agglegényként élt, s mikor végül Hibácska Erzsébet odaköltözött hozzá és felforgatta az életét, ugyanúgy foggalkörömmel küzdött a rigolyáiért, mint az elkerülhetetlen boldogság ellen, hogy végre feladhassa őket. A lány ugyanis okos volt, értelmes és fogékony, egyfolytában csodálatos: Lope de Vegánál meg az ágyban egyaránt otthon, nem jött zavarba sem a konyhában, sem az államvizsgán, nem ejtették a fejére, nem szerette a játszmákat, élesek voltak a határai, valamint tudta, mit nem akar. Emellett kedves volt és gondoskodó, élénken lángolt benne a tűz, éreztette a férfival, hogy viszontszereti, abból meg rég kinőtt, hogy a bogáncsot, a nebáncsvirágot, vagy a piócát játssza. Így aztán rengeteget nevettek egymáson meg a világon, míg csak rá nem jöttek, hogy van mit tanulniuk egymástól, vagyis összeillenek, ha már üstökösként tűntek fel egymás egén, mindenki más számára láthatatlanul. Az egészben volt valami a gellérthegyi majálisok körhinta-lobogásából, virsli meg vattacukor, míg csak az óriás ringlispíl meg a hajóhinták helyére oda nem épült a földalatti víztározó.

Egyelőre azonban még messze nem tartottak itt, és ennek szintén egyszerű magyarázata volt. Az, hogy a kezét elígérte, Zsizsi észjárása szerint egyáltalán nem jelentette, hogy bármi mást is sürgősen vele adjon. Nem siettette semmi. Kézenfogva andalogtak a Körúton, néha elmentek táncolni, hogy egy névtelen bár mélyén összebújva ringatózzanak a zene lassú ütemére, miközben nem arra, hanem egymás szívdobogására füleltek. Ez a lassú ismerkedés ínyükre volt, és teljesen természetesen alakult úgy, hogy egyszer a Nyúl utca felé bolyongtukban bekanyarodtak Garamvölgyi Lilihez is, aki éppen otthon rakosgatott. Szeme se

rebbent Dárday láttán, megkínálta őt is üres tökfőzelékkel, mivel éppen az volt készen, s míg azok ketten a hideg konyhában a viaszosvászonnal leterített régi konyhaasztalra hajolva ettek, csendesen fel-alá járkálva állapította meg, hogy a lánya nemcsak egy idegen férfit hozott haza bemutatni, hanem boldognak is látja mind a kettőt.

Ezt a súlytalan ismerkedést azután további bejelentetlen látogatások követték, ahogy a dolog kezdett komolyabbra fordulni. Dárday lezártnak tekintette a lánykérést, ugyanakkor nem értette, mit jelent az igen, ha nem kölcsönös előrenyomulást, ennek azonban kevés jele volt. Nem tudta, hogy Zsizsi a tulajdon tapasztalatlanságától tart, nem akar csalódást okozni, és hogy mindenekelőtt időt szeretne nyerni, hátha valami véletlen helyette mindent megold, így vagy úgy; végtére az igenből lehet még nem is, egy kis várakozásba pedig még senki nem halt bele. Ugyanakkor mivel kemény fából faragták őt is, Garamvölgyi Lili egy-két kurta válaszából megsejtette Dárday Gyulában a vadembert, méltányolni kezdte, miután magába nézett, és több hasonlóságot fedezett fel kettejük között, mint szerette volna. Ezen túl meggyőződése volt, hogy a lányának ez az egyetlen esélye rá, hogy családja legyen – nem normális család, hanem olyan, amilyen, az egyenletbe Hibácska Józsefet mint ismeretlent is beleszámítva. Zsizsi odahaza nehéz esetnek számított a pedantériájával, a maga vasalta fehér blúzaival, amelyek gallérja úgy koronázta meg kedvenc norvégmintás kardigánjait, akár tejszínhab holmi tiltott édességet. Hogy ehhez lófarokba kötve viselte a folyton frissen mosott fekete haját, a körmét meg előszeretettel lakkozta olyan vörösre, mint a pávián segge, legalábbis az otthoniak mérvadó véleménye szerint, az ezek után magától értetődött. Még vaskalaposabbnak hatott, hogy tizenöt éves kora óta maga mosta a fehérneműjét, semmiféle testi dolog megbeszélésébe nem bocsátkozva anyjával, nem mert nem bízott benne, hanem mert nem érezte úgy, hogy az ilyesmi rá tartozna vagy meg kellene osztania vele. Egyszerűen mióta felnőtt, komolyan vette ezt a váratlan fordulatot, amin nem volt mit rágódnia.

Talán mert úgy érezte, hogy egy újszülöttért bármit érdemes kockáztatni, Garamvölgyi Lili egész jól fogadta, hogy a lánya egy huszonhat évvel idősebb férfihez készül hozzámenni. Kapsolon Pétert azonban kilelte a hideg a gondolatra, hogy a veje idősebb legyen nála. Noha nem esküdtek meg soha, Zsizsit a saját gyerekének tekintette, s az első perctől aggasztotta, miféle új világrend van kibontakozóban, ha neki el kell veszítenie a tekintélyét, hogy ezt a prücsköt boldognak lássák. Mikor amaz elmondta odahaza, miként döntöttek, egyáltalán nem örült a hírnek. – Miért érnéd be valaki más maradékával? – kérdezte kifürkészhetetlen fintorral. Bár Hibácska Erzsébet a bizalom jeleként elmesélte ezt neki, Dárday Gyula nagyon elszégyellte magát, mert megértette, hogy leendő apósának soha nem lesz elég jó, és ez óvatosságra intette. Nem is csalódott, mert első találkozásukkor Kapsolon úgy nézett rajta keresztül, mint az üvegen, majd hadonászva folytatta korokkal előbb megkezdett, sehová sem vezető gondolatmenetei egyikét:

– Az egy dolog, Lilike, hogy a materializmus mára lenyomta a képzeletet, kitoloncolta mindenünnen, kilakoltatta és fölélte a maradványait is; egy másik pedig, hogy a fantázia gumiszerű, csak visszanyomni lehet, elroncsolni nem, s minél nagyobb erővel próbálja sarokba szorítani valaki, annál inkább számíthat rá, hogy a felhalmozott feszültség egyszer csak kirobban. Arra viszont, hidd el, nincsen receptje senkinek, miféle alakot ölthet ez a feszültség, mert a keletkezése mibenlétéről halvány sejtelme sincs annak, aki fél az ismeretlentől. Ez a szál az indítékok szövevényébe vész, úgy bizony. És nem veszik észre, hogy a politika az egyértelmű tények mítoszán alapul! Mi ez a hiedelem? Annak a reménye, hogy egyes dolgok nem szorulnak bizonyításra, mert csakis egyféle módon magyarázhatók. Mindkét fél ezt a fantazmát keresi a lökdösődésben, az egészben azonban a kiszorítósdi vágya a legleleplezőbb. Hát nem látják, mennyire silány ez a kísérlet? Aki a szegényeken segít, egyedül annak a tettei nem szorulnak bizonyításra! Olyan nehéz felfogni, hogy ezt a felismerést keressük valamennyien? Igen, mert magát a politikát teszi fölöslegessé! Aki idáig

eljut, nem akarja többé a cécót, elkedvetleníti a téboly. Leszáll az össznépi körhintáról, Jézust választja, nem a császárt. Tanulhatnának is tőle az egyházak!

Majd nagyon elégedetlenül így fejezte be:

– Nemzeti kapitalizmus nincs, ahogy nemzeti internacionalizmus se létezett soha. Az ember mindig tarthatja oda a fenekét az erősebb kutyának.

Kétségbeesésükben sétálni mentek a Városmajorba, de már csak később, az utcán jutott Dárday eszébe, hogy a másik nyugodtan mondhatott volna nemzetiszocializmust is. Senki nem tudta róla, hogyan jutott el kisfiútól a rozzant vénemberig, s hogy a várakozásból közben tespedés lett, a tespedésből meg kilátástalanság, mert az elbocsátott katona nem találta a kulcsot a mindennapokhoz, nem működött semmi, csak a túlélés, emellett pedig minden percben gyötörte, hogy pont emiatt nem méltó az új családjára, Hibácska Erzsébet létére és örömére; bizonyos értelemben tehát bevált Kapsolon jóslata, hogy nem lett volna szabad vele kezdenie.

Régóta nem bírt szabadulni az érzéstől, hogy noha elszakadt Lehrmanntól, aki mostanára egy sárga virágerdőbe borult guayacán-ligetben ragadt, mégis az ő életét ismétli, annyi volt közöttük a hasonlóság, hiába járta ki-ki a maga útját. Most, hogy rájuk köszöntött a fény korszaka, nem az lett a lényege, hogy csupa jó történt velük, hanem hogy a rossztól immár megkülönböztethetetlenül rontott az életükbe, de nem egyedül kellett kibírniuk. Még csak tanulta, hogy addig minden rendben van, míg az új benne marad, és mindent nyugodtan el is fogadhat, a sötétet, a szörnyűt, a korlátokat áthágni vágyót is; elég szelíden megszűrnie az eredményt, úgy, hogy az a másiknak ne legyen rossz – átélnie bármit szabad, míg másokat sikerül megkímélnie attól, ami belőle fájna nekik. Ugyanakkor az ezzel járó titkolózás, a kettészakadt lét, a világnak szóló maszk meg a belső, ezek szerint sokkal igazabb vagy igazibb valaki problémája egyfolytában kínozta – hogyan mutassa meg, ha rejtegetnie kell? Meddig bújtathatja, aki benne sokkal szabadabb akart lenni, miközben tudta, hogy rombolni kezdene, ha kitörne? Beugró kérdésnek ennyi elég is volt, hogy többé ne érezze biztonságban magától a választottját.

Ezen rágódott aznap is, mikor első ízben hívták meg a Nyúl utcába vasárnapi ebédre. Zsizsi lent a nagyszobában terített, és ropogott a tenyere alatt a kikeményített fehér damasztabrosz, mikor Dárday Gyula déli harangszókor becsöngetett a kezében egy csokor kardvirággal a ház asszonyának, majd az aperitif után leültek az ünnepi húsleves mellé, hogy egy darabig csak a kanalak megnyugtató csörömpölése hallatsszon. Ez a nyugalom foszlott szét egyetlen szempillantás alatt, mikor a leves után Kapsolon Péter kitöltötte nekik a kötelező negyven cseppet, majd bejelentette, hogy belevág élete nagy munkájába: könyvet fog írni.

Mindez a főtt marhahús meg a paradicsomszósz közben hangzott el, Garamvölgyi Lili pedig kétségbeesetten kiáltott fel:

– Ötven évesen? De minek, aranyom, minek?

– Hát csak. Ideje.

– De miért pont most? Öregségedre nincs jobb dolgod? Már így is belefulladsz a sok papirosba.

Kapsolon Péter nagyot nyelt, majd a lányához meg Dárdayhoz fordult, és így folytatta:

– Ti biztos megértitek, gyerekek! Ismeritek azt a viccet, mikor Szolzsenyicint eltiltják az írástól a Nobel-díj után, és hogy az időt múlassa, festeni kezd? Nem? Na majd elmondom.

– De apa, hogy kerül ez ide? – kérdezte Hibácska Erzsébet, akit aggasztott anyja reakciója, és tartott tőle, hogy újabb mellékvágányra tévednek, ahonnan nincs visszaút.

– Tessék? Ja, én magamat tettem indexre, hogy nyugodtan dolgozhassak.

Elmagyarázta, hogy érti. A tudomány az egyetlen maradandó, korokon átívelő kerek-asztal ebben a civilizációnak csúfolt zűrzavarban, ahol még beszélgetni szokás. Az embert megszólítják, ámde a felvetés, amire annyian keresik a választ, esetleg ezredéve elhangzott már. Neki van tehát egy személyes adóssága, és minden akadályozza benne, hogy megfizesse.

Erre rátesz egy lapáttal, hogy a világban tomboló igazságtalanság láttán muszáj rákérdeznie, mi a fenét keres itt? Ez a könyv lesz az ő válasza.

– Végre boldog vagyok. A dolgomat csinálom.

Ebéd után jött a meglepetés. Túljutottak a női szeszély nevezetű süteményen meg a feketén is, de Dárday hiába várta, Zsizsi nem hívta fel a szobájába, hogy megszabaduljanak a szülőktől. A vendég ugyan felajánlotta, hogy elmosogat, Garamvölgyi Lili azonban csak mosolygott, azzal kiment a konyhába, magukra hagyta őket; Kapsolon Péter is visszahúzódott a dolgozószobájába, amelyet egy régi ajtókból összeeszkábált üvegezett fal választott el az ebédlőtől, s csak néha pillantott ki rájuk, mivel teljességgel lekötötték a cédulákra írt jegyzetei; ha valamelyik leesett, egyre nehezebben bírta fölemelni.

Ligetszépe nem eresztette le az aranyhaját, ami különben is koromfekete volt, valamint az elvarázsolt toronyba, ahol lakott, a férfinak továbbra is tilos volt belépnie. Ha valami apróságot, egy könyvet vagy egy régi képeslapot akart mutatni neki, odalent kellett megvárnia, míg a lány felszaladt a lépcsőn, azután csattogott a papucsa, ahogy kettesével véve a fokokat lerohant, a korlátot is alig érintette. A következő hetekben így néztek át számtalan fotóalbumot, ám soha nem került közöttük szóba, amire a korosodó udvarló leginkább várt: mikor legyen az esküvőjük, ha egyáltalán, vagy legalább mikor jön föl hozzá Zsizsi, hogy önmaga igazságából részesítse, folytassák, ami a hegyaljai faházban olyan ígéretesen kezdődött. A parkban üldögélve ugyan a lány gyakran az ölébe telepedett, ám a dolog itt meg is állt, mert sötétedéskor rendre hazakísértette magát, vagy – ha éppen neheztelt Dárdayra valamiért – egyszerűen faképnél hagyta, és egymaga ment haza. Ez ellen nem volt apelláta, mert a tanár minél kevésbé értette a helyzetét, annál jobban óvakodott tőle, hogy olyasmit erőltessen, amit Zsizsi nem akar.

A lány viszont úgy gondolta, hogy a maga részéről az első perctől tiszta helyzetet teremtett, értsen belőle, aki tud. Igaz, hogy igent mondott neki, azt azonban a férfi elfelejtette megkérdezni tőle, mikor lesz a felesége, ez tehát felmentette a folytatás alól; a feladványt, hogy egyről kettőre jussanak, nem neki kellett megoldania. Ez a jegyességük időszaka volt, s vele, mint kiderült, az egyre összetettebb próbatételeké, mert Dárday mindebből mit sem sejtett, és ha valamelyik rögtönzött vizsgáján át is ment, az a vakszerencsének volt köszönhető, nem a hibátlan jellemének vagy a tudatos viselkedésének. Zsizsi viszont pont erre volt kíváncsi, az ösztönös reakcióira, mert azokból hiányzott a megjátszás, eleve elvált búzától az ocsú.

Csakugyan játszott vele, noha nem örömében, hanem mert úgy érezte, meg kell tennie, a biztonság az első. Nem volt halvérű, csak óvatos. Kínjában Dárday Gyula idővel egész jól érzett rá, hogy mintha apró jelekből összeálló adásra kellene vadásznia az éterben, a menyasszonya szótlan üzeneteire, a kedve vagy a ruhája árnyalataira, a kérdésekre, mi foglalkoztatja épp, mert utólag, mikor a vitákba vagy egyetértésbe torkolló beszélgetéseikre elalvás előtt visszagondolt, mindig feltűnt neki, hogy az elhangzottaknak akár céljuk is lehetett, Zsizsi a témát nem véletlenül hozta fel. És csakugyan, Dárdaynak egy rejtvényt kellett volna megfejtenie, melynek a lány viselkedése voltak a mondatai, mindaz pedig, amit nem tett meg neki vagy egyelőre megtagadott tőle, a mondatból hiányzó, kitalálandó szavak. A helyes megfejtés tartalmazta az üzenetet, hogy szereti, de nem mindenáron, és addig nem lehet az övé, míg erre a férfi is rá nem jön. Ez ugyan bonyolultan hangzott, mégis pofonegyszerű volt: teljes elkötelezettséget akart, minden önfegyelem és megalkuvás végét, azt, hogy Dárday besétáljon a tilosba érte. Ha a férfi fogcsikorgatva tűrte a kifogásokat, számára ez azt jelentette, hogy még nem akarja eléggé.

Ezzel a huzavonával telt el egy teljes év. Májusra Hibácska Erzsébet életében másodszor haragudott meg végzetesen a tanárra, amiért olyan málé, nem képes kitalálni, mit vár tőle, és egy szombati napon elhatározta, lesz, ami lesz, dűlőre viszi a dolgot: Dárday vagy kiegészíti a kirakóst, vagy fel is út, le is út, nem felelt meg a záróvizsgán, ő pedig inkább

vénkisasszony marad, mintsem egy két lábon járó szamárnak adja magát. Alaposan kirúzsozta a száját a leglátványosabb páviánvörössel, felvett egy áttetsző nyári ruhát, gondoskodott róla, hogy az illatába a férfi belebolonduljon, sőt arról sem feledkezett meg, hogy tűsarkú cipőben billegjen el a randevúra, bár ez utóbbi túlzásnak bizonyult, mert kis híján nyakát törte benne, viszont olyan vádlija lett tőle, mint egy gazellának. Minden adva volt hozzá, hogy levegye a lábáról és a szívbajt hozza rá, miután erre a támadásra a gavallérosan ezüstös halánték meg a bal felől még határozottan elválasztott, ám középen már kopaszodó oroszlánsörény hatástalan ellenszernek bizonyult. Mikor a megállóban a közeledő alakot nagy nehezen felismerte, Dárday elképedt, olvadozni kezdett, majd a gyönyörűségtől hatalmasat dobbant a szíve, széles mosollyal indult feléje, ám a lány barátságtalanul végigmérte, s kurtán csak annyit vetett oda:

– Ma nem érek rá, mással találkozom. – Azzal köszönés nélkül otthagyta a szavát vesztett férfit, aki előbb nem hitt a szemének, utána meg azt hitte, rosszul hallott. De mire föleszmélt, már csak a másik hátát és enyhén riszáló járását látta, amint eltűnik a Váci utca felé a buszmegállóban ácsorgó tömegen keresztül.

Életében először Dárday Gyulának nem volt semmiféle B terve. Összedőlt vele a világ, nem bírt gondolkodni sem, csak a bánat mardosta, mint egy belülről támadó veszett kutya, amitől hangtalanul üvöltött a harapások súlya alatt. Nem szólt semmit, sarkon fordult, elindult vakon a megaláztatás facsarta könnyektől, és azt hitte, menten meghasad a szíve, annyira fájt a Hibácska Erzsébet közönyétől. Nem hitte volna, hogy ez a jólelkű teremtés ilyen kimérten undok is tud lenni, ennyire semmibe veszi, végre kimutatta a foga fehérét! De akkor minek áltatta, szédítette? Erre nem volt válasz, csak a növekvő düh, hogy valami eszeveszettel vágjon vissza, mutassa meg, hogy ő is semmibe veszi fájdalmai szoknyás ősokát. Mi lenne, ha belopózna Kapsolonékhoz, betörne a szentélybe, bebizonyítaná, hogy neki nem parancsol senki, megvárná, a jelenlétével megszégyenítené ezt a taknyost, utána pedig megvetően végigmérné, majd köszönés nélkül távozna, de örökre? Jobb híján ezt az ötletet ismételgette, forgatta, ízlelgette, és mielőtt észrevette volna, már a Moszkva téren járt, hogy a Nyúl utca fele tartson.

Garamvölgyi Lili kertjének nemcsak a Térképészeti Intézet, hanem a szomszéd hátsó udvara felé is volt egy fala, ráadásul a boltíves lépcsőház ott egyenesen kivezetett a szabad ég alá. Dárdaynak gyerekjáték volt addig ólálkodnia, míg valaki elment hazulról és előzékenyen nyitva hagyta neki az ajtót; gyorsan besurrant, de nem balra, a lépcsőknek kanyarodott, hanem egyenesen hátra, majd kisietett a földes udvarra, melynek arrafelé kapuja se volt. Odakint két mozdulattal felhúzódzkodott a téglafalra, azzal már bent is volt Zsizsiék kertjében, nehogy meglássák a lakók, noha sejtelme sem volt a következő lépésről; mindazonáltal bízott benne, hogy majd csak történik valami, amit a javára fordíthat. Hol a keserű kiábrándultság, hol a fortyogó méreg kerekedett benne felül, a maradékkal pedig nem foglalkozott.

Így esett, hogy részeg módjára átimbolygott a kerten, melyben nem tengeralattjáró-tornyok emelkedtek ki a habokból, mint a fal tetejéről egy pillanatra tetszett, hanem két egyszerű szürkészöld napárnyékoló ereszkedett le a fölső gangról; átgázolt az elvadult csipkebokrok közt, hallotta a félig nyitva hagyott franciaajtón keresztül a beszélgetést, fellépett a lépcsőn, a kilincs a kezében maradt, mivel a nagyobbik szárnyat előbb be kellett taszítania, hogy a külsőt kinyithassa a labdarózsák mellett, s odabent már nem lehetett semmit visszacsinálnia. Óriási vendégségben találta magát, bohóctölcsérrel a fejükön gyerekek szaladgáltak, óbégattak,ették a tortát és kenték bele a szakadt perzsaszőnyegekbe, öregasszonyok vitáztak fennhangon a poros csillárok alatt, meghitt pillantású és elnyűtt háziasszonya intett feléje meglepetten, a háziúr meg a belső üveges ajtón túlról, a könyvtorlaszok mögül pillantott fel elképedve, mikor meglátta, ki az és mit keres itt hívatlanul, ő azonban végre felment a palotácska lapos csigalépcsőjén, leült a polcsorok mellett a könyvrengetegben, aztán csak várt, várt, s közben érezte, hogy a képek szavakká formálódnak benne, összeállnak hosszú mondatokká, majd kristályosodni kezd az egész, mint egy holtan is gyönyörű máz,

mentacukoré, rajta macskaszörp-pasztillákkal, meg hogy ez valahogy mind tökéletesen illik Zsizsihez, a toronyszoba ódon hangulatához, melynek homályába kintről élesen bevillant a délutáni napfény, a lány pedig mindeközben nem mert hazajönni, mert tudta, mi vár rá, és még élvezni akarta az elkerülhetetlen édes ízét. És mikor mégis hazaért, akkor már csak rakosgatta ide-oda az újságjait, és sírva-nevetve magyarázta magának meg a szüleinek, hogy nem tudja, minek jött fel hozzá ez a férfi, talán hogy tényleg feleségül kérje, vagy hogy legyenek rendőrök mind a ketten, vagy mindezt egyszerre.

– Én csak... – motyogta ugyanis Dárday elveszetten, miközben átvágott a nappalin, magán érezve a ház úrnőjének mindent felmérő tekintetét. Belehalt volna, ha lent kell maradnia.

De nem kellett magyarázkodnia, kit keres. Utólag ez volt a legfurcsább az egészben, a mindenki várakozása odalent, hangzavaros csendje, mintha egy némán és láthatatlanul őket mustráló nézőközönség előtt játszották volna a szerepüket; a zsivajra alant a fönti feszültség, majd bágyadt otthonosság, ahogy a nagy könyvtárszobát a tekintete belakta, míg csak a zsúfolásig rakott polcok közt meg nem találta benne hátul, a vadszőlővel keretezett ablak közvetlen közelében a lány sezlonját, íróasztalát a rajta uralkodó szörnyű rendetlenséggel, egy állítható nagyítótükörrel, amelyben valaha a mitesszereit nyomkodhatta, végül pedig ott felejtette az egészet a megrágott ceruzák meg a szamárfüles jegyzetlapok között. Az egész lompos volt és végtelenül otthonos, ahogy egy váratlan vendégnek akaratlanul kitárult; nem volt benne semmi szép, annál több emberi. S míg nézelődött, végül Zsizsi is hazaérkezett, a lent zsivajgó család meg a vendégsereg pillantásából egy szempillantás alatt megértette, mi történt, lassan felsétált az őzjárásával, belépett a szobába, ránézett szótlanul, kőből volt az arca, a szemében megcsillant valami, aztán csak leült a férfi mellé a könyvhalmok egyikére, és bámulták egymást önfeledten hosszú percekig.

Pontosabban addig, míg ki nem derült, hogy hármasban vannak, nem kettesben, mert rájuk nehezedik egy ágaskodó párductekintet súlya. Ez az első csók közben derült ki, amelyet továbbiak követtek. Az állat nem nézett rájuk, a szeme kifejezéstelenül máshova látott, ám kisvártatva kiderült, hogy nem is heverő vad, hanem hatalmas sziklafej, egy arc boltozata a tájban, sötéten felmagasló, mindent betakaró, fölébük kerekedő. S akkor hogy, hogy nem, Dárday Gyula maga se tudta, miként, egyszerre csak ott termett a keze a Hibácska Erzsébet combja közt, arra meg rátört a frász, hogy mintha egy meleg, moccanatlan darab vason kéne lovagolnia váratlanul.

A lány megdermedt. Minden porcikájában érezte, hogy ez így nem fog menni: ha nem mozdul, gyönyörű örökkévalóságnak néznek elébe, ellenben ha elvéti, akkor is, csakhogy emez árán, azaz veszteséggel kezdenek. Ránézett a férfira mámorosan, majd pukkadozva fölnevetett, ami úgy hangzott, akár a turbékolás.

– Hát ez meg mi? Mit művel, kedves úr?

– Változtass tetszhalottá, hogyha érted, előbb azonban légy árnyas napórám – felelte Dárday egy elkínzott irodalmár biztonságával, pedig csak a lelke legmélyét próbálta kifordítani, mint egy kincses zsákot, hogy a tartalma végre Hibácska Erzsébet elé zuhogjon. Az elértette; gyönyörködve nézte, utána döntött, és soha többet nem pillantott hátra.

A szerelem őszével Dárday Gyula magabiztossága szertefoszlott. Megrémítette, hogy ez a gyönyörű teremtés neki ajándékozta a szépségét, mert nem tudott női fejjel gondolkozni: amit nincs kinek odaadni, annak értelme sincs. Hogy valami belső folyton kívülre vágyik, míg csak a nappalok egybe nem mosódnak az éjszakákkal, meg hogy ez a teremtés maga, hamarosan nyilvánvalóvá vált mindkettejüknek, a dolognak voltak azonban mélyebb tanulságai is. Dárday szerencsecsillaga ugyanis leáldozóban volt, és ha Zsizsi rátalált a házasságban arra a biztonságra, amelyre egész életében szavak nélkül vágyott, a férfi viszont kezdte elveszíteni a sajátját. Eddig nem volt senkije, így most dupla fenyegetésként élte át, hogy a váratlan boldogságot el is játszhatja.

Ez a szerelem azonban másképpen is felforgatta mindenét, hiszen ifjúkora óta nem érzett hasonlót. Az évek nyomot hagytak az ő érzelmein is, új bennük viszont nem a rozsda, hanem a megszégyenülés félelme volt, hogy egyszer csak kiderül, félreértés volt az egész. Igyekezett kerülni a tekintetét, mert Zsizsi mosolya arra emlékeztette, mennyire nem tudja, miért pont őt választotta, ha egyszer találhatott volna mind a tíz ujjára különbet. Megkérdezni viszont nem merte, ami szintén új volt, kinevetnivaló gyávaság, valamiképpen mégis méltatlan és alávaló. Pusztán azzal, hogy így érzett, erkölcsileg alulmaradt vele szemben, aki jóhiszeműen, a maga teljességében és maradéktalanul adta neki az egész életét, azon pedig csak nevetett, ha Dárday felrobbant a kezében, mint egy kézigránát. – Lassan, édes, ráérünk – mondogatta, valahányszor a férfi derékon kapta, mert meg akart róla bizonyosodni, hogy még mindig ott van, nem szökött világgá. A csókja könnyű volt és fanyar, mint a cikóriakávé vagy a naspolya; majd másodszor is az ajkára tapadt, most már hosszabban, elmélyültebben.

Az első évben megbízhatóan kitanulta, a férfiakon mik a formatervezési újdonságok, a csücskök, eresztékek, himbák és fogantyúk közül melyik mire való. Ez nem tartott az örökkévalóságig, mert Dárday már leegyszerűsödött szokásaiban, és eszébe sem jutott, hogy újabb kívánságok mögé meneküljön, bár Hibácska Erzsébet némi sajnálkozással vette tudomásul, hogy így nehezebb dolga lesz. Ha a férje nem mondja meg, mit szeretne tőle, találhatja ki, noha játéknak ez sem utolsó – próbálgathatja, kinek az álarcában van legvégzetesebb hatással rá, ha már alakoskodni muszáj. Az érintés birodalmában minden bonyolultabb is, meg egyszerűbb is volt a szavaknál, például rögtön az, amit a filozófus az egy és a sok problémájának nevezett volna, ha az ágyban is képes lett volna logikára; nevezetesen milyen természetű a szerelmük, ha kibontakozásának lényegi eleme, hogy másokat testesítsenek meg egymás számára, ezáltal adva önmagukat? Logikáról azonban hajmeresztően szó sem lehetett, a másfajta összefüggések háttérbe szorítottak minden egyebet, a sóhajok nyelve pedig többet mondott az elragadtatásról bármi szavakba foglalhatónál.

Haragudott magára az elvesztegetett évekért, mikor nem tudta, kinek tessék, hisz tetszeni munka, azt meg nem mindegy, kire pazarolja az ember. Azért kellett neki a Dárday Gyula szerelme, hogy békét leljen a földön, ezt azonban olyan önfeledten akarta, ami előfeltétele volt bármi beteljesülésnek. Voltaképpen ezt kívánta a férfi is, csak ő meg úgy tapasztalta, hogy szeretni kizárólag a távolit lehet, azt is csak addig, míg képes megmaradni álomnak, mert amint közel jön, véget ér az idill, megkezdődik a harc, mindketten egyszerre akarnak nyerni is, megadni is magukat a legédesebb gyötrelemnek, learatni és odaadni a babérokat, ennek azonban az eredeti érzéshez semmi köze – tele van félreértéssel, forrongással és bizonytalansággal, amabban viszont túlteng a reménytelen, az állandó meg a tökéletes. Ebben az időszakban Leibniz mindenesetre határozottan hátrébb szorult, a költészet viszont előbbre rukkolt, különösen azok a versek, amelyekből üdvösen hiányzott a szőrszálhasogatás, ellenben azzal kísérleteztek, hogy a szenvedély formáit és forrásait feltérképezzék. Mindenekelőtt ott volt a kimeríthetetlen képzelet meg a papír viszonya, mit tűr meg a nyomdafesték, mer kimondani a száj, fogad el a mámortól riadt, ám részegességre is hajlamos tudat.

Az ikerpár azután mihamar jóval több anarchia ürügyévé vált, mint amennyit Dárday Gyula az élettől valaha is remélt, miközben ebből a rendetlenségből váltig hiányzott a világforradalom csodája. A gondolatolvasási kísérletek teljes kudarcba fulladtak, az ötven százalékos sikerráta ugyanis mindössze azt jelentette, hogy vagy kitalálták, miért üvölt valamelyik csecsemő, vagy nem. Ilyenkor jobbnak látta, ha meghúzódik a sarokban, s noha soha nem mondta ki, idővel egyre erősebb meggyőződése lett, hogy a nők ábrándjaiért a férfiak is nagy árat fizetnek. Az élet vagy másutt van, vagy foggal-körömmel tiltakozik az értelem ellen – ez egy lázálom, semmi több, komplett száskajárással keresztezve, ő meg ha az egyiknek hagyja kihasználni magát, a másiknak miért nem? Nincs joga tiltakozni, hiába nem látta előre a következményeket. Meg kell tanulnia, hogy a rá váró személyes pokol ádáz, engesztelhetetlen gyereksírással lesz tele, miközben szünet nélkül zúdul le a trópusi eső, dübörög, mint a

kőzuhatag, és az egyik folyton túlharsogja a másikat. Azt viszont nem tudta, hogy az ilyen illúziókra jobban kell vigyázni, mert értékesek.

Negyedszázaddal Dárday hazatérése után már világosan látszott, mekkora esélyt szalasztott el ez az ország a megtisztulásra, mindenekelőtt arra, hogy ne tartozzon egyetlen tömbhöz sem. A munkát senki el nem végezhette az egyén helyett, az pedig elbukott tömegesen, magára rántva a következményeket. A bűnösök nem vállalták tetteiket, senki nem érte be kevéssel, ezért aztán önként, ám végképp nem szabadon, nem lehetett kiválni sem az érdekszférákból, sem a szövetségekből, se a korrupció szövevényeiből. A klubtagság révén elnyert tőkét a politikusok meg a rokonaik úgy lenyelték, mint kacsa a nokedlit. Miközben a nemzet felemelkedéséről papoltak, a saját felemelkedésüket értették rajta, a panzióikba, sehova nem vezető bicikliútjaikba, ártéri játszótereikbe, alföldi alagútjaikba, a felparkettázott pusztába temetve tűnt el a pénz, s vele bizonytalan időre még a lehetősége is, hogy a többség egyről kettőre jusson. A tömegközlést csak az érdekelte, hogy a beszélő majmot a képernyő elé szögezze, még azon az áron is, hogy majd összetéveszti a valóságot a neki felmondott vágyálmaival, a politika pedig kapva kapott az új recepten, pártok és mozgalmak tucatjai bontakoztak ki és alakultak át közönségszervező irodává meg sztárcsináló gépezetté. A képviselők eljátszották a gladiátort az országgyűlésben, majd közösen hátra mentek a büfébe virslit enni. Az egésznek egyetlen célja volt: ráhangolódni a közhangulatot alkotó különféle hullámhosszakra, kitalálni és azt harsogni, amit a választó hallani akar, akár beváltható lesz az ígéret, akár elsinkófálódik, a szavazatát a megfelelő szólamokkal előcsalni belőle, majd az urnába fejni, mielőtt a cirkusz négy évre véget ér, és beköszönt a realitás. Ellenségeknek kellett együttműködniük, érdekek sérültek és horgolódtak egymásba egyszerre, boldogot-boldogtalant a pénz mozgatott a színfalak mögött, a kamatos kamat pedig mindent vitt, mert akinél ez a lap van, azé az evolúció, az önigazoló öncél. A politikusok ezenközben úgy találták, hogy az általuk kezelt és izgatott nyílt sebekre legjobb gyógyszer a még több politika, mintha a tébolyodotton csakis az segítene, ha az egész világból bolondokházát csinálnak. „Ha nem így volna, mindez a liberális világrend végét jelentené. Azon világrendét, ami gazdasági, etikai és politikai szempontból is a legjobb. Nem akarjuk, hogy a demokratikus világ meggyengüljön, tovább akarunk haladni előre” – fejtegette példaképük, a német pénzügyminiszter.

Dárdayt halálosan untatták ezek a beszélgetések a beszélgetés kedvéért, időpocsékolásnak tartotta a megkönnyebbülést kereső, ám sehova nem vezető vitákat, a csak vádaskodásba torkolló segélykiáltásokat, amelyek önigazolást akartak, nem jó tanácsot. Mintha mindenki menekült volna a tanulás fájdalmai elől. Az emberek egyre ingerültebbek lettek, mert egy ilyen berendezkedésben senki vágya nem teljesülhetett. Az egyiknek kevés volt minden hatalom, a másik alig várta, hogy helyet cserélhessen vele, a lekvárt pedig az addigi várúrra hagyja, mert a baj szerinte a hatalom gyakorlásával, nem a természetével volt. Pár választási ciklus után így vált az ország részben túlpolitizálttá, részben apolitikussá, ami a rendszer fenntartása szempontjából eszményi állapot volt, az oszd meg és uralkodj terepasztala. A mennyei harsonák ehhez zengték kíséretül, hogy a demokrácia a törzsfejlődés csúcsterméke, ami épeszű embernek azonnal felhajtotta a vérnyomását, hisz ki érvelhet azzal, hogy a legkevésbé sötét már világos?

A világ egyszerre megkomolyodott, csakhogy ez semmi jót nem ígért. Felsejlett, hogy a valóság sokaknak mindössze annyi lesz, amennyit apróra válthatnak belőle; ebből már egyenesen következett, hogy akkor ezúttal se más a norma, mint amit egy öreg színész felelt az átkosban, mikor képviselővé választották, s pár szakmabeli röhögve nógatta: Jani bá’, már egy hónapja jár az országgyűlésbe, mi lesz a szűzbeszédével? Mire ő simított egyet a csutka bajszán, s a maga csöndes módján így felelt: „Mi lenne. Felállok, elmondom, leülöm.” Az indítékok mindig világosak, érthetőek, sőt olykor tisztességesek is voltak, a végeredmény

azonban kivétel nélkül abszurd a képtelenségig, amit Dárday, mivel szégyellte a tehetetlenségét, röviden így foglalt össze:

– Az álom az, hogy van értelme. Amin át kell vágni hozzá, az pedig az örvény.

A banánköztársaság arcképe időközben új vonásokkal gazdagodott. Ha itt van már a Kánaán, miért így fest, és egyáltalán, kinek? Eltartott tíz esztendeig, mire a tanszéki élet megtörte annyira, hogy világosabban lásson, újabb egy évtized múltán pedig reménytelen elkeseredésében már magába se bírta volna fojtani a dolgok sarkos szemléletét. Mégis itt volt a kelepce, amibe beleesett. Úgy gondolta ugyanis, hogy az új helyzetben a régi módon muszáj élnie: családja van, gondoskodnia kell róluk, pénzt keresnie, nem maradhatnak védtelenül. Ámde Hibácska Erzsébet pont fordítva okoskodott, mert a házassággal annak a biztonságát vélte megszerezni, hogy az egész másként kezdődik újra, semmi nem marad a régiben, még akkor sem, ha minden újszülöttért egy öregnek kell meghalnia.

Nem volt mit szépítgetni rajta, végre megkapta a felhatalmazást, hogy felforgassa Dárday Gyula életét. Mi másért kérte meg a kezét, ha nem azért, mert valami újra vágyott? És mikor vágyik újra az ember? Ha a régiből elege lett. Hamarosan kiderült azonban, hogy a férfi alkatában hihetetlen károkat okozott a végtelen szabadság meg az agglegényi lét negyedszázada, amint az is, hogy képzelet meg valóság köszönőviszonya nem több puszta szóbeszédnél.

– Téged meg kell szelídíteni, mint egy vadlovat – mondta neki Hibácska Erzsébet bosszúsan a mézeshetek után –, és ha megölöm az álmot, akihez hozzámentem, akkor is neked kell megváltoznod.

És csakugyan megváltoztatta. Megtörte, mint egy ostyát, utána meg már nem kellett neki, de közben végig nem értette, amaz miért hagyja rombolni magát, mért játssza ezt a kétértelmű játékot vele, amelyen mind a ketten rajta fognak veszíteni végül. Hát vak ez az ember, nem látja, mi történik, hogyan szakadnak el egymástól, noha még alig találkoztak? Nem állt össze a fejében, hogy a férje egyedül azzal képes segíteni a házasságukat, ha nem áll ellen az őt építő bontásnak, beletörődik, hogy a siker érdekében meg kelljen szűnnie. A tanár a pótcselekvések útvesztőjében egyszerűen nem látta más módját, miként óvja meg a párját a csalódástól, amiért az a képzeletének mondott igent, harmadik út pedig nem létezett.

Az egész azután nem másként kezdődött újra, hanem sehogy. Mivel Dárdayban az évek során kialakult bizonyos lojalitás a munkaadója iránt, befogta a száját, ahol lehetett, vállat vont, öncenzúrát gyakorolt, hisz az egymást váltó kormányok meg az uralmukhoz képest változatlan nihil közepette sem jutott jobb eszébe, mint hogy annak is van előnye, ha az ember ráül a szájára. A tiltakozom, tehát vagyok elvét félretéve a szavazófülkében voksolt, mert azt hitte, hogy egy tisztességesen működő rendszer finomhangolásához elegendő a pártokra is vonatkozó fékek és ellensúlyok arányainak minden addiginál pontosabb beállítása; egyszóval megbocsáthatatlanul reménykedett, amivel csak az időt vesztegette, hisz a hatalom létéből következik, hogy az emberi természet változatlan. Tudni lehetett, hogy az élet sűrű, mint a törökméz, és hígítatlanul vagy hígítva, még testi mámorában is csak annyit vehet biztosra az ember, hogy ugyanazt a darabkáját ketten kétfelől nyalogatják; de azt is, hogy van egy képekben megfogalmazott, sokkal tökéletesebb másik élet is, épp csak elérhetetlen.

Egy nap azonban váratlanul arra gondolt, hogy vízmosás se egy van, hanem rengeteg, kicsi és nagy, szurdoktól a kanyonig, hogyne ismételné hát a hatalom önmagát, ha egyszer ez a természete. A kérdés sokkal inkább az, vajon miért teszi? Az ország is immár másodszor járta a vadkapitalizmus iskoláját, miközben a felszín pont az ellenkezőjét sugallta: azt, hogy a tizenkilencedik század második fele óta csak úgy robog előre a haladás szekere. Ezért volt nehéz meglátni, hogy a temérdek változás dacára semmi lényeges nem változott: maradt a hűbériség, az urambátyámkodás, koldus és nábob pózolt a díszletek előtt, tapsoncok cseréltek szájkosarat biztos jövedelemre, vonulhatott az egyik a tőzsdére, mielőtt a részvényei még értek volna valamit, mert bízott a tömeghisztériában, amely majd megteremti birodalma még

hiányzó értékét, ráadásul be is jött neki; vagy kobozhatott el az élelmiszerfelügyelet három tonna penészes kacsamellet meg fűtőtestre aggatott, megzöldült szalámit lent a piacon, mindazonáltal a bolt egy kiadós takarítás után árulhatott vidáman tovább, hisz karácsony előtt egy ilyen malőr végképp nem hiányzott senkinek. A kutyakomédiában egyetlen visszatérő mozzanat akadt csupán: az automata mindaddig nem lépett a következő kockára, míg az adott helyzetből fakadó összes hibalehetőséget ki nem merítette, ez pedig egyre tovább tartott, vagyis a tempó lassult, kivárni a végét pedig, hogy valami tartósan jobbra forduljon, egyre kilátástalanabbá vált. Ha egyedül a gép engedelmeskedik annak a kényszernek, hogy a nyilvánvaló zsákutcákat és vakvágányokat is egyenként bejárja, akkor ez volt az a mechanikus mozzanat, amely folyton vérfürdőkbe torkollt. És ha év végén Hibácska Erzsébet nekilátott főzni az aluljáróban táborozó hajléktalanoknak, hogy legalább szenteste legyen valami meleg a hasukban, Dárday Gyula bárhogy iszonyodott a közelségüktől, némán ment és segített neki ételt osztani, mert már rég tudta, hogy a felesége jobb ember nála.

Az imádságon kívül másuk nem is igen maradt; az ugyanis teljesen természetes lett, hogy az értelmesebbek elforduljanak a politikától, mely többé nem a közügyek intézését, hanem a közállapotok fenntartását szolgálta – és nem azért, mert könnyebb volt undorodniuk, hanem mert felismerték az ellentmondást: a választásoknak nem lehet az a központi tétje, hogy ki lophasson, ki pedig nem. Az idősebbek még emlékeztek a társadalmi igazságosságnak legalább a fogalmára, tehát nem fért le a torkukon, hogy az új rendszer teljesen a jótékonyságra bízza az aránytévesztések kiigazítását. Év végén a rádió meg a tévé teli torokból zengte a jószívűség dicséretét, miközben minden erejével lelkifurdalást okozott, de mert a kettő között nem lehetett különbséget tenni, mindenki rosszul érezte magát, csak azok nem, akik a helyzetről tehettek. Egyszerűen több volt a kettőnél, hogy ereje végső megfeszítésével mindenkinek folyton olyasmit kelljen művelnie, amivel csak meghosszabbítja szenvedéseit. Patthelyzet alakult ki – beköszöntött a média tematizálása, az ugyanabból még több rémuralma, rá meg a csökönyösen tétlen süketség válaszreakciója, ami persze a berendezkedés malmára hajtotta a vizet. Mindez azonban egyetlen gyökérből eredt: hogy minden párt a teljes valóság egyetlen igazmondó képviselőjének tűntette fel magát, holott a valóság nem egyikkel vagy a másikkal volt egyenlő, hanem minddel együtt, a többi fel sem fogott véglettel és végzettel, ráadásul ez a fel nem ismert többségi rész volt a meghatározó.

Dárdaynak a Marañon fertelmesen fortyogó sziklaüstjei jutottak eszébe, a szörnyű, fehér tajtékot frecskelő gránitkatlanokban minduntalan megnyíló mélység, és beleborzongott az emlékbe. Végre kapiskálni kezdte, hogy a dolog tétje az, ha a rémségből nincs több ébredés – eddig szerencséje volt, mindig kijutott a szorításból, ez azonban nem lesz mindig így, senki nem adta írásba, hogy bármi jobbra fordul; ez a tudat pedig innentől ráugorhatott akár a Mammut hátsó liftjében, ha egy benyomuló asszonyság dróttaligája beszorította a sarokba, akár gerincröntgen közben a mágneses képalkotó szűk csövében, ahol a fülében dugóval, rögzített fejjel negyedórányi halálfélelmet kellett önként kiállnia. A szemét csak egyszer nyitotta ki, akkor is tévedésből, így nem csoda, ha fekete hajszála mostanára nemigen maradt, de még mindig nem aggódott, mert szélesen értelmezte a gondviselést. Nem akasztják fel, akinek vízbe kell fúlnia.

Mikor azonban egy reggel Zsizsi észrevette, hogy Dárday vajas pirítóst készít magának és mézet csurgat rá, nem akart hinni a szemének. Eddig úgy tudta, hogy a férje irtózik a ragacstól, nem nyúl semmi zsíroshoz, viszolyog a kenőcsöktől, és erre hivatkozva lógja el sikeresen a mosogatást, amely így következetesen rá maradt. Dárday Gyulában viszont a maszattól való undoron felülkerekedett az édes utáni vágyakozás, mert teljes sokként rázta meg, hogy a felesége nem akar az anyja is lenni. Közben annak éppenséggel olyasvalaki kellett volna, aki átvesz a terheiből, nem tetézi a magáéival, és belegondolni sem mert, hogy a problémáik jéghegyét a mélyben egyvalami tarthatja össze: mindkettejüket cserben hagyták a szüleik, mikor nem készítették fel az élet igazi feladatára, miként küzdjön meg az ember a

nála erősebb fonákkal, ha egyszer nincs rá ellenszere, eleve hiába, a meccs pedig egyetlen hatalmas bunda a siker leghalványabb reménye nélkül, sőt fórum sincsen, ahol meg lehetne óvni a borítékolt vereséget. Amennyiben tényleg párosan szép az élet, miközben a páratlannak nincs párja, ezúttal is az a fő, amin a magyarázat nem fog, más ellenszere meg nincs. Így viszont mind a ketten hajótöröttek, egy tutajon, mégis külön.

Dárdayt halálosan felpaprikázta, hogy mintha léket kapott uszályon szaladgált volna ide-oda. Itt betömi, ott kilyukad, soha nincs vége, nem hagyják békén, mindenki hozzá hordja a gondjait, próbálja rálőcsölni a házifeladatát, lopják az idejét, miközben a feladványnak továbbra sincs neve, nem érti, elrontja folyton. Lehet megtiszteltetésnek felfogni, hogy ilyen nehéz példát kaptak, a maga részéről azonban inkább kiszúrásnak nevezné.

– Emlékszel? 1988-ban Grósz Károly nyomán olyan új hívószavak kezdtek szárnyalni az éterben, mint a tolarencia meg a hiarerchia, amin egyfelől röhögött, akinek volt füle a hallásra, másfelől viszont ha volt esze, bele is reszketett, mert sejthette, miféle eltorzult fogalmakat takarnak az eltorzított szavak. Ez a helyzet is pont ilyen.

Zsizsi karikás szemmel hallgatta. Meg se született még, miért emlékezne? Próbálta rábeszélni a férfit, hogy az eseményekben ne megoldandó feladatot, ne kötelességet, hanem lehetőséget lásson; ne lepje meg folyton, ha nem a kedve szerint alakulnak a dolgok, ahol pedig nincs árok, ott ne ugorjon. Mégis az volt az érzése, hogy a falnak beszél.

– Tényleg nem érted? – felelte Dárday Gyula kedvetlenül. – Megint itt az eszi, nem eszi világa.

– Nem igaz – vágta rá a felesége keserűen, és a szíve szakadt meg, hogy ezt az adut ki kell játszania. – Nem muszáj epét hánynod! Nincs más kötelességed, mint hogy boldog légy valahogy. Ha ezt nem érted, semmit sem értesz.

Hogy a szirmok elperegtek, a rózsamezőből mostanára jobbára csak a tüskék maradtak. Lehetetlen küldetésre vállalkoztak, nem mentek vele semmire, a kudarc pedig egyenletes tempóban rombolta őket, akár egy markoló kanala. Az emberi faj lassúsága fölött érzett dühüket a gyerekek miatt napközben ugyan türtőztetni kényszerültek, estére azonban egymás fejére zúdították, mintha a saját harmincéves háborújuknak nem is az elején jártak volna még. Eljött tehát az a nap, mikor Hibácska Erzsébet egy sebzett anyatigris önmérsékletével vette szemügyre a helyzetet. Milyen furcsa! Amit boldogságra építettek, összeomlott, elmállott, mint a sár. Amit keserűségre, áll és vasszilárd. Dárday Gyula viszont már elég embert látott meghalni ahhoz, hogy tudja: ez mind nem számít. Nem lehetett kiborítani – szótlanul tűrte, meg se hallotta a szidalmakat.

Egy belső dzsungelban azonban, ahol örökké éjszaka van és süt a telihold, különös dolgok történnek. Az ember vagy zsákmányol, vagy maga válik ismeretlen erők prédájává, épp csak nem hal bele, kezdetben legalábbis, a múltat pedig nem lehet víz alá nyomni, mert parafából van, csak hogy felbukkanjon a legrosszabb pillanatban. Nem dugaszolja le többé a lelkifurdalás mérgező kigőzölgéseit, egyszerű következmény, mielőtt maga is okká válna, és régóta úgy dolgozott valamennyiük sorsán, mintha banánhéj vetődött volna a talpuk alá.

Mellesleg a képzőművészet azzal veszíthette el érdeklődését a szép, illetve tágabban az esztétika iránt, hogy búcsút mondott a helyzeteknek. Lilike szerint az átmenet akkortájt kezdődhetett, mikor az emberi szituációk helyébe a fogalmiak léptek, titokzatos vagy kétes hátterű kalandorokról készült ábrák, mint egy álarcosbálon, ahol egy lengőfirkából kéne megmondani, van-e mögötte gondolat, azután tisztázni a megfelelésük jellegét, rögtön feltéve, hogy a közöttük fennálló lehetséges viszonyoknak mindössze egyike a képmás, az ábrázolás. Ez lehet mára idejétmúlt, viszont ehhez szoktunk, ezt ismeri fel az átlagember: hogy egy festmény vagy egy fénykép kire vagy mire hasonlít, ha egyáltalán. A képzőművészetet az átlagembertől ellopni elitista pimaszság volt, nagyképű riszálás a pénznek, jóvátehetetlen bűn, egyrészt mert a közöset privatizálta, másrészt mert elvette a nézőtől mind a tiltakozás, mind a sületlenségek elleni önvédelem jogát, ezzel az illetőt sebezhetőbb állapotban hagyva hátra,

mint annak előtte. Ugyanis ha nemcsak nem lehet értelmet föllelni a világban, hanem ez ráadásul még rendben is van így, akkor árvább lesz, akinek ezt be kell látnia, márpedig ez botrány, a szegény kifosztása, nincstelenné tétele; s mikor Dárdayval menten egyet is értettek ebben, Hibácska Erzsébet törhette rajta a fejét, vajon kezdetben elsiklott-e afölött a korántsem mellékes részlet fölött, hogy egy megszállotthoz ment hozzá, aki irodalminak álcázta szenvedélye lényegét, miközben egészen mást hajkurászott.

A hit meg a szerelem akarat dolga, az akarat viszont a kötelesség öröme. Fegyelemből mind a ketten jelesre vizsgáztak eddig, Hibácska Erzsébet azonban már alig várta, hogy vitorlájába visszatérjen a szél, mert bizonyos értelemben úgy érezte, a családalapítással elvesztegette a legértékesebb éveket. Sokáig ő akart megtestesíteni minden nőt Dárday Gyulának, noha olykor elfogta a kétely, vajon lehetséges-e ez, sőt azon is, vajon mindössze annyi-e a férfinem, amennyit a férje képvisel belőle az ágyban? Tudnivaló, hogy a férfiféle önműködő ajándékcsomag, még kiárusítás se kell hozzá; elég megsúgni neki, hogy ikszipszilonnak a csiklója világít, ha kellőképpen felizgatják, azzal már üget is négykézláb utána. Másféle kényeztetésre nem maradt se ideje, se ereje, ezért aztán főzött a férjére és tömte, utána meg panaszkodott, hogy pocakot eresztett, amiről nyilván a sör tehetett; a fantáziadús, noha lejárt szavatosságú ügynök pedig eltűnődhetett, mennyire valódi az, aki csak él, s hogy ő, kizárólag a képzelet műve, van-e akkor egyáltalán.

Tagadhatatlanul meghökkent, mikor ez a különös család befogadta negyediknek, noha ezek hárman annyira összeszoktak, hogy kezdetben akaratlanul is zöldfülűként kezelték. Zsizsi hajmeresztő következetességéről eleinte hihette, hogy megszokta már az ötleteit, nem tud újat mondani, ám folyton csalódnia kellett, Garamvölgyi Lili pedig túlszárnyalta minden várakozását. Erről Dárdaynak sosem az jutott eszébe, hogy a hiányzó egzotikumért bőven kárpótolják a nők, ezek a hol vérengző, hol szelíd, de végig lármás paradicsommadarak, hanem hogy imádja az anyósát és tűzbe menne érte, az meg egyszerűen jól érezte magát vele, mintha csak egy kikosarazott, eltakaríthatatlan gavallér lett volna, akinek az időnél erősebb vonzalmára építeni lehet. Ösztönös kapocs volt ez közöttük, cinkosság, mely abban a szent pillanatban alakult ki, mikor a férfi először kezdte jóízűen kanalazni a tökfőzelékét – az egyik elhitte, hogy nem fogja tönkretenni az egyetlen kincsét, a másik meg tudta, hogy nem csapják be hibás áruval. S noha Dárday Gyula nem bírt ilyen meggyőződéssel színt vallani, híveket toborozni a nézeteinek, annál ugyanis sokkal jobban átitatta a kétség, mégsem lógott ki közülük, mert ahol mélyebbek az árnyak, ott erősebb a fény.

Kapsolon Péter nemkülönben makacs hévvel üldözte a maga csodaszarvasát, csak ő a közjó rabja volt, s a folyton javítgatásra, sőt átépítésre szoruló társadalom tehetett róla, ha Garamvölgyi Lili élete végére magára maradt. A szklerózis első jelei idestova nyolc éve, már akkor kiütköztek rajta, mikor Zsizsi egyetemre ment, utána pedig szaporodni kezdtek a dührohamai, éjszakai megpróbáltatásai, a kettős látás meg a remegő kéz kőszimfóniája, ahogy izmai apránként fölmondták a szolgálatot. Valahányszor elejtette a tollat, a könyve akarása erre csak rátett egy lapáttal. Ráadásul azért marta el maga mellől, mert azt hitte, a felesége el akarja hagyni; Garamvölgyi Lili azonban nem elhagyni, hanem kibírni akarta őt, mivel úgy gondolta, hogy egymás természetét elviselni maga a szerelem, ezért bármibe belekapaszkodott, ami fikarcnyi reménnyel töltötte el. Ám közel s távol egyedüli reménysugárnak az a mozzanat tetszett, hogy az esküvőt követő tavaszon Zsizsi teherbe esett; a dolog áprilisban történt, májusig várt vele, majd a bizonyosság csöndes izzásával elújságolta a nagy hírt a Nyúl utcában is.

Miután a lányuk elköltözött hazulról, a még mindig hórihorgas, de már barázdákkal szabdalt arcú szociológus végre nekiláthatott élete főművének, a társadalomellenesség természetrajzának, csakhogy a munka nem haladt. A sok agyalásból nem sült ki semmi végleges, a jegyzetek nem akartak fogyni, az ideiglenesség pedig egyre átfogóbban gyötörte, aminek az lett a vége, hogy szabadúszás ide vagy oda, lassan már egész nap elő se bújt a

dolgozószobájából, ahova a reggeli kávé után bevette magát, Garamvölgyi Lili tehát elmagányosult, mert szóra bírnia sem sikerült az urát. Kezdetben csak a Szokol zsebrádiót hurcolta mindenüvé magával a lakásban, hogy emberi hangot halljon, a konyhától a fürdőig, az előszobától a nappaliig slattyogott kezében a ráhurkolt szárazelemtől bömbölő fémdobozzal, Kapsolon azonban mint a kutya, morogni kezdett, ha az ólja felé közelített, mert a tiszta fejhez és bravúros logikához olyan csendre lett volna szüksége, ahol a pók is lábujjhegyen jár. Az asszony megrázta a tincseit, ha csak tehette, elszökött hazulról, hajat vágott az ismerőseinek, mindenkinek a kulcsát őrizte, növényeket locsolt, befőzött, bármit elvállalt, meg nem állt, csak ne kelljen bevallania, hogy többé nincs hová sietnie. Ha könnyek szöktek a szemébe, arra gondolt, hogy neki gyerekkorában nem volt még játéka sem, a lányának meg már egész könyvtár jutott, mekkora öröm az ilyesmi és micsoda előrelépés. A munkahelyén pedig ilyenkor vette elő titokban a zöld mappát.

Hogy a mappa smaragdzöld volt-e, vagy esetleg olyan, mint az abszint vipera-pillantása, utólag nehéz eldönteni. Vászonkötésű födele mögött rendes könyvnek bizonyult, melyet az előszó szerint Michigan állam egészségügyi bizottságának a titkársága, bizonyos Baker úr küldött szét, elővigyázatosságból mindössze száz példányban, 1874 novemberében Lansingból a fontosabb könyvtáraknak azzal, hogy Kedzie mezőgazdasági főiskolai tanár – a polgárháború idején sebész – a beragasztott papírtapétákban arzént talált, ezért tegyék a művet jól elérhető helyre, hogy az embereket fellármázzák, ellenben a gyerekektől mindenképpen tartsák távol, mert véletlenül kerül az ember szervezetébe a szer avagy sem, a mérgezés garantált, pláne hogy nem csak lenyelni lehet, hanem a porszemekre tapadva belélegezni is. Garamvölgyi Lili azonban nem tudott angolul, az egészet a tizennyolc plakáttal együtt még annak idején a szekrény mögött találta, ám nyomban el is dugta, mert az ilyen ócskaság nem kellett senkinek. Idővel a címleírás szerint úgy tűnt, mintha inkább az Iparművészetihez tartozna, mindazonáltal önként átadni nekik nem lett volna célszerű, mert csak gyanúba keveredik; ezalatt világszerte a gyűjtők meg azt gondolták rosszul, hogy miután a felkért könyvtárak elővigyázatosságból megsemmisítették az összes többit, mindössze négy példány maradt fenn belőle, miközben ez az ötödik immár egy évtizede az ő fiókjában lapult, fél hat után pedig, mikor mindenki hazament, megkönnyebbülten bújhatta lámpafénynél az asztalán. Azt már sejtette, hogy egy vagyont érne, ha el tudná adni valahol, de árverésre nem juttathatta el, az Ecserire kivinni nem merte, és különben sem engedték volna, hogy állománygyarapításra fordítsa az árát. Ezzel patthelyzetbe került, ráadásul minden elővigyázatosságról megfeledkezett, mert ha tudott volna angolul, se érdekelte a figyelmeztetés, a párizsi zöld színe olyan csodálatosan mély volt, bársonyos és hívogató, mint egy tengerszem. Kezdetben csak hetente egyszer vette elő a kincsét, végignyálazta, gyönyörködött a mintákban, melyek a gyerekkorára emlékeztették, csíkos meg virágmintás falú restikre, gipsz stukkók közt csokrokkal vagy anélkül. Aztán kiderült, hogy a nyomódúc elforgatásával származtatható úgynevezett tapétacsoportok szimmetriaviszonyokat tükröznek, és közük van a krisztallográfiához, a vegyületek térszerkezetéhez is, de nem ez volt bennük az érdekes, hanem az átható monotónia, a hajdani gazdagság szegényes valósága: amivé a vágyak lettek.

Eredetileg orvos, fodrászlány és cipőbolti kisasszony egyszerre szeretett volna lenni, ám orosz szakos létére valamiért mégis könyvtárosként végezte. Tisztában volt vele, hogy két nemzedék alatt sem sikerült megkapaszkodniuk, nem vitték semmire, sőt folyton újra elveszítették mindenüket. Még éltek benne anyja meséi a harmincas évekről, mikor tizenegyen voltak testvérek, köztük két ikerpár, de öten meghaltak torokgyíkban, ami ellen petróleumos kockacukrot kellett szopogatni, ő pedig a szegedi tanyavilágban nőtt fel hétéves koráig, kinn a mezőn meg a dombtetőn, csakhogy jött a nagy tiszai árvíz, és egy februári reggelen elvitte a tanyájukat. A birkák belefúltak, a tehén tőgyét leborotválta egy jégtábla, valósággal sikoltozott fájdalmában, míg csak el nem vérzett; őket kimenekítették ladikon, a vályogház azonban összedőlt, és onnan zsellérsorba jutottak, soha nem bírtak talpra állni ismét. A falu

végén húzódtak meg egy viskóban, a szülők meg a hat testvér; neki volt egy kiskutyája, a Takaros, valaki aztán bedobta a kútba, sosem derült ki, miért vagy kinek fájt a boldogsága, de nagyon megsiratta, hogy eltűnt, és nem is került elő három napig, csak mikor már fölúszott a teteme. Az iskola hét kilométerre volt tőlük földúton, sárban, télen azonban nem járhatott oda, mert hatuknak nem volt csak két pár cipőjük, az ő méretében meg egy se. Sokat játszott magában, s élete végéig nem heverte ki, mikor alkonyatkor a kukoricásból egy hang háromszor egymásután így intette: – Dolgozz, Lidi, dolgozz! – Szót fogadott, a vásárhelyi majolikagyárban lett festő, mivel ügyes keze volt, egyszer még egy kályhát is pingált, de annyi napszámos közt egyedül ő hozott haza rendszeresen pénzt a családban, hét embert tartott el magán kívül, s mikor a háború után a beteg apjához orvost kellett hívatni, nem tudtak mással fizetni, az meg elvitte a kályhájukat. Szeretett volna fényképésznek tanulni, az inaskodás a főtéren azonban sokba került volna, a boltos csak a vállát vonogatta, amiért nem tudtak három rend ruhát kiállítani, így fogta a batyuját, összeszedte a bátorságát, s negyvenhétben felment Pestre, család, rokonok, ismerősök nélkül, hogy vadidegenben boldogulva küldhesse havonta az utalványait. Lilit nem leányanyaként szülte, ámbár úgy nevelte föl, miután a férje pár év múlva elhagyta őket másvalakiért. Előbb a Rákosi-, majd a Kádár-rendszer ígérte meg neki, hogy türelem, most már mindjárt ő következik, mikor azonban látta, hogy a kilencvenes évek elejére visszatért a Horthy-korszak, ezúttal operettváltozatban, belehalt a csalódásba meg a gyűlöletbe, hogy a tisztességes munka ennyit ért.

Nem is lett volna semmi baj, sőt talán minden másképpen alakul, ha Garamvölgyi Lili kicsikét tovább nyomoz, hisz a svéd feltalálójáról Scheele-zöldnek is nevezett réz-arzenit a viktoriánus kor hírhedett gyilkosa volt, még a Buckingham-palota vendégszobájában is majdnem végzett a királynő egyik látogatójával. Ez a nyomozás azonban elmaradt, nem utolsósorban azért, mert ahogy teltek a hónapok meg az évek, úgy vett rajta erőt valami különös fáradékonyság. Gyakran lett hőemelkedése, majd váratlan láza, noha ahogy jött, úgy ment is; égett a szeme, fájtak a csontjai, a feje, étvágytalanság és hasgörcsök kínozták, erősen fogyni kezdett, havonta egyszer pedig áttetszővé vált a bőre, mint aki a végét járja. Mindezt a túlóráknak meg a munkahelyi problémáknak tulajdonította, amelyek alatt persze az otthoniakat értette, hisz akárhova ment, folyton a férjén meg a terhes lányán járt az esze, nem azon, hogy s mint lesz az elkerülhetetlen.

– Nem jó ezzel játszani, mama. Mért nem nyalogat bélyeget, az egészségesebb – tanácsolta neki Dárday Gyula föl sem nézve a paradicsomos káposztából, mikor anyósa egyszer vágyakozva árulta el neki, miben mesterkedik, meg hogy tüsszög a tapétaportól. – Tudja, olyan az ilyesmi, mint azok a kis trópusi békák, a legszebb a legveszélyesebb.

– Nem ez a méreg, aranyom, és mindenkinek megvan a magáé – vont vállat Garamvölgyi Lili, akit nem zavart, hogy a veje akár a bátyja is lehetne. – Valamiben csak meg kell halni, nem?

Hogy valami mégis változóban van, az akkor kezdett fölsejleni, mikor egy nap Kapsolon Péter lába reszketni kezdett, kiszaladt alóla, ő meg legurult a földalatti lépcsőjén. Épp hozzá iparkodott be az egyetemre, hogy elcsábítsa egy kis déli sétára a Városligetbe, ha már olyan szépen sütött a Nap; helyette jól összetörte magát. Két jólelkű fiatalember persze azonnal fölsegítette, épp csak a tárcáját lopták közben el, de legalább a saját lábán jutott haza, ott meg már úgysem ezt kellett kimagyaráznia. Ám a legkülönösebb mégsem ez volt, hanem hogy miközben mindenki a bűvész kezét figyelte, az idegsorvadás legújabb mutatványait, azonközben a lényeg pont Lilikével történt, nem vele.

A Nyúl utcában az emlékek vették át az uralmat. Hogy a hajvágások hozadékaként megörökölt a házukbeli Rózsi nénitől egy vég szövetet – még a Petőfi Sándor utcában a Bremnernél vette a megboldogult, egy kabátanyaghoz két szoknyaanyagot, hátha nem hízza ki –, a buklét megcsináltatta magának: ez volt az egyetlen alkalom, mikor elcsábult egy francia kiskosztümre, amit azután beakasztott a szekrénybe és nem hordott, mert éppen tél

volt, a télnek pedig nincs szeme. Különben is úgy volt a divattal, mint a szomszéd ház földszintjéről az a vén kuvik Lonci a lakberendezéssel – a villanyát rég kikapcsolták, üveg sem volt az ablakkeretében, télen-nyáron ki-be járt nála a huzat, ő meg a mennyezetig érő kacattengeren át húzódó sikátorokban bolyongott; mikor meghalt, a tűzoltóknak kellett kihordaniuk utána a rengeteg gyúlékony ládát meg újságpapírt, míg jártányi ereje volt, addig azonban csökönyösen kötötte az ebet a karóhoz, hogy nem rak rendet, mert életében már kétszer is takarított, egyszer negyvenötben, egyszer meg ötvenhatban, és mind a kétszer már másnap bejöttek az oroszok. Pont ugyanígy, egyszer Lilike is elment kalapot próbálni, de egyik se állt jól. Az eladó felforgatta a kedvéért a boltot, áradozott neki, dobozokat nyitott ki és csukott be, a tükör előtt igazgatta rajta a soron következő remeket, ám valamiért egyik se tetszett. Végül csüggedten annyit nyögött ki neki:

– Asszonyom, próbáljon mosolyogni...

No igen, a divat meg ő nem voltak puszipajtások. Annak idején az első vizsgaidőszak után nyáron egy litván kolhozban dolgozott pár hétig kíváncsiságból. Mivel nem bírta a fülledt pajtában, felrakták a szénásszekérre – tömörített bálákat kellett villával megbontania, leszórni a szénát, hogy a pajtába behordják –, ami férfimunka volt napi hat-nyolc órában. Olvasztott zsír, főtt krumpli meg friss tej volt a táplálékuk, este a port a folyóban mosták le magukról. A sok úszástól-villázástól úgy megvállasodott, megmellesedett, az arca meg majd kicsattant, hogy csapatostul jártak a nyomában a katonaviselt legények, ő azonban nem értette, mire a nagy felhajtás, mert még nem érdekelték a férfiak. Mindenesetre hiába lett később könyvmoly, akkor, parasztként volt a legboldogabb, csak az anyja nem ismerte meg, mikor a tábor után odahaza becsöngetett.

Voronyezsben az irodalom szakosok között két hónap alatt letudta a féléveket, levizsgázott, utána meg tíz-tizenöt hétig azt csinált, amit akart. Így talált a jógára, grúz krisnásokkal megismerkedve, akik kint a természetben gyakoroltak; az volt élete második boldog időszaka, mert naponta három-négy óra hosszat minden figyelmével a testébe húzódhatott vissza, s a hegyekben egy alkalmi sziklapárkány vagy dombtető volt mindehhez a kimondhatatlan fenségű díszlet. Ezek olyan emberek voltak, hogy mindig mindenre ráértek; volt közöttük egy litván impresszárió három lánya is, a legfiatalabb csodaszép szőkeség, de olyan buta is, hogy híres költők verseket írtak hozzá, csak aztán meghalt szarkómában szegény. Jeszenyin korszaka volt ez, meg Puskiné; a *Gavriliada* lett a kedvence, egy zseni líceumi diákcsínye, ahogy Mária nem bírja eldönteni, vajon a Sátán, Gábriel vagy az Atya-e a gyermeke igazi apja, miután az üdvözlégy napján mind a hárman meglátogatták, és változatos módokon szerelmeskedtek is vele. Neki elég volt annyi, hogy sem Tolsztoj, sem Jane Austen nem vesztegette a szót hősei vagy hősnői külsejére, hanem a lelkükön át jellemezte őket, és ha meg akarta Puskint érteni, el kellett mennie utána a Kaukázusba, vagy még azon is túl, le a térképről, mindenhova – utaskísérőként a transzszibériai expresszen Vlagyivosztokig, hogy Paszternak Zsivágóját átélhesse, vagy Luvers gyermekkorát az Uralban, egyszóval az utazást mint az orosz spiritualitás jelképét és közegét, mert csavarogni, úton lenni maga a legrejtelmesebb élet.

Úgy is lett. Tadzsikisztánban szerették a szálas fekete emberek. „Szép leány, mosolyogj rám, kapsz érte dinnyét!” – kiabáltak utána az árusok, nemcsak a férfiak, hanem az asszonyok is, ő meg csak nevetett, és teli papírzacskóval tért vissza a piacról a szállásukra. Vagy a Himalája lábánál, ahol már nyáron is hűvös van, a hegyoldalban a szőnyegen ülve a falu százéves úrnője, egy mátriarka a nap felé tartva sokáig vizsgálgatta a rezesszőke haját, miközben egy kukkot sem beszélt oroszul. A tadzsikok komplexuma indoeurópai, nem mint Üzbegisztánban, ahol ugyanúgy feketehajú mindenki, ám a szemük ferde, az arccsontjuk kiugró, az orcájuk pedig barackpiros. Vagy a grúz hegyekben, ahol fölvettek egy útszélen integető öregasszonyt a bérelt autójukba, elvitték a falujáig, majd tovább mentek az egyetlen úton föl egy templomromig; visszafelé ugyanott úttorlasz fogadta őket, meg vad, rögtönzött

ünnepség, négyórás eszem-iszom mindenkivel, aki mozogni bírt, helyi táncokkal és dalokkal a tiszteletükre.

Igen, Tbilisziben szőkeként végigmehetett a főutcán úgy, hogy az egész város őt csodálta, a férfiak vörös rózsaszálat dobáltak be az ablakán, ő pedig viszonzás nélkül elfogadhatta; ugyanezért az örményeknél szajhának nézték, és úgy is kezelték, amint kiért a biztonságosnak számító negyedik utca határán túlra. Lent Abháziában, Szuhumiban úgyszintén; Batumiban viszont a helyi adzsár gigolók körberajongták megint, mert szerintük csak akkor volt baj, ha egy nő csinálta pontosan ugyanazt, amit ők.

Hibácska Erzsébet ezenközben gömbölyödni kezdett. Miután a kettős szívhangból megtudták, hogy ikreket vár, félidőtől kiírta az orvos, bár nem kellett okvetlenül befeküdnie; próbálta jó előre rábeszélni a császármetszésre is, ezt azonban egyik fülén be, a másikon ki, igyekezett meg sem hallani, az első perctől világossá téve, mire készül. Erre mielőtt szabadon eresztették volna, a rendelőben megeskették mindenre, hogy sokat fog feküdni, pihenni, ezzel máris a frászt hozva a fültanú Dárday Gyulára, aki kezdett rosszat sejteni.

És méltán. A következő hónapok nemcsak önnön jelentéktelenségéről győzték meg, hanem azt is a fejébe verték, hogy vagy igazodik, vagy megnézheti magát. Kellett hozzá persze együgyűség is, hogy ne vegye észre, milyen szerencsés flótás. A két nő átvette a parancsnokságot, nem volt apelláta; meg nem állt a porszívó, a felmosóvödör, tiszta vasalt függönyök lengtek az összes ablakokon, minden csupa reménység lett, várakozás és előkészület, a szülés után az egész mégis káoszba fúlt. Csoda folytán az ikrek letornászták ugyan a nyakukra tekeredett köldökzsinórt, vagyis egyelőre haladékot kaptak, ám a természet rendje egy gyerekre méretezte az anyjukat, ez a kezdő anya pedig most folyton etetett, tisztába rakott, csitított, altatott, fürdetett, öltöztetett, kivitt, behozott, melegített, elmosott, vasalt, közben pedig magára nem maradt ideje, másokra meg türelme. Mindkettőt fölemésztette a verkli.

Lilikétől megörökölte a lelkiismeret démonát, fent nevezett szörny azonban arra nézve semmiféle útmutatást nem adott, hogyan kell dupla teher alatt nőni, mint a pálma, hanem beérte mindössze azzal, ha az eredmény tökéletes. Ettől Zsizsi kialvatlan lett, agresszív és letört, minden apróságtól kiborult fúria, aki zokogva siratta régi önmagát, viszont az ellenvéleményt sem tűrte. Anyja segítette őket éjjel-nappal, ahogy bírta, ám valahányszor beléptek a szülői házba, elszoruló szívvel ismerte fel, milyen messzire távolodott mostanára a gyerekkorától – ezt a helyet nem ismerte többé, idegen volt, poros és sötét, vak zugok pókhálós útvesztője, a nagy molyette bidzsár szőnyeg a nappaliban, az öreg komód, a tálaló, csupa politúros, nehéz darab metszett üvegekkel, a velencei csillár, a festmények, meg a töméntelen könyv irgalmatlan csendje. Ez volt a múltja, de már nem jelentett semmit, hiába próbálta megragadni. Elkésett vele.

Garamvölgyi Lili ötvenöt esztendős korára a munkahelyén évente cserélődő szabályokba beleöregedett. Elege lett belőle, hogy zsugorodó hatalmával arányosan nézzenek át rajta olyanok, akiknek még minden vicc új volt, miközben neki reform és ellenreform rég a könyökén jött ki; a jelenléte már ideiglenesen is kínossá vált a következő nemzedék számára, miközben mindenki méltóságról és megbecsülésről papolt, vakon arra, hogy ez vár rájuk is. Helyette újabban akárcsak valaha Hibácska József, ő is a muzsikába kívánkozott, egy másképpen nyelv-előttibe, mintha abban hitt volna, hogy minden korábbi ártatlanabb is egyben. Júliusban a nevenapján le is vonszolta Kapsolon Pétert a kongresszusi központba egy svájci csodabogár hangversenyére. A karzaton ültek, napágyúk világították be a színpadot, mely időnként teljesen sötétbe borult, hogy az egy szem fénycsóva a szólistát kiemelje. A nagyhajú, napszemüveges kis kobold villamos hárfáját, meg a kísérője tompított trombitaszavát hallgatva elandalodott, mert ez a föl-le hullámzás másként, határozottabban szólt, mint a klasszikus hangszerből előcsalható futamok: tisztábbak voltak az összhangzatok körvonalai, kevésbé könnyes az étere, teli – az egész valahogy megfejthetetlen derűlátást, már-már

boldogságot sugallt, mintha a trombitára kuglófsütőt húztak volna. A húrokkal magas hangon együtt dudorászó, fejét csóváló Borzaska ott lent pókujjakkal kapkodott bele a hárfájába, mintha egy ritkás almással benőtt dombtetőn ücsörögne alkonyatkor, mellette meg a kopasz trombitás a naplementébe bámulna hunyorogva, úgy fújná halkan, mégis ércesen. Az egész annyira csendes, visszafogott, kerek volt, valósággal kivezetett az ittből és a mostból, át az egyszerűségében tökéletes természet nyugalmába, ahol nincs szükség túlzó gesztusokra: a kövek kopnak, mindenki teszi a dolgát, ám pont ettől üde az egész, mert nem fertőzi árnyalatnyi kétely.

Tudta, hogy a muzsikáló csodabogár néha rá is bukkan arra, amit keres: egy-egy teli-találatnak bizonyuló dallamra, olykor csak a töredékére, amit azonnal túlír, messze sodródik az őszinteség pillanatától, minden művészi álom origójától, mégis újrakezdi, nem hagyja magát, és a hitelét ez adja, nem a sikerei. Egyszerűen csak elfogta a hála, hogy ennek a hol szépségesen emelkedettnek, hol alantasnak, kajánul mulatságosnak vagy megrázóan érdekes-nek a tanúja lehet, a versnek és zenének, a képnek meg a sűrű embertömegnek, aminek súlya volt és kipárolgása, de elragadtatása is, s az egész áthullámzott rajta, míg a tajték magasra csapott; s ekkor, a csúcsra felhágva, ebben a tökéletes pillanatban hasított a lágyékába először valami metszően idegen késszerű, amitől úgy kirázta a hideg, hogy majdnem felsikoltott. Azután a fájdalom ahogy jött, eltűnt, ők pedig a hangverseny után egymásba karolva, viháncolva bandukoltak haza a forró éjszakában, úgy, hogy Kapsolon Péter közben egyszer sem esett el.

Másnap reggel, még félálomban, kicsoszogott a máskor folyton hideg, köves konyhába, ahol a háború előtti ajtókból ácsolt spanyolfal mögött mintha megállt volna az idő, és a stelázsi meg a tűzhely ugyanazzal a néma közönnyel fogadta felbukkanását, ahogy a távoztát is évtizedeken át. A koranyári kánikulától a földszinten szinte állt a levegő, akárha késsel kellett volna magának utat vágnia benne, s mikor benyúlt a konyhaszekrénybe, meglepetten nyugtázta, hogy a polcon még a csészék is langyosak. Kiválasztotta a kedvenc koromfekete bögréjét, odalépett vele a jégszekrényhez, kiemelte belőle a levágott sarkú zacskós tejet, megdöntötte, majd a rémült ámulattól megdermedt, mert a tej nem folyt bele az edénybe, hanem megállt és szétfutott fölötte, egyszerűen lebegni kezdett. Se a műanyag zacskótartót, se a bögrét nem bírta letenni, nehogy a jelenés félbeszakadjon, helyette hálától csordultig teli szívvel ennyit makogott az égnek: – Nem vagyok méltó a csodádra, Uram! – Ebben a pillanatban mintha kuncogást hallott volna, s egyszerre észrevette, hogy csakugyan nem méltó, hanem még mindig majd leragad a szeme az álmosságtól, mivel a bögrét szájával lefelé tartja a kezében, a tej pedig a fenekén futott szét.

Noha értette a tréfát, eleinte mégis hálás volt érte, hogy a mennyel együtt nevethetett magán. Később azonban mindez szorongásra változott. Eddig azt hitte, bármelyik pillanatban jöhet érte a kaszás, készen áll a számadással, mikor azonban már évekkel túl a korai klimaxon, és olyan vékonyra fogyva, hogy tűbe lehetett volna fűzni, egyik este vérnyomokat talált az alsóneműjén, fölsejlett, hogy a jelenés valami komolyat harangozhatott be. El is ment másnap a Kapás utcába, ahol a nőgyógyászaton kenetet vettek tőle, majd közölték, hogy legkorábban három hét múlva lesz kész a szövettan, ám biztonság esetére elzavarták a belgyógyászatra is. Amint a kínkeserves, csaknem egyhavi várakozás letelt, és kiderült, hogy a leletével együtt át kell mennie a János-kórházba a citológiára, onnan meg vissza a röntgenre, szinte megbénult a félelemtől, nem is alaptalanul, mert ez már semmi jót nem jelentett. S mikor meghallotta, hogy a vastagbele rákos, a roppantul elhanyagolt daganata miatt puffadt föl, hozzá az ultrahang szerint az már az egész medencéjére átterjedt, nem lehet hozzáférni, annyira hátul van, más szóval operálhatatlan, a kombinált sugár- és kemoterápia pedig legfeljebb a kínlódását hosszabbíthatná meg, a vér megfagyott az ereiben. Egyetlen kérdést tett fel csupán:

– Biztosan nem lehet műteni, doktor úr?

– Higgye el, nem. Nagyon sajnálom, nincs mit tenni. Rakjon rendet a szekrényében – felelte a fiatal orvos a durvaságig őszintén, hogy kínlódását és szégyenét leplezze.

Lili hazavánszorgott, de csak kóválygott a titkával napokig, míg a lelke olyan nehéz nem lett, mint az ólommal kevert só. A férjének nem magyarázta el, mibe keveredett, nehogy ráijesszen. A betegállomány kezdetén először persze mindent összeolvasott a rákról, mert egyedül a betűnek hitt, és semmiféle zsigeri reakció nem írhatta volna le jobban, kicsoda ő – lévén mostantól teljesen személyes a viszonyuk, mindenki más előtt meg akarta ismerni töviről hegyire a végzetét. De nem ez a rettenthetetlenség volt az egyetlen jele, hogy vége bármi megszokottnak – ha kimerülten elszunnyadt, folyton ugyanaz a látomás üldözte: a keze fején dudor keletkezett, egyre jobban feszítette a bőrét, utána meg leshette, hogyan bújik ki belőle és araszol tovább egy nagy vörös féreg. Sikoltani akart, rázkódott az undortól, mégis tehetetlen volt ellene. Máskor, ha éjszakai légifelvételt pillantott meg a televízióban, a tündöklő fényben úszó városok gócai a metasztázisaira emlékeztették, az áttétek testét lebíró szövedékére. Egyszerűen nem bírta elhinni, hogy belül épp most egy másik élet falja fel az övét, mindent eltöröl az új rend, amiben neki nem jut többé hely, s egyre gyakrabban olyan kérdőjellé lett a maga számára is, hogy nem érezte veszteségnek, ha nem lesz a világ terhére. Annyi meghatározhatatlan tetejébe kinek hiányozna egy képzelt önazonossággal kevesebb?

Egy borús szerda délelőtt azután újrarendeződtek a részletek. Eszébe jutott, hogy még mindig nem tudja, mit jelent a mappa címe: *Shadows from the Walls of Death – Arsenical Wall Papers*, mire betámolygott a munkahelyére, lerázott mindenkit, fogott egy szótárat, és nagy nehezen összerakta a fordítást maga, ahelyett hogy bárkit megkért volna rá. Voltak nekik más színelméleti munkáik is a gyűjteményben, például a Harvardon kiadott nagy pigment-atlasz a maga kétezerötszáz árnyalatával; mikor azonban az arzén említése végre feltűnt neki a borítón, megborzongott. Pár perces keresés kiderítette, hogy a méreg rákot is okozhat, és nem csak Szent Ilonán. Ekkor sírva vonatra szállt, leutazott vidékre, a mappát Cegléd határában egy dögkútba dobta, majd nyöszörögve hazatért, és egy évtizedre visszamenőleg mindent bevallott Kapsolon Péternek. Azzal az érthetetlen mondattal kezdte, hogy most már tényleg csak négy maradt, amaz pedig csökönyös révületéből felriadva a hegyeket is megmozgatta volna német gyógyszerekért, hogy elkerülhessék a kemoterápiát, amit az orvos már amúgy is fölöslegesnek tartott.

Talán mert még mindig azt hitte, van ideje hátra, bárhogy nőtt benne a félelem, Kapsolon Péter nem árulta el senkinek, honnan indult el, mire ez a mostani úgynevezett jó ember lett belőle. Egy botláson múlott az egész, mégis mekkora zűrzavarba torkollott. Tizenhat éves lehetett, mikor egyszer rájött a vadászhatnék. Mindenáron pusztítani akart. A teraszukról lövöldözött légpuskával verebekre, sokáig sikertelenül, ám akkor eszébe jutott, hogy felpillantson az égre, és az őt teljesen körülvevő meghatározhatatlannak ajánlatot tegyen: egy évet ad az életéből, ha sikerül elejtenie valamelyiket. Lélegzetvisszafojtva célzott, a következő madár pedig lepottyant, mint a babzsák. Az egész oly hirtelen múlt el, ahogy a tollas kis test hűlt ki, értelmetlenné téve a játékot; de mert azonnal meg kellett bizonyosodnia róla, hogy nem véletlen történt, megint felajánlott egy évet az ismeretlennek, mire a második tojó is véresen bukott alá. Ekkor sürgősen abbahagyta a kísérletezést, nem mert megijedt, hanem mivel mérhetetlen csömör fogta el saját magától. Ám itt a célegyenesben egyszerűen nem lehetett nem gondolnia arra többé, hogy az a két esztendő most már mindörökre hiányozni fog a végösszegből, miután kérése meghallgattatott, ám ezzel adósságba keveredett, a fizetés határideje pedig közel. Az igazat megvallva nem is nagyon tudta, hogyan lehetne ezt elmondani; helyette versenyt futott az eseményekkel, mert a lavina megindult.

– Hogy a kapitalizmus azért a létező rendszerek legjobbika, mert legalább működik? – ismételte a gyerekeknek szórakozottan. – Szar ügy.

És marhaság, gondolta magában gépiesen. Lilike, a feudalizmus is működött! A rabszolgatartás is, de még hogy! Sőt a szocializmus, az még csak igazán! A kérdés nem ez,

hanem hogy kinek? Mindig az dicsér, akinek a kassza csörög. Ezért van, hogy a tankönyveket a következmény írja, az eleve pártos, ami vagy aki egy ok után visszamaradt. Az olvasó pedig elhiszi, hogy pártatlan tálalásban szolgálják fel neki az eseményeket, elfogyasztja, majd émelyegni kezd tőle, mire hanyatt-homlok felhagy az okulással, mert azt gondolja, a tanulság mérgezte meg, holott az egyoldalú szakácsművészet tehetett róla, a szempontok mint recept. Vett tehát egy mély lélegzetet, majd Zsizsihez fordult:

– Szívecském, beszélhetnék veled négyszemközt? Úgy értem, csak te meg én. El kell mondanom valamit. Édesanyád nagyon beteg.

Hogy az igazság végre kipattant, Dárday megdöbbenésére mind Zsizsi, mind Lili minden fensőbbségüket elvesztették. Nem közönséges pánik vett rajtuk erőt, nem is az a függés, ami a máskülönben erősebbik nemet a férfi közelébe hajtja – egyszerűen nem vették tudomásul a helyzetet, hanem kitört rajtuk a sokáig leplezett gondoskodás: szembeszálltak az orvul rohamozó végessel, harcoltak mindazért, amit magukból létrehoztak, mert a részvét tettekké változott bennük, és mert átérezték egymás fájdalmát. Idő persze nincsen, csak a fénysebesség meg a távolság hányadosa; és hogy két ember egymásról alkotott képe mennyit vagy hogyan változik, az mindent elmond a közelségükről. Most mintha szappanbuborék pattant volna el, ez a képzet foszlott bennük szét, mert ez többé nem múlás volt, hanem valami sokkal ellenségesebb, s miután a mások érdekében eddig sikerrel tettették magukat gyöngének, most mindkét asszonyból kibújt a fenevad. Tenni azonban már egyikük sem volt képes – Zsizsi azért nem, mert szoptatott éjjel-nappal, volt éjszaka, hogy négyszer is föl kellett kelniük, a kezdet kezdete óta erejük végén jártak, hozzá a dupla babakocsi be se fért a lakás ajtaján; Garamvölgyi Lilit pedig marcangolta a tulajdon felelőtlensége, amiért cserben hagyta a családját.

Most lett volna ideje, hogy helyt álljon, ő azonban beteget jelentett, mert újra kellett tanulnia befelé figyelni. A dolog nem volt teljesen ismeretlen: elég volt visszaéreznie Zsizsi ébredezésére a méhében, csak most a vég rúgkapált benne, napról napra erősebben. Ez az idegen napközben elég csendesen viselkedett, mintha szeretett volna kettesben maradni vele, lefekvés után ellenben növekedni kezdett, egyre jobban feszítette, s a maga tufa módján ellentmondást nem tűrve diktált, míg ő kínoktól karikázó szemmel, álmatlanul leste a mennyezetet, nehogy Kapsolon Péter felébredjen. Egyre véresebb lett a széklete, puffadt a hasa, nehezen kapott levegőt a daganattól, a morfiumos tapaszok napról napra kevesebbet segítettek, de minél jobban gyötörte a kísértés, hogy öngyilkos legyen, annál szilárdabban érezte: a családjának az utolsó percig szüksége lesz rá, kapaszkodnak belé, a munkájába, mindabba, amit képvisel. Péter lábán már az idegsorvadásra kapott skorpióméreg sem segített, Zsizsi kialvatlansága a kóma határát súrolta, Gyuszi pedig tehetetlenül ugrált körülötte a másodhegedűs szerepében, miközben pénz után is futkosott – muszáj volt kitartania, értük vagy tisztességből. És igen, a két csöppségért is, akiket nem fog felnőni látni.

Dárdaynak apósáról kellett volna gondoskodnia, ám ez kevésbé sikerült. A lelet hallatára amaz először szaladgálni kezdett, mint a fejetlen pulyka, mindenáron át akarta venni a vezetést, akárha a helyzet csak megfelelő parancsszóra várna, mielőtt látványosan összeomlana, a régi szép idők pedig visszatérnének. Helyette azonban ő omlott össze látványosan, idétlenséggel tetézve a bajt, hisz Lilike mellett az évek során teljesen elhagyta magát, a háztartáshoz alig értett, a képességeiből csak rántottára meg teára futotta, ápolni sem bírta; kellett vagy sem, folyton vigasztalni próbálta a beteget, ez viszont mindkettejük vérnyomását felhajtotta. Be kellett bifláztatni vele, melyik nap milyen számlát kell kifizetnie, kit kell hívnia, ha az OTP honlapja nem csinálja azt, amire szolgáltatás címén megpróbál rábeszélni, vagy ha az elektromosok túlszámláztak, bár nagyvonalúan megígérték, hogy majd jóváírják. A könyve immár nem az első, hanem a legutolsó volt, ámde túl későn, és az elkésettségnek ez a tudata olyan volt, mintha a tagjait metélték volna le.

Kapsolon Pétert egyre jobban kísértette Garamvölgyi Lili holdas testének az emléke. Egyszer régen, egy nyári hajnalon, mikor még senki nem volt a környékben ébren, de a nap már besütött a buján zöldellő kertből, az asszony leült meztelenül a hálószobájuk ajtajába, hogy a reggeli fényben fölmelegedjék; a lábát összekulcsolta, és lehajtotta a fejét, mert a ragyogás a szemébe tűzött. A combja meg a lába eltakarta deréktól fölfelé, arcát a bal hónalja hajlatába fúrta, könyökén egy gödröcske harsányan feleselt kecses lábfejével, a jobb karja vetette éles árnyékkal meg választéka világos ösvényével, miközben jobb füle egy magasságba került a kulcscsont öblével. „Maradj így" – kérte a férfi, majd emlékezete öreg Leicájával, a lélek üveglapjára elexponálta róla azt a felvételt, amely azután élete végéig kísértette. Éjjeli kószálásai közepette ha csak megpillantotta is a feleségét, aki most már egyre távolodott tőle, sürgető vágy fogta el. „Vetkőzz!" – akarta odakiáltani neki, ám az álom mindig tovasodorta az asszony hajlandóságát, ő pedig kétszer szomjasabban ébredt, mert a hajdan édeni menedék napról napra deformálódott, ahogy roncsolta a kór. Ugyanazt a romboló fegyelmezetlenséget érezte, amitől semmit nem bírt befejezni – a legjobb mondatok mindig akkor jutottak eszébe, ha másba fogott, de míg rohant, hogy leírja, az ihlet alábbhagyott, ő pedig kezdhette elölről a várakozás mágiáját.

Zsizsi ezalatt odahaza attól tartott, hogy Dárday Gyula eredendően nem érti az együtt megöregedni fogalmát, hogy közösen éljék túl a test romlását, az pedig ne vesse őket szét; helyette túlságosan leköti, hogy a megújulás maszlaga ellen küzdjön. Fel-alá szaladgált közöttük, ahelyett hogy a mosógépet szedte volna ki és teregetett volna. Mert miféle új az, ami régibb a réginél? Ha közügynek álcázott magánügy helyettesíti a politikát, egyre drágább olcsóság a gazdasági fellendülést, hiába jár templomba a tolvaj, a rendszer erkölcsi mérlege fikarcnyival sem lesz jobb, anélkül meg mi értelme az egésznek. Minden eljátszott esély pangásba torkoll, az önmentegető egyre lejjebb csúszik, magyarázhatja a bizonyítványát, ám nem az a kérdés, talál-e olyan ideológiát, amelyet szajkózva ő lesz a nyertes, hanem hogy ilyen világból csak kihalni érdemes. Mindenre kerül magyarázat, amire mentség sosem, de hogy becsületesnek nem elég lenni, annak is kell látszani, ez azért mégiscsak több a soknál.

– Maradj velük, én elboldogulok – simogatta meg Lili a lánya fejét, azzal hazatámolygott, mert későre járt, és otthon még várta a harmadik műszak. Mintha izzó vasat forgattak volna a hasában. Az utcasarkon leült egy kerítés párkányára, nekidőlt, elájult néhány percre, utána föleszmélt. A rosszullétét pár nap múlva mesélte el, akkor is csak a vejének, hogy valaki legalább tudjon róla. Az némán hallgatta, végül magához ölelte, mire Garamvölgyi Liliből kitört a keserű zokogás, de még mindig nem a maga állapotának szólt. Végül megtörölte a szemét, és elhúzódott Dárdaytól. – Vigyázz rájuk, ha én már nem leszek – mondta neki csendesen, mert nem volt sem a búcsúzkodás, sem a nagy szavak embere.

Hazafelé levánszorgott a Majorba, ahol egy félreeső zugban, tiszafák piros bogyói közt ott állt Eugenio Espejo mellszobra is. Esteledett, a novemberi kémények már fehér füstöt pipáltak mindenfelé; a játszótér körül babakocsis anyák és futók köröztek. A hős a dicső és elfoglalt tizennyolcadik század végén hunyt el, szinte napra egy időben a francia forradalommal, ám ecuadori gondolkodónak nevezni, mint a szobrán, túlzás volt akkor is, ha országa függetlenségéhez hozzájárult eszméivel, ugyanis Ecuador csak 1821-ben jött létre. Ahol ezt művelik a távcsővel, nem csoda, ha a puska félrehord, magyarázta neki egyszer Dárday; ugyanez történt a mórok kiűzésekor is Spanyolországból – elkezdték *reconquistá*nak, visszafoglalásnak hívni a folyamatot, mintha a spanyol egység mindöröktől fogva létezett volna, hódítás és visszahódítás azonban nem ugyanaz, hanem játék a szavakkal, a fogalmak tudatos összemosása.

Korábban, mikor még volt idejük mindenféléről diskurálni, egyszer kivesézték, miért korlátolt lenézni a másvilágra vonatkozó hiedelmeket, amit egyébként minden valamirevaló néprajzos átél egyszer. Holmi rajtunk túli, és benne is még mindig a lét ugyanis nem zárható ki érveléssel, sőt. Az érvek tapasztalati része ennek persze ellentmond – hogy mi van a halál

után, semmi vagy valami, arról hiteles tudósítás nem létezik, az elmélet ellenben másmilyen álláspontot foglal el; komolyan a természettudományos világkép ellen szól ugyanis, hogy a cserebogár megfigyelései is kizárják a szarvas lehetőségét, miközben az a bogár észérvei dacára vígan elvan a maga univerzumában, s mivel a tudomány minden műszere mindössze érzékszervek meghosszabbítása, a protézisek által nyilván sohasem lesz képes olyasmit jelezni, ami az öt érzékszerv tartományát meghaladja. Ennélfogva a híres aforizma, hogy Gagarin volt ugyan odafönt, mégsem látta Istent, semmit nem bizonyított. Most az egész lett felfoghatatlanul bonyolult a maga irtózatos egyszerűségében.

Ennyi szenvedésre, reményt felváltó csalódásra nem is következhetett más, mint életük legfeketébb karácsonya. Dárday a két család közös fáját a Nyúl utcában állította fel, egy kis csenevész lucfenyőt, amit szenteste délutánján vett bagóért egy utcai árustól; az egyetlen boldog mozzanatuk az volt, mikor az alája terített pokrócra odafektette a két szendergő csecsemőt, hadd emlékeztesse őket arra, ami másoknak megadatott. S ugyanígy sikerült az első születésnap is januárban, telve csakazértissel meg pusztulással, miközben halálosan kimerítette mind a négyüket, hogy ne vegyék el a gyerekektől, ami az övék.

Februárban azután megjelentek az özvegyek. Mintha külön hálózatuk lett volna, egymásnak adták hírt, hogy szükség van rájuk, a két kezükre, a tapasztalataikra, a romboló vigasztalásukra meg a főztjükre. Ez ideiglenes könnyebbség lett a fiataloknak, és Kapsolon Péter is megint kapott rendesen enni, Lilinek azonban nem kellett a klubtagság. Diétás kosztra szorult volna, amihez ezek a Pest környéki asszonyok nem értettek; az örökös tészta nehéz volt neki, a krumplit világéletében gyűlölte, a főzelék meg csak egyszerűen nem ment le a torkán. Fulladási rohamok gyötörték, hörögve kapkodott levegő után, nem volt már sem étvágya, sem emésztése, a lefogott belei pedig egyfolytában görcsöltek. A végjáték azzal kezdődött el, mikor a körzeti orvosa is lebetegedett, nem vállalta tovább, hogy otthon adja be a fájdalomcsillapító injekciókat, a helyettesítőjének pedig ott voltak a saját betegei, túl sok dolga akadt, hogy a megöröklött krónikusokhoz is kijárjon. Így jött el a húsvét, a lázálom-szerű április, kései fagyokkal, melyek után minden roncsként tekintett a kilátástalan jövőbe.

A Mátrai utcától Lilikéék lakása nem esett messzire, így Dárday egy vasárnap gyorsan megfőzte valamennyiüknek az ebédet, összekészítették az ikrek menetfelszerelését, majd átballagtak az első napsugarak didergető melegében. A járókelők többségének esze ágában nem volt utat adni, sőt úgy morogtak a kettős babakocsi láttán, mintha nekik lett volna joguk a könnyebbséghez.

A Nyúl utca végnapjaiban senki nem ment fel többé a régi könyvtárszobába, ahol a folyóiratok bekötött évfolyamai együtt pókhálósodtak a világirodalom szintén feledésre ítélt, maradék fejezeteivel. Zsizsi asztalán még a régi rendetlenség uralkodott, ám az esetlegesen ottfelejtett tárgyakat mostanára megszépítette a múlt meg a piszkos ablaktáblákon beszüremlő napfény, mely sikertelenül iparkodott felidézni a személyest, a hangulata ellenben tovább kísértett. A titkos lépcsőház korlátján már rég nem csúszott le senki, a kovácsoltvas rács kanyarulataiban megült a por, a lapos, kényelmes lépcsők megkoptak az igyekezettől, hogy hasznosnak, sőt járhatónak látsszanak. Odalent a nagyszobában homály volt és hideg, mert már nem kapcsolták be a fűtést, se a hálóban, a konyha meg akár a jégverem, szinte sütött belőle az indulat; Hibácska Erzsébet itt talált rá az anyjára, mikor a keresésére indult. Garamvölgyi Lili ott állt a konyhapultnál, s gondolataiban teljesen elmerülve gyújtotta meg egyik gyufát a másik után, de nem a gázhoz tartotta, hanem a csap alá, ezt azonban nem vette észre; fel sem tűnt neki, mióta megérintette valami földöntúli kilátástalanság. – Anyu, mi a baj? – kérdezte Zsizsi rémülten, ő azonban nem felelt, helyette kiszaladt a konyhából. A hasa akkorára nőtt, akár a földevőké.

– Apu, mi történt? – Ez a magyarázatért könyörgő jajveszékelés már Kapsolon Péternek szólt, aki magatehetetlenül, félig lecsúszva ült a kanapén a nappaliban, mintha meg sem hallotta volna. Erre Garamvölgyi Lili összeszedte magát, és visszajött a hálóból. Az ura?

Magáról sem tud gondoskodni, olyan gyámoltalan szegény. Neki már nem sok van hátra, pénteken tehát fogta magát, bement az István kórházba, megnézte magának a hospice-t; szép boltozatos hodály, fekete-fehér kockás a kőpadlója, rajta korlátos vaságyak. Oda befogadják, de ő döntött, mert a dolog nem mehet így tovább; ezt végre el kellett mondaniuk nekik is, ezért vártak rájuk ólmos bánatukban is tűkön ülve.

Miután a huszonnégy órás vajúdás a felismerhetetlenségig megváltoztatta, Hibácska Erzsébet egyelőre a tagadásba menekült. Még mindig nem akarta elhinni, hogy bármi alkat azért esetleges, mert ideiglenes; aminek a személyiség a kemény magva, arról persze hogy le lehet fejteni a rárakódott fölösleget, a mindenféle helyzetek által kifejlesztett védőburkokat, azt azonban nem bírta elfogadni, hogy a mag is széteshet. A datolya legalább újracsírázik, termésében van a folytonossága, az azonban lehetetlen, ugye, hogy neki kelljen pótolnia, aki szülte, őket meg a gyermekeiknek? A szíve szakadt meg a kétségbeeséstől, hogy meg kell rövidítenie a kicsinyeit, de lefejte a tejét, s onnantól a cumisüveg meg a melle váltakozva került az ikrek szájába, miközben ahányszor csak lehetett, rohant be az anyjához. Olykor nővérkének álcázta magát, és a munkába menő ápolónőkkel elvegyülve vitte be a tiszta ruhát, a reggelit. Dárdayval ebben az időszakban csak futólag találkozott, üzeneteket hagytak egymásnak. Apjával váltották egymást a betegágynál, noha látszott, hogy Kapsolont már nem lehet semmire befogni; felkarjával hadonászva, bizonytalanul egyensúlyozott be a kórteremben, s járókeret nélkül, az önállóság látszatára adva tette meg az utolsó métereket. Minden erejét erre a mutatványra tartogatta, a parkolótól a kórteremig tartó útszakaszra meg vissza. A parkolóig viszont a veje kocsikáztatta minden áldott este, majd betámogatta a kórházba, föl az emeletre, jobbra, a folyosó végén az utolsó bejáratig; ott köszönt Lilikének, homlokon csókolta, azután kimenekült, hogy kettesben maradhassanak, mert az ideiglenesség tapasztalata őt is valósággal megbénította.

A teremben tizenkét ember feküdt. Minden nap eltűnt közülük valaki. Középütt volt pár asztal, székekkel, és körben az a sok ágy, a nagy ablakok előtt... Az asztalnál egy kisfiú írta a számtanleckéjét. Lilike egyfolytában rosszul volt, mindig mosolygott, de jó volt a kedve, ők meg lassanként természetes dolognak kezdték tartani, hogy most itt van. Hozzászoktak, hogy csövek lógnak ki belőle, a varratokhoz, a lemoshatatlan fertőtlenítőhöz, a szagokhoz, az infúziós állványhoz. Ahhoz, hogy önmagához képest a felére csökkent a súlya, majd besárgult a máj-áttéttől. Dárday harmincöt kilós felnőttet látott már, elsárgult embert azonban még soha – teljesen kénszínű volt a bőre, mindenütt, és nem csak az arca, a szemefehérje is. Néha szólt, hogy szeretne kimenni mosdóba. Kapsolon nővért akart hívni, de a felesége csak legyintett, így ő támogatta ki, félig lábon, félig ölben, míg az asszony az infúziós állványba kapaszkodott. Utána visszafeküdt, a meszelt plafont nézte, közben görcsbe rándult az egész teste. Kimerülten elszunnyadt.

A dologban az volt a legérthetetlenebb, hogy másoknak ezenközben nem volt semmi bajuk az élettel, amely őket vagy megkímélte, vagy érzéketlenebbek voltak a rugdosásaira. Kifelé menet a kórházból a fasorban egy csinos pár jött szembe velük, s Dárday fél füllel elkapta a beszélgetésüket:

– Rájöttem. Nem kecske kell! Krokodilt fogok tenyészteni. Az a piaci rés!

– Szentgyörgyhegyen?

– Persze. Megél Magyarországon a krokodil?

– Hát, ha talál munkát... – És felnevettek mind a ketten.

Lili lassanként kiért rokon- és ellenszenvek, a vonzalmak meg az undor mezejéből, s hogy a perceket múlassa, a telefonján természetfilmeket nézegetett. Már csak ebben telt öröme, minden más elszívta a maradék erejét. Egyik nap egy rabságban nevelt orrszarvú derítette fel; visszavadítva, hónapokkal később is megismerte a gondozóját, az pedig odamehetett hozzá a szavannán, megvakargathatta a fülét.

– Az állatban pont az a szép, hogy nem ember. Hiányzik belőle a kétely, teljes bizalommal van a sorsa iránt – mondta az előzményeket kifelejtve a lányának délután.

Zsizsi értette, hova akar kilyukadni. Nem lehet mit kezdeni egy olyan transzcendenciával, aminek a léte nem természettudományos, hanem erkölcsi képtelenség. Ha az ember gazdag, a stiklijeit még csak elviheti szárazon, de sem a természet külső, sem a lélek belső törvényeit nem hághatja át, ez azonban épp a vezérlő csillagára nem vonatkozik. Közben azon járt az esze, mi mehet odahaza, és mióta tart már, hogy a délelőttök az övé, délutánonként azonban Dárday etet és felvigyáz, miközben az egyetem türelmetlenül vár a sorára.

A szemük láttára lett mindennek vége. Semmi nem támaszthatta fel a régi szép időket, noha meg nem történtté se tehette, csakhogy ez vigasznak kevés volt. Hogy másra sem bírt gondolni, miközben muszáj volt, mert a mindennapi teendők apróságokból álló, végeláthatatlan sora egyre inkább körbezárta, az még csak hagyján, de minél elégedetlenebb lett az életével, annál jobban kellett valaki, akire haragudhatott érte. Miért kellett pont Dárday Gyulát választania? Vak volt a jelekre, nem látta, mennyire alkalmatlan? Családhoz a jószándék kevés, ügyesség is kell, meg lendület; a szülei házasságának is jót tett, hogy Kapsolon Péter volt a fiatalabb, nem ilyen teddide-teddoda szívrabló, akit lassan pelenkázni kell.

Hogy mindenből árad az elviselhetetlen szépség, azt Garamvölgyi Lili is fájdalmasan érezte. Csakhogy ő minden idegszálával épp akkor találta magát haszontalannak és üresnek, mikor a legtöbbet adta a körüllevőknek: az ember addig él, míg az emléke, és elmúlása jobban vési be a lényét bármi egyébnél, legalább arra a kis időre. Különben is ez már a letargia lejtője volt, mikorra minden lecsupaszul – többé nem maradt mit mondania, mert amit lehetett volna, elsúlytalanodott, csak a figyelem maradt, az ádáz jelenvalólét, a belülről átélt percek, ahogy az ember hiába szeretne, nem bír kívül maradni, mert beszippantja valami. Az örökké árnyas kórteremben minden este úgy tűnt, hogy már nem lehetne rosszabb, reggelre meg a dehogyisnem, bár hol a morfiumtól, hol csupán maguktól időnként csillapultak a szaggatásai, csak hogy a remény azonnal nyiladozó virágait harmadnap tovább sorvasszák. Végül mindennek füst-íze lett, még az ivóvíznek is. Semmi nem ment le a torkán. Az utolsó hónapban már egy falatot sem evett, csak a fejét ingatta.

Mindvégig irtózott tőle, hogy a figyelmet magára vonja; mindössze el akart bújni fájdalmával a világ elől, mint a végét járó macska. Hálás volt érte, hogy a nővérek békén hagyták. A hit őstehetségeként, akinek ártatlanságát a vallás sem bírta tönkretenni, hogy engedelmességét bizonyítsa, négyheti zokszó nélkül tűrt szenvedés után két roham közt odabújt Kapsolon Péterhez, aki nem mozdult az ágya mellől, megpróbált ránevetni, majd ezt súgta a fülébe:

– Pünkösd hétfője jó lenne meghalni, mit gondolsz? Azért az mégse akkora ünnep.

Mivel az igazságot sehol sem találta, mostanára egy angyal pallosa is kicsorbult volna a kételyein. Iszonyúan megkeseredett, látván, mennyire tanulni képtelen a magát újként hirdető rendszer, a propagandától hogy elhülyültek az emberek, milyen kilátástalan helyzetbe került bárminemű szellem, s hogy évtizedek vánszoroghatnak vagy röppenhetnek el így, miközben a Kossuth rádió minden reggel ugyanazt ismételgeti majd, mint egy átszakadt lemez: ki véd meg minket a románoktól, ki harcol éjt nappallá téve értünk, kinek köszönhető, hogy a bebetonozott új tulajdonosok egyfolytában gyarapodnak. Mindeközben a kormánypárt soraiban kitört a pályázási láz, egyoldalú tehetségük folytán valósággal agyonnyerték magukat a tulajdon kiírásaikon, habzó szájjal szidták az átkost, de közben a hetvenes évek sorozatait vetítették a tévében, hátha nem tűnik fel senkinek, hogy kultúrára se kell költeni, ha okosan privatizál az ember. Mikor tehát a daganat focilabdányira duzzadt a méhe mögött, és az áttétek rég szétették mindenét, Lilike utoljára kapott még egy adag morfiumot, amitől magához tért és erőre kapott annyira, hogy feladja a harcot. Éppen kiért volna a végtelen víz fölé, hadd vágjon neki a láthatárnak, mikor simogatást érzett az arcán; erre felnézett. – Azért az a karma mégiscsak komoly dolog, ugye? – csókolta meg Kapsolon Péter kezét, azzal

lehunyta a szemét. Aznap éjjel pedig abból kiindulva, hogy neki már úgyse fáj semmi, a hullamosók valahogy ráadták a szűk kosztümöt, amitől örök álmában is úgy nézett ki, mint aki cirkuszból szökött, különösen mivel csinosan kipirosították az arcát; még egy kis szájfényt is kapott, mielőtt műanyagzsákba tuszkolták volna, mert már szaga volt, édeskés és nehéz.

Igazán gyászolni vagy ünnepelni csak az tud, aki vakon hisz az anyagban, nem átmeneti helynek fogja fel. Hibácska Erzsébetet sokkolta, hogy az erőszakosság valamiféle alamizsna, amelyet mindenki bőkezűen oszt, a halálraszántak azonban ellenkezőleg cselekszenek. Hogy a házasság álom, de minden vágy mélyén ott lappang a véresen komoly valóság, amivé kinőheti magát.

A temetésre egy hónappal később, júniusban került sor Sóskúton, Zsizsi egyik apai nagynénje jóvoltából, aki mindig klinikai esetnek tartotta az öccsét, sőt a halotti tort is átvállalta, hogy segítsen a volt sógornője családján. A faluvégi ravatalozóban nem gyűltek össze sokan, bár az akácvirágoktól illatozó kis tisztás így is megtelt. A temetés idejére a gyerekeket két szoptatás között a nagynéni házában hagyták egy szomszédasszony gondjaira bízva, aki ugyan nem ismerte a megboldogultat, viszont a torra amúgy is sütött aprósüteményeket, köztük rózsaszín főtt krémmel töltött Lajcsi-szeletet meg vaníliás kiflit, s egy öreg sublót kipapírozott fiókjában tárolta a sok édességet a vendégekre várva. Hibácska Erzsébet nem is ezen akadt fenn, hanem hogy a szertartást végző öreg pap magatehetetlenül dadogott, de mikor szóvá tette, a rokonok megütköztek rajta, mert ők már rég észre se vették.

– A plébi bácsi? Hát igen, hebeg egy kicsit. – Jó embernek tartották az öreget, akit csakis egy forgószél tehetett le közöttük valamikor régen, az előidőkben.

Zsizsi majd megfulladt a jersey gyászruhában, fekete fátyla alatt a szeme vörösre szikkadt a sok sírástól. Erőt vett magán, elsőnek lépett oda és nézett bele a nyitott koporsóból kikandikáló nejlonzsákba, de nem ismert rá a kifestett arcra – ez többé nem az örökké mosolygós Garamvölgyi Lili volt, pláne nem az anyja, hanem egy vadidegen. Próbált megállni a lábán, támolygott a tömjénfüstben, hallgatta a kántor borízű énekszavát, csakhamar azonban elkalandoztak a gondolatai. Azt mondják, kemény anyának puha lánya, puhának meg kemény, ő vajon melyik? Nem csöpp vér füzetlapon az ember élete, valami oda nem tartozó, erőszakos mozzanat, amelyet sürgősen le kell törölni, dobolta fülébe a szomorúság. Ebben a pillanatban föltámadt a meleg szellő, rohamokban, egyre erősebben fújt az akácosból, előbb majdnem kioltotta a ravatal mellett álló bronz kandeláberek spirituszlángját, majd a tűzcsóvák oldalra dőlve szép vízszintesen kezdtek seperni, már-már felgyújtották a koporsóból kihajtogatott habfehér szemfödelet, hogy az egész ravatalozót egyetlen halotti máglyává változtassák, ám az öreg plébit semmi nem ingathatta meg kötelessége teljesítésében: akadozva dödögte tovább a magáét. Kapsolon magába roskadtan mindebből semmit sem vett észre, Zsizsi pedig az apját bámulta meredten, nehogy Dárdayra pillantva kibuggyanjon belőle a fuldokló, hisztérikus nevetés, amitől teljesen leizzadt; amaz megfogta a kezét, s így maradtak sokáig, egymásba kapaszkodva. Hanem amikor az Üdvözlégy következett, az áldott méh meg a gyümölcse, végleg elöntötték a szemét a könnyek. Mit számított már, hogy a részeg sírások egyike a saját lábára tette rá a kriptafödelet, a mészkő lehúzta a lába száráról a bőrt, minden csupa vér lett körül? A temetés után némán hazaballagtak, a nagynéni házánál körömcipője orrával a murvát piszkálva ránézett a férjére, azután csak annyit mondott neki: – Mindig azt hitte szegény, hogy életfogytiglant kapott, nem örök életet. – Azzal bement szoptatni.

A következő két évben időzavarba kerültek. Semmit nem lehetett már szemügyre venni, mert a napok rohanvást tűntek a horizonton el. Ez volt az a stádium, melyet utólag az egyiptomi tíz csapás időszakaként jellemzett a barátnőinek, mert folyton azt hitte, ennél már nem lehet lejjebb, ám rendre tévedett. Elsőnek ott volt a gyerekek bontakozó személyisége, a különbség közöttük, amit egyelőre csak ő vett észre – ha kirakták eléjük a játékokat, szabadon nyúlhattak bármi után, Kinga gyorsan döntött és ragaszkodott az elhatározásához, Milán ellenben húsz percig toporgott a lehetőségek között. Ha nem akarta, hogy megsérüljenek,

miközben önigazolást keresnek nála, meg kellett hasonlania, hogy kétféle anyjuk lehessen, mindegyiknek a magáé. Ez, meg az állandó kötéltánc, hogy el ne tévessze, nyomás alá helyezte. Ehhez jött másodiknak a róluk való gondoskodás mint a házimunka hozzáadott toldaléka. Harmadiknak volt ugyan állása, de sikítania kellett tőle, és nem is akart mást, mint kiűzni a gondolatai közül a gyermekgondozási segély végéig; egyetem után azt hitte, valamilyen módon bent maradhat a tanszéken, ebben azonban nagyot csalódott, a tudományos terveit bizonytalan időre el kellett halasztania; a jegyzetei napról napra avultak, a témája viszont izmosult, ahogy lekopott róla a fölösleg, s egyre biztosabb volt benne, hogy a saját útját kell járnia. Erről viszont másokat is meg kellett volna győznie, amivel sehogyan sem állt. Dárday annyit tudott segíteni neki, hogy elhelyezte az Akadémiánál, ami minden volt, csak megoldás nem; szerencsére egy év múlva megfogant, és onnantól új időszámítás kezdődött. Azután csalódás volt az is, mégpedig sorban a negyedik, hogy Dárday Gyula nem úgy vett részt a család életében, ahogyan szerette volna, egyáltalán nem könnyítette meg a dolgát. Mindezek következtében teljesen a férfi keresetétől függtek, s noha az adjunktusi fizetés mellé amaz mindenféle tanulmányokból rendszeresen többet hozott haza a vártnál, a dolog átláthatatlan maradt, a kiszolgáltatottság egy neme. Hogy ő mit akart volna kezdeni az életével, ezek után másodlagos kérdésként se merült fel. Hozzáadódott a felsoroltakhoz a teljes kilátástalanság, hogy bármi jobbra fordulhatna, s ezzel a keszonbetegséggel küszködve kellett megmutatnia, felnő-e a kihíváshoz.

Nem arról volt szó, hogy az előző nemzedék hanyagságból tette volna tönkre, hanem hogy mind vétkesek voltak azokban az illúziókban, amelyek nélkül viszont lehetetlenség élni. Mikor államvizsga után nem sikerült az Irodalomtudományiban sem elhelyezkednie, még nem fogta fel, mekkora jótéteményben részesült, mikor a maga szempontjai szerint rágódhatott tovább Leibnizen meg a teodíceán. Nem táplált illúziókat, hogy ez a téma bárhol is egy doktorit megérne, de se elengedni, se megoldani nem bírta, s ettől úgy érezte magát, mint varsában a ponty. Az Akadémia gazdasági osztályáról, a bérszámfejtés legmélyéről próbálta megérteni, mit keres a világon, amitől egy éven át sötét pillantással járt-kelt az épület folyosóin, menekült a munkatársai elől, míg csak el nem vonulhatott szülési szabadságra. S bár az is csapda lett, erről végre senki nem tehetett, sőt úgy tűnt, a lényeg forrt ki általa, hogy megértesse magát vele; az első szakasz lezárultával azonban úgy festett, hogy Dárday nem is akar megfelelő másik állást szerezni neki. Ez nagyon fájt.

A férje ugyan úgy vélte, hogy ettől még éppenséggel élhetnék a volt diplomaták rangrejtett életét, Zsizsiről azonban lepergett az ilyesmi. – Mit számít, hogy idős, míg azt teszi, amit mondok neki? – nevette el a kérdést, valahányszor a kolleganői furcsállották, miért kellett pont egy vénemberhez hozzámennie, mert még mindig örült neki, hogy kifogta a maga halacskáját az élet tengeréből, többre pedig nem vágyott. Titkon nem bánta, hogy Dárday Gyula csak a szívét lopta el, a méltóságát meghagyta, ugyanakkor óvakodott volna elmagyarázni nekik, hogy az ember választhat jól, tökéletesen azonban sosem. Ám ha számba vette, hol tartanak, pontosan tudta, mennyivel rosszabb a helyzet annál, ami látszik belőle. Mire összeadta az összeadandókat és végzett velük, nem volt fiatal többé, hanem a gondokba belerokkant harmincéves anya, akinek sejtelme sem volt róla, hogyan tovább. És Dárday is hiába tudta, hogy nem számít semmi más, csak a következő mozdulat, mert a jelent nem lehet szétfeszíteni, ugyanilyen tanácstalan maradt.

Hibácska Erzsébet életét mindezidáig egyetlen törekvés töltötte ki: méltónak akart bizonyulni Dárday Gyula szerelmére, bebizonyítani neki, hogy helyesen választott. Olyan ember módjára viszont, akinek lényegesen fiatalabb feleség jutott, titkon Dárday sem hitte el, hogy szeretik, hanem úgy gondolta, mindössze jókor volt jó helyen, tehát tanácsos meghúznia magát. Az egész akkor kezdődött, mikor a két gyerek már mint az ördögszekér gurult ide-oda a szőnyegen, és mert a fogzásuk is elkezdődött, májkrémes kenyérmorzsa volt uzsonnára leharapott atyai hüvelykujjal, meg lehúzott babazoknival. Zsizsi nem értette a tartózkodását,

azt hitte, titkol előle valamit, talán hogy boldogtalan, ez a bánat pedig átragadt rá is, és nem bírt szabadulni tőle, mert a fogai ugyan nem lyukadtak ki, de hullott a haja, és rajta maradt tizenöt kiló.

Abban ugyan nem tévedett, hogy Dárday a boldogtalanságát takargatja, az okában azonban igen. A férfi feladta. Ezekben az években megtanulta, hogy hallgatni arany, egyrészt mert kiderült, hogy önfeláldozásból bőven volna mit pótolnia, másrészt mert ez az önzetlenség merőben körkörös volt, az értelmetlen oltárán hozott, azt fenntartó égőáldozat – két angyalarcú, sőt olykor angyali természetű apróság terrorja által se ígért mást, mint hogy az egész akkor is folytatódni fog, mikor ők maguk már rég nem lesznek, meg hogy kezdetben senki se számítson ennél jobb eredményre. Erre nem lehetett mit mondani, se megbeszélni a dolgot Hibácska Erzsébettel. Az ikrek most már a lábukat tömték a szájukba, miközben elégedetten galagyoltak, ő pedig azon tűnődött, vajon megették-e volna az epret, ha ahelyett, hogy a szájukba adja, a talpukra keni. Tudta, hogy repül az idő, és maholnap kamaszodni fognak. „Nézz ránk egy kicsit távolabbról, akkor meg fogod látni, hogy noha biztosan nem mi voltunk a legeslegjobb, ami történhetett veletek, ugyanakkor valószínűleg a legrosszabb sem” – akarta mondani Milánnak, valahányszor az kiköpte a spenótot; ám sejtette, hogy ez a mondat tíz év múlva lesz legkorábban esedékes, amit ő már nem biztos, hogy megér. Ha meg mer mukkanni, Zsizsit csak még messzebbre űzi, ha viszont nem tiltakozik, tovább bátorítja – nincs kiút, nincs megoldás; a szökés meghiúsult, végleg falat ért.

Zsizsi listája másképp festett. Ha végre illúziótlanul nézte a dolgokat, először is hozzáment valakihez, aki apja lehetne, sőt valószínűleg az is, csak nem akarta észrevenni, inkább felült a csábításnak, hogy gyereket csináljanak. Másodszor, a sármos öregúrból már kezdett kiütközni a majdani kripli, és vele a lehetőség, hogy negyvenéves korára özvegy lesz, a gyerekeik félárvák, ő pedig láthat neki, hogy amazoknak apát keressen, magának meg szeretőt; persze nyilván ez is ott volt pakliban, csak egyszerűbb volt bele se néznie, mit rajzolnak ki a lapok a jövőből. És akkor választania kell majd az élete szerelme emléke meg aközött, hogy egyedül kelljen fölnevelnie a kicsiket – ha nem akar belerokkanni, adhatja oda magát bárkinek, és még szerencsés lesz, ha jó ember az illető.

Odalent az utcákon már azon lehetett látni, ahogy a kirakatüveg csillogott, mennyire vége a nyárnak. Néha még eszébe jutott, de egyre ritkábban, hogy ő a part, a hol selymes, hol kavicsos föveny, a mélyülő víz, a hajójárat hirtelen árka, azután a mélység is, az ismeretlen hívogatása, sötét, magába öleli a férfit, csak belefulladni lehet, a titkát kifürkészni nem, és minden halál után felbukni belőle, vitetni a testét az áradással, sós és édes, kezdetben nem tempózni, csak lebegni fáradtan, mint egy újszülött, aki majd úszni kezd, fölfelé, végig fölfelé, ár ellenében, míg csak lassan el nem tűnik a sarkantyún túl a kanyarban.

Tolsztoj hiába írta meg Natasát háromgyerekes vidéki tramplinak is, aki csak manírjaiban maradt úrinő, senki nem erre mutogatott; ettől azonban még ez maradt a vaskemény valóság, nem a céltalan hűség ábrándja, amely megroppantja az embert, hogy maga ép maradjon. Tehát egyik pillanatban majd belehalt, hogy minden pillanat visszahozhatatlan, sosem lehet eleget a családjával, akikből semmi nem volt elég, a kicsik minden mozdulatát, később már a szavaikat is át akarta élni, ott akart lenni mellettük, hogy egyszer majd tanúskodhasson az ártatlanságuk mellett; a másikban viszont majd felfordult a fáradtságtól, megcsömörlött, mert nem ilyen lovat akart, elege volt, noha szégyellte magát érte, ennek ellenére azonban továbbra is ki akart szökni a világból. A két véglet békésen megfért egymás mellett, épp csak az ő napjait tette tönkre a lelkifurdalással percről percre, miközben nem bírta eldönteni, akkor sajátja-e az élete, ha éli, vagy ha feláldozza másokért. S mire idáig jutott, mintha vajszínű ördögszem záporozott volna az égből, odakint nagy pelyhekben hullani kezdett a hó.

Eddig egy folyamatában szemlélt belső tervrajz szerint lépett, mindig csalhatatlanul, pontosan tudván, mi a következő húzás egy olyan sakktáblán, ahol a gyerek nem azé, aki

megcsinálja, hanem aki fölneveli. Nem volt szüksége semmiféle törvényre, mert maga volt a kérlelhetetlen lelkiismeret. Most azonban ismeretlen terepre értek, ő pedig valósággal beleőrült az egyhangúságba.

Hogyha igen, miért nem? Ahogy kint ült a titkos kert küszöbén, és írta a jegyzeteit az ezerszínű árnyék országáról, meg hogy a világ egyetlen gyönyörű nagy rejtély, görbe, mint az ökörhugyozás, de csak annak van esélye megfejteni, aki méltóztatik megszületni előbb, magára maradva Kapsolon Pétert még jobban izgatta, miért nem működnek a dolgok, miféle mélyebb képtelenséget fejez ki a sok, egymással szót érteni képtelen operációs rendszer, meddig lehet vívmánynak eladni a kudarcot. A verseny eltorzította a haladás fogalmát. A Déli Sarkon szakadoznak le a jéghegyek a gleccserekről, Afrikában vagy az Emirátusokban ellenben elkelne az ivóvíz? Netán Hollandiát fenyegeti a tengerszint emelkedése, viszont mivel mészkőhátságon fekszik, elég megfúrni a sziklaágyat, vizet ereszteni bele, majd hagyni a megduzzadó kőzetet, hogy megemelje az országot? Minden elszabadult mérnöki ötlet mögött a profitéhség siránkozott, a fenntartható fejlődés maszlaga, hogy igenis lehet folyton növekedni, egyenletesen egyre többet keresve rajta, folyton csak nyerni, növekedni váltig, közben pedig nem szétrombolni az élet alapjait. Rajkin annak idején ezt a poént már lelőtte: ha a balerinára dinamót szerelünk, az opera kivilágítására elpocsékolt áramot a piruettekből visszaszerezhetjük. Hol van emberben és társadalomban az a váltó, amitől folyton kisiklik minden? A hazugság lenne az, ha verseny és győzni akarás helyett munkahelyek teremtéséről papolunk, jótevőnek álcázva a masztodont? Vagy minden dúvad egyben jótevő is, csak mi nem vagyunk képesek kettéválasztani a művüket? Azt pedig végképp nem foghatta fel, hogyan választhatják a nők a férfiakat, hisz ők maguk annyival csodálatosabbak. Lilike például a húszéves piros lódenjében is észveszejtően jól nézett ki.

– Nem lehet a sorsot hibáztatni azért, amit az ember művel, ha egyszer mindenki részesült a szabad akaratból – legyintett vasárnaponként fel-alá csoszogva járókeretével a mostanára kiürült, hideg ebédlőben. Mióta az ikrek miatt leszokott a dohányzásról, a koffeinmérgezéshez vezető utat kereste. – Olyan lutri az egész, mint mikor az a lengyel sofőr, tudjátok, behajtott a gyorsforgalmi útra Ferihegy felől, a busza beszorult az első aluljáróba, a híd meg legyalulta az emeletét; három ember meg is halt nyomban. A rendőrök kihallgatták a vezetőt, látta-e a tiltó táblát, hogy túl magas a járműve? „Én láttam”, felelte az, „de gondoltam, hátha mégis átfér.”

Ahogy eljárt fölötte a kor, egyre nehezebben fejezett be akármit, lett légyen az egy portörlés vagy a szociopata értekezése. – Letoltam magamról a koporsófödelet – közölte diadalittasan, valahányszor újrakezdte az addig legtökéletesebbnek tartott fejezetet, mert bármelyiken is dolgozott éppen, az egyfolytában jobb lett, a többi mellette viszont egyre silányabb, ez az egyensúlyozás pedig mindaddig tartott, míg csak túl nem írta az egészet, akkor viszont jó lelkiismerettel kezdhette elölről a lehetetlen vállalkozást, s ez a boldog kudarcsorozat megtartotta fiatalnak annak ellenére, hogy az arca hol elzsibbadt, hol bizsergett, forgott vele a világ, olyan fáradt volt már kora reggel, mint aki zsákolt, a bénulás pedig egyre feljebb kúszott a lábában. Mostanára végképp nem lehetett eldönteni, jobb- vagy baloldali nézeteket vall, egyszerre volt mindkettő vagy egyik sem, és ettől a politikai forgószínpad értelmét vesztette, Dárday Gyula azonban tudta, hogy ez a kiábrándulás jele, és nem az erényeiért becsülte, hanem a hibái ellenére. Mindenekelőtt pedig azért sajnálta, mert hiányzott belőle a játékos önzése, amely Lilike annyiszor hajtogatott véleménye szerint minden komoly író ismertetőjegye – ha nem volt kész arra, hogy a családját is feláldozza a tehetsége kedvéért, nem is lehetett igazi szenvedélybeteg, vagyis a pályán semmi keresnivalója. Ugyanakkor ha feláldozta volna, akkor meg gonosztevőnek minősül, tehát ebből nem lehetett jól kijönni, és ez túl nagy büntetés volt egy olyan ember számára, aki egyszerűen csak a szavakat kereste.

Mire Dárday végzett a hétvégi mosogatással, bealkonyodott. Mintha láva borította volna az eget, hatalmas feketésszürke folt terpeszkedett rajta, a lassan szétkúszó hamun átütő

vörös erezettel. Minden más sárga lett, miközben beterítette valami eszement rózsás ragyogás. Akár jégben a rianások, kondenzcsíkok egyenesei szabdalták az idillt össze nem illő darabokra. Azután a lávamező elsötétült, kihűlt, majd lámpafénymorzsa borította be a várost, hogy ha eljön az éj, az érzékek forró olajába vesse magát. Felment a kicsikkel Zsizsi régi szobájába, lefektette őket a nyikorgó díványra, betakargatta nyakig, s míg a szuszogásukat hallgatta, megpróbált olvasni, de a könyv kifordult a kezéből.

Sokat gondolkozott apósa sorsán, és amit látott, egyáltalán nem tetszett neki. Ez nem a jelképek erdeje volt, nem is jelbeszéd, hanem valami a kettő között, maga a bozót, csupa értő fülre váró intés, véletlen meg sehol. Nem egy tisztását kellett belakniuk, hanem az egészet, mielőtt bárki feltehette volna a kérdést, mi vonatkozik mindebből rá, mi a titka az egésznek?

Egyre ritkábban hangzott fel közöttük, végül teljesen elhallgatott Hibácska Erzsébet régebben ragályos nevetése. Kapsolon Péter is megkeseredett, miután eldönthetetlennek bizonyult, vajon az egyenlőség vagy az egyenlőtlenség teszi boldogabbá az embereket, márpedig e nélkül a művének semmi értelme nem volt, csak a szájukat fölöslegesen jártató jószándékúak sorába állhatott be ő is. Semmivel nem lehetett kitűnni, már nem a legjobbak uralma, hanem a puszta létük volt a tét, a világ annyira foggal-körömmel küzdött ellene, hogy bárki kilóghasson a sorból. Senkinek nem kellett többé, amit ők kínálni tudtak: se apósa lélekmentő elméletei, se Zsizsi önmarcangolása, sem az ő sokat látott, átfogó semmittevése nem az volt, ami kellett, így pedig haszontalanok maradtak, elfecsérelték az életüket, és még csak nem is léhaságból, hanem mert észrevétlenül fölöslegesek lettek. Ezzel a szomorúsággal pedig nem lehetett megbirkózni, csak ette őket belülről, vele keltek és feküdtek, napközben pedig a maguk módján próbálták betömni a gátszakadást, amin keresztül a sors az életükbe betört. Amennyire tudomásul vehette ezt a két öregedő férfi, Dárdaynak annyira természetellenes volt azonban a feleségét megrokkanni látnia.

Míg a gyerekek odafent aludtak, ők hárman arról beszélgettek, amiről nem lehetett hallgatni: hogy a belpolitika rengetegében nem termettek faóriások, ámbár a szemtanúk még sokáig nem feledték, mikor Málnássy képviselő úr az Országházban egy vacsoránál a damaszt asztalkendővel benyúlt az ingébe, és egyetlen kecses mozdulattal megtörölte a hónalját. Meg hogy a miniszterelnök hosszúra nyúlt árnya ezekben az években mindent benőtt, vagy azért, mert egyesek imájukba foglalva erre kérték, vagy mert a tények világossága nem tett jót neki. Továbbá a politika az elvtelenség művészete: a művészet az benne, hogy – különösen választások előtt – elvszerűnek tessék, miközben a hatalom pénzt, a pénz hatalmat akar; ez karcsú, sovány, mint a tejpor, de kikezdhetetlen. És a már csak egy évnyire előttük álló választások fogják eldönteni, változik-e valami, vagy az ország újabb négy évre a kapzsiság, gyűlölet, irigység és félelem martaléka marad, Ady és Mikszáth kátyúmély, legyőzhetetlen ugara, amely nem koronáz, nem változik, csak hagyják békén a tagadásban, meg hogy örökös sérelemben élhessen a magatartása következményei miatt. Aki azt is elviseli, ha a szemét kilopják, csak ne a tettest, hanem a bűnbakot okolhassa érte. Aki annyira belenyomorodott a földesuraiba, hogy már visszakívánta őket, és nélkülük el se tudja képzelni az életet, mert jobbágynak, cselédnek, proletárnak született, az álma pedig nem szárnyal feljebb a zsíros-parasztnál. A tisztesség vereségét is elviseli, csak ne a másik győzzön, mert retteg, hogy vele csinálják meg, amit különben ő csinálna a vesztessel, és mert a konc reménye minden mást felülír. Aki a pótcselekvést többre tartja az igazinál, mert addig se kell gondolkodni, felelősséget vállalni; csak panaszkodni lehessen, meg büntetlenül megúszni ezredszerre is, mint példaképei, a kettős mérce főnemessége. A folytonosság. Ha ez vár a gyerekeikre is, mi legyen? Vissza az anarchiához, semmiféle hatalmat senkinek? Zsizsinek megváltozott a véleménye az elméletekről, mert erre mindössze annyit jegyzett meg ecetesen:

– Ha a szakáll a bölcsesség jele volna, minden kecske doktor lenne.

Elszálltak az évek, nem volt kinek megbánni, jóvá tenni, ami történt, és ahogy ette magát, ez az őrlődés egyre lejjebb húzta őket. Kapsolont az élet csak elviekben érdekelte,

mert nem tudta nem kívülről szemlélni önmagát, és sejtelme sem volt, hogyan változtathatna ezen a vereségen az unokái jövője, akiket szolgálhatott volna ugyan, de csak miután végleg feladta a megértés ábrándját. Mindenki tőle várta az áldozatot, akinek már így is alig maradt valamije, s titokban a hideg rázta ki, ha eszébe jutott, hogy ideje az értelem meddő vágyát valami szerényebbre cserélni. Mihelyt az ikrek karonülővé váltak és hallgatni kezdtek a szép szóra, kivette ugyan a részét a pesztrálásukból, hatalmas felolvasásokat tartott nekik, amelyeken ő volt az összes mesehős, a királyfi, a sárkány, a róka meg a farkas, sőt Kinga kedvéért még az okos lány is, de sem a tanításuk, sem a nevelgetésük nem kötötte le, mert se nem akart, se nem bírt Lilike örökébe lépni. Zsizsi nem volt vak, ettől mégis a szíve szakadt meg, mert nem erre számított.

Dárdaynak szintén nagyon hiányzott anyósa rosszul leplezett izgalma, ahogyan zsigerből reagált az ő egyes szám harmadik személyben előadott, mindig másokkal, sosem vele megesett történeteire. A képzelet erős kapocsként kötötte össze őket. Garamvölgyi Lili egzisztencialista kalandregényt sejtett a veje élete mögött, egy olyan forgatókönyv töredékeit, melyeket mint holmi tarka kirakós, kedvére kiegészíthetett az uszkai cigányok közt egyetem után, statisztikai felmérésen szerzett élményeivel. Különösen azt szerette volt fölemlegetni, mikor egy kisgyereket a főutcán elgázolt a teherautó, összetörte a hűtőrács, és az egész falu látta, amint a Jákob lajtorjáján az angyalok lehozták a lelkét, hogy visszaszuszakolják a vézna testébe, mire a fiúcska nagyot sóhajtott, megéledt, majd ezt követően mind az ötven család megkeresztelkedett. Mivel közöttük élt egy hónapig, bádoglavórban mosakodott a földes padlójú konyhájukban, az ilyesminek volt előtte hitele.

Közben beköszöntött a legédesebb időszak, mikor a kicsik előbb négykézláb szaladtak ketten háromfelé, majd totyogni, apránként beszélni kezdtek, és ártatlanságuk illatként járt át mindent. Ennek a hamvnak felelősséggel tartoztak, bár ami Dárdayt illeti, tagadhatatlanul csábító volt Milánnak a fülébe súgnia, hogy töltsön vizet a zsebébe, ő pedig teljes bizalommal meg is tette, csak utána nem értette, minek a felhajtás, ha egyszer apa megengedte. Kinga viszont bevadult a meséktől, minden erejével királylány akart lenni, s az egyetlen cél bűvöletében rávette az anyját nemcsak arra, hogy krepp-papírból vörös palástot gyártson neki az óvodai farsangra, hanem utána aranykoronával a fején battyogott haza, majd az ajtóban a palástot határozott mozdulattal maga köré csavarva fogta a pálcáját, és szigorúan Dárday Gyulára bökött vele:

– Elvarázsollak békává!

Hibácska Erzsébet kezdetben azt hitte, hogy ha másként nem, konyhakéssel minden csomó kettévágható, majd a fölszabdalt szálak utólagos összeillesztésével a probléma analitikus megoldását is föl lehet írni, ám ebben keservesen tévedett. Ahogy teltek az évek, a gombolyag egyre kuszább, a kése tompább lett, az ereje pedig rohamosan fogyott. Ez alapjaiban rendítette meg a magába vetett hitét, noha eddig úgy vélte, semmiféle segítségre nem szorul. Miközben tehát a vécét sikálta az ellustult Dárday után, vagy a négyük szennyesét vágta be a gépbe, máskor meg felcsattant, mert valaki már megint papírzsebkendőt felejtett egy mosnivaló nadrág zsebében, s szemezgethette le a fehér foszlányokat a még nedves ruhákról, ami nélkül viszont vasalni volt teljességgel lehetetlen, vagyis őt tartották föl benne, hogy végre a személyes kihívásának szentelhesse magát, az élet mintha helyette döntötte volna el, mire született. Ha azonban valamit, épp ezt nem fogadhatta el, mert ha létezett a Mózes kőtábláinál keményebben gránitba vésett törvény, akkor az úgy szólt, hogy senki nem bírálhatta felül, bármit határozzon is. Viszont akár bevallotta, akár nem, a pohár cseppenként telt meg benne, s mostanára vészesen közel jutott hozzá, hogy túlcsorduljon.

Úgy érezte, három részre szakad, mintha centrifugális erő lökné ki önmagából – egy anyára, aki irigy, földhözragadt, táplál és védelmez, de idegenkedik mindentől, ami meghaladja, miközben elvágyódik; aztán egy felelőtlen és veszedelmes fruskára, aki egyet szeretne csak, ha minél több férfi tetszésének tükrében vizsgálgathatná a pattanásait; s végül

egy Juana Inés de la Cruz-szerű hősnőre, aki egyszerre volt filozófus, matematikus, a tizedik múzsának meg Mexikói Főnixnek is nevezett barokk költő, valamint apáca. Emellett és mindenekelőtt azonban egy spanyol kapitány meg egy kreol szépség törvénytelen gyereke, aki megtanult latinul és aztékul, majd Leonor Carreto alkirálynő, Mancera márkinője udvarhölgye lett, tizenhét éves korára szellemével ámulatba ejtette tudós kortársait, sőt még Newtonnal is levelezett, de mert nem hagyták fiúruhában egyetemre járni, ellenben egyik házassági ajánlatot a másik után kapta, inkább belépett a Jeromos-rendiek közé, csak hogy békén hagyják végre. Négyezer kötetes könyvtárat gyűjtött össze, ám azon a napon, amikor szembeszállt Puebla püspökével és levélben fejtette ki neki, miért lenne üdvös a nőknek is tanulniuk, vezeklésre ítélték. Ettől fogva kizárólag Avilai Szent Teréznek arra a mondására támaszkodhatott, hogy filozofálni vacsorafőzés közben is lehet. Hibácska Erzsébet azonban úgy érezte, hogy a hasonlóság példaképe és őközötte ezen a ponton megszakad, mert ha nyugodtan töprengeni vagy nyugodtan vacsorát főznie olykor sikerült is, a kettő együtt soha. Ennek pedig kizárólag Dárday Gyula volt az oka. Gyötörte a bánat, hogy semmit nem tud a múltjáról, amely olyan üresen meredt a képébe, mint egy letörölt fekete tábla.

Noha kérdezte nem egyszer, a férfi sohasem mondta el neki, miért szereti. Nem is tehette, mert ehhez élete megfelelő fejezeteit kellett volna feltárnia előtte, a titoktartás azonban kötelezte. A bútorgyár története az esküvő után már nem hangzott túl meggyőzően, arról a valakiről sem sikerült belőle semmit kihúznia, aki miatt állítólag disszidált, vagyis még mindig szereti, állapította meg magában csüggedten. Ez megrázta, mert nem tudta, ilyen arctalan ellenséggel hogyan vehetné fel a kesztyűt, Dárday pedig nem jött rá, mibe csomagolva vallja be neki, hogy azért tette le előtte a fegyvert, mert az Andokra emlékezteti, elfelejteni nem sikerült utazásaira egy mostanára mindenestül elmerült világban. Annak idején nemegyszer kelt útra, hogy a tengerparti sivatagos öv felől egyre feljebb hágva a Kordillerák hegyláncai közt megízleljen valamit, ami aztán sokáig hiányzott, míg csak a Hibácska Erzsébet csókjában rá nem bukkant megint. Ez a különlegesség pedig az a másutt nem tapasztalható mód volt, ahogyan a táj már-már nőként viselkedett.

Ahol az Andok két főlánca, a nyugati partvidéki meg a keleti kitárul, akár az anyai kar, az elágazások szövevénye magasföldi medencét ölel körül. A vidék viselkedése azonban nem az a szenvedélyesen szélsőséges bánásmód, ahogyan a természet lent a tengerszinten bánik fiaival, hanem valami lányos merevség és részvétlenség jellemzi, a bakfis növényi közönye, akit teljesen leköt életének és virágba borulásának misztériuma, míg szeretetét mindenféle emberi kapcsolaton kívül állva kizárólag önmagára pazarolja. Van benne, ám adni belőle csak úgy képes, ha másokra tekintet nélkül éli önmagát. Kiteljesülésének körvonalaiban, félénken elrejtett rezdüléseiben már ott rebben a kalickából kitörő madár, a verdeső szenvedély, amely egyetlen érintéstől gyűlölet és szeretet kitöréseire képes, akár valami iszapvulkán. Ezt az önmagát talányos egyszerűséggel élő, merev, tartózkodó és közömbös lányosságot, amely ugyanakkor egy befelé izzó, a külsőnél sokkal hevesebben szenvedélyes belvilágot épít, fejezi ki a magasföld: a visszautasítóan meredek hegyfalak, a nagyon mélyen bevágódott völgyek sikátoraiban az élet azon a rejtett síkon folyik, amely látszólag elszakadt a Föld összefüggő felszínétől, ám meglepően kényelmes helye az emberi létezésnek és iparkodásnak. Ezt jelképezik a lapályok, melyek itt magasabban terülnek el, mint másutt az örök hóval borított csúcsok, mintegy az alattuk húzódó szakadékok sora felett lebegve; a cserjés, keményfüves mezők, feljebb jeges pusztaságokkal, ahol a Nap mint elérhetetlen vágykép éget anélkül, hogy melegítene, mert a szél keselyűkarmokkal váj a húsba és a csontba, hóviharok szorításában, ami ebben a majdnem trópusi övezetben éppoly érthetetlen és félelmetes, mint a harag váratlan, oktalan kitörései. És ezt a szögletes, ugyanakkor megfejthetetlenül önfeledt lányosságot sugallja ennek a hegyi világnak az éghajlata is, amely a táj lappangó lelkületét mutatja meg. Ez az éghajlat látszólag kiegyensúlyozott, nem árulja el feszültségeit és indulatait, alig ismer határozott telet vagy nyarat, az évi hőingadozása is csekély, mint az olyan ember

érzelmi kilengései, aki nem akar belesodródni a világ bajaiba. Ez a tíz fok körüli, egész éven át tartó egyformaság azonban visszautasítóbb, mint a sarkvidék élettelen hidege vagy a sivatagok emésztő forrósága. Mégis, a megjátszott közöny és elérhetetlenség dacára mindennapi élete fordulataival jobban el is árulja magát, mint az, aki már alkalmazkodott a hétköznapok erőszakos, mégis gépies iramához. Nincs tele, sem nyara, de belső életének gyerekesen szélsőséges érzelmi hullámzását elárulják mindennapi kilengései a fagyos éjszakák meg a forró delek közt, melyek párátlan tisztaságukban még izgatóbbak és nyugtalanítóbbak, mint a trópusi őserdő elbódító, eltompító üvegházi melege. Ez a hegyvidék kizárólag a maga láthatatlan képei és rejtett rezdülései szerint rendezte be az életét, s ahogy az elfojtott, magunk elől is titkolt vágyak tüzét csak egyetlen lépés választja el a valótlanság dermesztő hidegétől, ugyanúgy a völgyek és medencék forró nappalai és jeges éjfelei is mindössze egy lépcsőfokra vannak a csúcsok örök fagyától.

A hegyi világnak ezt az elbódító, ám magától el is taszító szűziességét fejezik ki azok a tünetek is, amelyek a tengerpart felől vagy az őserdők mélyéből érkezőn ütköznek ki, ha túl közel merészkedik hozzá. Az erek a ritka levegőben pattanásig feszülnek, a fülben dobol a vér, a szívre pedig olyan súly nehezül, mintha időtlen terhek nyomnák minden itt töltött percben. A levegő áttetsző tisztasága elkápráztatja az érzékeket, a hó olyan tér és táv nélküli közelségből vakít, hogy megtámadja és megbénítja a látást. A kőgörgetegből, homokból, keménylevelű cserjés szürkeségéből hiányzik bármi elmosódott, veszedelmesen tiszta, akár eső után a szokatlanul éles, mégis színtelen fények, amelyek megelőzik az újabb napsütést. A fák zöldje világít, mint lobogó fáklyák a csillagtalan éjszakában, az égbolt pedig olyan alacsonyra ereszkedik, mintha arról gördülnének alá a kőomlások. S ha Dárday Gyulát annak idején a lányban a magát idegenségnek álcázó érzelmessége ragadta meg, noha nem követte el azt az otrombaságot, hogy egyetlenegyszer is összehasonlítsa Taliga Katalinnal, kimondatlanul is benne maradt a felismerés keserű zacca – amit akkor nem lehetett, azt most se lehet, mert elmúlt: lejárt az ideje, éppen az az idő, ami fenn a hegyek közt most se telik.

Hibácska Erzsébet, aki nem távoli álom, hanem közeli valóság akart lenni, pont ezt a maszatolást unta meg, mikor nem kért többet az arctalan árnyakból. – Ebből elég – bukott ki belőle azon a bizonyos szombat estén, miután letették a gyerekeket aludni. – Ki vele, kid van, vagy csomagolhatsz.

Dárday a fejét vakarta, aztán megemelte a szemöldökét csodálkozásában. – Valamit félreértesz – felelte óvatosan, mivel nem érte teljesen váratlanul a felszólítás; igazából egész életében erre a pillanatra készült. A felesége azonban nem volt tréfás kedvében, ezért megismételte: vagy a köntörfalazásnak vége, vagy a békének közöttük, mert tudni akarja, amit nem tud, bármi legyen is az. Joga van hozzá: a vérével váltotta meg, és nem azért ment hozzá, hogy harc nélkül hagyja tönkremenni, ami kettejüket összeköti, ha ugyan összeköti még. Az arca kővé vált a fájdalomtól, miközben ezt mondta, és látszott, miként fut szét ereiben a bánat.

A férfi nagyon megsajnálta. Mostanára kiveszett belőle minden játékosság, ezért nem tudta, hogyan ölelje meg és magyarázza el neki, mennyire kiszolgáltatottan élte le eddig az életét, meg hogy ettől a perctől próbálta őket a hallgatásával megvédeni, de ezek szerint másodszor is lelepleződött. Ám valamit tennie is kellett, mert a csend egyre súlyosabban nehezedett rájuk, míg farkasszemet néztek, Dárday tehát megadta magát a sorsának. Előbb megpróbálta elhárítani a támadást, mikor azt felelte, annak idején nem egyszerűen nagybecsületszavát adta, hanem alá is írta: nem beszélhet arról a hét évről, amely úgy terpeszkedett a múltjában, mint egy fehér folt. Ez azonban csak olaj volt a tűzre. Majd azzal próbált érvelni, vajon mit gondolna a házastársi esküről, amit neki tett, ha egy másik adott szavát csak úgy megszegné, ám az elvhűség emlegetése sem hatotta meg Hibácska Erzsébetet. A csalódása annyira nyilvánvaló volt, amiért megtagad tőle valami fontosat, hogy végül a férfi jobbnak látta feladni, és mindent egy lapra tett fel, mint a régi szép időkben, azután össze-

szedetten elmondott annyit, amennyit estétől reggelig el lehetett – ernyő nélkül zuhant a történet terében, a szívében mégis szétáradt az öröm, mert legalább végre megint történt valami jóvátehetetlen.

Ezzel telt a szombatról vasárnapra virradó éjszaka, Zsizsi pedig szédelegve mérte fel, tíz év után még mindig mennyire nem ismeri a gyermekei apját. Mindketten megkönnyebbülés nélkül vették tudomásul, hogy az igazság pillanata elérkezett, később pedig hiába lennének majd képesek nevetni ezen a mélyponton, azt előbb még meg kellene érni. Ahogy a dolog festett, egyelőre egyáltalán nem volt biztos, hogy sikerül, az asszony ugyanis magánkívül volt a dühtől, amit azzal adott a tudtára, hogy szótlanul hallgatta, csak az állát szegte keményen előre. Végül egyetlenegy kérdést tett fel neki.

– Embert öltél? – horkant föl, mikor a másik befejezte. – Nem – felelte amaz. – De megtennéd? – Értetek igen. – Dárday Gyula még annyit tett hozzá, bölcsen lezárva a témát, hogy a gyerekek kerülnének veszélybe, ha kiderülne, miket mesélt. Ez hatott. Zsizsit nem érdekelte a többi, de innentől kezdve nem akadt emberi erő, ami egy szót kifacsart volna belőle.

Ezzel azonban még mindig csak a kanyarba értek. Másnap reggel kimerülten ébredtek mind a ketten, ám Dárday hatalmasat tévedett, ha azt hitte, megkönnyebbülhet végre. Hibácska Erzsébetnek ezen a reggelen szívfájdító szantálfa-illata volt, nem keleti és testes, hanem még mindig az a karcsú, légies kipárolgás, amelytől vízzé váltak a csontjai. Mintha rózsafa- vagy bergamott-ligeteken vágott volna keresztül lassan pergő sziromesőben, ez az illat úgy hívogatta. Ugyanakkor tudta, hogy Zsizsi pillanatnyilag megvadult a váratlan sebesüléstől, nem tanácsos a közelébe menni, tehát a szantálnak esélye sincs, mert úgy botladoznak a sérelmeik körül, mint két gyakorlatlan tűzszerész, ha bombát talál. Viszont ideje lenne eldönteniük, életük melyik pillanatát szeretnék áriaként kitartani, s hogy kettősük képes lesz-e túlharsogni a sérelmeket, vagy egymást gyűlölik meg ahelyett, hogy a problémákat átkoznák el.

Míg mély hallgatásba burkolózva fogat mosott, Hibácska Erzsébet határozottan úgy érezte, hogy a férje megrövidítette, mikor nem mondott el mindent sokkal korábban; ámde nem a titkot értette rajta, hanem hogy nem kivételezett vele, ahogy pedig kellett volna, ha ő az igazi, a többi meg csak futó kaland. Ez az elhallgatott történet hűtlenségi bizonyíték, amely egyszerre követel csattanós választ, illetve hogy minél hamarabb feledkezzenek el róla, akár azon az áron, hogy a szőnyeg alá söprik, mint a többi elkerülhetetlen nézeteltérést. Dárday Gyulát viszont kezdetben elragadtatással töltötte el, később rosszul esett neki, ám mindig megrendítette az a makacsul magától értetődő természetesség, amellyel Hibácska Erzsébet kikövetelte, hogy részrehajlóan bánjon vele. Mint egy gyerek, hallani sem akart az egyenlőségről, hanem magának többet akart – ha észrevette, hogy a férje habozik, megpróbál azonos mércével mérni, sértődötten fújt rá, mert azt hitte, nem szereti többé. Ezúttal sem az jutott eszébe, hogy ha a házasság pillanatában nem kételkedett Dárday Gyulában, s nem tette a beleegyezése előfeltételévé, hogy mint egy nyitott könyv, olyan áttekinthetően táruljon fel előtte minden viselt dolga, világossá téve ezáltal, mit vásárolt be, akkor nem tisztességes utólag ezért tiltakoznia.

Lehet, hogy nem volt az, muszáj azonban nagyon is. Zsizsi most döbbent csak rá, hogy a szerelemhez nem szükséges a másik feltárulkozása, sőt olykor még a bemutatkozása sem. Ez mélyen sértette, mert nevetségessé tette kedvenc előítéletét, a bizalmat, hiába próbálta életének központi oltárán naponta fölmagasztosítani. Hirtelen úgy érezte, hogy a választottja nem volt őszinte hozzá – se nem érdemelte ki, se nem viszonozta a jóhiszeműségét, vagyis ő volt az, aki rosszul döntött, ezzel pedig mind magát, mind a gyerekeit veszélybe sodorta, most tehát riadót fújt. Utána persze próbálta rávenni magát, hogy nem is lehetne másként, hisz minden fájdalom gyökere az a hiedelem, hogy vannak lehetőségeink, ez azonban olyan rosszul esett, mintha kitépné a saját szívét, amit a kicsik miatt mégsem tehetett.

Nem gondolta volna, mennyire fáj az adottba bezárva élni, mint egy kényszerzubbonyban, amelyből nincs kiút, ámbár éppen a dühöngő záratja be magát, valahányszor a helyzet kerekedik felül rajta, nem ő a helyzeten. Ezért minden elkeseredése dacára megpróbálta józanul szemügyre venni a rémet.

Eredetileg csakugyan vele akart megöregedni, arról viszont nem volt szó, hogy a férjének messze előtte menjen el az esze. A hallottak ugyanakkor meggyőzték róla, hogy az embere mostanára beszámíthatatlan, legalábbis ha mindenáron mentséget akar keresni a számára. A család azért biztonságos, mert ott senkinek nem kell takargatnia a sebeit, viszont pillanatnyilag úgy találta, hogy a férje érzelmi intelligenciája egy karmosbéka színvonalán mocorog, hisz nevelőotthonban, minták nélkül nőtt fel; a szív ábécéjét, amit neki odahaza tanítottak, hírből se ismerte, a belőle összerakott szavakat, mondatokat, elbeszéléseket meg pláne nem. Helyettük azt hitte, hogy a látvány az emberiség közös ősnyelve, mert egyedül az nem szorul fordításra, ámbár ez gyatra kiindulásnak, ha egyszer épp a lényeget nem láthatja szem.

Ha azonban Dárday Gyula nem sejtette, mi forrong a felesége lelkében, Hibácska Erzsébet se mérte fel jól a férje terheit. Az elnehezült férfit minden pillanatában a múlt nyomta, az értelmetlenül eltelt évek, mindaz a sok erőpocsékolás, ami csak nem érte el a célját. Még tisztán emlékezett a daliás időkre, mikor a belügy technikusai minden írógépről írásmintát vettek arra az esetre, ha véletlenül valaki röpcédulát találna sokszorosítani, mert ez volt a dolgok rendje, a stencillopás meg a macska-egér játék. A kilencvenes évek elején azután a tanszék külföldi adományból egy fénymásolóra tett szert, és újrakezdődött a már unalomig ismert fogócska, mert az intézetvezető a kapcsolati körét kívánta lekenyerezni ingyen másolatokkal, Dárday viszont a könyvtárát akarta gyarapítani, ugyanazt az állami papírkészletet más-más ütemben fosztogatva. Húsz esztendő múlva viszont dobhatta ki az egészet, mert a digitalizálás meg a világháló fölöslegessé tette az odahaza polcok hosszú sorát megtöltő porfogót, amit különben sem olvasott, mert belezavarodott végtelen kíváncsisága és mohósága bűnjeleibe. Az egészből megint csak a kudarc emelkedett ki kaján pillantású szörny gyanánt, mert halmozhatta föl bár, a tudás se vezetett el a dolgok értelméhez – a sárkány egyszerűen kinevette, hiába üldögélt búsan a szőnyegen, körülötte cikkek, fejezetek, egész könyvek bezsákolandó halmaival. Ennél már az is többet mondott a világról, mikor fölfedezte, hogy a gyógyszerektől olyan szaga lett a vizeletének, mint az állatkertben estére a ragadozóháznak, ellenben a vécékagylón gubbasztva könnyebben megszabadul a hólyagját feszítő zavaros löttytől, ha belebámul a fölötte gömbölyödő, ragyogó lámpabúrába. De még ennél is jobban fájt az a sok láda személyes töprengés, napló és jegyzet, ami most mehetett mind a szemétbe. Végig az éltette, hogy ha sikerül az elillanót megragadnia, a maradékból a múlt bármikor helyreállítható lesz, a rengeteg munka azonban mind hiábavaló volt, mert mostanára kiderült, hogy a múlt nem érdekelt senkit.

Ez a nap aztán nagyon rossz véget ért. Miközben csak foghegyről beszéltek egymással, nem többet, mint amennyit okvetlenül muszáj, hívogatták Kapsolon Pétert, ám az nem vette föl a telefont. Ez nem sok jót ígért. Zsizsi tehát fogta magát, napirenden kívül átnyargalt a Nyúl utcába, és azzal a biztos tudattal állított be hozzá, hogy az éjjel hallottakból egy mukkot sem árulhat el, se most, se soha. Ám ez föl se merült, mivel mint kiderült, apja hajnalban fölkelt, hogy könnyítsen a belein, de nem ért ki a vécéig, hanem elvágódott, összepiszkította magát, nedves pizsamában töltötte a padlón az egész éjszakát, majd az ő másnap délelőtti érkeztéig a napot, mostanára pedig jól meg is fázott. Zsizsinek tisztába kellett tennie, ágyneműt cserélnie; a szőnyeget alig bírta, mégis kivágta a kertbe, hadd száradjon meg magától, ha tud, de addig se bűzölögjön odabent, utána meg majd föl kell csavarni és tisztítóba vinni. Míg forró teát főzött a betegnek, sokkosan azon törte a fejét, hogyan bonyolítsák le ezt a vasárnapot is: még be kell fejezni az ebédet, áttolni babakocsiban az ikrekkel együtt, ugyanakkor ez így nem mehet tovább, túl veszélyes, ők meg tehetetlenek.

Odavenni magukhoz nem tudják; ha akarja, ha nem, otthonba kéne adni szegényt, de akkor mi lesz a lakással? Igaz, a beugró milliókra rúg, amit másképp kifizetni úgysem bírnak, csak ha eladják a Nyúl utcát, ahhoz viszont ki kéne üríteni, s ez megint lehetetlen – se idő rá, se ellenszer az érzelmekre, amelyek vágnak, mint a borotva. Ott az anyja egész hagyatéka, eddig hozzá se nyúlt, meghaladta az erejét, maholnap pedig letelik a gyermekgondozási, de hogyan menjen vissza dolgozni, mi fogadja majd? Az ebéd meg a délután azonban semmit nem oldott meg; Kapsolon végre elárulta neki, hogy a gyógytornász szerint, aki látott már ilyet eleget, a bénulási folyamat következőnek el fogja érni a combját, csípőtől fölfelé haladva végül a tüdejét mozgató izmokat is megtámadja majd, ő pedig megfullad, akár a partra vetett hal, hacsak idejében be nem vesz bizonyos pirulákból egy nagyobb üveggel, Lilike szenvedése mellett azonban mindez mellékes volt, és eddig különben sem időszerű. Zsizsi most már végképp nem tudta, miként viselkedjen, hazudja-e azt neki, hogy talán még van remény, vagy csak hallgassa kővé dermedt arccal, szótlanul, mintha nem lenne szíve. Végül ennél maradt, mert tényleg nem is volt: éppen kettéhasadt. Mintha kesztyűbábból húzták volna ki a kezet, az egyik pillanatban még tette a dolgát, a másikra eltűnt, ott sem volt sosem, olyan véglegesen.

Minden törésfelület egyedi, mert mindenki másképp törik el. Ha eddig semmi nem utalt rá, hogy ez a napszállta olyan bukófordulóba torkollik, aminek nem akar majd vége szakadni, akkor még kevésbé indokolta bármi azt az erőt, mellyel lefojtotta a rémületét ahelyett, hogy hagyta volna kitörni. Ez volt a tiltakozása. Mikor a gyerekek felébredtek, hazaküldte őket Dárdayval, hogy mindjárt jön ő is, csak még marad öt percre, majd amikor becsukódott mögöttük az ajtó, megölelte a harcokba belefáradt öregembert, összedugták a fejüket, egyikük sem szólt a gyönge csillárfényben, mert többé nem volt mit, csak nyeldekelték befelé a könnyeiket; odahaza sem szólt semmit a hírről, a kötelesség meg a rutin erősebb volt benne minden egyébnél, de közben zuhant befelé, már nem is számolta az emeleteket, hanem hátradőlt és behunyta a szemét. Valami még el sem kezdődött, már véget is ért, ő pedig ott ragadt a satupofák között.

Szempillantás alatt megrohanta, hogy ezt az érzést már ismeri: ilyen, mikor a magzat befordul a szülőcsatornába, és már semmit nem lehet visszacsinálni, itt van, elérkezett, két életért másik kettőt, hiába akarta, hogy együtt csinálják majd az anyjával, segítsen vigyázni rájuk, örülhessen nekik, míg ő levegőhöz jut, visszaváltozik tündérré és rendezi az arcvonásait. Aminthogy az apja leánya sem maradhat többé, mert félig már ő sincs, és ha eltemette mindkettőjüket, akkor velük együtt tűnik el maga is, aki pedig ott marad, az üres héj egyelőre ismeretlen. Eleddig úgy viselte a testét, mint egy évszaktól függetlenül divatos ruhát, amely lehull majd róla egyszer, mint fáról a levél, de nem ez számít, hanem hogy ő akkor is ő marad. Most ez a biztonság hámlott le róla, festék pusztuló vasról. A szigorúan vett kronológia ekkor fellazult, a múlt különböző pontjain fogant történetek végre mind fölértek a felszínre: Ecuador meg a zöld könyv, anyja az égő ravatalon, apja végzete meg a saját sorsa, mint egy kivetítés az ikrek jövőjébe testesítve – minden összetalálkozott, a villám ágai egybefonódtak, fülsiketítő csattanással oltva ki benne a villanyt.

Miután szeretett trópusait végleg elveszítette, Dárday Gyulából kitört a szíve mélyén gondosan őrizgetett papagáj: kevés minta, telt színek, és minden parkoló kocsi ablakában megnézte magát. Koránál fogva a vezérigazgatói stílus híve volt: keressünk közös nevezőt a meddő viták helyett, villámgyorsan cselekedjünk, hogy a probléma kerüljön lépéskényszerbe, ne mi, majd minél hamarabb seperjük a szőnyeg alá az egészet. Három év magánzárka után Hibácska Erzsébet viszont legkevésbé a gyors, ráadásul halasztó hatályú megoldásokban volt érdekelt: sisteregve részletezni akarta a megfosztatásait, és végre kiélvezni azt, hogy a férjét nem hagyja szabadulni tőlük. Lelkizni szándékozott, így aztán a vasárnap esti fektetés után odaállt a feje fölé, míg az a család cipőit készült megpucolni, és most az egyszer nem volt hova menekülnie; utána pedig elkezdett ömleni belőle a sok mellőzés és megaláztatás, mint a

mocskos téli eső. Ezúttal nem az volt, akinek látszani akart, hanem maga a megtestesült sérelem. Végül sírva fakadt.

Azt szerette volna, ha Dárday Gyula másodszor is megkéri a kezét, és elmondja neki: a következő negyven esztendőt is vele akarja tölteni, ő pedig előbb megnézné, milyen gyűrűt kap tőle, utána viszont ismét igent mondana, mert szomjazott rá, hogy a jutalma lehessen. Ráadásul amaz mintha a veséjébe látott volna, mára így húzta meg közöttük a határvonalat:

– Nem lehetsz egyszerre függő és független, ahogy az érdekeid diktálják, vagy amint éppen tetszik. – Ezzel azonban beléfojtotta a panaszt, úgyhogy némán hevertek egymás mellett az ágyban, majd ki-ki a maga bánatától kimerülten, köszönés nélkül aludtak el.

Hibácska Erzsébet azt álmodta, hogy kitették az ikreket az autóból egy erdei úton. Kinga már beszélt, Milán azonban még csak kúszott. Továbbhajtottak az alkonyatban, benne meg növekedni kezdett a szorongás, és idővel meg is kérdezte Dárday Gyulát, nem kéne-e visszamenniük értük, a férje azonban megnyugtatta, hogy ráérnek a hazaúton is. Az egész nagyon furcsa volt.

Hogy összeházasodjanak, át kellett vágniok a baglyok erdején. Iszonyú rengeteg az, göcsörtös törzsű kőágak tartanak kőlombokat. Odvaikban hatalmas bagók tanyáznak, izzó szemük akár a halotti lámpás, csak akkor nyitják kerekre, mikor a csőrük már az odatévedő arcába vág.

Dárday Gyula az út előtt kölcsönkért a kovácstól egy kardot. Vitézül vagdalkozott, patakzott az uhuvér, miközben a remegő Hibácska Erzsébet hátulról az övébe kapaszkodott. Mikor kilábaltak a bűzös tollfelhőből, a kőerdő megelevenedett. De nem emberek ugráltak elő a törzsekből, akik hálásan borultak le szabadítójuk előtt, hanem vakogó rémek, cafatos démonsereg csimpaszkodott a hajukba. Végül menekülésre fogták a dolgot.

A lány futás közben megelőzte. Dárday csodálta az erejét, élvezettel, de idegenkedéssel is hallgatta meztelen talpa csattogását a mezei úton, a nagy ég alatt. Sűrű volt körülöttük az éjszaka, mikor lihegve megálltak és elnevették magukat. Elborította őket a szerelem.

Mindketten úgy érezték, létrehozták a jövőt azáltal, hogy harcoltak ellene, ezért vezekelniök kell. Így hát nem áldotta meg őket senki. De aznap a lány Dárdaynál aludt, és azontúl így volt ez minden éjjel.

Most pedig Hibácska Erzsébet halántékán hatvan harang dörömbölt. A kis szobát lassan betöltötte a teremtés keserű illata. „Mirtuszmezők” – jutott eszébe ujjongása küszöbén, mely férjéhez szegezte, és az önkívülettől a kimerült álomig ívelt.

Másnap hajnalban egy hang hívta a függöny mögül. Vajszínű vászonból volt a lepel, mely a valamin túl lengett; mögüle csalogatta a szó. Vagy mintha egyenként áttetsző, ezrével azonban áthatolhatatlan fátylak tengere habzott volna közöttük. Lassan megindult a válaszfal felé.

Ördögöcskék kergetőztek a paraván on. Kettő eliszkolt, a harmadik azonban lepottyant, s estében a karmával végighasította a függönyt. Zsizsi átlátott a hasadékon. Kert volt a túloldalán.

„Margaréták!” – akarta kiáltani, de megnémult az ámulattól. A hangját éberen sem nyerte vissza. Nem mondhatta el a megrémült férfinak, milyen csodát látott, csak sugárzó, könyörgő tekintettel, könnyek közt mosolygott rá, hogy ne féljen annyira. Mikor nem tudta másként megértetni magát, a szívére vonta Dárday Gyula fejét, és sokáig simogatta az arcát, mint egy kisgyerekét, hogy megnyugodjon. Különös álom volt.

Így történt, hogy az óvodából hazajövet Dárday Gyula még mindig a nappaliban találta: meredten állt szemét a falra függesztve, amelyen mintha írás jelent volna meg, kisilabizálhatatlan krikszkraksz, neki azonban nagy figyelemmel kellett vizsgálnia, vajon mit jelent. Ebben úgy elmerült, hogy meg se hallotta a férfi egyre bosszúsabb sürgetését:

– Miért nem vagy végre kész? Gyere már, induljunk, meddig várjak még! Ha bedugul az Attila út, téphetünk bele egy lyukat.

Kisvártatva pedig:

– Mi van veled, mi bajod, Zsizsi, hallasz? Szólalj meg, az istenért! Hívjak orvost? Rosszul érzed magad?

S hogy nem kapott választ, odament hozzá. Az arcába nézett, de amaz nem nézett vissza rá, hanem a falat bámulta meredten, mint aki légnyomást kapott, hiába fogta meg a kezét, vállát, egyszerűen nem reagált semmire.

4

Egyesek úgy tudták, hogy az igazi neve Ulpius Éva volt, míg föl nem adta homályban maradt okokból, s hogy a háború után Párizsban meg Milánóban bukkant föl, ám Rómától mindig északra; vagy hogy egy regényből szökött meg, amely nem tetszett neki. Ez az első, a fölöttes én állítólag Beirutból keveredett elő, akár a lebujok környékéről, akár a felsőbb körök valamelyikéből, mert szalonjában keleti füstölők illatoztak messze azelőtt, hogy a világ beleszeretett volna az émelyítő szappanszagba. Egy azonban bizonyos – mire Aurora Dazaként mutatkozott be a szépcombú Belisario Avilának, már túljutott a metamorfózison, és Európa szívéhez csak két fegyvercsempész üzletelése kötötte még a századfordulón; Lorenzo Daza dél-amerikai susnyákolása Jozef Korzeniowskival nem haladta meg egy helyi tréfa nagyságrendjét, két nemzedékkel később azonban már biztonsággal vissza lehetett térni a nagyanyákhoz, akik addigra tárt karokkal adni bírtak csupán. Az ilyeneknek Aurora csak annyit mondott, hogy a tengerentúlról érkezett. A hangsúly azon volt, hogy következetesen unalmasnak tartsák, akár egy operát, vagyis hogy stílusa legyen. Utólag azonban, legalább magának, kész volt beismerni, hogy időnként erőt vett rajta valamiféle eltűnési viszketegség; olyankor más színűre festette a haját, vagy egyszerűen parókát meg napszemüveget húzott. A múlt otthonos lett, mint paplan alatt a sötét, ő pedig, akár egy mágus, nekilátott, hogy megteremtse a maga realitását.

A másodikat, a köztes ént Jeromita Linárésnak hívták. A következő jelenetben mindnyájan rá figyeltek, vagy aki annak mondta magát. Tizenhat évesen érkezett Santa Fébe vidékről, senki nem tudta, honnan, egy délutáni buszjárattal, mely a hőségben teljesen áttüzesedett. Két kis bádogbőrönd volt vele, benne minden holmija, úgyhogy mikor szólt a sofőrnek, hogy most már kiszállna, az pedig fékezett a következő utcasarkon, nagyot szusszant a busz, majd zötykölődve megállt. Akkor a vézna kislány biccentett neki, a copfja is belerebbent, megfogta a bőröndjeit, lelépett a fémlépcsőn, és úgy bevágta maga mögött az ajtót, hogy a kocsiszekrény beleremegett. Az utasok felriadtak bóbiskolásukból a forró kemencében, tűnődve néztek a gyerekalak után, a buszvezető pedig elismerően biccentett:

– Ez férjhez is mehetne mán.

Jeromita elkottyantotta Aurora Dazának, hogy ez nem az igazi neve, ám a valódit nem árulta el, csak annyit mondott, hogy a dédnagynénjét hívták így, akihez az argentin pampák Schubertje, Carlos Guastavino írt egy híres dalt. Gyerekként a majdani zeneszerző meg a néni szomszédok voltak Santa Fében, ő meg csak annyira emlékezett, mert többre nem is akart, hogy szegények voltak, mint a templom egere: ha véletlenül túl sok vajat talált kenni a kenyerére, a néni lekaparta róla a fölösleget, és eltette jobb időkre. A nyolcvanas évek végén őt meglátogató John Duartét mélyen meghatotta Guastavino aszkétikus életmódja, fővárosi kis lakásában a falak mellett sorakozó vegyszeres edények, amelyek vegyészmérnöki tanulmányaira emlékeztették; rejtőzködő életmódja mellett dalait hajnali négytől délelőtt tizenegyig komponálta, de a tudomány meg a muzsika megvigasztalta és megóvta a magánytól, olyannyira, hogy ha sikerült lekottáznia, amit belül hallott, sírva-nevetve, hadonászva szaladgált föl-alá. Ezek a dalok melódiából keletkeztek, majd virágzásukra harmóniába borultak, mivel ellenállt minden kísértésnek, hogy a hagyományos utat kövesse; akik abban hittek, hogy új fürdővízbe új gyerek is kell, lenézték ugyan érte, de a választott úttól nem tántoríthatták el. Argentin akcentussal énekelt olasz dalainak azután nem akadt párja Dél-Amerika-szerte, mert a muzsika a zeneszerző ujjlenyomata, s ez alól Guastavino sem volt kivétel. Noha elbújt az emberek elől, többekhez és hangosabban beszélt a kantilénái által, mintha tömegeknek szónokolt volna; volt belőlük több mint négyszáz, a *Jeromita Linárés* sorrendben a hatodik, vonósnégyesre meg gitárra, és a nénire emlékezett általa, szerény

házára a baromfiudvar közepén – régi olajoskannákba ültetett virágok meg örökzöldek vették körül, ő pedig átjárt hozzá tojásért kisfiú korában, csak hogy hallgathassa az odabentről éjjel-nappal kiszüremlő zongoraszót.

Jeromita megkönnyebbülve vehette tudomásul, hogy itt végre más billentyűs is akadt a háznál, nemcsak tangóharmonika. Kottát olvasni utált, hallás után viszont bármit megtanult; a nagynénitől hamarosan meg is kapta ajándékba a nappaliban álló, már régóta nem használt, fekete üvegtáblácskán aranybetűs „Ant. Petroff, Pétervár" feliratú pianínót a kihajtható kottatartójával, melyben az oszloposan futó húrokra gemkapcsokat meg papírfecniket is lehetett aggatni; pingponglabdákat sajnos nem tudott belerakni, de már előre élvezte, milyen véletlen eloszlású felharmonikusokat fognak a kalapácsütésekre szétpattogó labdák felcsendíteni az első zongorából, amelyhez közel eresztik. Különórákat is vehetett, így aztán gyorsan haladt, sőt híre ment koraérett tehetségének, valahányszor eljátszotta, hogyan füttyög egy raj fácánkakukk, csivog a gulyamadár, vagy cuppog és cirreg a patagóniai gezerigó.

Közben a néni olyan történeteket tudott, amelyek még a szüleivel estek meg, s ezek megmagyarázták Jeromita Lináres különös vonzalmát a hangokhoz, azt a képességét, hogy ha kinyitotta a szemét, hiába látta maga előtt például a Maldonado leaszfaltozott medrét Buenos Airesben, amint lehunyta, a füle azonnal közvetíteni kezdte a körülötte nyüzsgő város látványát, a hangokat és szagokat, ahogyan kétszáz éve változatlanul kiabálnak az utcai árusok karamellát, süteményt kínálgatva az édesszájúaknak, fűszeres olivát meg tortillát az éhesebbjének, de úgy, hogy megrándultak az ujjai. Kezdetben nem voltak még kövezett utcák, szárazságban a porba, esőben a sárba fulladtak bele, a folyóparthoz közeledve viszont felharsant a mosónők mérföldekre elnyúló énekszava és nevetése – gödröket ástak a mederbe, abban öblítettek, a ruhát pedig a fövenyre kiterítve szárították; mindegy, milyen idő volt, dolgoztak naphosszat, csak rövid teaszünetekre megállva, mikor a gödrök mellett, apró tüzek lángjánál keserű matét főztek maguknak. Ezekhez az ősidőkhöz hozzátartozott a gyerekzsivaj is, bár a gyerekeknek semmi keresnivalójuk nem lett volna az utcán; a kikötői népség, a szegényebb *porteños* ivadékait azonban nem lehetett hazazavarni, küldöncködtek, bevásároltak másoknak, a csákányt is meg kellett fogniuk, hiába volt hivatalosan tilos, szabadidejükben pedig játszottak – a fiúk lovagolni tanultak a házak elől elkötött, kölcsönvett lovakon, különösen az orvosi hátasokon, mialatt odabenn doktor és betege versenyt izzadt; a lányok ezalatt rongybabáztak, ugrókötéleztek, táncoltak és daloltak, no meg beöltöztek egymás ruháiba. Ez a gondtalanabb időszak azonban csak tízéves korukig tartott, utána ki-ki kezdhetett beleszokni a saját társadalmi osztálya elvárásaiba. Jólöltözött nők jöttek-mentek, templomba tartottak vagy irodalmi összejövetelekre, a fiatal férfiak pedig csapatokba verődve csodálták szépségüket; egy angol utazó kiemelte, hogy míg Nagy-Britannia asszonyai minden elismerést megérdemelnek, a *porteña* különleges varázsát elegáns orcájának, elbűvölően sötét szemének, dús idomainak köszönheti, meg persze a hajába tűzött virágnak és hatalmas fésűnek. Mindez ott csengett minden megütött hangban, sikerült vagy sikerületlen billentésben, akár olvasztott vaj fut szét a serpenyőben gyöngyöt habozva, s jól esett, mint gyökérnek a morzsalékos, nedves televény.

Az egyik ilyen történet visszakanyarodott az operák világába, mivel a Bourbonok által még 1776-ban, a legjobbkor kiadott Házassági Útmutató felhatalmazta a családfőt, hogy megakadályozza a nem egyenlő felek közti frigyet, bő száz évre gondoskodva vitákról, hányféle tekintetben lehet nem egyenlő két szerelmes, miképpen értendő a hispán becsület fogalma. A kérő vagy az eladó lány elutasításának indokaként előkelő helyen szerepeltek a rangbéli különbségek, a származás kérdései, a vagyon, később a faj meg a bőrszín. Közben Argentína kivívta függetlenségét, a köztársaság kikiáltásáig, a XIX. század hetvenes éveiig azonban a gyarmati kor törvényei még hatályban maradtak, és – szintén az Útmutató tanácsa szerint – az ilyen szülői tiltást meg lehetett támadni a polgári bíróságon. Márpedig ez egyszer csakugyan megesett a család szövevényes régmúltjában, s a híre fennmaradt az utódok

emlékezetében; történt ugyanis, hogy 1865 körül Narciso Bautista Rossoni díszletező eszeveszetten belehabarodott Hilaria Paz koloratúrszopránba, valamint viszont, a lány apja, Damiano azonban hallani sem akart a méltatlan udvarlóról, mert megvoltak a maga szempontjai. A dolog úgy elfajult, hogy az apósjelölt a dalszínházban inzultálta a fiatalembert, miközben a társulat Hilaria főszereplésével éppen Rossini *Hamupipőké*jét próbálta; annak azonban bizonnyal úgy kellett lennie, hogy egy operaénekesnő csakis romantikusan lehessen választottjáé, Narciso ezért merész tervet eszelt ki, miként szöktesse meg titkos jegyesét. Mi lenne, ha a vaksötét éjszaka kellős közepén bemászna Pazék kertjébe, felkapaszkodna a lány ablakáig felnyúló meredek kőfalon, kötélen leeresztené az ő egyetlenét, azzal már vágtatnának is el a pampa fölé boruló végtelen csillagtakaró alatt? Egy nyári éjjel belefogott, hogy megvalósítsa a nagyszabású lányrablást. A kerítésen hamar túljutott, fel is ért Hilaria ablakáig, szabadság és boldogság már csak karnyújtásnyira volt tőlük, ám ekkor megcsúszott a cipője orra, ő megbillent, a lenti üvegházra zuhant, az meg hangos csörömpöléssel rapityára tört alatta. A háziak persze felijedtek, kirohantak az udvarra, hogy lássák, mi ez a zaj, és távoztában a kőkerítésen, lovaglóülésben kellett megpillantaniuk a szerencsétlen Narcisót, akinek remek terve mindannyiuk szeme láttára ment füstbe.

Innen már nem volt megállás, csakis a bíróságon, más lehetőségük nem lévén, noha a pereskedésben azután a szerelmespárnak az az ábrándja is odalett, hogy sikerülniük fog egymás minden megpillantását az első megrázkódtatásként átélni az idők végezetéig. A bírónak Damiano Paz előadta, hogy atyai kötelessége volt a tekintély tiszteletére és megfelelő erkölcsökre nevelni gyermekét, ám a hívatlan kérő, akinek megtiltotta, hogy a lánya körül legyeskedjen, ezeket rombolja, mellesleg a dísznövényeit is elintézte, s különben is, ronda, mint a bűn. Narciso Bautista Rossoni ellenben azzal vágott vissza, hogy miféle erényes nevelés az, amit hol ököllel, hol bottal érnek el; színtiszta hazugság, hogy ne dolgozna, igenis képes eltartani jövendőbelijét, éppen nem élősködő lépfenéje a társadalomnak, azt pedig végképp csak a szülői önkény kényszeríthette ki, ha Hilaria most már elállna a házasság gondolatától, s különben is ágynak dőlt, legalábbis az anyja szerint. A tamáskodó bíró erre kiküldött egy rendőrségi orvost a családhoz, hogy tisztázza a helyzetet, egyszersmind megfenyegetve a családfőt, hogy felperes a bíróság védelme alatt áll; a doktor aztán hamar rájött, hogy Hilaria verést ugyan nem kapott, minden mást azonban igen, s a bajai lelki eredetűek. – Elszántam magam, hogy hozzámenjek Narcisóhoz, miután ezerféle módon bántottak minket – árulta el a lány, mikor kettesben maradtak. – Viszont a kollegáimat is féltem apám dühétől, mert őket hibáztatja mindenért. Nem akarom, hogy ártatlanokat fenyegessen. – A bíróság, méltónak találván őt a személyes védelemre, egy időre ismeretlen lakcímen helyezte el, majd elutasította Damiano légből kapott vádjait, s engedélyezte a fiatalok házasságát; így született az a csecsemő, akiből mostanára a néni lett.

Az okság nem természeti törvény, mégis mindennek végzete van. Az övék ez a családtörténet volt, egyik ágán a csúf kérővel, a másikon az énekesnővel, miközben a fiatal argentin állam nemzetépítő hevében a törvényhozás által iparkodott polgárai tudatát méretre zsugorítani, ámbár az alakítgatásnak végig esszenciája maradt, hogy hozzák a szegények meg a kiszolgáltatottak az áldozatot, míg a gazdagok helyettük a döntés nehéz munkáját végzik, bárminemű önfeláldozásra pedig alkalmasabbak a nők, mint a férfiak, kivéve ha valakinek agyon kell lövetnie magát. Ez utóbbiak egyike volt az olasz gyökereire büszke Guillermo Pavese ezredes: az Andok tövéből, abból a messzi faluból származott, ahova szabadult fegyenceket telepítettek le nemzedékekkel korábban, csupa rosszarcú férfit és nőt, a gyerekeik gyerekei viszont már galamblelkűek, noha még mindig oroszlánarcúak lettek; az ezredesnek például olyan előreharapása volt, mint egy szelindeknek. A néninek azonban így is jó volt, illetve jó lett volna, pláne mert az idő kikezdte az emlékeit, megszépítve Don Guillermo ellenállhatatlanul harcias vonásait.

Élete állócsillagából mostanára egyetlen címke maradt, egy vándorművész üvegre ragasztható alkotása a helyi szeszfőzde megrendelésére, akik az ezredes hírnevét szerették volna forgalomra váltani. A címkén egy pödrött bajszú ősz öregember jelentette ki, kinyújtott kezében kupicával: „A hosszú élet titka – barackpálinka”. Az ezredes azonban nem barackpálinkán élt, hanem napi három evőkanál apróra tört cseresznyepaprikán, amitől nyeldeklés közben heves rázkódás fogta el, majd piros lett tőle az orra. Miután felkoncolták valamelyik névtelen háborúban, amilyenből Dél-Amerikában bizonyos időszakokban minden évadra jutott egy-kettő, a dédi gondozta a sírját. A paprika még a sírkövébe is felszívódott, az meg halvány rózsaszínre változott, mint galagonya a tavasz ígéretétől, továbbá rozsdás borotvapengék is maradtak utána a fürdőszobaszekrényben, melyekhez tilos volt hozzányúlni, mivel még mindig az ereklyék biztonságával képviselték napról napra lassan hűlő jelenlétét. Ezalatt az ördög, akár mert a néni annak idején a házasság szentségét semmibe véve megkísérelt ezzel a szemrevaló idegennel csak úgy együtt élni, akár más erényei miatt, orkán képében minden éjjel háromkor beállított – eljött az öregasszonyért, de mindannyiszor kudarcot is vallott, mert ők térdepelve, rózsafüzérrel a kezükben fogadták, hogy megharcoljanak vele. Így aztán a pokol hadainak véres orral kellett visszatakarodniuk, és vicsorogva várhatták a következő éjfelet, hátha másnap nagyobb szerencséjük lesz.

Az átlátás képességével meg nem vert, kérdéseire azonban válaszokat kereső kislány hajnalonta kimerülten ébredt a tutulástól, melybe visszhangzott a kémény, utána meg egy a fazekasmadárfélék családjába, a fahágóformák alcsaládjába tartozó füstös harkályrigó kiabálta róla világgá a telekkönyvi számát, meg hogy ez a kert az ősiség jogán mindig is a családjáé volt, mint Borneó és Celebesz a magyaroké. Ha a csap alá jutott, hogy felébredjen végre, a dédi hiába figyelmeztette: ne folyassa a vizet, mert a világ más csücskeiben aranyat adnának érte. Jeromita ilyenkor logikusan kimutatta, hogy ha elzárja a zuhanyt, ő ugyan érezheti rosszabbul magát, a sok szomjas szerencsétlen jobban viszont ennek ellenére sem, lévén az élethez a részvét nem elegendő. Utána pedig a pianínóhoz támolygott, s ahogy volt, az újból visszavett hálóingében leült gyakorolni, mert ilyenkor félálomban az ujjai úgy pörögtek, olyan leheletfinoman cirógatták a billentyűk öreg elefántcsontját, mintha a rokkant hangszer nem kapott volna előző délután is dupla verést a makacskodásaiért.

Noha ez így nem merült fel soha, ugyanaz a sátán a kémény helyett a lelkén keresztül furakodhatott be a házba, Jeromita Liináres ugyanis, mintha mérnöki vér szorult volna belé, a rövidzárlat jelenségéből kiindulva tudományosan, egyben lényegretörően kutatta a művészi siker titkát. Két kísérletet is végzett a rosariói operaházban, az elsőt a földszinten, a másodikat a karzatról; előbb egy nyulat, egy valódi belga óriást engedett szabadon a széksorok között, nagyjából a *Traviata* felénél, máskor meg vízipisztollyal lőtte a lentieket az erkélyről, majd a reakciók közös részét elemezve sokat tanult arról, mi kell a közönségnek, ha valaki mély átéléssel hatni akar rá. Ebben ott volt a gyakorlatias meglátás, hogy az előadóművészet fele cirkusz, szemforgatások, üdvözült áhítat, lecsukló kézfejjel, lebegve a nyolc oktáv fölött felejtett kar; ha ehhez hozzávette a megfelelő dekoltázst, már csak az első repertoárja darabjait kellett megtanulnia. A Szent Hit városában azonban semmi nem történt a megszokott módon, ezért a néni öregségére előbb terebélyes dámává hízott, majd szikkadt vénasszonnyá aszott, végül eloszlott a folyóban; egy reggel a körvonalai is kezdtek elmosódni, mint egy túl sokáig túl szabályosra sikeredett tintapacának a Paraná vizében – először az orra csúszott kicsit félre, mondhatni haránt, majd a berliner kendője foszlott vízszintes pászmákra, rojtokra, a sötétkék színe pedig világosra hígult, végül eltűnt mindenestül hang, panasz, tiltakozás nélkül, egy fintor se maradt belőle, annyi se, amennyi a levéltári közlönyben egyetlen apróbetűs lábjegyzethez elegendő. Utolsó kívánsága az volt, hogy a kislány menjen férjhez egy bizonyos Don Gustavo Fletcherhez, aki majd gondoskodik róla meg a tehetségéről, ámbár azt is rebesgették, hogy fülig el volt adósodva az illetőnek.

A dalszerző legenda neve nem Gustavino, nem is Gustavinho, hanem Guastavino volt, Jeromita azonban, aki sohasem vesződött a helyesírással, és órás helyett is szemrebbenés nélkül hajlandó volt óriást olvasni, Második Gustavónak hívta a férjét, hogy az élet ne váljon túl bonyolulttá, ha már egyszer hasonló hangzású nevekkel bombázta a sors, s a nászéjszakájukon elzokogta neki minden meghiúsult álmát. – Legyen türelmes hozzám – kérlelte könnyek közt Gustavo Fletchert. – Valami történt velem, amit nem értek, de még lehet, hogy meg tudom szeretni. Azt hittem, találkozni fogok valakivel, nem gondoltam, hogy ilyen hamar bekötik a fejem. Megígéri?

– Megszeretni? Engem? Minek? – csodálkozott a férje, majd jólelkűen hozzátette: – Csakugyan találkozhatsz még azzal, akire vársz, mert fiatal vagy, én pedig nem fogok utadba állni.

Két év múlva visszavonult vidéki birtokaira, mert csak a határtalan pampán érezte otthon magát, majd sürgősen elitta az eszét. Utolsó józan pillanatában még mindenét Jeromitára hagyta, azzal mint aki jól végezte dolgát, annak rendje és módja szerint meghalt. Ámbár ez az utolsó józan pillanat elég különlegesre sikerült, ugyanis Második Gustavónak egy este pezsgőre szottyant kedve, de alighogy kinyitotta az üveget, tehette is vissza a jégre, mert parasztok toppantak be hozzá a hírrel, hogy jöjjön, nézze meg, az állatorvos tehene kétfejű borjat ellett. A dolog nem tűrt halasztást, tehát odament, a többiekkel együtt tanakodott, de mivel a borjún látszott, hogy a hírnevet akkor se élné túl, ha három feje lenne, egy óra múlva hazaballagott. Eszébe jutott a megkezdett pezsgő, kivette a palackot a hűtőből, csakhogy addigra úgy belefagyott a műanyagdugó, hogy nem akart kijönni; erre az jutott eszébe, hogy a fogával húzza ki, ami aztán túl jól sikerült. Az üveg elsült, a dugó a gégéjének repült, eltörte a nyakcsigolyáját egy mesteri belső tarkólövéssel, Jeromita Liináres pedig ott maradt a kétséggel meg a feladattal, hogyan legyen egyszerre üzletasszony is, zongoraművésznő is, és mennyi képtelen, fals szeptimet kell még megtanulnia, mire az összhangjukat képes lesz megteremteni.

Mire azonban Gustavo Fletcher sírján megfonnyadtak a tavaszi virágok, ő is rájött, mi az igazi baj – hogy egyedül maradt. A férje cserbenhagyta, mégpedig a legfontosabb dologban, amit a kislány magának ígért: hogy a házasságuk révén általa és neki lehet nő, másoknak meg csak ábránd. Ez pedig nem csupán annyit jelentett, hogy a zongoraművészi pályától ismét távolabbra sodródott az események áramlataival, hanem hogy kezdheti elölről az egész bonyolult játszmát, kihez és miként lehessen hű.

A harmadikat, az ösztön-ént Florinda Fuentesnek hívták, és állítólag Jeromita unokatestvére volt, legalábbis addig a pillanatig, míg ki nem derült, hogy a tűz meg a víz jobban összeillik, mint ezek ketten. Ő ezalatt a boldog, kies Mexikóvárosban élt, huszonkétmillió ember kellemes társaságában. Mivel a többit sikeresen elboronálta, családi hátteréről eddigre már csak annyit lehetett tudni, hogy eredetileg apácának készült, de a pályaválasztása gellert kapott azon, hogy maga a püspök vizsgáztatta a jelölteket katekizmusból. Ha pedig valaki erre firtatni kezdte, hol lakott Mexikóvárosban, megvetően felkacagott:

– Hogy hol? Hát Xochimilcóban! Miért, mit hittél?

Azt nem tette hozzá, hogy a Babák Szigetével átellenben, Jeromitával, egy özvegyasszonynál, aki bérmosásból élt, és mindaddig békén hagyta őket, míg a havi utalvány megérkezett az ellátásukra. Hogy az utalványt ki küldte, arra nem derült fény, első alkalommal azonban egy levél is tartozott hozzá, amely kijelölte útjukat: ha további apanázsra is számot tartottak, be kellett iratkozniuk egy gépíróiskolába, üzleti levelezést tanulni. Ez igazi könyökvédős megoldásnak ígérkezett, nem is fűlt hozzá a foguk, mégis belevágtak, mert meg kellett kapaszkodniuk, ha rögtön a levegőben is, a tóra épült város pedig bebugyolálta őket a múlt ködébe, amelyből nem lehetett az eredet körvonalait kivenni.

A Babák Szigete Xochimilco lebegő kertjeinek egyike volt, a tó fenekére lehorgonyzott rőzsetutaj meghordva talajjal, teliültetve növényekkel; az ilyen mesterséges földdarabok

más tutajokkal együtt csatornákat fogtak közre. Ehhez a bizonyos szigethez azonban mendemondák kibogozhatatlan szövevénye fűződött, mivel – különösen ködös hajnalokon vagy teliholdas éjszakákon – úgy festett, mint egy akasztottak erdeje; ez pedig nem másnak volt köszönhető, mint Don Julián Santana Barrerának, aki ötven évig élt itt egyedül, mint az ujjam, pedig eredetileg volt családja, csak vagy az asszony hagyta el őt más férfiért, vagy ő vonult ide ki tudja már, miért. Hogy aztán mi volt előbb, a tyúk vagy a tojás, mára már nem lehet kideríteni, az viszont tény, hogy a szerény, visszahúzódó természetű Don Julián kertészkedett, mint bárki más, talicskázta a zöldségeit vagy evezett be a piacra a gyümölcsös- meg virágos-kosarakkal, a nap végezetével pedig szeretett beülni egy közeli kricsmibe, hogy az agáve savanykás, tejfehér levével hígítson a fáradtságán. Idővel felcsapott igehirdetőnek, prédikálni kezdett az Ószövetségből, mire kitiltották nemcsak a kocsmából, hanem a kerületből is, aminek a miértje legalább akkora rejtély, mint hogy vajon csakugyan talált-e egy vízbe fulladt kislányt a szigete mentén, a legenda azonban itt kezdődik. Ugyanis akár azért, hogy a túlvilágon örömet szerezzen neki, akár hogy a rontást elűzze, pár percre rá kihalászott a csatornából egy arra úszó kaucsukbábut is; azt hitte, a gyereké volt, tehát felakasztotta a partmenti fák egyikére, aztán egyre többet, mindenhova; kukázott Cuemancóban, a szemetet túrta, levágott porcelánfejek, kezek és gumilábak, Barbik, kidobott hajasbabák, semmi nem volt elég, a csatorna vize kikezdte őket, a téli esőktől meg a széltől szürkére fakultak, repedezni kezdtek, törött és romlásnak indult had lógott az ágak végén mindenféle stílusban, foszladozó ruhában, halványuló színekben, szalaggal, szalag nélkül, kicsik és nagyok, és közben folyton hallotta a jajgatást meg a susogást, léptek zaját éjjel a kunyhója körül, a siránkozó nyögésüket, bár a várostól messze, az erdő mélyén lakott. A végén már babáktól hemzsegett a sziget, szinte minden fára jutott egy-egy merev pillantású vagy éppen vak torzó, sőt a kunyhója is megtelt velük, a kedvenceire mindenféle fejfedőt meg napszemüveget adott, azok meg beszéltek hozzá és álomba dúdolták. Ötven évre rá, hogy a holttestet megtalálta, a története visszaért saját elejére: Don Julián is vízbe fúlt pecázás közben, pontosan ugyanott, ahol annak idején a kislány várt rá a parthoz simulva, később meg egy szirén próbálta elcsábítani; állítólag szívrohamot kapott, beleszédült a vízbe, úgyhogy a környékbeliek ettől fogva ha nem is kísértettanyaként, de megbájolt zugként kezdték előbb kerülni, majd látogatni az aprócska földdarabot, vagy ha nem azt, akkor a környékét, ahol a másutt naphosszat daloló madarak is elhallgattak, panaszos némaság honolt, a növényzet buja fala elé pedig tavirózsák vastag szőnyege nőtt a csatornák útvesztőjében.

Valahol a beiktatása után két órával már agyon is lőtt polgármester, meg a lefejezett rendőrök holtteste között, melyekre disznófejet varrt valaki, a lányok kórusba jártak, John Dowlandot meg Bachot énekeltek, *Drága perc*, *Ha köd lepi be a tájat*, meg Honeggertől a *Nyárszalajtó cimboránk* kezdetűt a *Johanna a máglyán* című oratóriumból. Ez a vegyeskórus nem azért volt a zárda szemefénye, mert a karmestere, egy kirúgott pap állítólag a zeneterem beépített szekrényében élt a rózsájával, miközben elektromos orgonát építtetett a fiúkkal, a kardal közben beszélgetőket rabszolgamunkára ítélve kottát másoltatott velük, a maradék lányseregre ellenben, ha a nyitott ablak mellé csoportosulva igyekeztek kibámulni a verőfényes délutánba, vöröslő fejjel bömbölt rá a zongora mellől: – Romlott áru el a kirakatból! – Az se derült ki, melyik lába volt fából, noha fogadásokat kötöttek rá. Sokkal fontosabb volt viszont, hogy Florinda itt szokta meg, szerepelni milyen jó, Jeromitának pedig két próba közt az jutott eszébe, hogy ő is készíthetne hangszert magának, ráadásul gyorsabban, mint azok ott bent. Le is ment a pincébe, fogott egy öreg tangóharmonikát, a porszívót fúvásra állította a hengeres test alfelén keresztül, majd a felzúgó levegőt a szívócsövön át belevezette a harmonikába, amely erre túlnyávogta a harsányan visító gépet: így született meg az elektrocúg. Szalonképes hangokat ugyan nem lehetett kicsalni belőle, viszont két oktávnyi terepe akkor is nyílt végre az ujjgyakorlatozásnak, ha a bal kezét zsebre dugva a basszus gombjain keresztülnézett, akár az üvegen.

Florinda Fuentes alkatával nem fért össze az effajta történés. Abból indult ki, hogy minden tudásunk alatt hiedelmek, más néven vélekedések húzódnak meg; ahogy ezek egy részétől megszabadulnánk, úgy igazolunk általuk másokat, szilárdul ténnyé a vélemény. A hit ellenben a vélekedéstől független bizalom, bizakodás, biztonság valami nemtudottban és nem tudhatóban; eredendően kísérleti, mégis hasonlít a hiedelmektől való szabaduláshoz, amennyiben egyre szilárdabban bízik a fizika számára lehetetlenben. Koraérett zseniként egy éjszaka, mikor senki nem látta, ő is rálépett a szigetet övező csatorna vizére, átsétált rajta, még virágokat is szedett; hajnalra Jeromita nem értette, honnan kerültek az asztalukra tavirózsák egy befőttesüvegben, az viszont Florindának maradt magas, mit keresett odaát egy olyan realitásban, amelynek a normális természetellenes, a természetes viszont maga a csoda, csak az nem jutott eszébe, hogy ha megfordul a világ, az első lépéseken túl más is várja, nemcsak a szent evangéliumokból ismert tanulságok. Ő tehát négy lépésben veszítette el a hitét, és vált ugyanolyan lebegő tüneménnyé, mint a vízililiomai. Elsőnek komolyan vette a létet, és benne magát, mint akit kiválasztott egy feladat, ő pedig nem tért ki a szokatlan szerep elől. Ebben a szakaszban egyszerűen csak feleségül akart menni, mindegy, kihez, és fittyet hányt titkos jótevőjük alapszabályára, hogy gépírókisasszonynak tanuljanak, mert unta a hajnali keléseket, a gyorsírás rébuszait, körülötte a teremben az írógépbillentyűk fülsiketítő kopácsolását, a hengerek csilingelő csattanását minden sor végén, legfőképp pedig, hogy délután kezdődjön elölről az élet, a mindennapos küzdelem a következő napért. Ez az egyformaság megölte, mielőtt megtörte volna, kétrét hajtotta bizalmát a rendben, ezért apácának jelentkezett, Jézus menyasszonyának, hadd összpontosítson ettől fogva holmi bizonyítottan legfontosabbra, mi több, rögtön módszert is kapva hozzá. Másodjára már kitűzték a vizsga napját, eljött bíbor sipkájában maga a püspök, de Florinda nem tündökölt, ezért mentőkérdést kapott: mit ünneplünk húsvétkor? Erre mint a vízfolyás, ömleni kezdett belőle a szó:

– A húsvét a nagyhét betetőzése. Virágvasárnappal kezdődik, mikor Jézus urunk bevonult Jeruzsálembe, a nép felsőruháit és pálmaágakat terített a szamara lába elé, virágesővel borították, hogy a megváltás művét elősegítsék. Csütörtökön kiűzte a kufárokat a templomból, este megszentelte a kenyeret meg a bort az utolsó vacsorán, éjjel elfogták a Getsemáné-kertben, másnap Pilátus elé került, az megkegyelmezett volna neki, de a zsidók követelték a halálát, mire a Golgota hegyén megfeszítették, délután háromra meg is halt szegény, a testét Arimathiai József elkérte a papoktól, és a magának vásárolt sírboltban helyezte el. Jézus azonban mégsem halt meg, hanem él, mert harmadnapon föltámadt, az asszonyok nem találták a sírban, ugyanis...

– Folytasd, gyermekem – biztatta olvadozva a püspök. – És? És?

– Harmadnap kijön a sziklaodúból, és ha meglátja az árnyékát, visszamegy – fejezte be meggyőződéssel a lány.

Utolsó előttinek ott volt az ellentétek vonzása, amely újabbat facsart felháborodott lelkén, kisajtolva belőle a maradék bizodalmat is, hogy valaki óvja, és minden léptére ügyel. Ez Osvaldo Chacón személyében toppant be, aki megpróbálta felkarolni, miután az apácaságnak befellegzett, ám az affér kurtán-furcsán véget is ért, mielőtt úgy istenigazából elkezdődhetett volna, pontosan azon a napon, hogy Jeromita Liináres búcsú nélkül felszállt a távolsági buszra. Mikor tehát sorsszerűen feltűnt a mindennapjaiban Zuleyma Pontenegro, egy időre legalábbis, nem vette zokon; ezt a barátnőjét még kardalról ismerte, időközben ügyvédnek készült, s egyszer fagyizás közben megkérdezte tőle: most, hogy így kivirágzott, miért nem gondol a művészfilmre, vagy hogy elköltözzön más, megértőbb éghajlatra? Ez már sorrendben a negyedik szerep volt, amelyet nem volt ereje visszautasítani; mikor erre rájött, mintha lámpa gyúlt volna a fejében, meghajolt a sors akarata előtt, azzal elment ragyogni. Az utolsó éjszakán még egyszer kiosont, rálépett a csatorna vizére, de már térdig saras lett, odaát a szigeten pedig idegenül integettek neki a babaarcú árnyak. Zuleyma persze meglepődött, hogy

a megjegyzése ennyire célba talált, s másnap megkérdezte, hová indul. – Párizsba, hova máshova – felelte szilárdan Florinda Fuentes.

Már tudta, hogy csakis meztelenül érzi magát valódinak, ez az érzés pedig felvett ruhadarabonként illan el, akár egy aránypárban. Megvolt benne az a képesség, hogy képpé váljon, vágyálommá, körvonalaknak olyan kívánatos elrendezésévé, amely mintegy szerszámként végezte el helyette a többit. Elég volt egyszerűen kinéznie ahhoz, hogy a dolgok kedvező irányba forduljanak, s mivel ezt a legcsekélyebb látható erőfeszítés nélkül tette – a felkészülés nem a nyilvánosságra tartozott –, egy lassú mozgású ragadozó kecses szépsége áradt belőle, amely úgy ejti el áldozatait, hogy oda se figyel rájuk. És ez a végletekig fejlesztett macskatechnika mondott csődöt aznap, amikor Belisario Avila széttárta neki a lódenkabátját, színpadiasan a szemébe meredt, mire Florindából kitört a hahota.

De persze valójában mindenről Zsururu, a Béka tehetett. A gyerekek kinevették, mert nem mosta meg a lábát. Ezen úgy elszégyellte magát, hogy világgá bujdosott. Sőt igazából nem is elszégyellte magát, hanem előbb megsértődött, utána méregbe gurult, végül pedig már annyira dúlt-fúlt, hogy majd megpukkadt. Attól fogva ő lett a falu bolondja; később, mikor fogadott fiát, Belisario Avilát gimnáziumba kellett íratni, és figyelmeztették a papok, hogy cipő nélkül nem teheti be a lábát az iskolába, nem értette, mitől nő a gyerek lába, miért van az, hogy minden ősszel új lábbelire van szüksége, de előteremtette a pénzt abból, hogy fehér krizantémokat termesztett, noha a virág feje úgy nézett ki, mint egy halom megdermedt csontkukac. Mások szerint ifjúkorában egyszer levetette a ló és a koponyájára lépett, attól fogva a tyúkólba bújt, csak onnan volt hajlandó enni; a rokonai viszont, ha még éltek, azt felelték volna erre, hogy azért látott a jövőbe, mert vakon született, akár a barlangi gőte, csak aztán a répaevés csodákat művelt a látásával, így lett tizenhárom dioptriás szemüvege. Az biztos, hogy már hajlott hátú vénember volt, mikor a kisfiú Belisarióra rátalált, ő nevelte fel, és mindent megadott neki, mégse sikerült maga mellett tartania, mert a gyerek szívfájással született, a távolság okozta mélakórral, amit kizárólag a messzeség gyógyíthatott.

Azt is beszélték róla, hogy szőrös volt a háta, mint egy vadállaté. Ha akarta, olyan hórihorgasnak tűnt, mint aki ülve nyalja a holdat, ezért hívták Lombrágónak is; máskor töpörödött apóként mutatkozott, miután csecsemőkorában szépasszony nagyanyja elrabolta a szüleitől, és Pipikémnek szólította. Nagyapja hidakat épített, ám hiába költöztek a váltott gyerekkel vidékről vidékre, a hídlábaknál a forgók csak nem fogytak, a limányok bőszen járták a keringőt, mígnem valamelyik felkérte nagyapát is, hogy sose hozza vissza többet. Erre nagymama is utána ugrott, bár előtte még ellenőrizte, miféle fura szerzet látogatta meg őket, mégpedig úgy, hogy kitett a földes szoba közepére egy apró tálka sült banánt, mellé meg egy merőkanalat, majd kintről, az ajtót helyettesítő moszkitóháló mögül leste, mi fog történni. Nem is csalódott, mivel a gyermek körülnézett, azt hitte, egyedül van, erre megszólalt: – Kicsi csupor, nagy kanál, biz isten, de furcsa! Sok földet bejártam, ilyen csudát még nem láttam.

Még a legvalószínűbbnek az tűnt, miszerint a Babák Szigetére való volt ő is. Ez a történet egy becsvágyó és lelkes másik virágárussal, Don Jaime Segundóval kezdődött, aki ekkor már túl járt élete delén. A csatorna mentén élt, naphosszat kertészkedett, a dáliáit ugyanarra a piacra hordta, ahova Don Julián, locsolóvize is volt elég, a mélyben pedig a körülményekhez képest vidáman úszkáltak az axolotlok, legalábbis a meder fenekén, mert följebb mindenféle betelepített halfajták vadásztak rájuk. Egy baj volt csak, hogy bolondult a szerecsenpuszpángfélékért, és nagyon szeretett volna egy ciklámen. Mivel zöld ujja volt, bármi növényhez nyúlt, az megeredt, de mert a ciklámen nem él meg a párás melegben, se a püspöklila, se a fehér, a rózsaszínről nem is beszélve, a vágya nem teljesülhetett, legalábbis emberi számítás szerint nem. Mindazonáltal nem zavartatta magát, hanem addig csereberélt, míg szerzett pár gumót, eldugta tőzeg közé, világos, ha nem is száraz helyre, majd cseppenként adagolta neki a vizet, hogy a cserepe soha ne tocsogjon, és az esélytelenek nyugalmával várt tizenegy napot. A tizenkettediken szürkészöld levélkék tűntek fel a tőzeg felett, s a

továbbiakban szép vesealakú, márványos lemezekké nőttek, legvégül pedig felbukkantak a bimbók is, csupa lehajtott fejű kis kampó. A növény jól érezte magát, csak úgy ontotta a bíbor pillangókat – noha nem kellett volna, a dolog mégis sikerült. Ez a siker Don Jaime fejébe szállt; előbb kihúzta, majd elbízta magát.

Máig tisztázatlan okokból, aznap este egy az egész világegyetem szempontjából fontos kísérletre határozta el magát. Bízvást mondhatjuk, hogy elragadta a hév. Ugyanis mikor napszállta után odabent meg akarta gyújtani a lámpást, leejtette a gyufát, hiába kereste az asztal alatti szurokfekete semmiben, majd végig a fekhelye mentén, sőt a kerti szerszámok között sem találta, mire leleményesen így szólt: – Legyen világosság! – Ekkor a bódéban továbbra is töksötét maradt, benne azonban iszonyú tűz gyúlt, fölemésztette régi énjét, az izzásból pedig egy szalamandra kecmergett elő, vak és mégse vak, valódi vagy sem, eldönthetetlen, csak volt, mint az axolotl, ma kopoltyús, holnap tüdős, változatos végzetekkel kibabráló csodalény.

A világ állapotait tekintve Don Jaime még akár büszkeséget is érezhetett volna, ha túléli a kísérletet, amiért az sikerült neki, ami a Logosznak cirka hatezerötszáz éve, lévén a teremtésben is több az éj, mint a fény, túlteng benne a sötét energia, de ezt most hagyjuk. Fontos ellenben, hogy ettől fogva létezett Zsururuként, ahogy a mindenféle emberhalak hagyják ott a kopoltyújukat és térnek át a tüdővel való légzésre, ha üt az óra, egyszerre ugyanazon és nem ugyanazon lény módjára. Az ilyen szörny száz évig is elél magányra kárhoztatva a vaksötétben, mert szeme, az nincs neki. Zsururunak tehát azonnal két problémája is akadt: egyrészt a levegőn kötött ki, s noha lélegezni bírt, jól jött volna egy pár látóka, másrészt a belső tűz elől menekülve megfelelő minőségű vizet kellett keresnie. Előbb cammogva, majd nagysebesen elindult tehát délre, hátha ráakad.

Az emberek mindebből annyit fogtak fel, hogy Don Jaime eltűnt, ráadásul pont ott, ahol annak idején Don Julián azt az ismeretlen kislányt kihúzta; két ilyen véletlen is több a soknál, no de három? Zsururu már vagy ötven kilométerre járt, mintha a kertész lelke öltött volna benne másik alakot és vándorolt volna el országokkal keletebbre, azért is nem találták a testét, sőt nem is kísértett a továbbiakban a szigeten a kislánnyal versengve, ahogy pedig a helyiek elvárták volna. Ment, mendegélt, ha kedve tartotta, csodákat tett, elvégre az ilyesmi nem nagy fáradság annak, aki korábbi kötöttségeitől megszabadult, de a legaggasztóbb mégiscsak az volt, hogy legendák maradtak utána, mint a kondenzcsík, összefüggéstelen és bájos történetek, melyekből nem lehetett kihámozni, mit akar. Ahogy átvágott előbb Közép-Amerikán, majd a hegyeken és Amazónián, forgószél támadt a nyomában, elsöpörte a róla szóló régi tudomásokat, rongyos ruhaként mindig csak a legújabbakat hagyva meg; így nem csoda, ha a tetteiből többé nem lehetett kiolvasni az indokait. Egyedül annyi maradt biztos, hogy ebben az új testben, ezzel az új névvel is ugyanaz a szomj kereste azt, aminek annyi köze volt a vízhez, de nyoma veszett. Így kötött ki végül Minas Geraistól északra, a legafrikaibb brazil államban, miközben a tapírtámadásoknak fittyet hányva végig a Pantanalba akart eljutni. A Mexikótól Brazíliáig érő földrajzi tér meg a felette eltelt évszázadok egyetlen színpompásan tarka szőnyeggé változtak emlékezetében, s bárhova bökött, hely és idő egyszerre öltött alakot a mozdulatára.

Zsururu egész életében a fiát várta vissza, azt a másik igazit, aki elvitorlázott messzi tengerekre, ámde nem akárhogy, és főleg nem egyszerűen kémlelve utána a láthatárt a hegytetőről, ahol élt, hanem nekilátott csatornát építeni a völgyből a hegynek, amelyen majd a gyerek diadalmasan felhajózhat, ha egyszer hazatér, és harminc év alatt el is készült vele, noha bizonytalan volt a bárka merülésében, másban azonban nem. De persze az se maradhat említetlen, mikor galambászként vidékre tette a szépet, és egyszer a szeretőjénél felejtette a szalmakalapját. Elküldte hát érte a legjobb angol tipplerét, egy többszörösen nyertes hadviselt tojót, ám az nyomtalanul elveszett. Hanem három hétre rá, mint mesélni szokta, gyenge kaparászást hallott az ajtó felől, kinyitotta, és ott állt a küszöbön a galamb, fején a kalappal.

– Egészen feldagadt szegénykémnek a lába – magyarázta elérzékenyülve a kocsma lelkes hallgatóságának. – Nehéz volt neki, hát gyalog hozta. – Mindez azonban már Bahiában történt, a Liberdade kerületben, ahova beköltöztek északról, hogy közelebb legyenek a nagy déli mocsarak varázslatos világához.

Belisario árva fiúcska volt, mikor Zsururu magához vette, és hozzá szénfekete, egyelőre olyan színű, mint másutt a német brikett. Nevelőapja vagy a piacon kordézott, vagy taligán fuvarozott, ha elmúlt a nyár, beköszöntött a szeptemberi szárazság, mikor egész hónapban mindössze tíz centi eső esett, és nem fizetett többé senki egy felest azért, hogy a banánt vagy a maniókát innen oda vigye. Hiába volt nyolcvan éves, az ereje pedig még mindig páratlan, érezte, hogy távolodnak a táncos évek: utódot keresett, akire rábízhassa a titkát. Midőn tehát az Úr azt mondá, légyen világosság, és lőn sötétség, ez különösen a tűzzel nem éppen megsózott kerületüknek arra a csücskére vonatkozott, ahol az öregember hónapos szobát bérelt, előbb csak magának, utóbb kettejüknek. A szobácska meg a kis konyha egy hétemeletes épület legtetején bújt meg, messze ki lehetett látni a lenti romtengerre, a félbehagyott, átabotában felhúzott, lepusztult viskók, házak, többemeletes palotakezdemények és szemetes telkek összevisszaságára, sőt arra a távolba veszett vízi világra is, ahova készült, csak félbeszakította az útját, itt ragadt, míg a gyerek felnő. A három felső emelet engedély nélküli ráépítés volt, inkább a vállalkozó sugalmára, semmint tervekre támaszkodva, liftet azonban se az ihlet, se a tervrajz nem tartalmazott. A hetediken természetesen már nem volt víz, fel kellett hordani, bár Belisario Avila hároméves korától segített neki. Vécé a folyosó végén volt egy utólag hozzátoldott külső ejtőcsővel, a ház mellé odabetonozott szikkasztógödörben végződött, a hold pedig, mint egy gondos, egyben gyötrő, lelkiismeretével kínzó anya, annyi dolga mellett is rendszeresen bekukkantott hozzájuk, hogy ellenőrizze a kisfiú nyugtalan álmát. Évekre rá, mikor már tudott írni, kincsként őrzött irkalapokra feljegyezte, miket mondott neki ez az arc, egy évtizeddel később pedig kivágta az egészet, annyira nem bírt vele mit kezdeni, de végleg megmérgezte a delej, a nincs más hátra, mint előre kényszere.

Eddigre Don Jaime természetéből már csak annyi maradt Zsururuban, hogy irtózzon a ciklámenféléktől, vagy hogy ködös jóslatokba bocsátkozzék maguktól felgyulladó épületekről, legtöbbször Rióban. Ez ugyan sosem következett be, legalábbis egy bizonyos napig, a kocsmában mégsem köznevetség tárgyaként bántak vele, hanem tisztelettel, mert nem az számított, bevált-e a jóslata, hanem hogy a szódástalpaival olyan messzire ellátott. Mások szerint megbolondult és állandóan nevetett, mint az ördög aranyát bányászó szerencsétlenek, akik körül a kráterben a kén éjjelente kék lánggal égett, ők meg ugatva köhögtek tőle, az hangzott kacagásnak; a kráter az ő belső tüzét ölelte át, a föld gyulladt, hurutos torkát, mely örökös szomjúságában lángot nevetett, mert a mindenség legfurcsább anyagára vágyott: a víz minden csöppje, benne vagy kívüle, a Föld összes folyójában, tavában, tengerében és pocsolyájában évmilliók óta, időtlen ideje létezett, talajból a levegőbe, növényekből az állatokba alakulva át, ám maga változatlanul, minden molekulája hatalmas utat tett meg, míg belé, köréje, vagy bárhová érkezett el, útba ejtve a dinoszauruszokat, baktériumokat, óceánokat, viharfelhőket, plusz mindkét sarki jégsapkát. Ezenközben csillagközi utazót játszott, mert a Föld kialakulása után évek százmillióival jelent meg, mindenféle becsapódó meteorok meg aszteroidák jóvoltából, egyenesen a Naprendszer peremén túlról érkezve; por és olyan sziklák tartalmazták, amelyeknek nem sikerült bolygókká összeállniuk. Amellett fütyült a kémia szabályaira, hiszen először is földi körülmények között nem lett volna szabad folynia, mivel két nagyon könnyű atom, a hidrogén meg az oxigén alkotja, vagyis gázelegynek kellett volna maradnia, csak valamiért meggondolta magát. Továbbá nincs más vegyület, ami megfagyva kiterjedne, mégis, emiatt úszik a jég a vízen; e nélkül a takaró nélkül az alatta levő leves sem maradhatott volna melegebb, dédelgetve mindenféle összetett létformákat az evolúció előszobájában, s mindezt jégkorszakok sorozatán át, mondhatni megbízhatóan. Vagy ott volt az a furcsaság, hogy a forró víz gyorsabban fagy meg, mint a hideg, de senki nem tudja,

miért; vagy hogy a molekulái képesek fölfelé mozogni a gravitációnak fittyet hányva, mert kölcsönös vonzásuk legyőzi a nehézkedési erőt, s ezt annyira ügyesen művelik, hogy felhúzzák egymást szűk kis járatokon, kapillárisokon, a növények keringési rendszerét lehetővé téve, ami viszont a hajszálerek működési elve is – az oxigén meg a táplálék így éri el az agyat. A Naprendszer valósággal fulladozik az árban, a víz a második leggyakoribb vegyület, előfordul a Holdon, a Marson, a Plútón, lényegében minden itt köröző vagy erre járó kődarabon, megteremtve az általunk ismert élet előfeltételeit, olyan jeltelenül, ahogy csak egy pohár színtelen, szagtalan, íztelen, átlátszó, tulajdonságok nélküli, a vegytan törvényeit legyőző csoda képes. A tudomány szájtátva bámulta ezt a hétköznapi lázadást, nem értette, miközben tény, hogy se ez a történet, se soha semmilyen másik nem hangozhatott volna el a rebellis H_2O nélkül, vagyis egy kivétel következményei voltak valamennyien. A varázslót azonban nem ez kínozta, hanem a száraz borotválkozás bicskával.

– Miért nő a szakállam?

– Ha meghalsz, akkor is tovább nő.

– De onnantól nem az én problémám.

Néhány emelettel lejjebb egy amerikai antropológus pár lakott, akik folyton azt kiabálták: „*Fuck you Israel, Jesus has already done it*”, de ez nem teológiai fejtegetés volt farizeus köröknek a zsinagógában, hanem a két fiuknak szólt, mert az Israel nevezetű mindig mindennel elkésett, Jesús viszont igyekvő volt, és már be is fejezte a feladatát, mire a bátyja egyáltalán belefogott.

Belisario makacsul nem hitte el, hogy a világ annyi, amennyi látszik belőle. Kivételes szerencséjére olvasni bádogdobozokról megtanították a csavargó cimborái, beigazolva gyanúját, hogy az alakzatok mögött jelentés lappang; attól fogva minden szélsodorta papírdarabot felszedett, nem lehetett kivakarni a betűk közül, amelyek megéledtek neki, vad ugrabugrálásuk idővel társastánccá szelídült, ám ekkor meg a gondolatok kezdtek örvényleni mögöttük, s minél beljebb hatolt a vadonba, annál kétségbeejtőbben elveszettnek érezte magát. Közben pedig megállás nélkül vázolta, rajzolta, festette, amit ért, egyelőre fejben, mintha az élet napló lenne, noha nem világos, kinek, éjjelente pedig egy föléje hajló árnnyal küzdött, akinek olvasztott ezüstből volt a tekintete. Mivel az volt a sorsa, hogy átélje: legádázabb ellensége éppen önmaga, közveszélyesen viselkedik, sejtelme sincs róla, mikbe keveredik, hogyan működnek az emberek, mindez pedig hova vezet, ellenben sötét tehetsége volt hozzá, hogy zsákutcákba manőverezze magát, csak azért lett volna értelmetlen egy fazék forró víz mellett játszadozó porontyhoz hasonlítani, mert olyasmi odafönt a hetediken náluk nem fordult elő – igazából egy gejzír kitörésére nagyobb valószínűséggel számíthattak volna.

Egy párás hétfőn, mikor a ház tetejéről alig lehetett lelátni az öbölre a hajnali köd miatt, a piacon Zsururu szerzett egy kiskakast, és egy hétig ott tartotta velük a lakásban, hogy majd feláldozzák a következő szertartáson az orisáknak, akiket ugyanolyan komolyan kellett venni, mint a tűzoltásra szakosodott Szent Flóriánt. A madár vidáman kapirgált a betonon, a priccsük alól is összeszedte, amit csak talált, épp csak megveszekedetten kukorékolt, ha kellett, ha nem, ezzel elhintve közöttük a viszály magvait; Belisario ugyanis szeretett volna reggelente egy kicsit tovább aludni, a bestia azonban már fél öttől azt képzelte, hogy kötelessége a nappalt megidézni, mint egy sötétből felbukkanó, halvány kísértetet.

Lakóhelyük, egy kisebb nyomornegyed benyúlott a toronyházak közé, de láthatatlan fal választotta el egymástól a kettőt. A fal innenső felén a rabszolgák leszármazottai továbbra is csak utódaikkal adózhattak a birodalomnak: nem szupermarketekben, hanem szabadtéri piacon vásároltak, ahol minden ömlesztve, szerényebb kínálatban bukkant föl és kellette magát, mert a bálákat felporciózták darabáruvá, felárral a máról holnapra élőknek, ez pedig visszatükrözte azt a magasabb rendet, hogy akinek ennyire tellett, saras ösvényeken mássza meg a dombokat hazafelé, miközben kőhajításnyira tőlük, egy másik világban kanyargós szerpentineken terepjárók vágtattak fel a jól őrzött villákhoz. A nincstelenek jobb esetben

lehettek biztonsági őrök ezeken az üvegcserepekkel meg szögesdróttal kicifrázott betonkerítésű birtokokon, miközben a tehetősek tőlük való félelmükben folyton emberrablóktól tartottak, nem is alaptalanul; mivel más választásuk nem maradt, a szegények főleg az élet iskolájába jártak, olyan nem hivatalos tárgyakat tanulva, mint az áramlopás, a vízvezeték megcsapolása, vagy számolatlanul sok telefonhívás egyetlen lejárt fizetős kártyáról. Az ország egy kék meg egy barna zónára szakadt – a kékben volt jelen a törvény, a biztonság, az illemtan meg a hivatalos közgazdaság minden áldása, ha viszont valaki óvatlanul átsétált a sugárút túloldalára, néhány lépés után elnyelte a feketepiac, az önbíráskodás, az illegális építkezések dzsungele, ahol az ököljogon meg a kivételeken kívül más szabály nem létezett.

Az ő magaslatukra a betelepülők egymás hegyén-hátán vagy háromszáz házat húztak fel teljes zűrzavar közepette, ahogy fölfelé szorultak, annál sűrűbben és találékonyabb szögekben. A perzselő nyárban, ha a nyomás már nem érte el a dombtetőt, lányok végeláthatatlan sora ingázott egész nap a lenti kutak meg a fenti háztartások között, vedrekben, fazekakban, műanyagpalackban hordva fel a vizet; a kisebb fiúkat is közéjük parancsolták, az óvodáskorúakat is. Esőzések idején viszont a falhoz kellett lapulniuk, nehogy a csatornázatlan közökön lefelé hömpölygő sár meg szemét elsodorja őket. Az itt élők hozzászoktak a rühes csecsemőkhöz, az elfojtott, kikezeletlen köhécseléshez, beletörődtek, hogy a gyerekeik azért ne járjanak iskolába, mert nem volt könyvük, a szerencsésebb anyák pedig napközben bezárták a kisebbeket a lakásba, nehogy elcsavarogjanak, míg a belvárosban tehetősebb családokra mostak és vasaltak. Éjjelente alkalmi zenekaroktól harsogott a környék, megalkuvást nem tűrve, ám minden romantika nélkül. A domb múltjára már csak az özvegyek vályogból felhúzott, léctetős, csempefedelű táncterme, meg egy vén *kandomblé* templom árulkodott, benne afrikai istenek, az orisák oltárával, rajta a beomlott födém törmelékével meg az áldozati állatok vérét felfogó kövekkel. A negyedben azt is beszélték, hogy az első őslakos egy híres hajótörés egyetlen túlélőjeként vetődött ide a Rio Vermelho folyó torkolata közeléből, a tupinambá törzsből asszonyt vett magának, letelepedett, falut és templomot alapítva sokasodott, majd hagyományt teremtett, bár vita tárgya volt, kiét és milyet. Azt is hozzátették, hogy az illető a *jeje*ághoz tartozó afrikai király volt, kivételes szépségű és erejű művész, vitán felül az orisák kegyeltje.

Ebben a megnyomorított tengődésben, a másoknak jutott jólét peremén a férfiak annál nagyobb szükségét érezték, hogy győztesnek látsszanak, minél távolabb sodródtak a sikeres bizonyítástól. Impotenciára kárhoztatva, alkalmi munkából, csempészetből, kábítószerből meg a kurvákból élve muszáj volt rangsort játszaniuk, a mindennapos csalódásokért pedig a nőket büntetniük és cserbenhagyniuk, hisz úgyse szökhettek máshova. Belisario nem volt még hat esztendős, mikor egy nap lement halért a piacra, aztán mégis üres kézzel tért haza; ahogy az árusok körül keringett ugyanis, egyszerre két erős legény összevitatkozott, mire az emberek szétfutottak. Ezek ketten mindenfélét kiabáltak valami Uszkár-díjról, vörös szőnyegről meg gáláról, csupa olyan szót használtak, amiket a kisfiú nem értett, végül összeverekedtek, az egyik kést rántott, mellbe döfte vele a másikat, az meg elvágódott, fekete tócsa futott szét belőle, eltátotta a száját, egy kicsit rezgett még a nyelve, mint a szájharmonikának, de hang már nem jött ki a torkán. A lába rángott egyet-kettőt, azután mozdulatlanná dermedt. A tömeg körbeállta, és csak akkor széledtek el, mikor kiérkeztek a női rendőrosztag verőleányai.

A gyerek aznap este nem bírta elmondani odahaza, minek lett szemtanúja, ezért megpróbálta előbb kézzel-lábbal elmutogatni neki, Zsururu azonban mindig is félt Belisariótól, a képeknek való kiszolgáltatottságától, azért is nyomorította meg – amaz hiába falta a szemétre kidobott, lejárt magazinokat, vagdosta ki belőlük a képeket, a színes ábrándjait csak a szekrényük oldalára ragaszthatta, ahova az ágyból odalátott, vagy az ajtajára belül, csupa olyan helyre, ami eleve sosincs szem előtt. De ha az öreg azt hitte, dugóval lefojthatja a szenvedélyt, visszazárhatja a palackba, mint egy szellemet, nagyobbat nem is tévedhetett

volna, mert a mesevilág odabent már burjánozva tombolt: főleg egy Sánta Klausz nevű piros ember hadonászott a zsákjával gyönyörű tejporos konzervdobozok meg tábla csokoládék közt, esedezve a szemléltetésért. Mikor tehát semmi más nem használt, se a szép szó, se a mutogatás, a fiúcska baltát ragadott, és egyetlen ügyes nyisszantással levágta a kakas fejét, úgy, hogy a vére a kék szobafalra freccsent. A varázsló ebből végre megértette, hogy gyilkosságot látott, noha az igazat megvallva ez csak idő kérdése volt.

Teltek-múltak az évek. Tízesztendős korára Belisario kamaszodni kezdett. Minden másnap segített Zsururunak kordézni, ami nem számított iskolakerülésnek, a piactól ment napokon pedig tanult, vadállati ütemben olvasott, s ha szünetet tartott, égő papírrepülőket hajigált az ablakukból, mert vicces volt látni, ahogy girbegurba röptüket befejezve egy arra járó teherautó platójára pottyantak; az éjszakában különben is csodálatos látványt nyújtott egy-egy ilyen hajtogatott sirály, köröző parazsa versenyt szikrázott a csillagos égbolttal meg a hajók és halászbárkák irányfényeivel. Ezt a nyugodt életet három dolog volt képes feldúlni csupán: egy öreg felhúzós gramofon, a festészet, meg a nők.

Néha hetekig egyetlen dalt tett fel a lemezjátszóra, hogy megharcoljon a szabadulás vágyával, hisz kívülről tudta már, ízig-vérig ismerte a dallam és a hangszerelés minden domborulatát, akár egy testnek, amely elvesztette újdonsága varázsát; ilyenkor a feladat az volt, hogy ismét fölfedezze Amerikát, átélje az első pillanat teljes döbbenetét, mikor a láthatáron feltűnik a partvonal, azután közeli, előbb csábító, majd ijesztő valósággá válik a föveny, mögötte az erdő sötét falával. A bizonytalanságot akarta szólamként kitartani, mert abban volt meg minden még. Ez a közeledés is a szépből az iszonyúba való átmenetet élette át vele, de hiányzott belőle az unalom, telides-teli volt veszéllyel, kiszorította az önzést; mikor azonban megpróbálta a tanulságokat visszavetíteni az előtte álló idegen személyiségére, annak villódzása megzavarta. Mivel már nem emlékezett tisztán rá, egy arcot keresett, melyet a fordulatok rendre elfedtek, homok a lábnyomot, noha arra nem bírt volna válaszolni, kiét, egy anyáét, vagy egy eszmény fizimiskáját, sőt talán ugyanazt mind a kettő mögött; a nőket sem azért gyűjtötte, mert az asszonyok városában nem is lehetett volna másképp, hanem mert egyfelől minden felfedezésére ráunt, másfelől újabb próbálkozás nélkül a régi eredményeit se sikerült megtartania. Ez a siralmas mérleg kényszerítette rá, hogy rögzítsen mindent, amit lát, a megpillantás tartamától függetlenül, éles szemmel és biztos ízléssel. Az igazi rejtély azonban nem a kézügyessége volt, hanem hogy utóbbira hol sikerült szert tennie.

Kezdetben csak állatokat vázolt szénnel, vízidisznókat meg hangyászokat többnyire házfalakra, vagy krétával a járdára meg az úttestre, ha volt kréta, járda meg úttest. Utána jöttek a karikatúrák, krokik és torzpofák, ezekkel azonban vigyáznia kellett, mert sok ellenséget is szerzett velük, nemcsak cigarettát vagy egy pofa sört. Amikor első aktját megfestette, a lány futtatója, egy Hófehérke nevű másfél mázsás szörnyeteg nagyon megverte, mert azt hitte, elszerette tőle a szépséges María Joanát, aki végig úgy vigyorgott rá, mintha az ecset őt csiklandozta volna, nem a papírt; később viszont kiderült, hogy a kép nyomán felszökött az ázsiója, s ekkor elkezdtek özönleni a megrendelések, mert egy bizonyos pénzesebb réteg már nem a fiókban tartogatott fényképekre, hanem a falon mutogatható festményekre volt érzékeny. Miután Belisario karjáról levették a gipszet, tizenöt évesen levonta a tanulságot, hogy a vigyor igenis szükséges, máskülönben a lányok nem bírnak magukkal, ellenben nem szabad megfestenie; elsőnek megropogtatta az ujjperceit, nyugtázta, hogy a keze rendben van, s ettől fogva csakugyan kezdtek minden tekintetben jobban menni a dolgok, mert a kecske is jóllakott, meg a káposztának sem járt el a szája. Ekkor egyenesen az ég alá, a házuk tetejére, hullámbádogból összetákolt magának egy kis műtermet, a lapos tetőt pedig körbeültette növényekkel, hogy alulról ne lehessen belátni; külső létrán kellett felmászni a magasba, amit utána felhúzott, s akkor többé senki nem zavarhatta meg az alkotás tekervényes folyamatát. Napfényből kijutott bőven odafönt, az égbe öltözött aznapi múzsát se zavarta, hogy a szabadban álljon modellt neki, s mindehhez nyolc emelet magasából csodálatos kilátás nyílott

a Mindenszentek öblére meg az óriáslifttel elérhető alsóvárosra, ha kikandikáltak a tuják meg napraforgók közül. A történelmi heverőn azután megfordult Salvador de Bahia számos szépe és nem szépe, fehérek, feketék, tarkák, lányok-asszonyok, mindenki, akinek nem volt tériszonya, a vér ellenben fickándozott az ereiben, mert híre ment, hogy az ifjú tehetség tűzoltást is vállal a csodatevő Szent Flórián-gyökerével; egyedül azt nem tudták, hogy Belisario Avila csöndesen elvágyódott, azért festette bennük folyton a láthatárt.

A nézés birtoklás, bekebelezés, ami a nézettet felfalja, az meg nyilván élvezi, ha hagyja. A tekintet ereje a pupillák méretével arányos; ha valaki a kádban fürdő feleségét festi, ráadásul annak tudtával, igazából a testükben gyúló vágy pillanatát örökíti meg, nem a húsból, vérből meg langyos pancsikálásból komponált alakzatot. És ha Florinda Fuentes járni tudott a vízen, kezdetben legalábbis, Jeromita Linares pedig azért zongorázta el a múltat, mert hallotta minden percét, nem csak a nagy sorsfordulókat, akkor ez a kamasz rendelkezett mindavval, amivel elkápráztathatta a magukfajtát, noha ártatlan és tettes egyszerre volt.

Idővel rájött, hogy jobb a festékeit magának elkészítenie, nem sorban állnia szállítmányokért, caplatni a postára, pláne fizetni érte. A kadmiumskarlát narancsos árnyalata vagy a festőbuzér puncsos rózsája már megvolt a gyűjteményében, mivel azonban mangóleveleken tartott tehenek vizeletéhez nem jutott hozzá, hogy éterien áttetsző sárgákat ülepítsen dunsztban, helyette lóhúggyal kísérletezett, illetve rendszeres látogató volt a vágóhídon, mert például kiváló koromfeketéket tudott csinálni elszenesített disznócsontokból, szentképre illően éteri fehéret szárított marhatrágyából, miközben mások elefánttrágyát is használtak erre, aztán ott volt a veséből kimosott hematit-vörös, a hullamaradványokból párolt múmiabarna – a finom árnyalatok gyűjteménye egy törvényszéki orvostanhallgatónak is becsületére vált volna, pedig csak azon fáradozott, hogy a szivárvány átmeneteit legyen miből újrakevernie, vagy legalább levezetnie.

A Hófehérkétől kapott verésből annyit mindenesetre megtanult, hogy – kezdetben a csavargás mellett, később helyette – elkezdett a korabeli fiúkkal gyúrni. Egy üres, félreeső garázsban volt az edzőtermük, ahol vasrúdra kötözött betondarabokat emelgettek, egymáson próbálgatták a capoeira gyakorlottabb verekedőktől ellesett táncmozdulatait, de ronggyal kötözték be a kezüket, mielőtt egymásnak estek volna. Ennek legalább gyakorlati haszna volt, ha már a lőfegyveres gyilkosságok száma tíz év alatt négyszáz százalékkal nőtt Bahiában, és a repülődobálásról is leszoktatta; esténként, ha holtfáradtan a priccsére zuhant, már jártányi ereje sem maradt, nemhogy csínytevésre, bármekkora gyönyörűséget szerzett korábban a kanyargó tűzcsóvákat lélegzetvisszafojtva lesni odaföntről. María Joana azonban egyre gyakrabban járt el hozzá, hogy modellt álljon, vagy csupán lebzseljen körülötte a tetőn. Ez kezdetben csábító volt, mert a lány bármit megtett volna, csak maradhasson, és a szépsége nem egyszerűen lenyűgözte, hanem majd megfojtotta, olyan feneketlen bánattal gyötörte, mikor pedig tehetetlenül viszont-bántotta érte, amaz megbabonázva, fapofával tűrte, elviselt mindent, se nem tiltakozott, se nem helyeselt, csak figyelt rezzenetlenül. Mivel nem ki-, hanem megismerni akarta, a fiút az őrületbe kergette vele, hogy bár mondhatni közepesre vizsgázott nála, vagyis az égvilágon minden szempontból tökéletesen megfelelt neki, továbbra sem értette se ezt a szfinxet, se a fajtáját, az érvelésnek álcázott hangulati ingadozásaikat, ezért egyfolytában sátáni kételyek mardosták.

– De miért? Nem tetszik, amit mondok vagy teszek?

– Nem vagyok olajkút, hogy bólogassak – felelte María Joana boldogan, hogy valaki végre az ő véleményére is kíváncsi. Szégyenlősen ránevetett a fekete Apollóra, ami olyan volt, mintha faltól falig beragyogott volna a bódéba a napfény, majd mámorosan megcsókolta a festéktől maszatos hosszú ujjait. – Az ilyen kezekért bolondulnak meg a nők. – Belisario erre a fejéhez kapott, María Joana Souza de Bacelar pedig felsóhajtott: – Ó Dávid, te szép fiatal isten! – Azt azonban nem fogta fel, hogy ennek az istennek beteg a szíve.

Húszesztendős korára Belisario Avila daliás atléta lett. Boldogtalanságát gondosan álcázva délelőtt festett, délután lejárt a garázsba, izmosodott a házi készítésű súlyzók alatt, éjszakánként pedig addig ropta vadidegenekkel a zűrzavaros negyed fölött keringő zeneszóra, míg csak ki nem táncolta a szívéből az űrt. Valahányszor kora hajnalban a strand fövenyén tért magához, körülötte gémek és pelikánok tottyantak le a pálmasor elé, s ilyenkor minden hullám azt dörgölte az orra alá, hogy kidobta olvasatlanul az arcnak szóló feljegyzéseit, kihajigálta fekete műanyagzsákban a szemétbe, ahová az élet elpazarolt percei valók, miközben tovább kínozta a szörnyű értetlenség, hogy ha eljátszotta az egyetlen esélyt, miért mégis ez lett a legfontosabb, hisz akkor éppenséggel nem pazarolhatta el?

Némi gondolkozás után rájött, mi az, amire egyetlen nő se képes: hogy a férfiak szemével lássák magukat, noha erre folyton szükségük van és lesz, vagyis a kereslet kiapasztathatatlan, ennek a megfigyelésnek pedig a leggálánsabb kifejezési módja a portré. Ha még hozzájuk adta a víz Zsururutól örökölt imádatát, meg is volt a témája, a pályaválasztási tanácsadást egyszer s mindenkorra letudva. Persze nehéz lett volna Wifredo Lamról nem tudomást vennie, vagy hogy az Ötök nevében Anita Malfatti meg Tarsila do Amaral annakidején újat akart bármi áron, aztán ott volt az Emberevők Kiáltványa is, rajta egy éppen Shakespeare-t kóstolgató tupi indiánnal, hogy a kulturális imperializmussal szembeszálló brazil öntudatot jelképezze („*tupi or not tupi, that is the question*"), de a fejébe vette, hogy valaki egyszer jobbra fordult ott, ahol balra kellett volna, a többiek meg mentek utána, mint a birkák, senkinek nem tűnt fel, hova tévedtek, tehát vissza kell caplatni az útelágazásig és megnézni, Eliseu Visconti után másfele merre lett volna az arra.

Zsururu fejcsóválva leste a vergődését, mégsem tehetett ellene semmit. Nem a tányér görbe, hanem a leves, és ha az emberek szilárdnak hitték a mennyet, kék bazaltból valónak, ő folyékony eget látott odafönt, egyszerre beszélgetve pápaszemes kajmánokkal meg arkangyalokkal, mert számára a világ áttetszőbb volt, a dolgok pedig kevésbé szégyenlősek; ezért is választotta ki Belisariót, akiben első pillanattól felismerte a szem hatalmát. Kezdte sejteni, hogy a fiú végzete a nők lesznek – tapadnak hozzá, mivel nem tud még nem szeretni, hagyja, hogy kihasználják, de csak mert nem bír átkelni az utolsó akadályon, az önvédelmét teljesen lebontani; egyelőre próbálgatja, és ez ifjontian vonzóvá teszi, ezért mint legyek a húsra, sereglenek rá, aztán megvadulnak, mikor kiderül, mennyire tehetetlen. A gyerek azonban egyelőre túl fiatal, hogy megértse: a testi közelség csak a lelki illúziója, lélekben valakivel eggyé válva az ember magánál több lesz, ezt a többletet keresi boldog-boldogtalan, ez pedig ott lapul mindenben, mert a díszlet átélhető, de erre csak a barokk jött rá, mármint hogy a világ látszat, a lényeg pedig rajta túl van. Nem az emberek tárgyak, hanem a tárgyaknak van lelkük és viselkedésük a többlet folytán. Hogy valaki jelenség, ez azt jelenti: a többségnek túl távoli, egyvalakinek azonban túl közeli; és ha az azonosulásban mindketten hozzáférnek a másik énjéhez, és az is a sajátjuk lesz, vagyis az egy több egynél, akkor a barokk képlete $1 \geq 1$, és erről szól minden, hogy miként élhető át, mi következik ebből a felismerésből, de nemcsak a költészetben, hanem le az anyagig mindenütt.

Mivel a tétlenségtől megölte az unalom, ekkor már jó ideje egy tervet kovácsolgatott. Az óceán túlfeléről irdatlan nagy földdarab látszott át, egyetlen terméketlen kopolya, száraz, szikkadt, aszályos, kopár és meddő; a legeslegtávolibb messzeségben hegylánc zárta le, ám közbül is szabdalták vonulatok, tagolták medencék, lapályok, folyóvölgyek és polderek. Hajdan minden bizonnyal termett, ez idő szerint azonban mesétlenül kopasznak mutatkozott, híján bármiféle képességnek vagy akaratnak, hogy ismét felviruljon. Neki meg az jutott eszébe, miként lehetne a holtat megéleszteni, miféle ellenszérum tehetne csodát, mert hogy annak a földrésznek is életre volna szüksége, azt a szélben kilengő hetedik emeletről is biztosra vette. Kajánsággal vagy anélkül, a színt, az élvezetet visszacsempészni egy kiüresedett világba izgalmas feladatnak ígérkezett, pláne mivel az ott lakókkal történt valamiféle tragédia

– fokozatosan elveszítették a dolgokon túli dolgok megpillantásának képességét, visszafejlődött a fél szemük, akárha hályog támadta volna meg.

Zsururunak az volt a véleménye, hogy Európa a láthatatlanra való képtelenségével az újkorra megfertőzte a világ maradékát is. Az előidőkben az ember harmadik szeme arra való volt, hogy mágikus tehetségét gyakorolja; ennek a készségnek az eltűntével a maradékkal még mindig észlelte az anyagon túli világot, de már csak síkban, mert az idegsorvadás elpusztította a térlátását. Mikor azonban a fantáziát is kiseprűzte az anyagelv, csak annyit hagyva meg belőle, amennyi birodalma fenntartásához és gyarapításához okvetlenül szükséges volt – ezt hívták tudománynak –, az európai ember a maradék fél szemével körülbelül annyit kezdett felfogni a teljes valóságból, mint aki egy dimenzió által akar az uralma alatt tartani hármat. A sorvadás következtében elharapóztak az igazságtalanságok, ha tehát azt akarta, hogy odaát is virágba boruljon minden, ehhez mentőexpedíciót kellett kiküldenie, hadd csempésszék be és terítsék szét az ellenmérget. Ez első lépés lesz a teljes gyógyulás felé; hálára nem kell számítaniuk, a gaz se hálás a kapának, se a gyomirtónak.

Vénségére egyre gyakrabban kószált el a képzeletébe, s már csak idő kérdése volt, hogy végleg ott ragadjon. Ahogy az évek teltek, kihullottak a fogai, nem bírta megrágni a répát, mire olyan vak lett megint, mint a barlangi gőte; naponta háromszor a fiú etette, kanállal töltötte a szájába a gyümölcspépet, majd tisztába tette, de a hetedikről az utcára lehurcolnia többé nem volt érdemes. Mikor nagypéntek előestéjén meghalt – ez szép teljesítmény volt tőle, aki világéletében azt tartotta, hogy ők, római katolikusok minden vasárnap megeszik urukat a szentáldozásban –, Belisario másodszor is árva maradt. Hallott róla, hogy a tudomány szerint a jövő már megtörtént; úgy gondolta, hogy ha a jelen a tegnap jövője, a múlt úgy következik a mából, ahogy a ma a holnapból, s ekkor rájött, hogy Zsururu múltjába menekülhet egyedül, visszafelé megtéve az utat Minas Geraistól Mexikóvárosig. Hogy mit fog ott találni, nem tudhatta, csak érezte, hogy egyre forróbb a lába alatt a talaj; el is jutott egészen Panamáig, ott azonban Jeromita unszolására úgy döntött, hogy a múlt várhat egy kicsit.

Bahiában mindennapos volt a családi erőszak: okkal, ok nélkül, mindenért az asszonyok húzták a rövidebbet. A verekedősebb férfiak a női rendőrőrsön megkapták ugyan olykor a magukét, de ez nem sokat javított a mérlegen. A vékony falakon túlról áthallatszott az erősödő vita, dühös ordibálás, majd visítozó pánik, a falhoz vágott edények csörömpölése, végül a menekülő lábak dobogása, vagy a beavatkozó szomszédok talpa csattogása; arra azonban még Belisario is felkapta a fejét, mikor egy nap a mellettük lakó nő szeretője egyórás üvöltözés után kiviharzott a folyosóra, útközben belökte a szobájuk ajtaját, ahol a még Zsururu által ácsolt deszkaasztalnál üldögélt, belevágott egy méretes konyhakést az asztallapba, ráparancsolt, hogy ezt rejtse el a barátnője elől, majd ahogy jött, kirohant. A folyosón jajgatás harsant fel: – Tegyetek jeget az arcára! – Persze volt olyan is, hogy egy megvert asszony fogta a baseball-ütőt, lement a férje után az utcára, tanúnak hívta az egész környéket, utána meg úgy helyben hagyta az urát, hogy három férfi nem bírta lefogni, de ez volt a ritkábbik eset. A papírforma a kitépett haj, üveggel bevert fej, monoklis szem, egész testet borító véraláfutások, törött kéz és láb volt, a síró gyerekek, meg az áldozat, aki másnap elsántikált a rendőrőrsre, megkérte szépen az ügyeletest, hogy ejtsék a férje elleni vádakat, eresszék ki, mert a kicsiknek kell az apjuk.

Mégis ez okozta, hogy a karnevál első napján véget ért az addigi élete. Alkonyodott, ő meg sietett lefelé a dombról, hogy lent a sugárúton megbámulja a felvonuló szambaiskolákat; a kezében még ott lifegett a serpenyős kis patikamérleg, amivel a nyersanyagait szokta méricskélni. Már lent járt az utolsó térnél, majdnem kiért az avenidára, mikor a tömegbe valósággal beleszántott egy nagy feketeablakos terepjáró, az emberek alig bírtak széjjelugrálni előle. Kivágódott az ajtaja, majd kiröpült belőle egy hosszú hajú, fehér ruhás nő; nagyot hemperedett a murvával fölszórt járdán, mintha csak kiugrott volna, de úgy, hogy a

térde, a válla, a csípeje meg a könyöke nyomban vérbe borult, a sok terjengő veres folt átütött a gyolcson. Mikor fölkapta a fejét, Belisario María Joanát ismerte fel, a lány azonban nem vette észre őt, mert lilásan föl volt dagadva az arca, a szemén meg egy nagy fekete karika, ami korántsem az eséstől származott, éppen duzzadni kezdett. Talpra ugrott, megpróbált átfurakodni az összesereglő emberek között, de a sofőr nem hagyta, dudálva ott nyomakodott a sarkában, a kocsi ütközője a lábikráját érte, bentről meg egy sivalkodó hang azt ismételgette: – Te rohadt Nyúlgerinc, befelé, mocskos szajha! – Végül engedett, s még mielőtt bárki felocsúdhatott volna, visszakecmergett a hátsó ülésre. Egy kéz berántotta utána az ajtót, a mitfáreré ellenben kitárult, majd mint egy ordenáré jelenés, gonosz fekete felhő, Hófehérke kászálódott ki a sofőr mellől. Nyílegyenesen a megkövült Belisario felé tartott.

– Tartozol nekem, öcsi, ugye tudod? – sziszegte a képébe. – Ezért most először elveszem a mérleged, csak hogy lásd, mit fogok csinálni veled következőnek. – Azzal ledobta a kis szerkezetet a murvára, majd egyetlen mozdulattal széttaposta. Bronz ide, patina oda, úgy kilapult szegény a mázsás talpa alatt, mint egy lapulevél.

Ekkor azonban meglepő dolog történt. Belisario Avila dühében, hogy sír a lelke, mégis tehetetlen, a zsebébe nyúlt, elővette a megmaradt mérlegsúlyok legkisebbikét, odamutatta a rézmazsolát a tenyerén Hófehérkének, és jó hangosan, a tömeg füle hallatára szemrebbenés nélkül megátkozta. Azt mondta neki vadul:

– Baromállat! Száradj össze akkorára, mint ez a sulyog itt!

Hófehérke megdöbbent. Körbenézett az arcokon, de senki szemében nem látott irgalmat. Szó nélkül visszahúzódott a lesötétített kocsiba, becsapódott mögötte az ajtó, a terepjáró utat tört magának az ünneplő tömegben, de már harmadnap híre jött, hogy az átok megfogant, mert a ketrecharcok Kátrány Kapitánya váratlanul fogyni kezdett, egy falat nem sok, annyi se ment le a torkán, egész nap csak siránkozott, hogy meg fog halni, közben meg összefüggéstelenül motyogott. Ennek viszont már a fele se volt tréfa, mert a bandája többek közt azzal vált hírhedtté, hogy taxisokat hurcolt el, szabadon engedésükért cserébe váltságdíjat követelve a családtagjaiktól; ha Belisario nem akart a sorsukra jutni, minél hamarabb el kellett tűnnie, mivel egy alzó grandja nem volt. Így aztán sohasem tudta meg, mi lett végül María Joana Souza de Bacelar sorsa, mert bármennyire fájlalta, mindenét hátrahagyva sürgősen szednie kellett a sátorfáját.

Délre húzódott. Rióban ugyan megállt, hogy némi régészettel csillapítsa szomorúságát, de aznap már későre járt, ezért Mangueira felé bóklászva előbb az állatkertben ténfergett, majd fenn a dombtetőn váratlanul vágyakozni kezdett, hogy ismét láthassa, miként húz maga után fáklyával írott arabeszket az égő papírrepülő a sötétben. Volt nála egy nagy kockás füzetlap: szép vadászbombázót hajtogatott belőle a Concorde fajtájából, tompa és nehéz lett az orra, a szárnyán a vezérsíkok kicsit betépve, hogy kecsesen kanyarodjon; végül elszívott egy utolsó cigarettát, a parazsával meggyújtotta a gép farkát, majd gyorsan elhajította. Az izzó csillag elszáguldott az éjszakában – gyönyörű volt, mint a múlt maga, egy fuvallat ráadásul még föl is kapta a magasba, csakhogy miközben hátulról előre égett, fogyott is egyre, az orrába került a súlypontja, mire átbillent, majd meredek zuhanással belepottyant egy szárazon zizegő sásligetbe. Ettől előbb a töltés vetett lobbot a Quinta da Boa Vista park felső részén, úgyhogy szednie kellett a lábát, nehogy rajtacsípjék, majd váratlanul varázserejű szél támadt, messze északról érkezett, azzal a vörös kakast egyenesen a palotára röpítette. Mintha olaj ömlött volna rá, előbb csak a Madarak Háza kapott lángra, majd a négyszázezer kötetes könyvtár is, végül hangos mennydörgéssel az egész Királyi Múzeum. Kérdeznie sem kellett, honnan csapott le a vihar; pontosabban Belisario ugyanúgy feleslegesnek találta, hogy az orkán eredete felől kérdezősködjék, mint mikor majd Jeromita a mocsárban forgó szemről mesélt nekik – a képlet napnál világosabb volt, hogy valaki továbbra sem bír magával. A lángtengerben irtózatos durranások kísérték a tartósítószeres üvegek robbanásait, egy-egy épületszárny hangos robajjal omlott be, szikratengert küldve a bakacsin mennyboltra; a

tűzoltók nagy szirénázással befutottak ugyan, de vizük szokás szerint nem volt, mert a városi nyomás nem ért föl a dombra, így tartálykocsikkal kezdtek egy szomszédos tavat kiszivattyúzni és a fecskendőkhöz átvezetni. A Szent Kristóf-palota ropogva égett, ő pedig fejveszetten menekült, országhatárokon keresztül, akárha rizspapíron át.

De mit tegyen, aki nem fogadja el, hogy az élet értelme a szerelem? Mert értelem nem lehet se hűtlen, se ideiglenes: minden romlandó kizárva, kéretik az abszolútumot szaván fogni. Mit, aki nem elég szent, hogy őszinte lehessen, sem elég okos, hogy ne legyen az?

Aurora Daza forradalmárnak született, hogy Ó- és Újvilág egymást módosító kölcsönhatásaiban a legeslegújabb fejezet legyen, mert elege lett abból, hogy „a haza minden előtt" jelszavát másként értelmezhesse gazdag és szegény, egyiknek a pénztárcát, a másiknak a tömegsírt jelentse; ám a kezdetek tekintetében minden elbeszélő másról tudósít. Az egyik hagyomány szerint Florentino Ariza és Fermina Daza titkos házassága Valledupar kikötőjének homokpadjain, a sós mocsarakban ért véget, ahol a sárga koleralobogó alatt kóborló gőzöst kapitánya végül zátonyra futtatta, majd elmenekült; ez a hajó egy szélroham következtében később vagy az országúton hevert keresztbe rozsdásodó testtel, melyről a trópusi nap heve görbe pikkelyekben ette le a festéket, vagy csak féloldalára dőlve henyélt az apró szürke hullámokkal ostorozott zöld nád közt, vörös vízvonala az égnek meredt, parancsnoki fülkéje meg a nadírra mutatott. Ezután az asszony a faluban még világra hozta harmadik, egyben utolsó gyermekét, s Aurora, ennek a csak Névtelen Fiúként emlegetett fattyúnak a lánya, harminc év múlva egyszerre örökölte két híres szerelmespár sorsát. A másik változat szerint viszont Juvenal Urbino és Fermina Daza sarja, s ha így esett csakugyan, a doktor unokája volt mégis, noha ez mára mellékes. Apai ágon egy beteljesületlen rajongás maradt rá a tizennyolcadik századból, anyain meg egy beteljesült, mindkettő botrányos és vigasztaló; így tehát részint a Casalduero márkik vére tehetett róla, ha mint távoli őse, Sierva María de Todos los Ángeles, ő is az igazit várta, egyedül ezzel a megalkuvást nem ismerő kamaszlánnyal bírva azonosulni, részint meg, akár tényleges apja gyanánt, ott volt a szüzességét hatszázhuszonkét szerető után is egyetlenének tartogató Florentino Ariza, egy modern Ábrahám. Továbbá mindkét hagyomány főszereplője, valódi példaképe, akinek a nevét is fölvette: ott volt a szamárnál csökönyösebb nagyanyja.

A valledupari vajúdásnál Hildebranda Sánchez, Fermina unokatestvére és barátnője, Martin Ferrero tüzérkapitány özvegye, hat fiú anyja és a falu mátriarkája bábáskodott, valamint szintén ő gondoskodott róla, hogy a csodás születésnek kizárólag az asszonyok körében fusson szét a híre. Ez a korán árvaságra jutott Névtelen Fiú azután csempész és öszvérhajcsár nagyapjától örökölte az arany meg az előnyös homály szeretetét, szívesen játszott nagyban geopolitikát a kártya- meg a terepasztalnál, ügyesen üzérkedett bármivel, amire rátehette a piszkos mancsát, s közben élte a pátriarkák felhőtlen életét, melyet tudvalevőleg nem években, hanem eseményekben mérnek, azért olyan hosszú, épp csak nem Venezuelában, hanem Bakuban szerezve olajmezőt. Erről a gondokat hírből sem ismerő létmódról meghatározása szerint nem lehetett tudni semmit, kivéve hogy egyszer egy indián szolgáló ezt az egyszem leányt szülte neki, mielőtt visszasurrant volna az őserdő zöld labirintusába, gondoskodva ezáltal a mitikus gyökerekről. Vagyis a Névtelen lázadásból született, majd elkallódott, de a nagyszülők az unokákban ismétlődnek meg. Mikor erre Aurora rájött, felvett egy hojszákkal díszített piros zoknit, ágyba bújt, és jó alaposan kisírta magát.

Már húsz éves is elmúlt, mikor feltűnt neki, hogy az imádságának ereje van – ha éjjel vad szelek törtek a házra, tekergették a pattogó ablakkeretet, lökdösték a fedélszéket, rémületében elég volt kérnie, az orkán máris továbbvonult. Szenvedélyesen racionális alkat lévén, ebből azt a következtetést vonta le, hogy illúzióban él, melyet kívülről nem lehet megváltoztatni, belülről azonban igen: a külvilágot a belvilág hajtja. Minden először bent történik meg, a többi legfeljebb kivetítés, kivetülés, szándékos vagy önkéntelen – Bernini Szent

Terézének az arckifejezésében sem a kéj a mondanivaló, az átjáratás kínja és gyönyöre, hanem hogy a viselkedés intenzitását a Túl behatolása okozza, bármi emberi pedig a mozgató mértékével és előjelével arányos. Kergette a nyugtalanság, hogy ezt a legrejtélyesebb nyilvánvalót meglelje, s vele az origót, ahova minden odalátszik, reggelente mégis azzal kezdte a napot, hogy levakargatta az ablakboltból alácsüngő szarvasagancspáfrány vaskos leveleiről a pajzstetveket, mielőtt aszalvánnyá zsarolhatták volna; ezt a növényt vitte magával, ahová csak költözött, mert ez képviselte életében azt a folytonosságot, amire a viharmadaras piros zokni nem volt képes.

A helyes összpontosítás azután másképp is csodákat művelt. Bizonyos jelekből arra következtetett, hogy havonta legalább egyszer repülni tud, mégpedig teliholdkor. A dolog álmában kezdődött, mikor egyszer nem akarta, hogy dugóhúzóval végezzék ki; ekkor felsőtestében erős örvénylést érzett, melyet később akarattal fenn bírt tartani, és ez az örvény a magasba emelte, föl egész a mennyezetig, ahol úgy lebegett, mint egy elszabadult léggömb – nem is találták a szobába lépők, mivel pisszenés nélkül kuksolt az ajtótok felett, ahova nem jutott eszükbe felnézni. Végül a rotor kifáradt, mire ő is lassan a földre ereszkedett; hogy ezenközben pörgött-e tovább, mint a búgócsiga, illetve adott-e ki magából mély hangokat belső tengertől zúgó tritonkürt módjára, arról megoszlanak a vélemények. Idővel a folyamat olyan természetessé vált, hogy már oda sem figyelt, míg végül többé nem tudta, mi vagy hogyan történt vele, egyszerűen csak időnként másutt ébredt fel, mint ahol elaludt, egyszer Paramaribóban, máskor Belémben, hol Fortalezában, hol Recifében, kiszámíthatatlanul, ám egyre délebbre sodródva. Pár napig eltartott, mire óvatosan tisztázta, ezúttal hova keveredett, de mert már évek óta rákapott, hogy a biztonság kedvéért bankkártyával a zsebében, felöltözve térjen nyugovóra, rendre megúszta a helycseréket. Még így is történtek azonban balesetek – egy alkalommal annyi ideje sem maradt, hogy a soron következő város nevét megtudja, mert a piacon találta magát, körben árusok, ponyváik alatt kosárszámra déligyümölcsökkel, zöldségekkel meg halakkal, s akkor két termetes néger összeverekedett, megkéselte egyik a másikat az Oscar-díj miatt, mintha Kalifornia a szomszéd ház lenne, s amiben odaát mesterkednek a népek, helyből érdekes. Innen tehát amint tehette, eltűnt.

Abban a szeptemberben a friss tavaszi fuvallatokkal éles, váratlan íz érkezett a szemhatár felől: valami üresen tátongott odaát, az óceán túlpartján pont a lényeg nem volt sehol. Ez a lényeg az a világosság lett volna, amit a felvilágosodás ígért, de technológia lett belőle meg félhomály, kifelejtette a dolgok megértéséből az áhítatot, ötlettel meg uralommal pótolta, a katyvasz pedig vakított, akár a metilalkohol. Ő azt a valamit kajtatta, amiről semmit sem tudott, mégis hiányzott, akkora űrt hagyott maga után; vagy a fantázia lehetett az, vagy a rá való fogékonyság – ezt próbálta kideríteni. Így kezdett az összeszedettségnek olyan fokán élni, amibe az ember bármelyik pillanatban belehalhat, de legalább észre is veszi. Hogy jobban tudjon figyelni, a problémákat két csoportra osztotta: voltak a sürgős-lényegesek, meg a kevésbé fontosak, amilyen a villany- vagy a telefonszámla, mert nézhette jobbról, balról, ezeken nem a világ sora, legfeljebb a szolgáltató egyenlege múlott – némi okkal gyaníthatjuk, hogy mikor utóbbiak kerültek túlsúlyba, akkor libegett el más tájakra. Mindenesetre torkig lett vele, hogy az abszurdba csak belenyugodni lehessen, élni kell, nem szóvá tenni, mintha a természetellenes lehetne természetes is, ahogy a hatalom gyakorta elhitetni képes, a természetest ugyanakkor torznak kiáltva ki; ez persze nem esett messze attól a másik cirkuszi mutatványtól, mikor egy rendszer a közérdeket magánügynek állította be, a magánérdeket viszont közüggyé fújta fel, hadd kapkodja az ember a fejét. „Volt-nincs, hova lett? A kezemet figyeljék!” A tény mikor derül ki végre? *Sub specie aeternitatis* patyolat minden, semmi szenny: mindent kiégetett a lápisz, súrolóportól kék a menny, de aki nem vak, tiltakozik a szemfényvesztés ellen.

Eltelt néhány esztendő, mire Valleduparból leért Buenos Airesbe, s akkor következett a feketeleves. Előbb csak az orra kezdett vérezni rendszeresen, mire a gégész kiégette a

túlbuzgó eret, de valahogy a szívét is sikerült megperzselnie, mert hogy, hogy nem, az ér odáig leért; attól kezdve nem kínozta többé a részvétlen tárgyilagosság. Mikor azonban megtudta, hogy azért liheg fölfelé a lépcsőn, mert szélhűdés fenyegeti, először viccnek tartotta az egészet. Kivizsgáltatta magát, megtudta, hogy a szívbillentyűjét ki kell cserélni egy olyan másikra, amely teljesen be tud épülni, hacsak el nem meszesedik, akár nagyon gyorsan is, a sebésze meg elmagyarázta neki, hogy az aorta gyökét fogják kimetszeni az úgynevezett Bentall-eljárással, pont úgy, ahogy a vízvezeték-szerelő köt össze két műanyagcsövet egy harmadikkal, ámbár ehhez föl kell nyitni előbb a mellkasát. Úgy is lett; rossz jel volt azonban, hogy a kórház egy elmegyógyintézet mellett állt, és a műtét előtti éjszakán áthallatszott a zárt osztályról az ápoltak üvöltözése. Ezzel együtt a hojszamintás piros zokni egy időre lekerült a napirendről, visszabújt a fiók mélyére.

A műtét után egy évvel azonban ismét rosszul lett, bekerült a sürgősségire, ott harminchat órán keresztül hátsó fali infarktussal életben tartották, majd előkerült a doki is, éjjel kétfelől, a combján meg a csuklóján keresztül megkatéterezték, és megállapították, hogy az elmeszesedett billentyű sutty, leszakadt. Fuldoklás ide vagy oda, két napig géppel lélegeztették, hogy ismét vágni lehessen, majd következett egy újabb határás Bentall-műtét, a komplikációk következtében rá tizenkét nap kómával, míg lebegett ég és föld között, mint a Mohamed koporsója; megállt a tüdeje, a mája meg a veséje is, azután fordított sorrendben visszapöckölgették lassan mind a hármat. Erre jött egy újabb hónap a szívsebészeti intenzíven, ebből az első három hétben becsövezve, a csúcsidőszakban hét-nyolc kilógó vezetékkel, alul, felül és középen is, nagyrészt delíriumban, a gyógyszerek okozta rémálmok elől menekülve, bár itt a vége felé már újra megtanították beszélni, felállni és mozogni, tehát nem kellett tolószékben maradnia. Innen az út négy hétre nyílegyenesen a szanatóriumi rehabra vezetett, ennek leteltével már kosárlabdázni is volt ereje, miközben a haldoklók, újjászületettek, a sok-sok gyógytornász meg pszichológus mind szurkolt neki. Ezenközben lelki szemetesládája lett a bentfekvőknek, ápolóknak, ügyeleteseknek, mindenki a nagy túlélőt csodálta benne, aki már időtlen idők óta visszaveri a halál támadásait, úgyhogy csak mondták, mondták a történeteiket végeláthatatlan éjszakákon át, mintha az emberi szenvedés esős évszaka tört volna rájuk. Végül hazaengedték, pár hétig össze is szedte magát, csak aztán kiderült, hogy a koszorúerek visszakötéséhez a lábából kioperált érdarab zónájában vérmérgezéses sokk lépett fel, a combjában maradt egy jókora hematóma, amit még vagy másfél évig hurcolt. De ez már a finálé volt, mert a fiatal érsebész a problémás részt nyolc nap alatt tizenhatszor kitisztította, alkalmanként tíz centi mélyen, viszont mindannyiszor érzéstelenítés nélkül, mert a műbillentyűre szedett vérhígító nem fért össze a fájdalomcsillapítókkal. Közben azzal vigasztalta, hogy ránézésre ki fogja bírni, és nem is beszélt mellé, ugyanis egyetemi éveiben volt egy szandálja, a szandálban egy szög, ami beleállt a talpába, ő meg valahányszor elindult, előbb beigazította a szeget a sebbe, mert rend a lelke mindennek; később jó hasznát vette ennek a tapasztalatnak, mikor Punta Arenas környékére mentek síelni, de berúgtak, a tábortűz mellett összement a nedves síbakancsa, és még három napot kellett gyalogolnia benne, míg a civilizációba visszaértek. Aurora a végére szinte megszokta, ha meg nem is szerette ezeket a kezeléseket, mert közben a dokival a rendszert szidták, amaz epésen, ő fogcsikorgatva; mondta is nekik a nővér: – No, magukat is innen viszik egyszer el, az hétszentség.

Az első esztendőt a szabályok újratanulásának szentelte. A bőrén kellett tapasztalnia, hogy születni ügyesen kell, ez ökölszabály, sokkal erősebb annál a másiknál, mely szerint a végén mindig győz a jó. Így az isteni Godofredónak – a *Teodicea* spanyol kiadásán így szerepelt a neve – 1714-ben, Nicolas Remondhoz írt leveléből is hiába tudta meg, hogy hőse már kamaszként felfedezte Arisztotelészt, a skolasztikusok sem riasztották el, sőt, egy percig sem bánta meg, hogy beléjük futott, Platón meg Plótinosz azonban sokkal inkább kedvére való volt, meg a modernek után mindenki, aki csak útjába került, miközben Lipcse erdeiben

csatangolt, és azon rágódott tizenöt évesen, vajon akkor szükség van-e szubsztanciális formákra avagy sem. Végül annyira rácuppant a mechanikára, hogy a matematikához kellett fordulnia segítségért; ám amikor a mechanika végokait kereste, a mozgástörvényeken is túl, nagy meglepetésére rá kellett jönnie, hogy azokkal bizony a matematika nem foglalkozik, muszáj lett visszatérnie tehát a metafizikához. Így kötött ki megint az entelechiáknál, anyagi helyett a formainál, s hibát hibára halmozva, majd kijavítva jött rá végül, hogy a monádok, az egyszerű szubsztanciák valódiak egyedül, s bármi anyagi csak jelenség, ámbár egymással gazdagon kapcsolatban. Ebből Platón meg a rákövetkezők, már a szkeptikusok is megpillantottak valamicskét, ám ő azzal hízeleg magának, hogy elsőként hatolt be e két birodalom közös harmóniájába, csak hogy lássa, micsoda békében élnek az ottaniak, meg hogy a természetben minden mechanikusan történik, egyszersmind azonban metafizikusan is, miközben előbbi forrása az utóbbi.

Aurora Daza nem tudta, hogyan élessze meg Godofredót, és ha nem sikerül, kitől kérdezze meg, honnan volt ereje húszezer levelet írni, amelyek többsége háromszáz évvel később is kiadatlan maradt, ezeregyszáz emberrel levelezni episztemológiáról, logikáról, vallásbölcseletről, fizikáról, földtanról, jogról és történelemről, milyen volt utolsó egyetemes lángésznek lenni, akiért még az istentelen materialista Diderot is rajongott, a meggyőződése miből eredt, hogy amit gondol, fontos, sőt mindennél fontosabb, olyannyira, hogy életét tette fel a közlésükre, s cserébe mindössze annyit várt el, hogy mindenki figyeljen rá, társadalmak, népek, hercegnők és államférfiak, kora intelligenciája, a szellemi krém, az angolok kivételével, akiknek német létére túl francia volt, s a Newtonnal a kalkulus meg a differenciálszámítás ürügyén kirobbant háborúban annyira elveszítette minden hitelét, hogy mikor fejedelmi gazdájából, Georg Ludwigból anyja jogán, de a Hannover-ház képviseletében I. György angol király lett, ő nem tehette be a lábát a szigetországba, hanem otthon kellett maradnia a vén parókáival meg a divatjamúlt ügybuzgalmával. De azon az éjszakán az asszonynak váratlanul eszébe jutott: a könyveknek azért van saját sorsuk, mert azok is emberek voltak valaha, csak átváltoztak, hogy báb alakban vészeljék át azt a pár száz vagy pár ezer évet; erre fogott egy gyertyát és kiment a régi könyvtárszobába, amelyben továbbra is ott rezonált egy távoli emlék, körülnézett az imbolygó homályban, és csakugyan, a lapok közül apró emberkék másztak ki a fényre, egyikük a szakállát fésülte öt ujjal, a másik hátravetette lángoló hajzuhatagát – teljes volt a csend, mégis apró neszek töltötték be, lapok zizegése, nyújtózó csontok recsegése, lehulló szempillák robaja, mint egy váratlan föltámadáskor.

A *Der kleine Pauly* kötetei közt, a harmadik lapjain azután meglelte, amit keresett, és amit már a Roscherben meg kellett volna találnia, ha a lexikonszerkesztők önkénye ki nem szórt volna bizonyos címszavakat az ablakon, hadd vigye őket a szél, míg másokat a szitában tartott, onnan szállingóztak a kötet lapjaira lassú havazással. A termékenységmítosz velejárója, a hol fellépő, hol megszüntetett hiány eszébe juttatott egy lehetséges gondolatmenetet. Odakint a rózsaszínekre szilvakéket öntött az alkony, repülő húzott hosszú egyenest a könnyedén mélyülő selyembe, mintha az ég hályogos szemén ejtett volna vágást, majd zöldben úszó felhő-halak fekete csíkjai, nagy barrakúdák raja bukkant fel, s ha kezdetben el is választotta őket holmi kénsárga rés a láthatártól, nemsokára – fölül űr, alul meg lámpamorzsák – olyanná vált az est, mint macskabársony abrosz romjain egy sehonnan sem látható mennyország.

– De ha hűs vized ihatom, nincs az a mámor, ki lehullni sietve az égre szalad, csak hogy egészen övé légy.

Viszont ahol a kockázat neve hol lutri, hol szabad akarat, mert döntened kell, bár rosszul döntened tilos, ott a szabadság csak a tanulásra vonatkozhat, az okulás lehetőségével egyenlő. A szúróláng sziszegni kezdett, majd kéken kihegyesedett. Tévedni emberi dolog, körmös jár érte, tanulni belőle viszont muszáj, különben újból ugyanide jutunk. Kinek jó, ha folyton rájár a rúd? Ha elkerülheti ezt, szerény ár érte feltennie egy olyan, a világon kívüli

befolyás létét, mely az osztályterem hangulatát és körülményeit tartja fenn. A logika megengedheti magának, hogy elvi alapon ne tegyen engedményeket, de csak mert bízik önnön végtelenségében: abban, hogy mindig lesz, nem szorítják határidők, ráér megoldást keresni; a szerszám használója ellenben véges, rendelkezik azzal a belátással, amit egy öntudattal nem rendelkező eszköztől hiába várna el az ember, tehát választhat az etika mint kockázatot mérséklő értékrendszer, meg az újabb pofonok közt, és ha másokért szikrányi felelősséget érez, fütyülnie kell a szuverén lét álmára. Független ő? Nem független: az embernek családja, gyerekei vannak. Árt nekik, ha az irracionálistól való félelmében behódol, és jóra tanítja őket? Pont ellenkezőleg. Mindössze azt kell elfogadnia, hogy soha nincs egyedül, se egy istállóban suttyomban zokogva, se a kertben egy emlék illatos hollói közt, se az ágyban bárkivel, az önfeledtség ritka pillanataiban, egyetlen percre sem, mert mindig lesznek, akik a maguk láthatatlan módján tanúi a szorongattatásban, és meg is hallják, ha némán vagy hangosan segítségért kiált. Ez csak beidegződés, egy érvelési mintázat módosítása, szemléletváltás a közjó érdekében, ami sokkal logikusabb, mint a puszta ész magát kibontó, meghatározó és elpusztító szabályai. Vagyis az egyetlen felelős és racionális döntés az, ha a szúróláng lecsavarja önmagát, felhagy vele, vagy egyszerűen csak nem hiszi többé, hogy mindenható.

– Az akkordok, csupa jelen idő, felszállnak ismeretlen hangközökké: színes kendők egy álom vad szelében.

Hát nem, a történelem mozgatója emiatt nem a jó és rossz harca, nem a gonosszal vívott örök viadal, hanem a legnagyobb tanulság elve. Minden azért történik meg, hogy akinek van szeme a látásra, füle a hallásra, a lehető legtöbbet hozhasson ki belőle. Ez pedig másféle bölcsességre vall, nem amihez szoktunk, nem a sajátunkéra. Már ha bölcsességnek nevezhetjük egyáltalán. Mert akkor az egész erkölcstelen, vagy inkább erkölccsel nem leírható, jellemezhető. Miféle tanulság, kinek a szempontjai? A csak mérsékelten szent, egyáltalán nem mindenre képes teremtő problémája a skolasztikusoknak nem is létezett – ha a rossz a jó hiánya a világban, eloszlásprobléma, akkor ugyanúgy nincs oka, ahogy a fánkban sincs középütt a lyuknak. Ha viszont nincs, a menny se lehet a hunyó ugyebár.

– Miért segítesz másokon?

– Hát ez könnyű. Mert magamon nem bírok.

– Hogyan tehető jóvá a múlt?

– Ez is könnyű. Áldozattal.

Lefelé vezető lépcső, karnyújtásnyi széles, homályos. A metróba? A pokolba? Önként, egyedül le. Miért sohase föl?

– Az én igazi bűnöm a szerzett magány. Mindenkit elhagytam, hogy rétegbe érjek.

Mindenkinél messzebb látott a múltba, és már tudta, hol rontotta el, de nem beszélhetett róla, nehogy még nagyobb baj legyen belőle. Ez gyáva meg gyakorlatias egyszerre volt. A seb így üszkösödni kezdett, mint a disznó harapása, a műtét azonban késett, miközben egyre halaszthatatlanabbá vált.

– Egy hazug és javíthatatlan világban miért érdemes élni?

– Nem érdemes, viszont föladni sem lehet. Mellesleg így legalább nem unatkozunk.

– Bízom benne. Bízom benned. Te nem hagysz engem cserben.

– Nincs? Te meg nem hallasz. Tiltakozom, tehát vagyok.

De hát az ember végül is vektorösszeg, a tettei végösszege. Valaki, akit megnevezni még túl fájdalmas volna, ezt tanította neki.

– Nem lény, hanem leendő, folyton keletkező, míg csak tart. Így hiba lenne benne a véglegest keresni, pontosabban a felszínesen, feltűnően állandót. Az mélyebben van, a változás alatt.

– Nem. De ha a változás lehet valami változatlan önkifejezési módja, megnyilvánulása, akkor talán eljutunk valahová.

– Jó, élni nehéz. Csakhogy mivel helyettesítenéd?

– Miért jó a világ? Mert föl lehet fedezni, meg lehet tanítani. Mindkettő az uralom iskolája.

– De miért érdemes lenni, ha lehet nem-lenni is?

– Hogyan határozod meg a nemlétet a nem-léttel szemben? Ja, és a kéj miatt.

– Az öröm miatt.

– Az ugyanaz.

– De nincs benne a bánat ellenére.

– Akkor te még nem kaptál meg senkit vígaszágon, nyuszikám. A másnak szánt gyümölcs is édes.

– Félédes.

– Ne aggódj, arra is rá lehet kapni. Az is lecsúszik. Mert mi hiányzik belőle? Egyedül a hajlandóság.

– A puritánság erény. Az erény megvéd.

– Kitől?

– Magamtól.

– Tehát van mitől félned magadban?

Nincs válasz.

– Nem a kíváncsiságodtól véd meg? És akkor azé vagy, aki a biztonságod vágyát meg a kíváncsiságodat egyszerre elégíti ki? Aki jól is lakat, úgy véd meg az újdonságától, nem igaz?

Ki beszél? Kinek a hangja hallatszik be? Párizs az én Bakonyom, de a mucsai úrhatnámság ide is elér. Az abszurdnak a már kinevethető múlttól a kinevethetetlen jelenig húzódó íve.

– Azért élünk, hogy gyönyörködjünk.

– Miben?

– Élőkben. Holtakban. Az egészben.

– Mi értelme volna?

– Azt minden nemzedék megkeresi magának.

Az ember egyensúlyra törekszik két véglet közt, a körülményei változnak, az igényei nem, vagyis ezt az egyensúlyt kell percenként újrateremtenie. És gyakori, hogy a lezuhanástól való félelmét a kötélre fogja, átugrik egy másikra, mintha azon könnyebb lenne bolondoznia.

– Helyettest kell állítanom magam helyett, hogy utánam is legyek. Mi ebben a pláne? Nekem semmi, sőt valószínűleg neki sem. Az egész az értékekről szól, amelyek készletekké állnak össze, maguknak hordozót keresnek, gyártanak, szépítenek. Róluk mesél, nem rólunk: a szokásos önbecsapás meg aránytévesztés – nem mi vagyunk fontosak, hanem az intézményekkel harcoló értékeink. És még nincs meg a győztes, és ehhez kell a jövőbéli mi.

– Nem, ez most a nők ideje, az ő korszakuk. Nem feltétlenül az uralmuké is, mert az ilyesmi kettőn áll, noha a többség úgyis megpróbálja. De most nekik kell megmutatniuk, hogy felnőttek a feladathoz, tudják rá a megoldást. És mivel a férfiak kora önző volt, azért nem működött, ha nem akarnak leszerepelni, az övéknek önzetlennek kell bizonyulnia. Ha nem vagy elég okos, elég erkölcsös, legalább légy óvatos, különben pórul jársz.

– Ezen a nem hazudtam, ám nem mondtam igazat sem állapoton kellene túljutni végre, nem gondolod? Mi akadálya? És azért fontos megbocsátani neked, mert nem te dolgod volt rendbe tenni, amit mi elrontottunk. Azt csak az egyház állította, hogy minden tőled való, következésképp mindennek a felelőssége is a tiéd; ráadásul egy olyan elvilágiasodottan hitehagyott válfaja, mely a vallás mentén nemcsak betüremkedett a családokba, hanem a képviselet hatalma által férfit és nőt is vagy megtört, a maga jármába hajtott, vagy egymás ellen fordította őket, annyira uralkodni akart. Az ember és intézményei rossz természete miatt

muszáj feloldozást adni, ezt az egészet újrakezdeni. Mert ha ez lehetséges, akkor van remény, és lehet harcolni is érte.

Bingó. Ez összefüggött azzal, amiért ide jött: hogy megtalálja az öröm ürügyét. Végtére nem építette ezt a homokvárat, hogy feldicsérje, hanem lakik benne, és egy bérlőnek kétségkívül vannak jogai meg kötelességei, de indítéka is – azért itt kötött ki és húzta meg magát, mert másutt nem lehetett?

– Mit csináljon, aki elvesztette a bizalmát?

– Megsebesültél. Engedd el az egészet. Vannak fontosabb dolgok is.

– Például te? Hogy meghallgatsz minket? Hogy van kihez szólnunk?

Most végre van időm, mondogatta magának, mikor belenézett a tükörbe, észrevette, hogy a szeme táskás, a sarkában pedig megjelent az első szarkaláb. Az ajka is cserepes, száraz; szájfényt neki vagy pirosítót, nem hanyagolhatja magát ennyire el. Az még csak hagyján, hogy a kritikus művek emigrációban szülessenek, de hol bujkál ma az emigráció? És ha van, olvas-e még egyáltalán? Az új berendezkedés eredettörténetét kétségbe vonni olyan lenne, mint császári udvarnál arról sutyorogni, hogy őfelsége fattyú. A hivatalosság nem így működik.

– Szabad vagyok. Független. Felismerem a röhejest, ha fonnyadok is. Volt egyszer egy teraszom, beton volt a korlátja, nem fújta le a szél a muskátlis cserepeket, se a leandert. – És hiába fogta el az érzés, hogy elfelejtett valamit, sehogyan sem jutott eszébe, vajon mi lehetett az, se kontinentálisan, se analitikusan, se peripatetikusan; ekkor vonatra szállt, megkerülte a tengert, bepöfögött Párizsban a Gare de l'Est fejpályaudvarra, utána pedig elővette D'Alembert *Fénytan*át, melyet mindig magánál hordott, hogy abból tanuljon franciául, míg a többiek be nem futnak.

Jeromita Lináres útja egyelőre másfelé vezetett. És ha egyszer hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy boldog Argentína is, mely az első világháború kitörésekor még a földkerekség nyolcadik leggazdagabb országának számított, anyagiakban könnyedén maga mögé utasítva Kanadát vagy Ausztráliát, száz évvel később viszont már küszködnie kellett, hogy a tabella felső feléből le ne csússzon a fejlődőek közé; bár az épp uralkodó kormánypárt a *porteño*-k közmondásos arroganciájával rendre úgy tartotta, hogy minden a legnagyobb rendben van, illetve volna, ha a belső meg a külső ellenség nem áskálódna szakadatlan, Buenos Aires-ben mindenki tudta, hogy a tizenkilencedik század nagy ígéretét nem sikerült beváltani – ha a századfordulón még valósággal vibrált a levegő a bizakodástól, hogy hamarosan a világ leggazdagabb nemzetének a fővárosa lehetnek, akkor számukra a történelem vakvágányra futott. Büszkeség és valóság között ez az állóháború kölcsönözte a város sajátos alaphangulatát, hogy az itt élők nem bírták elfeledni a kétségbeejtően közeli nagyság eljátszott pillanatát.

A városi régészet tanúsága szerint cirka négyszáz esztendő kellett, mire Buenos Aires azzá lett, ami ma. Ebből az első kétszázban nem történt semmi, mert a falu olyan messze esett Madridtól, hogy a spanyol koronát sem érdekelte; a rákövetkező két évszázadban viszont annál több. Még a legkevésbé látványos rész a jezsuiták alagútrendszere volt a tizenhetedik századból – mielőtt kiűzték volna őket, sohasem készült el teljesen, és utána is csak féligmeddig. Olyik járat mindössze fél méter széles volt, csak meggörnyedve lehetett átfurakodni rajta, tárolóhely és szellőzés nélkül maga a rémálom, de ezzel együtt jól jött az angolok ellen 1806-ban, miután Beresford tábornok csapatai egy halálos áldozat és tizenkét sebesült árán először foglalták el a kezdetben ezzel nem foglalkozó fővárost. Amint azt számtalan napló-bejegyzés tanúsítja, a bevonuló skót regiment, különösen a dudások poétikus szoknyája nagy sikert aratott a lányok körében, sőt az angol flottánál is ekkoriban alakult ki az a szokás, hogy a szökött tengerészek elmentek csordásnak, mert a pampa megélhetést kínált, bár a gauchók otthonában gyakran csak marhacsontokból voltak a bútorok. A tizenkilencedik század második felében aztán le kellett győzni a kolerát meg a sárgalázat, elkezdődött a csatornázás

meg a közművek kora, s az olasz meg spanyol bevándorlók mellett megjelentek a németek, oroszok, lengyelek, angolok, írek, arabok, örmények meg a mindenféle kelet-európai zsidók, hogy a kultúra tégelyében eggyé olvasszák különbségeiket és hasonlóságaikat. Az afrikaiak meg az indiánok viszont teljesen kiszorultak, fehér várossá téve Buenos Airest. A felső tízezer álma egy időre teljesült – francia építészek húzták fel a középületeket, magán- és bérpalotákat, francia várostervezők segítettek felvázolni a jövő alaprajzait, az utca embere ügyesen majmolta az európai szokásokat, a társadalom krémje pedig elsőrangú oktatásban részesült –, de a városból soha nem lett Párizs. És mire Aurora Dazát először tolták be a műtőbe, ez az időszak is rég és végérvényesen elmúlt: felváltotta előbb a tábornokok uralma, majd a juntát elkergető, még annál is korruptabb demokrácia.

Jeromitát végtelenül zavarta, hogy a piacgazdaságból következő politika rendre éppen tulajdon hivatkozási alapját cáfolja meg, és hogy ez így mekkora kóklerség. Ugyanis a piacon sohasem történhetett meg, ami a képviseleti demokráciákban napra nap – itt a piros, hol a piros, az árus mutat négy pártot, ő erre kiválasztja, melyiknek a programját kéri, hogy azután véletlenül se azt kapja, amit vett, vagy azért, mert a pártja veszített, vagy mert nyert. Nagyon nem szerette, ha átnéznek rajta, annyira se becsülik, hogy kevésbé átlátszó módon hazudjanak neki; mi a fene ez a moslék? A mi érdekünkben vagy miattunk, a hatalom folyton a Más, a kitagozódott, akire vagy amire semmi nem érvényes, ami ránk igen, aztán ez a nem-érvényes uralkodik felettünk, gondoskodik rólunk, nyomában meg a kettős erkölcs? Se hozzá semmi közünk, se neki hozzánk. Ha macska lesz az elnökasszony, első intézkedésével fogja és eltörli a tonhal általános forgalmi adóját, de ki hiszi el, hogy népjóléti megfontolások vezették? Az ördögbe is, minden folyton csak alakul, mint púpos gyerek a prés alatt. Mikor ezt átlátta, egyszer s mindenkorra időpocsékolásnak ítélte az ártatlanságuk látszatát viharedzett úrinőként fenntartó érveket, majd visszabújt csigaházába, a kottákba.

Mióta beköltözött Santa Féből a fővárosba, emésztette a keserűség. Az örökségéből vett egy öreg Steinway-t, és harmonika helyett immár azon gyakorolta az ördögtrillákat, mégis magányosan élt, miközben nem gondolta volna, mennyire hiányozhat egy társ, egy példakép, Második Gustavo apa-figurája, akivel megoszthatná kétségeit és minden bánatát. Megpróbált hétszámra a munkába temetkezni, de hiába, mert nem volt élete, élményei, ezért aztán átélése sem, csak briliáns technikája meg kiókumlált igazságai. Ez volt az igazi oka, amiért az állomáskeresőjén felcsendülő adásokat hallgatta, Kaunast, Vilniust meg Hilversumot, és ezért nem számított a jelen, lett minden múlttá: mert csak így szerezhetett tapasztalatokat. A politikát meg a juntát átlátni egy dolog volt – ha mindig az uralkodó osztály lophat legtöbbet a közvagyonból, a különbség mindössze annyi, hogy hol a hadsereg, hol a civilek a győztesek, s utóbbit azért kell sokkal jobban szeretni, mert olyankor nem kínozzák meg, nem verik agyon, csupán kifosztják az embert; így egyetlen racionális döntés a siker, csatlakozni a nyertes elithez –, de ugyanilyen hősies elhatározás volt elmennie a pszichiátriára, hadd élje át közelről azt a bugyrot is; a merülés színhelye a Borda férfikórház volt, az utca túlfelén a Moyano női klinikával. Az elkoszolódottan is impozáns főépület mögött parknyi területen részlegek sokasága nőtt ki a földből a lepusztultság különböző fokán. Odabent a falakon alkalmi, oda nem illő freskók, falfirkák hivalkodtak, kiszáradt gyep, gyomos parkolók, rozsdás ablakkeretek meg ipari sivárság tanúskodott az elanyátlanodott állapotokra, a mellékutca felől viszont sovány fasor és graffiti-lepte téglafal szegélyezett egy félbehagyott, háromemeletes betonkockát a törött ablakaival. Noha a polgárháború réme szertefoszlott, továbbra is fegyveresek őrizték a főkaput, viszont bárki bemehetett, aki csak akart, a kóbor ebeket is beleértve, mert a katonák dolga az volt, hogy a betegek szökését megakadályozzák, nem hogy igazolványt kérjenek. A főbejáraton orvosok, látogatók és önkéntes segítők végeláthatatlan sora hömpölygött mindkét irányba, bent pedig borotválatlan, mosdatlan betegek hada ácsorgott, ült, heverészett vagy feküdt minden reményét feladva; egyesek a bejövőktől koldultak cigarettát, mások csak vártak valamire a szemét, bűz, üveg-

cserepek, törött beton, emberi és állati ürülék felfoghatatlan limbusán, ahol egy ápolónőre időnként négyszáz beteg jutott. A szegényes élelmezés, az unalom meg a szenny egyik neve volt a fenevadnak; a másik, hogy a betegeket gyakran még diagnózisuk szerint sem sikerült elkülöníteni, a kábítószereseknek meg az alkoholistáknak nem telt külön kezelésre; a harmadik az orvosok meg a személyzet között véget nem érő háborúság, részint mert semmire nem jutott pénz, részint pedig mert ilyen légkörben mindenki radikalizálódott, ki ilyen, ki amolyan irányba, hiányzott a bizalom, anélkül meg a csapatmunka. Nyílt titok volt, hogy a junta idején az eltűntek egy részét is ebbe a kórházba hurcolták, sosem derült ki, mi történt velük; a tábornokok bukása után pedig a gazdaságot élénkítő intézkedések első áldozata az egészségügy lett, évtizedekig ható pusztítást okozva. Noha a konzervatív pszichiátriai iskola visszaszorultával a betegek bántalmazása alábbhagyott, sokkal nagyobb baj volt, hogy egyes páciensekről egyszerűen elfeledkeztek, senki se tudta, miként kerültek be, gyakran azt se, a rendőrség mikor és honnan hozta be őket kényszergyógykezelésre; ezek aztán gazdátlanul föl-alá kóboroltak a keskeny folyosókon meg az épületek közt heteken, hónapokon át, pont mint a beszökő kutyák, sőt olykor ki is jutottak a falakon túlra velük. Közben a mostanára vagyona kétharmadát elveszített középosztály csúcsforgalomban eltorlaszolta a főutakat, hogy Cristína Fernández de Kirchner elnök politikája ellen tiltakozzon, vagy éppen merőkanállal lábasokat verve a háziasszonyok vonultak ki Recoletából, Palermóból meg Belgranóból, egyelőre csak a hétvégeken.

Másnap hajnalban Jeromita a túlvilágon ébredt, nem sárga pillangóesőben, csak páfrányfenyők pergő levélzuhatagában, de nem ezért lett borzalmasan szomorú, hanem mert mindent homály borított. A bejáratnál már várták, kapott ő is egy lila díszszatyrot, benne gondosan lezárt csomagocskával; a szatyrot félredobta, a csomagolópapírt feltépte, és egy hófehér, vadonatúj fűzőt talált benne, meg egy szintén patyolat babaruhát. Kísérője elmagyarázta neki, hogy soha semmije nem sikerült, ugyanis pont az értelmére nem jött rá a feladatának, mivel nem tanult meg szeretni; a hároméves kislánynak való ünneplő is emlékeztető – nem volt rajta marcipán-minta –, mert életében minden nála kisebb csak gőgöt ébresztett benne. A barnásszürke köd, meg hogy túl van az egészen és megbukott, az arcába meredő kilátástalanság egész nap rátelepedett a hangulatára; hozzá mindenüvé odahallatszott az Ezeiza légikikötő déli végéből a katonai reptérről felszálló kisgépek dünnyögése, a La Plata torkolata felett kidobott megbilincselt áldozatok sikolya, akik csupán újabb strigulát jelentettek az eltűnt politikai foglyok hosszú listáján. Rácáfolva a junta reményeire, a hullák némelyikét a folyó partra mosta a túloldalon Uruguayban, mielőtt a halak elvégezték volna a dolgukat.

Mindazonáltal úgy küzdött a magány ellen, ahogy tudott. Egyik alkalommal például, mikor a falragaszok valamelyikén olvasta, hogy csoportosan be lehet járni az épülő metró H szárnyvonalát, győzött a kíváncsisága, mert tudott egy harmadik Gustavo, ezúttal bizonyos Daniel Mosquera R. *Möbius* című filmjéről, másrészt arról a belehallásról, hogy a filmben a kámforrá vált metrószerelvény utasai a titkosrendőrség által eltűntetett embereket jelképezték, ezért jelentkezett a túrára. Le is mentek, de a bejárásból nem lett semmi; helyette a szervezők egy lezárt állomás átalakításánál, a későbbi La Barca színpad alatt rendeztek nekik talicskázó versenyt, épp csak azt felejtették el megmondani, hogy a forgalmi alagút felett a vastag betonfödém majd páncélautók tárolására kell, igazán csak biztonság esetére. Erre művész-ujjaira vastag kesztyűt húzott, lapátot fogott, és társadalmi munkában segített a sittet kihordani a hosszú, sötét alagútból, melynek padlózata alatt ott csattogtak a szerelvények a mélyben. A turpisságára mégis fény derült egy zöldarcú újságíró jóvoltából, aki a közeli Ügető vendége volt minden szerdán és szombat délután, s hogy a fröccsrevalót megkeresse, aláereszkedett az alkalmi brigádhoz, körbejárt és kikérdezte őket, mivel töltik a szabadidejüket. De úgy látszik, aznap csupa állattenyésztő áldozta fel a pihenőjét, mert az egyik négykor kelt, hogy a teheneket megfejje, a másik a disznókat slagozta le már kora reggel,

hadd hízzanak, a harmadik mintaszerű családapának bizonyult, aki csöpp gyermekeit hagyta odahaza ezen a verőfényes hétvégén, hogy az ország békéjét előmozdítsa; egyedül Jeromitáról derült ki, hogy kilóg a munkásosztályból, mert mikor a zöldarcú, akinek ráadásul olyan hideg volt a pillantása, mint egy elpiszkolódott tengerszem, utoljára hozzá érkezett és megkérdezte őt is, mivel szereti tölteni a szombat reggeleit, felelőtlenül igazat mondott: – Én zongorázni szoktam. – Ami aztán úgy jelent meg a kerületi lapban, hogy miközben a férfiak a családjukért küzdenek és áldozatosan helytállnak a termelés összes frontján, ez a tyúk unalmában klimpíroz. A szomszédok gúnyosan gratuláltak neki, nem mintha ne hallgathatták volna rogyásig, éjjel-nappal a klasszikusokat, hanem mert ez már a hírnévhez vezető lépcső első foka volt.

Ez a hírnév azután messzire vezette. Három év alatt el is jutott egy chicagói meghallgatásig a filharmonikusoknál, és a próbakoncerten a közönség itta minden megnyilvánulását, nemhiába dobott még egy fehér muszlinsálat is a nyakába. Az első pillanatokban ugyan kuncogni kezdtek, mikor belépett a pódiumra, mert mintha egy fölfelé keskenyedő esküvői tortába öltözött volna, de alig nyúlt a billentyűkhöz, a hallgatóság elcsendesedett, elégedetten hallgatta Brahmsot, csak az egyik szaklap kritikusa fanyalgott utólag, mert az illetőnek már a tangóval is baja volt: nem értette, miért táncolják azt állva. A koncert utáni fogadáson hihetetlenül árvának érezte magát, meg is lépett hamarosan, de ha már ott volt, leruccant előbb Los Angelesbe, hátha eladhatja magát valamelyik ügynökségnek, érdektelenségükkel szembesülve viszont szedte a sátorfáját, mert ott nem volt semmi keresnivalója. Ráadásul ez az egész kaland, a portyája egybeesett az amerikai elnökválasztási hisztériával, amely teljes felfordulást okozott mind az ötven államban.

A republikánusok körében az ellenfél választási veresége után gyorsan elterjedt a hír, hogy a demokraták mostantól szamár helyett az óvszert fogják politikai jelképükként használni, mert pontosabban tükrözi a párt álláspontját: felfújható, vagyis megengedi az inflációt, visszafogja a termelést, betesz a következő nemzedéknek, olyanokat véd, akiknek van fejük, de lejár róla a bőr, valamint hamis biztonságba ringatja őket. Mivel a demokraták pontosan ugyanezt terjesztették a republikánusokról, nem kellett jóstehetség hozzá, hogy az utca embere is megsejtse: mostantól mindennapossá fognak válni a szóváltások, a verekedések, a győztes nem ejt foglyokat, a vesztes pedig partizánakciók sorozatával igyekszik szabotálni azt, amit egyébként mind a két fél küldetésének tekintett, mármint hogy lehetetlenné tegye a másikat, és tokkal-vonóval mindent zsákmányul ejtsen. Ám a zeneszerző és üzletasszony, aki maga is a győztesre szavazott volna, elfáradt az eredmények kihordásában, lehangolta, hogy innentől négy évig megint nincs tovább, s úgy érezte, ideje, hogy egy kis kikapcsolódásra Panamába utazzon.

Jeromitának nem kezdődött jól a panamai hancúrozás. Születésnapja volt aznap, mikor bejelentkezett a motelba, már meg se merte számolni, hányadik. Még magányosabb volt, mint rendesen, kicsit maga alatt, tehát elszántan úgy döntött, hogy megérdemel egy felelőtlen kalandot, felhívja valamelyik masszőr fiúkát a telefonkönyvből. Végignyálazta a kínálatot, mígnem rábukkant egy egészoldalas hirdetésre, amelyen egy bizonyos, igen jóképű és meggyőző izomzatot felmutató Teddbe Tóni kínálta szolgálatait. Minden a megfelelő helyen dudorodott rajta, sűrű hullámos haja, erős lába, észveszejtő mosolya és kockahasa volt, gondosan olajozott farizmáról visszapattant volna a féltégla is, így Jeromita elhessentette aggodalmait, majd a telefon után nyúlt. Úgyse tudja meg senki.

– Jó estét, kedves asszonyom, miben állhatok rendelkezésére?

Hát ez egyből roppant csábítóan hangzott, egészen fölpezsdült tőle a vére. Attól tartva, hogy megfutamodik, ha tétovázni kezd, a közepébe csapott és sorolni kezdte: – Hallom, maga nagyszerű gyúró. Azt szeretném, ha a szobámba jönne, és érzéki masszázsban részesítene. Sőt, várjon, itt vagyok egyszál magam ebben a városban és igazából szexet akarok, nem is akármilyet, méghozzá most rögtön! Hozzon mindent, játékokat, ami csak a szatyrába

belefér... Hajnalig mulatni fogunk! Kötözzön le, kenjen be csokoládéval vagy tejszínhabbal, akármivel és bármivel, ha akarja, még fahéjat is szórhat rá, készen állok! Na, mit szól hozzá? – A barátságos férfihang egyetértett vele, hogy mindez csodálatos lenne, mindazonáltal azt tanácsolta neki, ha a városba akar telefonálni, előbb nyomja meg a kilences gombot, mert ő a központos.

Jeromita hirtelen úgy érezte, élete legnagyobb tévedése volt, mikor kitette hazulról a lábát. Ugyanakkor nem tehetett úgy, mintha nagyon is ne tudta volna, miért jött el pampai birtokáról, a kényelem kellős közepéből, alig nyolc óra autóútra a fővárostól. Ez az ok pedig felerészben arra az alkotói válságra volt visszavezethető, amely Gustavo Fletcher végrendelete óta egyfolytában nyomasztotta, tespedésből tespedésbe kergette, a másik feléről meg egy gitár alakú ciprusligetet tehetett, mely az ő földjeitől északra hirdette a szerelem el nem múló hatalmát.

Történt egyszer ugyanis, hogy a General Lavalle-ba való Pedro Martín Ureta gazda, módos környékbeli földbirtokosok sarja huszonnyolc éves korában beleunt a bohém európai portyákba, könyök-dörzsölgetésbe mindenféle művészekkel, ellenben halálosan beleszeretett a fekete hajú, széles mosolyú, akkor még csak tizenhét éves Graciela Yraizozba, akit azonmód feleségül is vett, bár a helyi plébános hajszál híján beleköpött a levesükbe, nem tartván a gazdát elég komolynak a házasságra, hogy élethossziglan, minden napját a családjának szentelje. Ebben azonban vaskosan tévedett, miután a párnak gyors egymásutánban négy lánya született, s a boldogságuk is teljes volt, csak sajnos túl rövid ideig tartott. Mindenesetre az asszony vállalkozó szellem volt, segített az urának nagyban ruhákat eladni, mellette pedig teljes gőzzel élt, s ahogy egy nap a pampa fölött a kis sportrepülőjükkel hazafelé tartott, észrevett a házuktól nem messze egy vödröt formázó nagyobbacska buckát. Ekkor, onnan föntről támadt az az ötlete, hogy a gazdaságukat gitárrá kéne átépíteni, mivel kedvelte ezt a hangszert, Ureta gazda azonban fiatal volt, elfoglalták a saját gondjai, tehát azt felelte rá, hogy persze, de majd máskor. Graciela Yraizoz viszont nem várhatott, mert huszonöt évesen megpattant egy verőér az agyában, és pár nap leforgása alatt meg is halt az ötödik gyerekükkel a szíve alatt.

A gazda ekkor kicsit visszavett a tempóból, ahogy mondani szokás, sőt még buddhista könyveket is hozatott. A felesége sírkövére ezt vésette: „Sokat végeztem, mégis kevés lett”, erről viszont eszébe jutott, hogy ő maga is tehetne többet, így pár év múlva nekifogott legemlékezetesebb vállalkozásának, hogy az elhunyt végakaratát teljesítse. A tájépítészek persze megvadultak a feladattól, mire elhatározta, hogy saját kezébe veszi a dolgot. Hétezer fa ültetésével később, mire a hangszer kilométeresre nyúlt a síkságon, már látszott, hogy a doboz körvonala meg a csillagra hajazó hanglyuk ciprusokból lett, a hat húrt pedig hat sor kék színben pompázó eukaliptusz feszítette rá húrlábtól nyakig, hogy a ciprusok feketészöldjétől a levegőből elüssenek. A fásításban az egész család részt vett, a csemeték öntözése azonban gigászi feladatnak bizonyult, mivel a nyulak meg a tengerimalacok megörültek a váratlan, lédús ajándéknak. Félsivatagos zónában, erős szelek meg aszályok közepette csak pótoltak és pótoltak, már majdnem feladták a tervet, mígnem Ureta gazdának támadt egy szerencsés gondolata: lim-lom bádogdarabokból gallérokat szerelt a frissen ültetett csemetékre, mire a kártevők érdeklődése alábbhagyott. Mégis, harminc évükbe telt, míg végre a liget megnőtt annyira, hogy a legidősebb lány szerint mintha az anyjuk tért volna vissza közéjük. Ezalatt Pedro Martín Ureta egyedül nevelte a gyerekeit, naponta tizenöt kilométert furikázott velük az iskoláig, az esős évszakban pedig, ha a pickup beragadt a feneketlen sárba, lovakkal húzatta ki, mert szép pejlovai is voltak, szerettek legelészni a hasukat csiklandozó szőke hangában, míg a gazda a kutyákkal ki-kinézett hozzájuk, örökké felgyűrt ujjú fehér ingben és buggyos szürke nadrágban, csizmástul. A művét azonban sohasem látta föntről, lévén tériszonya.

Jeromita Liináres úgy vélte, hogy olyasvalaki, aki gitár alakú ligetet ültet a felesége emlékére, nemcsak tökéletesen értené az ő zenében fogant lelkét, hanem egyszersmind a kezét

is megérdemelné, ha már a birtokaik szomszédosak, ám őszinte megbotránkozására Pedro Martín Ureta meg se fontolta az ajánlatot, amelyet tapintatosan, közvetítő útján juttatott el hozzá. Ez annál rosszabbul jött ki, mivel ettől a pillanattól fogva egyszerre ketten is revolverezhették vele, hogy fecsegni kezdenek, a gazda meg a küldönc, márpedig a botrányszagú szóbeszédtől és gúnyos összenézésektől szíve mélyéből irtózott. Így nem maradt más hátra, mint felbatyuzni, és a Fletcher-birtok szépecskén csordogáló jövedelméből elébe menni a világ baljós igényeinek. Chicagóban azonban, mint tudjuk, nem járt sikerrel, utána meg jöttek a választások, a láthatáron a panamai megkönnyebbülés ígéretével. Az ebből fakadó csalódás festett most sötét egeket az egész kiruccanás fölé.

Ám pont akkor, amikor úgy érezte, hogy végleg elhagyta a szerencse, Fortuna váratlanul rámosolyodott.

Az egész abból a dicséretes elhatározásból fakadt, mikor másnap reggel a fiaskót besöpörte a fiókba, egyenesen a vendégeknek szánt rövidített kiadású Biblia mellé, és elhatározta, hogy csakazértsem adja fel. Nem tudta, mire bökjön rá a szálloda programkínálatából, annyi lehetőséget soroltak föl, csábítóbbnál csábítóbb ajánlatokat: szállhatott hidroplánra, helikopterre vagy léggömbre, mehetett volna vitorlás- meg városnéző vízikörútra, szemezhetett a kulturális, gasztronómiai meg vidékfejlesztő választékból, miközben mindig minden a csatorna világcsodája körül forgott; estig kiruccanhatott a Csendes-óceán közeli szigeteinek egyikére, hogy a kókusztej-színű fövenyen pajkoskodjon, állatvilággal vagy anélkül, inkluzíve pálmák; volt aztán luxuskínálat is, riksával, személyre szóló idegenvezetéssel, magántúrák, bevásárló-körutak, parti kirándulások, izomlazító társas gimnasztika, szárazföldi és vízisportok, nemzeti park, valamint hangversenyek és varieték, a színpompás éjszakai élet lehetőségeit egyelőre számba sem véve. Végül jobb híján kicsalinkázott vízitaxival Fuerte Amadorba, egy mesterséges félszigetre; ezt úgy építették, hogy a csatorna ágyából kirobbantott sziklákkal négy kisebb szigetet fogpiszkálószerűen egy mérföld hosszúságban összekötöttek. Igazság szerint persze mehetett volna Balboába is, hogy megnézze a teherkikötőt meg a javító dokkjait, ha már mindenáron hajók kellettek neki, de nem tudott választani. A tengerjárók itt horgonyt vetettek az öbölben, narancsvörös födelű kis vízibuszokkal partra tették az utasokat az egész napos kirándulásokra, este meg felszedték őket megint, azzal az álomhajó indult tovább Hawaii vagy Alaszka felé. A félszigeten túl, a jachtkikötőt körülölelő boltok sora felett a kobaltkék ég hátterén kirajzolódtak a belvárosi felhőkarcolók, mint egy ragadozó szabálytalan, szürkésfehér fogsora betonból meg üvegből.

Miután egy óra hosszat perzselődött a napon, megállapította, hogy nincs itt semmi látnivaló. Kikószálta magát a móló mentén, kirúzsozva, napszemüvegben, vállán strandtáskával megbámulta, hogyan simulnak a parthoz a vízibuszok, elvegyült a partraszállók tömegében, majd sodródott velük a terminál kijárata felé, miközben figyelte a bóvliárusokat. Volt belőlük elég: kínáltak meglékelt kókuszdiót szívószállal, virágfüzért azoknak, akik sohasem fognak eljutni Tahitiba, egzotikumot kilós áron mindenkinek, aki a kaszinóba is műanyag szatyorban cipeli a dollárt. Az utolsó árus ellenben kilógott a többi közül – sovány volt, ámde izmos, hórihorgas, ábrándos tekintetű és barátságos mosolyú, a középhosszúra megnőtt göndör hajával akár egy szépséges rackajuh, egy fiatal kos; igazából olyan fekete, hogy az árnyékának illett volna fehérlenie, ez az árnyék azonban megint maga volt a tökély, a pihenő Akhilleusz személyesen. Jeromita Liináres megigézetten figyelte, majd odalépett a standjához, hogy szemügyre vegye a csecsebecséit. Afrikainak látszó nyakláncokat meg amuletteket árult, nyilván bizományba, bár ebben benne volt, hogy nem feltétlenül azt, amit a pultra kirak, ugyanis észrevette, hogy a fiatalember elmélyülten babrálja a slicce zipzárját, miközben a láthatárral szemez. Az új kíváncsiskodót vagy észre sem vette, vagy ügyet sem vetett rá, vagyis a vevőszolgálat fogalmát még nem ismerte, tehát kezdő, állapította meg Jeromita.

– Maga meg mit csinál itt? – szólította meg kíváncsian.

Belisario elpirult, hogy tilosban érték, egyik lábáról a másikra állt, Jeromita Lináres pedig kedvtelve nézegette. – Tudja fiacskám, egy ideje figyelem, és rájöttem: magának problémamegoldó gondolkodása van. Mivel pedig nekem a problémafelvetés az erősségem, jól ki fogunk jönni egymással.

A fiúban megszólalt a vészcsengő. Valahányszor valaki fantáziát kezdett látni benne, az neki mindig sokba került. Egy olyan világban, ahol minden nő férfiaknak akarja megmutatni, hogy náluk többet ér, hadd versengjenek érte, mert azt hiszi, hogy a bájai fejében majd engedményeket tesznek neki, egy ilyen rögeszme nyomása alatt csak megbolondulni lehet, ahhoz pedig nem volt semmi kedve. Elég a szegénység is bonyodalmak nélkül.

A továbbiakban a következő beszélgetés zajlott le kettejük között:

– Szereti a sört?

– Ühüm.

– Naponta hányat?

– Általában hármat.

– Mennyit fizet darabjáért?

– Átszámítva öt dollárt, de a borravaló is benne van.

– És mióta iszik?

– Úgy húsz éve.

– Mit is mondott, mennyi idős?

– Huszonegy.

– Aha. Szóval a sörike egy ötös, és naponta három lecsúszik belőle, ugye, ami havonta 450 dollár, egy évben pedig 5400, igazam van?

– Legyen.

– És ha évente 5400-at költ erre, az inflációt leszámítva, akkor húsz év alatt száznyolcezret ivott el, stimmel?

– Stimmel.

– Hát azt tudja-e, hogy ha nem vedelt volna annyit, azt a pénzt betehette volna tartós lekötésű betétszámlára, és a kamatos kamattal mostanára vehetett volna egy repülőgépet?

– Maga szereti a sört?

– Én? Nem.

– És hol a repülője?

Mire Jeromita Lináres bevallotta: ha siet, még elkapja. El is kapta, bár csak három nap múlva, mert addig a papírokat intézték; vitte magával Belisario Avilát is, aki megtetszett neki. Január, február, itt a nyár – így érkeztek Párizsba a többiek után.

Ahová a harmadik világ betör, ott trópus nélkül elviselhetetlen. Hogy megtermé-kenyítse fantáziával a varázstalanított, puszta földrészt, beoltsa újra minőséggel, Zsururu különítményének a felvilágosodás kútfejét kellett megtámadnia; ez ugyanolyan egyszeregy volt, mint hogy a személyiség Árkádiában se tesz mást, mint máshol, több darabra szakadva se, mert a légy hű magadhoz parancsolata alkatrészeiben is vonatkozik rá. S ekkor felrémlik a magyar irodalomtörténet egyik nagy vitája a tizenkilencedik század elejéről, melyben Kazinczy a pillangót még a lepe rút és közönségesebbik elnevezésének tartva ajánlotta Csokonai síremlékére, Ámor csókja nyomán a halálba átbódulás jelképe gyanánt. Tehette, hisz saját kislányának, az 1806-ban, egyévesen elhunyt Iphigéniának a sírkövére is ugyanez a lepe szállott. Nem is talált másban nyugodalmat, mint hogy miként lásson. „Balra indulánk s az agg tölgyek alatt kerülénk a gloriette felé, gazdag virágszakaszok között” – mondja kilencedik levelében, a Hallerek pantheonja láttán. „– A gyeptáblákban még virítanak a rózsák; a mákok piroslottak; a heliánthus óriási növésében mutogatta sárga hélianth virágait, a delphinium nemei messzire kékellettek. Túl ezeken az eleven obeliszkeken nyirbált fenyő-spallér voná el magos falát, s holt szökőkúthoz vitt volna le, ha a tó felé nem vevénk vala

inkább utunkat, hol a bujaágú gyászfűz a széket alatta egészen elfedi. Víg erőben nőtt és állott minden..., a szép tó hosszú deszka rostélyaival, a virágtáblák s semmi sem inkább, mint a királyi tölgyek, gyönyörrel tölték el szememet, lelkemet. Valóságos tündérlak!"

Mármost nevezheti valaki a lányát Iphigéniának vagy Nininek, attól az illető még elsősorban nő marad, s csak másodsorban antik eszmény vagy honleány. Ezt minden költő a saját kárán tanulja meg. Az imádat tárgya az összehasonlítást szívesen fogadja, mert fontos neki, hogy többnek lássék húsnál és vérnél, de csak egy ideig. Utána éppen ettől fog a falra mászni, ha végre az akar lenni, aminek született, hogy önmaga lehessen. Hirgeist Nini is szívesen fogadta a börtönéből épp csak szabadult Kazinczy égi szerelmét, de azért Prónay Simonhoz ment feleségül.[2] Más szóval az elvágyódás tájain hiába álomi az élet, a szabályok ott is ugyanazok, a kettő egy pagony; ő pedig azért jött át, hogy elvégezzen valamit. S ha valaki megmutatta volna Aurora Dazának egy tál vízben, milyen messzire fog elcsavarogni, míg a megoldást megtalálja, és az mennyire nem az lesz, amire számított, sőt talán egyáltalán nem jó semmire, hát nem hitte volna el.

Igen. A kifestőkönyv rajza megvolt, ha az árnyalatai egyelőre nem is. „Az álom módszertan, nem káprázat. Gyerünk!" Közben Fermina két európai útja járt a fejében, milyen lehetett a leguánokat otthon hagyni a fiákerek kedvéért; Florindának világszínpad kellett, hogy bizonyíthasson végre, Belisario pedig a forráshoz vágyott, minden művészetek eredetéhez, ha már egyszer olyan világban találta magát, ahol a cél szentesíti az eszközt. Így adott szó ide vagy oda, alighogy megérkeztek, megszökött jótevőjétől, és egy belvárosi edzőteremben lett zumbaoktató, Jeromita ugyanis úgy viselkedett, mint akiből a remény meg az élet vágya minden tárgyilagosságot kiölt. Pokolian rosszkedvű volt mostanában: se azt nem akarta, amit akart, se amit nem akart, ezért mind a bizonytalan hozamot, mind az áruló zsigereket mélyen megvetette, mert úgy találta, hogy a pénz mindkettőt orvosolja és semlegesíti, tehát nyilvánvalóan elsődleges – elven nem kaphatni testet, se testen elvet, hozamért viszont bármit, amit megkíván, legfeljebb az árán kell alkudoznia, ez azonban részletkérdés. Teljes lényével kínálta föl, hogy bárkit bevezet ebbe a titokba, és egész valójával követelte, hogy az ajánlatát elfogadják, ezért fölvitte ezt a mosolygós ébenfa szobrot a lakására, egy erkélyes, hatalmas luxusmanzárdba, mindkettejüknek töltött, majd kezében a pohár rozéval, a gallérja mögött azonban jóval többel, kacéran a csodás szerzemény szemébe pillantva megjegyezte:

---

[2] Elsősorban erre a kéziratban maradt versre kell gondolnunk, Kazinczynak a Kis Jánoshoz 1810. december 16-án írott, LXXII. számú levele kontextusában:

Ninon! ha sarjad rózsaszál,
s keblét dülleszti, másképp
nevetsz-e? Kórót, elkaszál,
hogy voltál, s én, a vénség,

kökénybe döfve, gébicsek
örömére vonaglék;
Kufsteintől Linzig békített
szemed, a kékes emlék.

Felnőttél, bár bakfis valál?
Lel majd pompázatosra,
ha kit sugára eltalál,
s szépséged csipkebokra

megtestesíti szózatod –
hívőd mind, térdre esnek
a szomjas birkapásztorok,
s te elhozod az estet.

– Boldogult férjem, Második Gustavo szokta volt mondani, hukk... hogy én olyan vagyok, hukk... mint a katonaló. – Arra értette, hogy házias teremtés lévén délután ötkor a zabrahívó hallatára felüti a fejét, munka végeztével szeret hazaügetni, Belisariónak mégis egy harapós kanca jutott róla az eszébe. Nőies volt, ámde hátborzongatóan az.

Pedig Jeromita Liináres ártatlansága a Florindáénál régebbi keletű volt. Hatéves lehetett, mikor a szomszédban lakó Osvaldo Chacónhoz berontott lélekszakadva; az égetnivaló kölök épp azon mesterkedett, hogyan ásson gödröt az udvarukon, eresszen bele vizet, és feküdjön bele az ünneplőjében, egyszóval disznópacsát játszott. Jeromita válláról gondosan lecsúszott a szutykos kombinépánt, ahogy a fülébe súgta: – Osvaldo, tüstént menjünk a cirokba, játsszunk papás-mamást, megmutatom, hogyan kell! – A cirok csupa por volt, ők meg akár a zebrák, verejtéktől csíkosan hevertek egymás mellett. Jeromita ledobta a kombinéját, lelkesen felnézett rá, utána szétrakta a kicsi lábát, s izgatottan hadarta, hogy össze kell érinteniük a fütyijével a peckét; sokáig próbálgatták, majd mikor kifáradtak, azt mondta neki bölcsen: – Semmi baj, Osvaldo, akkor csak pisilj bele. – Mikor azonban megtudta, hogy Florinda a kolostorból kiszorult, és beállt szerelmi varázslatokat árulni a templom melletti bódésoron, gyanús löttyöket kínál zöld üvegekben boldog-boldogtalannak, mindenféle szentek agyagfiguráit, a gyermek Jézust, sőt kis vödröcskékben kötegelt csirkelábat meg nyúlmancsot is, Osvaldo Chacónt pedig nem lehet levakarni róla, akkor a még mindig forrón égő tüzű szívére mintha jéghideg vizet öntöttek volna, míg csak meg nem repedt szegény. Rábeszélte a fiút, hogy igya meg Flo vizeletét, ami természetes fertőtlenítő, egyben bájital, majd lement a távolsági buszpályaudvarra, csendesen kért egy jegyet, mindegy, hová, csak innen el, és három nap múlva megérkezett a nénihez Santa Fébe.

Miután így hoppon maradt, Jeromita Liináres apró lábak dobogására riadt a februári éjszakában. Épp arról álmodott, hogy a szemafor zöldre vált, ő pedig akár egy kiút, megnyílhat végre Belisario Avilának, mikor a mennyezet felől hallatszó robaj megrémítette; szerencsére nem bors ökröcskék hada vonult odafent, hanem párzó nyestek viháncolásától visszhangzott a padlás. A dobrokolás még csak hagyján, a ragadozók sziszegő nevetése azonban úgy hangzott, mintha egy elszabadult gázbojler próbálta volna kiadni magából a mérgét. Erre megpróbált éjjel kettőkor Bartókot meg Ligetit zongorázni nekik, de az se használt. Mivel az ultrahangos riasztó arra se jó, hogy a nyest a füle közé tűzze hajcsattal, végső elkeseredésében fölvitte nekik a régi Szokol zsebrádiót, és bekapcsolta, hadd élvezzék az óránként egyszer felolvasott, idegméregként zsibbasztó híreket. Mikor a nyesteknek ismételten szembesülniük kellett a ténnyel, hogy Magyarország jobban teljesít, feladták és végleg elmenekültek; Jeromita egy hajnalon arra ébredt, hogy akkora csend árad a padlásról, mintha hópaplan lepett volna földet-eget. Le is ment az utcára, hogy megnézze, mi történt, de csak annyit vett észre, hogy velük szemben két házfal, egy magasabb meg egy alacsonyabb téglasorai közé, a két méternél nem szélesebb, szürke murvával fölterített árnyékos csíkra egy kínjában tekergő akác szorult be, alatta kőpadok meg asztal, kétoldalt nejlonba csomagolt barokk angyalokkal, szentekkel, puttókkal, hermákkal, hátul meg a kusza sövény, mely lezárta a menekülés útját a vigyázzban álló szobrok elől. Bizonytalan derengés játszott a kavicsokon éppúgy, mint az ágakon, mintha a padok meg az asztal lapjára is átterjedt volna a bebugyolált alakok mohosodó zöldje. Tavaszodott.

Nem tartotta magát a biológia áldozatának, bár a kegyeltjének sem; a férfiakat imádta, gyereke azonban nem lehetett. Konok, sértődékeny, haragtartó, ugyanakkor nem bosszúálló alkata könnyen elbizonytalanodott, ezért gyakran volt túl határozott. Egyszerre akart vonzó is, hűvösen távoli és megközelíthetetlen is maradni, mint egy távkapcsolóval, ki-be kapcsolgatni a pumaszagú hímeket, hogy akit megkíván, őrülten akarja őt, a többi viszont sürgősen felejtse el. Fogva tartotta az egyszerű, ám kellemes élet ábrándja, naphosszat azt kergette, s nyugtalanságában, hogy a receptre rátaláljon, temérdek kalóriát elpocsékolt. Ennek az életfilozófiá-

nak volt azonban egy hatalmas előnye: a foghatóval törődött, semmi más nem érdekelte, mert csak amit tőzsdére lehetett vinni, számára az létezett.

Gyakran mesélt nekik az argentin mocsarak titkáról, a forgó szigetről. A Paraná deltája az egyetlen a világon, amely folyóba, nem a tengerbe ömlik. És van a legközepén egy szem, tökéletesen kör alakú. A szembogár a vándorló sziget, rajta marhakoponyákkal a fű közt, csatorna veszi körül, nem pangóvizes, mégis hidegebb a környező tisztásokénál; a víz áll benne, a pupilla meg forog, de nem tudni, mitől, mintha nem hinne annak, amit lát. Ez az egész az elmúlt húsz évben tűnt fel, és minden nap másutt van, valami körbehúzza. Százhúsz méter az átmérője; a feneken rothadó növényekből büdös metánbuborékok szállnak fel az ember lépte nyomán, mikor pedig felmászik rá, rugózik a talpa alatt, mint egy lebegő szőnyeg. Amúgy a csatorna derékig ér, a szem körül a tófenék szilárd, nem süppedős. Rozsdás hajótemető is lapul az odavezető nádasban akkora uszályokkal, darukkal, amelyek ezeken a szűk folyásokon föl se férhettek, de akkor hogy kerültek oda?

– Aminek kereke van, az jármű, kivéve a babakocsit, a triciklit meg a rollert – magyarázta. – Ha tehát az ember olyan, mint egy céltalanul guruló kerék, melynek egyetlen felismerhető küldetése, hogy mielőtt kipukkadna, más kerekekkel minél több kis pótkereket gyártson, akkor tudnia kéne, hogy ezek az abroncsok milyen rakomány alatt gurulnak, vagyis hogy a lentiekre milyen szabályok vonatkoznak odafönt, mert ez korántsem egyértelmű, ami több mint sajnálatos. Meg hát persze ez a választóvonal a lent meg a fönt közt a ködöt nekünk, a napsütést viszont a szabályokat hozóknak tartja fenn. Mint halak a vízbe gázoló lábak közt, úgy élünk.

Aurora Daza ilyenkor azon kapta magát, hogy mind gyakrabban képzeli el az odavezető út megpróbáltatásait; ami annak idején azzal kezdődött, hogy egy töltésről nekivágott a vadonnak ő is, mint annyian előtte, most ezzel a pampai fortéllyal folytatódott. A mélybe bámulva egyre összetettebb alakzatokat fedezett fel, amelyek tömören magyaráztak el mindent a múltjából; nem hitte volna, hogy a szerelmet is tanulni kell, de nem is akadt, aki tanította vagy segítette volna, ezért azt hitte, az ilyesmi tucattá teszi; ehelyett legyártotta a kivétel mítoszát, aki el fog jönni, neki pedig elsőre tökéletesen sikerül majd a bonyolult gyakorlatok tengeri kígyónál hosszabb sorozata. Szíve, az egyetlen oltárára helyezett égőáldozat azonban hűtlen is szeretett volna lenni: vergődött, hogy az ellentmondást kimagyarázza, s mikor a mítosz túl pusztítóan kezdett viselkedni, kimenekült a tagadásába, a teste elkezdett mást művelni, mint amit a lelke elviselt, a szelleme pedig megengedett; csakhogy ezzel megsemmisítette volna addigi mindenét, tehát inkább magát semmisítette meg. Mindez még a nagy gátszakadások előtt történt, bár már azután, hogy Rióra lecsapott a vihar, és úttorlaszokat emelt felborított autókból.

Miután Belisario Avilának a zumbaoktatás nem vált be, egyesek számára a történet úgy folytatódott, hogy Aurorán egy nap kitört a shoppingolhatnék, s ennek következtében a Lafayette nagyáruházban kötött ki. Nem volt világos, mit keres a parfümosztályon, ha egyszer függönyanyagért ment be, a lépcsők viszont maguktól vitték fölfelé, körülötte mint egy kaleidoszkóp, ezer színben villódzott az egész évben karácsonyi kiárusítást tartó üzletház, és a mozgólépcső tetején egyszer csak ott állt előtte kitárulkozva ez a tizenhétéves forma néger fiú: nem szólt semmit, széttárta a kabátja két szárnyát, teljesen pucér volt alatta az a gyönyörű teste a tejeskávé meg a tejcsokoládé összes árnyalatában, göndör haja mint egy afrikai lámpa, a mellbimbója két fekete habcsók, izmai játéka, bólogató férfiassága a boldogság jelképpé forrósult ígérete. Mivel semmi más nem jutott eszébe, Aurora Daza előbb halálosan megrémült, majd pánikba esett. – Szent isten, bepárásodott a szemüvegem – nyögte udvariasan, holott nem is viselt szemüveget, azzal ügyesen kikerülte az eleven útakadályt, majd elviharzott.

– Igen, ismerjük mi is, hát persze! – tódította a másik kettő, mikor délután a kávézóban előadta nekik, hogyan járt. – Ez ő lesz, a mutogatós kisfiú! – Florinda azt is felajánlotta,

hogy megszerzi hármójuknak, hátha jó lesz valamire, a legény pedig, ahogy várta, másnap annak rendje és módja szerint neki is felbukkant, csak most nem az áruházi mozgólépcső tetején, hanem két utcával odébb, az árkádok alatt a sötétben. Eléje állt, széttárta a kabátját, majd illedelmesen így szólt:

– Hölgyem, ezt bírom nyújtani.

Florinda azonban, aki még mindig nem gyanította, mit keres itt, viszont feltett szándéka volt kideríteni végre, nem ingott meg, hanem azt felelte nagyon nyugodtan: – Ha nyújtani bírja, nem lesz baj. Hanem tudja mit, ha nem muszáj, ne gyerekeskedjen már! – S mivel erre Belisario először hápogni kezdett a méltatlankodástól, majd felháborodásában elvékonyodott a hangja, ráförmedt: – Eszem azt a szép száraz humorát, ha szeretőre vágyom, nem magához jövök! – Azzal kipukkant belőle a nevetés.

Mások szerint ezek hárman a parkban mutatkoztak meg neki egy sétája során, s oly hirtelen tűntek fel a bozótos egy tisztásán, ahogy Párisz előtt az istennők. Ennek a változatnak is hitelt kell adnunk, éppen mert annyira ellentétes tudomást hordoz a pásztorfiú meg a halhatatlanok viszonyáról. Mind a három Moira verset mondott, ami a lényegüket mint rejtvényt fejezte ki ünnepien – ahol a hős sorsát keresi, a rébusz ott kimondja önmagát. És annak a szavával fordultak hozzá, akiben a német zsoltárköltészet fájdalmas nehézkességét átlégiesítette a tegezés intimitása. Elsőnek Florinda ajkán csendült fel a dal:

Ez hát a vágy: a hullámzásban otthon,
és hogy ne lelj az időben hazát.
S a kívánságok: hars mindennapokból
az örökkel folytatott halk viták.

Az élet ez. *Mígnem egy tegnap almán*
legmagánosabb órád kel ki, más
mosollyal jön, mint nénjei, kibontván
a Nincsnek szegzett hallgatást.

Másodiknak Jeromita Liináres szavalta el a maga választott végzetét, így:

Zene: szobrok lélegzete. Talán:
képek csendje. Te nyelv, hol nyelvek
halnak. Idő,
ki múló szívek tengelyére merőleg áll.

Érzések ki iránt? Ó érzelmeké te
átváltozás mibe? – : egy hallható tájba.
Te idegen: zene. Tőlünk elnövő
szívkamra. Legbensőbb bensőnk,
ki túllép rajtunk, felszínre tolul –
szent istenhozzád:
melyben a bent, mint gyakorlott távol,
körüláll, mint a lég
más oldala:
tisztán,
órjásan,
többé nem lakhatón.

Végül Aurora Dazára került a sor. Kendőzetlen nyíltsággal vallott a számára legfontosabbról:

Te jövőbe
szakadt kedves, soha-el-nem-jött,
ha tudom, se tudom, mely dal szól a szivedhez.
Rád ismerni, hol a holnap zúg, meg se kísérlek
többé. Mindama nagy képek
bennem, messzi kitudott tájak,
városok és tornyok, hidak és váratlan út-
kanyarúlat
és ama istenségekkel hajdan telenőtt
országok erőse:
a jelentéseddel töltezik el
bennem, távolodó.
Jaj, a kertek te vagy,
melyeket oly
reménykedve néztem. Kitárult egy ablak
falun – és te úgyszólván töprengve
léptél felém. Utcákra találtam,
rajtuk épp tovatűntél,
s olykor a handlék boltjainak tükre
még szédült volt tőled s rettenve mutatta
túl hirtelen arcom. Ki tudja, talán azon-egy
csalogány dala járt át
tegnap, az estében, egyedül?

Belisario Avila megijedt. Nyilvánvaló volt, hogy itt nem lehet mellébeszélni, dönteni muszáj, utána meg dupla vagy semmi. Az első szavalat volt a legrövidebb, tehát rámutatott Florinda Fuentesre, amivel kiérdemelte a győztes jutalmát, ki Aurora Daza tűnődő megértését – a Páriszok a szerelmet szokták választani, az Alberichek sosem –, de Jeromita Liináres ádáz haragját is. Holott a fiút megzavarta, hogy Pierre Bonnard egyszer az utcán sétálgatva belebotlott egy tizenhat éves csitribe, átsegítette a forgalmas úttesten, megtudta, hogy gyöngyöket hímez temetési koszorúkra, azzal már egymásba is szerettek holtomiglan-holtodiglan; a bonfini Madonna a megmondhatója, önkéntelenül ezt a mutatványt akarta megismételni.

A közelben, mindössze félóra járásra volt egy nagy, széles folyó, nem a Szkamandrosz, sem a Rajna, mégis hasonló, tehát a zavara megalapozott volt. Az odavezető körút egy fegyháztól indult, melyet időközben leromboltak, mert kellett a hely két plázának, aztán egy irdatlan törmelékkupacnak – ez hívták a nemzet homokozójának –, meg egy parknak, amelyet tízévente újjáépítettek, lévén a fenntartása kisebb üzlet, mint újraálmodni a lerohadni hagyott készet. Ezzel együtt teljesen megmagyarázatlan maradt, miért tartott mindenki a túlpartról emerre, mintha tüntetés után vagy előtt lettek volna, rendetlen csoportokban. Belisario nem tudta, hogyan került a hídra, sem a szürke folyó nevét, mely fölött az építmény átívelt, ámbár lehet, hogy a víz vágott át alatta; a tájban még mindig volt valami közép-európai, de ez halvány és bizonytalan sejtelem maradt, ahogy a tömeg célja is.

Ahol a két végeláthatatlan áram, a folyóé meg a sokaságé keresztezte egymást, a híd közepén királyi koronákkal díszített lámpaoszlopok meredeztek, hatalmas kőzsámolyok, róluk le lehetett pillantani a részben kiszikkadt mederre, mely úgy takarta ki a folyam anatómiáját, mint elkábított betegét a műtőasztalon, és a látvány szégyentelenségében is volt valami ugyanolyan hátborzongató, mert a híd egy nagyobb szigetet érintve kötötte össze a két partot, s most, alacsony vízállásnál a rakpartról aláereszkedve száraz lábbal be lehetett sétálni a pillért körbeölelő vénuszdombra is; ez úgy emelkedett ki a némán futó habokból, mint egy

kopasz szeméremtest. Köves, sőt sziklás volt a talaja, a pillér körül hajdani cölöpsor elkorhadt csonkjai meredeztek, talán szádfal gyanánt hagyták ott az építők a jégtáblák ellen. Ahol középütt, a városcímer előtt lezuhanva régen az öngyilkosok szokták magukat fentről a vízbe vetni, most feltakarva tátongott a pillér testébe épült keresztirányú alagút, Tannhäuser menedéke; csak sejteni lehetett, hogy nem a forrósággal megszaporodott katasztrófaturisták űzték el, hanem már korábban elvándorolt más országba, de távolléte meg az aszály összefügg. Valakik azonnal kezdetleges padot ácsoltak a modern átokföldje közepére, innen szerelmesek bámulták kézenfogva a naplementét, a kőturzás alsó pereméről pedig további sziklákon még beljebb lehetett ugrálni a mogorva folyam húsába. Egy nevető diákcsoport is jött, jó hangosan rigmust skandáltak, amelyet azonban senki nem vett át.

Olyan volt az egész, mint egy megálmodás, néma és nyomasztó. Aznap egy az artistaképzőben dolgozó, szálfamagas egyetemi tanártól déltől kettőig különórákat vett logikából, noha a hasa korgott, és szívből megdicsérte az illető egy közérthető szösszenetét, megtisztelteltetésnek nevezve, amiért tudományos ismeretterjesztés örvén a nem szakmabeliekhez is alászállt. A lecke itt, a hídon ért véget, de már sötétben, miközben mindenki a bal partra özönlött, s akkor egyszerre hallotta, hogy amaz többé nem hozzá, hanem másvalakihez beszél; ahogy megfordult, megpillantotta a mandulavágású szemet, ajka felett a pötty anyajegyet, a fekete hajkoronát – napnál világosabb volt, hogy ismerik egymást a tanárral, és valami nagy baj van, mert Aurora majdnem sírt, úgy hadart, Belisario pedig érezte, hogy a halálos szerelem átjárja, mint egy gyilok: ezt az arcot kereste álmában és ébren, festményeken, a sokaságban, bárhova vetődött, most meg itt volt, azonnali fegyverletételt követelt, de nem fogadta el, hanem semmibe vette, még az ellenállását sem ismerte el, elkeseredésében annyira keresztülnézett rajta. Hogyan terelhetné magára a figyelmét, a megadás miféle gesztusával, amiből kiderül, hogy rajongása nem mond semmit a feltétlen odaadásról, melyet iránta érez? „Majd felhívlak, szorítok” – búcsúzott a tanár Aurorától, aki szemlátomást sietett, s most a korlát mellett elsurranva, leszegett fejjel előzte volna meg a fiút, ám ekkor az is rászólt a váratlan viszontlátás aggodalmával és örömével, reménykedve, hogy nyilvánvaló részvéte nyereménypontokat ér. – Mi a baj, mi történt? – Amabból meg szinte frecskelt a gyűlölet, úgy vágta neki oda: – Mi közöd hozzá!

Belisario valósággal megbénult, hogy Aurora Daza ilyen ingerlékenyen, ennyire feldúltan förmedt rá. Vájkálnia sem kellett, a válaszból annyira kitetszett, hogy a nő egyáltalán nem örül a találkozásnak, mintha a jövő tört volna utat a jelenbe, s egy napon mindez nemcsak valóra válhatna, hanem meg is teszi. Akárha minden, általa másokban keltett érzelem is az ő magántulajdona lett volna, Belisario pedig ellopta volna valamijét, holott amilyennek látta, az sosem volt az övé, a viszonzást nem kérő, felajánlott múzsaság. Amit tőle kapott, a nyersanyagot visszavette, vagy azzá fokozta le, és mintha ezt nem tűrte volna visszamenőleg sem, azért borult volna ki – mert egy anti-múzsa, aki csak ihlet, de a személyazonossága titok? Mintha a fiú nem is a létezését hozta volna nyilvánosságra, hanem hogy ez a rejtelem önmaga megfejtését keresve vereséget is szenvedhet. És ha az egykoriból a vágyba átmentett viszony maradéka most megint visszakerült egy másfélébe, akkor az indiszkréción dühöngött fúriaként: a szentély nem mindenkié, sőt mostantól Belisarióé sem; nem mert egy ideálnak, a soha el nem jöttnek él, hanem mivel alkatilag megkaphatatlan, a fiú pedig így, ennek szereti, tehát a nő céljaira eleve alkalmatlan, nem a nősténybe hisz, vagy mert nem hisz a nősténybe. Mindketten ki fognak tartani a maguk olvasata mellett, amely kiad két félből egy egészet, a teljes félreértést: az eszményt, mely a hús igazához képest hamis, meg az ösztönt, ami meg az eszmény csillogása mellett gyönge pakfon, vak és tehetetlen. És Belisario kitartásában a maga kívánsága mellett benne volt az Auroráénak az elutasítása is, nemcsak mert tudta, hogy ha azonosulna az asszonyéval, vége lenne egyetlen beteljesülés által, hanem elvből, amit viszont amaz élt meg pofonként, és tiltakozott hevesen ellene. Az ő világában csak neki lehetett igaza, erről egyetlen szót ejteni is pedig maga volt az árulás.

Hogy az embert megértsük, ahhoz föl kéne találni végre a képzelet matematikáját. Nélküle mindenki a maga világában él, számítja a napok múlását, és bármi elmondható, de a megegyezés alapja mindössze annyi, amennyi a képzeteikből átfed. Míg tehát a földrajzi különbségek mögül átdereng, mennyire végig egyetlen helyről, a hely által szerzett tapasztalatok összehasonlításáról van szó, az is a kétszer kettő része, hogy bármely korra vonatkozzanak a tapasztalataink, akár a régmúltra, akár a most zónáira, abból csak a közösen, egyazon helyen szerzett élmények köréről alakulhat ki kölcsönös megértés, sőt egyetértés, minden más bizonytalanná válik, a tér- és időbeli távolsággal arányosan, amelyre nem a pontos, hanem a pontatlan logika vonatkozik, a bizonytalanságok mértéke szerint.

A világ egyetlen nagy vízesés, a magasabbrendűektől az alacsonyabbakig tartó, egymásba átalakuló energiaformák zuhataga; belőlük munka nyerhető ki, az pedig struktúrákat hoz létre, a fizikaiaktól a vegyieken és élettaniakon át a társadalmi formákig, öntudatlan anyagtól addig a tudatig, melyben az egész folyamat önnön megértésére lel. Ami azonban energiát tárol, az el is használódik a tároló fenntartásának munkájában, nem bírja tovább. Felépülés és lebomlás közt ez a versenyfutás hozza létre az időt, melyben a tartalmat hol rabul ejti a forma, mert meg kell nyilvánítania, hol meg felszabadítja, hogy ismét láthatatlanná válva hajtsa tovább, vegyen részt a zuhatagban, adja vissza, amit kölcsön kapott. Ez az idő egy papírszalag éle, a szalag két fele a kül- meg a belvilág, és kívülről belülre jutunk, valahányszor megcsavarodik; ahány gondolat vagy tett, pont annyi csavar – nincs egyik a másik nélkül. Élet és álom, objektív és szubjektív modellje az ilyen Möbius-szalag: egyfelé tart, de be lehet húzódni egyik vagy a másik oldalára, és a teljes történetet onnan élni. És aki szokott magában beszélni, tudja csak, milyen az, mikor kikerül a külsőbe a belső, akár leírja, akár nem.

Ha Jeromita Liináres szerelme az anyagba a csillagok utáni vágyban csúcsosodott ki, Florinda viszont úgy félt a világűrtől, mint kutya a mennydörgéstől. Halálos rettegés dermesztette meg a szívét, ha az égitestek közötti távolságot említette akár egy újsághír, akár egy ismeretterjesztő film. Vannak, akiket kíváncsisággal tölt el egy fekete lyuk, a Hawking-sugárzás, vagy a mindenség partjait ostromló gravitációs hullámok látványa, ő azonban nem tartozott közéjük – kislánykora óta irtózott attól a bizonyosságnak látszó feltevéstől, hogy a semmi tenyerén lebegünk, egy díványon az ürességben, s miközben azt hisszük, ha megmoccanunk rajta, lepottyanunk és az idők végezetéig zuhanunk a mindenség fekete szakadékába, a dívány közben elképzelhetetlen sebességgel száguld a világegyetemben szabálytalanul eloszló tömeg távolbahatásától, csak épp nem vesszük észre, mert nincs körülöttünk olyasmi, amihez viszonyítva észrevennénk a századik hatványára emelt robogást. Egyszer sikerült csak ráérezznie a téridő förmedvényének a lényegére, hogy ahol az évmilliárdok távolságot jelentenek, ott az ifjúság fogalma elveszti az értelmét, az élet pedig szánalmasan jelentéktelenné zsugorodik, amit az ember az erotikával csak erős nagyító alá vesz, hogy a jelentőségét visszaadja, magának pedig fontosságot tulajdonítson. Ez a vereségre ítélt bolondozás olyan volt neki, mint pizzát rendelni a halálsoron, s ha alkonyatkor a tükör előtt hosszasan pepecselt szépségével, mielőtt pusztító körútjai egyikére indult, abban benne volt a vigasz lehetősége, hogy amíg kettesben van magával, nem történhet baj, mindig lesz hova visszahúzódnia.

Ezekben a napokban Belisario valahonnan csodás bútorokat szerzett, és berendezte végre első emeleti lakását, egy nagy hodályt, amely eddig jobbára üresen állt. Florinda Fuentes meztelenül is jól mutatott a reneszánsz tükrök közt, miközben hallgatta az ecset lassú szöszmötölését. Volt egy súlyos szemhéjú, kérdő szemöldökű „Mihez kezdesz velem?”, meg egy „Hát nem megmondtam?” arckifejezése, azokat váltogatta, míg karcsú ujjai közt elszívott egy hosszú cigarettát. Ha terhes volt neki a szépsége, az ebben a pillanatban bizonyosan nem látszott rajta – úgy nézett ki, mint egy újságkivágás, amely tetszés szerint lobbantja lángra a gyújtóst. Nemhiába volt született színjátszó, nem kellett a száját se elhúznia ahhoz, hogy bárki elhiggyen neki bármit. A különlegessége azonban abban állt, hogy percek alatt képes volt

éveket öregedni vagy fiatalodni, mintha a tér mellé az időt is sikerült volna a bőre alá gyűrni, s így, enyhén karikás szemmel nem szorult bizonyításra többet, hogy nem az ész a fontos, hanem a stílus, mert attól nem lehet megmondani, hány éves az ember. Szeplős homlokán, orrán és járomcsontján egy tűzijáték sziporkái ragadtak ott, leginkább azonban mégis olyan ékszerre hasonlított, amire jobb vigyázni, mert hamar lába kel, mi több, ezt ő is tudja magáról.

A színjátszó azonban még nem színésznő, ahogy a színpadiasság sem tehetség. A szerelmi ösztön mélyén hatalomvágy terpeszkedik, a kockázat súlyos élménye meg a hódítás dühe, amely szívesen álcázza magát olyan ártatlannak, mint aki kettőig se tud számolni, megrázkódtatás nélkül ingázik a kéj szomja meg az érintetlenség látszata között, és ugyanezt a tettetést fejlesztette kozmetikává. Lenni egyszerűen annyi, mint másnak lenni, gondolta Florinda, majd el is hessentette a gondolatot nyomban, mert nem rágódni akart, hanem az ösztön finom szövetén keresztül kitapintani, mi domborodik a túlfelén és izgatja végsőkig, fulladásig, megunhatatlanul és kielégíthetetlenül. Charlotte Rampling volt a kedvence, aki egyszer azt mondta: nem azért csinál filmeket, hogy az embereket szórakoztassa, hanem a legnehezebb részeket választja, mert át akarja hágni tulajdon korlátait. Az emberi természet elnyelni, büntetni, megalázni és megalázkodni szeret; mindez a szexben is fontos, tehát hogy a normálist megismerjük, a nem normális hullámait kell meglovagolni.

Az ilyen színészet az ösztön tanulmányozásának eszköze, noha nem válaszol arra, miért akar valaki más lenni, másnak a bőrébe bújni egy időre, s utána megint kimászni belőle. Mint akit egyedül az foglalkoztat, meg mer-e csinálni bármit, körkörösen és végeláthatatlanul, a következményekre fittyet hányva ez az egyetlen kérdés izgatta, amire meg kellett találnia a választ. Úgy érezte, ki kell derítenie, mi van a vágyak túlfelén, s miután teljes vonzerejét ennek a rejtélynek szenteli, az eredményt majd másoknak is el kell magyaráznia mosolyokkal és mozdulatokkal. A kérdés egyszerű volt: kibírja-e a kíváncsisága következményeit? Mit vált ki a férfiakból? Jelentéktelenségtől nem kellett tartania, mióta azonban szembesült azzal az állásponttal, hogy a tangót, mint egy szenvedélybetegséget, forrófejű finn bevándorlók hurcolták be Argentínába, elhatározta, hogy semmit nem vár Európától, így a szeme se rebbent aznap, mikor megtudta, hogy a jó magyar gulyás titka a lépesméz.

Pályaválasztásában nem gyötörték kételyek. Egy: a nő, akit nem lehet nem kívánni szüntelenül, ezerarcú, és mindhez van egy-egy ruhája, azokhoz meg táskája, de legfőképp sok cipője. Cipők! Kettő: hacsak nem talál magának egy életunt, noha jószívű milliomost, mint Jeromitának sikerült, aki kellően öreg és a lelkéért szeret belé, ám a vagyonát is kész rá hagyni, ezt a célt leghamarabb filmcsillagként érheti el, vagyis irány a filmművészet.

Miután úgy kezelte a meztelenséget, mint egy estélyit, egy testhezálló, mindazonáltal közönséges ruhát, amelyet ritkán vesz fel nyilvános helyre, ám egyes alkalmakra csakis ez való, mindössze azt kellett megszoknia, hogy a filmforgatás is ilyen alkalom, ötven-hatvan éhes és fáradt ember szaladgálása közepette, amiből se a képernyőn, se a vásznon nem látszik majd semmi. Más volt a helyzet a fotózással, ami kialakulhatott egyvalakivel, vagy ha asszisztense, világítója, sminkese is volt annak a valakinek, akkor egyre többen ugráltak a ruhaköltemény körül, így az hamar elveszítette szokatlansága varázsát, még érinthetetlenebbé vált. Vagyis teljesen jól számolt annak idején, mielőtt erre a pályára lépett és az arckifejezését kialakította volna: azok a súlyos szemhéjak, az a rezzenetlen nézés, a szája sarkában még csak gúnyosnak sem nevezhető parányi görbület a megvetésen innen állt, miközben egy világító-torony körbepásztázó fényének egyhangúságával egyre ugyanazt hajtogatta: „Nem kaphatsz meg.” Aki ilyen, érdekesebb. És ezt valahogy el is lehetett hinni neki, mert mikor már az ikszedik filmben szárnyalt, hintázott szabadon a melle, ő meg közben el se mosolyodott, vagy Ipszilon az éjszakai Louvre-ban fényképezte pucéran, mintha tényleg kettesben maradt volna a hol álló, hol fekvő márványszobrok mozdulatlan seregével, kezdett átjönni az ő üzenete is: csinálhattok velem bármit, képzelődés lesz csupán, mert nem az a fontos, amit hisztek, hanem aki a meztelenségem alatt vagyok, túl a látható határain, pont azért az elviselhetetlenségig

kívánatosan, mert megkaphatatlanul. Ezt az üzenetet aztán tovább fűszerezte a nyilvánvaló képtelensége, hisz törékeny volt és elegáns, ráadásul ha valaki csupasz felsőtesttel dől neki egy Sean Connery szőrös mellkasának, és a hátán érzi a másik megránduló tenyerét, szeme sarkából ott látja a feje fölött az önelégült vigyorát, miközben őt csak a szépsége meg a forgatás nyilvánossága védi meg az erőszak ellen, ráadásul kapja tőle esténként a telefonokat, a már nem is kétértelmű jópofaságokat, s hozzá még őszinte is magához, mert tudja, hogy eszeveszetten vonzó ez a medveszagú bájgúnár, akkor kezdett valami kirajzolódni a vonzó arányokon túlról. Ha azonban Belisario megkérdezte tőle, a kedvéért nem változhatna-e meg egy picikét legalább, a zöld szempár egy pillanat alatt acéllá keményedett:

– Butika, hát ez egyszerű. A nő azt tükrözi a férfinak, amit az látni kíván, hogy cserébe ő is megkapja, amit akar. Én elbűvölő vagyok, viszont bajjal járok.

– Micsoda önállótlanság! De hát mit kíván?

– Ez nem önállótlanság, hanem az erőfölény következménye. És mivel erőszakkal a nő se tudna mindent elvenni a férfitól, akkor már egyszerűbb a kedvére tenni, nem?

Belisario Avila azonban tovább hurcolta kamaszkora terheit, az utcán vágyakozva méregette a nőket, és ha megkérdezték, mit bámészkodik, azt felelte, Zsururu parancsára teszi. Az ihlete azonos természetű volt azzal, ahogyan megkívánta őket, az étvágy egy neme a megpillantástól a jóllakásig, majd tovább lebegnie tőlük elvontabb színekbe és formákba, míg le nem húzza az éhség megint; ezek a megunhatatlan léghajó- és kalandtúrák feltételezték egymást azzal a könnyű és gyúlékony éterrel, amelyben általuk merítkezett meg és töltekezett fel, hogy váltig útközben lehessen. Az impresszionizmusok fajtái felől indult el, mert leesett az álla, mikor rájött, hogy Monet tavirózsáiban nem a fény meg a szín a lényeg, hanem az átlátszó, a levegő megfestése, meg a perspektívaváltás, hogy mintha tó fenekéről, vízen át nézné a fent ringatózó virágokat. Ezért nyilván az epicentrumba, a látásmód keletkezésének színhelyére kellett utaznia, csakhogy melyik is legyen az? Hiszen különbözött egymástól a francia, az amerikai, az orosz meg a német impresszionizmus, mely utóbbiról joggal tartotta Florinda, hogy olyan, mint a Mindenható: kell léteznie, csak még nem látta soha senki. Ráadásul ott voltak azok, akik szerint az egész irányzat a riói kikötőből, a guanabarai öbölből indult, ahol Manet az 1850-es években malária miatt egy hétig nem hagyhatta el a hajójuk fedélzetét, a fények intenzitása, a házak, erdők meg hegyek színesen ringatózó tükörképe viszont olyannyira beleégett a retinájába, hogy húsz évre rá innen, az ő akkori benyomásairól kapta a nevét az egész mozgalom. Aztán erre a már így is teljes őrületre következett a tenger szerelme, amelyet még Bahiából hozott magával, és vele a nagyok, Winslow Homer meg Ajvazovszkij kényelmetlen látomásai, Turner párás szeme, a könnyed, illúzióknak felült Sorolla, vagy a nehézkes Bonnard, aki színekkel ellensúlyozta ecsetje súlyát, és akinél azután ki is kötött, mert ha a csendéletek meg a tengeri zsáner mesterévé akart válni, az ő szemüvegén át most mindkettőt fölfedezhette Florinda aktjaiban, a nyíló virágokat ugyanúgy, mint a bejárhatatlan, ködös messzeséget. Erre belefektette a fürdőkádba, míg csak ki nem hűlt a víz és a lány alaposan meg nem fázott, vagy mozgatta törülközés, öltözködés közben, miközben vázolta azzal, ami épp a keze ügyébe akadt, fényképezte, hogy utóbb a folyamatot, a varázslat lényegét pillanthassa majd meg. Miután tengervízzel töltötte csurig neki a kádat, elkapta például egy szép mozdulatát, ahogy kifésüli a hajából a sót – az ilyen pillanatok egyszerisége-géért volt oda, hogy vannak, észrevehetők, noha nem tartanak sokáig, mégis megörökíthetők, általuk pedig gazdagodik a lét tematikus palettája, a lepkehálóval elkapdosott percek gyűjteménye.

A kocka akkor fordult, mikor Flo betévedt egy Párizs-Nagybánya aukció előzetesére, beleszeretett Boromisza Péter egyik festményébe, vele meg azt közölte, inkább hozzámegy az új tulajdonoshoz, csak naponta láthassa a képet. Az a néptelen széles főutca, lila tetők és fatörzsek, pálmaszerűen zöld akác- meg eperfalombok a sárga ég előtt, domboldal tavasszal! Zöldek voltak az árnyékok is, kékbe hajló sárgák. Az aukcióra azután valamiért nem mentek

el, de nem is kellett, mert Belisariót már ennyi is földöntúli vágyakozással töltötte el, mármint a kilátás, hogy elveszítheti. Este a tévét nézték, Francia-Guyanából épp egy műholdat lőttek fel; ahogy a rakéta fölegyenesedett és lángsugarára támaszkodva behatolt az ismeretlenbe, Belisario önkéntelenül megfogta a vele együtt ámuldozó lány fenekét, erőt vett rajta a mimézis, ezzel pedig újfent elragadta őket a műélvezet heve.

Florinda szerette az életet, noha nem tudta volna megmondani, mit szeret annyira rajta; mégis fölsejlett, hogy ha a természet az emberben születik újjá, és ez nem a középkor alkonyán, hanem az impresszionizmussal esik meg, akkor az eredmény a Vadak festészete, az elrajzolt formák, kicserélt színek, a közös nevezőre hozott táj meg alakok évada. Erre Belisario vérszemet kapott, most már azt vette a fejébe, hogy nem is francia Vad lesz ő, hanem nagybányai; ott akarta folytatni, ahol azok összecsapták, mert miféle kincses tárnát hagytak kiaknázatlanul? Kezdte úgy gondolni, hogy magyarnak születni ugyan nem muszáj, ám mégiscsak érdemes, mert ehhez mint világlátáshoz éppen ennek a kultúrkincsnek pont evvel a mindennapi sorssal való ütköztetése a kulcs. Mikor a gazdagot veri a silány. Mert ha a kultúra a pöröly, a rendszer meg az üllő, akkor ő, a kés, közöttük alakul. És ahogyan a bizarr játszadozik velük, azt csak a józan ész távolából lehet felfogni, amazt viszont szintén nem vehetjük névértéken, legfeljebb az elképesztő ormairól, mert az ember Zwitterwesen, kettőslény, minél mélyebb, annál magasabb. Ha magát csak a másik távola által bírja ki. Férfi és nő egymást kiegészítve létezik, tehát a töredékességük meg a helyreállítás kényszere mélyebb imperatívusz kell legyen bármi, egy életen át keresgélt csodánál. Florinda pedig lelkesen helyeselt neki.

Belisario a hús régésze volt, ismert minden inat, porcot, izmot és porcikát, az elme tovagyűrűző rezdüléseit a bőr felszínén, a test rétegvonalaiban pedig a fogalmak domborzatát; amit az erek körberajzoltak, a lét alakzatát Aurora viszont éppenséggel egy talizmánokkal telizsúfolt kirakat mélyén találta meg. Ez a naftalinszagú bolt nem messze tőlük, a szomszéd utcában bújt meg. Odabent kitömött állatokra madárszárnyakat varrt valaki – voltak ott papagájtoll kényszerzubbonyába fércelt macskák, ágyba fektetett, párnával felpolcolt hátú hörcsögök, aranyhaltól a borjúig minden, amit valaha kedvencének nevezett a gazdája, vitrinről vitrinre, polcról polcra a halál nagy archívuma. S valahányszor megpillantotta a kirakat előtt bámészkodni, az üzlet tulajdonosa, egy alvajáró nő mély meghajlással tárta ki neki az üveges ajtót és tessékelte be, ő azonban mindannyiszor visszahőkölt, majd veszedelmesen mosolyogni kezdett, mert fenyegetést szimatolt.

Az asszony egyszerűen okoskodott. Ha Cayetano Delaurának annak idején munkaköri kötelessége volt eretnekeket is olvasni, egy bizonyos németet különösen, ráadásul éppen akkor, mikor találkozott Sierva Mariával, ez ugyanúgy összeköti velük, ahogy Casalduero márki családtörténete ágazott kétfelé a szerelem nyomában, megmutatva emitt két szűz, amott két öreg szívében ugyanazt a lángoló tüzet; rájuk gondolva belényilallt a honvágy, templomtornyokat látott, tengert, gyümölcsös hegyláncokat és karibi eget. Ha a teremtmény etikusabb Teremtőjénél, ebből csak két következtetés adódhat: vagy nem is teremtmény, és azért szenved a léttől, mert az evolúció velejéig erkölcstelen, vagy pedig az etika egyetlen életben legfeljebb töredékesen, nyomokban villanhat fel, életek sorozatára van szükség a kibontakozásához. Nyomelem, van, de nincs – túl kevés ahhoz, hogy legyen, nélküle mégse lehet meglenni, létezni, mert egyszerűen nem érdemes. Mindkét ok közös folyománya, hogy tartósan boldognak lenni ezek után lehetetlen, az pedig, hogy ebbe makacsul nem bírunk beletörődni, holmi konstrukciós hiba, bárki vagy bármi követte el. Viszont egyáltalán nem mindegy, ha az evolúció mint ok reménytelen, a teremtés viszont legalább a reménytől nem foszt meg, mert elhiteti, hogy a lét egyetemes illúziója mögött ott lappang valahol az értelme is, amit keresni muszáj.

„Talán igaz se volt, hogy éltem” – gondolta Aurora Daza. „Hiába volt csempész a dédapám, a nagyanyám meg fenegyerek, aki házasság elől a házasságba menekült, mintha

meg se történt volna az egész. Álom volt a gyerekek, álom a boldogság meg a keserűség, de legfőképp az idő. Az volt a legkevésbé igaz. És éppen ezért érthetetlen, hogy ilyen kedvetlen vagyok, nem hiszek többé semmiben, elvesztettem a céljaimat, nincs, amiért folytatni akarnám. Egyelőre csak reménykedhetek benne, hogy a múlt egy másik jövőben végződik, s akkor ez a kirándulás is értelmet nyer."

Nem tudta, Belisario vajon megszokásból csalná-e ágyba, vagy netalán azt nem akarja, hogy más fektesse le? És önmagát sem értette, miért foglalkozik az egésszel: azért, mert megkóstolná ezt a tortaszeletet, ezt az ében nyalánkságot, vagy mert a régi önmagát vágyja vissza a kalandban, aki még nem tett fel ilyen kérdéseket. Hozzá meg is rémült attól az egyáltalán nem erőltetett könnyedségtől, amellyel a fiú kívánta; volt benne valami utánozhatatlanul ártatlan, akár a gazella, a hiéna, vagy a termesz száz százalékig önmaga. Viszonzásul szeretett volna nem prűd lenni, de tudta, hogy úgyse sikerülne, hisz ő annyiak még, annyi mások is laknak benne, amivel épp az ártatlansága hibádzik – semmijét nem fogadja el természetesnek, legkevésbé a vágyait. Ezen lehet hümmögni, rosszallni is lehet, de ez ő. Soha nem fog kiszaladni a fal mellől a sötét szoba közepére.

Egy okot keresett, melyre minden következmény visszavezethető, s amelyet ha megváltoztat, semmi sem lesz többé úgy, mint régen, holmi az előidőkbe visszavetített *causa finalis*-t. A fiú közben az aranylevélről faggatta. Mitől izgalmas, miért olyan fontos az életében, hogy minden rendre ehhez a lezáratlan ügyhöz kanyarodik vissza? S akkor váratlanul összeállt a kép.

Épp a körmenetek jutottak eszébe a falujukban, elöl a könnyező Szűz Máriával; teljességgel alaptalan volt a feltevés, hogy a szobor koponyaüregébe sózott hagymát rejtettek volna a papok, azért nedvedzett a szeme. A menet előtt sihederek nyalogatták a citromot, hátha összefut a nyál a szép számmal összegyűlt trombitások szájában. Így hát elmagyarázta Belisariónak, hogy ha a tétel megáll, nem lehet olyan helyzetet elképzelni, amelyben az aranylevelet fel is olvassák, meg is értik; tehát kitűnőnek és magától értetődőnek kell minősíteni, hogy II. György csak a finom művű tárgyat, a kincset látván benne, magángyűjteményét gazdagította vele, ami viszont pusztításba torkollt. Mivel viszont nagyon is jól el lehet képzelni, hogy a helyzet teljesen másképpen alakulhatott volna például a Kelet-indiai Társaság egy tolmácsa jóvoltából, az ebből következő forgatókönyveknek pedig legalább a fele erkölcsösebben végződött volna a bekövetkezett változatnál, ebből az a nyugtalanító következtetés adódott, hogy az emberi képzelet igazságosabb világokat is képes alkotni, mint az isteni, vagyis Godofredo maximája nem az a szilárd gránit, aminek tekinteni szokás, hanem legfeljebb alkalmi homokpad. Sőt akármi történik, mindenre rá lehet sütni, hogy ez volt az ideális maga, ami nyilvánvaló képtelenség. Aurora tehát arrafelé kívánt elmozdulni ebből a patthelyzetből, hogy ha egy az emberit meghaladó képességű teremtő mégis nálunk silányabbat, vagy legalábbis vitathatóan tökéleteset alkotott, akkor az egésszel más célja kellett volt legyen, nem az, amit a bizonyítások utólag ráfogtak.

– Mi van, ha mi négyen egy nagyobb egység részei vagyunk, mely azonban nem ebből a világból való? És minden tettünknek meg kölcsönhatásunknak az a szint adna jelentést, ahol a dolgoknak más értelme van, mint idelenn? Ha ez lenne a találós kérdésünk is, meg a megfejtése is? – kérdezte ekkor Aurora. Odakint jégtakaróvá dermedt az ég, a fehérszürke, opálos háttéren elmosódott tintafoltok úsztak; ezüstcsöppek verték az ablakot, pedig csak egy rövid, frissítő zápor tört a tájra.

– Te pályát tévesztettél, inkvizítornak kellett volna menned – sóhajtotta elcsigázottan Jeromita Liináres. Nem értette már az első mondatot sem, de ha értette volna, se törődött volna vele. Az életben az üzlet a szép, nyerni, és lenyomni másokat. Igaz, hogy egyesek külvárosi módon végzik, a lincselő tömeg felvágja egy lódög hasát, belefürészti a beleibe a szeren-

csétlent, utána meg teherautóval vonszolják körbe a kerületen, ott marad a vér nyoma meg a bélsár a macskaköveken, az óceán azonban kéklik tovább.

– Ez a transzcendens tökéletesen összeegyeztethető az evolúcióval, amennyiben a része-egésze reláció a mindenség jelenségeiben egyre-másra visszaköszön – folytatta makacsul Aurora Daza. – A sejtek szempontjából bármely szerv meghaladja őket; hogy nem tudnak róla, mivé állnak össze, nem zárja ki semmilyen fölöttes nagyságrend létét. Ugyanúgy, a szervek testet alkotnak, de csak a test tudja, hogy sejtekből meg szervekből lett összerakva, azok nem fogják fel őt, és ezen se az nem változtatna, ha önészlelésük meg következtető mechanizmusaik lennének, se hogy a testnek mindez megvan. Vagyis az a fejlemény, hogy a testtel a tudat mint járulékos jelenség is felbukkan, nem akadálya, hogy a tudatok valami rajtuk túli és feletti részei is lehessenek. Ezt csak tudomásul venni lehet, vitatni addig nem, míg nincsen rá magyarázat, hogyan egyszerre egy és sok akárki: önmaga, a két szülője, a négy nagyszülője, nyolc dédje, tizenhat üke, és így tovább. Most akkor melyik? Miről beszélünk?

– No és mi van, ha ez próba? Nem találjátok furcsának, hogy... Nem tudtuk meg, mi a feladat; sem hogy van-e szerepe a módnak, amiként kiegészítjük egymást, arról már nem is beszélve, miféle bonyodalmak következnének egy ilyen kiegészítésből.

– Csupa zsákutca, sehol egy kerülőjárat, szifon a víziszony miatt szóba sem jöhet, visszamenni meg egyszerűen tilos.

– Két zsákutca közül melyik a jobb?

– A hosszabb? Több benne a kirakat.

– A több üzletből pedig többféle zene szól, mi?

– Sajnálom. Jobban kellene tűrnötök a mások képzeletét.

– Akár a nagy Gauss, mi is rég tudjuk már, hová tartunk, egyedül arról nincs kanalunk se, hogyan találunk oda.

Logikai hiba műve az egész, gondolta Aurora Daza. Meg kell találni, valahol rögtön az elején, a legeslegrégibb, legeslegmélyebb múltban. A nyomorúság oka a távollét, a távolléte a sérelem; megszűntetni engesztelés által, engesztelni a hiba kijavításával lehet. Ez olyan egyszerű, mint a rámpa. Túl az észlelhetőn, elgondolhatón, átérezhetőn, azt a Túlt magát kell megkeresni, amely nem távoli, hanem meghalad minden kifejezhetőt, azért az origó maga. Mert ha nem létezne, nem kellene foglalkozni vele, vágyakozni rá. És ha a mindenségnek középpontot tételezünk, annak érzeten, észleleten, fogalmakon túlinak kell lennie, nekünk pedig hasonlítanunk kell hozzá holmi határérték megközelítése által, különben nem sóvárognánk rá és hallanánk a hívását. A hiány állapotától az eltávozott megnevezéséig és tovább, a megszüntetéséig: hogy térjen vissza, aki vagy ami teljessé teszi a nem-teljeset, legyen ismét jólét, béke, harmónia, virágzás, éljen a szerelem, győzzön a jó, vesszen a rossz, s mindez ráadásul ne is fájjon.

– Nietzsche depressziós volt, ami jól jött a materialistáknak, különben nem ragadtak volna nála le – közölte helyette hangosan. – Kicsoda halott? Micsoda patetikus giccs!

– Még mindig az élet értelmét keresi? – Belisario nyíltan szánakozott. – A gyerek munka is meg öröm is, már persze amikor éppen nem fejfájás vagy gutaütés. Nem mintha a felnőttek ne lennének ugyanilyenek.

– De miért öltözik olyan feltűnően? – mordult fel Aurora, önkéntelenül elárulva, hogy nem Nietzschéről van itt szó.

– Kicsoda?

– Hát Flo.

– Hogy felkeltse egy bizonyos valaki figyelmét. Egyvalakiét.

– És ki lenne az?

– A következő – felelte Belisario a lehető legegyszerűbben. – Florinda erkölcsös alkat, egyszerre csak egyvalakivel kavar.

Florinda azonban egyáltalán nem érezte úgy, hogy a teste megmosolyogni való komolytalanság. A nyomortelepen, ahol felnőtt, mint a trágyadombon szárba szökött napraforgó, az ilyesmit véresen komolyan vették, ő pedig minden idegszálában őrizte még az éhség, a szomjúság, a kosz, a szegénység, az erőszak, meg a bárdolatlan, mindennapos kínlódás szörnyű emlékeit, mert ahhoz szokott, hogy minden a testről szóljon, pontosabban arról, ami nincs, ami ennek a kedves portékának annyira hiányzik. Mostanára nem is olyan volt már, amilyen az álmodozások korában szeretett volna lenni, s mindez kerek volt, akár a sajt, ám ott tátongott benne az a roppant kellemetlen érzés is, hogy mindent értenek, ugyanakkor az égvilágon semmit sem.

– Mucikáim, utazzunk el! Minek ülünk még mindig itt?

– Jó vicc. Itt és most is lehet másutt az ember, nem igaz?

Jeromita Lináres ekkor felszállt egy óceánjáróra, és visszahajózott Buenos Airesbe, hogy ismét nyílni lássa a bíborpiros kakastaréjfa csörgősipka-virágait. Az útra nem vitt magával semmi mást, csak a menyasszonyi ruháját, amelyet estélyi helyett viselt. Minden este táncolt, de nem kereste az ismeretséget senkivel. Florinda elkísérte, sőt ketten osztoztak egy kabinon a felső fedélzeten.

Most, hogy a két díva nem volt többé vetélytárs, egészen összemelegedtek. Túltették magukat rajta, hogy az egyik mást se akart, mint lenni valakié, a másiknak meg csak ez sikerült, ezenkívül azonban semmi egyéb. Minden délelőtt a medence mellett napoztak, ebéd után meghallgatták az olvasókörben aznapra ajánlott regény kivonatos ismertetését, utána aludtak rá egyet, mint az óvodások, este pedig elmentek táncolni. Jeromita büszke volt rá, hogy még mindig nem hízta ki azt a tüllcsodát, amelyben Gustavo Fletcher karjába omlott az oltár előtt, a barátnője pedig átkozottul csinosan festett egyik nap egy kis fekete ruhájában, a másikon az áttetsző tűzpirosban. Egzotikus volt, és ezt kedvelte magában, miközben a járomcsontjával üveget lehetett volna vágni.

Florinda Fuentes úgy szeretett találkozni a férfiakkal és elválni tőlük, ahogyan gőzösök tisztelegnek egymásnak az Atlanti-óceán közepén, messze a szárazföld oltalmától: „Vitorláid meg vannak tépve bár, nemes hajónak látszol”.[3] Hiába voltak azonban unokanővérek, ez a nemtörődöm könnyedség Jeromita Lináresnek nem működött, mert ő sokkal délebbre hajózott, távol a személyforgalmi útvonalaktól, ahol sziget is ritkán bukkan fel, nemhogy férfiak. Ráadásul a kubaiak minden éjjel pontban tizenegykor rázendítettek, a »Hinni taníts, Uram...« kezdetű zsoltárra, éppen úgy, mint a zenekar a Titanic fedélzetén, mikor a hajótest már kétségbeesetten fölegyenesedett, a zenészek pedig hangszerükbe kapaszkodva kalimpáltak végig a síkos fedélzeten, és a fekete mélység fogadta be utolsó muzsikájukat. Hogy azonban a hangulat kevésbé gyászos legyen, előbb angol keringőnek álcázták, majd salsával is beoltották a végeredményt, amelyen így mintha felhőoszlopként a pusztaság szabad lelke kóborolt volna át. Ebben nem volt semmi rendkívüli, mert amihez hozzányúltak, azt egy tehénkolomppal is képesek voltak a felismerhetetlenségig elváltoztatni – egyszer a Zeneakadémián Eva Perón szívet tépő vigaszát Argentína népéhez intézték el úgy, hogy a közönség lába ütemre rángott, miközben a négyet se találta. Jeromitát azonban a durvaságig felidegesítette, hogy az idegen, aki felkérte egyik este, epedve bámult rá, miközben háromszor is a lábára lépett.

– Miért voltál olyan undok hozzá? – kérdezte Florinda, mikor a férfi visszakísérte az asztalukhoz, majd megsemmisülten eltűnt a tömegben.

– Kihez? – kérdezett vissza Jeromita, aki máris kiseperte magából az iménti tánc élményét.

[3] Shakespeare: Coriolanus. (Petőfi Sándor fordítása)

– Ez Osvaldo Chacón volt, az első szerelmed – figyelmeztette Flo. – Egész este itt sündörgött körülötted, várta, hogy felkérhessen. – Jeromita Liináresnek azonban nem mondott semmit ez a név, mert az évek során kialudta magából a tulajdonosa emlékével együtt.

Kimentek a fedélzetre, nekidőltek a korlátnak. Csak tompán szüremlett ki hozzájuk a zeneszó, azt is elnyomta a meleg éjszakai szellő, ahogy a nagy hajó magabiztosan tört magának utat a habok közt.

– Szerinted igaza van Auorának, mikor ilyeneket kérdez?

– Az attól függ. Mi értelme? Csak a hülyék keresnek mindenben értelmet.

– Hát a játék. Olyat játszani, ami épít, nem rombol, másokkal, senkiben. Örülni a sikernek, azután folytatni rogyásig. Ez kettő. Meg továbbadni, hogy terjedjen szanaszét, mint az árhullám. Rombolja le az öröm gátjait. Én szeretnék gyereket.

– Minek? Mihez kezdenél vele?

– Öltöztetném.

– És ha fiú?

– Akkor is. Lányruhába.

– Nevetséges vagy.

– Jó a madaraknak – sóhajtotta Florinda. Rágyújtott, mélyet szippantott a hosszú cigarettából, majd még hosszabban fújta ki. – Tudtad, hogy egyes fajtáik csakis éjjel, mások kizárólag nappal vándorolnak? Persze vannak olyanok is, amelyeknek mindegy. Most, hogy Floridához közeledünk, éjfél után feltűnik egy nagykócsag a hajó melletti légáramban, és marad hajnalig. Már egy hete követ minket. Látod? Ott, a kéménytől balra!

Megkeresték tekintetükkel a kócsagot. Csakugyan ott lebegett a tat fölött a sötétben, mint egy fehér kísértet.

– Most hallom először – válaszolta Jeromita. – Arra emlékeztet, mikor annak idején Mexikóvárosból lebumliztam Santa Fébe. Senki nem mondta, merre mehetek vagy merre nem, és ha a néni nem lett volna, ki tudja, hol kötöttem volna ki? Mire odaértem, a katonai junta már uralmon volt, Galtieri tábornoknak könnyebb volt külső ellenségre fogni a belső bajokat, mint orvosolni őket. A hol hódító, hol meg bevándorló angolokból így lett mumus, ahonnan egyenes út vezetett Falklandig.

– A Habsburgok árnyékából a fényre kijutni soha nem volt könnyű, az 1816-os függetlenségi nyilatkozat után azonban az argentin köztársaság törvényhozása eleget kertészkedett, hogy palántájuk, a zsenge állam nagyra nőjön. Ennek kétszáz éve már.

– Tegyük fel, hogy van egy ország, mely a progresszívnek jóindulattal sem nevezhető Habsburg-birodalomban töltött utolsó ötven esztendejét állítja be haladásnak, száz évvel később pedig az első világháború befejezéséről megemlékezve már egyetlen szót sem pazarol a függetlensége centenáriumára. Akkor ott baj van, mert a történelemértelmezést kisajátította egy csoport. Az ilyesmi először az ítéletalkotás szabadságát rákosítja el, utána a tudomány egészét.

– Kire gondolsz?

– Á, csak eszembe jutott. És még valami: ahol nem lehet véleményem, mert a hivatalos változat mindent felülír, folyton a hatalomnak van igaza, ott az emberek elveszítik a törvénybe vetett bizalmukat. A hatalom persze mondhatja, hogy az általa gyártott jog attól még úr mindenen, csak onnantól fogva a törvény már nem véd, hanem elnyom. És a választók közül ki szavazott zsarnokságra?

– Az ilyesmi színvonal dolga. Mindig akad, aki a saját népét gyarmatosítsa.

Míg a Queen Mary 2 a habokat szelte, Aurora Daza biztos volt benne, hogy létezik egy hely, ahol több, jobb, tökéletesebb minden, tiszta, mint a tótükör, épp csak megtalálhatatlan; nem már, hanem még csonka, ezt pedig ugyanúgy nem lehet megérteni, mint hogy a szőlőtől ragacsos, fekete kezét a szüretelő is egy szétnyomott fürt levével moshatja le – bár mint mondják, a kínai kel levele is megteszi –, tehát azon tanakodott, visszainduljon-e

Hannoverbe. Ott az ő szellemi origója, ahol a hőse mindörökre vívja magányos harcát kettejükért, de mire van ott a megoldás? Honnan a késztetés, hogy egyedül ez tessék kiútnak? Ha egy kívülálló belelátott volna a fejébe, meglepődött volna a módon, ahogyan a pontokat összekötötte. Mi köze Alaungphayának a Kína-rajongó Godofredóhoz? Mindnyájan küszködnek egy távoli apa-figurával, ő mindjárt hárommal is, egy égivel meg két földivel: Isten, Hibácska József és Dárday Gyula a nevük. Alaungphaya a siker fokmérője volt, lehet-e koránál okosabb az ember, cseppben a tenger; Hannover a tárgyi bizonyíték manifesztációjának a színhelye, a sellő pedig kettejük között a híd. Jeromita jutott eszébe, az elektrocúg, meg hogy kislányként boldogabbak voltak – ha a tudásnak az a sorsa, és folyton legyőzi a képzelet, akkor belőle pont ez az erő hiányzott, hogy a tanulságot levonja.

Ugyanakkor miért kéne visszamennie? Mit nem hozott el magával annak idején, ami egyedül neki szólt, neki volt címezve, mint II. Györgynek az aranylevél? Bizonyos dolgok időközben kitudódtak – például hogy az angolok nagy üzletről maradtak le, hisz a fegyverkereskedelem már a tizennyolcadik században is szépecskén hozott a konyhára, ami Jeromita szempontjából maga volt a tragédia; vagy hogy a levél 1768-ban súlyosan megrongálódott, mert a rangrejtve a hannoveri könyvtárba látogató VII. Keresztély dán király kárt tett benne, mikor az elefántagyarból készült tokjába megpróbálta visszatuszkolni – két betépődés miatt a szöveg hiányos és értelmezhetetlen lett, bár alul baloldalt a mitikus Hamza-madár, kétfelől pedig a rubinsor a finom aranyhártyán sértetlen maradt. Mellesleg Alaungphaya ugyanaznap három másik levelet is diktált, de a Györgynek címzett volt a legfontosabb, sőt már Rangoonban lefordították angolra, épp csak azt nem láthatta előre senki, hogy a fordítást is félreértik. Mikor a király a ritka küldeményt hannoveri kincstárába küldette, egy másik Münchhausen, a koronatanács tagja tárgyleírására támaszkodott, aki szanszkritnak vélte az írást, a feladóját pedig indiainak. Alaungphaya viszont, miután évekig hiába várt válaszra, a sértésre azzal válaszolt, hogy bosszúból leromboltatta a Negrais-foki angol kereskedelmi bázist az Irrawaddy deltájában.

Belisario tisztes távolból leste ezt a vergődést, ám határozott mehetnékje volt.

– Miért ne utazna el? – kérdezte kedvesen.

– Nem tudom. Igazából félek.

– Annyi mindent hagyott ki értem és miattam, ez a legkevesebb – folytatta a fiú.

– Csakugyan? – kérdezte tamáskodva az asszony. Nem emlékezett ilyesmire. – Én akkor is nagyokhoz próbáltam méltó lenni, ha nem sikerült.

– Hát persze. Én is folyton félek, de egyszer úgyis el kell válnunk, így akár bátrak is lehetünk. Legalább most az egyszer. – Ez hatott; Aurora még aznap este csomagolni kezdett.

Hannoverbe Párizsból is Bécsen keresztül lehet eljutni legélvezetesebben, mert leghosszabban, hogy az utazás meg a várakozás öröme minél tovább tartson. Miután tehát délben érkeztek a császárvárosba, a holmijukat becsapták a megőrzőbe, gyorsan bekaptak valamit egy utcai bódéból, majd kiszaladtak a Belvedere-be, csak hogy lássák Max Klinger furcsa, hatalmas festményét Párisz ítéletéről, a faragott keret peremén megidézett medúzafő démoni vonásait, a magukat feltakaró istennők parancsoló tekintetét, meg a kezét ágyékára szorító sápadt pásztorfiút, az egész rejtélyt, hogy vajon tényleg felkínálkoztak-e neki, vagy kettéválasztotta őket a halandók és halhatatlanok között húzódó láthatatlan határvonal; az akt ilyesmit nem árul el, lévén egyszerre személyes és személytelen, tökéletes egyensúlyban a kettő közt, úgy, hogy csak egyvalaki számít, a világ pedig egyáltalán nem. Azután átrohantak a Kunsthistorisches Museumba, mert Belisario Lorenzo Lotto arcképét akarta látni egy brokátfüggöny előtt ülő ifjúról, Bassanókra meg Bronzinókra vadászott, végül azonban leragadt a lépcsőházban egy hófehér Niké alatt, mely mintha a homlokzat belső faláról, a hatalmas ablakok alól készült volna kiröppenni az impozáns lépcsősor fölé. Nem kellett messzire menniük, mert a régi főpályaudvarról, sürgő-forgó piros villamosok tőszomszédságából indult a hamburgi gyors, a vonatuk tovább, noha csak Kasselig vettek rá jegyet. Este

hatra járt, de még javában világos volt. Kint az aszfalton, fazonra nyírt puszpángbokrokkal a háttérben egy japán lány ácsorgott, valakire várt; fekete haja mint a lósörény.

Ám nemcsak Florindára és Jeromitára hatott üdítően, hogy felszabadultak végre Aurora Daza felügyelete alól, emez is megfiatalodott nélkülük. Ehhez hozzájárult a szép fekete fiú szeme, amely fokozatosan viasszá lágyította merev tartózkodását. Élvezte, hogy nőnek született, ereje teljében, akinek az is sikerül, amit sosem gyakorol, vagy másnak nem megy, csak neki, a kivételesnek; ezért alig találták meg, hova szól a helyjegyük, még alig ültek le, máris egy lepedőnyi napilapba temetkezett, amelyet a várócsarnokban vett az egyik standon valamelyik árustól, s időnként lopva felpislantott a lapból, mert kíváncsi volt, Belisario nézi-e.

Hát nézte. Hol éhesen, hol áhítattal, már a pályaudvartól, onnantól kezdve, hogy beültek a kupéba, le nem vette róla a tekintetét. Ahogy azonban elhagyták a peronokat, és a szerelvény kifelé csattogott a váltókon a gázgyárak meg a többszintes autópálya-kereszteződések között, az asszony kezdte észrevenni, mennyire nem bír az olvasásra figyelni; a betűk táncoltak a szeme előtt, teljesen összezavarodott a rászegezett figyelemtől, ezért egyszer csak kitört belőle a rakoncátlan nevetés, csak úgy villogott a fehér fogsora. Egy fiú meg egy lány is ült velük a kusettban – már az ablaknál gubbasztottak, mikor ők beléptek és elfoglalták a helyüket, felrakták a csomagjaikat az alumínium csomagtartóra, majd élénken flörtölni kezdtek egymással. Ez a fiatal pár most döbbenten nyugtázta a náluk jóval idősebb, össze nem illő kettős viháncolását, mintha azon törték volna a fejüket, mi jön ezután.

Annak viszont nem lettek tanúi. Kisvártatva Aurorának és Belisariónak szűk lett a kupé, kiléptek a folyosóra, nekidőltek a lehúzott ablaknak, arcukba vágott a szél; majd felhúzták az ablaktáblát, mámorosan beszélgetni kezdtek mindenféle semmiségről. Odakint a rendező kusza sínpárjait szegélyező barna, szomorú téglafalakon túl egy hosszú évek óta egyhelyben parkoló furgonon a koszba írva ez állt: „Kokaint itt”, és semmiféle zóna nem jelölte, hol kezdődik vagy meddig tart a képzelet. A cinizmus a szabályok végletekig vitt félreértelmezésének bizonyult; a középszer követelte magának hangosan az elismerést, Aurora Daza pedig rájött, mekkora alkímia a vágyat a reménytől megtisztítani, és hogy ha ezt akarja, visszhangokból kell tájékozódnia. Bolhanépség, magyarázta – a kínok kínját okozzák, de ha kicsit kimelegszik az idő, majd keres egy tavat, mint a róka, beúszik a szájában egy falevéllel, aztán mikor mind átugráltak rá, otthagyja őket a tó közepén. Pont ekkor azonban a vágány nagy ívben balra kanyarodott, a kocsi megdőlt, ő pedig egyensúlyát vesztve belehullott Belisario karjaiba, maga sem tudta, hogyan, de nem is érdekelte, ha már egyszer így megérkezett, nevető, gyönyörű bábu arra a széles, szénfekete mellkasra. Egy pillanatra egymás szemébe néztek; senki nem volt a folyosón, az utasok még a kupékban unatkoztak, így hát nyugodtan megcsókolhatták volna egymást, és ezt mind a ketten tudták. Hosszú másodpercek után azonban a vonat kezdett a talpára visszaereszkedni, a fiú kieresztette öleléséből, mint aki soha nem fogja elhinni, mi történt vele, ennyi boldogság különben is túl sok neki, az asszony pedig nem nevetett többet, hanem fejét lehajtva visszalépett az üvegfalú dobozba. Mikor később jött a kalauz és szétosztotta az ágyneműt, a fiatalokkal megegyezve lehajtották a fekhelyeket; nekik a felső kettő jutott, mire felmásztak, és Belisario a fal felé fordult, hogy Aurora nyugodtan átöltözhessen. Már fektükben, utána sokáig egymásba kulcsolódott a tekintetük, sőt a mutatóujjukat is összeérintették az őket elválasztó, ringatózó sötét fölött, miközben odakint lámpafények csokrai száguldottak el mellettük az éjszakában.

Másnap kipihenten ébredtek, s mivel a fiatal pár a bőröndjeivel időközben eltűnt, előbb fölhajtották a középső fekhelyeket, majd legelőször békésen megreggeliztek. Az asszony szendvicseket csomagolt az útra, fürge ujjakkal mandarint is pucolt kettejüknek, a héját pedig kidobta a csattanó födelű szemetesbe. Jókedvű volt, sőt pukkadozva közölte, hogy mindennek ellen tud állni a csábítást kivéve, s ez végre úgy hangzott, mint egy felhívás

keringőre, épp csak azt nem lehetett kivenni a szavából, komolyan gondolja-e, vagy csak játszik vele.

Würzburg után a vonatablakból olyasmi tárult eléjük, amit jobb híján szép ipari tájnak nevezhettek: erőművek, szántók, távvezetékek, autószállító kamionok, hatalmas raktártelepek – csupa rend, fegyelem meg tényállás. Belisario azonban nem volt oda a tényektől; ezek, mint mondta, a fantázia megbicsaklásai, inkább sajnálatot, mint tiszteletet érdemelnek, és kizárólag azokra vonatkoznak, akik már nagyobb disznóságot is elkövettek. A nagybátyja például Bahia mellett abban az öbölben, ahova a bálnák szerelmeskedni jártak, ácsolt magának a pálmák árnyékában egy kis házat a tengerbe – mit rönkházat, nem volt az, csak egy dobogó, négy cölöppel a sarkán, fölöttük az oszlopok, hogy megtartsák a szalmatetőt, s az mint a csepű, bőségesen és dúsan szőkéllett az ügyesen megépített emelvényről mindenfelé –, fala azonban nem volt a házikónak, átjárta a szél, éjjel kiválóan lehetett aludni benne a tenger hangicsálásaira, nappal pedig az árnyék körbejárta, miközben a bácsi falta egyik könyvet a másik után, mivel eredetileg két koffernyi színes mindenfélével érkezett; a szirének ott daloltak körülötte, vállukkal a cölöpöknek támaszkodva rezgették a hangjukat, mint egy operettben, szomorkásan a csábítás uborkaszezonjától, de a bácsi csak olvasott, a fülét se dugta be, úgy elmerült a képzelet óceánjában, ahonnan se halak, se a mély szörnyei nem űzhették vissza a felszínre. Így telt egyik nyár a másik után, télire azonban mindig hazatért a városba.

Mesélt, egyre ömlött belőle a szó, mint az eső függönye, mondta tovább a végeláthatatlan történeteit. – Egyszer egy vak király is járt arra, talán a kóborló lisszaboni. Föl-alá bolyongott a fövenyen, végül elnyelte a föld. A két lánya sétálgatott vele kézenfogva, egyikük aztán valami sziklaodúban föl is akasztotta magát. De a bácsi a saját szemével látta, mikor a tengeristen paripái ittak az öböl vizéből. – S hogy Aurora kérdő pillantást vetett rá, kissé neheztelve tette hozzá: – Miért, issza más ló a sós vizet?

Kasseltól lassabban haladtak, a célhoz apránként közelítve, mert Aurora nem bírta másként kifejezni, hogy nem akarja ugyan, de nem is akadályozza a változást. Az autópálya melletti falvakban, vagy a benzinkutak közelében mindig akadt szállás, hol magánházaknál, hol fogadókban. Egyik reggel a fiú talált egy válltöméses pulóvert a szekrénye felső polcán, nyilván az előző vendég felejtette ott; elégedetten legeltetve rajta a szemét, Aurorának az volt a véleménye, hogy ezért érdemes jó hotelekben lakni. De azért egyre feszültebb lett a hangulatuk.

Hildesheimben Belisario Avila komoly döntésre jutott. Beült egy borbélyhoz, ugyanis régi álma volt, hogy tüskére vágassa a göndör haját, mert olyan szeretett volna lenni, mint a vietnámi háború ellen Athénban randalírozó huligánok; hanem amit a fekete gyapjával a nullásgép művelt, az mindennek volt nevezhető, csak egy pilóta kefefrizurájának nem. A balsiker lelombozta, egy kukk nem sok, annyit se szólt alkonyatig; aznap amúgy is sokat buszoztak a láthatárig érő kénsárga repcetáblák között, a hátsó ülésen ültek egymás mellett a tájat bámulva, azután az asszony elaludt, előtte azonban gondosan megágyazott magának, pontosabban kísérője és útitársa vállára hajtotta a fejét. Este egy kisebb szállodában kötöttek ki, s már elköszöntek volna egymástól éjszakára, mikor Belisario megállt a nyitott ajtóban a folyosón, majd kibukott belőle a kérdés, ami nem hagyta nyugodni.

Valahányszor valami véget ér, több lesz önmagánál. Mind ezt a pontot keressük, az utazó biztonságával, aki ismeretlen tájakon vág át, és gyönyörűségét leli benne, hogy mindent följegyezzen. De hogy meg ne ölje a kimondhatatlan, előbb egy másik nyelvet még föl kell találnia, közelebb a foghatóhoz, mégis eltávolítva tőle: peckét nézegeti így a túlfeszített csapda. Átkelni, mint egy tájon, amelyben képletek a sziklák, a megértés feneketlen szakadékai pedig elméletek – más emberként kapaszkodik ki, aki a mélyükből előkerül. A beszéd megalkuvás ösztön és ész közt, valami köztes, ami életlenül öl, amire haragszunk, miközben beérjük vele, mondván: ha egyszer nincs jobb. De ha volna? Talán csak oda kell figyelni, mit és hogyan szabályoz túl a felettes, csendben mosolyogva kitérni előle, rábízva a

tisztázást inkább, mint a fegyelmet? Képzeletben egész nap álmai asszonyát kóstolgatta a szilvafák árnyékára borulva, az pedig úgy nyílt meg neki, mint vadvirág a poszméhnek, vagy a forró bazalt, ha belevágnak, nem csoda hát, ha mostanára pattanásig feszültek az idegei. Hiába tudta előre a választ, hallani akarta az igazat, szembesülni vele, hadd végezzen vele a kárhozat.

– És feküdne velem ebben az ágyban meztelenül? – kérdezte hitetlenül követelőzve, mintha egy megkezdett beszélgetést folytatna. Vádlóan a legalább ötszemélyes családi nyoszolyára mutatott, mely lábaival szilárdan a földbe gyökerezve foglalta el a szobája nagyobbik felét.

– Ha szeretnélek, miért ne? – csodálkozott Aurora. – Szép álmokat.

A fiú elhallgatott. Minden összeomlott benne, mivel megértette, hogy ami neki a bizalom jelképe, a kapitány néninek sokkal több annál.

Mire a kelő nappal Hannoverbe értek, teljesen eluralkodott rajtuk a rosszkedv. Bizonyos korábbi tervekre hivatkozva elsősorban is másutt szálltak meg: Aurora egy diákszállóban a Dorotheenstrasse egyik toronyházában, Belisario a város átellenes pontján, egy turistaszálláson, osztálykirándulásra kivezényelt középiskolások között – egyszerű földszintes, funkcionális panelbarakk volt, még búvóhelynek is idegen, emeletes ágyak a hálótermekben, mindenütt szürke, könnyen tisztítható linóleumburkolat, a folyosó legvégén fémkeretes ablakkal, nagy ebédlővel, közös zuhanyozókkal meg vécékkel, de legalább olcsó. Továbbá a fiú közölte, hogy esze ágában sincs naphosszat a Leibniz-házban kóválygogni, helyette inkább elmegy a rokonaihoz, valahova a Kirchröder Strassén túlra. Hogy a filiszterektől nyüzsgő városban rokonai lennének, ez mindjárt olyan hihetően hangzott, mintha a rádió azt mondta volna be, hogy az oroszok leszálltak a Napra, mind; Aurora azonban nem törődött vele, mert ő is elsősorban az érzéseit akarta rendbe rakni, ehhez pedig nem volt szüksége társaságra. Megegyeztek, hogy este nyolckor találkoznak egy kis vendéglőben nem messze az asszony szállásától, azzal ment ki-ki a dolgára.

Miután egyedül maradt, Aurora Daza beismerte, hogy nem tudja, mit tegyen. Azt mindenesetre rövid úton eldöntötte, hogy se az emlékházba, se a tartományi könyvtárba nem fog visszamenni. Miért is tenné? Semmi újat nem találna ott: az egyiket elözönlötték a látogatók, a másiknak a kertjében meg talán még mindig ugyanazok a kövér nyulak legelésznek. Ellenben ha kiderülne, hogy bármi megváltozott, azzal a múlton ejtene sebet. Helyette elindult bóklászni, meglátogatta a szomszédos barokk parkot, a földszintes kastély előtti pálmasort, vizitált a nagy szökőkutaknál, összeporozta fehér murvával a cipőjét, de a vége mégiscsak az lett, hogy a folyóparton kötött ki, gondosan kikerülve a kerékpárjukon ide-oda cikázó egyetemistákat. A szívével mázsálni lehetett volna, olyan nehéz volt.

„Talán ez a megfejtés? A szerelem az első bizalom állapota” – töprengett. Letépett egy fűszálat, és kukorékolni próbált vele. – „Kezdetben teljesen lelki. Újrateremthető a testi romjain, de végez vele az élet, az együttélésből következő kisebb-nagyobb árulások meg az unalom. Odavész az érdekek összecsiszolásában. Terem helyette más, ami a nyomába lép, például eredmények, a győzelmek mámora; de hiányzik, ezért házasságokat vet szét a vágyakozás, hogy újra átéljük, mint egy szivárványt, egy délibábot, amit már megpillantani is érdemes volt. Ámbár elég szokatlan, hogy az ember azért legyen boldogtalan, mert nem szerelmes.” Az aranygaluskában nincs arany; a papírzsebkendőben se sok a papír, ám a dolgok ettől még azok, amiknek látszanak, épp csak a nevükkel nem azonosak. Nem a látszat csal, hanem a név; nem a fogalom, hanem a címkéje. Talán a szerelem is ilyen. Meg se lepődne, ha egy nap arra ébredne, hogy a teste nem ő, vagy inkább ez a név nem kötődne többé semmiféle értelmezhető, kötelező módon ahhoz a rozsdásodó roncshoz, amelyet az évek úgy hagynak maguk mögött, mint egy megfeneklett uszályt.

Másrészt viszont igaz az is, hogy csak arról lehet mesélni, ami megtörtént, mindegy, hogyan. Tehát valamiféle áldozat az is, ha az ember hagyja megtörténni magát, elfogadja a

sorsát, hogy elmesélhesse utána, mert csak az elbeszélés által semmisítheti meg, más megbékélés vagy megtérés nem létezik. Lassan már maga sem tudta, Tierradentra százhatvankét, andezittufába vájt kriptájának melyikéből sikerült megszöknie. A szomszédban, a Magdalena fortyogva habzó, felső folyása mellett található kőszobrokat még a tizennyolcadik században is az ördög művének tartották, mert a felfedezőjük, bizonyos Juan de Santra Gertrudis barát el nem képzelhette, vasszerszámok nélkül hogyan lehetett ilyen sokat kifaragni belőlük, vasa pedig a bennszülötteknek sose volt; a vas, az Európa. Aurora egyszer el is magyarázta a többieknek: abban hinni sokkal könnyebb, hogy Isten megfeszíttette magát az emberért, mint a fordítottjában, így hát ami őt illeti, az Emberfiának drukkol. Miért? Mert az egyik teljhatalmú, a másik nem, ezért az utóbbi áldozata a nagyobb – ezzel váltja meg azt a magányosat, akit kilökött az életéből és halálhírét költötte, ha pedig ez nem fér össze az apostolokkal, akkor az az ő bajuk; nem múzeumban élünk. Így aztán Belisario csendben átkozódva szedte nála a pormacskákat, ő pedig hol kinevette, hol agyvérzést kapott tőle, de nem tehetett semmit: a fiú konokságán nem fogott se csákány, se véső, szép szóra nem hallgatott, az ellenkezőjét meg eleresztette a füle mellett. Azzal a véleményével viszont már akkor magára maradt, hogy az emberi ostobasággal szemben az ég is tehetetlen. Azt hitte, értelmes lényt teremtett, de csalódnia kellett, ezért a tragédiáért ráadásul még a legjobb elmék is őt hibáztatják, övé a felelősség. Holott mi történt? Egy kicsit odakapott a rántás, elsózta a rántottát, kifutott a tej. Az eredmény mi vagyunk ugyan, de nem a teremtés koronája, hanem a selejtje, ám az egészet nem kéne emiatt kidobni, lenézni, elpusztítani, csak mert nem a mi dicsőségünket hirdeti. Valami haszna nélkülünk is kéne, hogy legyen.

Aurora Daza leült a Leine egyik mellékága mellé, és a vizet hallgatta. Akár csatornának is lehetett volna nevezni, szemben kis szigettel, rajta magas platánok, fehér pavilon térzenéhez, a túloldalra átvezető hidacska is fehér; kikerülve a lubickoló Rajna-lányokat, időnként evezősök húztak el mellette, kék- meg zöldzománcos torkú gácsérok igyekeztek a sás közé néhány szürkésbarna tojó kíséretében. Nem messze tőle egy pontonra épült kioszk lebegett a folyócskán. Távoli hangok milliói visszhangoztak a vízcsobogásban, elmosódott moraj, nevetés; kedve támadt volna belefulladni, itt és most véget érni, csak hogy része lehessen ennek az örömnek, elkezdődjék végre valami más; ebben a pillanatban az élet az álom kizáródásának látszott, olyasminek, mint egy heresérv. Végignézett magán: fodros, földig érő ruhát viselt a peónia összes színárnyalatában, amilyet más nő véletlenül sem; amazok divatosak voltak, ő divatjamúlt, a lábnyomai kátyúkká változtak, és az egészben volt valami nehéz a kiválasztottság zamatából.

Elábrándozott. Van elméletünk illetlen és álruhás kívánságokról, s mellé egy árgus, álszemérmes cenzor bennünk, aki elrontja az álmodás mulatságát, elnyomott vágyainkat azzal a feltétellel engedve meg, ha nem tudjuk, hogy amit kívánunk, rég miénk, s így ne élvezhessük tudatosan a tiltott gyümölcsöt még álmunkban sem. Ezekben nemcsak a hétköznapi fantázia, érvelés és emlékezet nyilvánulhat meg, hanem mindezek kiugróan alkotó, zseniálisan találékony másik válfaja is, létrehozva olyan képzeteket és románcokat, melyek szerkezete és ötleteik sorrendje összemérhető az éber elme vagy az élet szülte történetekéivel. Elalvófélben a test elnyugvása mintha a lélek ébredésével járna; mindez perbe fogja az értelmet, ám felszabadítja az érvelést, s nappali fogalmaink nem érnek fel az álombéliek szeszélyes eredetiségével. Mintha varázslámpás vörhenyes fénye halványodna el a filmvásznon, csak hogy egy másik azonnal átvegye a helyét, úgy változunk át következő önmagunkká.

Ezen a napon az öreg Godofredo már amúgy is végét járta a mellőzöttség okozta csalódástól, mintha sejtette volna, hogy a következő ötven évet jeltelen sírban fogja tölteni. Ráadásul Lady Mary Wortley Montagut várta, aki férje mellől elcsatangolva bejelentkezett hozzá, hogy tiszteletét tegye; és Aurora hiába tudta, hogy ez a találkozás nem esett meg – a lady Nijmegent, Kölnt és Nürnberget útba ejtve ez idő szerint, 1716 augusztusában már Bécsnek tartott, útban Magyarország felé, ahol majd a temesvári püspök, Nádasdy vendége

lett Győrben, szánkóval vágott át egy puszta országon, mindig csak valamivel gyorsabban a farkasoknál, míg a Savoyai által letarolt Belgrádon túl nem ért, ott meg már várta a török vendégszeretet, a himlőoltás titka meg a női fürdőházak világa, hogy utóbbi, az odaliszkok alabástrom teste naplójegyzetein keresztül megfertőzze Ingres képzeletét. Ebben a másik valóságban nem az volt a kérdés, vajon egy kegyvesztett udvaronccal miért akarta volna a kapcsolatot, ráadásul ezt is a férje tudta nélkül, mondhatni intellektuális izgalomból, Newton mellett egy másik vasat is a tűzben tartva, hanem úgy volt rendjén, hogy ez a két ragyogó szellem ne kerülje el egymást.

Az ő jelenükben is múlt és jövő, kétféle egzotikum találkozott egyazon vonzás bűvöletében. A lady csavargó volt a javából, igazi angol, akinek lételeme az utazás, hogy holnap másutt lehessen, mint holnapután; társasági lélek, könnyen ismerkedő, nehezen felejtő, meg nem bocsátó, ezt azonban feledtette éles nyelve és ragyogó humora, útirajzai, levelezése, versei. Két kérője közül mindenesetre azt választotta, akivel megszökhetett. Utókora kikiáltotta orientalistának, az orvostudomány úttörőjének, felsőbb körök, így a walesi hercegi pár tudósítójának, sőt szívtiprónak is, mert Alexander Pope annyira belébolondult, hogy a legalkalmatlanabb pillanatban vallotta meg neki pusztító szenvedélyét, mire a lady, aki egyáltalán nem ezt várta, hiába próbált a legnagyobb igyekezettel zordnak és engesztelhetetlennek mutatkozni, harsányan fölnevetett; így szerezzünk magunknak halálos ellenségeket. Koránál fogva azonban egyelőre kíváncsibb volt, mint hiszékeny – ez a mérleg csak elvirágzása után fordult meg –, a tudományos botrányok pedig ugyanúgy vonzották, mint az udvariak, mert a pletyka az élő kultúra vére, a szóbeliség pedig magasztos elv, mely által a hír legrövidebben és legzamatosabban jut el a címzetthez. Ennélfogva nem hagyhatta ki, hogy ha már úgyis a szomszédban jár, be ne kukkantson az öreg oroszlánhoz, akit Newton és a nemzeti büszkeség hívei oly lelkesen pocskondiáztak, mondván, tőlük lopta az ötleteit; könnyedén suhogó tafota szoknyája, lefegyverzően magabiztos modora, valamint a fenevad mostanára ártalmatlan volta szavatolták biztonságát. De talán még ezeknél is meggyőzőbben védte a csillagszeme: orcáját friss himlőhelyek csúfították, ám mindenét odaadta volna, hogy szétoszthassa magát, ez volt a tekintetében, s cserébe nyilván nem kért mást, mint ugyanezt, bár ez csak feltételezés; erre viszont, mint tudjuk, élete végéig hiába várt.

– Ha a végzet úgy akarja, egy méregbe belehal, kettőtől föltámad az ember – tárta szét a karját lefegyverző őszinteséggel a báró, így viszonozván vendége udvarias bemutatkozását, valamint hogy a lady haladéktalanul a tárgyra tért, a teát sem várva meg. Hellyel kínálta a vendéget. – Néha két folyadékból szilárd test keletkezik, mint a bor meg a vizelet esszenciájából; vagy két hideg, sötét anyagból óriási tűz, ha egy sav meg egy aromás olaj keverékét veszem. Tábornoki hibából születhet hatalmas győzelem; és nem énekelnek húsvét előestéjén Ádám szerencsés bűnéről, mely a Megváltót adta nekünk? Nem tudjuk, miért ellentétekben ennyire gazdag világunk, de bízhatunk benne, hogy aki kitalálta, mindent bölcsen elrendezett, és a megálmodott történethez mindarra szükség van, amit tapasztalnunk engedtetik.

Aurora élvezettel figyelte a vitájukat. Lady Montagut nem az érdekelte, hogy a fluxion Newtonnak a deriváltat jelentette, egy helyhez kötött, de alkalmi értéket, amely ettől még valaminek a hordozója maradt, hanem hogy mi volna, ha nem így lenne? Ugyanis ezek az értékek, valamennyi fluxion egy-egy *fluent*-nek nevezett függvényhez tartozott, és a pontok, akárhány dimenziósak legyenek a függvényeik, azonos dimenziószám mellett folyton egy felülethez tartoztak, azaz görbületet fejeztek ki. Lehet a görbületnek egysége? Metrikus rendszerben, amilyen a geometria, minden létezőnek lehet, legfeljebb nincs, de ez csak annyit tesz, mint a még vagy a már a mosthoz képest.

Valamint mi van, ha logika helyett a matematika kényszerzubbonyát húzzuk a teremtésre? Akkor minden egyes világban ugyanaz a kalkulus lesz érvényes – tényleges vagy elképzelt derivált, egyik görbület ugyanannyit fog érni a fluxionnak, mint a másik. Ha tehát a

bel- vagy a külvilág eseményeit egy-egy hiperfelület koordinátáiként képzeli el, modellek olyan sokasága keletkezik, amilyen a fizikai valóságban nincsen. Ennek a sokaságnak egyik modellje pont olyan lesz, mint a mi világunk, a többi viszont részleteiben különbözni fog emettől. Csak ekkor lehet bizonyítani, mégpedig összehasonlítással, hogy az adott valóság valamilyen szempontból leköröz az összes többit, de ez a gondolatkísérlet sem orvosolja, hogy nem tudjuk, az egyes modellek milyen irányba fejlődnének, márpedig célokuk, a kívánatos végkifejletük felől lehet csak eldönteni, melyikük mérlege lesz végül a nyertes. Ez viszont művészi szempont: egyetlen szerzőt sem lehet a dráma lehetőségétől megfosztani, a rosszat a cselekményből kiradírozni – helyette az a kérdés, mivel járul hozzá a gonoszság a történet lezárásához? A regényhősök szempontjából ez persze nem vigasz, hiszen velük halottas háznál, földrengés után, sőt világégés közepette kéne megbeszélni, milyen üdvtörténeti szerepe lehet az őket sújtó csapásnak, amire az embernek se hite, se képessége, se hajlandósága. Ettől azonban a kísérlet elképzelése még hibátlan.

De ugyanide vezet egy másik érvelés is, nem gondolja Freiherr von Leibniz? Mert mi van, ha a fluxion a folyadékoknak a végtelenségig kicsinyíthető, infinitezimális térfogategysége? Végtére a pont is gömb, ha végtelenül kicsi is. Viszont ha felidézte, valaki mit mesélt neki arról a beszélgetésről, melyben a változó szövegösszefüggésben feltűnő szavak egy tartalmi idősor elemei lettek, akkor a fluxiont lehetett úgy is felfogni, mint ponttá zsugorodott jelenséget, azaz részecskét, a lejtő meredeksége helyett alkalmi tömegként, melyre a newtoni törvény ennek dacára, továbbra is érvényes, kölcsönhatásban a helyi meredekséggel. És ha a lejtő bármely pontja akármilyen értéket fölvehet, mert attól még a meredekség szabálya érvényes marad rá, akkor ezen a felületen bármilyen út elképzelhető, nemcsak az adott; a történelmi tények mellett a történelmi eshetőségekre is azonos kényszer vonatkozik. Vagyis „a létező világok legjobbika” minősítés értelmetlen, mert azt jelenti, bármely eseménysorról kijelenthető, hogy a legjobb, az etikátlanokról ugyanúgy, mint az erkölcsösekről. Következésképp Őmagányossága nem írhatott fel ilyen zagyva egyenletet, azt rajta számonkérni nem lehet; ahol nincs, ott ne keress, mert ha elvben bármilyen történelem lehetséges, értelmetlen azt állítani, hogy a bekövetkezett változata egyben felülmúlhatatlan is. Meg hát, hogy valami úgy történt, nem emígy, önmagában különben sem alkalmas a rangsorolásra, hisz egyetlen eseményt nem lehet osztályozni. Tehát a bűn politikája a politika bűne, nem másoké.

Ám ahogy a kizúduló hullámot a visszafutó víz után űr követi, szinte azonnal csalódás fogta el. Még 1799-ig várni kellett Novalisra, aki egy naplójegyzetében a mágikus realizmus fogalmát fölvetette, mielőtt a gondolat – hogy van valami, olyan, mint a sűrített levegő, csak a valóságot is megbírja – százötven évvel később szász földről átkerült a karibi humuszba, majd váratlanul virágba borult. Annyi idegtépő kaland után is ez az egész kétségbeejtően barbár maradt, nem a keresett latin fogadtatástörténet, híján minden tűzijátéknak, pukkadozásnak, hadonászásnak, fanfároknak és ágyúdörgésnek: az alapozástól a kupoláig minden szögletében barokk, vívmány, mégis felhajtás nélküli, sehol semmi élhető pompa, annál több mértan, szimmetria, ciráda és körülményesen agyafúrt érv. Ennyi nyakatekert tökéletesség közt sehol nem találta az életkedvet, melyet savába fojtott a földmérők villogó teodolitja, a háromszögelés által haladó megismerés. Igazából azt szerette volna, ha szatírára bukkan, a lényegig pengeként leható meglátások nem ezt a logikai csontvázat ássák ki, hanem egy trópusi válfaját, hogy megtanítsa, miként kell a pusztulással együtt élni, Santa Muerte kisasszony fűzőjét, mely kívánatossá teszi a halált, sóvár sajnálatot keltve iránta, amiért az élet kegyetlen kalodájába verve kell tengetnie mindennapi... Nem, ezt a képet lehetetlen volt befejezni. A tudósokat csak a működési elv érdekelte, annak is csak a láthatóra redukált képlete, őt ellenben az egész; nem az okságot cincálta, hanem megérteni próbálta, miként működik a teljes. Az enciklopédisták meg elődeik vitájából hiányzott ez az izgalmas gazdagság, mint egy szemléleti Bauhausból, annál több volt benne a funkcionális, s ha valamit, épp ezt nem hihette

el, hogy a teljes ilyen kopár legyen. Ezt csak csodálni lehetett, szeretni nem; ezért a küszködése, hogy idáig elvergődjön, áldozattal ért fel, de a rítusok véget érnek. Amit talált, kevésnek bizonyult, kevésnek lenni pedig maga a tragédia.

A hannoveri könyvtáros-diplomata végül veszített a tudományos intrikákkal fűszerezett politikai játszmában: a királynak fontosabb volt új birodalma, Anglia hangulata, mint hogy öreg hivatalnoka igazát erőltesse, tekintélyét pedig a Royal Society támadásai ellen megvédje. A plágium vádja is hatott – egyszerűbbnek bizonyult ráparancsolni a kegyvesztettre, maradjon veszteg a fenekén, dolgozzon inkább régi adósságán, a fejedelmi család történetén. Így néhány évszázadra lekerült a napirendről, hogy a *Teodicea* apológiáját nem holmi modern kiábrándultság ihlette, amiért valaki nincs sehol, hanem egy dramaturgiai szükséglet belátása, melynek nem parancsolunk, mindössze bízhatunk szerencsés végkifejletében, bármekkora árat fizessünk érte; ilyenformán pedig nem szerecsenmosdatást, hanem egy józan magyarázat kísérletét vállalta, sőt a függelék már-már popperi könnyedségű bizonyítás lett az érvei cáfolatának cáfolata által. Az ilyen álmok hangulatában mindig ott a bizonyosság, hogy értünk valamihez, amihez nem, érzékenyebbek, többek vagyunk magunknál; ez az érzés egyszerre csodás és sebezhető.

Ezalatt Belisario sem lopta a napot. Szerzett valahonnan egy biciklit, naphosszat a Leine meg az Ihme mentén karikázott, hogy bejárja a várost. Elcsavargott a főpályaudvarig, alkonyatkor megcsodálta a fényorgiát, mely a hatalmas épület homlokzatát lángvörösbe, a tetőzetét jácintkékbe borította; bejárta az alatta keresztülvágó aluljáró zegzugos világát, a táskaboltokat és kebabsütödéket, felderítette az olasz kávézókat, fagyizókat és áruházakat, estig meg nem állt. Mire másnap Aurora Daza hajlandónak mutatkozott sétálni vele, már kívülről ismerte a helyeket, amelyek az asszony tetszését megnyerhették; épp csak betértek egy áruházba, hogy az utolsó pillanatban öltönyt vegyenek neki, mert szombat délután volt, záróra előtt tizenhat perccel. Belisario ekkor mellesleg még egy rózsaszín átmeneti kabátot meg egy csinos, csupavirág nyári kartonruhát is leemelt a fogasról, mint kiderült, Florindának; Aurora majd megpukkadt az irigységtől, hogy nem neki, noha úgysem fogadta volna el, mert nem értette a fiú indokait.

Egyelőre azonban még most volt, nem másnap. Ami a gondoskodást illeti, az asszony tudta magáról, hogy két teára van hitelesítve, estefelé mégis furcsa érzés fogta el, mikor a szobájában üldögélve hiába várta, nem csörrent meg odakint a folyosón a pénzbedobós telefon. Belisario nem hívta fel, mert a város másik végén ugyanekkor épp lassan agonizált, nehogy megtegye azt, amit a józan észt meghaladva az önpusztítás diktált neki. Haragban voltak, csalódtak mind a ketten, és ez vérpezsdítően új volt, mert Aurora nem tudta volna megmagyarázni, kire vagy mire haragszik. Kezdte úgy érezni magát, mintha két folyó keresztezné egymás útját, megalkuvásra egyaránt képtelenül – a fiú nem engedett, büszkesége változatlanul őt akarta, ő azonban általa valami többet, így pedig mind a ketten hoppon maradtak. Hiába lett vele egyre undokabb, amaz tűrte rajongva, szótlanul, s emiatt Aurora szeretett volna gyöngédebb, sőt egyenesen gyöngéd lenni vele, mert sejtette, hogy amivel adósa, csak így tudhatja le, azután lesz ami lesz. De mi legyen? Mitévő legyen, ha Belisario megrészegül, csinál valamit, aminek a hullámverése a jövőre is kihat?

A fiúnak viszont, mielőtt elindult volna hozzá villamossal, eszébe jutott, hogy a Jugendherberge ajtaját bezárják éjszakára, vagy tízkor, vagy tizenegykor, tudja fene, portás pedig nincs, se recepció, azaz kulcsot se kaphat, hogy visszajusson a hálóterembe. Ezért felsétált a hosszú folyosón az ablakig, és jól szemügyre vette. A fémkeret tökéletesen szigetelt, de ez nem a kilincs állásától függött, mert ha a fogantyút elforgatta, az ablakkeret akkor is szorosan ült a tokjában. Tehát kivárta a megfelelő pillanatot, mikor a gyerekek szétszéledtek, hangos csoportokban elindultak esti sétájukra, hogy a környékbeli bozótoson túl valahol egy McDonaldsot találjanak, s akkor odasurrant, eltekerte a kilincset, hátha nem fog feltűnni senkinek; bátraké a szerencse, éjjel majd csak benyomja a szárnyat valahogy, ha

későn találna hazajönni, vagy marad az egész, ahogy van, ha ma is a tyúkokkal kell nyugovóra térnie. Mint a szél, repült a megállóba.

„Ez itt a hárfa, meztelen idegekkel" – akarta mondani Aurora Dazának, miközben a villamos ide-oda kanyargott a savanyúcukorka-színű házak között, máskor viszont megiramodott a lombkoronás allékban; mindez sokkal békésebb és aprólékosabb volt, mint földalattival a Herrenhäuser Marktig elbumliznia, ahonnan már csak pár perc séta volt a diákszálló. – „Bethsabé fürdik így Dávid tekintetében egy tetőteraszon, míg férje távol; Amnon fülemiléje Támár megnyíló éjén, Absolon kiáltozása a vadonban." Vagy hogy őt már réges-rég a múlt hajtja: ellenkező irányba tart, mint a jövőből érkezettek – valamiféle megreformált szimbolizmus izgatja, nem a vég, nem a kezdet, csak a közte, a most, a valóba szorult kínja a fékpofák közt; folyamában a lét, amitől nem látjuk az örvény mélyét, míg rohanunk lefelé. Ámde pont az ilyen lelkizés fölösleges, nem vezet sehová, nem igaz? Nincs rá semmi szükség, megpróbálhatna érdekes lenni inkább.

S úgy is lett – Aurora a három toronyház közül a kék jelűben lakott, már a kapuban várta. Kerülték, hogy szóba hozzák, napközben ki mivel töltötte az időt, semmiségekről fecsegtek, míg a parkolón át lesétáltak a kioszk melletti étterembe, amelyet Aurora Daza látott reggel a partról. A víz felől a szabadban piros-fehér ernyők borultak a fehér székek és asztalok fölé, bent meleg lámpafény permetezett a lambériás mennyezetről. Kicsi hodály volt, de barátságos, és főleg üres.

Az asszony választékosan, noha nagyon egyszerűen öltözött: szoknyában jött lapossarkú cipővel, fekete ujjatlan blúzban, fekete melltartót vett alá, aminek időnként kibukott a pántja, hozzá pedig sárga kardigánt viselt, mert augusztus végén már hűvös volt az este. A nyakában nem hordott semmit, csak a kulcscsontja gödröcskéit, a fülébe ellenben két kis aranyláncot biggyesztett, s ezek most föl-alá fityegtek minden fejmozdulatára, együtt lebbenve a hollófekete hajával. Belisario nyugtalanul ismerte fel, hogy elveszett lelkinyugalmáért néhány apró szeplő a felelős, amelyek ilyen közelről jól látszottak Aurora Daza orra tövén, akárcsak ajka fölött baloldalt az a mákszemnyi anyajegy. Az egész valahonnan roppant ismerős volt.

Nem a teraszra ültek ki, mert odakint hidegnek találták a levegőt; helyette a terem közepén telepedtek le egy négyszemélyes asztalhoz. Más vendég nem is volt kívülük, pont ahogy szerették volna; többnyire még a pincér sem, mert a konyhaajtó fölé akasztott tévén futballmeccset nézett, hol a szakács társaságában, hol nélküle. Az elején odacammogott hozzájuk, fölvette a rendelést – görög étlapról választottak, azért volt körülöttük minden kék-fehér, kagylók és kötelek, mentőövek, viharlámpások, pláne a világítótornyok –, majd kihozta a narancslevüket, utána meg Aurorának sült kecskesajtot zöldségekkel, Belisariónak viszont halat sült krumplival és tartárral.

Most végre volt idejük, hogy magukról meséljenek, ámbár Aurora Daza ügyesen kerülte a saját múltját. Inkább a fiút beszéltette, akit nem is kellett nógatni, megoldódott a nyelve. Kívülről fújta Paula Beckert meg Otto Modersohnt, valami azt súgta azonban neki, hogy másra terelje a szót, lévén a megnyugváshoz mindez kevés. Bonnardról se szónokolt, se a festészetről egyáltalán, nehogy bennfentesnek tessék, mert álma közelében nevetségesnek érezte az ambícióit, untatni meg nem akarta. Helyette olyasmikkel hozakodott elő, ami érdekelhette az asszonyt: ilyenek a gyerekkor, a tájak, az emberek, a világ eltagadott öröksége, s hogy mennyire eltörpült mindezek mellett, mikor végre magára látott. Mindez szórakoztatta Aurorát, mert Belisariónak jól álltak a vallomások, neki pedig a gyóntató szerepe a kettejük egyházában. Abban is megegyeztek, hogy minden táj egy-egy vers előtti perc: a tehéncsorda békésen legel, sápadoznak a döbbent héricsek, és még csak most jön majd Apollinaire.

Következőnek Belisario Avila bevallotta, hogy kiskorától láthatatlan jelet visel az arcán, itt ni, szerelem és halál jegyét, mintegy kijelölve őt arra, hogy becsapja és bajba

sodorja a nőket, akikre születése óta indok nélkül és anyátlanul vágyakozott. Ebben az áhítatban azonban jóval kevesebb volt a testi, mint felnőtteknél szokás, mert az ártatlanság óleuma semlegesítette, s minden próbálkozás után ismét túlsúlyba került, vagyis kudarcot kudarcra halmozott; így nem maradt más választása, mint a kiábrándulásért őket vádolva a következőben reménykednie, ám azon senki nem segíthetett, hogy ketten ellenkező irányba haladva forogjanak egymás körül, s az őrült vonzásról közötte meg a kiválasztott között a dinamó elve, vasmag és köpeny súrlódása, minden emberi elektromágnesesség szülőanyja tehetett. Ő csak annyit szűrt le ebből, hogy minél jobban kíván valakit, annál tanácsosabb távol maradnia tőle, másképp nem védheti meg magától, s ez csábítóan félénkké tette. Vonzerejétől csak a kicsik meg a serdületlenek menekültek meg, pörgős szoknya nem, se kopogós cipő; s míg Jeromita alig várta, hogy tönkretegyék, Florindáról pedig lepergett a varázsa, mert a lányé volt az erősebb, egyedül Aurora számára nem is létezett az egész ügy. Pont úgy viselkedett, mint az egyszeri taxisofőr, akinek a problémát a szabályok okozták, nem a forgalom.

Az asszony kipirulva, talányosan mosolygott ajka fölött a táncoló pontocskával, édességet viszont nem kért, se kávét a vacsora után; most már minden kíváncsiságát a fiúnak tartogatta. Hát akár hiszi, akár nem, a bajok akkor kezdődtek, folytatta Belisario, mikor Zsururut is megölte véletlenül. Századik születésnapjára a varázslót már egészen benőtték az anyajegyek, úgy nézett ki alattuk, mint egy korhadó tuskó, s mivel a bőrén keresztül nem kapott levegőt, naphosszat fulladozott odafönt a hetediken a sötét odújában.

– Egy ötlet villant át rajtam. Elhatároztam, hogy próbát teszek. Odaálltam az ágya mellé, tudtam, hogy mióta nem eszik répát, megint vak, úgysem ismer föl. „Ireneus lyoni püspök vagyok a Krisztus utáni negyedik századból" – mondtam neki mély hangon, mert a jeltelenségnek csak egy módja van, és a legnagyobb a legjeltelenebb. – „Feleségem és gyermekeim voltak, de nem ezért jutottam kárhozatra, hanem mert mikor a kisebbik meghalt, nem sirattam el. A feleségem a bátyámat szerette, és az a fiú az övé volt. Nem tudom, hol voltam és hová megyek, csak hogy mielőtt ide kellett jönnöm, a suttogás azt kérte, vegyem el a kételyeit." „– A suttogás?" – kérdezte. „– Illés a pusztában, tudja. Királyok első könyve, tizenkilencedik rész, azt hiszem a kilencediktől a tizenharmadik versig: »Nem volt a szélben, sem a földrengésben, hanem volt suttogásban.«" Erre az a meleg dióbarna szeme megtelt könnyekkel. Talán el is zokogta volna magát, ha egyetlen mondattal többet mondok. „– Köszönöm, hogy eljött, testvérem" – motyogta végül, mikor ismét beszélni tudott. A tüdeje sipított. Még azon a héten meghalt, nagycsütörtök éjjelén. És bárcsak tudnám, miért nem bírom ezt a történetet elfelejteni.

– Szomorú – ismerte el Aurora Daza. – Azóta nem is találkoztatok? Mit mondott utoljára, emlékszel rá?

– Le akartam menni a térre, mert láttam, hogy verekedés van. Nem engedett. Mondtam, hogy akkor is lemegyek. Azt mondta, legalább kést vigyek.

– Vittél?

– Jó tanácsot adott.

Aurora érezte, hogy ezt a témát hiába feszegetné, Belisarióból nem fog többet kihúzni. Helyette inkább mást kérdezett:

– És hogy kerültél át ide?

A fiú röviden felsorolta, mi minden elől kellett menekülnie, az asszony pedig egy szavát se hitte, de beleborzongott. A két gyilkosság, Zsururu meg Hófehérke elpusztítása távoli maradt, a gyerekes csínyből felgyújtott múzeum azonban felizgatta. A bőre alatt futkosott a hideg.

– Tizennégy éves koromig a tökélybe voltam szerelmes. A bahiai lányok gyönyörűek, egytől egyig a jelképei voltak – mesélt tovább Belisario Avila. – Nem beléjük bolondultam, hanem amit képviseltek. Ezt előbb jól tűrték, később azonban nagyon felháborodtak rajta,

mondván, ők is csak emberek. Azoktól vártam a megváltásomat, akik csak ígérték, de alkalmatlanok voltak rá, érti? A múltkor is az egyik ilyen ravaszdi arcú megszólít: én vagyok az ő kis vidrácskája, aki olyan helyes dolgokat pingál, közben folyton a királynőjét várja, az meg nem jön el soha... És mindez miért? Mert a körfűrész tárcsáján is előre mutatnak a fogak, csak arra bír harapni? Tényleg nincs más hátra, mint előre? Inkább ne lássam a tengert. – Belekortyolt a sörébe, épp csak a száját húzta el.

– Nem, ez nem így van – ingatta a fejét Aurora Daza. – A világnak csak az egyik fele olyan, hogy akkor is működik, ha nem hisznek benne. Ez a fizikai okság, a fájdalom meg a múlandóság világa. A másik fele szintén pörög, de csak annak, aki akarja, akarni meri, vagy nem meri nem akarni. Kezdetben és végül csak a kimondhatatlan van, közbül azonban ott húzódik az a jobb híján abszurdnak nevezhető övezet, melyben a dolgok minél hihetetlenebbek, annál inkább a hit próbakövei; egyszersmind azonban a rációéi is, épp csak a kétféle értelmezés előjele ellentétes, miközben bizonyításuk nyersanyaga azonos. Az egyiknek minél kevésbé hétköznapi valami, annál igazabb. A másiknak ugyanazért annál hamisabb. Az ember ebben az útvesztőben keresi a helyét. A „hiszem, mert hihetetlen", meg a „nem hiszem, mert hihetetlen" mellett azonban ott egy harmadik ösvény, a „hiszem, mert tapasztalom" állapota is. Persze az alázat ehhez kevés, a dolog ugyanis úgy áll, hogy az élményt kiérdemelni nem lehet, mégis megtörténik, talán mert törekedni viszont lehet rá. És a törekvés végső soron akarat, ugyanabból a fajtából, ami a szerelem hátterében követeli a jussát.

– Várjon, még nincs vége – nevetett Belisario. – Mit gondol, mit csináltam? Elmentem egy jósnőhöz. Belépek az ajtaján, nekitámaszkodom a kék ajtófélfának. Erre rám néz, és azt mondja: „De hisz maga már mindent tud!" Gondolkoztam egy darabig, azután ráhagytam – csakugyan mindent tudtam, noha összefoglalni képtelen voltam. És hát igen, igazat mondott az a trampli, a királynőmet várom, aki nem jön el soha, és pontosan ezt kell képviselnem. Ami nincs. Ezért fáj annyira: mert a seben az ujjam.

Az asszony nem kérdezte meg, mi történt Belisarióval tizennégy éves korában, mert úgyis tudta rá a választ. Hogyne tudta volna – neki is két hívás közül kellett választania, mégis, amikor kitépte a szívéből Godofredót, nem volt kérdés, sikerül-e elvéreznie.

– Simítsd meg az arcom – kérte helyette, magának is váratlanul. Csak úgy kiszaladt a száján. Belisario nem akart hinni a fülének, de jól hallotta. Átnyúlt az asztalon a kockás abrosz fölött, remegő ujjal megérintette a lehunyt szemű Aurora Daza fehér bőrét. Mintha villamos áram rázta volna meg; amaz ellenben úgy érezte, eleven szén ért hozzá.

Innen aztán nehéz volt visszatérni a valóságba, mert egyiküknek sem volt kedve hozzá. Annyira muszáj lett volna azonnal kettesben maradniuk, hogy még az üres étterem is a legteljesebb nyilvánossággal, botrányos rivaldafénnyel ért fel; legszívesebben hazarohantak volna, úgy pengtek az idegeik a feszültségtől. Beszélni ilyenkor nem lehet, mert nincs miről, hallgatni meg életveszélyes; ráadásul hiába akartak gyorsan fizetni, a pincér eltűnt, Belisario pedig nem tudta, hogyan ne keltsen feltűnést, ha érte megy és a fülénél fogva hozza vissza; különben is, Aurora Daza mit szólna a jelenethez. Kínosan teltek a percek ezzel a csapdába esett szégyenkezéssel, mint akiknek minden perc drága, mégis röstellniük kell, hogy szabadulnának – a fiú most már az egész helyzetet kívánta a pokolba, annyira félt attól is, hogy menjenek, meg attól is, hogy maradjanak. Akár egy csapzott kormorán, fesztelenségében leforrázva teljesen lemerevedett, mint aki legkevésbé a siker érdekében engedheti meg magának, hogy hazudjon, tudván ugyanakkor, hogy az őszinteség bármelyik pillanatban a fejébe kerülhet. Ez volt az egyetlen teljesen hihető része ennek az estének, minden egyéb meg, főleg az, hogy mégis történik velük, maga a hihetetlen.

Odakint már hűvös volt az este, fölöttük tisztán ragyogott az augusztusi égbolt kereken egymilliárd csillaga. Most kellett volna átkarolnia a reszkető Aurora Dazát, magához húznia, míg az összevonja mellén a ökörfarkkóró színű kardigánt, de elfutotta a rettegés, hogy egyetlen tiltakozó szó vagy mozdulat véget vethet a varázsnak, ezért mint a játékos, aki nem

vállalja a rohamosan növekvő tétet, beérte a kevesebbel, halálos görcsökben fetrengve, amiért gyáva, miközben udvariasan ballagott az asszony mellett a dombnak fölkanyarodó járdán a magasból rájuk permetező ívfény közepette. Mindketten hallgattak, a három toronyház, a piros, a kék meg a sárga pedig minden lépéssel közelebb imbolygott hozzájuk, növekvő pánikkal tetézve az elválás rohanvást rájuk törő pillanatát. Mit tegyen, hogy ne érjen itt és most minden véget? Belisario agyában megálltak a fogaskerekek, képtelenül egy helyben zakatolt minden gondolata, míg rá nem jött, hogy nem is azok verdesnek, hanem csak a szíve, de úgy, hogy majd kiugrik a bordái közül. Valahonnan kései virágillat moccant, szinte anyagtalanul testesítve meg a teljes bizonytalanságot. Itt már a lámpák is alacsonyabbak voltak, lesütött szemükbe tűztek, mint egy vallatáskor, a helyzet pedig méterenként vált kilátástalanabbá – alighanem ezt érezhette az a sün is, amely a parkolóban csak úgy iszkolt apró lábain az útjukból. Ám igaz és valódi még mindig egybe esett, mert mikor a bejárathoz értek, és föléjük magasodott a toronyház paneltömbje, Aurora megállt a kapuban, bebillentyűzte a kódját, kinyitotta az üvegajtót, de nem azt a megalázó sületlenséget mondta neki, hogy köszönöm ezt a feledhetetlen estét, legyünk barátok, semmi ilyen bántó zöldséget, sőt igazából búcsúzkodni sem kezdett, hanem teljesen tárgyilagos hangon feltette a mindkettejük sorsát eldöntő kérdést:

– Éjfél elmúlt, már nem eresztenek be a turistaszállóba. Nem akarsz itt aludni?

Belisario méltóságán alulinak érezte, hogy ilyen olcsó ürügyet válasszon. Aurora Daza különben sem azt kérdezte, akar-e maradni, hanem hogy nincs-e kedve hozzá, ami nem ugyanaz, mert mintha ott rezgett volna benne, amit ő maga ugyan nem vállal, figyelmességből mégis felkínál. Az ilyesmivel nem szabad visszaélni, ezért szégyenlősen elmosolyodott.

– Nem kell beereszteniük. Megbuheráltam az ablakot, bemászom rajta, azzal kész. – Ez pont olyan kisfiúsan hangzott, ahogyan érezte magát, még ha tudta is, hogy ezzel az öngóllal elvesztette a meccset, a szíve azonban mégsem vérzett, hanem fájdalmában is ujjongott, mert egyetlenéért hozott áldozatot, az önmegtartóztatás pedig felért a legrafináltabb gyönyörrel. Menekülésvágytól rángó lába ugyanakkor nem firtatta, vajon az asszony is így érez-e; ez már csak a néptelen villamoson jutott eszébe, ahogy a város pereme felé araszolva minden megállóval egyre üresebbé vált körülötte a villanyfényes éjszaka. Nem kellett hozzá nagy képzelőerő, hogy belássa, mekkora lehetőséget szalasztott el, s ettől gyász ereszkedett a szemére, egyszersmind megtisztulás, mint akinek sikerült elérnie a mélypontot, s ennél az érzelmi Mariana-ároknál már nincsen se lejjebb, se feljebb: meg kell tanulnia az örök sötétben élni. Továbbá azt sem bírta eldönteni, gyilkos-e vagy áldozat, mintha ez lett volna a kérdés; nem, a legkevésbé sem. És tényleg minden ennyiben is maradt volna, ha az ablakot nyitva találja, csakhogy azt időközben bezárta valaki.

Túl egyszerű lenne a lelkiállapotát leírni azzal, hogy a néptelen külvárosi parkban, a Jugendherberge földszinti folyosójának ablaka alatt ácsorogva, a vaksötétben a fémkeretet tapogatva nem talált szavakat. Nem is felelne meg az igazságnak. Nyomkodta az ablaktáblát, de az nem engedett, mire először félelem, utána kétségbeesés tört rá. Most mit tegyen? Ha túl hangosan matat, még felver valakit, azután megnézheti magát; ráadásul teljesen és tökéletesen hülyét csinált magából egy életre, mikor megfutamodott. Ebből már nem lehetett jól kijönni, mert ha marad, várhat itt reggel hatig, csakhogy egy óra alig múlt még, és a csüggedéssel tetézve ez lesz az év leghidegebb éjjele. Hát reggel mit mondjon a szobatársainak, ha beállít, és bezuhan az ágyába, vagy egyenesen a forró zuhanyba? Egy vereség nem volt mára elég? Úgy látszik, nincs más dobása, mint hogy visszamenjen Aurora Dazához és fölcsengesse, utána meg kimagyarázkodjon, csakhogy már a villamos se jár, gyalog meg nem talál oda. Ekkora mattot senki nem adhat magának, neki azonban ez is sikerült.

Mint aki még mindig nem hisz a szemének, újból próbálkozott, csak hogy ismét kudarcot valljon; nem ismerte be, hogy azért tétovázik, mert nem fogadja el a sors váratlan kibúvóját, a végzettel szembesülve is becsületesen akar játszani, más szóval változatlanul

kishitű. Szerencsére maradt még valamennyi készpénze, húsz euró bankjegyekben, tehát a halálraítéltek találékonyságával lement az autópálya mellé, és mit ad az ég, hamarosan jött is egy taxi; a sofőr nem volt beszédes kedvében, mindazonáltal pont annyiért, amennyi nála volt, visszavitte a Dorotheenstrasséra, és kitette ugyanabban a lámpafényes parkolóban, ahonnan másfél órája elindult, vagyis hiába próbálta elkerülni az istenítélet pillanatát, az mégis elérkezett. Megnyomta Aurora csengőjét, ő pedig két csengetés után fel is vette a kagylót; a hangja nem volt álmos, meg se lepődött, mintha várta volna. Ahogy settenkedtek fel a lépcsőházban a negyedikre, Belisario megpróbálta röviden összefoglalni, miként járt, ám menten rájött, hogy az asszony nem hisz neki – helyette úgy véli, meggondolta magát, s most aszerint ítéli meg, ezért abbahagyta a szánalmas makogást és elhallgatott. Mikor odafönt az ajtaján belépett, körülnézni sem volt ereje, annyira kimerült, de nem is tartotta volna ildomosnak bámészkodni. Mint a megvert kutya, kicsire összehúzta magát, elfogadva, hogy hazugságon kapták, s többé nincs mit mondaniuk egymásnak.

Éjjel kettőre járt. Belisario nem annak örült, hogy megúszott egy dermesztően hideg éjszakát a parkban valamelyik fémpadon, rá meg egy csatakos hajnalt, ami után lopakodhat be a szállóba és tehet úgy, mint akivel mi se történt. Kapott egy takarót, egyik felét leterítette a dívány előtti szőnyegre, a másikat magára húzta, jóéjszakát kívánt, azután meredt szemmel bámulni kezdte az ablakon túli sötétet, a beszüremlő lámpafényben fantasztikusan nagyra nőtt árnyakat, mert mindig felébredt rá, ha erős szemmel nézte a Hold. Arra gondolt, ő is olyasvalaki, aki akkor szeret bele a másikba, ha végleg elveszíti a reményt, hogy a dolog még menthető; de van úgy, hogy maradni nehezebb, mint menni, vagyis ez a helyesebb, és ezért az ember tűr tovább némán, vagy nem is annyira. Ő még nem tartott itt, de már majdnem. Azután egyszer csak érezte, hogy egy könnyű kéz megsimogatja a fejét. Felnézett: Aurora Daza meleg pillantásával találkozott a szeme, aki harminc centivel az övé fölött kukucskált ki az ágyból.

– Ne feküdj ott lenn. Gyere fel – súgta egyszerűen az asszony. Belisariót előbb szédület, majd mámoros boldogság fogta el, hogy az végre bízik benne, rá meg a jeges rémület, hogy mi fog történni most. De szót fogadott, szó nélkül föltápászkodott a szőnyegecskéről, s mikor Aurora megemelte a paplanját, odaheveredett melléje a keskeny díványra fejtől lábig. Nem bírta másként kimutatni, hogy érdemes a bizalomra, sem hogy nem kell kard közéjük, erős lesz. A nő nem tiltakozott, vagyis talán sikerült eltalálnia, mit vár tőle, így hamar elaludtak, álmukban is moccanatlanul fekve, nehogy véletlenül megrúgják egymást, vagy egy óvatlan mozdulatot a másik félreértsen. Ez volt a legfurcsább, legkényelmetlenebb nászágy, és mégis a mennyei üdvösség maga.

Hamar elnyomta őket a fáradtság, s a fiú a mélyvízből a sekélyebbre kilábalva egyszer csak arra ébredt, hogy Aurora Daza ott van vele. Alacsony mennyezetű termet álmodott, az ablak alatt hajnalodó zölddel, mely a feketéből még épp csak kilépett, szürkés zöldeket, rendetlenséget a szobába, széthajigált ruhadarabokat, ételmaradékot, italos dobozokat, mint átmulatott éjszaka után egy tömegszálláson. A veszekedésen megint túl voltak, már nézet-eltérés lehetett csak, az is alig, akárha ki kéne tapasztalnia, mennyire. Aurora ezúttal is fekete garbót viselt, fülében az aranyláncocska, majdnem készen az összevisszaság közepette, míg ő még sehol se tartott. Valamiért megölelte a nőt, alighanem búcsúztak, az meg hagyta, viszonozta, forrón hozzásimult akkor is, mikor a derekát átkarolva kicsit hátradöntötte, mintha táncban, vagy egy világháború után esedékes tengerészcsók nyitányaként. Az asszony egy idegen szót ismételgetett. Belisario megkérte, írja le, majd ő ragadott tollat, de csak a feléig jutott, Aurora máris egy amulett követ kezdett keresni, meg a fekete melltartóját. A fiú nem értette, mit akar, noha tudta, melyik ruhadarabról van szó. – Nézd – mondta neki. – Vagy rajtad van, és akkor minek keresed, vagy nincs, és akkor is minek? – Ennek így nem sok értelme volt, mégis érezte, hogy valami fontosat sikerült kimondania. Amaz nem felelt, gondolataiba merült, megint távolodott, tünedezett, majd eltűnt. Mintha a meztelensége tőle

független lett volna, egy benne élő másvalakié, a szent maga, és minél odaadóbban csupasz, annál szentebb; meg hogy az ölelés után micsoda dráma volt elválniuk, látnia felöltözni a vágyottat, készülőben a visszanyert szabadságra, mindjárt kilépve a jelenéből, mint egy kalickából, mégis hagyni, hadd éljen. Utána különösnél különösebb jelenetek, helyszínek pergő sora tört rá: gyerekekkel zsúfolt buszon utazott, az oldalán sáros bicikli, az agyag rákövülve, mint egy bakancsra; balra tőle gyomorrontásos törpe uborkasalátát csipegetett, majd szökni próbált a harmonikaajtón keresztül; óriási hajó zárt fedélzetén nem találta az övéit, mindenki eltűnt, távolról valakit látott egy pillanatra a középső asztalok egyikénél a kollegáival, végül egy mellette falatozó kazah család kaláccsal kínálta. Kompon voltak. A viszály beköltözött közéjük, mikor Florinda magát adta jutalmul Heléné helyett, de mi maradt ennek az istennőnek? A hiányzó kulcsminőség?

Második nekifutásra ezen az éjszakán, a bekandikáló telihold fényénél azután meggyőződhettek róla, hogy ha két ember egyszerre álmodja egymást, a tapasztalat közös tere nem szorul szavakra, mert ahol összetalálkoztak, Aurora sokáig ott maradt, és marasztalni lehetett, gyönyörködni az engedékenységében. Ezúttal semmi kedve nem volt fölrepülni, sőt vigyázott rá, nehogy a folyamat beinduljon. Puha volt és vonzó, megint csupa mosoly, mintha egyetlen pillanat sem telt volna még soha el, se hiába, se örökké; mint aki elfogadta végre, hogy befelé nyíló ajtó legyen, hagyta, hogy Belisario egészen közel álljon hozzá, de még meg ne ölelje, odatartotta a vállát, a nyakát, hadd érintse majdnem az arca a fekete haját, szimatolja óvatosan, szívja be a bőre meleg illatát, egészítse ki gömbölyűségével a fiú szikár, omladozó védfalait; gyöngéden mulattatták ágyéka önkéntelen, apró rándulásai, a tűz, mely végigrohant rajta, elborította, átmelegítette, pedig még egy mozdulatot sem tett, vagy talán éppen azért. A kis virágbolt hol akármikor volt velük, hol kifejezetten télen, tele el nem követett tettek párájával, mozdulatok emlékével, ahogy a részvét irgalommá, az meg csöndes boldogsággá változott benne, ő meg úgy sugárzott tőle, mint egy kis vaskályha. És könyvekké is, hím meg nőstény betűkké, ott volt körülötte mindenütt, minden érzéki födélben, színes borítóban, az ólom leheletfinom görbületében, miközben hol egyikük, hol másikuk olykor visszatért a helyiségbe – boltba? szobába? –, vagy mert emez nem bírta tovább, vagy mert amaz nem akarta, hogy bírja, és jólesett neki, hogy odaadhassa magát, felkínálhassa málló önuralmát alámosó, mozdulatlan ár gyanánt; az ajkuk, a nyelvük már-már összeért, de helyette mosolyogtak, Belisario félt megmoccanni, Aurorának pedig tetszett, mit vált ki belőle a kitartott pillanat, mert egyikük sem akarta, hogy vége szakadjon; ez a biztonság puha volt, akár a csomagolópapír, nem, selyempapír, de érdes is a visszafogott vágytól, egyensúlyában tökéletes. Végre biztos lehetett benne, hogy nem a kötelessége rovására élvezi az életet. A fiú szétnézett a készülődő asszony holmijain, kínjában leroskadt zsúfolt asztala mellé, egy névjegy hátán fölfedezte aprószemű gyöngyírását, valamit ő is rákapart volna neki emlékeztetőnek, hogy egyszer majd a ráismerés ereje által a szavain keresztül visszatérhessenek ide, ebbe a percbe, de el is felejtette nyomban, mit akart, annyira sodorta tovább a múlás, és hogy nem volt mibe kapaszkodnia, csakis belé. Vágyott a biztonságára, hogy valaki árvaságában körülölelje, vigasztalást és menedéket talált abban, hogy a közvetlen közelébe bújhatott, annak pedig öröme telt benne, hogy ilyen feltétel nélkül, kisfiúsan kívánja, s hogy ezt ő váltja ki belőle, ő ajándékozza meg vele; feltétlen a hatalma, ezért jóindulatú – nem fél tőle, s a férfinak ugyanezért nem kell tartania az indulataitól. Béke volt közöttük, szélcsend, rózsaillaton forgolódott tutajuk a belőlük áradó napsütésben, melynek azért nem akart vége szakadni, mert semmit nem tettek, hogy tovább tartson. Nem keresték, hogyan fokozzák, így volt teljes, és a legkisebb elégedetlenség, vágy okozta lavina elsodorta volna velük együtt ezt az állapotot is.

És Aurora végre felismerte, mit keresett egész életében, most pedig biztosan elérte: a vegytiszta határértéket, amelyet testben csak megközelíteni lehet, megérinteni soha. Az ártatlanság kezdetét, az önmagát le nem romboló paradoxont, egyensúlyt zuhanás helyett, és általa

a megfordított idő leállítását. Nem a győzelmet, hanem a vereségek végét – megérkezni oda, ahova az iránytűk mutatnak, valaminek a legközepébe, haza. Az otthon pillanatát, ha minden csak kitartás. De egyenes volt, mint a szög, máshoz nem is értett; ezért reggel megszorította Belisario Avila kezét, majd így szólt hozzá nagyon komolyan: – Köszönöm a szerelmedet. – S ezzel részéről a kérdés le volt zárva. Összekapta magát és végre bement a városba megcsodálni a kirakatokat, bámészkodni ismét egyedül; semmi másra nem vágyott. Nem törődött a folytatással, mert elérte a célját, a többi pedig nem rá tartozott.

A maga somolygó módján azért összegezte, szerinte mi történt velük. „Talán azt kéne megtanulnunk, hogyan kell kettőhöz hűnek lenni" – firkantotta egy képeslap hátára a fiúnak ábrándosan, s oda is adta neki délután, amit az komolyan vett, míg ő maga nem; a lapon szökőkutak ágaskodtak az égnek, szilaj paripák. Itt siklott ki minden. Belisario nem volt humoránál, vergődött, tette volna jóvá, noha nem tudta, mit, ám Aurora elhúzódott; már döntött felőle, hirtelen indulattal, mint akit látás lep meg, vakságból színről színre, s amaz bármit tegyen, csak rajtaveszthet – tudta már aznap is, miközben vitte még a lendület. Kemény és igazságtalan a szerelem, amikor elszakad: szétperegnek az összetartozás fekete gyöngyei, az utak, az egész.

A fiú persze nagyon megbántódott. Hogyan érhetné el, hogy Aurora Daza lehetőséget lásson a testében, ne akadályt? Most értette meg, hogy lehet a verejtéke tengernél sósabb, az asszony akkor se fog kérni belőle. – Senki nem lesz maga helyett boldog – szólt utána lesújtottan, de már elkésett vele. És hiába mentek fagyizni, meg be az áruházba öltönyt venni negyedórával zárás előtt, mindhiába volt olyan fess benne Belisario Avila, mint egy szmokingba bújt arkangyal, többé semmi sem lett a régi.

Végre a lélek hagymahéj-rétegei elkezdtek felfoszlani; hártyánként váltak egymástól el, egyre több lett belőlük, azonosító nélküli, hovatartozásukban megrendült rétegek. Aurora rájött, mekkorát tévedett, mikor azt hitte, parancsolnia kell, hogy szeressék, azaz biztonságban legyen, vagy engedelmeskedni, de valójában egyiket sem kellett volna, mert a kell maga, a megfelelés vágya volt az útvesztő bejárata. Meg hogy a tökéletest miként szennyezte be a megfelelésekre való nevelés, mögötte a hol indokolt, hol indokolatlan félelmekkel, a világ tapasztalatával, melybe a nevelők neurózisa is belejátszott; mindenesetre nem tűnt lehetetlennek, hogy végig rossz helyre figyelt, miközben a megoldás ott ágált az orra előtt, épp csak senki nem figyelmeztette rá, vagy ha mégis, nem vette, mert nem vehette komolyan. Mi különbözteti meg a jó tanácsot a rossztól? Nyilván az eredménye, de kinek van ideje önmagukat ajánlgató tanácsok ezreit végigpróbálgatni, hátha valamelyik beválik, pláne ha az eredmény a sorrend függvénye is? Minden megfogadott ötlet alakít rajta, aki kijön a darálóból, már nem ugyanaz, mint aki beléereszkedett, következésképp még a rossz sorrendben megfogadott jó tanácsok is félrevihetnek, hát még a korántsem üdvösek! Ilyen körülmények közt tanulni azonban lehetetlen, kísérletezéssel legalábbis. Másokra volt, vagy lett volna bízva, ha hitt volna nekik, ha bízott volna bennük. És akkor neki, a tapasztalatlannak lett a feladata, hogy tanítót válasszon magának puszta megérzés alapján? Még lehetetlenebb vállalkozás. Nem lehet mondatokról megmondani, hová vezetnek, mielőtt elkezdenénk megfogalmazni őket, a feladat sikere mégis ettől a mutatványtól függött.

Miután egyedül találta magát az éjjelükből maradt tutajon, amely sokáig sodródott vele az őserdőn keresztül, lassan kiért a fátlan síkságra. Ahogy a felszálló párát veszi észre gyakorlott szem, ebben a pillanatban feltűnt neki egy furcsa, ismétlődő folyamat: a mozaik darabkái összeállnak, a mintázat kibomlik, az alakzat hordozta értelem megnyilvánul, ha nem éppen a megnyilvánulni akaró hozza létre a mintát – fontosabb azonban, hogy a szertefoszlóban ott a szándékosság bizonyítéka, valósággal arcába nevetett, hogy ilyen sokáig nem vette észre, pedig majd kiverte a szemét; s ekkor váratlanul megéledt a kőerdő, kiderült, hogy majd kicsattan a láthatatlan élettől, a csak képzelettel megpillantható morfológiáktól!

Ott piroslottak a vér rózsái, hold udvarán a lázasan sustorgó cickafark, de ennél többről volt szó. Zsibbadni kezdett, mintha a kéj villáma járta volna át; minden a helyére került egy új, bonyolultabb, mégis egyszerűbb, mert teljesebb összképben – hogy a mindenség, miután létrehozta magából a természetet, jelenleg a természetellenes, az ellenkező véglete kidolgozásánál tart, az emberben ebbe csapott át; az anyagi megjelenés szintjén ez a civilizációt jelenti, a műanyagot és szemléleti következményeit, a szellemiek radikalizmusában pedig a nehezebb út imperatívuszát, fölfelé hömpölygő folyamot, a lélek kapillárisait, bércekre tartó hólevet, s mindezt a negentrópia nevében, bármiféle strukturálódás esélyére válaszul, mert az élet sohasem engedélyre vár, mindössze lehetőségre, a szikrában nincsen semmi szabályos, az majd csak a következményeiben bontakozik ki! Amit keresett, az ő Amazóniája a gondolkozás egzotikuma, végtelen őserdő borítja parttól partig az emlékezet kontinensét, a nézetek, tények, igazságok, élmények taxonómiái érett, éretlen, ehető és mérgező gyümölcsök sokaságát tárják elé, húsos, szottyos, illatos, bűzös virágok tömkelege nyílik neki, az érvelés liánrengetegén át, a folyondárokat követve feljut egészen a lombkoronáig, odafönt ötletek ékkövei sürögnek kolibriként, képtelenül tökéletes a maga nemében mind, lenyűgöző új állatfajok bontakoznak ki holmi felsőbb formációkból, s a felfedező az ismereteknek ezen a belső trópusán vág utat a megértésnek. A fogalmak váltak gyönyörű, titokzatos, kusza vadonná, melyben az analitikus geometria úgy különbözött az uszály- és neutronfékezéstől, mint birsalmától a turbánliliom, s amit eddig átélt, csak kóstoló volt – kétségbeesetten érezte, hogy ha elsodródik is, vissza nem térni ide nem lesz ereje többé. Ekkor beült a zuhany alá, és addig csavarta fel a forró csapot, míg jajgatni nem kezdett a gyönyörtől.

– Az antropomorfizálás a kaporszakállal kezdődött, de nem ott ér véget. Először is, a reneszánsz félreértések zsákmánya lett. Pico della Mirandola állt elő az ötlettel, hogy legyen a kora újjászületés az Istenhez való hasonlatosságra, de vajon milyen hasonlóságra gondolhatott? Ugyanis se az egyre tökéletesebb emberábrázolás a képzőművészetben, sem az antik minták térhódítása nemigen felelt meg a célnak, hacsak a művek növekvő harmóniája által nem, amit azonban a statikus születések és megfeszítések fellazításaként bevezetett dráma, Tintoretto meg Caravaggio az egyéb bibliai jelenetek ábrázolásán át azonnal el is térített a mitologikus felé, már a barokknak sepregetve az utat. Egy antropomorf Istenhez persze csakugyan hasonlított a reneszánsz ember, de csak ahhoz, a fontosabbik rész azonban veszendőbe ment. Ehelyett ideje lenne a teomorf teremtményről tárgyalni végre, elvégre ez volt az eredeti célkitűzés, csak azután a pénz félrevitte a mozgalmat.

– Nem a pénz, hanem a kígyó – vetette közbe Jeromita, akit kihozott a sodrából, hogy a képmás paradicsomi bukfencét folyton az anyagiak nyakába varrják. Hogy megbotránkozását valahogy kifejezze, önkéntelenül keresztet vetett, ezzel azonban csak olajat öntött a tűzre.

– Feldughatod a kereszténységed – közölte vele tömören Aurora Daza. – Mihez kezdesz egy olyan zsidó tanítással, ami a szegényekhez szólt, de einstandolták a gazdagok, majd addig torzították, míg végül szexista, antiszemita és kapitalista lett?

– Téged borogatni kéne, mint a melledet tizenkét éves korodban, mikor még azt hitted, a kamillától elmúlik – válaszolta erre Jeromita Liináres kimérten. – Muszáj mindenkitől mindent elvenned? Miért vagy ilyen undok?

– Bizonyosság keveseknek jut, kétely meg sokaknak – vont vállat Aurora. – Csak azt képviselheti az ember, amit kapott, azt viszont kötelessége. Míg az *advocatus diaboli* szerepét rég kitalálták, az *advocatus domini* ötlete meg se fogant még, pedig filozófustól a proletárig folyton mindenki a mennyre panaszkodik. Isten pöre tele van ügyésszel, védőügyvéd azonban egy se akad, miközben még a sorozatgyilkosnak meg a szexuális ragadozónak is hivatalból rendel ki védelmet a bíróság. Vagyis az emberi igazságszolgáltatás itt messze elmarad saját normáitól, anélkül kiált tettest, hogy bizonyítékai lennének, pontosabban hogy a bizonyítékokat megvizsgálná, pedig ezt egy ügyvédbojtár is joggal vethetné fel hátul az irodában,

miközben aktahalommal a kezében hurcolkodik szobáról szobára, vagy pizzát hoz a doktor uraknak. Ez a folyamat pedig akkor is Leibnizzel kezdődött, ha ő éppenséggel apológiát kívánt írni, csak épp az utókor ezzel már nem törődött, hanem lecsapott az új fogalomra, és a saját szája íze szerint kezdte használni, továbbragozva a problémát.

Aurora Daza nem hitt az igazságban többé, pontosabban nem hihette már, hogy az élet az isteni igazságosság megnyilvánulásának színtere, ez a megnyilvánuló ugyanis túlságosan hasonlított a vakszerencséhez, és nem lehet azt a közlendőt félreértés nélkül helyesnek elfogadni, amelynek az igazságfogalma ilyen gyökeresen különbözhet az emberi megfelelőjétől. Helyette mindenütt lottót látott, kényszerből életre-halálra játszott szerencsejátékot, melyben a játékosok anélkül igyekeztek növelni a nyereségüket és mérsékelni veszteségüket, hogy a legcsekélyebb fogalmuk lett volna, mi nekik a jó vagy a rossz. Ez volt az oka, hogy jellegtelen életek miriádjai közt oly ritkán akadt egy-egy következetesen nagy gazember, vagy egy valóban szent Teréz anya, bár az ádáz körülményekre adott válaszait sokan bírálták, a teljes bizonytalanság közepette kivívott bizonyosságát pedig elvitatták tőle.

A téma lezárását, és vele a megbékélést mégis sokkal inkább Jeromita szavai hozták el, aki a tárgyak állandóságában hitt: mindig lesznek szerszámok, épülnek házak, utcák, legfeljebb a nevük változik meg idővel, s ha az utolsó autó is legördül a szerelősorról, is megmarad a kő meg a tűz, amiből mindent újra lehet kezdeni, mert kőből és tűzből való volt ő maga is, csupa kilágyításra váró akarat, hogy a vágy titokzatos tárgya lehessen, ujjongózokogó hangszer egy hozzáértő, mesteri végzet ujja alatt. – Mikor egy újságíró megkérdezte Csou En-lajt, mi a véleménye a francia forradalomról, hogy most akkor ez rossz vagy jó volt-e nekünk, állítólag azt felelte: ilyen kis idő elteltével még nem lehet megmondani. Ugyanígy, a tisztesség nem szeretet, csak az első lépcsőfok hozzá; a kitartás sem érdem, legföljebb az előszobája, sőt nemzedékeken át kitartani a tisztesség mellett is mindössze a kezdet, még ha hűségnek nevezi is valaki. De kétségtelenül mellbevágó azt firtatni, mi akkor az igazi hűség, az igazi szeretet? Erről jelenleg fogalmunk sincs, csupán rövidlátó elképzeléseink.

Ezeknek a nyaraknak olyan szaguk volt, mint a frissen mosott organdinak, mellette azonban volt bennük a szabadban szárított lenvászon ózonillatából is. A tárgyakba visszatért az élet, megint többek lettek maguknál.

Sárgabarack-ízű a szád.
A csókod mindent összerombol,
mit létrehoztam, és koromból
varázsol fényt köréd a láng –

firkantotta Belisario egy szelet papírra tétován, mert tudta, mi következik. Megsúgta az előérzete. Ilyenkor már csak egyet lehet tenni: megy az ember előre, sodortatja magát a szavakkal, azok meg vagy kézen fogják, vagy lökdösik, míg csak ki nem válik valami az alaktalanból. A megpillantás gyötrelme után pedig többé nem lehet visszacsinálni semmit; vagy gyorsan és könnyen születik a vers, vagy meg kell küzdeni minden egyes centiért, próbálgatni, merre lehet kanyarodni ebben a baljós zsigerben, ahol minden egyes tolófájással, a szabadulásvágy minden kudarcával fogy az ereje, miközben csak a végeredmény biztos, hogy az újszülött nem fog tetszeni, csapzott lesz és deformált, nem hasonlít a magáról alkotott képre, ám pont ezért szuverén. Mert idegen. Mert vannak fokozatok; nem a halál teszi materialistává az embert, hanem a materializmus halandóvá. Nem a képek válnak szavakká, hanem fordítva. Mert az ártatlan a tromf, az visz mindent. És akkor ezt kell megfestenie.

Új erők bontakoztak benne. Igazából nem Florindáról, és persze végképp nem Jeromitáról írta az ilyen vázlatokat, hanem arról, aki kettejük mögött rejtőzött, s közben alakkal, színekkel meg mintával takarózott. A koratavaszi meleg szoba álma, ahol elpergett

máksziromként ruhadarabok hevernek, száradnak és illatoznak, sötét fénnyel lángol az örökké első csókok gyújtósa, csupán belőle eredt, abból, amit szilánkokból kellett összeraknia tükörré, hátha megpillantja végre az alakot, de folyton csak a saját arca bámult vissza rá. Az egészből nem is maradt más, mint a kép egyetlen részletéhez sem köthető barackíz, mert a többi ahogy összeállt, úgy szét is esett, jelentéktelenné fakult, ez a rajta kívülálló, eredendő többlet azonban továbbra is ott kísértett a nyelvén indokolatlanul. Ez tehát a díszlet, amelyben él, gondolta végül lemondóan, noha a lakás üres volt, a kiskanál alpakkájába pedig évek alatt beleette magát a sok agyonkevergetett tea meg kávé barna színe; azután az ihlet rohama ahogy jött, elült, s beköszöntött újra a keserves szélcsend, az ecsetekbe pedig beleszáradt a lenolaj.

Valamit folyton elhibázott – hiába építgette a bárkáját tökéletes nyugalommal, képtelenség volt horgonyt vetnie az ismeretlenben. Nem bírt ott ragadni, áramlatok űzték ide-oda a holtvíz tengerein. Persze nem is sikerülhetett volna, hisz ahogy a vipera vedlik, ahhoz a természetétől kellett volna szabadulnia, odahagynia, mint vékony hangon zizegő hártyát a forró pusztai szélben. A többiek ki is gúnyolták érte.

– Hogy festeni tudjak, ahhoz írnom kell előbb. De én arról akarok írni, ami nincs – magyarázta nekik bosszúsan Belisario Avila. – Van fájdalom, hol az oka? Kell lennie, nem igaz? Hová lett? Mi aszal?

– De hát hogyan írsz, meséld el!

– Sehogy. Mondatonként.

Belisariónak nem volt lázmérője, mégis már napokkal előbb a csontjaiban érezte, ha támad a vírus. Vagy talán nem is a csontjaiból, hanem a bőre alól, a lelke mélyéből áradt a nyugtalanság: hamar elfáradt, húzta az ágy, ingerült volt, minden apróságra megsértődött, ugyanakkor fekve se bírt maradni, félóránként felugrott, azt hitte, máris kiheverte az egészet, utána pedig kezdődött elölről a forgolódás. Akármelyik oldalára dőlt, a csípeje majd lekopott, úgy izzott, az orra megtelt, nem kapott levegőt, a feje pedig hasogatott tőle. Mire az ihlet visszatért, egyszer s mindenkorra letett ecsetet, tollat, az egész hóbelevancot, hiszen ő már halott. Helyette mindenkit meghívott vacsorára, mert ideje volt levonni a tanulságokat.

Megint havazott. Akkora pelyhekben hullott az áldás, mintha szegfűk vagy egész tulipánok záporoztak volna a kakukkszürke mennyből. Ötven esztendeje nem volt ilyen hideg kikelet a rádió szerint. Mások azt mondták, ez már tavaszi hó, tavaszi hideg, amely főleg abban különbözik a télitől, hogy maholnap itt a vége, a kérdés azonban továbbra is maradt, ami volt, nevezetesen hogy mikor? A pelyhek pedig egyre zuhogtak, hol daraszerűre vált a zápor, hol kardalként egymással vetekedő, keveredő szólamokban, pászmákban, fonatokban áradt, kopasz fák meredeztek a sűrűjében, csupa apátlan-anyátlan ígéret.

Belisario lakása ugyanolyan üres és szegényes hodály volt, mint első alkalommal, a falak csupaszak, sehol egy kép vagy egy kárpit, a kecskelábú asztal fölé azonban valahonnan kandeláberekkel és metszett üvegfityegőkkel zsúfolt velencei csillár került, sőt kék meg piros szerpentinek is csavarodtak középről az ajtófélfáig, kétoldalt leereszkedve a sörsátorba való lócák fölé, majd ismét megemelkedve a szépen felsikált terem láttán. Senki se tudta, miért művelte ezt, vagy hogy hová lettek a gyönyörű asztalok, a hatalmas, faragott tükör, a trónszék meg a puha óriásfotelek. A hepehupás, világosra dörzsölt parkett cikkcakkjai most csupaszon tárulkoztak fel faltól falig, s a földtől a mennyezetig érő ablakok meg a boltíves sarokajtó hórihorgas talánya volt az egyedüli dekoráció, az ablakkeret mázolt fehérje pedig mintha vitázott volna a padló halszálkás mintájával.

A fiú száraz, sózott nadrágszíjhoz hasonló tőkehalból finom vacsorát csinált nekik sok fokhagymával olivaolajban, borssal, chilivel, korianderrel, főzőtejszínt meg fehér bort is adott hozzá, míg el nem főtte a levét, és az omlós halhús át nem vette a babérlevél ízét, akkor pedig rizzsel tálalta és bőven meglocsolta citrommal, melyet marokra fogva facsart ki. Egyszersmind elmagyarázta, hogy a koriander tévedésből került a halra, valójában a sárga muskotályt lehet a

legjobban hamisítani vele, mert a vizes oldatának muskotályillata van, bár sajnos a finánc is tudják ezt, kínálni az eredménnyel azonban még őket is érdemes.

– Nézitek a *Versailles*-t? Mi csak belekukkantottunk, rájöttünk, hogy az egészet, úgy, ahogy van, be kéne biflázni, de nem volt rá idő. Amire viszont volt: feltűnt, hogy Lajos találta fel a Gesamtkunstwerket! Ahogy az építészethez hozzáadja az etikettet, a viseletet meg a tánclépéseket, azzal messze megelőzi az operát, ami ennek már csak a lebutított, szegényes változata. Kitalál egy táncot, arany maszkban bevonulva egyből személyesen el is lejti a nemeseknek, mint egy balettkar, közben már megrendelte hozzá a muzsikát, ami a második művészeti ág csatlakozásával ér fel; elrendeli, hogy mindenki tanulja be, vagyis ettől kezdve van egy elit, akinek joga, kötelessége és kiváltsága e jelkép által különbözni mindazoktól, akik nem bennfentesek, s ehhez jön az ízléséhez idomított lakberendezés, az alkatát kifejező kertépítés – mi ez, ha nem a *Ring* egy korai megvalósulása? Wagner nemhiába élt Párizsban, a szintézis kísérlete nem kerülte el a figyelmét.

– Szerelmi kiégettségében találta ki? XIV. Lajos fiatalon Maria Mancinit szerette, az isteni Mazarin bíboros nagy bőségben előforduló, pompás unokahúgai egyikét. Bele is rokkantak mind a ketten.

Hogy valami élőt apró darabkáiból is rekonstruálni lehet, ez Aurora Dazának is minduntalan eszébe jutott, egészen pontosan a katasztrofálisra sikeredett hannoveri látogatás óta. Meglepetésére azonban most mind a hárman másként emlékeztek arra a napra, mikor szemtől szemben álltak az aranylevéllel. Florinda szempontjából a szembesítés maga volt a kudarc: akármit akart a férfiaktól, az eredmény rendre bűntudattal töltötte el, bár annak a bőrnadrágos muzeológusnak tényleg csodás lábszára volt. Tudta, hogy ha levetkőzik, átváltozik ígéretté, valaki mássá, ezért sikerként könyvelte el, mikor felhívta az ügynöke, hogy szerepet kap *Az aranylevél* című német-francia koprodukcióban, de mint kiderült, csak a kis hableány epizódját szánták neki. Jeromita Linárest viszont azon háborgott visszamenőleg is, hogy ugyanebben a filmben lehetne a zeneszerző, a slágerlistákra szánt betétdalt azonban már megcsinálta más, és köteles lenne beledolgozni a maga igényes szakmai szövetébe. Hát igazság ez? A zsivaj felcsapott, mindenki igyekezett túlkiabálni a másikat.

– Indiai volt, nem burmai.

– De ha egyszer ide van írva! Ez az ember fejtette meg, nem látsz?

– Leclerq? Az meg kicsoda? Sose hallottam a nevét.

– Vallon vagy francia, lapzártáig nem sikerült eldönteniük, ez is tipikus.

A meleg, petrezselyemillatú nyáréjszakában messzire hangzott Aurora Daza harkálynevetése, Belisario pedig századszor is elismételte, mire való a koriander, és mennyi muskotálybort pocsékol el, aki közönséges halízesítésre használja.

– És mit számít ez? – kérdezte keserűen Aurora Daza. – Rendben, a király válaszol, Pitt el is küldi. Talán el lehet kerülni a három burmai háború valamelyikét, csak mire jó az egész? Többet fog kereskedni, kevesebbet gyarmatosít Anglia? Mindenki meg akarja változtatni a történelmet, de pont ez tartja fenn.

– Zsururu azt mondja, ez most semmit. Legközelebb azonban mélyebbre merülünk, mert változtatni csupán képzeletben lehet.

A vendégség ezen a ponton szokás szerint vitába fulladt, majd ellenségeskedésbe csapott át. Megint nem mentek egymással semmire.

– Zsururu azt kérdezi: mit ér az olyan tanulság, amelyet nem von le senki? Mi a te elved, mit tanít? Hogy a sorsok sínek, nem lehet kitérni, csak traumák idején, és a legnagyobb csapás a legnagyobb esély is? Ez a te változásod imperatívusza? Vagy van erre más megfejtés? – Ezt persze Belisario kérdezte, váratlanul komolyra fordítva a szót.

– A művészet titkolja a nyilvánvalót. Valami híres ember mondta ezt.

– Na, ezzel tele van a spájz. Mik vagyunk mi, a te Zsururud műtárgyai, ő meg a művész, a rejtély ezért jutott nekünk? Ennél erkölcstelenebbet rég nem hallottam – támadt Jeromita Belisarióra. – Én azt keresem, aki engem álmodik, hogy egy jó nagyot behúzzak neki. Hagyja abba! Ami neki a páva farka, az nekem a többi, az eleje.

Egyszerre hangzavar támadt, megint mindenki egyszerre beszélt. Egymás szavába vágtak.

– De hát mi a küldetés? Lenullázni Nietzschét?

– Mást ajánlani Leibniz helyett, azt mondja. Rehabilitálni Istent.

– Bah. Nem szorul rá.

– Ő nem. Mi igen.

– De hogyan? Egyetlen életből senki nem tanul. Sokból se.

– Mert egymás után képzelik őket. Párhuzamosan kell. Csak az működik, valós időben, nem értitek? Még mindig nem értitek?

Megszólalt Belisario is. Az arcán sajnálkozás ült.

– Zsururu, a Béka azt üzeni, ideje hazamenned.

Aurora megérezte, hogy a többiek udvariasan várakoznak. Egyik lábáról a másikra állt.

– Most? – kérdezte.

– Ideje hazamenned, azt mondja – ismételte Belisario. – Isten veled, kapitány néni, járj szerencsével.

– Hát akkor tudjátok mit, megyek én is. Tőlem ezt kapod! – Florinda egy balsafából faragott, tulitarkára festett papagájt nyomott Belisario kezébe. Hozzátette azt is, hogy az ajándék nem jó semmire, puszta emlék, de a földig érő szárnyasablak párkányán jól fog mutatni ebben az üres hodályban, különösen ha az ember közelről nézi majd a pergő, hajdan fehér festéket, mely mögül kilátszik a százéves félfa szárazra barnult húsa – az ilyen kontrasztot hívják filmművészetnek.

– Talán még találkozunk, talán nem. – Jeromita se volt szószátyár kedvében. Aurora azonban feltalálta magát. Gyorsan arra terelte a szót, most mi lesz velük, ki hova utazna el, ha tehetné.

– Nem is tudom – mondta Jeromita Lináres váratlanul őszintén. – Nekem Spanyolországban rettenetes, bevándorlóként kezelnek, és nincs szükségük arra, amit képviselek. Úgyhogy alighanem visszamegyek Argentínába. Hát te, Flo?

Florinda a vállát vonogatta. Új cigarettára gyújtott a régiről, kifújta a füstöt, majd hunyorgó szemmel belebámult, de végül csak annyit felelt, hogy neki mindig ott jó, ahova az élet sodorja, mindazonáltal különösebben nem térne ki New York elől, noha itt Párizsban se rossz, míg munka akad. Előbb-utóbb majd csak felfigyelnek rá, addig meg mindig lesz gazdag külföldi, aki Cannes-t akarja látni és útitársat keres. Lassan már elmehetne idegenvezetőnek.

Belisario se tudta. Azt mondta, ő valószínűleg fölveszi a lódenkabátját, visszamegy a parkba, megnézi alaposabban azt a Henry Moore-szobrot, ami olyan jó a szemnek, és kitárulkozik, ezúttal a művészetnek. Úgy érzi, megfejtette a meggazdagodás titkát: ezentúl csupa olyasmit fog csinálni, amihez nem ért, mert ez az igazi piaci rés.

Aurora Daza megakadt. Pontosan értette, Florinda mit nem mondott ki: hogy az idő múlik, a becsület fogy, a test pedig együtt romlik vele. Maholnap valamennyien őszülni kezdenek, megereszkedik a mellük meg a hasuk, és akkor valami más jön el, amiről mit sem tudnak. Fájni azonban az fájt, hogy nem tudott dönteni, nem volt célja, menni se, maradni se bírt, de még csak egy helyet megnevezni se, ahol szívesebben lenne. Ezt viszont Belisario sejtette meg pontosan: az volt Aurora baja, hogy a többieket nem vihette magával, mert velük bárhol boldog lehetett volna, nélkülük viszont sehol. Mindazzal, amit mostanára tud, talán vissza kéne mennie, ezúttal Novalist megkeresni, vagy odaállni William Pitt, a miniszterelnök mellé, mikor az aranylevél fordítását felolvassa II. Györgynek, és elérni valahogy... Mindegy

is, mit. Ha a történelem fantázia műve, még több fantáziával talán meg is lehet váltani. Valami mást. A trónteremben szárnyverdesés zaja harsan majd, galambcsapat kanyarodik egyik oldalról a másikra hangos suhogással, utána azonban a zaj elül, ahogy a korinthoszi oszlopfők tetején megtelepednek lassú burukkolással. És végre megértette azt is, hogy Zsururu a gyerekeknek béka, a felnőtteknek varangy, de mindvégig annak az értelemnek a neve, ami a dolgokat igazgatja, noha a szándékai kifürkészhetetlenek. Nem tudni, mit lép következőnek, az akarat szála azonban jó szemmel fölfedezhető, mint ökörnyál a levegőben, egy értőknek szóló belső rím, vagy felszívódó nyom a homokban. Fényből meg sötétségből gyúrt labdákkal zsonglőrködik, ezek időnként összekoccannak, mielőtt mind a kettő lehullna, amit sokan a gonoszság meg a jóság örök harcának látnak.

– Most? – ismételte Aurora Daza.

– Most – felelték mindannyian.

Belisario szemét hirtelen elfutotta a könny, mikor beléhasított, hogy eljött a búcsú pillanata. Az asszonyon is erőt vett a megindultság, mert rájött, hogy hármójuk közül egyedül ő nem ajándékozta meg a fiút, s most attól félt, hogy az felébred és kárt tesz magában. Sután megölelte, hátralépett, ám ekkor könnyű szédület fogta el. Megint felhangzott a tengerzúgás, ezúttal közelebbről. Azután minden elsötétedett.

5

Reggel az aluljáró tele volt húgyszaggal, amely búraként borult a még alvó hajléktalanok fölé. Egy tolószékes rokkant is üldögélt közöttük stüszikalapban meg piros melegítőfelsőben. Noha számított rá, ezúttal senki nem szólt Aurora után, se pénzt, se cigarettát, se tüzet nem kért, még csak beszélgetni sem akart. Ahogy felsietett a lépcsőn és kiért a Kiskörútra, minden mellőzöttségével és megalázottságával elmaradt mögötte ez a nagyvárosi alvilág, de ott kísértett a recehártyáján egy papírpohár képe, amelybe adakozhatott, aki csak akart, míg a pohár gazdája kétségbeesett álomba próbált menekülni a valóság elől.

Elhaladt egy elhagyatott kapualj előtt, azután gondolt egyet, visszalépett néhány métert, és besétált a pusztuló kapubolt alá. Odabent, a körút fényeitől alig pár lépésre a régi cselédvilág díszletei közt bezárt portálok, tönkrement bóvliboltok árválkodtak. A bejárón túl kis szemetes udvar nyílott az ég felé, már a vadon nőtt bokrok is kihaltak belőle; háromfelől hámló vakolatú, az első emeletet vasrácsos ganggal körbefutó alacsony ház szegélyezte, jobbra meg égbe szökő bérkaszárnya magasodott föléje, melynek tűzfalát megkoronázta a fél tető. Olyan volt, mintha építéskor kettévágták volna. Egy zöldre mázolt vastárlóban olcsó kötött gyerekruhák tapadtak a megfakult hátlaphoz; egy lélek se mutatkozott. A földszinten farosttáblával bedeszkázott lakásbejáratok sorakoztak, mindegyikhez négy lépcső vezetett föl. Sáros borostyán lapult a néhai virágágyások szélén, az esőben három csillogó fatörzs feketéllett korona nélkül. A bérkaszárnyának támaszkodva hatalmas trafóház bújt meg, mint egy taplógomba vagy kinövés, masszív négyszögletes téglakéménye a tető fölé magaslott, míg a vezérlőterem kopolit üvegpallókból összeillesztett ablakaira belülről színes pokrócokat aggatott a huzat ellen valaki. Noha nem látszott, odabent a halk zümmögésben tíz kilovoltos áramot varázsoltak a bejövő nagyfeszültségből a Ganz transzformátorok, hogy a kábelrendező elosztószekrényei után a pincében földkábelek százainak adják tovább a fogyasztókhoz induló kötegeket. Legalul a pinceszinten hatalmas, automatikusan csukódó vasajtók zárták le légmentesen az épületet, ha tűz ütne ki. Műszaki hiba esetén ugyanerre a szintre, a kármentő pincébe folyt volna le a transzformátorokból az olaj. Az olajról aztán Aurora megállapította, hogy a szomszéd gyorsétterem felől sült hagyma szagát hozza a szél, de nem jutott eszébe az összefüggés, hogy talán ezt a nagyfeszültséget keresték valamennyien.

A szellem asztaltársaságában két és félezer éve dúl a vita mindazok között, akiknek a makogáson sikerült felülemelkedniük; a nulláról indulva a küszöbükig ért, és valami ellenállhatatlanul vonzotta befelé. Annál a kerekasztalnál vannak jelen a neki fontosak, García Márquez meg Rilke, Schelling a mindenség költészetével, mindenki, akinek valaha is érdemi mondanivalója volt a több, a túl sok, a rejtély természetéről; és ha egy napon ő is szót kap, el fogja mondani a véleményét. A szószaporítás a koldulás egy neme, könyörgés kevéske figyelemért; egy visszhangtalanul eltöltött, hiábavaló élet se kényszerítheti rá, hogy panaszkodjon. Senkinek nem fogja megadni magát. De mind azok vagyunk: freskók és miniatűrök.

Persze nagyon is lehetséges, hogy az ember felhőtakaró alatt éli az életét, miközben ösztönösen rágja, hogy másképp is lehetségesnek kéne lennie, mígnem végül megpillantja vezérlő csillagát, és az irány visszamenőleg utat mutat neki: többé nem tévelyeg, sorsa beteljesült. Hát az ő dolga mi? Megfigyeli a pompát, és próbálja megérteni, mint egy ismeretlen nyelvet. Ez se sok, se kevés. S hogy ebbe így belenyugodott, most a Váralja felé vette útját, majd egyszer csak ott állt mellettük a nappaliban. Senki nem vette észre a nagy kavarodásban, mikor elvegyült Hibácska Erzsébettel, önálló léte megszűnt.

A szobában ezalatt két óra telt el. A mentők még nem értek ki, mert az ejtőernyős ki sem hívta őket, hanem egy őserdei doktor önbizalmával szólongatta a beteget, sőt a szomszédasszonnyal a gyerekeket is hazahozatta az óvodából. Reggel óta a jácint is kinyílt, nemcsak a nárcisz meg a kígyóhagyma, a pormacskák meg előjöttek napozni. Míg Florindára

meg a többiekre várt, hogy Zsururu parancsára utolérjék végre, és a megérzés egyesítse azt, amit hogy gyógyíthassa, szét kellett választania, szétleveleznie, mint egy drága szivart, az asszony lassan feléledt. Nem tudta, mi történt vele, mennyi ideig tartott, hogyan ért véget, a zűrzavartól azonban megijedt, mert a futkosásból meg a felfordulásból sejtette, hogy valami nincs rendjén.

Azután mint a fejfájás, hirtelen rátört mindaz, amit erre a két órára kikapcsolt vagy elfelejtett: nevelőapja apránként megbénuló tüdejét, a megfelelés csapdáit, a még előttük álló napokat, az alattuk is megnyílt örvényeket, a gondjukra bízott ártatlanokat, és akkor egyszerre tudta már, mit fog csinálni, ha Kapsolon Péternek sikerül megfulladnia végre, az ő gyerekkora pedig egyszer s mindenkorra véget ér. Mi történik, ha mégis megnyílik a menny, angyali karok élén megjelenik maga a Szent Lelkiismeret? Ki fogja röhögni a halált, mert ennyi mindig megmarad: harsányan vonyítva, mint egy trágár viccen, könnyek közt fetrengve és megállíthatatlanul.

Felzúdultak a hangok, valóságos ricsaj támadt, váratlan fény, mint egy reflektoré, olyan erős. Most vette észre, hogy Kinga és Milán a lábába csimpaszkodik. Felrémlett, hogy reggel elmentek, de valaki nyilván hazahozhatta őket a baj hírére. Mindenki egyszerre beszélt.

– Anyu, anyu! Merre jártál, már mindenütt kerestünk!

– Mi lett veled, mit csinálsz itt, hogy kerültél ide!

– Hozzatok vizet, gyerekek, gyorsan, valaki hozzon egy pohár vizet! *Por favor*.

Zsizsi ebben a percben a férje szemében annyi szerelmet, szenvedést és jóságot pillantott meg, hogy akárcsak álmában, akaratlanul mellére vonta Dárday Gyula fejét, ajkával felitatta a férfi homlokáról a verítékcsöppeket.

– Én kis hősöm – motyogta neki ábrándosan. – Hős vitézem. Vitéz Belizárom.

***